Alexandre Dumas

mîna providenței

Editura ALUTUS

Editura VESTALA

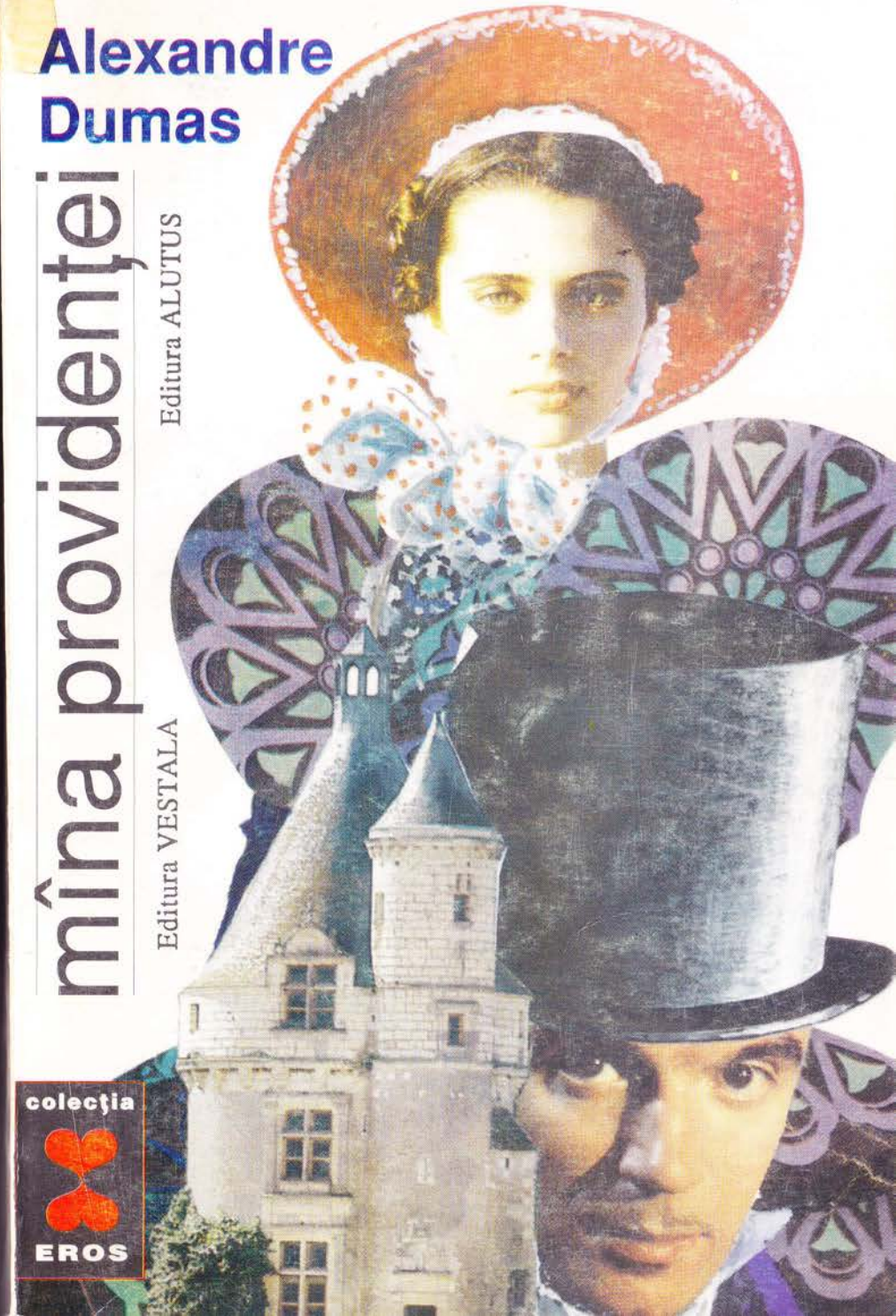

colecția EROS

TRADUS PENTRU PRIMA DATĂ ÎN ROMÂNEŞTE, romanul lui Alexandre Dumas, MÎNA PROVIDENŢEI oferă cititorului o acţiune palpitantă, plină de neprevăzut, în cadrul căreia uneltirile unui geniu al răului - urzind nefericirea protagoniştilor îndrăgostiţi - se izbesc, în cele din urmă, de intervenţia justiţiei divine.

Editura VESTALA
ISBN 973 - 96063 - 2 - 6

Editura ALUTUS - D
ISBN 973 - 96077 - 0 - 5

Lei: 750

Coperta de DONE STAN

ISBN 973-9071-21-X
© Toate drepturile rezervate Editurii SAECULUM

ALEXANDRE DUMAS

MÎNA PROVIDENŢEI

În româneşte de
ELIS BUŞNEAG

Postfaţă de
IOAN PÂNZARU

Editura VESTALA Editura ALUTUS
Bucureşti, 1993

Alexandre Dumas, *Dieu dispose,*
Ed. Calman Lévy, Paris

VOLUMUL I

I

BAL COSTUMAT LA DOAMNA DUCESĂ DE BERRY

Spre sfîrşitul domniei lui Carol al X–lea, se instaurase în ţară un soi de dezarmare şi de încetare a ostilităţilor politice. Guvernul Martignac fusese ca o concesie mutuală pe care partidele şi–o făcuseră între ele, iar spiritele superficiale au putut crede o clipă că între tradiţiile trecutului şi îmboldirile viitorului pacea era pecetluită.

Dar gînditorii nu se lasă înşelaţi de aparenţe. Ei ştiu că progresul şi civilizaţia nu se opresc niciodată şi că aceste reconcilieri momentane nu sînt decît repaosul care precede marile crize. Trăsnetul cade din cer senin, iar cînd revoluţia doarme, ea prinde forţe pentru luptele următoare.

Domnul de Martignac era un spirit suplu, fin şi conciliant, care juca, între curte şi naţiune, rolul subretelor de comedie pe lîngă îndrăgostiţii năzuroşi. Ceea ce micşora valoarea acestui personaj era faptul că aici *îndrăgostiţii* nu se iubeau şi că împăcarea se putea sfîrşi printr–o ruptură violentă. Dar domnul Martignac trudea cu ardoare pentru mariaj, de parcă în umbră n–ar fi existat despărţirea. Mergea de la rege la Popor, lăudîndu–i fiecăruia pe celălalt, combătînd plîngerile, îndepărtînd ranchiunele şi îndemnînd amîndouă părţile să facă un pas spre împăcarea dorită. Apăra libertatea la Tuileries şi regalitatea la Palatul Bourbon.

Îndeletnicirea aceasta de mediator nu te fereşte însă de anumite riscuri. Dacă te arunci între doi combatanţi, încasezi scatoalce, atît din stînga, cît şi din dreapta. Opiniile vor să fie îmbrăţişate în exclusivitate şi nu admit bigamia. Domnul de Martignac îşi

compromitea, aşadar, încrederea faţă de curteni şi popularitatea faţă de liberali, creîndu-şi astfel duşmani în amîndouă taberele. În schimb, îşi cîştiga prieteni printre aceia, de care este întotdeauna plăcut să fii iubit: artişti, tineri şi femei – fericiţi de liniştea instituită. Societatea elegantă şi spirituală, pentru care pacea, petrecerile şi arta înseamnă viaţă, îi era recunoscătoare pentru plăcerile regăsite şi îi mulţumea distrîndu-se.

Ne amintim ce încîntător, uluitor şi înflăcărat vîrtej a fost carnavalul anului 1829.

Era ca o mare vuind de petreceri, dansuri şi baluri mascate, al cărei talaz se înălţa pînă la cele mai înalte sfere, atingînd chiar treptele tronului. Alteţa Sa Regală, doamna ducesă de Berry, luată de torent, a zămislit ideea de a relansa moda reînvierii epocilor istorice.

Doamna ducesă de Berry, este cazul s-o spunem, mai ales acum, după ce a fost exilată, era o fiinţă încîntătoare şi plină de temperament. La fel de avîntată-n petreceri, ca şi în înfruntarea pericolelor din Vendée, ea punea în imaginaţie ardoarea, verva, cutezanţa pe care o imprima şi faptelor sale. La toate serbările care s-au răsfrînt ca splendorile soarelui în amurg asupra ultimului ceas al monarhiei pe ducă, ea a fost de două ori regină, regină prin drept de naştere şi regină prin „cuceriri" – figură de două ori franceză, spirituală şi curajoasă, capricioasă şi plină de noblеţe, cordială şi energică, în faţa căreia poeţii viitorului vor zăbovi imaginînd nenumărate romane, după ce trecerea timpului va idealiza unele trăsături prea reale şi va estompa proeminenţele pe care acum le vedem prea de aproape.

Aşadar, în acest prea fericit carnaval al anului 1829, ducesa de Berry a fost cuprinsă de o ambiţie care îmbina fantezia feminină cu inspiraţia artistică. Obiceiul de a se masca se perimase de mult în saloanele aristocraţiei. A reînvia costumul la curte, în faţa acestui bătrîn serios care era regele Franţei, în faţa acestui tron care semăna cu un confesional, era, într-adevăr, cu neputinţă. Desigur, Ludovic al XIV-lea participase ca figurant în multe balete şi, la rigoare, curtea regelui Carol al X-lea nu s-ar fi compromis, preluînd exemplul marelui rege. Dar cel care dansase în divertismentele create de Lulli şi Molière fusese Ludovic al XIV-lea, tînărul, îndrăgoştitul, temerarul; mai tîrziu, însă, patru versuri ale lui Racine izbutiseră pe deplin să-l determine să renunţe la exhibiţii compromiţătoare. Fără îndoială, cu timpul, regele se căise de aceste licenţe dăunătoare majestăţii sale, iar soţul doamnei de Maintenon fusese primul care îl condamnase aspru pe amantul domnişoarei de La Vallière.

Se impunea deci ca frivolitatea costumului să fie susţinută de o distracţie mai sobră, ca deghizarea să nu fie decît un mijloc, nu un scop, iar sub mască să se ascundă o gîndire mai sobră.

Ducesei de Berry nu i-a trebuit mult să găsească soluţia. Era epoca în care interesul pentru Evul mediu cucerise întreaga societate. Poeţii şi pictorii cei mai slăviţi începuseră, lucru nemaiîntîlnit pînă atunci, să cerceteze atent catedralele, să studieze cronicile, să scotocească trecutul Franţei. Evul mediu ajunsese repede la modă. Nu se mai discuta decît despre pumnale şi despre contăşuri, locuinţele nu se mai mobilau decît cu sipete, tapiserii vechi, stejar sculptat şi vitralii. Secolul al şaisprezecelea, mai ales, era la mare trecere şi toate spiritele priveau cu entuziasm către Renaştere – această primăvară a istoriei noastre, acest anotimp înflorit şi fecund cînd vîntul cald suflînd din Italia părea să fi adus Franţei dragostea faţă de artă şi gustul faţă de frumos.

Îi este poate îngăduit celui ce scrie aceste rînduri să amintească faptul că n-a fost cu totul străin de noua mişcare a intelectualităţii şi că reprezentarea piesei *Henric al treilea* a avut loc în februarie 1829.

A redeschide mormîntul secolului al şaisprezecelea, a recompune această epocă minunată, a readuce în lumină acest veac orbitor care acaparase toate minţile, nu era, oare, o fantezie regească prin care se reabilitau în mod suveran masca şi costumul? În felul acesta, o idee austeră şi aproape pioasă se alătura distracţiei şi nici cel mai sobru moralist nu putea acuza de frivolitate o petrecere unde, sub măşti, simţeai palpitînd chipul sever al istoriei.

Ducesa de Berry a decis, aşadar, să reproducă în mod cît mai fidel una din principalele sărbători ale secolului al şaisprezecelea şi s-a căzut de acord ca membrii curţii lui Carol al X-lea să pună în scenă logodna delfinului Franţei, Francisc, cu Maria Stuart.

Rolurile au fost distribuite. Sora regelui şi-a rezervat personajul Mariei Stuart, iar al prinţului moştenitor i-a fost dat fiului vîrstnic al ducelui d'Orléans, care pe atunci se numea ducele de Chartres.

Celelalte roluri au fost împărţite celor mai distinse nume şi celor mai frumoase femei de la curte. Un amănunt care o amuza teribil pe ducesă era acela de a potrivi, cînd lucrul acesta se putea, ca personajele strămoşilor să fie interpretate de descendenţii lor.

Astfel mareşalul de Brissac era jucat de domnul de Brissac, Biron de către domnul de Biron şi domnul de Cossé de către domnul de Cossé.

S–au apucat cu toţii de treabă şi, timp de o lună, întreg Parisul se agita, care mai de care, pentru pregătirile acestei splendide nopţi. Au fost cercetate toate mapele Bibliotecii şi toate armoariile Muzeului pentru a se descoperi modelul unui pumnal sau linia unei pieptănături. Pictorii au colaborat cu croitorii şi arheologii cu modistele.

Fiecare era însărcinat, pe răspundere proprie, să–şi confecţioneze costumul. Din acea clipă amorul propriu a intrat în joc; trebuia să nu dai dovadă de anacronism; domnişoarele cele mai tinere studiau cu atenţie cele mai vechi gravuri şi cele mai prăfuite tomuri. Erudiţia nu participase niciodată la un asemenea spectacol; ea, neobişnuită să primească în saloanele sale decît bătrîni cu bărbi cenuşii şi încîlcite, s–a văzut, brusc, descumpănită în faţa invaziei neaşteptate de chipuri proaspete şi trandafirii.

Toţi pictorii admiraţi ai timpului, Johannot, Devéria, Eugène Lamy, fuseseră luaţi cu asalt. Duponchel a fost pur şi simplu înhăţat şi tîrît în toate budoarurile, pecetluindu–şi reputaţia de specialist în pantaloni scurţi şi bufanţi şi doctor în cercei medievali. În sfîrşit sosise şi ziua de luni 2 martie 1829, data fixată. Maria Stuart şi cortegiul său trebuiau să fie primiţi la Tuileries de către curtea Franţei şi delfinul Francisc, cu care Maria urma să se căsătorească. Defilarea era programată la ora şapte şi jumătate. Dar în pofida gloatei de lucrători şi a pădurii de ace de cusut puse în folosinţă timp de o lună, nu toţi participanţii fuseseră gata la ora decisă, şi aşteptarea a durat pînă la ora zece.

La ora zece, ceremonia a început. Participanţii erau etalaţi pe scara pavilionului Marsan, în ordinea următoare:

Un aghiotant şi un soldat de rînd;
Cinci paji ai delfinului Franţei;
Ofiţerul gărzilor elveţiene;
Şase mareşali aşezaţi pe două rînduri;
Delfinul Franţei.

Delfinul avea în spatele lui, mai întîi pe conetabilul Montmorency şi pe ducele de Ferrara.

Urmau apoi nouă gentilomi aşezaţi pe trei trepte.

Astfel înşiruită, curtea Franţei aştepta.

Aproape în aceeaşi clipă, cortegiul Mariei Stuart îşi făcea apariţia.

În faţa reginei mergeau cinci paji, apoi opt domnişoare de onoare.

În urma lor veneau:

Patru doamne de onoare;
Regina Navarrei;
Patru prinţese de sînge;
Regina–mamă

Şi, în sfîrşit, întreg alaiul de doamne şi de nobili.

Defilarea s–a desfăşurat cu pompă şi vioiciune. Mulţimea de nobili cu mantii scurte şi contăşuri lungi, cu toca împodobită cu pene aşezată pe o ureche; cu capul sus şi mustaţa în furculiţă, oferind pumnul fiecărei doamne, ca să–i servească de sprijin; diamantele, pietrele preţioase, stofele strălucitoare, inundaţia de lumini, – totul oferea privirilor gloria marilor epoci apuse. Cu siguranţă, nu era deloc o distracţie obişnuită; iluzia era totală, lanţul se reînnodase între prezent şi trecut; între viaţă şi moarte. Costumul împrumutat de la secolul îngropat transmitea actorilor acestei piese ciudate cîte ceva din cei care le purtaseră, şi nu puţini simţeau desigur cum le tresare în piept inima strămoşului al cărui vestmînt îl îmbrăcaseră.

Cortegiul a intrat mai întîi în marele salon al Domnişoarei, unde aşteptau invitaţii; bărbaţii în haine elegante şi femeile în rochii albe, ca să se poată evidenţia coloritul costumelor. O vastă lojă în formă de amfiteatru, tapisată cu catifea roz sidefiu şi decorată cu cartuşe şi steguleţe purtînd blazoanele şi devizele Franţei şi Scoţiei, fusese pregătită pentru primirea Mariei Stuart.

Ducesa de Berry se aşează pe tron. Cu părul încreţit şi înălţat ca o rădăcină dreaptă, cu colereta plisată şi presărată cu pietre preţioase, îmbrăcată într–o rochie de catifea bleu, pe sub care purta un malacov de sîrmă, şi care era împodobită cu trei milioane de diamante, figura ei reamintea, la modul cel mai izbitor, portretele reginei Scoţiei, pe care le oferiseră admiraţiei posterităţii Federico Zuccheri, Vanderwert şi Georgius Vertue.

Îndată ce Maria Stuart se aşează pe tron cu suita de jur împrejur, orchestra îşi acordă instrumentele şi balul începu. Un cadril condus de Gardel, şi care era o îmbinare de sarabandă şi alte dansuri de epocă, înlănţui pentru o clipă cele mai tinere fete şi cei mai frumoşi tineri ai curţii.

Apoi se întîmplă ceea ce trebuia să se întîmple. În scurt timp toţi erau sastisiţi de istorie, de măreţie şi de reprezentaţie. Încetul

cu încetul rigiditatea rolurilor interpretate se transformă în destindere, sarabanda deveni contradans, costumele şi rochiile albe se împreunară, actorii se amestecară cu publicul, şi veacul al şaisprezecelea valsă împreună cu veacul al nouăsprezecelea.

Cea mai cutezătoare dansatoare se dovedi a fi ducesa de Berry.

O trăsătură care defineşte perfect natura înflăcărată şi mîndră a ducesei, este faptul că, desprinzîndu-i-se, în timp ce dansa galopul, un franj cu diamante agăţat la cingătoare şi care valora aproape 500.000 de franci, ea n-a îngăduit cu nici un chip întreruperea dansului şi nici ca cineva să se dea în lături pentru a ridica preţioasa bijuterie. N-a preocupat-o lucrul acesta nici măcar o secundă, pe toată durata nopţii.

De altfel bijuteriile au fost găsite a doua zi.

După acest exemplu dat de însăşi stăpîna casei, înţelegem uşor cîtă veselie şi cîtă înflăcărare trebuie să fi însufleţit sărbătoarea memorabilă. Căci ce putea fi mai încîntător decît acea risipă de bogăţie, decît acea varietate de culori, decît acea îmbulzeală strălucitoare. Fiecare costum, rezultatul unor îndelungi meditaţii şi al tot atîtora sugestii, merita să fie examinat cu tot interesul. Fiecare bărbat, fiecare femeie era o capodoperă.

Dar nimeni, cu excepţia, poate, a ducesei de Berry, nu putuse rivaliza, în ceea ce priveşte fidelitatea scrupuloasă a detaliilor şi a respectării adevărului, cu unul din nobilii ce-o însoţiseră pe regina-mamă a Scoţiei.

Acest nobil se numea lordul Drummond.

Toca sa, mantia sa, tunica sa, pantalonul său bufant erau din catifea verde imprimată cu firişoare aurii aranjate de-a lungul şi alcătuind o broderie pe care n-o mai întîlnim decît la portretul lui Carol al IX-lea, executat de Clouet. De jur împrejurul tocăi era prins un lănţişor compus din perle şi pietre preţioase, montate în India. Mantia era căptuşită cu o stofă cenuşie cu flori aurii, adusă din Orient, şi asemănătoare cu cele pe care doar Veneţia le furniza pe piaţa europeană în secolul al şaisprezecelea. Nasturii contăşului erau din perle fine. O spadă lucrată cu multă migală, păstrată de peste trei sute de ani în familia sa, atîrna de-a lungul şoldului, iar la cingătoare era agăţată o admirabilă punguţă cu cizeluri care aparţinuse lui Henric al III-lea.

Privirile fascinate de costumaţia atît de pedantă şi de preţioasă, îl înconjurau din toate părţile pe lordul Drummond. Acesta nu era singur, ci însoţit de un personaj care captase îndată atenţia tuturora.

Aproape toţi nobilii aveau pe cîte cineva în suită; unul era însoţit de pajul său, altul de nebunul său, altul de armurierul său, figuri secundare, contribuind la varietatea ansamblului.

Cel care îl însoţea pe lordul Drummond era un soi de medic sau de astrolog, aşa cum întîlnim adesea la marile familii ale Evului Mediu. Era îmbrăcat foarte simplu, cu o robă lungă de catifea neagră, întretăiată doar de un lanţ greu din argint preţios, şi purta o barbă albă care i se răsfrîngea în valuri peste piept. Părul la fel de alb, se răsfira în şuviţe pe sub o tichie de blană.

N-ai fi putut remarca acest bărbat, dacă privirile n-ar fi fost atrase de splendoarea lordului Drummond; însă îndată ce ochiul cădea asupra acestei figuri, nu se mai putea desprinde de ea. Atenţia era îndreptată spre lord, dar rămînea aţintită asupra astrologului.

Costumul său era simplu, dar fără cusur atît în privinţa gustului cît şi a execuţiei. Nu-i găseai nici una din acele imperfecţiuni de detaliu care constituie greşelile ortografice ale arheologiei. Dacă un personaj dintr-un tablou de demult ar fi prins viaţă şi ar fi mers, nu s-ar fi deosebit cu nimic, atît prin costumaţie, cît şi prin trăsăturile feţei.

Dar îmbrăcămintea nu alcătuia decît elementul secundar. Omul era acela care solicita şi concentra curiozitatea. Un accent bărbătesc şi puternic se desprindea din întreaga-i ţinută trufaşă şi impunătoare. Cercetîndu-l mai îndelung, observai că nu numai barba ci şi părul alb erau dezmînţite de fluxul irezistibil al ochilor cenuşii şi de limpezimea frunţii înalte şi fără riduri.

În clipa în care eticheta istorică dispăruse şi cînd ceremonia cedase locul harababurii dansului, mai multe grupuri se interesaseră de însoţitorul lordului Drummond. Toţi vroiau să descopere cine era. Dar fie că era perfect deghizat, fie că nimeni nu-l cunoştea, nimeni nu i-a putut afla numele.

— La dracu! exclamă contele de Bellay, există o cale foarte simplă de a-l afla, mă duc să-l întreb pe lordul Drummond.

— Degeaba, domnilor, se auzi o voce de la distanţă. Contele şi interlocutorii săi îşi întoarseră capul. Era astrologul care li se adresa de la celălalt capăt al salonului.

Auzise conversaţia, deşi muzica era asurzitoare.

— Nu trebuie să vă deranjaţi pentru atîta lucru, domnule conte, adăugă el alăturîndu-se grupului. Vreţi să aflaţi numele meu? Cum? Nu l-aţi ghicit după costum? Mă numesc Nostradamus.

— Adevăratul?, întrebă contele rîzînd.

— Adevăratul, răspunse grav necunoscutul.

II

NOSTRADAMUS

Trufia ţinutei şi siguranţa stranie a astrologului atraseră îndată în jurul său un grup curios şi jovial.

— Ei bine! spuse contele de Bellay, dacă eşti adevăratul Nostradamus, de ce nu ne prezici viitorul?

— Vă voi prezice tot ce doriţi, răspunse Nostradamus, dar mai întîi să vă ghicesc despre trecut. Căci, ştiţi dumneavoastră măcar cine sînteţi şi cunoaşteţi viaţa celui al cărui costum îl purtaţi?

— Ei drăcie, nu! zise contele.

— Atunci o să vă spun eu.

Şi, pe loc, Nostradamus creionă în cîteva fraze rapide caracterul şi viaţa personajului pe care-l întruchipa contele. Mulţimea se îngrămădea, din ce în ce mai curioasă, în jurul povestitorului, şi fiecare îl interoga pe rînd asupra rolului său. Nostradamus prindea din zbor toate întrebările şi, fără să pară o clipă stînjenit, dezvăluia fiecărei măşti istoria trecutului său cu o vervă şi o siguranţă surprinzătoare.

Dar ceea ce mărea atracţia acestor improvizaţii erudite, fapt repede remarcat, era că fie întîmplător, fie din maliţie, Nostradamus extrăgea din viaţa morţilor aventurile care se raportau la viaţa celor vii care-i reprezentau şi relata, sub forma unor cronici ale evenimentelor trecute, faptele de ieri şi intrigile recente.

Ceea ce spunea era suficient de voalat pentru ca interlocutorul să nu se recunoască, şi destul de transparent pentru ca galeria să nu intuiască.

În fond, observatorii mai puţin superficiali decît oamenii de curte şi petrecăreţii, simţeau, uneori, în această vervă istorică, un fel de bucurie amară în a etala plăgile societăţii, misterele alcovurilor şi litania scandalurilor. Glumele, mereu elegante şi politicoase, lăsau să se întrevadă adesea ghearа aluziilor amare.

Cîteodată, cei pe care costumaţia îi desemna ca fiind soţ şi

soţie erau într-adevăr căsătoriţi de bîrfa saloanelor. Alteori o coincidenţă ciudată făcea ca un marchiz prea norocos la jocul de cărţi să poarte costumul unui mort renumit ca măsluitor, păcat neînsemnat în secolul al şaisprezecelea, şi de care nici chiar regii nu se disculpau. În alt caz, dimpotrivă, un contrast nu mai puţin amuzant, făcea ca personajul unui soţ celebru pentru uciderea soţiei sale, să fie reprezentat de unul dintre acei soţi complezenţi care apreciau plăcerea vieţii în trei. Nostradamus profita şi abuza de aceste asemănări şi de aceste contradicţii.

Nenumăratele hohote de rîs şi rumoarea fără egal adunaseră mulţimea din toate colţurile balului.

Printre curioşii atraşi de veselul vacarm, se afla unul a cărui apariţie părea să fi stîrnit brusc interesul lui Nostradamus.

Era ambasadorul Prusiei, un bărbat încă tînăr, abia de patruzeci de ani, dar îmbătrînit, adus de spate, obosit, cu fruntea brăzdată de riduri proaspete sub şuviţele părului înălbit. Ghiceai, privind această figură mai vîrstnică decît era cu adevărat, o viaţă cu siguranţă uzată de două excese: pe de o parte durerea sau meditaţia, pe de altă parte plăcerile lumeşti.

Sosit la Paris de numai cinci sau şase zile, prezentat în ajun regelui, ambasadorul Prusiei nu făcea parte din balul mascat; venise în costumul de gală al curţii.

Ajuns în faţa lui Nostradamus, amîndoi tresăriră.

Se priviră o clipă, dar avură aerul că nu se recunosc.

Dacă se cunoşteau, trecuseră cu siguranţă mulţi ani de cînd nu se mai văzuseră; unul îmbătrînise prea repede, iar celălalt era îndeajuns de deghizat, ca să nu-şi poată descoperi reciproc adevărata identitate, de mult pierzîndu-se din vedere.

Şi totuşi, o stranie aducere aminte păru că-i străfulgeră pe amîndoi. Privirea stinsă a ambasadorului şi privirea arzătoare a astrologului se încrucişară cu o emoţie ciudată. Iar cînd mulţimea îi despărţi, se reîntoarseră ca să se mai vadă o dată.

În acest moment, un maestru de ceremonii înaintase spre grupul zeflemitor şi voios rugîndu-l să facă linişte.

Balul urma să fie întrerupt de un divertisment muzical.

Toţi tăcură.

Aproape îndată, din spatele unui paravan lăcuit se înălţă un glas de femeie, cîntînd romanţa Sălciei.

La prima notă a acestei voci, Nostradamus tresări, apoi, brusc, îl căută cu privirea pe ambasadorul Prusiei.

Ambasadorul se apropiase ca să asculte cîntecul. Printr-o in-

cidenţă ciudată, avusese şi el aceeaşi tresărire ca a astrologului, şi ai fi zis că suferise o comoţie electrică.

De altfel, muzica şi glasul cîntăreţei erau de o asemenea natură, încît justificau toate emoţiile şi toate elanurile. Ambasadorul şi astrologul nu erau, cu siguranţă, singurii uluiţi de impresionantul contrast pe care-l făcea, cu balul vesel şi strălucitor, tînguirea nocturnă a Desdemonei. Niciodată sumbrul presentiment ce se abătuse asupra inimii tinerei veneţiene, ca umbra aripilor morţii apropiate, niciodată această duioşie şi această neputinţă a unui biet suflet de femeie care se simte prea slabă în faţa destinului, niciodată această lugubră şi încîntătoare agonie nu fusese înţeleasă şi interpretată cu un lirism mai profund şi o melancolie mai îndurerată. Cîntăreaţa îl depăşea pe Rossini şi îl egala pe Shakespeare.

Cine era femeia al cărei glas răsuna atît de emoţionant? Ascunsă în spatele paravanului, era auzită fără a fi văzută. Nu era vocea nici uneia din cîntăreţele cunoscute ale Parisului, nici a doamnei Malibran, nici a domnişoarei Sontag. Cum era cu putinţă ca o voce de un asemenea calibru să fie necunoscută în capitala artei? Din timp în timp, astrologul îşi îndrepta privirea limpede şi pătrunzătoare asupra ambasadorului, care i se părea absorbit, cu ochii imobili, pradă unei nelinişti de nedescris.

Dar dacă astrologul l-ar fi zărit în acea clipă pe lordul Drummond, nobilul care-l adusese la curte, – surîsul extaziat răsfrînt pe faţa acestuia, l-ar fi intrigat şi mai mult, dacă nu l-ar fi lămurit puţin.

Cînd admirabila voce tăcu, doamna ducesă de Berry dădu semnalul aplauzelor şi al exclamaţiilor de încîntare, care se rostogoliră din toate mîinile şi din toate gurile.

Apoi se lăsă o linişte adîncă, de parcă emoţia cîntecului ar fi apăsat încă piepturile tulburate. Durerea Desdemonei trecuse în toate inimile, mai înainte atît de frivole şi de fericite.

Ducesa de Berry încercă să rupă această vrajă tristă ce ameninţa să-i umbrească sărbătoarea.

— Gata! exclamă ea, am impresia că adineaori vă amuzaţi teribil în grupul de acolo. Ce vă tot spunea Nostradamus?

— Doamnă, răspunse domnul de Damasc, ne prezicea viitorul.

— Aduceţi-l şi la mine, continuă ducesa. Sînt curioasă să-l aud ce-mi ghiceşte.

— La ordinele dumneavoastră, ducesă, zise astrologul, care o auzise.

Mulţimea se înghesuise împrejurul ducesei şi al astrologului, dorind să vadă cum se va descurca acesta. Pînă atunci glumise şi stîrnise hohote de rîs, însă sexul şi rangul ducesei îi alungau această posibilitate, şi toată lumea se întreba cum va izbuti străinul să împace inteligenţa şi curtoazia.

Dar accentul şi expresia astrologului se schimbaseră brusc, şi, adresîndu-i-se ducesei, el adoptă un ton grav, aproape solemn.

— Doamnă, zise el, nu le-am ghicit acestor oameni decît despre trecutul istoric. Este singurul lucru pe care-l ştiu cu adevărat, iar Alteţa Sa Regală îl cunoaşte la fel de bine ca şi mine. V-aţi complăcut în a vă distra cu numele încîntător şi amintirea cumplită a Mariei Stuart. Dumneavoastră, doamnă, sînteţi Maria Stuart. Ce-aş putea să mai adaug? Dacă i-aş spune Alteţei Sale Regale că această sărbătoare de logodnă nu precede decît calamităţi, că Maria Stuart nu mai are mult de trăit în această dulce Franţă şi că, foarte curînd, va traversa oceanul ca să nu se mai întoarcă, aş afirma ceea ce Alteţa Voastră ştie cu siguranţă.

O penibilă stînjeneală se răsfrînse pe cîteva chipuri. Ducesa de Berry se trăgea dintr-o familie obişnuită cu exilurile repetate, iar asemuirea viitorului său cu trecutul personajului al cărui costum îl purta îi trezise o adîncă durere. S-a străduit să zîmbească. Dar tonul prezicătorului fusese autoritar şi sinistru, aşa că a trebuit să facă un efort ca să-i răspundă.

— Iată nişte preziceri deloc vesele, zise ea. N-aveţi altele mai puţin sumbre pentru tînărul meu logodnic?

— Pentru domnul duce de Chartres? pentru domnul Delfin, vreau să spun? întrebă Nostradamus.

Tînărul prinţ întinse voios mîna.

— Te rog, Nostradamus, nu mă face să mor ca Francisc al II-lea, pe care-l reprezint, de cine ştie ce cumplită gaură-n cap, în ciuda ştiinţei prietenului tău Ambroise Paré, doar dacă nu s-o întîmpla cumva pe un cîmp de luptă, caz în care prezicerea ta n-ar fi decît foarte bine venită.

— Eu nu interoghez moartea, spuse astrologul, eu nu cercetez decît viaţa. Nu mă laud cu prezicerile, ci cu ştiinţa mea. Aşa că îi repet Monseniorului ceea ce i-am spus şi doamnei: priviţi-vă costumele. Aşa cum dînsa este Maria Stuart, dumneavoastră sînteţi Delfinul. Aţi ales, sau vi s-a impus acest rol? Esenţialul este că îl jucaţi. Monseniore, costumul dumneavoastră ştie că eu îi vorbesc moştenitorului coroanei Franţei.

— Unui moştenitor destul de îndepărtat, reluă nepăsător fiul

vîrstnic al ducelui d'Orléans; iar Dumnezeu le-a dăruit viaţă lungă celor trei dragi verişori ai mei!

— Eu îi vorbesc moştenitorului direct al coroanei, fiului cel mare al regelui, insistă autoritar Nostradamus.

O umbră trecu peste fruntea doamnei ducese de Berry.

Oricît de neînsemnată putea fi o profeţie de bal mascat, cuvintele prezicătorului răspundeau mai multor gînduri secrete. Surda opoziţie pe care ducele d'Orléans o făcea politicii Restauraţiei neliniştise nu doar o dată ramura vîrstnică, iar cei de la Tuileries se cam temeau de Palatul Regal.

Ducesa de Berry vru să se scuture de asemenea gînduri şi să încerce să-l înşele pe acela care nu era, poate, în fond, decît un înşelător.

— Nu astrologul este cel care ne-a răspuns nouă, acum, zise ea, ci costumul său. Acum este rîndul lui Nostradamus. Iată-l aici pe domnul ambasador al Prusiei care n-a sosit în Franţa decît de două zile, care nu joacă în spectacolul nostru şi care nu se reprezintă decît pe sine.

Ea făcu un gest graţios către ambasador şi reluă:

— Ne-ar putea dezvălui Nostradamus, nu viitorul, despre care putem spune orice dorim, şi care nu-i de faţă ca să se opună, ci trecutul domnului ambasador? Se înţelege de la sine că excludem faptele care-ar putea compromite pe cineva, şi că Nostradamus va trebui să ceară autorizaţia domnului ambasador.

Ambasadorul, care stătea lîngă estradă, poate pentru a fi mai aproape de astrolog, se înclină în semn de aprobare.

Nostradamus îl privi atent.

— Nu, doamnă, zise el, n-aş avea cruzimea să reamintesc domnului conte Julius von Eberbach cumplita durere a trecutului său. Oricît de mare magician mă crede Alteţa Voastră Regală, nu pot şi nu vreau să chem fantomele din hăul lor.

— Opriţi-vă, domnule! izbucni Julius galben ca ceara.

— Vedeţi, doamnă, reluă astrologul, că cel care-mi interzice continuarea este tocmai domnul conte, şi că de vină nu este ştiinţa mea.

Ducesa nu-şi putu reţine o zvîcnire de ciudă. Impresionată fără voia ei de cele două preziceri pe care Nostradamus i le făcuse ei şi ducelui de Chartres, ar fi vrut să-l prindă pe picior greşit şi să-l acuze de mistificarea adevărului, dar brusca tulburare a ambasadorului demonstra că prezicătorul îi atinsese o taină cumplită, iar superstiţia specifică oricărui suflet de femeie îi trezea ducesei

temerea că acela care văzuse atît de bine în tenebrele trecutului, putea să vadă la fel de bine în tenebrele viitorului.

Încercă încă o dată să-i deruteze perspicacitatea.

— Mare profet al faptelor împlinite, zise ea, îngăduiţi-mi să vă mărturisesc că nu m-aţi convins pe de-a-ntregul. Domnul ambasador al Prusiei este un personaj eminent, şi vieţile marilor personalităţi sînt de obicei foarte cunoscute; nu mi se pare o mare magie dezvăluirea unui eveniment care să i se fi întîmplat. Toată lumea poate şti cum a evoluat viaţa contelui von Eberbach. Îi priviţi chipul şi îi povestiţi viaţa. Ca să cred în astrologia dumneavoastră, vă rog să ghiciţi o persoană pe care nimeni de aici n-o cunoaşte şi pe care n-o puteţi vedea.

— Va fi greu, doamnă, obiectă Nostradamus, să găsim, în această societate ilustră, pe cineva pe care nimeni să nu-l cunoască.

— Există o persoană, răspunse ducesa, a cărei voce sublimă a trezit curiozitatea tuturora, acum cîteva clipe. Vreţi s-o chem aici?

— Oh! sigur că da, exclamă Nostradamus cu un tremur în glas.

— Numai că, adăugă doamna ducesă de Berry, deşi este încă total străină în Franţa, aţi fi putut s-o cunoaşteţi în călătoriile dumneavoastră, aşa că va veni mascată. Un prezicător pe care nimic nu-l împiedică să privească dincolo de zidurile de nepătruns al viitorului, nu se va poticni, cu siguranţă, de o fişie de mătase.

— Mascată sau nu, să vină, răspunse repede astrologul.

Ducesa făcu un semn către unul din organizatorii balului şi acesta dispăru. Un minut mai tîrziu, el se întoarse împreună cu cîntăreaţa.

Ea era mascată.

Era o femeie înaltă, elegantă şi superbă. Purta un domino veneţian care se potrivea de minune cu ceea ce se vedea din faţa şi din gîtul bronzate cu siguranţă de soarele Italiei. Peste umerii mîndri şi drepţi se revărsa o coamă bogată de păr castaniu printre care se iveau cîteva buclişoare încă aurii.

De ce, privind această femeie, atît astrologul cît şi Julius îşi simţiră din nou inima strînsă, n-ar fi putut s-o spună nici unul, nici celălalt.

— Veniţi, doamnă, să vă aducem mulţumirile noastre, îi spuse ducesa cîntăreţei.

Şi timp de cîteva minute o explozie de elogii entuziasmate o răsplăteau pe cîntăreaţă pentru fiorul pe care-l insuflase petrecerii. Ea salutase cu o graţie distantă şi încîntătoare, dar nu rostise nici un cuvînt.

Ducesa se întoarse către astrolog.

— Ei bine, domnule Nostradamus, spuse ea, v–am lăsat răgazul s–o priviţi pe această doamnă, şi văd că aţi profitat de el, adăugă ea văzînd că astrologul o fixa cu ochi lacomi pe cîntăreaţă. După o investigaţie atît de minuţioasă, ne puteţi spune, nu–i aşa, cine este doamna?

Nostradamus părea că n–o aude pe ducesă, privea în continuare spre cîntăreaţă.

— Haideţi, reluă ducesa de Berry, unui prezicător ca dumneavoastră nu i–ar trebui atîta timp. Da sau nu, o cunoaşteţi pe această doamnă?

Nostradamus se întoarse, în sfîrşit.

— Alteţa Sa Regală, spuse el, este împuternicită să decidă atît asupra profunzimii ştiinţei mele, cît şi asupra oricărui lucru. N–o recunosc pe doamna.

— Aha! vă declaraţi învins! exclamă ducesa de Berry, de parcă i s–ar fi ridicat o piatră de pe inimă.

Şi după o tăcere:

— Ei, bine! întrucît vrăjitoria a murit, trăiască balul! Doamnă, noi vă mulţumim încă o dată. Domnilor, mi se pare că văd acolo cîteva fete frumoase care nu dansează.

Şi îndată, ca să readucă buna dispoziţie, se prinse rîzînd de braţul ce i se oferise şi se avîntă în vîrtejul dansului mai înfocată şi mai veselă ca nicicînd.

Din acea clipă, n–a mai urmat decît vals, muzică şi voie bună. Petrecerea devenea şi mai vie pe măsură ce zorile se apropiau, ca flacăra unei lumînări răspîndind scîntei înainte de a se stinge.

Cîntăreaţa se pierdu în şuvoiul mulţimii. Astrologul păru că o caută încă, timp de cîteva secunde, apoi rămase o vreme imobil şi gînditor, ferit de ceilalţi.

După aceea se apropie de unul din organizatorii ceremoniei.

— Mai urmează vreun cîntec? întrebă el.

— Nu, domnule, răspunse acesta.

— Şi cîntăreaţa, care a cîntat romanţa Sălciei?

— A plecat.

— Mulţumesc.

Se amestecă din nou în distinsa îmbulzeală.

În clipa cînd trecu prin faţa ambasadorului Prusiei, acesta se plecă la urechea unui tînăr ce–l însoţea.

— Lothario, l–ai privit bine pe bărbatul în costum de astrolog? Nu–l pierde o clipă din ochi şi cînd va pleca să urci repede în

trăsura dumitale şi să o urmăreşti pe a lui. Îmi vei spune mîine unde locuieşte.

— Aşa voi face, excelenţă, răspunse respectuos Lothario. Contaţi pe mine. Dar Excelenţa Voastră a obosit; ar trebui să vă întoarceţi acasă.

— Da, Lothario, mă înapoiez; dar, haide, dragul meu, fii liniştit, pe mine nimic nu mă mai oboseşte şi nici nu mă consumă în afara suferinţei mele.

III

CASA DIN MÉNILMONTANT

Lothario avea acum în jur de douăzeci şi trei de ani. Băieţelul trandafiriu cu plete blonde, pe care cititorii noştri şi-l reamintesc, poate, dintr-o istorisire trecută, învăţînd alfabetul pe genunchii Christianei, sau admirînd cu exclamaţii de bucurie faimoasa vînătoare de porci mistreţi organizată de Samuel Gelb, devenise un distins şi fermecător tînăr, ai căror ochi surîzători şi hotărîţi, totodată, răsfrîngeau atît vioiciunea francezului, cît şi blîndeţea neamţului.

După amabilitatea cu care răspunsese indicaţiilor contelui von Eberbach şi după semnul afectuos dar şi respectuos pe care i-l făcuse la despărţire, era uşor de ghicit că între Julius şi Lothario existau alte raporturi decît cele dintre un ambasador şi secretarul său. Ai fi zis mai degrabă că erau tată şi fiu.

De fapt, ei alcătuiau împreună singura lor familie. Cînd am făcut cunoştinţă cu Lothario, era deja orfan de tată şi de mamă; apoi, bunicul său, pastorul, murise. Mai tîrziu, moartea mătuşii sale Christiane îl lăsase absolut singur pe lume. Viaţa lui Julius nu era mai puţin pustie. Soţia sa pierise la scurt timp după moartea micuţului Wilhelm, şi se împlinise, în 1829, un an de cînd tatăl contelui se alăturase Christianei. Julius nu mai avea deci nici o rudă în afară de Lothario, iar Lothario nu-l mai avea decît pe Julius, şi se strînseseră unul lîngă celălalt, pentru a nu mai vedea marele vid pe care moartea îl săpase între ei.

Aşadar, angajîndu-se cu atîta scrupulozitate să-l urmărească din ochi, fără a-l pierde o clipă din mulţime, pe străinul pe care contele von Eberbach îl însărcinase să-l supravegheze, Lothario se supunea nu atît unui ordin cît rugăminţii unui superior şi unui prieten.

După plecarea contelui, tînărul îl zări pe astrolog apropiindu-se de lordul Drummond şi schimbînd cu el cîteva cuvinte. Dar de la distanţa aceea, nu putea şi nici măcar nu voia să audă.

Astrologul îi spunea lordului Drummond:

— Iată cel mai frumos moment al balului, clipa cînd totul se uită, cînd se uită chiar bucuria, cînd se uită chiar şi durerea.

— Popor uituc şi uşuratic! da, da, murmura lordul Drummond pe un ton de proastă dispoziţie. Ca şi în beţie, nu-s nici măcar conştienţi că-s fericiţi. Întrebaţi-i numai dacă-şi mai reamintesc de cîntecul inegalabil de adineaori.

— Şi pe dumneavoastră v-a fascinat? întrebă prompt astrologul.

Lordul Drummond nu răspunse la întrebare decît printr-un surîs.

— A cîntat atît de puţin! reluă Nostradamus.

— Atît de puţin şi atît de mult! Un extaz şi un calvar! exclamă lordul Drummond. Ah! Dacă oricine altcineva decît doamna i-ar fi cerut să cînte, n-ar fi acceptat cu siguranţă!

Astrologul era familiarizat desigur cu excentricele obiceiuri ale nobilului său prieten, deoarece nu păru deloc surprins de ciudata contradicţie din vorbele sale. Întrebă doar:

— O cunoaşteţi pe cîntăreaţă, milord?

— Da, o cunosc.

— Ah! spuneţi-mi ceva, vă rog. De doi ani, de cînd aţi fost în India, am pierdut-o din vedere pe Înălţimea Voastră. O cunoaşteţi de mult pe această femeie? Îi ştiţi familia? Ţara din care vine?

Lordul Drummond îl privi fix pe cel care-i punea aceste întrebări atît de nerăbdătoare şi îi răspunse domol:

— O cunosc pe signora Olympia de optsprezece luni. Tatăl meu l-a cunoscut pe tatăl său, un sărman ţigan. Cît despre originea ei, nu vă consider atît de străin de lumea artistică pentru a fi nevoie să vă spun că Olympia este italiancă.

Trebuia într-adevăr să nu fi deschis niciodată vreun ziar, sau să nu fi discutat niciodată într-un salon, ca să nu fi auzit vorbindu-se despre celebra primadonă care încîntase de atîtea ori auditorii de la Scala şi San Carlo, şi care crease, nu doar un rol din cele mai frumoase opere ale lui Rossini, dar care, fie din patriotism, fie din capriciu, nu voise niciodată să cînte decît în Italia şi pe scenele italiene.

— Ah! este diva Olympia, repetă, după lordul Drummond, magicianul prins pe picior greşit. Iată un lucru verosimil, într-adevăr.

Buzele lui schiţară un surîs şi înghină ca pentru sine:

— N-are importanţă! viaţa îţi oferă halucinaţii atît de ciudate!

— Balul mă plictiseşte, acum, în clipa pe care dumneavoastră

o numeaţi uitarea de sine, reluă lordul Drummond. De altfel, curînd se va face ziuă. Mă înapoiez acasă. Mai rămîneţi?

— Nu, zise Nostradamus, vin şi eu. Petrecerea nu-mi mai trezeşte nici un interes.

Se îndreptară spre primul salon. Lothario îi urmărea. Cerură unui servitor să le aducă trăsura. Lothario îl chemă pe valet cerîndu-i s-o aducă în acelaşi timp şi pe a sa.

În învălmăşeala echipajelor care umpleau marea curte de la Tuileries, fuseseră necesare aproape zece minute pînă la sosirea celor două trăsuri.

— Dacă doriţi, prietene, îi spuse lordul Drummond lui Nostradamus, vă voi invita într-una din zilele acestea să cinăm împreună cu Olympia, dar cu o condiţie.

— Care, milord?

— Să nu-mi cereţi niciodată s-o rog să cînte.

În clipa aceasta, valetul strigă în mod succesiv:

— Echipajul lordului Drummond.

— Echipajul baronului von Ehrenstein.

Lordul Drummond şi astrologul coborîră împreună scara monumentală, urmaţi la zece paşi de Lothario. Ei urcaseră în aceeaşi trăsură, urmată de cea a lui Lothario.

În clipa în care servitorul închidea portiera, Lothario îi spuse în şoaptă o frază pe care acesta o repetă vizitiului.

Trăsura sa mergea în urma celei a lordului Drummond.

Era încă întuneric, dar de pe acum cerul cenuşiu era presărat din loc în loc de pete mari, alburii. Zorile încercau să-şi ivească luminile pale. Aerul era călduţ şi atmosfera părea traversată de cîte un vînticel blînd, semănînd cu un preludiu al primăverii.

O gloată uriaşă, palidă, zdrenţuită, se înghesuia la porţile palatului, cumplită antiteză a mizeriei şi a foametei în faţa plăcerilor şi a avuţiei. Fiecare trăsură care ieşea, plină de podoabe, de perle şi de zîmbete, era întîmpinată cu exclamaţii de admiraţie amară şi glume pizmuitoare, iar compararea acestui lux şi a acestei splendori cu sărăcia lucie a celorlalţi adăuga o furie în plus urii tăcute a mulţimii fără pîine pe masă şi cuvertură pe pat.

Pare un lucru ciudat, dar toate mişcările populare apar în urma unor petreceri celebre, iar revoluţia din 1830 a avut ca prefaţă balul ducesei de Berry la palatul Tuileries, aşa cum revoluţia de la 1848 a fost prefaţată de balul ducelui de Montpensier la Vincennes!

Trăsura lordului Drummond ieşi în strada Richelieu şi după ce străbătu piaţa Vendôme intră în strada Ferme-des-Mathurins.

Aici se opri în faţa porţilor unei clădiri cu o faţadă generoasă şi princiară.

Vizitiul lui Lothario opri ceva mai departe. Lothario scoase capul pe portieră şi-l văzu coborînd pe lordul Drummond. Dar astrologul rămăsese.

Trăsura porni iarăşi la drum şi, cotind-o spre bulevarde, merse de-a lungul lor pînă în cartierul Ménilmontant. Trecu de barieră, depăşi primele case şi ajunse la poalele asprului urcuş.

Lothario se temu că, în liniştea aceea, cînd nu se auzeau decît caii mergînd la pas, urmărirea sa putea fi remarcată de astrolog. Coborî deci din trăsură şi-i ordonă vizitiului să nu-l urmeze decît de foarte de departe. Apoi, înfăşurîndu-se în manta, înaintă pe urmele străinului. Sus, pe colină, trăsura cotise spre stînga şi intrase pe o stradă pustie.

Caii o luaseră la trap şi se opriseră în faţa unei case izolate a cărei grădină era separată de stradă printr-o terasă acoperită de bolta unei viţe de vie. De aici, cum nici o altă casă nu-ţi bara privirea, puteai vedea nu numai strada şi trecătorii, dar şi această splendidă vale, care se numeşte Parisul.

La zece paşi de la poartă o balustradă din piatră, prevăzută cu vaze de flori, alcătuia, cu siguranţă, vara, un adevărat gard de verdeaţă şi de miresme.

La zgomotul trăsurii, cineva apăru repede pe terasă, şi în limpezimea zorilor care începeau să mijească la orizont, Lothario, care-şi încetinise mersul, zări dintr-o dată capul fermecător al unei tinere aplecîndu-se peste balustradă.

La apariţia tinerei, Lothario avu un sentiment ciudat. Îndată ce o zări nu-şi mai putu lua ochii de pe ea. Venise pentru astrolog, dar iată că astrologul, balul de la Tuileries, ambasadorul Prusiei, lumea, – totul dispăruse într-o secundă.

Şi nu era doar din pricina frumuseţii fetei. Cît de frumoasă era, cu greu se putea spune în cuvinte! Şaisprezece ani, mai proaspătă ca roua, mai luminoasă ca prima rază de soare, mai tînără ca aurora dimineţii, lui Lothario i se părea că limpezea cerul şi că noaptea o aşteptase ca să-i eclipseze stelele. Frumosul şi falnicul tînăr simţi, brusc, o durere imensă în inimă, ca în faţa unui ideal imposibil de atins şi prea înalt pentru o biată fiinţă muritoare ca el.

Dar în acelaşi timp, resimţi, o mai spunem o dată, o emoţie stranie. Pe tînăra aceasta el n-o mai văzuse niciodată, nici măcar în vis, şi totuşi, i se părea că o cunoaşte, şi încă de multă vreme, de cînd apăruse pe lume.

Cu toate acestea nu era revelaţia palpabilă a acelui prototip anterior, a acelui presentiment înnăscut pe care orice inimă generoasă îl poartă cu sine. Nu era o himeră a sa, pînă atunci nenumită şi nedesluşită, care se realiza şi care prindea viaţă datorită bunătăţii divine. Nu, era ceva mult mai palpabil decît ceea ce exista în amintirile şi în presentimentele sale. Pe această tînără necunoscută, el o recunoştea, ba mai mult, o iubise.

Viziunea nu durase decît o secundă, dar în această secundă, Lothario trăise mai mult decît în toată viaţa sa.

Astrologul coborîse din trăsură. Recunoscîndu-l, tînăra bătuse cu naivitate din palme, venind să-i deschidă, apoi intraseră în casă, uşa se închisese, trăsura plecase, dar Lothario stătea încă în stradă, imobil, cu ochii pironiţi pe locul unde strălucitoarea copilă îi apăruse, înlemnit, parcă, de strălfulgerarea luminoasă şi pură.

În cele din urmă, realiză că ea plecase.

Ah, da! îşi zise el, să-mi notez adresa.

Şi convins că ascultă doar de indicaţiile contelui von Eberbach, trecu în carnet numele străzii şi numărul casei.

Apoi rosti, cu privirea, adio sau mai degrabă pe curînd, casei, terasei, porţii, se înapoie spre trăsură şi-şi reluă drumul spre Paris.

Între timp, tînăra, care nici măcar nu-l zărise pe plimbăreţul matinal, îl condusese zglobie pe omul pe care Lothario începuse să-l gelozească în sufletul său, spre căsuţa modestă în aparenţă, dar plăcută şi cochetă. Faţada din cărămizi roşietice, întretăiată de ferestrele cu storuri de culoare verde închis, era înveselită de o iederă stufoasă.

Astrologul, precedat de tînără, urcase cele cîteva trepte ale peronului şi, puţin după aceea, ea îl invitase să se aşeze în faţa unui foc cu flăcări înalte, în salonul simplu, dar aranjat cu foarte multă graţie.

— Încălzeşte-te, prietene, zise ea, iar eu te voi privi în voie. Ce bun ai fost c-ai ascultat de capriciul meu copilăresc şi că ai venit acasă în costumul dumitale ca să-l pot vedea şi eu! Da, este elegant şi superb. Îţi vine de minune. Ridică-te, te rog, puţin.

Astrologul se ridică surîzînd.

— Mulţumesc, zise ea. Costumul ăsta pare croit special pentru statura dumitale înaltă. Barba stufoasă şi albă, părul argintiu adaugă sobrietăţii dumitale, de care mi-e puţin teamă uneori, o imperceptibilă blîndeţe. Semeni acum cu imaginea pe care mi-o fac despre tatăl meu.

— O, nu! exclamă astrologul.

Privirea încîntată cu care o învăluia pe copilă fusese înlocuită brusc de o dîră întunecată ce-i brăzda fruntea, şi cu un gest rapid şi aproape violent, îşi smulse barba şi părul artificial.

Fata avea dreptate: părul său negru îl făcea mai tînăr, dar şi mai aspru şi stăruia pe chipul bărbatului acestuia ceva poruncitor şi neîndurător, care putea înspăimînta nu numai un copil.

Tînăra îşi clătina capul cu gingăşie.

— De ce nu vrei să fii tatăl meu? zise ea. Nu vrei, aşadar, să am şi eu unul? Vrei să fiu toată viaţa orfană, fără tată şi fără mamă? Şi nu vrei să te iubesc?

— Să nu vreau eu să mă iubeşti? exclamă astrologul, ai cărui ochi căpătaseră o stranie expresie de dragoste pasionată.

— Ei, da! atunci te iubesc, cu tot atîta dragoste cîtă ar avea fiica dumitale. Există oare pe lume o dragoste mai deplină şi mai plăcută decît recunoştinţa filială? Eu nu-mi doresc nimic mai mult decît asta.

— Eşti o fiinţă sublimă şi pură, Frédérique! Şi mă iubeşti, aşa-i?

— Din tot sufletul, răspunse ea într-un elan.

Dar fata nu se avîntă spre el, iar el nu-i atinse nici măcar fruntea cu buzele.

El se reaşeză în faţa focului, iar ea luă loc, alături de el, pe un scăunel.

— Ţi-e foame? întrebă fata.

El făcu semn că nu. Ea reluă:

— Cred că mai curînd eşti obosit! Vrei să te culci? Vrei s-o chem pe doamna Trichter, dacă ai nevoie de ceva? Acum că te-am văzut, n-ai vrea să-ţi scoţi costumul? A fost o serbare măreaţă, nu?

— Nu cumva ţi-ar fi plăcut să vii şi tu, Frédérique?

— Poate că da, zise ea; am văzut atît de puţine lucruri! Dar ştiu prea bine că nu se putea. Şi m-am resemnat de mult, crede-mă.

— Bine spui, draga mea copilă, că n-ai avut parte pînă acum nici de petreceri, nici de bucurii! Ia spune-mi, Frédérique, adăugă el privind-o în ochi, dar cu toată sinceritatea, chiar nu doreşti nimic?

— Doamne, Dumnezeule, răspunse ea rîzînd, nimic şi totul! Aş vrea să am o familie, să iubesc mai mult; să fiu bogată ca ş

ofer şi altora; să fiu savantă, ca să înţeleg totul. Dar, orfană, săracă şi simplă cum sînt, sînt totuşi fericită.

— Frédérique, spuse astrologul, vreau ca tu să nu mai doreşti nimic; vreau ca nimic şi nimeni să nu fie mai presus decît tine, şi aşa va fi, te asigur. Ah! pentru a îndeplini cea mai măruntă dorinţă a ta, aş răscula lumea. Tu eşti crezul meu, forţa mea, virtutea mea. Tu eşti singura făptură umană pe care-am respectat-o vreodată. Tu ai dezvoltat în mine, în mine care n-aveam decît grandoarea dispreţului, ceva ciudat şi sublim. Te iubesc şi cred în tine, aşa cum alţii cred în Dumnezeu.

— Vai, nu vorbi astfel despre Dumnezeu! zise ea cu un gest implorator.

— De ce? reluă el. Pentru că în loc să-l venerez precum preoţii, în gol, sau în simboluri copilăreşti, îl venerez în manifestarea lui cea mai preţioasă? Pentru că văzînd un suflet care întruchipează perfecţiunea şi chiar idealul, nu mai aspir la nimic altceva? Pentru că oriunde văd frumuseţea ta, puritatea ta, dragostea ta, cred că îl văd pe Dumnezeu?

— Iartă-mă, prietene, zise Frédérique, dar mie nu astfel mi s-a predat religia.

— Vrei să spui, reluă astrologul cu un timbru îmbibat de o uşoară amărăciune, că între credinţa unei guvernante bătrîne şi superstiţioase cum este doamna Trichter şi aceea a unui bărbat ce şi-a petrecut viaţa meditînd şi cercetînd, ai ales religia credincioasei mărginite?

— Eu nu aleg, răspunse ea cu modestie. Eu ascult de instinctele pe care mi le trimite Dumnezeu. Dumneata eşti puternic, nu-ţi este teamă să crezi în geniul şi în libertatea omului. Dar eu, un umil suflet ce sînt, cum aş putea să mă lipsesc de Dumnezeu?

Astrologul se ridică.

— Copila mea, zise el cu blîndeţe, eşti liberă să crezi ce doreşti; îmi eşti martoră că nu ţi-am impus niciodată nici o credinţă şi nici un sentiment. Dar ţine minte, de asemenea, rosti el cu un glas impunător, că atîta timp cît eu voi fi aici, nu vei avea nevoie de nimeni, nici pe pămînt, nici în ceruri. Voi fi al tău.

Şi cum fata îl privea, uluită desigur de o blasfemie a cărei nelegiuire şi nici amploare nu le înţelegea, reluă:

— Ascultă, copilă, ai în faţa ta un bărbat care, înainte de a fi fost însărcinat cu grija destinului tău, făcuse şi pusese la cale multe lucruri; dar acum cînd nu mai este vorba doar de mine, simt în mine o energie însutită. Da, da, vreau să fii fericită. Iar cînd eu

am un scop, merg pînă la capăt. Arăt ca unul care a făcut umbră pămîntului degeaba, întrucît la aproape patruzeci de ani, n-am nici avere, nici poziţie socială. Dar, fii liniştită, fundamentul este pus, edificiul se va înălţa curînd. Am adunat comori cu care te voi îmbogăţi. Am lucrat bine, să ştii! Pentru tine, voi face totul. Vei vedea ce înseamnă să asculţi de o voinţă supremă care crede în suveranitatea omului. N-am fost niciodată un om corect, dar, pe vremuri, mai aveam încă unele biete susceptiblităţi de amor propriu; o vanitate puerilă, o rigiditate prostească! Pentru tine, voi sacrifica totul, începînd cu orgoliul meu. Mă voi tîrî, dacă va trebui, da, eu! şi sînt în stare să mă umilesc ca să te fac fericită.

Frédérique oftă aproape îngrozită, auzindu-l vorbind cu atîta jertfire de sine.

— Astăzi chiar, continuă el, voi pune piatra de temelie a averii tale. Aştept fixarea unei întîlniri hotărîtoare.

O contemplă o clipă pe Frédérique cu o expresie de tandreţe inexprimabilă.

— Ah! vei avea totul, zise el.

Apoi, parcă temîndu-se că spusese prea mult:

— Dar simt nevoia să mă odihnesc puţin. Doamnă Dorothée! strigă el.

O femeie în vîrstă de vreo cincizeci de ani, cu un aspect simplu, plăcut şi sobru, intră pe uşă.

— Doamnă Trichter, îi spuse el, un străin se va prezenta în timpul zilei şi va cere să-i vorbească stăpînului casei. Veţi veni îndată să mă înştiinţaţi. Pe curînd, Frédérique.

Strînse mîna tinerei şi ieşi, lăsînd-o visătoare.

Către prînz, doamna Trichter bătu la uşa camerei sale prevenindu-l că cineva voia să-i vorbească, într-adevăr, stăpînului casei.

Se grăbi să coboare în salon, unde fusese invitat musafirul, dar, văzîndu-l pe cel care-l aştepta, avu o tresărire de dezamăgire.

Nu-l recunoştea.

Era Lothario.

Lothario, care-l recunoscuse însă ca fiind astrologul, se înclină şi îi înmînă tăcut o scrisoare.

În timp ce el o citea, Lothario stătea cu ochii pironiţi pe uşă, nădăjduind clipă de clipă că apariţia matinală va străluci din nou în faţa lui. Dar aşteptarea îi fu zadarnică. Speranţa sa nu se realiză.

Între timp, astrologul nocturn terminase de citit:

— Perfect, domnule, i se adresă el lui Lothario, cu un surîs de nedefinit. Mîine dimineaţă voi fi la ambasada Prusiei.

Lothario, supunîndu-se instrucţiunilor primite, salută şi plecă.

O oră mai tîrziu un alt vizitator se prezentă.

— În sfîrşit! exclamă *stăpînul casei*, recunoscîndu-l de astă dată pe cel pe care-l aştepta.

Personajul îi spuse doar aceste cuvinte:

— S-a stabilit pentru astă-seară, la ora unsprezece. Contăm pe dumneavoastră, Samuel Gelb.

IV

TRIMISUL CONSILIULUI SUPREM

Era ora unsprezece şi jumătate, cînd Samuel Gelb bătu în poarta unei case de pe strada Servandoni, în spatele bisericii Saint-Sulpice.

Întîlnirea fusese fixată pentru ora unsprezece precis; dar Samuel venise în mod special ceva mai tîrziu, nevoind să aştepte, sau, cine ştie? dorind să se facă aşteptat.

Casa la uşa căreia bătuse avea un exterior cu totul comun, care nu atrăgea prin nimic. Era ca toate vecinele ei, o locuinţă liniştită, retrasă, nepăsătoare faţă de stradă şi străină zgomotelor.

Uşa se întredeschise, Samuel se strecură şi o închise iute. Îngînă pentru sine:

— Intru ca un hoţ; pot ieşi mai mult decît ca un rege.

Portarul răsări din ghereta sa şi îl opri.

— Pe cine căutaţi?

— Pe cei care au urcat patruzeci şi două de trepte, răspunse Samuel.

Portarul reintră în gheretă şi păru mulţumit de acest bizar răspuns. Nu era, cu siguranţă, un portar!

Samuel traversă un coridor, coti pe un altul la dreapta şi urcă un prim etaj de douăzeci şi una de trepte.

Aici, un bărbat se apropie de el.

— Franţa?... îl întrebă acesta la ureche.

— Şi Germania, răspunse Samuel în şoaptă.

Bărbatul se dădu la o parte şi Samuel urcă încă douăzeci şi una de trepte.

În faţa lui se afla o uşă. O deschise şi pătrunse într-un fel de anticameră unde un alt bărbat îi ieşi în întîmpinare.

— Popoarele?... rosti omul cu glas scăzut.

— Sînt suverane, termină Samuel.

Samuel fu atunci introdus într-un salon foarte simplu mobilat. Doar tapiseriile abundau. Pereţi, podele, ferestre, tavan – totul

era tapisat şi acoperit cu stofe groase, destinate desigur pentru stingerea zgomotelor şi înăbuşirea vocilor. Se înţelege de la sine că uşile erau dublate şi că storurile erau lăsate.

Nici lămpi, nici lumînări. Sala nu era luminată decît de focul din cămin ale cărui mari flăcări oscilante păreau, uneori, că reînvie şi mişcă desenele tapiseriilor.

Şase bărbaţi aşezaţi îl aşteptau pe Samuel.

Cinci aveau feţele descoperite, al şaselea era mascat, şi, cum masca nu izbutea să-l ascundă cu totul, se înfăşurase într-o mantie lungă şi se aşezase ceva mai în umbră, ca lumina focului să nu-l atingă.

Fotoliile asistenţilor erau îndreptate către bărbatul mascat, ca spre preşedintele firesc al adunării.

La intrarea lui Samuel, toţi se ridicară, cu excepţia bărbatului mascat.

După ce salută, Samuel îşi înălţă ochii către străin.

Cu el urma să aibă de a face. Cu el trebuia să lupte.

— Sînteţi, i se adresă el, membrul Consiliului Suprem, care ne face onoarea să asiste la şedinţa noastră?

Bărbatul mascat făcu un semn că da. Samuel schiţă o expresie de bucurie şi de amărăciune. Se aşeză alături de ceilalţi şi reluă:

— Oaspetele nostru are cu siguranţă scrisorile sale de acreditare.

Fără a rosti un cuvînt, bărbatul mascat îi întinse cu mîna înmănuşată în negru o scrisoare sigilată.

Samuel se apropie de flacără şi examină sigiliul.

— Da, zise el, este într-adevăr sigiliul Consiliului.

Rupse plicul şi desfăcu scrisoarea.

— Are însemnele şi semnăturile.

Apoi citi cu glas tare.

«Fraţii noştri din Paris vor admite la toate întrunirile lor pe purtătorul prezentului înscris căruia noi îi încredinţăm puterile noastre depline. El va avea ultimul cuvînt în dezbateri. Va purta totdeauna mască şi nu va vorbi niciodată. Va răspunde la întrebări prin semne afirmative sau negative sau prin tăcere. Deoarece dorinţa noastră este ca individualitatea sa să dispară sau să fie absorbită de gîndirea noastră colectivă; nu va fi un om, ci Consiliul invizibil şi mut; va înceta să fie el pentru a nu mai fi decît noi.»

— Bun, spuse Samuel, împăturind scrisoarea, pe care o vîrî în buzunar. Domnilor, şedinţa este deschisă.

Toată lumea se reaşeză.

— Întrucît Consiliul Suprem ne aude de astă dată, zise Samuel Gelb, va fi necesar, cred, să încep prin a expune stadiul în care ne aflăm în Franţa şi să recapitulăm speranţele noastre şi progresele făcute.

Omul mascat făcu un semn de aprobare. Samuel reluă:

De paisprezece ani, de la căderea împăratului Napoleon, Uniunea Virtuţii şi-a schimbat nu ideile ci obiectivul. Regii n-au făgăduit libertatea Germaniei decît pentru a o ridica împotriva lui Napoleon; însă după ce Napoleon a murit, n-au făcut decît să imite ceea ce îi reproşau, şi s-au făcut unealta tiraniei sale. Scumpa noastră naţiune stăpînită altădată de un uriaş, a cîştigat oare mai mult strangulată de intrigile subtile ale acestor monarhii liliputane? Asuprirea este şi mai umilitoare. Uniunea puterii ne-a eliberat de stăpînirea străină; este rîndul Uniunii Virtuţii să frîngă jugul interior. După independenţă, vrem libertatea.

— O vom avea, exclamă unul dintre cei cinci.

— Iată ce am făcut noi pînă acum, reluă Samuel. Inima democraţiei bate la Paris. Trebuia deci ca Uniunea să fie în legătură directă şi permanentă cu Parisul. Trebuia ca un grup inteligent şi sigur să fiinţeze între cele două ţări, întinzînd o mînă Consiliului Suprem al Germaniei şi alta Asociaţiei Carbonarilor din Franţa.

Este rolul pe care l-au acceptat cei cinci prieteni, care după întoarcerea mea din India, acum doi ani, au binevoit să mă ia ca asociat. Şi nimeni n-a făcut vreodată o propagandă mai îndrăzneaţă şi mai devotată ca a lor.

— Ne-am făcut datoria, zise altul dintre asistenţi.

— Acum, domnule, reluă Samuel, adresîndu-se direct tăcutului său auditor, dumneavoastră care sosiţi, poate, din afară, doriţi să ştiţi în ce stadiu ne aflăm? Ei bine! deznodămîntul se apropie. Guvernul semiliberal care conduce Franţa va cădea în curînd. Voind să reconcilieze două idei, s-a învrăjbit cu amîndouă. Regele şi camerele îl vor înfrunta care mai de care, pentru că îi împiedică să se lupte. Domnul de Polignac tocmai a sosit de la Londra şi este pe cale să alcătuiască un cabinet ministerial. Domnul de Polignac, ştiţi, este unul din acei teribili prieteni ai monarhiei care provoacă explozia prin excesul constrîngerii. Venirea sa la putere va însemna declaraţia de război a trecutului faţă de viitor.

— Da! dar cine va ieşi victorios? întrebă unul din asistenţi clătinîndu-şi capul.

— Cine? Noi! reluă Samuel cu vigoare. Ştiu bine că oamenii

care reprezintă, în politica actuală, viitorul şi libertatea, sînt, cea mai mare parte, dacă nu toţi, nişte ambiţioşi mediocri al căror singur orgoliu se limitează la plăcerea de a avea un portofoliu ministerial. Ştiu bine că ei nu doresc decît o revoluţie ca aceea din 1688, şi să-l înlocuiască pe Carol al X-lea cu ducele d'Orléans. Da, iar pentru lucrul acesta aceşti mari politicieni ar ridica popoarele şi ar răsturna Europa cu fundu-n sus, şi pentru ce? pentru a înlocui un principiu nealterat cu un principiu corcit. Dar ce le pasă lor? Vor ajunge poate miniştri, iar sîngele vărsat pe străzi li s-ar părea răsplătit.

— Şi atunci? reluă cel care-l întrerupsese.

— Şi atunci! răspunse rînjind Samuel, ideea superioară care sălăşluieşte în noi, în mine, trebuie să ne spună: aceşti oameni specialişti în calcule vor face socoteli greşite. Ambiţiile vor fi depăşite de idei. Ca să înflăcăreze poporul, vor fi obligaţi să invoce libertatea şi democraţia. Poporul îi va crede pe cuvînt. Este mai uşor să pui ceva în mişcare decît să stăvileşti. Îndată ce piedica dreptului divin va fi scoasă de sub roţile Franţei, urcuşul va trebui continuat pînă la republică. Sau autoritatea absolută, sau libertatea absolută. Această nobilă naţiune nu se va mulţumi niciodată nici cu micimea, nici cu mediocritatea; este născută pentru faptele mari. Se va aprinde îndată şi, într-un suflet, va ajunge pînă la capăt, pînă la ţintă. Ah! ah! onorabilele cîrtiţe politice care-şi sapă gropile pe sub tronuri şi care habar n-au de colosala prăbuşire pe care şi-o pregătesc; tronul va fi înghiţit cu totul, şi Doamne fereşte să nu-i atragă şi pe ei în groapă!

Samuel se opri în acest acces de veselie ironică şi continuă pe un ton grav:

— Iată unde sîntem, iată ce sperăm, iată ce am făcut. Să ne fie îngăduit să-l întrebăm pe misteriosul martor care ne ascultă dacă Uniunea Virtuţii va fi mulţumită.

— Da, răspunse omul mascat printr-un semn al capului.

— Deci, am îndeplinit cu succes proiectele Consiliului Suprem?

— Da.

Un zîmbet de satisfacţie înflori pe buzele subţiri ale lui Samuel. Se gîndea la promisiunile pe care i le făcuse Fredericăi. Va putea să şi le ţină. Se opri puţin, ca pentru a-şi relua suflul, apoi adăugă:

— În cazul acesta, Daniel, unul dintre noi i-ar putea adresa trimisului Consiliului cîteva respesctuoase întrebări?

Trimisul făcu un semn din cap care voia să însemne: Vorbiţi.

— Vorbeşte, Daniel, zise Samuel Gelb.

Daniel luă, în sfîrşit, cuvîntul.

— Ceea ce am făcut noi în Franţa pentru Uniune, zise el, o pot confirma rezultatele şi progresele revoluţiei. Samuel Gelb consideră că dacă fiecare dintre noi este dator să fie umil faţă de sine, n-are dreptul să fie modest faţă de fraţii săi. Ori aceştia au adus, aduc şi vor aduce destule servicii ca să nădăjduiască o recompensă. Dar, sînt ei recompensaţi? Deşi au toţi grade înalte în Uniune, nici unul nu are gradul întîi, nici unul nu face parte din Consiliul Superior, nici unul nu participă la conducerea tuturora, nici unul nu-i introdus în miezul problemelor. Este, oare, drept? este prudent? În timpuri ca acestea, cînd focul poate izbucni în politică dintr-un moment în altul, cînd toată vechea societate poate sări brusc în aer, este oare bine să nu avem chiar la faţa locului, în depozitul de muniţie, la Paris, pe cineva care să poată acţiona la un moment dat fără să raporteze la două sute de leghe? Situaţia febrilă şi presantă suportă oare o asemenea încetineală? În timp ce s-ar merge după cuvîntul de ordine la Berlin, s-ar pierde timpul organizării a patru revoluţii europene. Uni-unea dispune de legiuni şi de sume considerabile. Unde le-am putea folosi mai bine decît la Paris? În interesul însuşi al cauzei, sîntem datori să-l întrebăm pe oaspetele atotputernic care ne as-cultă: n-ar fi oare absolut necesar ca măcar unul dintre noi să facă parte din Consiliul Suprem?

Omul mascat stătea nemişcat.

Samuel Gelb îşi înăbuşi un gest de ciudă.

— Cred totuşi, spuse el după o clipă de aşteptare, că cererea noastră este destul de moderată şi destul de legitimă, ca să merite măcar un refuz.

Unul dintre cei cinci, interveni:

— Asta înseamnă că şefii noştri consideră, poate, că au îndeplinit dorinţa lui Samuel Gelb şi a noastră, trimiţîndu-l la Paris pe membrul Consiliului Suprem, aici prezent, ca o rezolvare a imperativului despre care tocmai am vorbit. De data aceasta omul mascat făcu un semn afirmativ. Samuel îşi muşcă buzele.

— Fie, zise el. Avem cu noi pe cineva care va avea dreptul să acţioneze, şi în caz de alertă, nu va mai trebui să alergăm în Germania pentru a cere cuvîntul de ordine. Problema utilităţii s-a rezolvat, rămîne problema recunoştinţei. Îi cer scuze înaltului nostru oaspete, dacă insist, dar nu este vorba despre mine, ci de cei

care m-au ales să le fiu consilier şi de a căror părere trebuie să ţinem seama. Noi toţi care sîntem plasaţi în avangarda acţiunii şi care ţinem feştila aprinsă lîngă butoiul de pulbere, nu meritäm, oare, nici o recompensă? În ziua cînd va exista un loc vacant în Consiliu, va fi el acordat unuia dintre noi?

Tăcerea omului mascat nu răspunse decît: Poate că da.

— Să nu credeţi că vorbesc pentru mine! reluă vioi Samuel. Şi ca s-o dovedesc, îl desemnez pe Daniel ca fiind cel mai capabil şi cel mai merituos.

— Iar eu, zise Daniel, îl desemnez pe Samuel.

— Şi noi, la fel, exclamă ceilalţi patru într-un singur glas.

— Mulţumesc, fraţilor, zise Samuel. Acum pot vorbi pentru mine, deoarece nu voi vorbi doar pentru mine, ci pentru alesul vostru, pentru cauza noastră, pentru voinţa voastră personificată în mine. Ei bine! îl întreb pe cel care ne ascultă şi care tace: ar exista, oare, vreun obstacol ca, dacă s-ar ivi prilejul, să fiu chemat să fac parte din Consiliu?

— Da, răspunse gestul omului mascat.

— Da? exclamă Samuel, a cărui gură schiţă o grimasă brusc reprimată. Şi ne este interzis să întrebăm motivele?

— Nu.

— Atunci voi întreba, reluă Samuel. Desigur, nu-i vorba că n-aş avea o minte perspicace, o inimă dîrză şi o voinţă cutezătoare?

— Nu, răspunse gestul impasibil al omului mascat.

— Atunci se consideră, poate, că mi-ar lipsi acest merit de rînd numit conştiinţă, cinste, virtute, sau ce mai ştiu eu?

— Nu.

— V-aş ruga să remarcaţi, obiectă Samuel cu oarecare nerăbdare şi înciudare, că nu discutăm cu arme egale. Tăcerea vă situează pe o poziţie avantajoasă. Sînt obligat, cu un interlocutor mut, să caut, să găsesc motive împotriva mea însumi. Dacă mai continuăm aşa, riscăm să repetăm scena din Molière, cînd stăpînul îl lasă pe valet să se acuze de toate greşelile şi de toate defectele înainte de a-i spune ce-i reproşează. Să vedem: ceea ce mă face inapt să fiu membru în Consiliu este oare faptul că nu am acea calitate care ia totdeauna ochii mulţimilor şi uneori chiar a spiritelor alese, şi care, mărturisesc, spre ruşinea mea, m-a impresionat şi pe mine, eu care vă vorbesc, eu neîncrezătorul în nici un atribut al divinităţii... Ceea ce-mi lipseşte este un nume ilustru, o descendenţă regală? Să fiu, oare, respins pentru că nu aparţin nici unei familii domnitoare, nici măcar uneia particulare?

Necunoscutul tăcu.

— Nu spuneţi nici da, nici nu. Vreţi să-mi daţi de înţeles că, într-adevăr, dac-aş fi prinţ, aş avea şanse mai mari, dar că există anumite privilegii care ar putea suplini o origine nobilă?

— Da.

— Care? întrebă Samuel. În materie de privilegii sociale nu văd decît unul care-ar putea rivaliza cu naşterea: banul. Ar trebui, oare, ca fiind bastard, să fiu măcar un om bogat?

— Da, zise clătinatul din cap al omului mascat.

— Aha! răspunse Samuel pe un ton de sarcasm amar, deci în asta rezidă profunzimea gîndirii celor care pretind că făuresc libertatea! Ei nu preţuiesc decît aristocraţia, atît a numelui, cît şi a banului! Pentru ei totul se rezumă la o silabă şi la o monedă!

Omul mascat îşi scuturä capul în semn că nu înţelege.

— Greşiţi, Samuel, îl întrerupse unul din asistenţii Consiliului. Este în interesul cauzei ca aceia care-o conduc să aibă un surplus de influenţă asupra mulţimilor. Oamenii sînt încă sub vraja atributelor înaltei aristocraţii; silabele şi cifrele acţionează întotdeauna asupra acestor copii îmbătrîniţi; Consiliul n-a creat această stare de lucruri, dar este obligat să se servească de ea, chiar şi pentru a o distruge. Nu Consiliul iubeşte aurul, ci umanitatea. Dacă vrem să o dirijäm, trebuie să ţinem seama de gusturile ei. Dacă vrem să ridicăm un ulcior, trebuie să-l ţinem de mîner. Tu, care te numeşti Samuel Gelb, valorezi cu siguranţă de mii de ori mai mult decît oricare dintre aceşti proşti acoperiţi cu vechile lor titluri, ca de nişte relicve; dar este vina Consiliului dacă vulgul aleargă mai degrabă după strălucirea exterioară decît după geniul ascuns, după aparenţe, decît după adevăr? N-ai mărturisit oare chiar tu că, uneori, fuseseşi impresionat de poziţia superioară a celor de care ascultai? Ţi-ai recunoscut, deci, o înclinare de care n-ai putut să te aperi, tu care te consideri tare. Oamenii trebuiesc cîştigaţi prin mijloace omeneşti. Pe lîngă utilitatea materială, banul are o influenţă morală. Duşmanii îl au şi îl risipesc. Să folosim împotriva lor propriile lor arme. Bătălia odată cîştigată, ce importanţă mai are prin ce mijloace am cucerit-o?

— Gîndesc ca şi tine, Auguste, adăugă Daniel, şi aşa cum stau lucrurile în prezent, nu consider Uniunea slăbită, ci, dimpotrivă, întărită pentru că se străduieşte să atragă spre sine şi să concentreze tot ce poate fi mai nobil şi mai bogat. Uniunea, aşa cum o văd eu, înseamnă absorbţia trecutului în viitor, înseamnă cucerirea a tot ce reprezintă forţă vitală prin propaganda liberală. Ei bine!

întrucît rangul şi bogăţia, vrem nu vrem, sînt încă puternice, să ne folosim de ele şi să le folosim în avantajul nostru. Să fim ca oceanul care absoarbe toate forţele umane. Uniunea, superioară ca idee tuturor bogăţiilor şi tuturor nobilimilor din lume, trebuie totuşi să aibă nume ilustre şi averi puternice pentru a domina bogăţimea prin celebritate şi sărăcimea prin binefaceri. Ea trebuie să fie înaltul cler al libertăţii.

Personajul mascat dădu de mai multe ori din cap în semn de aprobare.

Samuel rămase surprins văzînd că martorul taciturn se înţelege mai bine cu prietenii săi decît cu el. În consecinţă, reluă mai brusc decît înainte:

— Aurul! Vorbiţi cu toţii despre aur, de parcă bogăţia ar fi un lucru atît de preţios şi atît de greu de cîştigat! Dar dacă eu mi-aş dori bogăţia, credeţi că n-aş putea avea oricît aş dori? Mare scofală, îmbogăţirea, de parcă în asta ar consta demnitatea unui om! Credeţi, oare, de exemplu, că s-ar tîrgui cineva cu mine dacă aş vinde secretele Uniunii?

Un murmur de uimire şi de repulsie se făcu simţit printre asistenţi. Samuel îşi dădu seama şi reluă cu aroganţă:

— Fiţi liniştiţi, doar nu cumva vă şi consideraţi trădaţi? Mă cunoaşteţi prea bine, sper, ca să mă puteţi bănui de astfel de gînduri. De altfel, cei care fac lucrurile acestea nu le spun. Dar voiam să vă demonstrez că, la nevoie, bogăţia nu este ceva atît de imposibil şi că există diverse căi de a ţi-o însuşi. Şi apoi voiam să dovedesc acelora care se pare că nu au încredere în noi, că sînt obligaţi să se încreadă, şi că neintroducîndu-ne în toate tainele lor, ne-au dezvăluit chiar prea multe. Acum să rezumăm. Iată, deci, un lucru stabilit, şi chiar dacă l-am aflat cam tîrziu, sînt bucuros că-l ştiu: eu care am fost desemnat de cei cinci aici prezenţi, în pofida tuturor serviciile aduse cauzei, şi a celor pe care le voi mai aduce, eu, aici de faţă, nu pot pretinde să fac parte dintre conducători.

— Nu, răspunse energic semnul omului mascat.

— Dar neputînd avea un nume impunător, deoarece n-am măcar un nume, dacă aş pune în slujba Uniunii şi a patriei oamenilor liberi, o mare bogăţie, aş putea aspira la acest drept, la această onoare?

— Da.

— Ei bine! exclamă Samuel cu un accent profund, voi aţi vrut-o, voi fi bogat!

V

DOI VECHI PRIETENI

A doua zi dimineaţa, terminîndu-şi micul dejun, împreună cu Frédérique, Samuel se ridică.

— Vii devreme? întrebă graţioasa tînără.

— Cît de repede voi putea, răspunse el. Dar, plecînd, nu te părăsesc atît cît ai crede. Nu lucrez decît pentru tine, şi tu eşti temeiul întregii mele vieţi.

Îşi luă mantia şi pălăria.

— Adio, îi spuse el.

— Ah! zise ea, lasă-mă măcar să te conduc pînă la gardul dinspre stradă.

— Fii atentă, scumpa mea, nu eşti prea călduros îmbrăcată şi afară este încă răcoare.

— La naiba! zise ea deschizînd uşa şi mergînd înaintea lui prin grădină, vine primăvara. Priveşte ce soare îmbietor! Toţi pomii au înmugurit. Vreau să ies şi eu.

— Ah! murmură Samuel, uimit de misterioasa armonie dintre încîntătoarea făptură şi neasemuita dimineaţă; ah! primăvară, tinereţe a anului; tinereţe, primăvară a vieţii!

Şi voind, parcă, să-şi smulgă emoţia ce-l cuprinsese, deschise repede poarta.

Samuel strînse micuţa mînă albă şi delicată cu o aparentă seninătate pe care însă flacăra ochilor săi o dezminţea.

Apoi trecu pragul grilajului şi merse iute pînă la capătul străzii fără să-şi întoarcă o singură dată privirea.

„Da, se gîndea el, frămîntîndu-şi cu pumnii mantia, mă iubeşte ca pe un tată, asta e tot. Din vina mea. Am adoptat-o, am crescut-o, am îngrijit-o, m-am comportat ca un tată. Şi apoi am dublul vîrstei sale. Cît despre inteligenţa mea, ştiinţa mea, superioritatea mea intelectuală faţă de josnica gloată a omenirii, lucrurile acestea pentru femei nu înseamnă nimic. Şi ce să facă ea cu deşteptăciunea mea? Prost ce sînt! Am dispreţuit faţada, po-

doabele, ceea ce frapează ochiul, ceea ce se vede. Halal mod de a te face iubit: să devii invizibil.

Ea nu mă cunoaşte. Faţă de cît i-am dezvăluit eu prin dovezi palpabile şi materiale, cu privire la valoarea şi personalitatea mea, este îndreptăţită să mă dispreţuiască şi să mă respingă. De altfel, chiar de-ar fi să-mi ghicească adevărata valoare, cît de mult ar impresiona-o? Faptul că sînt un mare chimist, un gînditor deasupra vulgului, un spirit liber, îi foloseşte cu ceva? Eşti savant pentru tine însuţi. Ceilalţi nu cîştigă nimic din asta. În timp ce bogăţia şi puterea se pot împărtăşi. Dacă aş fi milionar sau ministru, atunci i-aş putea spune: foloseşte-te cît vrei, atît de punga mea, cît şi de autoritatea mea! Atunci aş însemna ceva pentru ea; aş servi-o; ar fi obligată să ţină seama de asta. Bogată şi puternică, iată cum trebuie să fie ea pentru mine.

Este o fiinţă nobilă şi generoasă, va şti să răsplătească binefacerea prin recunoştinţă. I-am dat hrana şi îmbrăcămintea necesară copiilor, ea mi-a dăruit o dragoste filială. Îi voi da splendoarea şi orgoliul cuvenite femeilor; ea-mi va dărui.... îmi va dărui, oare, dragostea?"

Mergea cu paşi mari, cu paşii gîndurilor sale, şi ajunsese deja în dreptul primelor case de pe şosea. Reflecta acum la cele mai profunde şi mai neguroase planuri ale sale, şi îşi spunea:

„Bogăţia mai întîi, cu ea trebuie să încep dacă onorabilele brute care guvernează Uniunea Virtuţii evaluează sufletul la zero şi nu acordă grade decît cu banii jos. Dar cum să te îmbogăţeşti peste noapte? Milionarii nu răsar din nimic. Am lăsat să-mi scape atîtea prilejuri, şi acum mă aflu în întîrziere. Prost ce sînt!... Ah! dar dacă de acum înainte voi găsi o avere la îndemînă?...

Cine-i bogat dintre oamenii pe care-i cunosc? Lordul Drummond. La naiba! este văduv, dar are un fiu în Anglia. Parcă mai are şi doi fraţi? Mă rog, tîrăşte după el o întreagă familie.

Aşadar nu-mi rămîne decît Julius! Nu s-a recăsătorit. Nici copii, nici nevastă. Cît despre frate-său, eu sînt acela. Mi se pare că am descoperit averea asupra căreia am într-adevăr nişte drepturi. Jumătate îmi aparţine chiar de drept, cu toate că aceste cinstite legi sociale m-au privat de ea. Vom vedea. Avea-voi, oare, o cît de cît influenţă asupra lui Julius, după o despărţire atît de îndelungată? Pe vremuri l-aş fi condus pînă la capătul lumii, legat orbeşte de firul voinţei mele. Sînt curios să-l revăd."

Samuel ajunse la barieră.

Era atît de preocupat încît nu observă o femeie din popor,

îmbrăcată într-un fel de pelerină din stofă groasă, care, ieşindu-i în cale, tresări şi-şi ascunse faţa în glugă.

Samuel făcu semn unei trăsuri de piaţă, urcă şi-i spuse vizitiului:

— La ambasada Prusiei, strada Lille.

O jumătate de oră mai tîrziu, traversa curtea clădirii ambasadei, urca treptele peronului şi intra într-o vastă anticameră unde se aflau mai mulţi valeţi îmbrăcaţi în livrea împodobită cu fireturi şi galoane.

Îşi spuse numele. Unul din valeţi ieşi şi reveni îndată.

Condus de acesta, Samuel traversă un salon, după care fu introdus într-un mare şi înalt cabinet de lucru, poleit cu aur şi cu multe tablouri pe pereţi.

Julius se ridică din faţa unei mese încărcate cu hîrtii şi îi ieşi iute în întîmpinare.

Îşi dădură mîna şi se priviră o clipă în tăcere.

— Samuel!

— Julius!

Julius era încă profund emoţionat; cît despre Samuel, începuse deja să-l cerceteze pe Julius.

— Ai venit împreună cu Lothario?

— Nu, am venit singur.

— Poftim! Lothario îmi propusese să vină să te ia cu una din trăsurile noastre. Probabil c-a ajuns prea tîrziu. Dar lasă-mă să te privesc! Uitîndu-mă la tine, am impresia că-mi revăd tinereţea. Ia spune-mi, cu ce te ocupi? De ce ai părăsit atît de brusc Germania? Ce-ai făcut atîţia amar de ani? Unde-ai dispărut de nu ne-am întîlnit niciodată? Haide să vorbim.

Îl invită să se aşeze în faţa şemineului.

— Ce-am făcut? răspunse Samuel. Ah! Dumnezeule, am rămas ceea ce eram. Am neplăcerea să te informez că nu sînt nici rege, nici prinţ, nici ambasador. Sînt, ca şi înainte, un biet savant, preocupat mai mult de ştiinţa mea decît de averea mea. Am neglijat totul ca să-mi consolidez o poziţie şi nu am progresat cu nimic, în afara dispreţului pentru ceea ce bănuiesc că tu respecţi. În privinţa aceasta, mi-am urmărit ţelul: să-mi amplific forţa şi libertatea morală, să cunosc oamenii şi lucrurile, să ştiu. Medicina sau traducerile şi lucrările ştiinţifice m-au ajutat, cît de cît, să-mi cîştig existenţa. Dar cea mai intensă preocupare a mea a fost de a-mi şlefui şi îmbogăţi intelectul. Am studiat, am călătorit, am cercetat. De ce nu ne-am întîlnit? Pentru că acum şaptesprezece

ani am părăsit Germania din pricina unui mare proiect nerealizat pe care orgoliul meu refuză să-l spună, şi pentru că, de atunci, reţinut la Paris, legat de un sentiment profund pe care inima mea vrea să-l ascundă, n-am mai plecat din Franţa, decît pentru a ieşi din Europa, acum cinci ani.

— Şi unde ai fost? îl întrerupse Julius.

— Totdeauna am visat să plec pentru a afla tainele acestei teribile şi devorante naturi a Indiei, tărîmul tigrilor şi al peştilor. Ori, într-o bună zi, strîngînd suma necesară realizării acestui vis, m-am îmbarcat pentru Calcutta. Am rămas trei ani în India şi, poţi să mă crezi, nu mi-am irosit timpul. Ah! am adus de acolo taine şi miracole care l-ar fi uimit chiar şi pe tatăl tău, ilustrul chimist şi baron d'Hermelinfeld. Vezi tu, natura este atotştiutoare şi cînd o interoghezi, îţi răspunde. Dar oamenii uită de ea, preocupaţi de intrigile lor, de afacerile lor, de ambiţiile lor şi-şi caută puterea în portofolii, cînd există în tulpinile plantelor secretul suprimării împăraţilor şi al abrutizării geniilor.

Tonul calm şi detaşat cu care Samuel rostea aceste cuvinte necruţătoare îl descumpăni pe Julius, care încercă să schimbe subiectul discuţiei.

— Te-am văzut împreună cu lordul Drummond, zise el. Îl cunoşti bine?

— L-am cunoscut în India, răspunse Samuel. I-am salvat viaţa. Lordul Drummond este un gentleman plin de fantezie. Îmblînzise o panteră pe care o îndrăgise teribil şi de care nu se mai despărţea, mai mult ca de o iubită. O lua cu el în trăsură, mînca împreună cu ea, o culca în odaia lui. Într-o zi, cînd stătea pe jumătate întins pe canapea, discutînd cu servitorul său, pantera aflată pe podea, la marginea canapelei, îi lingea braţul gol, pe care el îl lăsase în jos. Dar, tot dezmierdîndu-l, nu-i oare acesta deznodămîntul tuturor dezmierdărilor? animalul simţi sînge pe răzătoarea limbii sale. Brusc îşi înfipse colţii în braţele lordului Drummond. El era pierdut. Eu am scos calm un pistol din buzunar şi am ucis îndată pantera.

— Îi înţeleg recunoştinţa.

— Recunoştinţa lui s-a manifestat mai întîi prin voinţa de a mă omorî.

— Să te omoare?

— Da, închipuie-ţi că, scăpat de strînsoarea animalului, mi-a sărit de gît, injuriindu-mă, acuzîndu-mă că i-am asasinat singura fiinţă la care ţinea pe acest pămînt, reproşîndu-mi că nu l-am

lăsat să fie mîncat. Dar cum nu sînt un tip fără vlagă, m-am apărat din răsputeri şi l-am trimis să se încaiere cu cadavrul animalului său. A doua zi, recunoscîndu-şi greşeala, a venit să-mi ceară iertare, şi am devenit cei mai buni prieteni din lume. M-am întors împreună cu el în Europa, acum doi ani. Mi-a recomandat la Londra un editor care mi-a oferit o mie de lire sterline pentru o lucrare asupra *Florei din India*. Dar Londra mă plictiseşte. Ceţurile ei îmi aburesc mintea. M-am reîntors la Paris. Iată viaţa mea; este simplă, cum vezi şi tu. Acum este rîndul tău.

— Oh! eu, zise Julius, de cînd nu te-am mai văzut, mi s-au întîmplat mai întîi lucrurile acelea dureroase pe care le ştii. Cunoşti prin ce cumplită nenorocire am trecut.

— Da, zise Samuel, care păli uşor. N-am părăsit Heidelbergul decît un pic mai tîrziu.

— Eram deznădăjduit, reluă Julius. Tatăl meu a încercat să mă distragă trimiţîndu-mă să călătoresc. Am vizitat Italia, Spania, şi Franţa. După un an, însă, m-am întors la fel de întunecat. Ca să-mi umple timpul, tatăl meu a obţinut pentru mine, de la regele Prusiei, o misiune la Viena. Să-ţi spun adevărul? Ca să obosesc, ca să uit de mine, ca să mă amorţesc, m-am aruncat, trup şi suflet, în viaţa materială şi în plăcerile uşoare ale acestei capitale a desfrîului. Trist, amărît, deznădăjduit, mă cufundam în excese. În această curte a dezmăţului, depravarea mea devenise un merit. Grav, serios şi auster aş fi fost un fenomen, ceva imposibil şi neavenit; nu-mi arătam decît partea animalică, iar ei mă considerau un om de spirit.

Cu cît le acordam mai puţin din inteligenţa mea, din capacitatea mea, cu atît mă considerau un om inteligent şi capabil. Onorurile, decoraţiile, bogăţiile au început să mă năpădească. Influenţa mea a devenit la un moment dat atît de puternică, încît, acum patru ani şi jumătate, regele Prusiei mi-a schimbat misiunea în ambasadă. Am rămas ambasador la Viena aproape cinci ani; de şase zile sînt la Paris. Vezi, aşadar, că onorurile mi-au apărut odată cu ridurile. Sînt un om puternic şi obosit. Am suferit prea mult şi mi-am trăit viaţa prea din plin, ca să nu fi învăţat cîte ceva. Mă feresc de oameni. Nu mai sînt credul. Înseamnă, oare, că-s mai slab, sau mai puternic? Habar n-am, dar sînt sigur că astăzi nimeni nu mă mai poate influenţa. Ah! uitasem să-ţi spun că averea a ţinut pasul cu titlurile de demnitar. Tatăl meu, ştii şi tu, a murit la începutul anului trecut, lăsîndu-mi o moştenire şi mai mare decît cea a fratelui său. Aşa încît posed o avere cam de douăzeci de milioane.

Samuel nu-şi pierduse controlul de sine, deoarece lumina care-i traversă mintea la cuvîntul douăzeci de milioane, nu i se reflectă în ochi.

Îl ascultase pe Julius, privindu-l fără să-l întrerupă. Ultimele cuvinte ale ambasadorului referitoare la oboseala şi la rezistenţa sa în faţa vîrtejului vieţii, erau în concordanţă cu fizionomia îmbătrînită, uzată şi indiferentă. Prin ce breşă putea deci Samuel să recîştige ascendentul pe care-l avusese pe vremuri asupra camaradului său de şcoală?

Julius, era deajuns să-i priveşti chipul ca să te convingi, nu mai era deloc acea fiinţă slabă şi indolentă, cu care avusese de a face Samuel. Sub ochii săi stinşi, ca sub apa stagnantă o reptilă, se ascundea observaţia ascuţită a diplomatului care îl avusese profesor pe Metternich.

Samuel n-avea, aşadar, nici o şansă să-l reia în stăpînire? Altă dată, s-ar fi retras trufaş, bazîndu-se pe propria-i putere de seducţie, pentru a-l readuce apoi la picioarele sale, supus şi plin de căinţă, pe acest prizonier al superiorităţii sale. Dar şi el se schimbase, şi poate că mult mai profund decît Julius. Nu mai avea acea asprime, acea duritate care nu s-ar fi plecat să ridice un diamant. O amară experienţă îl învăţase că supleţea este mai puternică decît forţa şi că mărirea omenească are uşile prea joase ca să poţi intra fără a nu te îndoi puţin.

În loc să-l lase pe Julius cufundat în nepăsarea şi indiferenţa sa, Samuel începu să-l examineze, să-l cerceteze sub toate faţetele, să se învîrtă, ca să spunem aşa, împrejurul noului său caracter, în scopul de a descoperi vreo fisură prin care să se strecoare. Îndreptă conversaţia asupra tuturor subiectelor: politică, artă, plăceri, căutînd, la marea întîmplare, mînerul de care să se prindă pentru a-şi relua dominaţia de altădată.

Dar, mai întîi, în ce raporturi se afla el cu Julius? Baronul von Hermelinfeld îi dezvăluise oare fiului său ceva care să pună între ei doi o barieră de netrecut? Era important să se asigure.

Aşadar, fixîndu-l cu ochi sfredelitori, Samuel întrebă:

— Şi baronul von Hermelinfeld a continuat să mă urască?

— Da, răspunse Julius pe gînduri. Pe patul de moarte, mi-a recomandat din nou cu mari insistenţe, ca, dacă te-aş reîntîlni, să te evit cu groază.

— Şi aşa îi urmezi tu sfatul? întrebă Samuel rînjind.

— N-a vrut niciodată să-mi explice motivele, îi răspunse Julius. Cred că era din pricina unei prejudecăţi nedrepte, a unei antipatii exagerate, pe care caracterul tău nu era deloc de natură s-o îmblînzească. Instinctul echităţii, în privinţa aceasta, s-a răzvrătit totdeauna şi se mai revoltă încă şi astăzi în mine împotriva supunerii filiale. De altfel, în această renunţare continuă faţă de tot ce se numeşte viaţă, prea multe lucruri ne-au părăsit la vîrsta pe care o am, pentru a mai sacrifica, fără motive plauzibile, puţinul ce ne-a mai rămas din trecut. Ieri te recunoscusem oarecum sub deghizare, aşa cum şi tu m-ai recunoscut sub brăzdarea ridurilor. Nu mi-am putut înăbuşi un zvîcnet de reamintire a anilor duşi. Te-am chemat. Îţi mulţumesc pentru că ai venit. Dar nu mă aşteptam în nici un chip să te regăsesc, după şaptesprezece ani, la un bal dat la Tuileries!

— M-a adus lordul Drummond, zise Samuel. Ştii cît de bun cunoscător sînt în istoria antică. M-am angajat să-i fac costumul. Nu era deloc neizbutit, nu? deşi l-am executat în grabă, pentru că lordul Drummond nu se află la Paris decît de cincisprezece zile. Ca să mă recompenseze pentru serviciul făcut, lordul Drummond, la rugămintea acestei vechi curiozităţi mereu tinere în mine, m-a luat cu dînsul.

— Iată-ne, în sfîrşit, regăsiţi zise Julius.

— Iată-ne, răspunse Samuel, stînd unul lîngă celălalt, şi atît de îndepărtaţi amîndoi de noi înşine.

— Ai dreptate, reluă Julius. Visele noastre, la fel, au murit sau s-au risipit. Şi fiindcă veni vorba de vise, întrebă el brusc, ce s-a mai întîmplat cu Uniunea Virtuţii?

Samuel, surprins de tonul acestei întrebări, îşi ridică îndată ochii şi-l privi cercetător pe Julius. Dar Julius surîdea nepăsător.

— Presupun, îi răspunse Samuel, că excelenţa sa ambasadorul Prusiei nu face parte din Uniune?

— Ah! nu, răspunse moale Julius. De mult am rupt cu aceste nebunii ale tinereţii. Şi apoi, Napoleon a murit, continuă el rîzînd. Totuşi mi se pare că Uniunea n-a dispărut chiar cu totul?

— Este posibil, zise Samuel. Dar, de şaptesprezece ani de cînd am părăsit Germania, sînt, îţi dai seama, destul de străin de lucrurile acestea.

Schimbă subiectul discuţiei. I se părea că Julius îi spiona chipul şi-l enerva că devenise ţinta investigaţiilor aceluia pe care el voia să-l studieze.

„Ah! foarte bine, îşi spuse el; joacă acelaşi rol ca şi mine; mă cercetează în timp ce eu îl observ. Recunosc, a cîştigat; trebuie să mă resemnez. Fie, ne vom înfrunta."

Îndreptă firul conversaţiei asupra ambiţiei, a jocurilor de noroc, a femeilor – dar nu găsi în Julius nici o fibră sensibilă. Ori Julius se ţinea tare, ori toate acestea nu-i mai trezeau decît lehamite şi dispreţ.

„La dracu! îşi spuse Samuel, am să-l încălzesc eu pe omul ăsta de zăpadă!"

— M-am înşelat oare? îl întrebă el pe Julius; mi s-a părut că ieri-seară, la bal, vocea înălţătoare a acelei femei ne-a impresionat în egală măsură pe amîndoi.

Julius tresări.

— Ah! da, reluă el, ai dreptate, nu ştiu cine-i cîntăreaţa, dar mi-a atins o coardă a memoriei totdeauna vie în mine. Biata Christiane! Felul cumplit şi misterios în care a murit îmi este continuu prezent; am aici în inimă prăpastia adîncă în care a căzut. Ori, ce ciudat! glasul uşor piţigăiat al Christianei cînd cînta la clavecin cîte-o arie de Mozart n-avea, dacă mă gîndesc bine, nici o legătură cu vocea amplă şi sigură a cîntăreţei mascate... şi totuşi, în seara aceea simţisem ceva de parcă aş fi auzit vocea Christianei.

— Şi eu la fel! zise Samuel.

— Iar cînd a venit să primească mulţumirile ducesei de Berry, desigur, statura ei înaltă şi robustă nu semăna deloc cu talia zveltă şi subţire a Christianei. Şi totuşi ceva m-a tulburat atît de profund, de parcă aş fi văzut-o pe moartă înviind.

Samuel avu un zvîcnet de bucurie văzînd că această coardă mai vibra încă în sufletul lui Julius.

— Ei, ce zici, Julius, reluă el dintr-o dată, ai vrea să cinezi mîine împreună cu cîntăreaţa?

— Cu ea?

— Cu ea.

— Oh, da! răspunse Julius.

Samuel se temu să nu mai urmeze alte clipe de şovăială sau de reflecţie şi vru să se oprească aici deocamdată. Se ridică.

— Ne-am înţeles, deci, îi spuse el lui Julius. Acum trebuie să te părăsesc; dar chiar diseară vei primi o scrisoare sau o carte de vizită de la lordul Drummond prin care te va ruga să cinezi mîine, împreună cu mine şi cu ea.

VI

PRIMA ÎNTÎLNIRE

Lothario era cinstea şi sinceritatea întruchipată şi, totuşi, trebu- ie să recunoaştem că nu spusese întregul adevăr cerîndu-i contelui von Eberbach îngăduinţa de a-l aduce pe domnul Samuel Gelb.

El îşi luase libertatea de a-i atrage atenţia unchiului său că dacă dorea să discute cu Samuel Gelb era mai simplu, desigur, să nu se ducă acasă la el, ci să-l invite să treacă pe la ambasadă; însă ar fi fost poate mai potrivit să-i diminuieze deranjul, trimiţîndu-i în întîmpinare pe cineva de-al casei şi de-al familiei.

Julius însă nu văzuse în propunerea tînărului secretar şi a devotatului nepot decît o măsură de precauţie pentru prietenul său din copilărie, şi consimţise cu gîndul aiurea.

Adevărul este că de douăzeci şi patru de ore, încîntătoarea imagine a unei fiinţe de şaisprezece ani, detaşîndu-se pe fundalul cerului opalin al dimineţii, pusese stăpînire pe sufletul şi gîndurile lui Lothario, iar fericirea dumnezeiască de a o revedea l-ar fi costat altfel mult mai mult decît inocenta sa înşelătorie.

Lothario plecase aşadar cu una din trăsurile ambasadei.

Dar în loc să urmeze itinerarul parcurs de Samuel, îi spusese vizitiului să ajungă la Ménilmontant prin aleea Belleville.

Era în mod evident drumul cel mai lung. Dar realiza prin aceasta două lucruri: primul, că va sosi după plecarea lui Samuel, şi al doilea, că nu se va întîlni cu el pe traseu.

Oprise trăsura la o mică distanţă de casă, la colţul unei străzi. Îi spusese vizitiului să-l aştepte şi se îndreptase cu paşi hotărîţi spre poarta mult rîvnită.

Dar, pe măsură ce se apropia de poartă, pasul i se încetinea. Curajul i se topea în preajma celei pe care avea s-o revadă, ca zăpada în faţa soarelui. Ideea de a atinge cu mîna clopoţelul care atîrna, ca pentru a-l invita, îi accelera bătăile inimii, luîndu-l cu frig. Merse pînă la gard, înălţă mîna şi fugi repede. Aşteptă înde-

lung fără să îndrăznească să sune. Visa la lucruri imposibile şi absurde. Ar fi dorit ca *ea* să apară pe terasă şi să-l cheme în casă.

Poarta era prevăzută, la înălţimea unui om, cu o streaşină de lemn care împiedica privirea; el se înapoie pe cealaltă parte a străzii, încercînd s-o zărească în grădină.

Dar nu văzu pe nimeni.

Reveni la clopoţel şi iarăşi pregetă. Dacă Samuel n-o fi plecat? Iar dacă plecase, ce-o să-i spună fetei? Şi chiar dacă ea venea să-i deschidă, după ce ar fi întrebat de domnul Samuel Gelb, din partea contelui von Eberbach, iar ea i-ar fi răspuns că tocmai plecase, ce pretext ar mai invoca pentru a mai întîrzia o secundă în plus? Şi, de altfel, poate că nu ea va veni să-l întîmpine, ci vreo slujnică, bătrîna care-i deschisese şi în ajun. Domnul Samuel fiind plecat, n-ar mai fi avut nici un motiv să intre măcar în grădină.

Cel mai bine era ca Samuel să nu fi plecat. Bietul Lothario se căia c-o luase pe drumul cel mai lung şi se considera un prost că venise special mai tîrziu. Dimpotrivă, ar fi trebuit să sosească mai devreme. Ar fi avut norocul să-l găsească pe domnul Samuel nepregătit; şi în timp ce acesta s-ar fi îmbrăcat, ea ar fi putut trece prin salon şi coborî în grădină, unde i-ar fi ţinut companie. Ar fi văzut-o. Pe cînd aşa, cu dibăcia şi şiretenia sa, risca să nu aibă decît o discuţie în doi cu vreo bătrînă slujnică.

Descurajat, începu să se plimbe de-a lungul şi de-a latul străduţei, gata să se înapoieze la Paris, fără să mai încerce nimic.

Mergînd aşa, cerceta totul, trecători şi case şi se oprea pentru orice amănunt, crezînd că se opreşte pentru ea, şi folosind orice pretext ca să-şi mai întîrzie cu un minut hotărîrea.

Un hohot de rîs sănătos îi întoarse privirea.

Era rîsul unui căruţaş căruia un fel de ţărancă îi întinsese o foaie de hîrtie.

— Ei bine, cumătră, zicea căruţaşul, eşti o femeie frumoasă şi ai ochi minunaţi, să mă ia dracu' de nu-i aşa! Dar guvernul a uitat să mă înveţe să citesc. Cînd cineva vrea să-i răspund, nu-mi scrie, îmi vorbeşte.

Ţăranca îi spuse cîteva cuvinte într-o limbă pe care el n-o înţelegea.

— Vorbeşte-mi creştineşte dacă vrei să te înţeleg, reluă căruţaşul. Nu pricep nimic din limba asta păsărească.

Şi îşi biciui caii.

Femeia schiţă un gest de nelinişte şi de supărare.

Lothario auzise ce spusese. Se apropie.

— Ce-aţi întrebat, dragă doamnă? grăi el pe nemţeşte.

Ţăranca zîmbi bucuroasă şi întrebă:

— Sînteţi din Germania, domnule?

— Da.

— Domnul fie lăudat! Atunci, puteţi să-mi spuneţi unde se află adresa aceasta?

Lothario luă hîrtiuţa şi citi: strada Liliecilor, numărul 3.

— Strada Liliecilor, numărul 3, repetă el uimit şi fermecat... Este chiar aici. Mergeţi cumva la domnul Samuel Gelb?

— Da.

— Şi eu tot acolo.

— În cazul ăsta, fiţi bun şi luaţi-mă şi pe mine.

În clipa aceea, îl privi, şi figura lui păru să-i spună ceva. Mirat de ochii ei curioşi, o privi şi el şi nu i se păru deloc a fi cineva pe care să-l mai fi văzut.

Nemţoaica era o femeie de vreo treizeci şi patru sau treizeci şi cinci de ani, de o frumuseţe blîndă, sobră, rustică. Ochii negri profunzi, părul ca smoala şi stufos, felul de a vorbi uşor emfatic, acorda întregii sale figuri ceva trufaş şi dîrz care nu contrasta deloc cu simplitatea mantiei sale maronii cu dungi albastre.

Se îndreptau amîndoi către poarta lui Samuel; ea examinîndu-l pe Lothario, el uitînd repede de ea, fericit că avea drept de intrare şi că era nevoit să cuteze.

Mergînd, ea îi vorbea, poate pentru a-l determina să spună ceva.

— Francezii sînt un popor zeflemitor. Căruţaşul ăsta m-a luat peste picior pentru că el nu ştie să citească. De obicei, cînd veneam la Paris, eram însoţită de un straşnic băiat din ţara mea care ştia puţin franţuzeşte. Dar anul acesta l-a luat Dumnezeu! Totuşi nu puteam aştepta să treacă prea mult fără să fi venit. Datoria care mă cheamă aici este prea sfîntă ca să nu pornesc la drum, orice s-ar întîmpla. Şi iată-mă aici. Dar nu vă puteţi imagina, domnule, la cîte neplăceri şi batjocuri am fost expusă tot lungul drumului. Caraghios lucru, deşi nu cunosc germana, izbucnesc cu toţii în rîs cînd încep să le vorbesc!

Lothario era prea emoţionat ca să răspundă şi chiar ca să audă. O altă voce vorbea în el.

Ajunseseră la poartă.

Lothario trase de sfoara clopoţelului tremurînd din tot trupul. Fiecare clinchet îi răsuna în inimă.

Aceeaşi bătrînă care-l primise în ajun, venise să deschidă.

Lothario se dădu la o parte făcîndu-i loc nemţoaicei.

— Domnişoara Frédérique este acasă? întrebă ea pe nemţeşte.

— Este, răspunse bătrîna, tot în nemţeşte.

— Se simte bine?

— Foarte bine.

— Slavă Domnului! exclamă ţăranca bucuroasă. Dragă doamnă Trichter, spuneţi-i, vă rog, că persoana care vine în fiece an, primăvara, ar vrea s-o vadă.

— Sigur că da, v-am recunoscut îndată, răspunse doamna Trichter. Intraţi în casă. Intraţi, domnule.

Doamna Trichter credea că Lothario era împreună cu ţăranca.

Ea îi introduse pe amîndoi în salon şi urcă s-o anunţe pe Frédérique.

Numele doamnei Trichter le reaminteşte, desigur, cititorilor noştri, pe acel băutor grandios pe care-l văzuseră cu alt prilej murind atît de brusc, în timp ce-i prezenta o jalbă lui Napoleon. Au uitat, poate, că înainte de a-l sacrifica astfel, pe slujitorul său credincios, Samuel îl întrebase pe Trichter dacă şi-ar da de bunăvoie viaţa pentru a asigura pîinea mamei sale. Trichter răspunsese că ar muri fericit dacă ea ar avea din ce să trăiască. După moartea lui Trichter, Samuel s-a considerat îndatorat mamei acestuia; el o chemase la Strasbourg şi o instalase pe lîngă Frédérique, pentru care devotata şi buna femeie fusese mai mult decît o servitoare, aproape o mamă.

Frédérique apăru.

Lothario fu obligat să se sprijine de o mobilă, atît de tare îi bătea inima.

Frédérique alergă să strîngă mîinile vizitatoarei.

— Aşezaţi-vă, buna mea doamnă.

Ea îi întinse un fotoliu. Ţăranca nu se aşeză.

— Lăsaţi-mă mai întîi să vă privesc, spuse ea, şi să vă admir în voie. Mereu mai drăguţă, mereu mai surîzătoare, adică mereu la fel de curată. Domnul fie lăudat! Vin de departe, dar lucrul acesta a meritat călătoria.

Frédérique îl observă atunci pe Lothario şi se înroşi uşor.

— Domnul este cu dumneavoastră?

— Nu, răspunse ţăranca. L-am întîlnit venind aici. Nu-l cunosc.

Lothario se înroşi de asemenea.

— Domnişoară, îngînă el, veneam să-l iau pe domnul Samuel Gelb din partea contelui von Eberbach.

— Contele von Eberbach! exclamă străina.

— Prietenul meu a plecat de o jumătate de oră şi mai bine, răspunse Frédérique.

— Contele von Eberbach? reluă aprinsă ţăranca, privindu-l pe Lothario în ochi. Aţi pomenit numele contelui von Eberbach?

— Chiar al lui, zise Lothario, neînţelegînd emoţia femeii.

— Este la Paris? întrebă nemţoaica.

— Da, tocmai a fost numit ambasadorul Prusiei.

— Şi cum îi merge dînsului?

— Mulţumesc Cerului! Unchiul meu e bine-sănătos.

— Unchiul dumneavoastră? Vă numiţi cumva Lothario?... Vai, iertaţi-mă.... domnule Lothario.

— Mă cunoaşteţi?

— Bineînţeles că da, exclamă străina.

— De unde sînteţi? din Berlin, din Viena?

— Sînt din.... Dar ce importanţă are? Dumneavoastră nu trebuie să mă cunoaşteţi pe mine. Este deajuns că vă cunosc eu.

Şi îmbrăţişîndu-i din aceeaşi privire pe Lothario şi pe Frédérique:

— Ei bine! copii, biata femeie care vă vorbeşte este fericită că vă vede pe amîndoi cu lumina frumuseţii şi purităţii pe frunte, şi-i mulţumeşte încă o dată Providenţei că a binevoit ca, în scurtul răgaz pe care-l petrec la Paris, să vă facă să vă întîlniţi în faţa mea, ca să vă pot admira şi binecuvînta pe amîndoi deodată.

Tinerii, stînjeniţi de ţinuta lor rigidă, încercară să se privească, şi-şi coborîră ochii.

— Dar nu cred că m-aţi mai fi văzut vreodată, doamnă, zise Lothario, ca să spună ceva.

— Nu credeţi?

— Ah! nu-i puneţi întrebări, domnule, zise, blînd, Frédérique; este misterioasă ca o uşă închisă. Nu există chei care să-i deschidă tainele. Mi-a jurat pe ce are mai sfînt că nu-mi este rudă, şi în fiece an străbate două sau trei sute de leghe ca să mă vadă cîteva minute. Vine în absenţa tutorelui meu, pe care-l evită totdeauna; mă întreabă de sănătate, dacă sînt fericită, şi pleacă.

— Vă vorbeşte numai cînd sînteţi singură? întrebă Lothario.

— Da, cînd sînt singură.

— Atunci, eu mă retrag, zise, trist, Lothario.

— Nu, nu, reluă repede necunoscuta. Cu dumneavoastră e altceva, puteţi fi de faţă. N-am nimic de ascuns faţă de dumneavoastră. Nu sînteţi atît de străini, unul de celălalt.

— Nu sîntem străini! exclamă Lothario bucuros.

— Dar eu nu l-am văzut niciodată pe domnul, obiectă Frédérique.

— Iar eu, mărturisi Lothario, am văzut-o pentru prima oară pe domnişoara, doar ieri dimineaţă, pe terasă.

— Ah! m-aţi văzut!

Lothario se opri, ruşinat că se pripise. I se părea că sentimentele i se vor imprima pe chip.

Nemţoaica zîmbea privindu-i.

„Ah! gîndi ea, ar putea fi cei mai fericiţi, de n-ar fi infernul dintre ei!"

— Ia spune-mi, Frédérique, ce-ai mai făcut de un an de cînd nu ne-am mai văzut?

— Ah! Doamne, nimic, răspunse Frédérique. Toate săptămînile mele seamănă între ele. Mereu aceeaşi existenţă simplă şi liniştită. Aceleaşi ocupaţii, aceleaşi persoane. Nimic nou în viaţa mea. Lucrez, cos, citesc, fac muzică, mă rog, şi mă gîndesc la mama şi la tatăl meu pe care nu i-am cunoscut niciodată.

— Ca şi mine, o întrerupse Lothario.

— Dar... persoana căreia-i spuneţi tutorele dumneavoastră? întrebă ţăranca, al cărei chip se întunecase odată cu întrebarea.

— Este mereu minunat şi foarte bun cu mine.

— Şi sînteţi fericită cu el?

— Foarte fericită.

— Ciudat, ciudat, murmură străina. Aici este mîna lui Dumnezeu. N-are importanţă! Să nu-i pomeniţi despre vizita mea.

— Ar fi trebuit să nu-mi cereţi asta, zise Frédérique.

— De ce?

— Ei bine! cu tainele acestea, am uneori remuşcări, reluă încîntătoarea fată. Crescută şi hrănită de tutorele meu, am oare dreptul să primsc vizite pe ascuns de el, să nu-i spun ce se petrece aici în casa lui, să mă feresc de el? Măcar de aş avea motive hotărîtoare. Dar cînd vă întreb, tăceţi. Nu vreţi nici măcar să-mi spuneţi numele părinţilor mei. Tutorele meu spune că nu ştie nimic despre originea mea. Măcar, vă rog, vorbiţi-mi despre mama mea. Ar trebui s-o cunoaşteţi! O cunoaşteţi?

— Nu, nu, nu mă întrebaţi, zise ţăranca. Nu pot să vă răspund!

— Ei bine! dacă nu vreţi să-mi spuneţi cine este mama mea, aş putea crede că aţi venit aici cu gînduri rele, că aţi fost trimisă de nişte duşmani, poate, ca să mă spionaţi şi să mă distrugeţi.

Ţăranca se ridică. O lacrimă i se rostogolea pe obraz.

Frédérique se înmuie în faţa acestei dojene tăcute. Se aruncă în braţele necunoscutei şi-i ceru iertare.

— Draga mea copilă, zise ţăranca, să nu mă bănuieşti niciodată. Mi-ai face mult rău, iar ţie şi mai rău. De ce mă interesez de soarta ta? Din mii de motive pe care nu ţi le pot spune. Am făcut, într-un moment de zăpăceală, un lucru din care poate rezulta nefericirea ta. Pînă în prezent, bunătatea divină ne-a ocrotit, şi ceea ce ar fi putut să te piardă, pare a-ţi fi fost prielnic. Dar, pe viitor, cine ştie? Dacă ţi se va întîmpla vreo nenorocire, înseamnă că eu am pricinuit-o. De aceea ţi-am închinat viaţa mea. Poţi să mi-o iei, oricînd vei dori, îţi aparţine. Cînd vei avea nevoie de mine, sau numai cînd vei dori să mă informezi despre ceva, indiferent ce, o modificare în soarta ta, o schimbare de locuinţă, scrie-mi, aşa cum ai avut totdeauna bunătatea de a o face, la aceeaşi adresă, la Heidelberg. Astfel ca să ştiu totdeauna ce faci. Oh! te implor, crede în mine.

Se întoarse apoi spre Lothario.

— Dumneavoastră care rămîneţi la Paris, zise ea, v-o încredinţez. Vegheaţi asupra ei, n-o părăsiţi din ochi. Ar putea trece, de la o zi la alta, prin nişte primejdii pe care nu le bănuieşte.

— Din nefericire, zise Lothario, n-am dreptul s-o ocrotesc pe domnişoara.

— Ba da! Îl aveţi! răspunse necunoscuta. Vă jur că îl aveţi.

— Într-adevăr? Dar domnişoara Frédérique nu mi-l va recunoaşte.

— Îi recunosc oricărui suflet bun şi cinstit, zise Frédérique, dreptul de a-i proteja pe cei ce sînt în pericol. Dar eu n-am nevoie de nimeni, atîta vreme cît îl voi avea pe tutorele meu.

Ţăranca îşi scutură capul, cu un zîmbet amar.

— Vom fi doi, domnişoară, zise Lothario, încîntat de a se afla amestecat în viaţa Fredericăi. Tutorele dumneavoastră este un vechi prieten al unchiului meu; îşi vor reînnoda prietenia şi mi se va acorda îngăduinţa de a veni aici uneori. Unchiul meu nu se va opune ca domnul Samuel Gelb să mă primească. Domnul Samuel Gelb este în clipa aceasta la ambasadă; îl voi găsi, poate, cînd mă înapoiez. Mă voi prezenta în faţa lui. Ce fericire!

„Ah! aşadar, se revăd? gîndi străina, vorbindu-şi sieşi. Ah! Samuel l-a luat iarăşi în stăpînire pe Julius? Cu atît mai rău! La orizont apar alte nenorociri."

— Lothario, reluă ea apoi cu glas tare, vegheaţi asupra dînsei

şi vegheaţi asupra domnului conte. Eu am să mă înapoiez în ţara mea, fericită pentru prezent dar neliniştită pentru viitor. Adio, Frédérique, n–o să mai vin decît peste un an.

— Cît despre mine, zise Lothario, am să mă reîntorc cît mai curînd.

Necunoscuta o îmbrăţişă pe Frédérique, rosti o binecuvîntare care nu se auzi şi ieşi din salon.

Frédérique o conduse pînă la poartă şi ţăranca împreună cu Lothario, plecară, lăsînd–o pe Frédérique visătoare şi pradă unor noi emoţii stîrnite desigur de această intimitate neprevăzută cu plăcutul şi elegantul tînăr, primul apărut în singurătatea sa.

VII

LA OLYMPIA

Olympia ocupa, în insula Saint–Louis, pe cheiul Midi, primul etaj dintr–o clădire veche, cu aspect nobil şi sever.

Intrînd în apartamentul ei, nu te–ai fi crezut, cu siguranţă, acasă la o artistă. Nu simţeai nicăieri frivolitatea aceea de dată recentă, dorinţa de a fi în pas cu moda, bogăţia neroadă a parvenitei. Nici lux, nici cochetărie. Anticamera se continua cu o sufragerie cu pereţii tapetaţi în stil vechi. Salonul, din stejar sculptat ici, colo, cu trandafiri şi frunze de vie, plafonul pictat de Lebrun, se acordau perfect cu mobila sobră şi impunătoare.

Un mare pian din lemn de abanos cu fire aurii, plasat în faţa şemineului, putea spune numai el cărei mari artiste aparţinea această locuinţă; de altminteri, te–ai fi crezut mai puţin la o cîntăreaţă decît la o mare doamnă.

În momentul în care ne luăm libertatea să introducem cititorii în apartamentul cîntăreţei care stîrnise atîtea emoţii la balul ducesei de Berry, Olympia, îmbrăcată într–un capot larg din caşmir alb, se afla în salon şi–i dădea cîteva dispoziţii unui servitor.

Olympia părea să aibă treizeci şi patru de ani. Era adică în toată puterea unei frumuseţi calme şi sigure pe sine, accentuată de bronzul soarelui din Italia. Blîndeţea ochilor, de un albastru profund, aproape negru, era traversată uneori de o strălucire ageră şi hotărîtă. În umbra bunătăţii simţeai forţa şi în umbra graţiei feminităţii, o fermitate virilă.

Coama superbă a părului blond roşcat îi curgea ca o aureolă înflăcărată, încadrîndu–i tîmplele şi învîrtejindu–se la spatele capului. Tenul, de o paloare strălucitoare, avea strălucirea mată a marmorei albe.

Mîini de împărăteasă, o talie impunătoare şi suplă, iar asupra întregii sale persoane semnul aparte pe care arta îl imprimă aleşilor săi pentru a–i distinge de gloată; totul contribuia la de-

săvîrşirea frumuseţii acestei suave fiinţe făcută pentru a pasiona atît ochii cît şi urechile. Chipul său era pe măsura glasului său.

— M-ai înţeles, Paolo, îi spunea Olympia servitorului, după ce o să înmînezi aceşti o mie cinci sute de franci primarului din cartier şi aceste o mie cinci sute preotului de la Notre-Dame, te vei duce la femeia al cărei fiu a fost luat la recrutare şi-i vei da aceşti o mie de franci. Mi s-a spus că este îndeajuns pentru răscumpărare. N-o să mai plîngă.

— Să-i spun, întrebă valetul, că vin din partea dumneavoastră?

— Nicidecum! răspunse Olympia. Îi vei spune, fără să dai nici un nume, că vii din partea cuiva din cartierul Saint-Germain.

Valetul plecă.

Nu închisese bine uşa salonului, că două sau trei perne dintr-o largă canapea aşezată lîngă pian, se şi puseseră în mişcare. Olympia se întoarse şi văzu cum de sub perinile de mătase se înălţa un cap vioi şi bizar, cu părul negru buclat, ochi negri şi dinţi alburii. Bărbatul pe umerii căruia surîdea acest cap, stătuse acolo ghemuit şi ascuns.

Fără să-şi revină din poziţia orizontală, el spuse:

— Aşadar, buna mea surioară, nu păstrezi chiar nimic pentru tine?

— Ce dracu făceai aici, Gamba? zise cîntăreaţa.

— Întrebarea nu ţine loc de răspuns, reluă ciudatul personaj. Doamna ducesă de Berry a avut inteligenta idee de a te invita să cînţi la palat şi bunul gînd de a te răsplăti pentru cîntecul tău, trimiţîndu-ţi două sute de ludovici. Din aceştia tu dăruieşti o mie cinci sute de franci primarului, o mie cinci sute de franci preotului, şi o mie de franci acelei bătrîne; te întreb din nou, ce mai păstrezi pentru tine?

— Păstrez, îi răspunse grav Olympia, cele patru rînduri pe care doamna le-a dictat şi semnat. O mulţumire scrisă de mîna ei nu preţuieşte oare mai mult decît două sute de bieţi ludovici? Şi, acum că eu ţi-am răspuns la întrebare, răspunde şi tu la a mea. Ce căutai aici?

— Eu? zise Gamba. Ei, drăcie, spionam caritatea unui înger fără aripi şi exersam supleţea unui bărbat fără oase. Cînd ai intrat adineaori în salon, tocmai încercam să-mi dezmorţesc puţin muşchii şi să repet cîteva din vechile mele sărituri peste cap. Venirea ta m-a luat prin surprindere, şi de teamă să nu fiu prins în flagrant delict de saltimbancherie, m-am cufundat în moliciunile canapelei,

unde aş fi rămas ascuns pînă la plecarea ta, dacă n-aş fi fost îngrozit de dovezile acestea de virtute.

Spunînd asta, signor Gamba sări iute de pe canapea şi, după un salt în aer, ateriză drept în faţa măsuţei lîngă care şedea Olympia.

— Ciudat băiat, zise ea.

Era într-adevăr o stranie şi neobişnuită fiinţă, acest Gamba! Mic, zvelt, cu talie subţire şi umeri pătraţi, un gît de tăuraş, o îmbinare de delicateţe şi de vigoare, nervos, cu încheieturile fine, avea mîini de femeie şi pumni de Hercule. Ceea ce te izbea mai ales cînd îl priveai, era contrastul flagrant între figura sa şi îmbrăcămintea sa. Vioiciunea înnăscută era stingherită de costumul negru şi de pantalonii pe care şi-i cumpărase cu pliuri largi, desigur, dar ale căror bretele şi susţinătoare sub tălpi îl martirizau la culme. Părea că vine din altă lume în hainele acelea banale, şi avea aerul unui clovn în colivie îmbrăcat într-un frac.

Un singur detaliu în costumaţia sa încînta fantezia meridională, în egala măsură în care şoca excesiva eleganţă europeană: o pereche de cercei în forma unor inele mari de aur, care atîrnau legănîndu-se de-a lungul obrajilor şi care în repeziciunea mişcărilor, adăugau două sclipiri ochilor săi lucitori. Nici o rugăminte, nici un argument, nu-l putuseră convinge pe Gamba să renunţe la acest ornament strălucitor.

Olympia îşi reţinu zîmbetul pe care i-l adusese pe buze saltul brusc al lui Gamba şi zise cu aerul cel mai serios cu putinţă:

— Dragă frate, n-ai să înveţi niciodată să ai o comportare demnă şi sobră? La patruzeci de ani pe care-i vei împlini în curînd, dragul meu frate mai mare, ar trebui totuşi să ai mai puţin argint viu în vine.

— Ah! de aia nu mai pot eu, exclamă Gamba. Nu este nimeni în cameră. Lordul Drummond nu ne priveşte. Lasă-mă să mă destind puţin. Dac-ai şti ce sătul sînt de lumea bună în general şi de Paris, în special! Ce ţară nesuferită, Franţa asta! Aici soarele se odihneşte cinci zile pe săptămînă pentru efortul făcut în celelalte două. Mă plictisesc şi capăt guturai. Şi mai trebuie să-l suport şi pe lordul Drummond, omul ceţurilor. Cred, *corpo di Bacco*, că aici duc dorul climei şi al vieţii de la Viena.

— Mi-ai făgăduit, frate, zise ea, că n-o să-mi mai vorbeşti niciodată despre Viena şi despre cele două luni petrecute acolo.

— Aşa e, dar, iartă-mă, surioară! Sînt un flecar zăpăcit. Să vorbim despre Italia, o, scumpa Italie!

— Îţi place mult Italia, Gamba?

— Este mama mea, zise Gamba, cu glasul duios şi ochii aburiţi de lacrimi.

— Şi apoi, reluă el mai vesel, în Italia este cald şi mult soare. În plus, acolo am prieteni aproape în toate oraşele, lampagii, figuranţi, sufleori. Noaptea, după spectacol, mă duc cu ei în vreun cabaret, îmi dezbrac hainele şi ar trebui să mă vezi dedîndu-mă la tot ceea ce natura şi clima îngăduie, în materie de fantezie, oamenilor dezarticulaţi. Şi ce aplauze, şi ce strigăte de încîntare! În timp ce aici, nu cunosc pe nimeni. În loc să te fi angajat la un teatru, unde n-aş fi întîrziat să-mi fac cîteva onorabile cunoştinţe printre figuranţi şi pompieri, te-ai instalat regeşte într-un palat unde sînt constrîns la tovărăşia lorzilor sau a prinţilor. Ce plictiseală! Trebuie să fiu şi ziua şi noaptea un domn, un bogat înmănuşat, afectat, cu cravată; niciodată un saltimbanc, niciodată în largul meu. Viaţă e asta? Te iubesc atît de mult, încît, ca să-ţi fac pe plac mă supun luxului, mă resemnez să dorm în apartamente somptuoase, suport servitorii, accept să particip la mese ultra sofisticate. Dar tînjesc după sărăcia mea, după somnul meu adînc în aer liber, după macaroanele mîncate în piaţă, şi mai ales după mersul pe frînghie şi piramida umană!

Gamba spunea aceste lucruri comice cu un accent atît de pătimaş încît Olympia, deşi zîmbea, se simţi aproape emoţionată de tînguirile lui absurde.

— Nu te necăji atîta, dragul meu Gamba, dorinţa îţi va putea fi realizată, mai curînd decît ai putea tu spera şi decît aş fi vrut eu.

— Ne întoarcem în Italia?

— Vai, da! reluă Olympia. Eu nu sînt ca tine, şi-mi place Parisul.

— Dacă-l iubeşti, o întrerupse trist bietul om, o să rămînem.

— Nu, răspunse ea. Parisul îmi place pentru că reprezintă oraşul sacru al artiştilor, capitala spiritelor luminate, cetatea care distribuie coroane pentru totdeauna. Parisul botează şi numeşte personalităţile de renume şi oamenii de talent. Nimeni nu este sigur pe sine atîta vreme cît Franţa nu s-a pronunţat. Într-o bună zi, aşadar, am început să mă îndoiesc de inspiraţia şi de puterea talentului meu, şi am simţit nevoia irezistibilă să viu şi să cer acestui judecător suprem să-mi aprecieze valoarea. Lordul Drummond tocmai mă implorase să vin după el la Paris. Nădăjduiam să pot cînta aici, deşi lordul Drummond, ştii bine cît de gelos este pe

vocea mea, îmi declarase că se va împotrivi. Am încercat să tratez, fără să-i spun lui, cu Teatrul Italienesc. Dar el prevăzuse, cu siguranţă, ce voi face. Degeaba am acceptat, fără rezerve, toate condiţiile posibile, oferindu-mă să cînt pe degeaba, mi s-a răspuns că programul era făcut şi că exista pericolul de a face concurenţă celebrităţilor în vogă. Pe scurt, am găsit porţile închise. Ei bine! mă voi întoarce acolo unde porţile îmi sînt deschise, deoarece, vezi tu, Gamba, eu simt nevoia să cînt.

— Ca mine să fac acrobaţii! Ei, da, ce bine te înţeleg! exclamă Gamba. Agilitatea rostogolirilor sunetelor sau a îndoirii şalelor, grupurile de spectatori uluiţi, aplauzele, triumful – pentru mine, toate acestea înseamnă viaţa!

— Nu, răspunse Olympia scuturîndu-şi pletele cu un aer melancolic. Eu, dacă iubesc cîntecul, muzica divină, marii maeştri şi această supremă mîngîiere a artei, n-o fac pentru aplauze, pentru renume, pentru glorie, ci pentru mine însămi, pentru emoţia pe care o resimt şi pe care apoi o transmit, pentru bucuria de a împărtăşi şi altora prea plinul din suflet. Simt în mine ceva care parcă mă înăbuşă, dac nu-l revărs în afară. Eu nu cînt pentru a fi aplaudată, frate, ci pentru a trăi.

— N-are importanţă, zise Gamba. Te-ai gîndit să plecăm din Paris?

— Da.

— Şi să ne întoarcem în Italia?

— Da.

— Repede?

— Pînă-n cincisprezece zile.

— Adevărat? Nu spui asta ca să-l amăgeşti pe Zorzi al tău?

— Îţi făgăduiesc.

În salon se aflau două fotolii aurite, aşezate spate în spate. Fără a mai scoate o vorbă, Gamba se dădu brusc peste cap, căzu cu coloana vertebrală peste dubla spetează şi, printr-un salt colosal, fu iarăşi în poziţie dreaptă, cu picioarele lipite unul de celălalt, în partea opusă a fotoliilor.

Era felul său de a-şi exprima bucuria.

Olympia scoase un strigăt.

— Nefericitule, zise ea cu surîsul pe buze, pînă la urmă ai să-ţi frîngi gîtul, fără să mai socotim că vei începe să-mi strici mobila.

— Aha! mă insulţi? răspunse Gamba rănit în amorul propriu de acrobat.

Şi, ca pentru a se răzbuna pe această teamă insultătoare, sări pe canapea, încălecă un cufăr, se căţără de pe cufăr pe un fel de etajeră din lemn aurit pe care era aşezat un uriaş vas japonez şi, de pe etajeră pe buza vasului, unde se opri în echilibru.

— Te rog, coboară, striga Olympia înspăimîntată.

— Stai liniştită, zise el, sărbătoresc întoarcerea noastră glorioasă în Italia.

Şi, umflîndu-şi obrajii şi imitînd din gîtlej sunetul, în timp ce mîinile sugerau mînuirea trompetei, începu să cînte zgomotos: Tara! tara! tara!

Deodată vocea îi expiră în gîtlej şi Olympia, uimită, îl văzu pălind şi arborînd un aer jalnic.

Intrase lordul Drummond.

Vacarmul fanfarelor lui Gamba acoperise glasul valetului care intrase să-l anunţe. Gamba se trezise astfel, brusc, faţă în faţă cu gravitatea rece şi impenetrabilă a gentlemanului.

Bietul Gamba alunecă, mai degrabă decît sări, din înaltul vasului, pe podea.

Olympia nu-şi putu stăpîni un hohot de rîs.

Lordul Drummond, reprimîndu-şi un gest de proastă dispoziţie, se uită la cîntăreaţă părînd a-i reproşa că-şi încurajează fratele la asemenea distracţii de prost gust.

Dar ea continuă să rîdă din toată inima.

Gamba, umilit de poziţia sa, se gîndi c-ar fi mai bine să plece; însă la gîndul de a străbate salonul prin faţa acestui nobil sever, simţi că-l inundă o sudoare rece; uşa era departe şi canapeaua aproape. Optă pentru canapea şi se scufundă tăcut între perne, străduindu-se să-şi ia o ţinută convenabilă şi decentă.

Ar fi putut ieşi fără nici o problemă; lordul Drummond nu se mai preocupa de el. Văzînd-o pe Olympia, lordul Drummond nu mai avea ochi decît pentru ea. Privirea lui, de obicei distantă şi afabilă, se dizolvase într-o simpatie inexprimabilă, într-o admiraţie amestecată cu tandreţe, aproape în extaz.

Ea îi întinse mîna, pe care el o sărută.

Apoi, îi arătă un fotoliu şi se aşezară lîngă foc.

— Dragul meu lord, întrebă ea, cărui lucru îi datorez atît de devreme, bucuria vizitei dumneavoastră.

— Am venit, zise el, să vă rog să-mi faceţi un serviciu.

— Un serviciu? Eu?

— Da, diseară dau un supeu. Am venit să vă rog să participaţi... Oh! nu, nu singură, împreună cu fratele dumneavoastră.

VIII

ÎNDRĂGOSTITUL DE O SINGURĂ VOCE

Auzind de această invitaţie la o masă solemnă în lumea bună, Gamba schiţă o strîmbătură vrednică de milă. Olympia însă, după o clipă de tăcere, zise:

— Dragă frate, lasă-ne o clipă singuri, pe lordul Drummond şi pe mine.

Circarul în frac nu se lăsă rugat de două ori; salută pe loc şi dispăru iute, fără a putea auzi sau a-l mai interesa duelul fără martori ce avea să urmeze.

Olympia reluă sec:

— Şi va fi multă lume la supeul dumneavoastră, milord?

— Cîţiva prieteni, răspunse lordul Drummond.

— Voi veni, zise Olympia.

— Mulţumesc, *diva carissima*.

— Oh! Nu-mi mulţumiţi atît de repede, reluă ea. Nu pentru dumneavoastră accept, ci pentru mine. Mă plictisesc să nu pot cînta decît numai pentru pianul meu. Voi fi invitată, desigur, să cînt cîteva arii, ca să pot transmite şi altora emoţia mea.

Lordul Drummond arboră brusc o expresie de stinghereală şi de suferinţă.

— Iertare, Olympia, dar eu tocmai intenţionam să te rog să nu cînţi la acest supeu.

— Ah! iarăşi? zise ea.

— Ştiţi ce durere îmi întunecă bucuria cînd nu vă ascult doar eu.

— Fie! atunci n-am să cînt, pentru că n-am să vin la supeu.

— Am făgăduit că veţi veni, zise el.

— Nu-i nimic, le veţi spune c-am refuzat să-mi ţin promisiunea făcută.

— Dar cum să mă descurc în faţa unor musafiri, care nu vin decît pentru dumneavoastră?

— Vă veţi descurca cum veţi binevoi.

Lordul Drummond mai stărui:

— Şi dacă vă cer lucrul acesta ca pe un mare serviciu?

— Alegeţi, zise ea. Sau nu merg, sau, dacă merg, voi cînta.

El nu mai insistă şi amîndoi rămaseră o clipă tăcuţi, el stînjenit, ea hotărîtă.

Cel care reluă discuţia, fu el.

— Felul în care mi-aţi primit prima rugăminte, zise el, este destul de puţin încurajator şi totuşi aş vrea, ştiţi prea bine, să vă mai rog ceva.

— Ce? zise ea.

— Mi-aţi spus adineaori că vă plictisiţi, necîntînd decît pentru pianul dumneavoastră. Ştiţi însă că există în univers o fiinţă a cărei singură mulţumire şi extaz constau în favoarea de a accepta să cîntaţi doar pentru ea.

— Dumneavoastră?

— Întrucît dumneavoastră sînteţi fericită să cîntaţi, iar eu să vă ascult, de ce n-am profita de această clipă cînd sîntem împreună?

— Astăzi nu sînt în voce, răspunse ea.

— Pentru că sîntem singuri?

— Chiar aşa! milord, vă voi vorbi deschis, dacă tot s-a ivit prilejul. Vă previn că sînt hotărîtă să nu mai îndur insuportabila dominaţie la care m-aţi constrîns, nici eu nu ştiu cum. Dumnezeu nu mi-a dăruit vocea ca să tac, şi nici forţa de a emoţiona oamenii, ca să mă îndepărtez de oameni. Cînd veţi mai vrea să mă auziţi, să invitaţi şi lume. Voi cînta în public, sau nu voi mai cînta deloc. Îmi pare bine că pot refuza singurul lucru la care ţineţi, atîta vreme cît dumneavoastră îmi refuzaţi singurul lucru la care ţin.

— Dar ce v-am refuzat eu, Olympia?

— Dacă vă veţi încăpăţîna să mă opriţi să cînt în faţa prietenilor dumneavoastră, sau să-mi interziceţi să apar pe scena vreunui teatru – căci nu sînt, slavă Domnului, sub tutela dumneavoastră, – mă voi angaja fără semnătura dumneavoastră. Credeţi, cumva, că n-am ghicit că dumneavoastră sînteţi acela care aţi împiedicat pe ascuns angajarea mea la Teatrul Italienesc? Mă credeţi, oare, atît de naivă ca să-mi închipui că un teatru poate respinge o cîntăreaţă ca mine, care se oferă pentru nimic? Cît v-a costat lucrul acesta? Cred că destul de mult, nu-i aşa? Cel puţin, daţi această satisfacţie amorului meu propriu, mărturisind că, pentru a mă împiedica pe mine să cînt, aţi cheltuit mai mult decît ar fi trebuit pentru a-i da posibilitate alteia să se afirme.

Pe buzele lordului Drummond răsări un surîs imperceptibil.

— Mărturisiţi deci, continuă Olympia. Atunci pentru ce am venit la Paris? Concertele, pentru mine, nu pot înlocui teatrul, pasiunea, arta, viaţa! Chiar la balul costumat al ducesei de Berry, unde aţi avut minunata bunăvoinţă să mă lăsaţi să apar mascată, am simţit că nu era teatrul. Deci, vă repet, trebuie să vă împăcaţi cu situaţia, nu-mi place să mă supun fanteziilor dumneavoastră. Sînteţi nobil şi bogat, aveţi capricii; este plăcerea dumneavoastră să aveţi o cîntăreaţă, care să nu existe decît pentru dumneavoastră, care să nu cînte decît pentru dumneavoastră. Dacă ar fi fost vorba de iubire v-aş fi înţeles. Dar dumneavoastră nu mă iubiţi, mulţumesc Domnului! nu mi-aţi făcut niciodată nici o declaraţie; iar dacă mi-aţi fi făcut, n-aţi mai fi fost astăzi la mine. Femeia, şi lucrul acesta mi-a plăcut mai întîi la dumneavoastră, nu există pentru dumneavoastră; n-o cunoaşteţi decît pe cîntăreaţă. Nu sînteţi gelos pe chipul meu, pe persoana mea, pe mine; mă chinuiţi adesea obligîndu-mă să cinez împreună cu prietenii dumneavoastră, cu condiţia de a nu cînta. Am auzit povestindu-se despre unii milionari care au avut uriaşul egoism de a închiria într-o seară toate locurile unei săli de spectacol, pentru plăcerea de a-şi rezerva reprezentaţia doar pentru ei. În ceea ce vă priveşte, egoismul dumneavoastră este şi mai cumplit: nu doar o reprezentaţie, ci toate reprezentaţiile aţi vrea să vă aparţină. Mă confiscaţi. Dar pentru aceasta, aveţi nevoie de consimţămîntul meu, şi eu vi-l refrag.

Lordul Drummond păli.

— Aşa este, continuă ea. Nu mai vreau să fiu prea umila supusă a excentricităţilor dumneavoastră. Dacă aţi avea pentru mine nu dragoste, asta n-aş îngădui-o, ci afecţiune, – ştiţi că viaţa mea este cîntecul, – n-aţi mai încerca să-mi interziceţi nu să cînt, ci să respir. Sub pretext că sînteţi gelos pe vocea mea vă interpuneţi între mine şi visul meu, îmi retrageţi sublima bucurie de a emoţiona inimile parizienilor, de a face ca sufletul meu să palpite în sufletul oamenilor. Deoarece dumneavoastră aveţi extravaganţele dumneavoastră, ar trebui să le înţelegeţi şi pe ale altora. Cît despre mine, extravaganţa mea este bucuria de a transmite sălilor pline fiorul care-mi tulbură sufletul, tot ceea ce simt, tot ceea ce mă copleşeşte. Nu văd pentru ce aş sacrifica capriciul meu pentru al dumneavoastră. N-aveţi nici un drept asupra mea. Sînt liberă. Voi cînta oriunde voi dori.

O tresărire încreţi buzele lordului Drummond, ca a lui Othello cînd Iago l-a informat că Desdemona îl iubeşte pe Cassio.

— Mi-ai declarat război? zise el.

— Război? Fie, dacă dumneavoastră numiţi asta război.

— Şi învoiala noastră?

— Fantezia dumneavoastră bizară de amator pasionat m-a încîntat la început şi a emoţionat artista din mine. Eraţi îndrăgostit de vocea mea cu aceeaşi patimă cu care eu sînt îndrăgostită de artă. Asemănarea aceasta mi-a plăcut, şi, o vreme, am fost de acord cu ceea ce consideram originalitatea unui entuziast. Dar acum îmi dau seama că nu era decît egoismul unui om blazat, şi lucrul acesta mă revoltă!

— Veţi cînta în public?

— Da, sigur!

— În ciuda tuturor rugăminţilor mele?

— În ciuda tuturor rugăminţilor dumneavoastră.

— Vă voi împiedica.

Olympia îl privi în ochi.

— Veţi plăti toate teatrele, aşa cum aţi făcut cu Teatrul Italienesc, ca să nu mă angajeze? Averea dumneavoastră n-o să ajungă!

— Nu ştiu ce voi face, zise lordul Drummond; dar vă voi împiedica să cîntaţi în public.

— O să mă fluieraţi?

Lordul Drummond nu răspunse.

— Mi-aţi amintit de învoiala noastră, continuă Olympia, înviorîndu-se pe măsură ce vorbea; haideţi, spuneţi-mi că-mi cereţi înapoi cei cincizeci de mii de franci pe care mi i-aţi împrumutat?

El făcu un gest de refuz categoric. Dar ea, într-o pornire de mîndrie rănită, înaintă spre un secretar, îl deschise şi luă un teanc de hîrtii de bancă pe care i le întinse.

— Poftiţi cei cincizeci de mii de franci, zise ea.

Şi deoarece el nu-i lua, ea îi zvîrli pe masă.

— Vă miră? reluă ea. Aflaţi că m-am angajat la Veneţia pentru tot sezonul următor şi am cerut să fiu plătită dinainte. Slavă Domnului! pot să mă achit şi să nu vă mai datorez nimic.

Lordul Drummond rămase uluit şi se îngălbeni. Scumpa lui pasiune, la care ţinea mai mult decît la viaţa sa, era pe punctul de a i se spulbera.

— Da, reluă Olympia, sînt o femeie indiferentă şi risipitoare, nu ştiu nici număra, nici refuza banii care-mi curg ca apa printre degete. Într-o zi cînd uitasem, din prea mare încredere, de bogaţii

mei creditori pentru bieţii locuitori ai unui tîrg incendiat, v-aţi aflat lîngă mine împiedicîndu-i să-mi sechestreze palatul. Am acceptat să-mi faceţi acest serviciu, deoarece credeam că nu mi-l vindeaţi. V-am fost recunoscătoare şi, dacă m-am supus, la început în glumă, bizareriilor dumneavoastră, am făcut-o pentru a vă mulţumi. Dar, în timp ce eu îmi făcusem din dumneavoastră un prieten, dumneavoastră doreaţi să-mi deveniţi un stăpîn! Iată că mă desprind şi sfărîm învoiala. Vă dau banii înapoi şi îmi retrag prietenia. Banii? Dacă aţi crezut că mă reţineţi prin acest lanţ, v-aţi înşelat. N-am avut niciodată nevoie de ei, decît pentru a-i dărui. În ceea ce mă priveşte, nu cunosc alt lux şi altă bogăţie decît arta, şi nu m-aş simţi niciodată mai în largul meu decît într-o cămăruţă, la o mansardă, unde aş cînta ca o pasăre.

Tăcu. După tonul ferm şi semeţ cu care îi vorbise, lordul Drummond pricepuse că luase o hotărîre pe care nimic n-ar fi putut-o zădărnici, cu excepţia artei, poate, fără de care n-ar fi putut trăi.

— Aşadar, zise el, faptul că vă iubesc este o crimă? Dumneavoastră, o artistă, dumneavoastră, îmi reproşaţi emoţia pe care o resimt în faţa artei?, ideea că m-am îndrăgostit de o voce, aşa cum te-ai îndrăgosti de o femeie şi că am pentru sufletul exprimat în cîntecele dumnezeieşti aceeaşi gelozie pe care alţii o au pentru un trup?

— V-am spus că tocmai lucrurile acestea m-au impresionat prima oară, zise ea cu blîndeţe.

Lordul Drummond îşi dădu seama că începea să recîştige teren şi continuă:

— Da, este adevărat, sînt gelos pe cîntecul dumneavoastră; dar nu numai din pricina mea, ci şi din pricina dumneavoastră. Aveţi dreptate, am izbucniri minioase cînd vă văd azvîrlind oamenilor de rînd aceste sunete în care puneţi tot sufletul dumneavoastră. Publicul vă admiră în mod necioplit; nu vă înţelege valoarea; nu are căderea să vă asculte. Glasul dumneavoastră, care mie-mi deschide bolţile cerului, pe el îl lasă în lumea pămînteană. Ah! de ce făgăduiţi Raiul neasemuitelor melodii tuturor acestor oameni infirmi şi abrutizaţi? De ce coborîţi firmamentul la nivelul pavajului străzii? Ceea ce dumneavoastră numiţi spectacol, eu numesc profanare.

— Ba, dimpotrivă, zise Olympia. Teatrul este piedestalul, este trepiedul înflăcărat de unde preoteasa îşi rosteşte oracolele în faţa mulţimilor şi revarsă asupra lor harul divin care o devoră. Dum-

neavoastră doriţi să cobor de pe trepied şi să mă tîrăsc pe pămînt. Vreţi să sting flacăra divinităţii din sufletul meu, ca să redevin femeie.

— Nu doresc asta, răspunse lordul Drummond cu un patos neobişnuit englezului flegmatic, nu doresc să stingeţi flacăra divinităţii; vreau doar ca ea să nu ardă decît pentru mine. Vreau să fiu singurul posesor al acestor daruri cereşti pe care dumneavoastră le răspîndiţi; nu vreau să le împart cu nimeni. Ah! vă implor, Olympia, nu vă bateţi joc şi nu răpiţi orice nădejde patimii bizare pe care o resimt în preajma dumneavoastră. Nu mă pedepsiţi pentru că vă iubesc altfel decît pe o femeie. Să reflectăm: în cazul că v-aş iubi cu o dragoste comună, cu ce aş fi mai cîştigat, cînd dumneavoastră sînteţi mai rece şi mai pură ca o marmoră? N-aţi răspuns dumneavoastră cu nu la toate declaraţiile şi la toate rugăminţile pe care le meritau frumuseţea şi geniul dumneavoastră? Toate strădaniile, toate insistenţele, toate eforturile, toate încercările de a vă cuceri, n-au fost oare zadarnice? Ei, bine! deoarece nu doriţi să fiţi iubită ca o femeie de rînd, lăsaţi-mă să vă iubesc altfel. Sînteţi născută să înţelegeţi o inimă ca a mea, să satisfaceţi setea mea de artist, dumneavoastră care nu trăiţi decît pentru artă, preoteasă a muzicii, pentru care Opera este o mînăstire şi care n-a avut niciodată alte pasiuni decît pentru întruchiparea unor roluri măreţe şi alţi iubiţi decît Mozart şi Cimarosa. În numele lui Rossini, înţelegeţi-mă şi îndepliniţi-mi dorinţa! Geniul dumneavoastră, sufletul, vocea, daţi-mi-le doar mie, în schimb, veţi avea de la mine tot ce doriţi, averea, numele, viaţa chiar. Oh! dacă aţi vrea să ne căsătorim! Soţie fiindu-mi, aţi fi constrînsă să mă ascultaţi şi să-mi sacrificaţi acest cumplit rival, pe care-l preferaţi, teatrul!

Lordul Drummond vorbea cu un accent atît de convingător încît, fără să vrea, Olympia se emoţionase.

— Milord, zise ea, sînteţi aproape tot atît de înduioşător pe cît sînteţi de absurd.

— Vreţi să ne căsătorim? reluă el.

— Vă rog să nu-mi mai vorbiţi niciodată despre această nesăbuinţă. Iată, mai adăugă ea, întinzînd mîna, haideţi să ne împăcăm. Eu nu revin asupra celor ce le-am spus. Dar putem rămîne prieteni. Vă convine?

— Mai bine aşa, decît nimic, zise lordul Drummond.

— Deci, ne-am înţeles. Rămîneţi prietenul meu, cu două condiţii. Prima, să primiţi banii pe care vi-i datorez.

Ea luă bancnotele şi i le puse în mînă.

— Dacă îmi vor trebui, vi-i voi cere înapoi, zise ea, ca să-şi îmblînzească gestul. A doua condiţie este să dispun de mine cum vreau, să cînt unde-mi va place şi să mă înapoiez în sezonul următor la Veneţia.

— Voi merge cu dumneavoastră, zise lordul Drummond.

— Fie! zise ea. Voi cînta ori de cîte ori am să vreau, pentru cine am să vreau, în faţa prietenilor dumneavoastră astă-seară. Este clar?

— Este clar, răspunse lordul Drummond.

— Şi n-o să fiţi morocănos?

— Oh! În privinţa aceasta, mi-este greu să vă răspund.

— La început o să vă trec cu vederea unele accese de mînie. Apoi va trebui să vă obişnuiţi. Voi avea de altfel un mijloc foarte simplu de a vă determina să fiţi mulţumit că mă auziţi cîntînd în public, şi anume n-am să mai cînt niciodată doar pentru dumneavoastră singur. În felul acesta, veţi prefera să mă auziţi în public, decît deloc.

— Vai, să nu faceţi asta, zise el. Mi-ar place să vă aud chiar acum.

— Iată că aţi început să vă îmblînziţi, zise ea veselă. Ei bine! nu vreau să vă rămîn datoare, şi pentru că sînteţi drăguţ cu mine, voi fi şi eu cu dumneavoastră. Vă acord două favoruri care vă vor încînta: mai întîi n-am să cînt diseară pentru prietenii dumneavoastră.

— Ah! exclamă lordul Drummond într-un acces de bucurie.

— Apoi, am să cînt îndată pentru dumneavoastră.

Se duse la pian şi începu să cînte marea arie finală a *Cenuşăresei*: *Perche tremar? Perche?* acest strigăt sublim de triumf şi de iertare al unui suflet generos şi blînd, care prin această manifestare de bucurie consolează intensitatea suferinţei.

Lordul Drummond era fermecat, extaziat, beat de fericire. Fiecare notă a muzicii dumnezeieşti atît de dumnezeiesc interpretată, vibra pînă în străfundurile fiinţei sale. Sufletul acestui ciudat om îndrăgostit de o voce, era ca un alt instrument care acompania glasul atotputernic al cîntăreţei, iar degetele Olympiei apăsau odată cu clapele pianului şi fibrele inimii sale.

Cînd ultima vibraţie se stinse, el nu aplaudă şi nu rosti nici un cuvînt.

„Şi ea nu vrea să fiu gelos pe o astfel de emoţie!“ îşi spunea el cu o privire întunecată.

Apoi, voind să se smulgă, desigur, din gîndurile care–l absorbeau:

— Aşa deci, veţi veni diseară, zise el, ridicîndu–se.

— Da. N–aţi invitat decît prieteni, presupun. Cine va fi?

— Două persoane pe care cred că nu le cunoaşteţi; ambasadorul Prusiei...

— Ambasadorul Prusiei! exclamă Olympia care tresări brusc.

— Da, i–am fost prezentat ieri seară şi l–am invitat.

— Contele von Eberbach?

— Da.

— În cazul acesta, zise Olympia, este imposibil. N–am să vin.

— Dar de ce? întrebă lordul Drummond mirat. Aveţi ceva împotriva contelui von Eberbach? Îl cunoaşteţi?

— Nu.

— Şi atunci?

— De fapt, reluă ea, ca vorbindu–şi sieşi, de ce n–aş merge?

Reflectă adînc. Apoi, după o deliberare care se reflectă pe chipul său frumos:

— Bine, zise ea, voi veni.

— Pe diseară, deci. La ora unsprezece.

— Pe diseară.

IX

POVESTIREA LUI GAMBA

Julius fusese punctual la supeul lordului Drummond. La ora unsprezece fără un sfert, intra, împreună cu Samuel, în vastele şi splendidele saloane ale vilei din strada Ferme–des–Mathurins.

Avea deci să audă încă o dată vocea, să vadă în sfîrşit chipul cîntăreţei necunoscute care îi tulburase atît de adînc şi de dureros amintirile trecutului adormit în fibrele inimii sale. Fără doar şi poate, gîndea el, cîntăreaţa balului nu putea fi fiinţa aceea care, aruncîndu–se în prăpastia de la Eberbach, luase cu sine şi dragostea lui, fericirea lui, tinereţea lui. O vagă şi îndepărtată asemănare a vocii era singurul lucru comun între femeia de acum şi Christiane. Dar trecuse atîta vreme de cînd Julius nu mai tresărise şi nu mai simţise că trăieşte ca în seara trecută cînd cele două spectre de altădată, geniul său rău şi îngerul cel bun, îi apăruseră împreună! Cît despre Samuel, nu se înşelase, era chiar el, în carne şi oase. Şi, cu siguranţă, doar brusca apariţie a lui Samuel îl predispusese la emoţia pe care i–o pricinuise glasul tăinuit. Văzind că–i reînviase jumătate din tinereţe, imaginaţia sa considerase normal s–o reînvie şi pe cealaltă!

Visul său, după balul de la ducesa de Berry, era să audă din nou vocea plăcută şi tulburătoare, să vadă ieşind de sub mască chipul, desigur, încîntător şi frumos. De aceea, îl primise cît se poate de bucuros pe lordul Drummond cînd acesta, adus de Samuel, venise să–l invite. Relaţia se stabilise îndată.

În afara acelui soi de solidaritate şi de intimitate dintre familiile aristocraţiei europene, lordul Drummond avea pentru Julius colosalul merit de a o cunoaşte pe cîntăreaţă.

Julius acceptase fără fasoane invitaţia pentru a doua zi. Era vorba de o cină; dar masa avea loc chiar în ziua de recepţie a ambasadei. Samuel propusese atunci supeul în locul cinei. Contele von Eberbach ar fi scăpat de oaspeţi pe la ora zece şi jumătate.

Julius preferase astfel, decît să întîrzie cu douăzeci şi patru de ore momentul dorit, şi întîlnirea a fost fixată pentru ora unsprezece.

Julius, am mai spus–o, venise ceva mai de vreme. Cînd intră în salonul lordului Drummond, îşi aruncă repede o privire nerăbdătoare.

Ea nu sosise încă.

Lordul Drummond înaintă spre Julius şi–i prezentă cei cinci sau şase musafiri sosiţi înaintea lui.

Erau acolo doi lorzi, un duce spaniol şi trei francezi fără nici un rang de nobleţe, dar cărora prestigiul cauzei populare şi liberale pe care o apărau atunci le acorda o oarecare strălucire. Un bancher implicat zgomotos în politică, un deputat grav şi gălăgios din opoziţie şi un mic avocat de provincie care publicase recent, cu un enorm succes, o foarte mediocră Istorie a Revoluţiei.

Observîndu–i şi ascultîndu–i, Julius izbuti să–şi ascundă emoţia pricinuită de aşteptarea signorei Olympia.

Cît despre Samuel, acesta îi salutase pe cei trei Francezi ca pe nişte cunoştinţe, cu respectul acela semiironic şi umilinţa dispreţuitoare a bărbatului superior aflat într–o poziţie inferioară.

— N–o mai aşteptăm decît pe signora Olympia şi fratele său, zise lordul Drummond.

În clipa aceea uşa se deschise şi un valet anunţă:

— Domnul Gamba.

Julius privi neliniştit spre uşă.

Dar după intrarea lui Gamba, uşa se închise. Era singur.

Gamba încercă să salute. Greu pentru el nu era să se plece, dimpotrivă, mlădioasa sa şiră a spinării se îndoi chiar prea tare, executînd un salut pînă la pămînt. Dar ceea ce îl supăra totdeauna pe bietul Gamba la aceste saluturi era efortul de a rezista tentaţiei de a–şi petrece iute capul între picioare, de a se rostogoli sprijinindu–se pe mîini şi de a se regăsi în picioare, drept şi stabil, după ce ar fi făcut roata. Putem spune, spre lauda sa eternă, că avea eroismul să reziste ispitei imperioase şi să revină, în mod vrednic de milă şi fără ezitări, la poziţia perpendiculară. Făcea acest sacrificiu în saloane.

— Şi signora Olympia? întrebă lordul Drummond.

— N–o să vină? adăugă fără voie Julius.

— Ba da! va veni, domnilor, zise Gamba, foarte în largul său şi destins în această onorabilă companie. M–a trimis înaintea sa pentru a cere scuze acestor domni că îi obligă să o aştepte. Oh! putem să ne aşezăm; avem o jumătate de oră înaintea noastră. Nu

este gata, deoarece a întîrziat cu descifrarea nu ştiu cărei partituri diabolice scrisă de nu ştiu ce german necunoscut. Şi cînd ea face muzică, seamănă cu mine cînd fac...

Aici, Gamba se întrerupse, simţind că nu era momentul să discute îndelung despre frumuseţea şi dificultatea piramidei umane.

Dar Samuel nu era, desigur, de aceeaşi părere, deoarece îl rugă pe Gamba să–şi termine fraza.

— Seamănă cu dumneavoastră cînd faceţi, ce?

— Oh! nimic, se grăbi să intervină lordul Drummond. Lucruri care nu ne interesează absolut deloc, vă jur.

— Domnul Gamba se ocupă şi dinsul de artă? insistă Samuel, voind cu orice preţ să–l determine să vorbească.

Gamba îi privea cu maliţiozitate cînd pe Samuel, cînd pe lordul Drummond.

— Artă, industrie, manie, cum doriţi s–o numiţi, reluă el, cu toate că la urma urmei, a te păstra în echilibru pe o coardă întinsă nu mi se pare un exerciţiu mai puţin elevat decît acela al executării unor triluri şi cu toate că nu înţeleg de ce se consideră a fi mai nobil să faci tururi de forţă din gîtlej, decît performanţele la care ajungi prin îndoirea şirei spinării.

Lordul Drummond stătea ca pe ghimpi.

— Aţi fost dansator? întrebă Samuel.

— Pe frînghie! răspunse fudul, Gamba. Dar, adăugă el, să lăsăm discuţia aceasta, deoarece aş vorbi prea mult şi l–aş necăji pe lordul Drummond. Odată lansat pe trambulina amintirilor mele, aş fi în stare să nu mă mai pot opri şi v–aş povesti toată viaţa mea şi a surorii mele.

— Vorbiţi, vă rog, se auzi Julius.

— Ei haide, întrucît te vei adresa unor oameni de spirit, dă–i drumul, flecar zăpăcit! reluă lordul Drummond.

— Să nu mă provocaţi! zise Gamba. Cînd mă gîndesc la zilele scurse, la viaţa în aer liber, la admiraţia tuturor grupurilor de gură–cască din pieţele publice, mi se pare că inima reîncepe să bată. Ah! Soarele Italiei, mulţimea adunată la răspîntii, razele soarelui undu ind pe paietele argintii! iată ce înseamnă să existi! Dar dacă sînteţi curioşi să aflaţi trecutul meu şi al sorei mele, vi–l va povesti ea mai bine ca mine în scurt timp, numai să se smulgă din muzica ei; căci are nebunia notelor muzicale, nu chiar de la vîrsta maturităţii, ci de cînd şi–a recîştigat judecata.

— Cum! Şi–o pierduse? întrebă Samuel.

Fotoliile se apropiară, oaspeţii se strînseră curioşi în jurul lui Gamba. Toţi, şi mai ales Julius şi Samuel, erau lacomi să afle amănunte din viaţa celebrei cîntăreţe.

— Ah! zise Gamba, fericit că prin abile şi îndrăzneţe manevre, izbutise să prindă în mreje auditoriul, acum pot într-adevăr să afirm: sora mea a fost multă vreme ca idioată. Judecata nu-i apăruse, sau mai bine zis se ascundea. Era nepăsătoare, visătoare, indiferentă la tot; trăia retrasă în ea însăşi. Este adevărat că felul în care o trata tatăl nostru n-o încuraja deloc spre comunicabilitate. Tatăl meu era un om de o mare distincţie printre bufoni; avea vorba scurtă, dar mîna prea lungă; cînd se oprea din vorbit, te altoia cu bătaia. Am păstrat o prea mare admiraţie pentru tumbele sale ca să nu am dreptul să mărturisesc că era brutal. Pentru mine săritura peste cap scuză totul, şi îi mulţumesc pentru loviturile de picior pe care mi le-a dat. Datorită lor am făcut eu progresele la care am ajuns în această nobilă ştiinţă a acrobaţiei, care-mi este, vai, atît de inutilă astăzi.

În timp ce vorbea, Gamba se aşezase pe un scaun. În mod instinctiv, îşi ridicase picioarele încrucişîndu-le sub el, în genul turcilor sau al croitorilor.

— Tatăl meu, aşadar, continuă el, încîntat de atenţia care i se acorda, tatăl meu era un ţigan, un nomad, unul din acei oameni liberi care merg dintr-o regiune în alta, care nu se simt înrădăcinaţi în nici un loc şi care consideră toate oraşele ca pe nişte amante în loc să le considere ca pe nişte soţii. Prezicea viitorul şi avea un teatru de marionete. A parcurs toată Europa şi mai ales Italia. Jongla cu trei meserii: dansul, cîntecul şi ghicitul. Dar preferinţa lui era ghicitul. Era slăbiciunea sa. Nu-i critic pe magicieni, îi respect, dar nu pricep cum poţi prefera cărţile frînghiei. Eu în schimb iubeam frînghia. Olympiei nu-i plăcea însă absolut nimic. N-avea înclinaţie pentru nimic. Cînd îi spuneai să danseze, plîngea. Atunci, tatăl meu o bătea. Eu îi ţineam partea sorei mele, pentru că era atît de mică. Atunci tatăl meu mă bătea şi pe mine. În rest, să nu credeţi că tatăl meu era un om rău. Era cea mai bună fiinţă de pe pămînt. Tatăl lordului Drummond l-a cunoscut.

— Deci tatăl dumneavoastră, milord, l-a cunoscut pe tatăl signorei Olympia? întrebă Julius.

— Da, zise lordul Drummond. Tatăl meu călătorea, acum douăzeci de ani, prin acel sumbru şi pustiu şes al Romei, cînd a fost atacat, noaptea, de trei tîlhari foarte solid înarmaţi. Unul dintre ei doborîse surugiul la picioarele calului, iar tatăl meu, pe jumătate adormit, se trezise singur împotriva celor doi, cînd un ţigan apăru din senin năpustindu-se vitejeşte asupra nemernicilor. Aceştia, speriaţi de ajutorul neaşteptat, au luat-o la goană. Bravul apărător avea doi copii, pe signor Gamba, aici de faţă, şi pe sora lui care a ajuns mai apoi divina Olympia. Tatăl meu nu s-a despărţit de salvatorul său decît după ce acesta l-a obligat să-i promită că-i va da veşti despre el. Dar ţiganul a murit la puţine zile după aceea şi tatăl meu n-a mai izbutit să dea de urma nici a lui, nici a copiiilor săi. Eram foarte tînăr pe atunci. Tatăl meu îmi povestea adesea despre această întîmplare, însărcinîndu-mă să-i plătesc datoria, în caz că murea înainte de a se fi putut achita. De aceea, cînd i-am regăsit mai tîrziu pe copiii salvatorului tatălui meu, le-am acordat o prietenie şi un devotament frăţesc.

Julius, desigur, nu-şi mai putea face nici o iluzie. Oare de ce oftase auzindu-l pe lordul Drummond relatînd atît de limpede despre primii ani ai Olympiei?

Cît despre Samuel, îl privea fix pe Gamba şi părea să pîndească dacă nimic din fizionomia lui nu dezminţea sinceritatea istorisirii. Dar trebuie să mărturisim, spre lauda lui Gamba, că nici o cută, oricît de imperceptibilă ar fi fost, nu trăda, pe faţa sa, batjocura vicleană a unuia care trişează şi se amuză pe seama auditoriului său.

Vorbea cu aerul cel mai calm şi cel mai candid posibil, însoţindu-şi povestirea cu o pantomimă riscantă, schimbîndu-şi cîteodată brusc locul şi nedîndu-şi seama că se ridicase de pe scaun ca să se aşeze călare pe braţul unui fotolliu.

— Şi, după moartea tatălui dumneavoastră, ce-aţi făcut?

— Evident, zise Gamba, mi-am luat răspunderea ocrotirii sorei mele, şi i-am devenit într-un fel tată, fără însă s-o şi bat. Aveam o căruţă mică de nuiele, trasă de o biată mîrţoagă, în care o căram din tîrg în tîrg. Am vizitat astfel Germania în vremea imperiului. Dar trebuie să ştiţi că am o infirmitate. Ca să adun trecătorii în faţa performanţelor mele, era necesar să produc zgomot, să cînt dintr-o trompetă, sau să bat în vreo tobă. Neavînd nici un gologan pe atunci, îmi luasem obiceiul de a folosi cel mai economic din toate instrumentele: vocea umană. Cîntam. Numesc lucrul acesta cîntec, din lipsa altui cuvînt care să caracterizeze un amestec armonios de lătrături, mieunături şi chelălăituri. Dar buba nu era asta. Partea neplăcută era că, îndată ce intram în vreo ţară, îmi pierdeam îndată din memorie toate numeroasele cîntece pe care le ştiam, nemaiamintindu-mi decît ariile interzise de politica

ţărilor respective. Astfel, după ce intram în Franţa, tot soiul de refrene instigatoare ca *Marsilieza* sau *Cîntecul de plecare* îmi răsăreau pe buze fără voia mea şi, de n–ar fi respectul care mă reţine, sînt sigur că şi acum mi–aşi da drumul şi aş cînta:

Haidem, copii ai patriei
Ziua de glorie a sosit!...

Gamba, care intonase cu glas tare imnul revoluţionar, se întrerupse brusc, ruşinat de năzbîtia sa. Toţi izbucniră în rîs.

— Vedeţi, zise el, îmi este peste putinţă să mă abţin. Ei bine, într–o zi, la Mayence, cîntam un cîntec împotriva lui Napoleon. La al doilea cuplet, refrenul l–a constituit duba. Altfel spus, şi fără să folosesc cuvinte urîte, m–au reţinut în fortăreaţă. Din fericire, aveam un alt talent în afara muzicii. Cîntăreţul a fost salvat de acrobat. Am fugit ca o pisică, pe deasupra acoperişului închisorii; am ajuns la sora mea şi am scăpat repede din raza poliţiei imperiale. Iată, domnule conte, zise Gamba, adresîndu–i–se lui Julius, amîntirea cu care m–am întors din ţara dumneavoastră; este neplăcută.

— Şi apoi, întrebă Julius, aţi locuit împreună cu sora dumneavoastră în Italia?

— Da, excelenţă; doar pe acest pămînt binecuvîntat, Olympia şi–a regăsit judecata şi sufletul. Miraculoasa vindecare s–a produs într–o zi de Paşte, la capela Sixtină. Muzica, poarta deschisă spre lumea cealaltă, a ajutat–o să intre în lumea aceasta. Ascultînd psalmii divini, a plîns de bucurie şi a fost salvată! Marcello i–a fost primul medic, Cimarosa al doilea.

Cînd am văzut efectul de revelaţie, de însănătoşire, pe care–l produsese asupra acestei biete şi mari inteligenţe, armonia instrumentelor şi a vocilor, mi–am cheltuit toate economiile, conducînd–o aproape în fiece seară pe Olympia la teatrele Argentina şi Alberti. Ea reţinea îndată toate ariile şi le cînta singură; apoi rîdea sau plîngea, după cum îi dicta starea în care se afla, sau melodia pe care o interpreta. Din clipa aceea, avea o fericire, un vis, o iubire. Avea viaţa. Şi ce suflet mare şi nobil, domnilor, crescuse sub aparenţa nebuniei.

La început, am fost fericiţi. Ne cîştigam pîinea fără eforturi, pe stradă, eu dansînd şi ţopăind, ea cîntînd ca să mă ferească de orice tendinţă de răzvrătire faţă de guvernele în vigoare. Ea devenise repede primadona poporului, diva cartierelor. Toţi o iubeau

şi o respectau, iar eu nu–i mai pizmuiam nici pe împărat, nici pe papa, cînd o întîmplare neaşteptată ne–a răsturnat toată existenţa şi ne–am trezit bogaţi.

— Ce eveniment? întrebară cei din salon.

Gamba reluă trist:

— Eram la Neapole. Olympia tocmai interpretase un cîntec de jale popular, în aplauzele unui adevărat *parter* de diletanţi în zdrenţe. Un bărbat mult mai bine situat, desigur, decît publicul nostru obişnuit şi care se alăturase cercului dimprejurul ei, ne–a acostat, după ce gloata se risipise, şi–a întrebat–o pe Olympia cît cîştigă anual.

Ea i–a răspuns că realiza exact atît cît îi trebuia ca să mănînce.

— N–aţi vrea să cîştigaţi mai mulţi ducaţi decît gologanii ăştia mărunţi? a reluat el.

— Ca să fac ce?

— Ca să faceţi ceea ce faceţi.

— Să cînt?

— Nimic altceva decît să cîntaţi. Sînt directorul teatrului San Carlo. Aveţi o voce splendidă, vă voi aduce profesori şi veţi deveni bogată.

Gîndul de a apare pe scena unui teatru, de a fi aplaudată, de a cunoaşte şi de a cînta această muzică frumoasă, a încîntat–o pe Olympia. Directorul i–a făcut un contract lung cît toate zilele, i–a oferit profesori, rochii frumoase, mulţi bani pe care ea i–a împărţit cu mine, un palat în care locuiam amîndoi. Din ziua aceea au început toate necazurile mele.

Gamba, care la început vorbise cu o volubilitate plină de neastîmpăr, îşi luase acum o figură şi un accent din ce în ce mai întristate. Şi în semn de consternare profundă, şi–a întors de–a–ndoaselea scaunul pe care stătea cu picioarele îndepărtate şi pieptul sprijinit de spetează, şi s–a aşezat în mod normal, cu spatele rezemat.

— Bogăţia m–a pierdut, continuă el cu jale în glas. Total lipsit de înţelegerea valorii profesiunilor umane, directorul de la San Carlo a pretins că a avea un frate saltimbanc în pieţele publice, dăuna prestigiului sorei mele. Vai! mi–a oferit sume uriaşe ca să renunţ la frînghia întinsă şi la forţa încheieturilor. Am cedat, nu din pricina banilor, de care puţin îmi păsa şi pe care Olympia îi risipea în acţiuni de binefacere, ci din pricina sorei mele care se înfrumuseţase, devenind din ce în ce mai strălucitoare şi înfloritoare de cînd se scălda în apele muzicii. Avea pe atunci optspre-

zece ani. În doi ani, îşi terminase studiile necesare şi a debutat în *Tancredi*. Vai! a vorbi despre succesul pe care l-a avut este inutil pentru cei ce cunosc Neapole şi înflăcărarea admiratorilor săi. Ţinuta simplă şi impunătoare a Olympiei, glasul ei încîntător şi puternic, nu vocea unui singur timbru, al unui singur *metallo*, ci cuprinzînd toate registrele, mezzosopranoul cel mai neauzit, şi pe lîngă toate acestea, patosul, interpretarea, frumuseţea – totul contribuise la izbucnirea unor aplauze frenetice, depăşind toate triumfurile cunoscute, şi la care nimeni nu se aşteptase, nici măcar cei de la San Carlo. A fost un succes şi un entuziasm, care ajunseseră pînă la ceruri, cum se spune la noi. Ei, da, din clipa aceea aplauzele, sărbătoririle, gloria, bogăţia, nimic nu ne-a mai lipsit.

Gamba devenise de-a dreptul înnegurat.

— Măcar, adăugă el, ca pentru a se consola, ea este fericită. Cît despre mine, eu nu mai exist: nu mai sînt decît umbra unui Gamba iute şi ţopăitor al vremurilor apuse; mi-am sacrificat arta în favoarea pasiunii sorei mele. Dar ea are tot ce-şi doreşte. Nepăsătoare şi răzvrătită faţă de tot ceea ce încîntă femeile de rînd, această trufaşă refractară la iubirea bărbaţilor şi-a găsit în pasiunea pentru artă refugiul sufletului său, al credinţei sale, al întregii sale vieţi. Adoră muzica şi nimic altceva n-o emoţionează. Da, în privinţa aceasta nimic nu-i lipseşte. Este bogată, admirată, ilustră; ceea ce mă mai consolează puţin pentru faptul că nu mai fac roata, şi făcîndu-mă să uit, cel puţin temporar, deliciile supleţei corporale.

În clipa cînd Gamba termina povestirea prea pătimaşă şi prea devotată ca să nu fie înduioşătoare, uşa salonului se deschise şi valetul anunţă:

— Signora Olympia.

Toţi ochii se întoarseră spre uşă. Lordul Drummond alergă în întîmpinarea cîntăreţei.

În pofida verosimilităţii de netăgăduit a istorisirii lui Gamba, contele von Eberbach nu-şi putu reţine o ciudată tulburare.

Samuel stătea imobil şi nici un muşchi nu-i tresărea pe obraz; doar ochii erau mai concentraţi şi mai întunecaţi ca niciodată.

Olympia intră, la braţ cu lordul Drummond.

X

FIDELIO

Signora Olympia intră, aşadar, în salon, liniştită, indiferentă şi discutînd cu lordul Drummond.

Julius se afla în partea stîngă, în picioare, în faţa şemineului. Lordul Drummond, oferind braţul cîntăreţei şi mergînd uşor înaintea ei, o ascunsese la început privirilor lui Julius şi ale lui Samuel, care stătea lîngă Julius.

Julius rămăsese pe loc, aşteptînd ca fiinţa atît de înflăcărat evocată să se întoarcă spre el, neîncercînd să facă nimic pentru grăbirea momentului decisiv, lăsîndu-se în voia soartei, cu inima strînsă, cu trupul înţepenit.

Lordul Drummond o conduse mai întîi pe cîntăreaţă spre grupul din partea dreaptă a salonului, prezentînd-o fiecăruia.

Ea îşi cerea scuze, plină de graţie, că îi făcuse, poate, s-o aştepte, cu un glas care răscolea profund sufletul contelui von Eberbach. Şi totuşi, nu era glasul Christianei! Dar avea în el ceva care i-o reamintea fără tăgadă. În ciuda verosimilităţii relatării lui Gamba, în ciuda trecutului irevocabil, în ciuda prăpastiei, în ciuda a tot şi a toate, inima lui Julius nu-şi contenea tremurul. Olympia şi lordul Drummond ajunseseră lîngă şemineu.

Lordul Drummond o prezentă pe Olympia lui Julius.

— Contele von Eberbach.

— Signora Olympia.

Julius o cerceta pe cîntăreaţă.

Deodată păli şi scoase un ţipăt.

Apoi, întinzînd mîinile către ea şi uitînd locul, lumea şi chiar de sine:

— Dacă eşti adevărata Christiane, exclamă el pierdut, dacă eşti tu, transfigurată, înnobilată, idealizată, revino să îmi alini chinul de a trăi în lumea aceasta, sau să mă iei în cealaltă, vorbeşte, ordonă, dezvăluie-te. Să ne unim iarăşi acolo unde vei dori. Să trăieşti împreună cu mine, sau să mor împreună cu tine!

Fără să vrea şi în mod instinctiv vorbise în limba Christianei şi a sa, în nemţeşte.

Olympia nu tresări, nu se clinti şi părea că-l priveşte cu un aer de adîncă uimire.

Se întoarse către lordul Drummond.

— Nu cumva este germana? zise ea.

— Ba da, răspunse lordul Drummond.

— Ei bine! reluă ea în franceză, cu un accent italienesc destul de pronunţat, n-aţi vrea, mylord, să-l rugaţi pe domnul conte von Eberbach să mă scuze şi să-i explicaţi că nu cunosc decît italiana şi puţină franceză, şi că, atît mintea cît şi vocea mea nu s-au putut împăca niciodată cu silabele guturale ale limbii germane. Dacă domnul conte va binevoi să mi se adreseze în italiană sau în franceză, îi voi răspunde cu plăcere.

În timp ce pronunţa aceste cuvinte cu tonul cel mai firesc şi cel mai calm de pe lume, Julius începea să-şi revină din prima tulburare.

La prima vedere Olympia era Christiane. Dar pe măsură ce o cercetai mai atent, asemănarea se micşora. Expresia şi caracterul frumuseţii erau altele, sau, mai degrabă, total diferite. Christiane era delicată, fină, suavă, fermecătoare, transparentă: puful tinereţii, floarea graţiei. Olympia era robustă, hotărîtă, de o frumuseţe strălucitoare şi suverană. Avea talia mai amplă, faţa mult mai oacheşe, părul mult mai închis la culoare.

Şi, de altfel, chiar dacă schimbarea fizică s-ar fi putut explica prin schimbarea vîrstei şi schimbarea climei, exista un lucru pe care nici clima, nici vîrsta nu le-ar fi acordat, cu siguranţă, Christianei: sîngele rece avut în prezenţa lui Julius. Dulcea şi fremătătoarea fire a Christianei ar fi putut rezista, oare, în faţa neaşteptatei reînvieri a trecutului, cînd, Julius, bărbatul călit la toate durerile vieţii, înăsprit de toţi cei şaptesprezece ani de diplomaţie şi de politică, nu putuse îndura şocul fără ca sufletul să nu i se spargă în piept?

Nu era, deci, Christiane.

Julius îşi reveni puţin şi cu un glas emoţionat:

— Iertaţi-mă, doamnă, reluă el în franceză de astă dată. În faţa frumuseţii dumneavoastră, superioară chiar renumelui dumneavoastră, mi-am pierdut, cred, uşor capul.

— Excelenţa dumneavoastră, zise rîzînd lordul Drummond, nu trebuie să se scuze pentru lucrurile acestea, iar signora este obişnuită cu asemenea reacţii. Dar, doamnă, permiteţi-mi să vi-l prezint pe acest prieten, care mi-a salvat viaţa, pe domnul Samuel Gelb.

Samuel şi Olympia se aflară faţă în faţă. Şi Samuel fusese izbit de aspectul cîntăreţei şi, dacă nu-şi exprimase în vorbe uluirea, nu înseamnă că nu fusese mai puţin tulburat.

Iar cînd ochii săi se încrucişară cu ai cîntăreţei, omul acesta de bronz tresări.

Olympia, gravă şi impasibilă, nu scoase un cuvînt şi îl salută.

Dar, fără să ştie de ce, Samuel se simţi jignit de privirea pe care ea i-o aruncă.

Ce reflecta oare această rapidă privire? Să fie superioritatea dispreţuitoare a unei artiste celebre şi adorate care strivea cu autoritatea ei un nume obscur pierdut în mulţime? Să fie ura femeii rănite şi dezonorate? Cu siguranţă, dacă Olympia era Christiane, aşa ar fi trebuit să-l privească pe Samuel; dar timida şi blînda copilă ar fi avut oare, atîta curaj şi atîta forţă? Nu, nu era Christiane; Samuel putea fi liniştit; aroganţa chiar a privirii acestei femei îi demonstra că nu avea de ce să se teamă.

Samuel trebuia să se simtă, şi se simţi cu siguranţă liniştit de privirea ei imobilă.

Un servitor veni să anunţe că masa era servită.

Lordul Drummond oferi braţul Olympiei şi oaspeţii trecură în sufragerie.

— Am fost nebun, aşa-i? îi spuse în şoaptă Julius lui Samuel.

— Pe legea mea! şi eu am avut aceeaşi impresie ca tine, răspunse Samuel, dar asemănarea nu rezistă la un examen mai atent.

— Din păcate! zise Julius.

Apoi, la invitaţia lordului Drummond el se aşeză în dreapta Olympiei.

La început, conversaţia se menţinea în termeni generali. Discutau despre toate şi mai ales despre politică. Forma de guvernămînt devenise subiectul principal şi englezii îşi arătară admiraţia cea mai entuziastă pentru monarhia aristocratică a ţării lor. Bancherul, deputatul şi avocatul specialist în istorie se asociară acestui elogiu, convenind că umanitatea nu trebuia să-şi mai dorească nimic altceva decît o astfel de constituţie care consfinţea bunăstarea cîtorva mii de privilegiaţi pe seama mizeriei întregului popor. Dar, după opinia acestor revoluţionari ai căii de mijloc se impunea ca nu doar nobilimea ci şi oamenii bogaţi şi pricepuţi în afaceri să fie privilegiaţi, iar aristocraţia să se extindă în mod curajos spre păturile burgheziei.

Samuel Gelb, cu obişnuita sa intonaţie batjocoritoare, completă şi amplifică pînă la exagerare afirmaţiile acestor avocaţi populari. El jură că existau două clase sociale, cei făcuţi pentru a guverna, pentru a poseda, pentru a fi deputaţi sau miniştri, pentru a trăi în lux, a ocupa funcţii înalte, a beneficia de educaţie, de îndeletniciri agreabile, şi populaţia, care cuprindea cel puţin trei sferturi din naţiune şi pe care Providenţa a condamnat-o să-şi poarte povara în veci, să transpire, să se tîrască în ignoranţă şi sărăcie, să fie bălegarul care îngraşă averea altora. Mai spuse că aproba revoluţiile, cu condiţia ca rezultatul final să fie schimbarea unui ministru cu altul şi chiar a unui rege cu altul, dar, desigur, să nu substituie poporul regelui sau ministerului, extinzînd guvernarea pînă la participarea naţiunii întregi.

Micul istoric meridional dădea cu vioiciune din cap în semn de aprobare.

Pe lîngă aceste banalităţi, supeul era de un lux inegalabil şi foarte artistic prezentat. Trandafiri şi camelii naturale îşi răspîndeau miresmele din vase de ceramică aşezate printre farfuriile din argintărie fină Ludovic al XV-lea. Sfeşnicele păreau un frunziş vaporos de argint din care izvorau flori de flăcări. Curînd bucatele şi vinurile alese amestecîndu-se, comesenii se aprinseră; fantezia şi buna dispoziţie îşi puseră amprenta pe conversaţie, discuţiile încetară să mai fie încordate şi fiecare se lăsă dus de propriile-i gînduri.

Gamba se ilustră prin cîteva vorbe de spirit. Povesti istoria unui sufleor de la San Carlo, care, văzîndu-l păşind pe coarda întinsă, îşi vîrise în cap să izbutească şi el, şi se încăpăţîna să-şi frîngă în mod regulat şalele de două sau de trei ori pe lună, timp de un an, fără a izbuti să se menţină o secundă în echilibru. În ciuda gravităţii persoanelor aşezate la masă, Gamba, transportat de elanul amintirilor sale, îşi pierduse controlul asupra proastelor maniere, căţărîndu-se brusc pe speteaza scaunului său în dorinţa de a imita la modul cel mai comic, răsucirile şi strîmbăturile bietului sufleor, clătinîndu-se pe frînghie.

Comesenii erau extrem de bine dispuşi şi rîseră în hohote de Gamba.

Olympia însă se menţinuse, pe toată durata mesei, într-o atitudine rezervată şi serioasă. Răspundea la toate şi tuturor cu isteţime şi profunzime. Julius se simţea, încetul cu încetul, vrăjit de graţia ei melancolică şi distantă. După ce efectul plăcut al vinurilor şi al conversaţiei îi redaseră prezenţa de spirit şi siguranţa de sine, el i-a vorbit cu admiraţie, aproape cu înflăcărare.

— V-am auzit alaltăieri seară la doamna ducesă de Berry, spuse el, şi am crezut că n-o să mai trăiesc niciodată o asemenea emoţie; v-am văzut astă-seară şi-mi dau seama că m-am înşelat.

După ce supeul s-a încheiat, oaspeţii s-au ridicat de pe scaune şi s-au înapoiat în salon.

— De fapt, întrebă ea, ce-mi spuneaţi în nemţeşte, cînd v-am fost prezentată?

El redeveni grav şi trist.

— Ah! nu-mi tulburaţi gîndurile, zise el. Mi-aţi reamintit, fantomă reală şi fermecătoare, singura femeie pe care am iubit-o vreodată.

— Vai! Singura? răspunse Olympia cu un zîmbet neîncrezător şi dispreţuitor. Excelenţa sa este nedrept cu reputaţia sa.

— Ce reputaţie?

— Nu sînt chiar în afara lucrurilor acestei lumi, reluă ea cu un fel de amărăciune, ca să nu fi auzit despre un bărbat cu noroc în dragoste şi foarte pătimaş care a făcut furori, timp de cincisprezece ani, la curtea din Viena. Sînteţi un mare uituc dacă nu v-a rămas nimic în memorie din toate acele femei care-şi amintesc de dumneavoastră.

— Credeţi? zise Julius. Ei bine, şi dacă o să vă spun încă o dată, că, totuşi, inima mea n-a aparţinut niciodată decît unei singure femei şi că fiinţa ei n-a absentat nici o clipă din amintirea mea?

— Nici astă-seară, în declaraţiile şi complimentele cu care m-aţi copleşit? întrebă Olympia cu glas emoţionat.

— Oh! cu dumneavoastră, reluă el, este cu totul altceva!

— Eh! exact ceea ce trebuie să le fi spus şi celorlalte: cu dumneavoastră este cu totul altceva!

Dar Olympia zadarnic îşi menţinea tonul ironic şi aproape neiertător, Julius se simţea din ce în ce mai subjugat de frumuseţea, graţia şi inteligenţa acestei femei stranii, care nu era, cu siguranţă, Christiane, dar care îi semăna ca o soră mai mare.

Ceilalţi oaspeţi ai lordului Drummond se apropiară de cîntăreaţă şi rupseră intimitatea. Apoi, noaptea înaintă şi musafirii începură să se retragă unul cîte unul.

Julius însuşi se gîndea să se smulgă din vraja necunoscută care-l reţinea alături de Olympia, cînd apăru un valet anunţîndu-l pe contele von Eberbach că un secretar de la ambasadă dorea să-i vorbească într-o problemă urgentă.

Lordul Drummond ceru să fie introdus secretarul.

Acesta intră. Era Lothario.

Un curier din Berlin sosise cu o depeşă ce trebuia să-i ajungă îndată contelui von Eberbach.

Julius desfăcu plicul şi citi.

— Este o veste gravă? întrebă Samuel.

— Nu. Nimic, răspunse Julius vîrînd depeşa în buzunar; gravă în mod relativ. Muntele politicii, bobul de nisip al istoriei.

Lordul Drummond îl invită pe Lothario să rămînă. Nu se mai aflau atunci în salon decît signora Olympia, Julius, Samuel, lordul Drummond şi Gamba.

Încă de la intrarea lui Lothario, ochii Olympiei se fixaseră asupra lui cu un fel de curiozitate visătoare. Tînărul înaintase în mod firesc, ca să-i înmîneze scrisoarea lui Julius, aflat lîngă ea. În timp ce Julius se retrăsese ca să citească mesajul, Lothario rămăsese în apropierea cîntăreţei.

— Aşadar, dumneavoastră sînteţi secretarul domnului ambasador al Prusiei, i se adresă ea.

— Da, doamnă.

— Nu-i sînteţi rudă?

— Ba da, doamnă, sînt nepotul dînsului prin alianţă.

— Ah!

Olympia nu mai adăugase nimic, dar continua să-l privească pe elegantul şi fermecătorul tînăr.

În timp ce citea, Julius remarcase impresia ce păruse să o facă aupra Olympiei apariţia lui Lothario. O vagă şi stranie gelozie, de care nu era nici el conştient, pusese stăpînire pe el, şi schiţase un gest înciudat văzînd interesul acesteia pentru secretar. Se înapoie brusc lîngă ei şi, deodată, în vaga intenţie, poate, de a-l îndepărta pe Lothario de inima Olympiei, rosti pe un ton cît se poate de vesel:

— Fiindcă veni vorba, dragă Samuel, ia spune-mi cine-i tînăra aceea minunată pe care Lothario a văzut-o la tine, şi despre care nu mai încetează cu laudele?

— O tînără? zise Samuel, care îngălbeni.

— Da, domnişoara Frédérique, cred, reluă Julius.

— Ah! domnul Lothario este îndrăgostit? exclamă Olympia surîzînd şi parcă înveselită. Mult noroc în dragoste!

— Hotărît lucru, îşi spuse Julius, Gamba are dreptate, ea nu iubeşte pe nimeni, nu vrea şi nu poate iubi pe nimeni, nici pe Lothario şi nici pe altcineva.

Înălţîndu-şi ochii, surprinse privirea bănuitoare şi ameninţătoare cu care Samuel îl cerceta pe Lothario.

Olympia remarcase şi ea această privire şi voise oare să rupă firul discuţiei în care se angajaseră asistenţii, sau să se smulgă, ea însăşi, din propriile gînduri? Se îndepărtă deodată şi se instală la pian. Atinse cu degetele clapele sonore.

Dar se întrerupse îndată, întorcîndu-se către lordul Drummond care înaintase grăbit.

— Iertare, îi şopti ea. Uitasem de înţelegerea noastră. Eram gata să cînt.

— Oh! Vă implorăm, doamnă, zise Julius.

Ea îl privi pe lordul Drummond.

— Nu, spuse ea, nu sînt în voce.

Şi se ridică de pe taburet.

Lordul Drummond părea a fi prada unei lupte interioare.

— Dragă Olympia, zise el după un efort asupra lui însuşi, nu sînt sigur că te-aş mai putea asculta atît de des acum, încît n-aş vrea să pierd un prilej din vina mea. Şi, de altfel, nu trebuie să mă supun necesităţii? În fine, doresc ca ospitalitatea mea să fie deplină. Aşa că... da, te rog să ne cînţi.

— Dumneavoastră mă rugaţi?

— Da, eu vă rog.

— Bravo! Vă vindecaţi, zise ea.

Se înapoie la pian şi însăilă la început cîteva note străbătute de o reverie confuză, prin care părea că vrea să se desprindă dintr-o meditaţie adîncă, apoi, brusc, începu să cînte în italiană o arie pe care Julius o cunoştea perfect, superba arie a Lenorei din opera *Fidelio* de Beethoven. Dar lui Julius i se părea că o aude pentru întîia oară. Nu numai din pricina admirabilei voci a cîntăreţei. Ci pentru că exista în subiectul operei o asemănare care, cu siguranţă, îl tulburase pe Julius. Această Lenora, atît de tandră şi atît de devotată, care, pentru a-şi salva soţul, se deghizase, făcîndu-se de nerecunoscut, interpretată de fiinţa în care Julius regăsise, o clipă, imaginea celei dispărute! – o asemenea similitudine de împrejurări era într-adevăr făcută să-i tulbure sufletul, pînă în străfundul amintirilor sale.

Ai fi zis că Olympia nu era mai puţin transfigurată decît el. Niciodată o asemenea emoţie n-a învolburat şi n-a înfiorat notele unui cîntec uman! Nu era glasul, ci inima. Toată tristeţea şi amărăciunea zeflemitoare pe care ea o acumulase şi o încorsetase pe durata acestei seri părea că se consolează şi explodează totodată în euforia unui strigăt sublim. Era acesta idealul artei? Era realitatea vieţii? Pentru a putea ajunge la acest adevăr cumplit şi sfîşie-

tor, trebuia ca Olympia să fi trăit cu adevărat sentimentele pe care le reda într-un mod atît de complet şi atît de profund, sau poate că era cea mai mare tragediană a lumii. În faţa pianului se afla sau Christiane, sau geniul.

Cînd Olympia tăcu, ascultătorii rămaseră o clipă tăcuţi şi îngînduraţi, cuprinşi de vraja pasiunilor şi a durerilor.

Olympia se ridică, se îndreptă iute spre uşă şi ieşi din salon.

Dar nu ieşi într-atît de iute încît Julius să nu-i vadă o lacrimă strălucind pe obrazul palid.

— Signorei Olympia îi este rău! exclamă el, ridicîndu-se.

— Oh! interveni Gamba, fiţi liniştit! Aşa i se întîmplă ori de cîte ori interpretează ceva trist. Se identifică într-atîta cu personajul încît retrăieşte toate senzaţiile acestuia, suferind într-adevăr împreună cu el. După o clipă totul se va risipi şi va reveni surîzînd.

Aşteptară un minut, apoi două, apoi cinci.

Olympia nu se mai înapoiase.

Lordul Drummond se duse să o caute. Reveni singur.

Părăsind salonul, ea ceruse să i se aducă trăsura şi plecase.

XI

IAGO-OTHELLO

A doua zi, în căsuţa din Ménilmontant, Samuel o dojenea aspru pe doamna Trichter că întîrzia cu servirea mesei.

Cînd Frédérique coborî în salon, masa nu era încă gata. Ea îi întinse mîna lui Samuel care refuză să i-o întindă pe a sa.

— Am crezut că n-ai să cobori astăzi, îi spuse el pe un ton morocănos.

— Dar nu-i încă ora mesei, răspunse fata uitîndu-se la pendulă, care, într-adevăr, nu arăta decît zece fără cinci minute.

— Foarte bine, ia loc, zise el deodată.

Ea se aşeză, mirată de această proastă dispoziţie cu care nu era obişnuită.

Samuel nu mîncă. Frédérique îl întrebă cu o nelinişte plină de drăgălăşenie.

— Prietene, de ce eşti trist şi grav? Eşti cumva bolnav?

— Nu.

— Ai vreun necaz?

— Nu.

— Dacă eşti supărat pe mine că n-am venit mai de dimineaţă decît la ora obişnuită, de ce n-ai trimis să mă cheme? Nu m-am grăbit pentru că am presupus că după noaptea petrecută în oraş, aveai nevoie de odihnă; şi am mai lenevit numai din teama de a nu te trezi.

— Nu-s supărat deloc.

— Atunci mănîncă, vorbeşte-mi şi fii voios.

Fără să-i răspundă, el se îndreptă către doamna Trichter.

— Ei, ce mai aşteptaţi, de ce nu ne serviţi ceaiul?

Doamna Trichter ieşi şi reapăru aproape îndată aducînd ceainicul şi ceştile.

— Mulţumesc, zise Samuel, nu mai avem nevoie de dumneavoastră.

Cum rămase singur cu Frédérique, el o privi în faţă.

— Frédérique, zise el autoritar, de ce nu mi-ai spus nimic despre tînărul care a fost aici alaltăieri?

Frédérique se înroşi.

— De ce-ai roşit? adăugă el.

— Dar bine, prietene, încercă să răspundă biata copilă, tremurînd din tot trupul, ţi-am spus că în ziua în care plecaseşi la domnul conte von Eberbach, a venit un tînăr să te ia cu trăsura ambasadei.

— Da, dar nu mi-ai spus că a rămas şi că aţi stat de vorbă. De ce a mai intrat, dacă eu eram plecat? De ce a vorbit cu tine şi nu cu doamna Trichter? Ce ţi-a spus?

Amărăciunea şi iritarea ce se desprindea din tonul lui Samuel o tulburau pe Frédérique mai mult decît chiar întrebările.

— Răspunde-mi, continuă el. Ah! eşti surprinsă că ştiu. Dar totul se află, să ştii. Bagă-ţi în minte că nu vei face un gest şi nu vei spune un cuvînt pe care eu să nu le văd şi să nu le aud. Şi că n-am acceptat, în conştiinţa mea, să port grija unei fiinţe, pentru a îngădui ca primul venit să intre aici ca pe stradă, să vorbească despre tine în public, să se laude că te-a cunoscut şi să te compromită după bunul plac.

— Să mă compromită? exclamă biata fată. Nu pot crede că domnul Lothario...

— Ah! îi ştii şi numele! o întrerupse el mînios.

— Era normal să-mi spună cum îl cheamă ca să te anunţ. Prietene, nu exagera. O persoană a venit să te caute; tocmai ieşiseşi; această persoană a rămas doar cîteva minute; iată pentru ce te-ai supărat. Ce puteam face? Eram aici cînd tînărul a intrat; trebuia oare să plec? N-ar fi fost o ţinută rezervată, ci o nerozie. Asta ai dori dumneata de la mine? Îmi ceri cumva să mă închid în odaia mea şi să nu mai ies de acolo niciodată? Spune-mi, îţi datorez totul, te voi asculta. Şi aşa nu văd decît foarte puţină lume şi credeam că duc o viaţă destul de retrasă.

— Nu-i vina ta, zise Samuel. Dac-ai putea, te-ai duce peste tot; îţi plac serbările, balul, ai o fire cochetă. Nu dorinţa-ţi lipseşte, ci prilejul.

— Atunci, cu atît mai mare este meritul meu că mă lipsesc de plăceri, pentru că mă lipsesc de ele bucuroasă. Pînă acum, singura mea cochetărie a constat în a trăi în compania doamnei Trichter.

— Şi a domnului Lothario, adăugă Samuel.

— Glumeşti, zise ea.

— Nu, nu glumesc deloc, reluă el furios. Doamna Trichter n-a cutezat să-mi ascundă că el zăbovise mai mult de un sfert de ceas. Nu-ţi trebuie un sfert de ceas ca să zici: Domnul Samuel a plecat. Ce-ai vorbit timp de un sfert de oră cu tînărul ăsta?

— Mai întîi, zise Frédérique, n-am stat singură cu el. Se mai afla...

Fata se opri brusc, dîndu-şi seama că urma s-o trădeze pe vizitatoarea necunoscută căreia jurase să-i păstreze secretul.

— Se mai afla?... întrebă Samuel.

— O doamnă care venise să-mi facă o vizită în vederea unui act de caritate, şi care a rămas tot timpul.

— Vreo mijlocitoare!... murmură Samuel printre dinţi. Dar, dacă te simţi atît de nevinovată, continuă el cu glas tare, de ce te bîlbîi şi te încurci în tot felul de justificări, de parcă ai minţi?

Pe neaşteptate se auzi sunetul clopoţelului de la poartă. Samuel desluşi în grădină zgomot de voci. Privi pe fereastră şi-i văzu intrînd pe Julius la braţ cu Lothario.

Se întoarse furios spre Frédérique:

— Întoarce-te îndată în odaia ta şi să nu ieşi de acolo sub nici un pretext pînă nu dau eu ordin. Ai auzit?

— Aşa am să fac, zise biata fată plîngînd. Dar nu te-am văzut niciodată atît de aspru.

— Vrei să ieşi odată! reluă el.

Şi, luînd-o de braţ, o împinse spre uşă.

Frédérique abia ieşise, cînd uşa salonului dînd spre grădină se deschise.

— Era şi timpul! zise Samuel.

Şi acest bărbat dur se prăbuşi, sfîrşit şi distrus, pe unul din scaune.

Doamna Trichter veni să întrebe dacă dorea să-i primească pe domnul conte von Eberbach şi pe nepotul ău.

— Poftiţi înăuntru, zise el, şi se ridică în întîmpinarea lui Julius.

Îşi controlă ţinuta şi strînse cu toată afecţiunea posibilă mîna lui Julius, vechiul său prieten de şcoală. Pe Lothario îl primi cu răceală.

— Dragul meu Samuel, zise Julius cu un zîmbet cordial, am venit la tine, doar pentru a te spiona.

— Ah! exclamă Samuel, privindu-l pe Lothario.

— Dumnezeule, da! continuă Julius. Am venit să văd personal cum te favorizează soarta şi dacă viaţa ta este la înălţimea inteli-

genţei tale. Sînt un om prea bogat, ştii bine, Samuel; bogat pentru doi, bogat pentru mai mulţi.

— De ajuns! îl întrerupse Samuel. Îţi mulţumesc pentru ofertă, dar nu sînt încă strîns cu uşa. Ştiu că totul depinde de sumă şi că majoritatea celor ce se simt jigniţi pentru un bănuţ aruncat, nu şi-ar face nici un scrupul în a accepta o avere ca a ta. Dar eu nu-s ca ceilalţi. Şi de altfel, adăugă el pe un ton semnificativ, ştii că fac parte dintre aceia care spun: Totul sau nimic.

— Nu te mînia, zise prietenos Julius, şi nu fi supărat pe mine că ţi-am vorbit ca unui frate. Să lăsăm baltă banii mei, dar dacă pot, prin poziţia pe care o deţin, să-ţi fiu de folos cu ceva, indiferent ce, îngăduie-mi să-ţi ofer serviciile mele, putînd apela oricînd la discreţia vechii noastre prietenii.

— Primesc, zise Samuel întinzîndu-i mîna, şi, la nevoie, voi recurge la tine. În ceea ce priveşte banii, nu-i refuz doar din mîndrie, dar am tot ce-mi trebuie. Nu duc lipsă de nimic aici. Pînă acum, nu mi-am axat viaţa pe bucuriile materiale, şi, la urma urmei, n-o duc mai rău ca alţii. Vrei să-ţi arăt casa?

— Cum să nu! zise Julius.

Lothario se ridică într-un elan care-i atrase din partea lui Samuel o privire piezişe. Cu siguranţă, Lothario nu dorea atîta să viziteze casa, cît nutrea speranţa s-o reîntîlnească pe Frédérique.

Dar, dacă aceasta era, într-adevăr, dorinţa lui Lothario, ea nu se realiză. Casa şi grădina fuseseră străbătute de la un capăt la celălalt, fără ca cel mai uşor fîşîit de rochie să apară pe cărarea vreunei alei şi fără ca cea mai firavă şuviţă de păr auriu să apară la ochiul vreunei ferestre.

Julius se gîndea şi el la persoana absentă, poate cu totul întîmplător, şi, cînd se înapoiară în salon, întrebă:

— Ei bine! şi tînăra fată despre care vorbisem ieri noapte, domnişoara Frédérique? n-o s-o vedem?

— Este suferindă, zise Samuel.

— Suferindă! murmură Lothario.

— Da, zise Samuel, fericit să-l chinuie pe Lothario. Este într-o stare destul de proastă şi nu poate părăsi camera.

— Sper să nu sufere de vreo boală, totuşi? întrebă Julius.

— Nădăjduiesc, răspunse Samuel, nevoind să zică nu.

— Eşti ataşat de fata asta? reluă Julius.

— Este o biată orfană, zise Samuel, care nu mă are decît pe mine pe lume, şi care s-ar mira foarte să afle că-l preocupă atît

de tare pe nobilul conte von Eberbach. Am adoptat-o de mică şi am crescut-o. Nimic mai simplu. Eşti mulţumit?

Întrerupse brusc conversaţia:

— Ei, ce zici de Olympia, acum după ce ai văzut-o?

— Olympia! reluă îndată Julius, emoţionat că aude acest nume, şi uitînd de Frédérique. Chiar că voiam şi eu să-ţi vorbesc despre ea, să-ţi vorbesc foarte serios.

— Să-mi vorbeşti doar mie, poate? întrebă Samuel uitîndu-se la Lothario.

— Oh, nu. Lothario poate să rămînă, zise Julius. El este pentru mine un prieten şi un fiu. În această viaţă solitară, pe care soarta ne-a dăruit-o amîndurora, ne consolăm şi ne ajutăm reciproc. Ne împărtăşim cele mai mărunte gînduri şi cele mai mărunte sentimente. În privinţa aceasta, port o vină. Îmi vorbise, desigur, despre domnişoara Frédérique, ca despre tot ce vede frumos, plăcut şi interesant. Am repetat prosteşte acest nume cu glas tare şi ai părut nemulţumit că l-am pronunţat astfel. Ai avut dreptate şi-ţi cer iertare. Dar Lothario n-are nici un amestec. M-a rugat să ţi-o spun. Numai eu, prin nu ştiu ce pornire absurdă, am vrut să vă ironizez, pe tine şi pe el, evocînd această frumuseţe ascunsă cu atîta avariţie şi descoperită într-un mod atît de misterios. Nu-i purta pică lui Lothario, iartă-i indiscreţia mea.

— Îmi vorbeai despre Olympia? reluă Samuel.

— Da, voiam să te rog să-mi obţii prin lordul Drummond, permisiunea de a o vizita.

— Dar tu n-ai nevoie de permisiune, după toate ce mi s-au părut! V-aţi simţit îndată foarte bine împreună şi ea nu s-a adresat decît ţie.

— Crezi? zise Julius încîntat.

— Te poţi prezenta fără nici o rezervă, te asigur că nu vei găsi uşa închisă. Aşa deci, faţa nu te-a decepţionat după ce ai văzut masca, iar ochii au fost la fel de fermecaţi ca urechile?

— Oh! zise Julius, realitatea a depăşit aşteptările. De şaptesprezece ani n-am mai trăit o asemenea emoţie ca cea resimţită în preajma acesatei ciudate femei. Ţinuta ei, cîntecul ei, dispariţia ei subită, această asemănare incredibilă, trebuie să-ţi mărturisesc, m-au captivat şi mă tulbură. Toată dimineaţa nu m-am gîndit decît la ea şi am sentimentul că viitorul meu se rezumă la acest cuvînt: s-o revăd! Unde locuieşte?

— Nu ştiu prea bine, răspunse Samuel; ştiu doar că în insula

Saint-Louis. Dar ţi-aş putea da informaţii mai complete astă-seară.

— Mulţumesc, zise Julius. Şi, reluă el, uşor stînjenit, ce ştii despre relaţiile ei cu lordul Drummond?

— Sînt sigur că nu-i amanta lui.

— Eşti sigur de asta? exclamă Julius cu o sclipire de fericire.

— Ba mai mult, răspunse Samuel, a refuzat să-i fie soţie.

— Dragul meu Samuel, zise Julius. Atunci crezi ceea ce ne-a povestit fratele ei?

— Bineînţeles, rosti Samuel, iscodind pe chipul lui Julius efectul produs de vorbele sale. Lordul Drummond nu mi-a vorbit niciodată despre signora Olympia decît cu respect şi veneraţie. Lorzi, duci şi prinţi i-au oferit degeaba averea, inima, mîna. Ştii tu ce admirabilă şi sublimă fiinţă este cîntăreaţa aceasta, îndrăgostită doar de marea artă şi care-i mai impunătoare pe scena ei, decît o împărăteasă pe tron? Ştii tu că ideea de a face să palpite şi de a coborî de pe piedestalul său o statuie de marmoră a muzicii, mi se pare o ambiţie demnă de un bărbat?

— De cînd am cunoscut-o, zise Julius, vrăjit de amintirea Olympiei, şi de asemenea de vorbele lui Samuel, am impresia că viaţa mea reîncepe să aibă un ţel şi un sprijin.

— Sigur! spuse Samuel, cu toţii am plăsmuit, mai mult sau mai puţin, vise, pe departe inferioare acestuia.

— Îmi vei afla adresa chiar astăzi?

— Poţi fi sigur că da.

— Şi crezi că mă pot prezenta la ea fără s-o previn?

— Va fi încîntată să te vadă.

— Mulţumesc încă o dată! Acum ne vom întoarce la ambasadă. Mă bizui pe tine.

Julius îi strînse mîna lui Samuel cu mult entuziasm. Apoi se ridică. Samuel era încîntat să-l vadă plecînd pe Lothario, care îi spuse la revedere aproape drăgălaş.

Îşi conduse vizitatorii pînă în stradă. Închise poarta şi începu să se plimbe întunecat şi preocupat, prin grădină.

„Aşadar, îşi spunea el, iată unde am ajuns: la gelozie! Îndrăgostit, era deja prea mult; dar gelos! eu, Samuel, eu, inteligenţa întruchipată, pentru care oamenii, toţi, fără excepţie, cei mai mari, Napoleon chiar, nu erau decît nişte instrumente, nişte unelte, iată-mă prosternat, îngenuncheat, tremurînd în faţa unei femei! Am fost pe punctul de a-l învinge pe Napoleon, şi am ajuns să fiu

prizonierul unei copile. Neîndoios că Frédérique poate face din mine ce va voi. Şi dacă se va îndrăgosti prosteşte de tînărul acesta blonziu, ce-aş putea face? Depinde de ea să-l prefere pe Lothario în locul meu şi astfel ştiinţa, spiritul, geniul să nu mai valoreze nimic în faţa unor bucle blonde şi ondulate! Şi atunci, să fi adoptat şi crescut o orfană, să-i fi fost devotat, să îi fi închinat toată viaţa mea, toate gîndurile şi tot sufletul meu, pentru ca primul venit, un străin, să mi-o smulgă din mîini, şi să-mi fure avutul meu, eleva mea, creaţia mea!...

Ei, iată-mă, făcînd raţionamentul tuturor Casandrelor şi al tuturor tutorilor din comediile teatrale. Să fi ajuns eu în situaţia de a nu mai avea de jucat decît rolurile lui Arnolphe şi al lui Bartholo? Dar comedia s-ar putea sfîrşi şi altfel decît spre marea bucurie a lui Horaţiu şi a lui Almaviva. Un lucru care m-a descumpănit totdeauna este că lumea rîde la comedii. Arnolphe creşte, hrăneşte şi iubeşte o tînără. Nu ţine seama de un imbecil, destul de neghiob ca să se spovedească rivalului său. Desigur, fata îl iubeşte şi fuge cu el. Arnolphe, bătrîn, singur, fără nimeni care să-l iubească, îşi smulge părul de deznădejde. Ce situaţie plină de ridicol!

Dar eu, voi schimba deznodămîntul. Lumea nu va mai rîde. Acest Lothario nu va avea ultimul cuvînt. Vai de el! Şi vai de Julius care mi l-a introdus în casă! Ah! aţi venit amîndoi în bîrlogul leului! V-aţi deconspirat! Ei bine, n-o să treacă mult, poate, şi-o să-mi simţiţi gheara.

Războiul a fost declarat. Bătălia începe. O să vedem cine este mai tare. Julius, care îmi oferă o parte din averea sa! Jinduiesc la mai mult decît atît. I-am spus: sau totul, sau nimic! În ceea ce-l priveşte pe tînăr, ce avantaje are? Virsta. Cred că nu-l are decît pe ăsta. Tot timpul cît a stat aici n-a scos un cuvînt. Asta-i! N-are decît cei douăzeci de ani ai lui şi minuşile sale; recunosc că era bine înmănuşat; în schimb eu voi avea puterea şi banii.

Să nu mai zăbovim. A sosit timpul. Trebuie să încep cu banii, deoarece Uniunea Virtuţii nu acordă importanţă decît bogaţilor. Ori, banii îi are Julius. Nu ştiam cum să-l am la mînă. Diavolul s-o binecuvînteze pe signora Olympia! Îl voi domina prin pasiunea lui pentru ea. Prostul! să iubească o femeie pentru că îi seamănă alteia! Are şi acum aceeaşi manie a imitaţiei. Acum se plagiază pe sine însuşi. Îşi repetă prima iubire. Dar cu cît o pasiune este mai absurdă, cu atît are şansa de a se consolida şi de a se apro-

funda. Deoarece te-ai angajat, Julius, în această iubire copilărească, fii liniştit, te voi trage pe sfoară! Nerozia ta de îndrăgostit îmi va oferi bogăţia ta, aşa cum nerozia conducătorilor noştri politici îmi va oferi puterea. Viitorul meu este în mîinile mele!"

Şi, înapoindu-se în casă, Samuel urcă în camera sa ca să se îmbrace.

Luase hotărîrea să se ducă la Olympia.

— Haide, Iago, îşi zise el, salvează-l pe Othello.

XII

UN TÎRG

În aceeaşi zi, către ora trei, Samuel suna la Olympia.

Un valet deschise.

— Aţi vrea s-o întrebaţi pe signora Olympia, dacă-l poate primi pe Samuel Gelb?

Valetul dispăru şi reveni o clipă după aceea.

— Doamna nu-i acasă.

Samuel îşi încruntă sprîncenele. Nimic nu-l enerva mai mult pe acest om mîndru decît păcătoasele obstacole ale lucrurilor mărunte. Se resemnă totuşi să insiste.

— Dacă doamna n-ar fi acasă, reluă el, mi-aţi fi spus-o de la început, în loc să vă duceţi să întrebaţi dacă mă poate primi. Asta înseamnă că nu poate fi văzută. Fiţi bun, vă rog, şi înapoiaţi-vă la dînsa, spunîndu-i că o rog să-mi ierte insistenţa, dar am să-i comunic lucruri de importanţă urgentă.

Valetul dispăru, iar de astă dată trecură mai multe minute pînă să revină.

„Ah! gîndea cu amărăciune Samuel, şovăie. Şi cine-i, mă rog, acest Samuel Gelb care îndrăzneşte să deranjeze o comediantă? Ah! totul îmi repetă: a sosit timpul să devin bogat şi să am înfăţişarea celui ce sînt. Sufletul, inteligenţa nu înseamnă nimic atîta vreme cît nu sînt înzorzonate cu titluri, iar măgarul care poartă-n spinare moaşte este cu siguranţă mai adorat, decît geniul care nu poartă nimic. Ah! îmi trebuie măreţia vizibilă, palpabilă, brutală. Voi fi bogat. Oricît de scump ar trebui să plătesc pentru asta, voi cumpăra."

Uşa prin care dispăruse valetul se redeschise şi Samuel fu introdus în salon.

Olympia stătea aşezată într-un fotoliu apropiat de cămin, iar Gamba călare pe un scaun.

Samuel făcu o plecăciune adîncă iar Olympia, fără să se ridice, gravă, distantă, uşor mirată, îi făcu semn să-şi ia un jilţ.

— Domnule, zise ea, pretindeţi că aveţi să-mi spuneţi lucruri interesante.

— Foarte importante, doamnă.

— Atunci, vă ascult.

Samuel aruncă o privire asupra lui Gamba.

— Vă cer iertare, doamnă, dar ceea ce aş vrea eu să vă spun, nu poate fi auzit decît de noi doi.

— Gamba este fratele meu, răspunse Olympia, n-am ascunzişuri faţă de el.

— Oh! nu-s un om curios, se grăbi să spună Gamba, încîntat că poate scăpa de o conversaţie ce se anunţa a fi serioasă. Discuţia dintre voi pare să fie gravă şi tu ştii că în schimbul frazelor lungi, prefer pantomima. Mă retrag.

Şi alergă spre uşă.

— Gamba! strigă Olympia.

Dar el şi dispăruse.

— Fie! Acum că am rămas singuri, reluă ea, privindu-l pe Samuel cu un aer mîndru şi poruncitor, să încheiem repede, vă rog, domnule.

— Exact ceea ce am dorit şi eu. Voi vorbi deschis, răspunse Samuel. Am venit să vă propun un tîrg. N-aţi fi marea artistă care sînteţi dacă n-aţi avea un suflet dîrz, dispreţuind prejudecăţile gloatei sau ale măruntelor procese de conştiinţă. Sînt convins, deci, că veţi accepta, şi atunci, tăcerea fiind prima condiţie a reuşitei, sînt sigur că nu veţi vorbi. Dar cum, la urma urmei, s-ar putea să refuzaţi, şi cum n-aş vrea să fiu la cheremul unei indiscreţii, v-aş ruga să păstraţi secretul celor ce le vom discuta între noi.

— Un jurămînt?

— Vă voi spune îndată. Sînt un sceptic şi un bănuitor şi nu mai am vîrsta încrederii în jurăminte. Totuşi sînt convins că orice om de valoare are ceva sfînt, o religie: unii îl au pe Dumnezeu, alţii iubirea, alţii pe ei înşişi. Eu fac parte dintre aceştia din urmă. Dumneavoastră credeţi în artă. Juraţi-mi pe sfînta muzică, aşadar, că veţi uita pentru totdeauna cele ce vă voi spune acum.

— Scuzaţi-mă, domnule, obiectă Olympia, dar pentru ce să-mi iau acest angajament faţă de dumneavoastră? Nu eu am nevoie de dumneavoastră, nu eu v-am căutat, ci dumneavoastră aveţi nevoie de mine şi aţi venit să mă căutaţi. Nu v-am rugat să-mi faceţi nici o propunere, nici o destăinuire. Nici dumneavoastră să nu-mi faceţi mie. Sînteţi liber să tăceţi, eu însă vreau să fiu liberă să vorbesc.

— De acord, răspunse Samuel. La urma urmei, ce-mi pasă mie? Nu ne aude nimeni. Dacă veţi vorbi, eu voi nega. Deci cel mai neplăcut inconvenient al indiscreţiei ar fi să ratez afacerea; dar prin refuzul dumneavoastră înainte de a şti despre ce este vorba, înseamnă că este de pe acum ratată. Şi apoi, a mă trăda, înseamnă a mi se declara război, şi cînd eu am un duşman, nu mie trebuie să-mi fie teamă.

Samuel rosti aceste cuvinte aruncînd asupra Olympiei o privire plină de înţelesuri.

Artista însă nu-şi plecă ochii şi răspunse privirii oţelite a lui Samuel, cu o privire la fel de tăioasă.

— Spuneţi! domnule, reluă ea cu un fel de nerăbdare.

— Vă place să fiu limpede şi scurt. Ei bine, şi mie, doamnă.

— Vorbiţi odată.

— Am venit să vă cer în căsătorie.

— Dumneavoastră? exclamă cîntăreaţa cu un ton în care uimirea se împreuna cu dispreţul.

— Oh! liniştiţi-vă, doamnă. Am venit să vă cer în căsă orie, însă nu pentru mine.

— Atunci pentru cine?

— Am venit să vă întreb dacă aţi binevoi să acordaţi mîna dumneavoastră domnului conte von Eberbach.

— Domnului conte von Eberbach! repetă ea tresărind.

— Da, doamnă.

Urmă un moment de tăcere.

— Domnul ambasador al Prusiei, reluă Olympia, v-a însărcinat să-mi faceţi această propunere?

— Categoric nu, zise Samuel. Trebuie chiar să vă mărturisesc, că nici măcar nu mi-a pomenit despre aşa ceva.

— Atunci, domnule.... spuse ea ridicîndu-se.

— Nu vă supăraţi, doamnă, şi binevoiţi, vă rog, să vă reaşezaţi, răspunse el, referindu-se la gestul cîntăreţei. Să nu credeţi c-am vrut să vă jignesc printr-o glumă care ar fi prea prostească pentru a fi ofensatoare. Propunerea mea este serioasă. Dacă doriţi să fiţi soţia contelui von Eberbach, veţi fi. Dînsul nu mi-a vorbit despre asta, e-adevărat, ci mintea mea a ticluit-o; dar ar fi mai bine să fiu eu acela care-o doresc, decît el însuşi. Acestea-s lucrurile despre care am venit să vă vorbesc.

— Explicaţi-vă, domnule, zise Olympia, şi făceţi-o repede, vă rog. N-am vreme să dezleg enigme.

— Vă voi spune totul îndată. Şi mai întîi, este în joc destinul a trei persoane. Ca să mă ascultaţi cu toată atenţia, voi începe prin a vă afirma că dintre aceste trei persoane cea mai puţin implicată în această afacere sînt eu şi cea mai interesată sînteţi dumneavoastră.

— Fără prefaţă, dacă se poate.

— Nu vă plac prefeţele? Greşiţi: există prefeţe valorînd mai mult decît cărţile, fie chiar şi prefaţa dragostei. În fond, ce este viaţa? prefaţa morţii. Şi totuşi atîta lume se înghesuie să întoarcă foaia.

Iertaţi-mă, aşadar că voi fi nevoit să fiu ceva mai lung. Propunerea pe care am venit să v-o fac este stranie, dar vă rog să nu vă indignaţi, nici să vă miraţi. Nu mă cunoaşteţi, şi iată că apar brusc în viaţa dumneavoastră. Dar mă veţi cunoaşte îndată, iar în ce mă priveşte, nici mie nu-mi va trebui mult ca să vă cunosc. De pe acum, sînt sigur că vă intuiesc: mi-a fost de ajuns să vă aud cîntînd în seara aceea la ducesa de Berry şi în noaptea de la lordul Drummond. Faptul că m-aţi tulburat într-atîta, că glasul dumneavoastră a ajuns pînă la mine, înseamnă că aţi suferit mult şi că aţi studiat viaţa pînă-n străfunduri. Am înţeles îndată că arta a însemnat pentru dumneavoastră ceea ce a însemnat ştiinţa pentru mine: iniţierea supremă. Facem parte, şi unul şi celălalt, din această mare familie a francmasoneriei sufletelor alese, trufaşe şi amare care ştiu, care pot şi care văd. Vorbim, aşadar, aceeaşi limbă, şi ne vom înţelege pe loc.

Ei bine, soră, ce părere aveţi despre oameni? Sînt mici şi răi, nu-i aşa? Ce credeţi despre viaţă? Este strîmbă şi săracă, nu-i aşa? Există, oare, vreo fiinţă sau vreun lucru care să merite să i te devotezi, să i te sacrifici, să renunţi la o părticică din tine însuţi? Ce vi s-a părut măreţ în univers? Arta şi iubirea, poate? Da, ar fi bine dacă n-am avea nimic altceva de făcut decît să iubim şi să cîntăm. Dar există mii de dureri, mii de suferinţe şi, ceea ce este şi mai rău, mii de necazuri mărunte care-ţi barează trecerea. Cu cîte dezamăgiri, gelozii, scene violente, bănuieli degradante, împerecheri nenorocite, sîntem obligaţi să plătim cîteva minute de fericire deplină, pe care dragostea le fărămiţează într-o singură viaţă! Şi din cîte tratative, temenele faţă de public, ticăloşii petrecute-n culise, nu se compune gloria exterioară a celor mai multe cîntăreţe! Totul se plăteşte. Iar succesul, cînd apare, nu compensează spaimele şi îndoielile care l-au precedat.

Singura învăţătură de nerespins pe care ţi-o dă experienţa este că sufletul, inteligenţa, pasiunea, geniul, nu există fără rest, fără materie, fără corp, fără vestmînt. Gloata nu vede decît ceea ce îi ia ochii. Şi degeaba spunem: nu-mi pasă de ce crede gloata! cele mai solide convingeri şovăie şi se neliniştesc cînd succesul nu le confirmă. Toţi avem nevoie de acest ecou al gîndurilor care să ne demonstreze viabilitatea, repetînd-o. Este deci necesar să reuşim, şi nu talentul reuşeşte ci modul cum îl pui în aplicare. Nu sufletul ci înveşmîntarea. Cel mai mare diamant brut este o simplă piatră pe care ţăranul o zdrobeşte sub talpă; dar dă-l la şlefuit şi vei putea cumpăra cheia cabinetelor regale, sau pe cea a apartamentului reginei.

Dacă aţi fi cîntat pe stradă, la lumina unor lumînări, sublima melodie interpretată în seara aceea, nici unul dintre nobilii care v-au aplaudat atît de frenetic la Tuileries nu şi-ar fi oprit trăsura ca să vă asculte. Şi dacă, din pricina vreunei îmbulzeli, s-ar fi oprit vreunul fără să vrea, nu i-ar fi trecut cu siguranţă prin minte să considere că sînteţi sublimă şi, întorcîndu-se acasă, să spună că a auzit-o cîntînd pe cea mai mare cîntăreaţă din lume.

Concluzia mea este aceasta: geniul este o excelentă mîncare căreia-i trebuie un sos. Nu-i de ajuns să dominăm oamenii prin ceea ce este în noi, trebuie să-i dominăm şi prin ceea ce este în ei. Trebuie să dai o lovitură dublă, să ai ceea ce ei nu au, dar să ai şi ceea ce au. Oricît de mare valoare aş avea eu şi oricît de mare valoare aţi avea dumneavoastră, nu vom fi cu adevărat cineva, decît cînd ne vom fi aşezat superioritatea noastră morală pe un piedestal dintr-o materie superioară. Ei bine, am venit să vă ofer o asigurare mutuală împotriva prostiei umane. Ca să cîştigi respectul oamenilor, degeaba eşti un suflet ales, se impune să mai adaugi o poziţie socială de rang înalt şi bogăţie. Eu vă aduc bogăţia şi rangul. Le voiţi?

Olympia îl ascultase pe Samuel cu multă atenţie şi fără să-l întrerupă.

Ce se petrecea oare în mintea acestei femei? Încuviinţa ea, cumva, cugetările amare ale lui Samuel cu privire la viaţă; îşi reamintise, poate, suferinţele trecute, jignirile suferite din partea unor bogaţi imbecili, pe vremea cînd reputaţia nu îi era încă stabilită? Sau frazele nemiloase şi pline de cruzime ale lui Samuel treziseră în ea tristeţi adormite, memoria unor jurăminte sfărîmate, neîncrederea în sufletul bărbaţilor, scepticismul dragostei, ateismul pasiunii? Ascundea ea, în trecutul său, vreo scumpă şi

sfîşietoare durere care îndreptăţea din plin filozofia dispreţuitoare a lui Samuel Gelb? Sau, poate, marea cîntăreaţă era pur şi simplu o fiică a Evei, pe care tentaţia rangului oprit o cucerea şi care era nerăbdătoare să afle ce poartă i se va deschide spre bogăţie şi putere? Sau, în sfîrşit, dar această presupunere era cea mai puţin probabilă, şi n-ar fi fost motivată decît de tresărirea involuntară a Olympiei cînd Samuel rostise numele contelui von Eberbach, – cîntăreaţa era curioasă să ştie ce uneltea Samuel împotriva ambasadorului Prusiei, ca să-l prevină la nevoie?

Oricare-ar fi fost realitatea, simţeai că este destul de emoţionată cînd îl întrebă pe Samuel:

— Îmi veţi da rangul şi bogăţia? Cum?

— Fiţi pe pace, răspunse Samuel, sînt sigur de ceea ce spun. Ceea ce împiedică fiinţele nobile să se îmbogăţească este timpul pe care lucrul acesta-l reclamă; n-au timp să fie econoame şi să adune monezile, punîndu-şi mintea la contribuţie. Banii sînt pe pămînt şi ideile în cer; trebuie să te cobori ca să te îmbogăţeşti, şi lucrul acesta puţini îl pricep. La fel ca dumneavoastră, mi-am petrecut viaţa îmbogăţindu-mi spiritul, în loc să-mi umplu buzunarul. Dar acum s-a ivit o ocazie minunată, şi putem să ne îmbogăţim, amîndoi, dintr-o singură lovitură. Fără economii umilitoare, fără să ne petrecem douăzeci de ani stivuind centimă cu centimă. Iată ce vă propun: să cîştigaţi zece milioane în doi ani.

— Continuaţi, zise Olympia.

„Ah! îşi spuse Samuel, iată că muşcă din momeală."

—Cunoaşteţi, reluă el, vorba acelei regine care a fost întrebată dacă crede că o femeie se poate vinde şi care a răspuns: depinde de preţ. Aici preţul este onest, veţi vedea. Şi nu vi se cere nimic în schimb, nimic, în afară de o desăvîrşită justificare în faţa legii şi în faţa conştiinţei.

— Ce-mi cereţi deci?

— Cer ca în ziua cînd veţi deveni văduva contelui von Eberbach să-mi oferiţi cinci milioane. Oh! nu din cele zece care vă vor reveni dumneavoastră, ci cinci milioane în afara acestora.

— Nu vă înţeleg, domnule.

— O să mă înţelegeţi. Contele von Eberbach posedă douăzeci de milioane, n-are familie, în afara unui nepot. Să presupunem că se căsătoreşte cu dumneavoastră şi că moare; ar trebui să nu vă fi iubit deloc ca să nu vă lase averea. De altfel, asupra acestui lucru ne vom lămuri. Să nu sărim peste cal; există şi Lothario, să-i dăm şi lui partea pe care o merită. Un sfert din moştenire: cinci

milioane. Ne rămîn cincisprezece: zece pentru dumneavoastră, cinci pentru mine. Observaţi cît este de simplu.

— Calculul este, într-adevăr, exact, zise Olympia. Dar în planul dumneavoastră eu văd două obstacole.

— Care?

— Primul, că ar trebui ca domnul von Eberbach să mă iubească; al doilea, că ar trebui să moară.

Olympia îl privea pe Samuel cu o expresie îngrozită.

— Nu vă înspăimîntaţi, doamnă, reluă Samuel şi nu împrumutaţi spuselor mele un sens pe care nu-l au. În ceea ce priveşte iubirea, contele von Eberbach este de pe acum destul de preocupat de persoana dumneavoastră. Iau această sarcină asupra mea.

Olympia păru că-şi adună gîndurile. Apoi îşi înălţă capul:

— Dar, zise ea, dacă-i adevărat că contele von Eberbach mă iubeşte de pe acum, pentru ce să mai am nevoie de dumneavoastră?

— Ah! exclamă Samuel, iată dovada tăriei dumneavoastră, şi-mi dau seama că v-am apreciat perfect călirea caracterului. Sînt fericit că nu m-am înşelat în această privinţă. Pentru reuşita acestui demers este indispensabil să aveţi o judecată viguroasă şi voi fi fericit de tot ce îmi va dovedi forţa dumneavoastră, fie şi o răzvrătire împotrivă-mi. Vreţi să ştiţi cu ce vă pot fi de folos? Cu asta: în primul rînd contele von Eberbach este prietenul meu din copilărie şi am asupra lui o influenţă totală. Eu mînuiesc sfoara acestei marionete de aur! Fac din el tot ce vreau, depinde de mine să-i sting sau să-i aprind dragostea. Vedeţi, este un om incapabil să iubească singur şi are nevoie să măreşti mereu provizia de lemne din soba sa. Dacă eu vă ridic în slăvi, nimeni pe lume nu va mai exista în afara dumneavoastră; dacă eu vă calomniez, va refuza să vă mai salute pe stradă. În al doilea rînd, dacă va fi să-mi tăiaţi craca de sub picioare, ar însemna să fiţi de o naivitate puerilă, crezînd că vă voi lăsa să acţionaţi fără mine. Sunt un om care nu dă înapoi în faţa nici unui obstacol, înţelegeţi, în faţa nici unuia, cînd are de înfăptuit un lucru odată stabilit. Ori, dacă nu veţi voi să mă aveţi de partea dumneavoastră, mă veţi avea împotriva dumneavoastră. Şi, la război ca la război! Sînt convins că aţi reflectat îndeajuns asupra tuturor forţelor pasiunii, că aţi studiat toate formele de caracter. Rolurile pe care le-aţi interpretat trebuie să vă fi învăţat cîte ceva, şi că n-aţi îmbrăcat haina marilor criminali ai istoriei, fără ca ceva din sufletul lor să nu vă fi pătruns în suflet. Înţelegeţi totul, nu-i aşa? Chiar şi crima! Nu, bineînţeles, nu crima

laşă şi josnică, ci crima cutezătoare şi grandioasă! Ei bine, şi eu o înţeleg. Dumneavoastră nu mă cunoaşteţi; feriţi-vă, însă, să mă cunoaşteţi prea bine! Iată, v-o spun pe şleau: nu vă sfătuiesc să vă luptaţi cu mine.

Oricît de dîrză s-ar fi arătat pînă acum cîntăreaţa, simţi că tremură în faţa ochilor ameninţători ai lui Samuel, de parcă aceastâ apostrofare i-ar fi reînviat cine ştie ce amintire cumplită, vreunul din rolurile ei, desigur.

— Acestea-s argumentele pentru primul obstacol, reluă Samuel cu un accent îmblînzit. În privinţa celuilalt, ar trebui, spuneaţi dumneavoastră, doamnă, ca domnul conte von Eberbach să moară.

— N-am spus lucrul acesta! exclamă ea.

— Ba da, doamnă, l-aţi spus şi eu v-am răspuns: contele va muri. Dar, fiţi liniştită, va muri fără ca noi să fim cu nimic implicaţi în moartea sa. Sînt doctor şi pot să vă informez: domnul conte von Eberbach, uzat şi sleit de oboseală, de durere şi de desfrîu, nu mai are decît puţin de trăit.

— Ah! îl întrerupse Olympia cu un glas tulburat.

— V-am spus doi ani, reluă calm Samuel; ar fi trebuit să spun două luni. Dar sînt convins că doi ani înseamnă prea mult.

— Sînteţi sigur? întrebă cîntăreaţa, stăpînindu-şi emoţia.

— Atît de sigur, zise Samuel încît nu vă cer cele cinci milioane decît a doua zi după moartea lui. Vedeţi, vorbim acum despre un mort, şi moştenirea acestuia o împărţim. Sînteţi galbenă ca ceara şi observ stropi de sudoare rece pe frunte. Sînt nervii care v-au cedat. Raţiunea dumneavoastră este obligată să-mi dea dreptate. A face speculaţii în faţa unui mormînt este un lucru îngăduit, cu excepţia de a nu fi amestecat cu nimic în această moarte. De altfel, faptele seamănă cu cei ce le săvîrşesc. Există un lucru, care, după mine, se află deasupra virtuţii: inteligenţa. Tot ceea ce este măreţ are dreptul să calce în picioare morala vulgară. Eu am un plan de mari proporţii. Aurul acesta pe care contele von Eberbach îl foloseşte prosteşte pentru împodobirea livrelelor lacheilor săi şi ca să-şi cumpere prostituatele, eu îl voi folosi în scopuri înalte. Ştiţi că dincolo de toate acestea există, poate, un popor care trebuie eliberat? Mai mult decît un popor, omenirea! Şi atunci, de ce să ne poticnim în faţa unor scrupule mărunte? S-a întîmplat cîndva ca marile spirite şi marile proiecte să se oprească în faţa maximelor catehismului, sau a amabilităţilor puerile şi oneste? Vi-l imaginaţi pe Cezar făcîndu-şi scrupule? Sau pe Napoleon, ca o fetiţă speriată de sîngerarea unui pui de găină căruia i se taie gîtul? Haideţi, nu noi o să-l omorîm pe acest om, boala lui îl va ucide. Să nu ne împiedicăm de nimicuri.

Averea nu-i agreează pe cei timizi, pe cei ce se înroşesc, sau se bîlbîie în faţa ei. Întîmpinaţi-o cu fruntea sus, dumneavoastră, marea artistă, şi nu mai priviţi uluită, ca o burgheză timorată. Nu faceţi parte, sper, din categoria acelor pedanţi ridicoli care consideră că n-ai dreptul să furi o provincie şi să treci cu vederea o moară. Sînt convins că mă adresez unui egal. Iată de ce v-am vorbit fără mască şi fără ascunzişuri. Acum, răspundeţi-mi.

Olympia făcu un mare efort să se stăpînească.

— Doar un cuvînt, zise ea. Dacă spun nu, dacă refuz să pun mîză sufletul meu în această acţiune temerară pe care mi-o propuneţi, ce veţi face? Vă veţi menţine intenţiile referitoare la averea domnului von Eberbach, sau veţi renunţa?

— Iertaţi-mă, doamnă, reluă tăios Samuel, dar mi se pare că lucrurile acestea nu vă mai privesc. Sînteţi liberă să vă retrageţi, iar eu voi fi liber să hotărăsc. Mai reflectaţi.

— Domnule, zise cîntăreaţa, acordaţi-mi o zi de gîndire.

— Nu se poate, doamnă, acest soi de afaceri nu admit întîrziere. Trebuie făcute pe loc.

— Dacă refuz, veţi acţiona singur?

— Da, doamnă.

— Ei bine! continuă ea pe un ton de hotărîre bruscă. Accept.

— Mă bucur! exclamă Samuel cu o expresie de bucurie ironică şi triumfătoare.

Se apropie de o masă unde se afla o călimară şi scoase din buzunar o hîrtie timbrată.

— Ce-i asta? întrebă Olympia.

— Nimic, zise el. Un mijloc de a ne da unul altuia asigurări.

Începu să scrie, citind cu glas tare:

«Subsemnata, declar că-i datorez domnului Samuel Gelb suma de cinci milioane. Totodată, această datorie nu va fi exigibilă decît după moartea soţului meu...»

Se întrerupse.

— Astăzi sîntem în 15 martie, o voi data cu 15 mai. Deci, sînt sigur că pe 15 mai veţi fi căsătorită cu contele, aşa cum sînt sigur că domnul conte va muri înaintea dumneavoastră. Asta-i pentru dumneavoastră. În ceea ce mă priveşte, scrieţi aici: *De acord cu*

cele scrise şi semnaţi: contesa von Eberbach. Dacă nu vom izbîndi, aşa cum dumneavoastră nu sînteţi contesa von Eberbach, nici declaraţia aceasta nu va mai fi decît un biet petic de hîrtie. Nu vă angajează decît în cazul în care căsătoria ar avea loc. Cum nu există nici o contesă von Eberbach, nu faceţi un fals.

— Aveţi dreptate, zise Olympia, şi semnă.

Samuel luă hîrtia, o vîrî în buzunar, şi spuse:

— Nu-mi mai rămîne, decît să vă mulţumesc şi să vă felicit. Vă părăsesc pentru a începe să lucrez la acţiunea noastră. Dar ne vom revedea curînd. Am onoarea să vă salut, doamnă contesă.

XIII

SFORI LEGATE

Dacă Olympia ar fi văzut straniul surîs apărut pe buzele lui Samuel, cînd acest demon ieşea de la ea, oricît de ambiţioasă sau chiar perversă putea fi cîntăreaţa, cu siguranţă s-ar fi înfiorat şi s-ar fi căit că lăsase să-i intre în casă un astfel de om.

Coborînd scara Olympiei, Samuel îşi zicea: „acum să leg de sfori pe cealaltă marionetă."

Şi, urcînd în trăsura care-l aştepta, îi strigă vizitiului:

— La ambasada Prusiei!

Cînd ajunse la ambasadă, contele von Eberbach abia se înapoiase împreună cu Lothario.

Samuel ceru să fie anunţat şi fu introdus într-un salon, în care Julius se afla singur.

Julius avu un moment de surpriză revăzîndu-l atît de curînd pe Samuel.

— Tu! exclamă el.

— Mă aşteptai diseară reluă Samuel. Dar mă cunoşti şi ştii ce fac eu cu minutele. Am descoperit un mijloc foarte simplu de a trăi mai mult decît ceilalţi oameni: să-mi folosesc ziua cît mai din plin. Trăiesc într-o oră cît într-o zi. Tu abia plecaseşi, cînd ieşeam şi eu. Ştii de unde vin acum? De la Olympia.

— De la Olympia? repetă Julius, tresărind la acest nume.

— Am fost mai întîi la lordul Drummond şi i-am cerut adresa signorei, nu lordului Drummond, care-i foarte bănuitor în privinţa aceasta, ci servitorilor săi. Apoi, pe legea mea! m-am prezentat direct în strada din insula Saint-Louis şi am obţinut de la Olympia, fără prea mari eforturi, ca să fiu sincer, să te primească mîine seară la ora nouă.

— Este colosal, zise Julius, întinzîndu-i mîna. Îţi mulţumesc din tot sufletul; căci pare ciudat cît de mult mă preocupă această femeie. Are pentru mine atracţia necunoscutului. Niciodată n-am resimţit o mai înflăcărată dorinţă de a pătrunde în tainiţele unui

suflet. Există în ea ceva care mă atrage într-un mod invincibil. Poate că nu-i decît o aparenţă, poate că, aşa cum mi s-a mai întîmplat de atîtea ori, mă voi opri decepţionat, în prag!...

— Oh! nu, îl întrerupse Samuel. Olympia nu-i ca celelalte femei. Este o fiinţă demnă şi capabilă să reţină un bărbat. Eu care am epiderma tare şi care nu mă las cucerit cu uşurinţă am în faţa ei aceleaşi sentimente ca şi tine; sînt subjugat total, fără să vreau, şi roşesc că mă simt atît de mic în faţa unei femei.

Vorbind, Samuel observa efectul spuselor sale asupra fizionomiei lui Julius.

Contele von Eberbach asculta gînditor, fericit că iubirea lui era aprobată şi apreciată de un om ca Samuel.

— Îţi mulţumesc pentru devotamentul şi zelul tău, dragă Samuel, zise el entuziasmat. Observi că-ţi primesc din toată inima serviciile; de ce, la rîndul tău, nu le-ai accepta şi tu pe ale mele?

— Eh! dar, zise Samuel, nu ţi le-am refuzat, după cîte ştiu.

— Azi-dimineaţă, continuă Julius, te-ai eschivat, cu o demnitate absurdă între noi doi.

— Ţi-am refuzat banii, e-adevărat. Dar ce să fac cu ei? M-am lipsit de ei toată viaţa. Nu refuz însă ceea ce doresc. Te-ai oferit să mă ajuţi cu autoritatea ta; am luat-o de bună.

— Perfect, o fac bucuros. Ia spune-mi, cu ce-ţi pot fi de folos?

— Tocmai mă gîndeam, adineaori, venind la tine. Vezi tu, pînă acum, aproape că mi-am pierdut timpul. Faptul că sînt un om inteligent, cui foloseşte? Cine-mi apreciază valoarea? Aurul nu există decît în momentul cînd minerul îl scoate din adîncul pămîntului şi cînd lucrătorul îl transformă în metal. Eu, n-am extras şi nici n-am valorificat ideile mele. Vor fi pierdute, dacă nu mă grăbesc. Tu, care eşti mai tînăr decît mine, ai izbutit să urci treptele sociale şi poţi fi cu prisosinţă şi cu mărinimie folositor ţării tale. Ştiu bine că n-am nici originea, nici averea ta; dar am darul iniţiativei şi al acţiunii. Dacă l-aş fi folosit aş fi devenit cineva. Am stat însă cu braţele încrucişate. Ambiţia de a-mi atinge scopul a greşit dispreţuind etapele drumului. Am visat să escaladez muntele dintr-o dată, în loc să-l urc pas cu pas, şi mi-am pierdut viaţa căutînd aripi. Acum eu sînt jos, tu eşti sus. Întinde-mi mîna.

— Fii mai limpede, zise Julius.

— Julius, reluă Samuel, sînt ca şi tine un bun german, un supus al regelui Prusiei. Răspunde-mi fără înconjur. Aş putea, cu ajutorul tău, să aspir să slujesc altă ţară, Germania, de pildă, şi să o pot reprezenta într-o bună zi?

— Tu, Samuel, în diplomaţie?

— De ce nu?

— Pentru că.... zise Julius, care se opri neştiind cum să-şi formuleze ideea.

— Pentru că, îl completă Samuel, n-am un nume glorios, nu-i aşa? Dar eu nu-ţi cer să devin îndată ambasador.

— Nu-i vorba de asta. Nu de tine mă îndoiesc eu, ci de meserie. Diplomaţia este o carieră lungă şi greoaie. Şi îţi mărturisesc că te consider capabil să ocupi orice post, cu excepţia celui de ambasador. Tu, atît de mîndru, atît de trufaş, atît de incoruptibil, cum te-ai putea preta la toate mlădierile, la toate amabilităţile, la toate şireteniile necesare? Iartă-mi uluirea; dar Samuel Gelb în diplomaţie mi se pare ca lupul în pînza unui păianjen.

Samuel zîmbi.

— Dragă Julius, zise el, te referi la fostul Samuel Gelb pe care l-am cunoscut amîndoi la Heidelberg, acum optsprezece ani. Da, am fost dîrz, necruţător, brutal cu viaţa; dar nu mai sînt aşa. Fără a-mi schimba caracterul, mi-am schimbat comportamentul. Asta nu înseamnă că dispreţuiesc mai puţin oamenii, dimpotrivă. A fi amabil cu ei înseamnă a avea nevoie de stima lor şi a voi să fi tratat de la egal la egal. Acum eu îi tratez ca pe nişte instrumente; nu mă mai supăr de aroganţa lor, cum nu mă bucur de josnicia lor. Tîmplarul se apleacă pentru a-şi lua fierăstrăul sau rindeaua care se află pe pămînt; eu, în clipa de faţă m-aş apleca oricît de mult, şi m-aş tîrî chiar pe burtă pentru a dobîndi o influenţă care mi-ar fi necesară, un titlu care m-ar ajuta. Şi aş considera că este mai trufaşă o astfel de comportare, decît încăpăţînarea cu care voiam să oblig vulgul să-mi recunoască valoarea. Gîndească ce-or vrea, dacă gîndesc. Eu simt, şi părerea pe care o am despre mine îmi ajunge, chiar dacă nimeni nu mi-o împărtăşeşte; vezi, deci, că în situaţia actuală am tot ce trebuie pentru a deveni un diplomat perfect.

— Fie, zise Julius reflectînd. Dar aşa cum spuneai şi tu, nu devii ambasador peste noapte. Există un plictisitor stagiu de urmat. Şi mai întîi, vei părăsi Parisul?

— În ceea ce priveşte stagiul, tocmai aici am nevoie să mă ajuţi, nu ca să-l suprimi, ci ca să-l scurtezi. Iar în privinţa părăsirii Parisului, poţi rezolva problema luîndu-mă cu tine.

— Să te fac ataşat la ambasadă?

— De ce nu?

— Iartă-mă, zise Julius şovăind: dar, într-adevăr, m-ai obiş-

nuit prea de multă vreme să te admir şi chiar să mă tem puţin de tine, ca să accept cu uşurinţă această stranie idee de a te avea ca subordonat.

— Proastă judecată, dacă nu–i cumva un pretext, răspunse Samuel. Te vei obişnui. Adevăraţii actori pot interpreta orice rol. Am jucat odată rolul stăpînului, ei bine, de ce n–aş juca şi rolul comisului. Pune–mă la încercare. Crezi că nu ţi–aş fi de folos cu nimic?

— Nu, nu zic asta.

Apoi, ţintindu–l cu privirea pe Julius şi abordînd, cu siguranţă, adevăratul subiect al discuţiei, Samuel reluă:

— Ascultă, Julius. Tu nu cunoşti foarte bine Parisul, şi nici Franţa, căci ai sosit aici abia acum cîteva zile. Eu, timp de cincisprezece ani, am putut studia şi cunoaşte multe lucruri şi mulţi oameni. Ai cu siguranţă un aparat de poliţie care te costă destul de mult? Mare prostie. Ca să faci spionaj adevărat, trebuie să–l faci tu însuţi. Poliţia, află de la mine, este un lucru care–ţi cere un om aproape genial. În momentul de faţă, ceea ce înspăimîntă guvernul tău, ca şi pe toate guvernele lumii, este ceea ce se numeşte liberalismul, nu–i aşa? Eşti, evident, însărcinat să supraveghezi această oaie neagră. Fii pe pace, cunosc liberalismul. Este mult mai puţin primejdios decît îl credeţi voi, cei din aparatul oficial. Şi chiar dacă ar constitui un pericol, nu oamenii care–l reprezintă sînt capabili să–l impună.

Urmă o tăcere. Samuel îl privea pe Julius, aşteptînd să fie întrebat. Julius îl privea pe Samuel, aşteptînd să se explice.

Totuşi Samuel nu vorbea; Julius rupse tăcerea:

— Ai consimţi să mă informezi despre aceşti oameni?

— Nu mă supără insinuarea ta, zise rîzînd Samuel. N–am avut scrupule faţă de fapte, de ce aş avea faţă de cuvinte. Totul poate fi înnobilat în raport cu primejdia. Agentul care dă tîrcoale unui secret este un josnic delator; soldatul care pătrunde vitejeşte, cu riscul vieţii sale, în tabăra inamicului este un vajnic erou, care înfruntă singur o întreagă armată. Dacă accepţi serviciile mele, n–am să–ţi fac rapoarte despre minerii aceştia ciudaţi care, în clipa de faţă, sapă pe sub pămîntul pe care călcăm monarhia actuală; nu, dar te voi introduce în miezul maşinaţiilor lor. Vom coborî printre ei împreună şi ne vom expune pieptul ameninţării pumnalelor lor.

— Cum vei proceda?

— Am fost mai demult, din convingere, şi am rămas, din indiferenţă, un afiliat al carbonarismului francez. Dacă poţi asista la una din şedinţele noastre...

— Dar eu nu sînt înscris.

— Am eu grijă să te primească! Ah! ne vom risca amîndoi viaţa. Vezi, lucrul acesta nu–i deloc josnic şi urît.

Urmă încă o tăcere.

— Vrei? insistă Samuel.

Julius nu–i răspunse. Se gîndea.

Deodată, ca parcă smulgîndu–se dintr–o şovăială profundă şi cu un glas în care emoţia era vizibilă, zise:

— Bine, Samuel, tu îmi oferi superba ta inteligenţă, ştiinţa ta inepuizabilă, activitatea ta şi îndrăzneala ta. Acestea sînt, într–adevăr, calităţi preţioase pe care le pot folosi. Te pot însărcina, fără titlu oficial, cu alcătuirea rapoartelor şi a lucrărilor care vor adeveri repede la Berlin măsura valorii tale şi care, într–un timp mai mult sau mai puţin apropiat, îţi vor aduce gloria şi rangul. Pot face lucrul acesta; pot, de asemenea, căci nu ţin deloc la viaţă, să te urmez, jumătate din curiozitate, jumătate din datorie, în grotele carbonarismului francez....

— Perfect! zise Samuel.

— Lasă–mă să termin. Trebuie să înţelegi, Samuel, că oricît de periculoase ar fi în mod indirect pentru noi tentativele liberalilor francezi, este important să le cunoaştem, mai ales în privinţa raporturilor lor cu manevrele liberalilor din Germania.

Se întrerupse pentru a–l întreba cu privirea pe Samuel.

— Termină ce ai de spus, zise Samuel impasibil.

— Cred, ştiu, zise el, că mişcarea carbonarilor şi–a extins în toată Europa ramificaţiile ei subterane. Samuel, tu erai pe vremuri, ca şi mine, membru al Uniunii Virtuţii. Cînd, la înapoierea din călătoriile mele, tatăl meu m–a angajat în mod oficial ataşat la curtea Vienei, am rupt desigur cu ceea ce noi numeam, zilele trecute, nebuniile tinereţii. Dar tu, care eşti un carbonar, tu care aveai deja un rang în Tugendbund, tu care ai rămas, în sfîrşit, independent, ţi–ai păstrat cu siguranţă relaţiile cu vechii noştri... complici?

— Şi atunci? zise neutru Samuel.

— Şi atunci? reluă Julius care părea încurcat şi stingherit. Atunci, nu trebuie să–ţi ascund două lucruri: primul, că legăturile, de orice natură, cu cei ce conspiră nu se împacă deloc cu poziţia pe care o vizezi; al doilea, că informaţiile asupra situaţiei actuale a Tugendbundului german te–ar face să creşti şi mai tare în ochii

distribuitorilor de grade oficiale, decît cele mai teribile dezvăluiri în privinţa carbonarismului francez.

Julius rostise această ultimă frază cu un soi de jenă şi parcă de groază. Aştepta răspunsul.

Samuel, însă, părea total liniştit.

— Dragul meu Julius, răspunse el cu simplitate şi calm, cred că ţi-am mai spus, cînd am atins în treacăt acest subiect că, părăsind Germania, acum şaptesprezece ani, am părăsit şi Tugendbundul, şi de atunci n-am mai auzit nimic despre el. Ţi-am spus adevărul. Nu pot aşadar nici să risc a fi învinuit de complicitate, nici să merit titlul de trădător. Nu-mi cere decît ceea ce îţi pot oferi. Vreau să-ţi arăt totul în legătură cu conspiratorii Franţei, nu-ţi pot spune nimic despre conspiratorii Germaniei.

— Să ne fie într-un ceas bun! exclamă Julius, de parcă i s-ar fi luat o piatră de pe inimă. Dacă nu mai este nimic între Tugendbund şi tine, nimic nu ne mai împiedică să lucrăm împreună. Şi cum nu mai este nimic de făcut în privinţa Tugendbundului, să ne îndreptăm spre carbonarism. Ai dreptate, voi fi încîntat să-i cunosc pe liberalii francezi.

— Cunoşti de pe acum doi sau trei dintre ei, zise Samuel.

— Pe cine?

— Pe cei împreună cu care ai fost la supeul lordului Drummond.

— Bine, dar aceia, presupun, conspiră la lumina zilei.

— Poate.

— Ei aşi! zise aproape vesel Julius. De acord! Înainte! Voi merge bucuros, şi fără să-mi fac probleme deoarece tu ai spus-o: în timp ce eu mi-aş primejdui capul, ei nu-şi vor risca nici măcar un fir de păr din al lor. Sînt convins că-ţi dai seama că domnul ambasador al Prusiei nu va deveni un denunţător.

— Şi nici cel ce-l va introduce, se înţelege de la sine, răspunse Samuel. Deci, ne-am înţeles, accepţi?

— Fără discuţie.

— Şi ştiind bine că, dacă vei fi recunoscut, nu-ţi mai rămîne altă speranţă decît să fii azvîrlit în grota cu lei.

— Tocmai această primejdie mă îndeamnă s-o fac.

— Şi cînd ai vrea să te prezint?

— Cînd vei vrea.

— Astă-seară?

— Astă-seară.

— Nu-ţi bănuiam atîta înflăcărare.

— Este înflăcărarea plictisului, zise Julius: tot ceea ce ştiu îmi repugnă. Mi-e sete de necunoscut. Aceste subterane ale politicii mă atrag prin misterul lor, cum şi Olympia m-a atras prin masca ei. Tu ai adus în viaţa mea două atracţii. Îţi mulţumesc.

— Fereşte-te, deoarece noaptea are primejdiile ei.

— Asta-mi şi place! Dă-mi mîna, Samuel, şi să lucrăm împreună.

Şi, în timp ce cei doi bărbaţi, care tocmai se spionaseră ca doi inamici, îşi strîngeau cordial mîinile, Samuel îşi spunea:

„Să fim drepţi, şi astăzi tot el este cel mai leal, iar eu am rămas tot cel mai tare. Olympia va putea să-mi înceapă opera, iar eu voi putea s-o încheie."

XIV

O DRAMĂ ÎN SALĂ

Să trecem peste cîteva săptîmîni.

La capătul acestui răstimp, toate urzelile atît de solid împletite de Samuel Gelb, erau, totuşi, dacă nu destrămate, cel puţin extrem de slăbite.

Unul din maeştrii vremurilor noastre a spus:

«Evenimentul providenţial apare după evenimentul uman. Dumnezeu se înalţă în spatele oamenilor. Puteţi nega oricît judecata supremă, puteţi să nu fiţi de acord cu acţiunile ei, să discutaţi asupra sensului cuvintelor, să numiţi forţă a lucrurilor, sau raţiune ceea ce omul de rînd numeşte Providenţă; priviţi în urma unui fapt împlinit şi veţi vedea că el reprezintă totdeauna contrariul a ceea ce ne aşteptam, dacă nu s-a întemeiat mai întîi pe dreptate.»

Samuel Gelb era una din aceste îndrăzneţe şi puternice inteligenţe umane care făceau abstracţie de Dumnezeu. Şi totuşi, în ciuda forţei şi a energiei sale, destule nereuşite îl avertizaseră, în demersurile sale, că există o voinţă superioară şi invincibilă care guvernează toate acţiunile oamenilor.

Astfel, îşi zisese: Uniunea Virtuţii cere moartea lui Napoleon; dacă eu îl dobor, voi fi în Uniune ceea ce voi dori; voi urca dintr-un singur salt scara prestigiului şi a comandamentului; voi fi şef printre şefi. Îşi spusese lucrurile acestea şi se apucase de lucru. Îşi luase toate măsurile de prevedere; calculase momentul cînd Napoleon, reîncepînd războiul, avea împotriva lui mamele întregii Europe, şi cînd moartea împăratului ar fi însemnat, totodată, şi moartea imperiului. Alesese asasinul pe care nu-l vezi, pe care nu-l arestezi, pe care nu-l surprinzi asupra faptului, care se insinuează şi pe care-l respiri odată cu aerul: otrava. Înmînîndu-i scrisoarea lui Trichter, îşi spusese: „Iată fapta prin care voi urca pe treapta cea mai înaltă."

Fusese exact cea care îl făcuse să coboare pînă la treapta cea mai de jos.

Partidele nu iartă tentativele eşuate. Tugendbundul nu-i iertase lui Samuel că-l compromisese fără succes. Reuşita i-ar fi făcut acţiunea glorioasă; eşecul o făcuse dezonorantă. Fusese dat la o parte ca cea mai rea specie de criminal: autorul unei crime nereuşite.

Deci, ceea ce trebuia să-l înalţe, îi adusese căderea; ceea ce trebuia să-l situeze în vîrful Uniunii Virtuţii, îl scosese în afara ei; ceea ce trebuia să facă din el unul din regii subterani ai Germaniei, îl obligase să plece neîntîrziat din Germania şi să nu se mai întoarcă niciodată acolo.

Şi totuşi, cu acea surdă încăpăţînare a omului împotriva legilor inexorabile, o luase de la capăt şi reluase lupta nelegiuită a lui Ajax împotriva zeilor.

Maşinaţiile pe care voia acum să le pună în aplicare în interesul ambiţiei şi al iubirii sale, se vor întoarce, oare, şi de astă dată împotriva sa? Planurile sale atît de tenebroase şi în mod atît de perfid ticluite, după cunoaşterea umanităţii, în general, şi a caracterului lui Julius, în particular, vor fi oare sortite să-i devină alte piedici, alte obstacole? Vom vedea.

Îi cerusem cititorului îngăduinţa să sărim peste cîteva săptămîni.

Către mijlocul lui aprilie 1829, se juca la Operă spectacolul *Muta din Portici*, proaspăt montat şi în plină vogă.

Nu numai muzica lui Auber, atît de vivace şi atît de specific franţuzească, aducea Parisul în valuri la reprezentaţiile *Mutei*. Exista între subiectul operei şi situaţia politică a ţării un raport intim de care oamenii nu erau conştienţi şi care le acapara spiritele fără ştirea lor. Revoluţia apropiată, încă invizibilă la orizont, părea să se reflecte dinainte în această răscoală a poporului napolitan. Toate instinctele libertăţii care aveau să izbucnească în mod atît de spectaculos numaidecît şi să doboare la pămînt un tron secular, îşi găsiseră expresia în muzica răzvrătită a lui Auber. Aria atît de înflăcărată:

> Iubire sfîntă de patrie,
> Sprijină-mi cutezanţa şi demnitatea;
> Ţării mele îi datorez viaţa,
> Ea-mi datorează libertatea!

era bisată şi aplaudată de fiece dată. Un guvern inteligent ar fi studiat aceste simptome ale spiritului public şi ar fi acţionat în

consecinţă. Dar guvernele nu cred niciodată în revoluţii, decît după ce izbucnesc.

Samuel nefiind guvernul, venise în seara aceasta la Operă ca să testeze pulsul opiniei publice. Primul act se sfîrşea. Cînd el apăruse-n balcon, toate locurile erau ocupate.

Căpătase îngăduinţa plasatoarei să stea în picioare, într-un colţ de unde nu vedea scena, dar nu pentru scenă venise el.

După căderea cortinei, balconul se goli. Samuel înaintă şi privi în sală, căutînd parcă pe cineva.

Olympia se afla într-o lojă din rîndul întîi; Lothario era cu ea. Samuel schiţă un gest de nemulţumire.

— Va rămîne, oare, toată seara? bombăni el printre dinţi. Trebuie totuşi s-o văd singură. Pare destul de intim cu ea. Ah! nu cumva îşi concurează unchiul? Trebuie să fiu mai atent. Este tînăr, frumos. N-are decît să cucerească toate femeile cu excepţia a două: Olympia şi cealaltă. De altfel, de ce intru eu atît de repede în panică? Cît o priveşte pe Frédérique, n-a mai revăzut-o de două luni, iar Olympiei i-a făcut doar o vizită de politeţe între acte; iată că pleacă.

Lothario, într-adevăr, se ridicase luîndu-şi la revedere de la cîntăreaţă. În clipa cînd Samuel, crezînd-o pe Olympia singură, voia s-o pornească spre lojă, văzu aplecîndu-se lîngă ea capul lui Gamba.

— Iată-l şi pe frate-său acum! bombăni el.

Şi rămase în balcon.

Al doilea act începuse. Ascuns în ungherul său, Samuel căuta cu ochii loja ambasadorului Prusiei. Julius nu era, doar Lothario şi un alt secretar.

După acest act, sătul de aşteptat, se îndreptă spre loja Olympiei.

„O să-i spună fratelui său să ne lase singuri", gîndea el.

Intră şi salută pînă la pămînt. Olympia îl privi cu o indiferenţă distantă şi o politeţe glacială.

Totuşi făcu ceea ce Samuel prevăzuse.

— Dragă Gamba, zise ea, eşti bun să te duci să citeşti pe afiş cine dansează în balet?

Gamba pricepu desigur aluzia, căci îi aruncă o privire imploratoare Olympiei.

— Bine, spuse el, dar cu condiţia să mă înapoiez pentru actul baletului. Ştii că este singurul pe care-l gust şi n-am înghiţit două acte de muzică pentru a pierde exact pantomima.

El ieşi din lojă.

— Iertaţi-mă, doamnă, zise Samuel, aşezîndu-se, că vă lipsesc pentru cîteva clipe de prezenţa fratelui dumneavoastră. Ştiu bine că nu-l pot înlocui. Şi totuşi să fie fraţi doar cei născuţi dintr-un singur sînge şi un singur trup? Nu există şi fraţi prin spirit, prin înrudirea concepţiilor asupra vieţii, sau a proiectelor stabilite împreună? Jur, pe părerea pe care o am despre dumneavoastră şi pe aceea pe care o am despre mine, că eu sînt fratele dumneavoastră, iar dumneavoastră sora mea, mai mult decît cel care ne-a părăsit adineaori.

— Voiaţi să-mi vorbiţi? întrebă cîntăreaţa întrerupînd sec firul discuţiei.

— Venisem, zise Samuel, să vă întreb ce veşti îmi mai daţi despre excelenţa sa, prietenul meu, contele von Eberbach. Cum mai merge dragostea lui?

— Prost, răspunse Olympia.

— Ei nu, cum se poate?

— Aşa este. În primele zile a fost foarte îndrăgostit, foarte tandru, foarte respectuos şi aş adauga chiar foarte fermecător. Dar după vreo cincisprezece zile îndeosebi, s-a schimbat într-un mod de nerecunoscut. Este inegal, capricios, ursuz.

— Din pricină că nu v-aţi dat osteneala să-l cîştigaţi. Bărbaţii sînt atît de proşti, încît măreţia şi simplitatea îi resping în loc să-i atragă. Doar josniciile şi viclenia îi reţin. Există nenumărate mijloace de a-i domestici, iar frumuseţea sau inteligenţa nu înseamnă nimic, dacă nu ştii să le foloseşti. Dumneavoastră sînteţi frumoasă şi deşteaptă, dar vă lăsaţi în voia soartei. E-o mare prostie! Sînteţi fermecătoare, vă risipiţi, sînteţi bună, sînteţi absurdă. I-aţi satisfăcut capriciile în loc să-i măriţi interesul, rezistîndu-i. V-a rugat să vă îmbrăcaţi într-un anume fel ca să-i reamintiţi de o femeie căreia îi semănaţi; v-a cerut să vă puneţi şaluri de o anumită culoare, să vă pieptănaţi într-un anumit fel. I-aţi îndeplinit toate fanteziile cu o răbdare şi o blîndeţe total lipsite de abilitate, îngăduiţi-mi s-o spun. Obstacolul este principalul magnet al dorinţei umane, şi chiar dacă pare o naivitate, trebuie să recunoaştem că ceea ce ai nu mai doreşti.

— Ce-aş putea să vă spun? zise Olympia. Ceea ce el iubeşte, sau ceea ce a iubit la un moment dat în mine, nu sînt eu, este asemănarea mea cu altă femeie; este o moartă, este o figură dispărută care a luat odată cu ea şi viaţa lui în mormînt. Puteam să-i refuz fericirea acestei amintiri sacre? Nu eram geloasă pe moartă: el o iubea, îl ajutam s-o iubească. Dar acum, mi-e teamă să n-o

fi uitat–o şi pe ea, ca pe atîtea altele, şi ca biata moartă să nu fi murit pentru a doua şi ultima oară.

— Dar, întrebă Samuel, dacă sînteţi convinsă că nu vă mai iubeşte ca în primele zile, de ce n–aţi urmat sfaturile mele şi de ce n–aţi profitat de pasiunea lui proaspătă şi înflăcărată, pentru a–i vorbi în mod serios despre căsătorie, îndatorîndu–l?

— Sînt fericită că n–am făcut–o, răspunse Olympia. Îl cunosc acum. Ştiu că nu este omul despre care mi–aţi vorbit. Mi l–aţi descris blînd, trist, copleşit de o amintire mereu scumpă inimii sale, şi, totodată plin de abnegaţie şi de tandreţe, devotat faţă de cei ce–l iubesc, recunoscător faţă de cei ce–l înţeleg. Se poate să fi fost astfel pe vremuri. Dar, acum, viaţa pe care a dus–o a vestejit în el floarea sentimentelor. Este un om egoist, exigent, posesiv chiar, vrea totul doar pentru sine. Are dorinţele imperioase ale slăbiciunii şi ale bolii. Nu–ţi oferă nimic din sufletul său, dar vrea totul din al tău. Eu, pentru care arta a devenit toată viaţa mea, pot eu, de exemplu, să accept să renunţ pentru totdeauna la teatru, şi la muzică, poate, aşa cum îmi cere dînsul? Lordul Drummond este mai puţin despotic.

— Ce importanţă mai are, zise brusc Samuel, cînd zilele îi sînt numărate?

Olympia îl privi tremurînd.

— Nu spuneţi asta! Nu cred, nu vreau să mai cred şi nu vreau să mai credeţi nici dumneavoastră. Nu sînteţi convins de ceea ce spuneţi, nu–i aşa? V–am intuit eu. Vreţi să mă obligaţi. Nu–mi spuneţi că va muri, pentru că, altfel, aş fi în stare să mă sacrific şi să accept totul. Dar nu, contele von Eberbach, jur pe Dumnezeu, mai are încă mulţi ani de trăit. Iar eu nu sînt fiinţa care–i trebuie pentru a–i însoţi aceşti ani. Există încă în mine, din nefericire poate, prea multă pasiune şi prea multă viaţă. M–am gîndit bine. Ceea ce–i trebuie lui nu este nici o soţie, nici o amantă, ci ceva ca o fiică. Tot ceea ce seamănă cu o voinţă, o dorinţă, o pasiune sau o idee puţin mai îndrăzneaţă, îl oboseşte. Ori, va exista mereu în mine un regret amar care l–ar irita, regretul după Mozart şi după Rossini. M–aş sacrifica fără să–l salvez, şi în loc să–l consolez, i–aş face rău.

Samuel o privea fix pe Olympia.

Ea continuă:

— În cîţiva ani, cînd nu voi mai fi în puterea vocii, cînd va scădea entuziasmul publicului din Neapole, Veneţia sau Milano, cînd voi avea mai puţine aspiraţii şi mai multe amintiri, aş putea,

cu siguranţă, accepta rolul de soră de caritate pe care vreţi să mi–l oferiţi alături de acest suflet îndurerat. Astăzi însă, inima mea este încă prea agitată, şi am reacţii prea spontane ca să nu–l jignesc.

Samuel o întrerupse pe Olympia:

— Nu vă gîndiţi decît la el. Dar dumneavoastră? Ce înţelegeţi prin a vă sacrifica? Vă referiţi la cîştigul acestor zece milioane?

— Da, răspunse ea, în cazul cînd aceste milioane mă costă o minciună. A–l înşela pe contele von Eberbach, a–l face să creadă în sentimente pe care nu le am, iată un lucru total imposibil. Sînt prea mîndră şi, dacă vreţi, prea neîmblînzită, ca să mă supun unei asemenea ipocrizii. Nu sînt artistă decît la teatru.

Samuel înţelese că mersese pe un drum greşit. Încercă altul.

— Ei bine, zise el, discutăm în gol. Am pornit–o de la ideea că Julius s–a schimbat. Dar unde aţi văzut dumneavoastră această schimbare? În ceea ce mă priveşte, eu care–l văd zilnic, nu găsesc nici o modificare în sentimentele ce vi le nutreşte, şi îmi vorbeşte despre dumneavoastră cu aceeaşi admiraţie înflăcărată ca în prima zi.

— Nu vă cred, spuse Olympia.

— Dar ce s–a schimbat în comportamentul său?

— Vă repet, este alt om.

— Dumnezeule! bărbaţii nu–s făcuţi dintr–o singură bucată. Omul cel mai îndrăgostit, doar dacă nu–i o mămăligă, poate avea şi clipe de proastă dispoziţie sau mohoreală. Bărbaţii au afacerile lor, care nu le dau pace, grijile lor care nu–i părăsesc nicăieri, care–i hărţuiesc pînă şi alături de fiinţa iubită. Julius poate avea acum vreo preocupare neplăcută, care n–are nimic de a face cu dumneavoastră. Putem şti dacă nu cumva o fi primit de la minister vreo comunicare supărătoare, sau dacă n–o fi sosit cineva de la Berlin sau de la Viena?

— Da! exclamă Olympia brusc, acest cineva sosit de la Berlin mi l–a răpit.

— Dar cine dracului a sosit? întrebă Samuel.

— O femeie!

— O femeie? repetă Samuel cu o mirare care, poate, nu era prea sinceră.

— Da, vă prefaceţi că nu ştiţi, repetă Olympia, cu un accent emoţionat şi, fără să vrea, întristat. Credeţi că sînt oarbă, sau proastă şi că nu–mi dau seama de ce se petrece? Credeţi că n–am şi eu mîndria mea, şi că nu înţeleg că, dacă sînt părăsită, trebuie să existe un motiv? Ştiu, să nu negaţi, sînt sigură! Ştiu, iar dum-

neavoastră ştiţi ca şi mine, că acum cincisprezece zile, exact în clipa cînd contele von Eberbach părea să se fi răcit faţă de mine, a sosit de la Viena o femeie, o văduvă, încă tînără, bogată, nobilă, strălucitoare – o frumuseţe celebră, cu un cuvînt care atîrnă greu în Austria. Ştiu că această femeie a fost iubita lui Julius, că a iubit–o şi că o mai iubeşte şi azi. Ea n–a putut rezista departe de el. Şi, deodată, a venit la Paris. Vă desfid să–mi spuneţi nu. Aşa că, îl ţine legat prin toate firele, prin dragostea lui, prin ambiţia lui. Nepoata cui ştiţi şi dumneavoastră, rudă cu familia imperială, poate, dacă vrea, să–l înalţe sau să–l doboare. S–a instalat în cartierul Saint–Germain, la doi paşi de ambasada Prusiei. Dragoste sau teamă, îndată ce a văzut–o, el s–a îndepărtat de mine. Pe această impunătoare frumuseţe o iubeşte el, iar dacă se va însura, pe ea o va lua de nevastă. Foarte bine, s–o ia!

Olympia rosti această ultimă frază cu un fel de mînie îndurerată, care aprinse în ochii lui Samuel un licăr de bucurie şi de ironie.

— Deci asta era: sînteţi geloasă; îl iubiţi!

Cîntăreaţa îşi reveni:

— Şi ce vă interesează pe dumneavoastră lucrul acesta? Greşiţi dacă vă închipuiţi că vă puteţi juca cu sufletul meu. Nu v–aţi atins scopul, dacă asta speraţi. Nu–i nevoie decît de o scînteie, vă avertizez, ca să părăsesc Parisul mîine, astă–seară, îndată. De zece zile sînt aşteptată la Veneţia. Am un angajament pe care nu–l pot rupe. Un rol într–o operă de Bellini. Voi uita totul, trecut şi viitor, cufundată în marea consolare; muzica, adevărata mea viaţă, fericirea mea, idealul meu!

Samuel zîmbi.

În clipa aceasta, orchestra îşi aduna instrumentiştii; lumea se înapoia în sală, antractul avea să se sfîrşească.

— Va începe actul al treilea, zise Samuel, şi–l văd pe fratele dumneavoastră deschizînd uşa. Mă voi întoarce mai tîrziu, vi–l voi aduce pe Julius, şi îl veţi ierta. După cele ce mi–aţi spus, sînt convins.

Şi, salutînd–o pe cîntăreaţă, se încrucişă cu Gamba, care–şi relua locul.

„Îl iubeşte pe Julius, gîndea el. O am la mînă."

— Ce–i cu aerul ăsta triumfător? îl întrebă subit o voce.

Îşi înălţă capul.

— Ai sosit? zise Samuel.

— Chiar acum, rosti Julius.

— Te duci în loja Olympiei?

— Nu.

— În loja ta?

— Nu. Hai să dăm o raită prin foaier.

Începură să se se plimbe pe coridor, opriţi, ici–colo, de prieteni, diplomaţi, deputaţi, ziarişti – toţi avînd un nume în politică sau în lumea literelor. Discutară, angajîndu–se în acel soi de conversaţie ageră şi pătimaşă, specifică Franţei, trecînd de la un subiect la altul şi abordînd, în cinci minute, arta şi civilizaţia, universul şi femeile, binele şi răul.

Rangul oficial al contelui von Eberbach nu–i împiedicase nicidecum să discute despre politică în totală libertate. În Franţa, se discută rîzînd; adversarii îşi strîng mîna, principiile adverse se tutuiesc în foaierele teatrului pînă în ajun de revoluţie, iar a doua zi îşi trag focuri de puşcă pe baricade.

S–a discutat puţin şi despre operă. Criticii şi muzicienii apreciau că era cea mai proastă partitură a lui Auber. Oamenii de lume şi busturile din foaier n–aveau opinii.

Clopoţelul se făcu auzit şi culoarele se goliră îndată.

— Vii în sală? întrebă Samuel.

— Pentru ce? zise Julius. Stăm foarte bine aici, şi nu mai auzim nici muzica.

— Fie, reluă Samuel. Mai ales că mă bucur să stau o clipă singur cu tine. Vreau să te cert în privinţa Olympiei.

— Te rog, nu mă certa. Nu–mi plac dojenelile şi orice discuţie mă oboseşte.

— Cu atît mai rău pentru tine, zise Samuel. Atunci nu trebuia să te angajezi într–o afacere în care nu intenţionai să rămîi. Ai apelat la mine, eu mi–am luat rolul în serios, te–am precedat, te–am pus în temă şi acum tu mă plachezi şi te retragi. Ce părere vrei să aibă Olympia despre mine? Ce rol m–ai pus să joc? Cel puţin explică–te. Ce ţi–a făcut ea? O iubeai atît de mult; ce dracu te–a deziluzionat, aşa, dintr–o dată? Nu–i mai puţin frumoasă ca acum o lună. Are acelaşi chip; de ce n–o mai priveşti cu aceiaşi ochi?

— Ştiu şi eu? răspunse Julius, neliniştit. Am iubit–o şi n–o mai iubesc, iată adevărul. Cît despre cauze, caută–le în misterul care face plantele să crească şi apoi să se vestejească. Am iubit–o cu siguranţă pe femeia aceasta, doar pentru că–mi amintea de Christiane. Zici că a rămas aceeaşi; nu, n–a rămas aceeaşi. Am iubit–o cîtă vreme a fost pentru mine cea dinainte: o fiinţă miste-

rioasă, o imagine a trecutului, o amintire. Dar, pe măsură ce o vedeam zilnic, ea a devenit o femeie. O femeie vie. O fiinţă cu o personalitate aparte şi distinctă şi nu reflectarea şi imaginea alteia. Aş fi continuat s-o ador, m-aş fi căsătorit cu ea, poate, dacă ar fi acceptat să fie în continuare aşa cum o doream eu. Dar ar fi însemnat să semene mereu cu o moartă, să rămînă imobilă, o umbră palpabilă, pe care s-o fi privit şi care să nu se fi clintit. Dar vai, ea trăieşte, vorbeşte, şi mai mult, cîntă! Ah, dragul meu Samuel, spune-mi că am halucinaţii, spune-mi că sînt bolnav; dar acest cîntec sublim, acest cîntec divin şi înălţător, pe mine mă enervează peste măsură ca o notă falsă oribilă; iar inflexiunile vocii ei atît de pure, mi se par tunete, scrîşnete, înjurături. Olympia nu seamănă cu modesta şi blînda Christiane decît la chip. Este o artistă mîndră, voluntară, puternică. Într-o zi, legănat de-o iluzie, crezînd c-o văd pe Christiane, am cerut-o de nevastă şi închipuie-ţi ce m-a întrebat? Dacă îi voi impune să renunţe la teatru. Şi cum, întristat de întrebare, nu-i răspunsesem, mi-a zis că, pentru cîţiva ani cel puţin, sacrificiul acesta ar fi peste puterile ei. Atunci, în locul fiicei pastorului, am văzut-o reapărînd brusc pe fiica ţiganului.

— Cum s-ar spune, interveni Samuel, îi reproşezi mai ales că este vie.

— Da, eu nu iubesc decît moarta.

— Îi reproşezi că trăieşte? insistă Samuel. Îi porţi pică pentru că este însufleţită? Dar dacă acest suflet pe care tu i-l reproşezi ar fi plin de tine? dacă ea n-ar trăi decît prin tine?

— Ce vrei să zici? întrebă Julius.

— Vreau să zic că te iubeşte!

— Mă iubeşte?

— Da, este geloasă pe prinţesă! continuă Samuel decis să dea marea lovitură şi spionînd pe faţa lui Julius efectul spuselor sale.

— Ah! te-a emoţionat, în sfîrşit, continuă el.

— Ba mă înspăimîntă, rosti Julius.

— Cum! întrebă Samuel dezamăgit.

— Nu-mi mai lipsea decît să fiu iubit de o femeie ca Olympia. Dragul meu prieten, priveşte-mă bine. Sînt prea obosit, prea trist, prea deziluzionat, ca pasiunea unei femei să nu mă înfricoşeze. Ceea ce-mi trebuie mie acum este calmul, uitarea. Ce-ai vrea să fac cu o femeie geloasă, înflăcărată, nestăpînită?

Samuel îl privi drept în ochi:

— O iubeşti pe prinţesă? Vrei să te însori, poate, cu ea?

— N-o să mă mai însor niciodată, doar Christianei i-aş fi dat numele meu. Nu l-aş fi dat decît aceleia care ar fi fost imaginea ei perfectă. Dar Olympia, care are înfăţişarea ei, nu are şi sufletul ei. Îl păstrez aşadar. În ceea ce o priveşte pe prinţesă, sosirea ei neaşteptată m-a surprins şi contrariat. Nu ţin deloc la ea; n-o iubesc şi nu mi-e teamă de ea. Mi-ar putea cere destituirea. Dar poziţia mea socială mă interesează prea puţin. Sînt destul de bogat ca să nu mai am nevoie de nimeni, şi meseria de ambasador n-are nimic teribil de amuzant. Doar cine n-a practicat-o niciodată, ca tine, o poate rîvni. Nimic deci nu m-ar reţine s-o menajez pe prinţesă în afară, poate, de o ruptură deschisă, care-ar atrage după sine zbateri şi sfîşieri. Recunosc, am dat înapoi. Am rămas legat, nu din dragoste, ci dimpotrivă, din indiferenţă.

Pe Samuel îl îngrozea atîta inerţie.

— Haide, zise el, sînt dator să te scutur. Adormi sub zăpadă. Asta înseamnă moarte.

— Cu atît mai bine.

— Dar eu, adăugă Samuel, nu mă pot asocia cu un sinucigaş. Trezeşte-te. Haide s-o vedem pe Olympia. N-a fost nicicînd atît de fermecătoare.

— Şi ce-mi pasă mie?

— N-a semănat niciodată mai mult cu Christiane.

— Un motiv în plus ca să nu vreau s-o văd. M-aş agăţa iar de această aparentă asemănare şi mîine realitatea m-ar face să plătesc scump iluzia unei clipe.

— Atunci, de ce ai venit aici, astă-seară?

— Ca să te iau, răspunse Julius. Ai uitat că avem astăzi a treia întrunire a cercului de carbonari la care m-ai mai condus de două ori?

— E prea devreme, zise Samuel. Nu-i decît la miezul nopţii. Ne ducem după spectacol.

— Hai să plecăm chiar acum, te rog, insistă Julius. Ne vom petrece timpul unde vei vrea; dar am motive să nu rămîn aici.

— Ce motive?

— Prinţesa trebuie să se întoarcă de la o recepţie dată de ministrul din Baden, şi vrea să vadă sfîrşitul operei. Mi-a spus că vine în loja ambasadei. Dacă rămîn, va trebui s-o însoţesc. Să mergem.

— Preferi politica, în schimbul prinţesei?, zise Samuel, încercînd să-i găsească măcar o latură vie.

— Da, răspunse Samuel, pentru că în politica pe care o facem ne riscăm viaţa.

„Un cadavru! își spuse Samuel înăbușindu-și furia. Dar pentru ce l-aș mai conduce acolo, dacă refuză să mă urmeze unde vreau eu?"

Se mai strădui un timp să-l determine să intre în sală și să nu plece pînă nu i-ar spune bunăseara Olympiei, dar nu izbuti.

— Nu mă mai chinui, îl implorase Julius. Zgomotul și luminile de aici mă obosesc. N-am înțeles niciodată plăcerea iluminației orbitoare și a aplauzelor asurzitoare. N-am chef să devin nici orb, nici surd.

— Lothario voia să-ți spună ceva, mai adăugă Samuel.

— Îmi va spune mîine.

— Se va neliniști că nu te vede.

— Am să-i transmit printr-un valet că am fost obligat să plec și că îl rog s-o conducă acasă pe prințesă. Haidem.

Coborîră scara.

Ajunseră în vestibul, dar cînd să se îndrepte spre ușă, aceasta se și deschisese.

O femeie înaltă, cu ochi albaștri, sfredelitori, cu părul blond arămiu, frumoasă, zîmbitoare și sfidătoare, își făcea apariția.

Era la brațul unui bătrîn foarte oarecare, ambasadorul Badenului.

— Ai văzut? cu întîrzierile tale! murmură Julius, enervat, la urechea lui Samuel.

Prințesa înaintă spre Julius.

— Cum? plecați, domnule conte?

El îngăimă:

— Este atît de tîrziu; credeam că sînteți reținută și că n-o să mai veniți.

— Am venit, oferiți-mi brațul.

Și, desprinzîndu-se brusc de brațul ministrului, se prinse de al lui Julius.

— Nu vă supărați, nu-i așa? i se adresă ea repede ambasadorului dezamăgit.

Julius îi aruncă lui Samuel o privire de victimă ușor resemnată.

— Ce facem? Urcăm? întrebă prințesa.

— Îndată, doamnă, răspunse Julius.

Și întorcîndu-se spre Samuel:

— În cazul acesta, la miezul nopții. Voi veni și eu.

Urca scara împreună cu prințesa și cu ministrul din Baden, alături de ei.

Samuel șovăi o clipă, apoi se decise să urce și el.

Tocmai își relua locul la balcon, cînd prințesa și Julius se așezau pe scaunele din loja ambasadei.

Prințesa nu renunță să folosească trucul la modă al femeilor drăguțe, și anume acela de a răsturna cîteva fotolii cînd sosesc la spectacol, în timpul actului. Astfel, întreaga sală se întoarse spre ea și toate binoclurile se fixară asupra acestei femei, înaltă ca Diana și blondă ca soarele.

Olympia privi ca toată lumea.

Văzîndu-l pe Julius cu prințesa se îngălbeni și-și ascunse fața cu bucheţelul de flori, ca să-și mascheze tulburarea.

— Ce vi s-a întîmplat, întrebă lordul Drummond, care tocmai intra în lojă.

— Nimic, răspunse ea.

Al treilea act se încheia.

Cortina abia se lăsase, cînd ea se întoarse spre lordul Drummond:

— Ați vrea să mă însoțiți pînă la trăsură?

— Plecați fără să așteptați sfîrșitul? întrebă acesta.

— Da, mi-e de ajuns. Și apoi, mă simt cam obosită.

— Să mergem! zise lordul Drummond.

Samuel observase tulburarea Olympiei. Se grăbi să o ajungă.

Ea ajunsese pe scări, aproape alergînd, la brațul lordului Drummond.

Văzîndu-l pe lordul Drummond, Samuel nu îndrăzni s-o oprească. Dar îl abordă pe Gamba, care mergea în urma lor:

— Signora, nu se simte bine? întrebă el.

— Oh! nu, domnule, răspunse voios Gamba; dimpotrivă, niciodată n-a fost mai în formă, căci, în timp ce lordul Drummond plecase să-i aducă mantoul, mi-a spus: Gamba, la noapte te rog să pregătești bagajele; plecăm mîine în zori la Veneția.

Și Gamba ieși tacticos pe ușă, lăsîndu-l pe Samuel ca trăsnit.

— Ah! deci așa, pentru ce dracului să mă mai duc acum cu el la această întrunire?

XV

CARBONARISMUL

Ieşind de la Operă, Samuel Gelb se întreba în mod foarte serios, dacă n–ar fi mai bine să nu se ducă la întrunire.

De ce să mai meargă? Presantă, acum, nu era chestiunea aceasta. Vestea nepreväzută pe care–o aruncase, în treacăt, prostul de Gamba, îi răvăşise şi îi răsturnase toate proiectele.

Cel mai urgent nu era să–l impulsioneze pe Julius, ci s–o reţină pe Olympia.

Dar cum s–o reţină. Amărăciunea cîntăreţei cînd îi vorbise despre prinţesă, emoţia ei cînd o văzuse intrînd în loja amabasadei pe impunătoarea iubită a lui Julius, şi, pe lîngă toate acestea, brusca ei hotărîre de a pleca îndată la Veneţia, îi dovedeau lui Samuel că era cu adevărat îndrăgostită de contele von Eberbach.

Sigur că dacă Julius ar fi vrut să alerge spre ea, ar fi putut–o decide să rămînă. Dar cum să–l convingă pe Julius, atît de laş şi atît de indiferent, să meargă la Olympia chiar în clipa aceasta, şi cum să–i insufle energia necesară împiedicării acestei plecări?

Samuel hotărî să încerce, totuşi, şi se îndreptă spre locul unde el şi Julius conveniseră să se întîlnească, şi anume Pont Neuf, intrarea dinspre strada Dauphine.

Sosind, îl găsi într–adevăr pe Julius, care–l aştepta.

— Ai întîrziat, zise el. Între timp am dus–o pe prinţesă acasă şi tot eu sînt primul.

— Pentru că eu am venit pe jos, iar tu cu trăsura, răspunse Samuel.

— La drum! zise Samuel, du–mă la întrunirea ta.

— La drum! repetă Samuel, dar nu la întrunire te duc eu.

— Dar unde?

— La Olympia.

— Iarăşi! exclamă Julius pe un ton înciudat.

— Este, poate, pentru ultima oară.

— Cum? ce vrei să spui, întrebă Julius, uluit.

— Vreau să spun, reluă Samuel, că dacă n–o vezi pe signora Olympia astă–seară, n–ai s–o mai revezi, poate, niciodată.

— Lămureşte–mă.

— Pleacă mîine la Veneţia.

— La dracu! nu se poate.

— Ba tocmai că se poate. Nu ţi–am spus eu, în foaierul Operei, că te iubeşte şi că este geloasă? Iar la cinci minute după aceea, tu te–ai expus în vederea tuturora şi în faţa ei, la braţ cu prinţesa! Olympia este prea mîndră ca să asiste la galanteriile tale şi te părăseşte pentru celălalt amant, care n–o înşeală niciodată: Arta. Te lasă cu prinţesa ta şi se înapoiază la muzica ei.

— Mă iubeşte deci, cu adevărat? zise Julius, care, oricît de apatic era, nu–şi putuse reţine o zvîcnire de amor propriu.

Gîndul la dragostea ei îl încălzea şi–l făcea să simtă puţin că trăieşte.

— Dar nu ştiu dacă m–aş putea lipsi de ea! adăugă el. M–am obişnuit s–o văd. Nu vreau să plece. Ai dreptate, să mergem la ea.

— Să mergem, repetă Samuel.

— Aşteaptă totuşi, reluă Julius, răzgîndindu–se. Mai întîi, te cunosc eu: îmi spui toate astea, poate, ca să mă legi iarăşi de ea. Recunoaşte că este o glumă sau un mijloc. Nu cred că pleacă. Mărturiseşte că nu–i aşa.

— Îţi dau cuvîntul meu, răspunse grav Samuel, că este decisă să plece chiar mîine dimineaţă.

— Cine ţi–a spus?

— Gamba, căruia i–a recomandat să pregătească bagajele în noaptea aceasta.

— Gamba! care n–are decît o idee fixă: plecarea. Poate că ea a spus doar aşa, într–o doară, şi pe urmă şi–a schimbat hotărîrea. O clipă de ciudă feminină. Pun rămăşag că mîine va fi găsită acasă.

— Nu cred, răspunse serios Samuel.

— La naiba! Ai să vezi.

— Nu cred.

— Şi, la urma urmei, zise Julius, îmi place să–mi încerc norocul. Dacă pleacă, voi cîştiga două lucruri: voi şti că mă iubeşte şi voi şti că o iubesc. Pînă atunci, haide să ne destindem puţin la cercul carbonarilor.

— Cumplită destindere! obiectă Samuel. În timp ce tu te vei destinde, această femeie va suferi din pricina ta, şi numai tu ai fi putut–o consola.

— Tu–mi faci morală? zise Julius.

„De fapt, devin absurd", gîndi Samuel.

Şi, schimbîndu-şi brusc atitudinea:

— Te-ai decis deci să mergem la întrunire? întrebă el.

— Foarte decis.

— În cazul acesta, du-te singur. Eu mă înapoiez la Ménilmontant.

— Şi de ce?

— Ca să mă culc, ei drăcie! Presupun că este chiar ora cînd ar trebui să dormim.

— Bine, zise Julius. M-ai prezentat cercului aceluia de carbonari şi m-ai şi însoţit de două ori. Pot să intru şi singur acum. Bună seara.

Şi făcu cîţiva paşi.

„Asta mi-ar mai lipsi! gîndi Samuel. Prostul ăsta face totul alandala şi-ar fi în stare să se compromită exact cînd nu trebuie. Aş vrea să se compromită, dar în felul şi la momentul cînd îmi va conveni mie. Bun! iată că am ajuns să-l şi supraveghez, acum!"

— Aşteaptă-mă, strigă el.

Îl ajunse din urmă pe Julius.

— Ei? vii şi tu?

— Dacă tu nu vrei să vii cu mine, atunci mai bine merg eu cu tine.

— Să ne fie cu noroc! Să ne grăbim, deoarece toate întîrzierile astea ne mănîncă din timp; vom sosi la sfîrşit. Şi-ar fi păcat; sînt într-adevăr originali liberalii ăştia!

Îşi continuară drumul, Julius nerăbdător, Samuel ursuz.

În momentul cînd se petreceau lucrurile acestea, Carbonaria era cu mult sub nivelul forţei şi al înflăcărării pe care-l atinsese în ultimile zile ale Restauraţiei.

Născută în momentul cînd invazia Franţei – prin coaliţia străină şi popularitatea împăratului, sporită de martiriul de la Sfînta Elena – oferea o prodigioasă activitate ideilor de opoziţie împotriva Bourbonilor, Carbonaria se propagase cu o nespusă rapiditate de la un capăt la altul al ţării.

De la Comitetul director prezidat de generalul Lafayette, instalat la Paris, voinţa comună radia într-un număr infinit de cercuri separate, alcătuite din oraş în oraş. Ceea ce constituia forţa şi securitatea acestei vaste asociaţii era faptul că, deşi acţionau în comun conform indicaţiilor Comitetului director, grupurile speciale se ignorau reciproc şi n-aveau nici un contact între ele. Era interzis, sub pedeapsa cu moartea, oricărui carbonar aparţinînd

unui cerc să intre în altul. În felul acesta, poliţia putea descoperi unul, două, patru, zece cercuri fără să descopere ansamblul organizaţiei. Şi atîta vreme cît secretul asupra *Comitetului director* era păstrat, te puteai considera în siguranţă.

Totuşi, pentru a uşura stabilirea contactelor, s-au format organizaţiile centrale. Fiecare organizaţie în parte, alegea un deputat. Douăzeci de deputaţi formau o organizaţie centrală, care, la rîndul său, numea un deputat care să ia legătura cu Comitetul director.

Reuniunile carbonarilor n-aveau nimic din pompa fantastică pe care le-o atribuise exagerarea spiritului de partid. Masca şi pumnalele sînt o pură invenţie. Admiterile, dimpotrivă, se făceau cu cea mai mare simplitate, prin recomandarea unuia sau a mai multor membri într-un local oarecare, fără nici un fel de solemnitate.

Primitul jura doar să păstreze tăcerea asupra existenţei societăţii şi asupra actelor sale, să nu reţină nici o urmă scrisă, nici o însemnare, nici o listă, să nu copieze nici un articol din regulament; acceptarea în organizaţie bizuindu-se pe cuvîntul său de onoare, pe garantarea celui ce-l recomanda şi pe pedeapsa cumplită ce-ar fi urmat violării acestui jurămînt.

Ar fi interesant să cercetăm astăzi numele *carbonarilor*. Lista ar cuprinde o mare parte dintre persoanele care au ocupat în perioada ultimilor ani poziţii importante în politică şi în administraţie.

Studiind lista unei singure organizaţii luate la întîmplare, ne-am putea face o idee despre cei ce o alcătuiau. Exista o organizaţie al cărei deputat era domnul de Courcelles-fiul, astăzi reprezentant al poporului şi care număra printre membrii săi pe domnii Augustin Thierry, istoricul lucrării: *Cucerirea Angliei de către normanzi*; Jouffroy, profesor de filozofie, deputat şi membru al Institutului; Ary şi Henri Scheffer, cei doi pictori; colonelul unui regiment de linie alcătuind garnizoana din Paris; Pierre Leroux, etc.

Membrii nemilitari, ascultînd de o directivă obligatorie pentru toată organizaţia carbonară, luau lecţii de mînuire a armei de foc. Domnul de Courcelles-fiul era instructorul domnului Augustin Thierry.

N-ar fi un lucru lipsit de interes să încercăm să aflăm ce-au devenit, după aceea, majoritatea conspiratorilor, şi cîte dezmînţiri au fost date în legătură cu aceste începuturi ultra-liberale. Mulţi

dintre aceşti înflăcăraţi duşmani ai regalităţii sînt astăzi înfocaţi reacţionari şi n–au cucerit influenţa şi posturile decît pentru a–i depăşi în absolutism şi în excese de tot felul pe toţi cei pe care i–au deposedat.

Iată cîteva nume ale avocaţilor care au pledat pentru sergenţii din La Rochelle: Boulay (de la Meurthe), Plougoulm, Delangle, Boinvilliers, Barthe, Mérilhou, Chaix–d'Est–Ange, Mocquart etc.

Printre cei ce au contribuit, din nefericire fără succes, la evadarea celor patru sergenţi, au fost Ary Scheffer şi Horace Vernet.

Executarea celor patru sergenţi din La Rochelle a fost cel mai emoţionant şi cel mai trist episod al Carbonariei.

Această împătrită moarte va rămîne ca o pată de sînge pe faţa Restauraţiei. Bories şi camarazii săi făceau parte dintr–o societate secretă îndreptată împotriva guvernului, este adevărat; dar ostilitatea nu fusese nicăieri concretizată; nu existase nici o dovadă că şi–ar fi început acţiunea; nici un act de revoltă sau de rezistenţă, nici măcar de indisciplină, nu le putea fi reproşată. Moartea lor a fost aşadar un abuz de neiertat şi lipsit de motivaţie.

Amintim, spre onoarea progresului şi a Republicii, că un proces analog a fost judecat de curtea cu juri, la 28 martie 1850, şi n–a atras după sine decît o pedeapsă nesemnificativă. Era vorba despre o societate politică secretă, alcătuită sub denumirea de *Legiunea Sfîntului Hubert*, organizată în batalioane şi companii, avînd şefii săi, ofiţerii săi, ca şi semnalul de adunare, şi ai cărei membri depuneau un jurămînt care suna astfel: «Jurăm în faţa lui Dumnezeu să ne punem viaţa la dispoziţia lui Henri de Bourbon, regele nostru legitim, şi mai degrabă să ne–o sacrificăm decît să trădăm jurămîntul făcut». Acuzaţii fuseseră arestaţi chiar în cursul uneia din şedinţele lor. A conspira pentru monarhie în Republică este acelaşi lucru ca şi a conspira pentru republică în Monarhie. Ei bine, Republica a fost mai clementă decît regalitatea. Eşafodul n–a fost înălţat pentru această conspiraţie; pedeapsa cea mai mare a fost o lună de închisoare.

După procesul din La Rochelle a urmat cel din Saumur şi, pe toată durata sfîrşitului anului 1822, execuţiile nu s–au mai oprit.

Toate aceste eşafoade au adunat resentimente şi au semănat dorinţi de răzbunare profunde, care aveau să izbucnească şi să se manifeste în 1830. Dar, pînă atunci, timizii au fost înspăimîntaţi, Carbonarismul pierzîndu–şi acea latură a prestigiului său constînd în puterea misterioasă şi irezistibilă ce i se atribuia. Masele afiliate crezuseră pînă atunci în influenţe superioare şi suverane de care

guvernul n–ar fi îndrăznit să se atingă şi în faţa cărora justiţia ar fi dat înapoi. Cînd au văzut că tribunalele condamnau tot ce le cădea sub mînă, panica a intrat în funcţiune şi a urmat o debandadă aproape totală.

Anarhia n–a întîrziat să apară. Două partide s–au înfiinţat: unul, din care făcea parte Lafayette şi Dupont (de l'Eure), voia republica, iar celălalt, patronat de Manuel, voia să i se rezerve naţiunii dreptul de a alege forma de guvernămînt. Formaţiunile au început să se înţepe, ajungînd la învinuiri reciproce, iar Carbonarismul, care începuse prin devotament, s–a sfîrşit în intrigi.

Cu Carbonarismul s–a încheiat şi era conspiraţiilor. Trebuie să convenim, deplîngînd totodată şi glorificînd martirii care au luptat în felul acesta pentru cauza libertăţii şi a viitorului, că într–o epocă a reprezentării naţionale şi a libertăţii presei, conspiraţiile sînt total anacronice. De ce să te ascunzi într–o pivniţă sau să te închizi într–o încăpere pentru a spune în şoaptă că deteşti guvernul, cînd poţi s–o spui cu glas tare în ziare şi la tribune? Sînt prevederi inutile şi, ceea ce este şi mai trist, sînge vărsat.

Cîte conspiraţii au avut loc în timpul consulatului, al Imperiului sau sub Ludovic al XVIII–lea? Care a reuşit?

Adevărata conspiraţie este răspîndirea, la lumina zilei, a tuturor ideilor, a tuturor pornirilor, a tuturor cerinţelor, este sfînta cruciadă a civilizaţiei împotriva tenebrelor, a viitorului împotriva trecutului; este sufragiul universal.

Iar această conspiraţie nu se teme că va fi descoperită, deoarece ea se face văzută; nu se teme că va fi învinsă, deoarece în fruntea listei sale este trecut numele întregului popor.

Între timp, în 1829, apropierea evenimentelor ce se simţeau vag bubuind la orizont imprima o anumită mişcare şi anumită animaţie în rîndurile Carbonarismului francez. Să vedem cum arătau, sub acest aspect, culisele unei revoluţii; celălalt aspect îl vom vedea după aceea.

Julius şi Samuel bătură la uşa unei case din strada Copeau şi urcară la al treilea etaj.

Nimic, în casă, sau pe scări, nu avea aerul a ceva cît de cît suspect. Samuel şi Julius urcau la un prieten care, în fiece lună, oferea un punci în cadrul unei mici reuniuni intime. Ce putea fi mai firesc?

Intrînd în anticameră, se îndreptară spre o masă pe care se afla, lîngă o lumînare aprinsă, o coală de hîrtie pe care erau deja trecute vreo cincisprezece nume. Samuel semnă: *Samuel Gelb*, iar

Julius semnă: *Jules Hermelin*. Apoi, puseră fiecare cîte doi franci într–un sertar anume pregătit. Era cotizaţia lunară care subvenţiona, poate, cheltuielile reuniunii. Prietenul care îi găzduia putea fi un om sărac, iar prietenii veniţi în vizită doreau, poate, ca plăcerea lor să nu–l coste nimic. Ce putea fi mai legitim?

Samuel Gelb şi Julius intrară în a doua încăpere, unde găsiră vreo cincisprezece sau şaisprezece persoane venite mai înainte. Unul dintre asistenţi, cu un grad ridicat în armată, dădea cîteva sfaturi unui tînăr care dorea să se instruiască în mînuirea armei de foc şi avuseseră grijă ca planşeul să fie căptuşit cu o rogojină groasă pentru ca zgomotul armei să nu tulbure somnul vecinilor. Ce altceva mai demn de laudă?

Se discuta politică, şi chiar destul de aprins, în două sau trei grupuri. Dar unde nu se discută politică în Franţa, şi despre ce altceva se mai discută atît de aprins? Julius, sau mai degrabă comis–voiajorul Jules Hermelin, s–a apropiat de unul din grupuri şi au început să discute.

XVI

O ORGANIZAŢIE DE CARBONARI

Intrînd în camera de întrunire, Julius se schimbase aproape total; ai fi zis că–şi lăsase adevărata natură la uşă. Un fel de curiozitate pătimaşă i se citea pe chip. Era oare o desăvîrşită diplomaţie sau o abilitate fără cusur? Îşi juca perfect rolul şi vorbea despre libertate mai înfierbîntat decît cel mai înflăcărat dintre interlocutori.

Chiar Samuel se întreba uneori dacă nu era sincer şi–i admira bucuria vădită cînd principiile păreau că predomină vrajba şi tristeţea amară cînd ambiţiile meschine umbreau puritatea cauzei.

Este un om atît de moale şi de şovăielnic, îşi spunea Samuel, încît ar fi în stare să se lase captat de influenţa ideilor liberale. A venit aici din lipsă de ocupaţie, din scepticism, din desconsiderare: ar fi nostim să iasă mai convins şi mai devotat decît ceilalţi! Alţii mai tari decît el căpătaseră ameţeală contemplînd ideile, în profunzimea cărora voiau să privească cu tot dinadinsul. Începem prin a imita şi apoi ne implicăm. Actorul devine personaj. Numai un spirit de calibrul său putea simula cu atîta impuritate liberalismul. Dacă devenea Saint–Genest al democraţiei?

Dar Samuel era prea bănuitor şi prea neîncrezător ca să se oprească la acest gînd.

Eh! îşi spunea el, caut nod în papură! Este un diplomat, asta–i totul. Face parte dintre oamenii aceia cărora le este cu atît mai uşor să–şi ascundă gîndurile, cu cît nici nu le au.

Samuel nu era singurul, de altfel, care–l studia pe Julius. Un bărbat care nu vorbea ci stătea mai în umbră şi pe care Samuel îl vedea pentru prima oară, nu–l pierdea din ochi pe pretinsul comis–voiajor.

Reuniunea era vie şi antrenantă. Nici politeţuri, nici etichete. Se fuma, se sorbea din paharul cu punci, se discuta, se făceau exerciţii, într–o dezordine totală; ceea ce nu–i împiedica să schimbe în şoaptă cele două sau trei cuvinte semnificative pentru care se întîlniseră.

În picioare, sprijinit de şemineu, un bărbat înalt, cu frunte

lată, ochi pătrunzători, explica pe un ton convingător, cum sfîrşeau dogmele. Faptele sale au demonstrat apoi, nu mai puţin convingător, vai! cum sfîrşesc semiconvingerile.

Aşa arătau, în general, reuniunile foarte fireşti şi foarte inofensive ale acestor cercuri atît de temute.

În seara aceasta nu se anunţase nici o ştire esenţială. Se aştepta căderea ministrului Martignac, a cărui moderaţie întîrzia şocul opiniilor contrare. Se spera că se va retrage curînd şi că va fi înlocuit de Polignac. Toate legămintele carbonarilor erau pentru domnul Polignac, care, prin intoleranţa sa binecunoscută şi prin absolutismul său orb, ar fi grăbit cu siguranţă criza şi surparea dreptului divin.

Cuvîntul de ordine era deci să se provoace, prin toate mijloacele posibile, retragerea ministrului Martignac.

Într-un moment cînd grupurile erau foarte însufleţite, deputatul delegat din partea organizaţiei centrale care a jucat mai apoi un rol important într-una dintre cele mai solemne şedinţe ale Adunării constituante, îi făcu un semn lui Samuel, care-l urmă într-un loc mai retras.

— Ei? Ce zici? întrebă Samuel.

— Ce să zic! răspunse celălalt, aveai dreptate, luna trecută, cînd te îndoiai de persoana pe care-ai recomandat-o.

Şi dintr-o ocheadă imperceptibilă, îl arătă pe Julius.

— Nu; mă înşelasem! zise îndată Samuel. Am căpătat noi informaţii şi răspund de el.

— Fii atent, spuse interlocutorul; avem şi noi informaţiile noastre şi nu-s prea limpezi.

— Ah! răspunse Samuel cu trufie, dacă eu mă angajez să răspund de cineva, presupun că trebuie să fiu crezut pe cuvînt. Încă o dată răspund pentru Jules Hermelin.

— Te poţi înşela.

— Atunci să mi se dea dovezi.

— Ţi se vor da, poate.

— Cine?

— Cineva care vrea să te vadă, care te va vedea mîine; o persoană care are rol de mijlocitor şi care face legătura între cercurile noastre secrete şi opoziţia parlamentară.

— Ce spui! zise Samuel cu o tresărire de bucurie.

— Da, va veni să discute cu tine asupra acestui subiect şi asupra altora, poate. Şi dacă-ţi dovedeşte că Jules Hermelin ăsta al tău este un trădător?

— Nădăjduiesc să-i dovedesc eu contrariul, zise Samuel. Voi fi acasă mîine, toată dimineaţa, pînă la ora două.

— Perfect.

Cei doi interlocutori se despărţiră.

Reuniunea era, de altfel, spre sfîrşite. Majoritatea persoanelor plecau. Samuel şi Julius ieşiră împreună.

Samuel era preocupat. Cît despre Julius era într-o foarte bună dispoziţie şi chiar decis să acţioneze.

— Nu-mi mai spui nimic despre Olympia? întrebă el. Crezi că pleacă de-adevăratelea. Voi afla prin servitorul meu îndată ce mă trezesc şi-i voi trimite nişte flori. Iar dacă n-o să fie găsită acasă, sînt în stare, îţi închipui, să profit de supărarea reală pe care această plecare mi-ar provoca-o, procurîndu-mi fericirea, nu mai puţin reală, de a rupe cu prinţesa.

Samuel nu răspunse.

„M-am zorit prea tare, gîndea el. Eu, care credeam că-l am la mînă! În privinţa lui, nu şi în a mea, nimic nu-i pregătit. Moartea sa, acum, ar strica totul. Am fost un prost că l-am compromis, înainte de a-l vedea angajat pe deplin şi în toată regula faţă de cîntăreaţă! Cum să fac să mă desprind, eu şi el, de propria-mi capcană? Ei drăcie, o să-mi fie mai greu să-l salvez, decît mi-ar fi fost să-l pierd."

XVII

ÎNTÎLNIRE ÎN CASA LUI DUMNEZEU

Samuel Gelb se înşela crezînd că Lothario n–o revăzuse pe Frédérique.

Lothario nu mai revenise, era adevărat, în casa din Ménilmontant unde fusese primit cu atîta răceală de către stăpînul casei. Dar casta şi bălaia imagine a compatrioatei sale îi acaparase prea mult gîndurile, ca să nu încerce să se apropie de ea. Dacă el nu putea intra, putea ea să iasă.

Aşadar, dădea adesea tîrcoale casei în care locuia Frédérique, asemenea lui Adam rătăcind împrejurul Raiului ferecat, dar mai puţin fericit, deoarece Adam era împreună cu Eva, în timp ce Eva lui Lothario rămăsese în locul interzis.

În duminica de după vizita făcută împreună cu unchiul său lui Samuel, oare lui Samuel sau altcuiva? – se plimba în dimineaţa de primăvară, rece încă, dar destul de frumoasă, prin faţa porţii rău–voitoare care–l despărţea de aceea care, într–o clipită, părea să–i fi acaparat toată viaţa.

Măsura drumul în sus şi în jos, îşi cufunda ochii în grădină şi şi–o imagina pe Frédérique apărînd dintre flori. Tot felul de dorinţe şi de vise nesăbuite îi traversau gîndurile. Fixa locuinţa cu ochi imperioşi, închipuindu–şi că magnetismul inimii sale o va determina pe Frédérique să iasă, fără voia ei. Sau, îşi spunea, că poate ea l–ar zări, privind din întîmplare spre stradă, şi că ar deschide fereastra, făcîndu–i semn să urce; sau că ar veni ea însăşi, găsind în cele din urmă o modalitate oarecare ca să–şi poată vorbi măcar un minut.

Neîndoios că şi ea dorea să–l revadă. Nu mai puteau rămîne străini unul faţă de celălalt; nemţoaica aceea care–i cunoştea mai bine decît se cunoşteau ei înşişi, le–o spusese; le legase destinele cu un nod de nedesfăcut; erau de pe acum frate şi soră.

Privea apoi poarta grădinii şi ferestrele casei. Dar nici poarta, nici fereastra nu se deschideau. Atunci îl cuprindea deznădejdea

şi trecea brusc de la certitudine la descurajare. Îşi spunea că fusese un prost cînd crezuse o clipă că ea ar veni sau l–ar chema la ea. Dar oare îşi mai amintea de el? Îl văzuse o dată, un sfert de oră, şi nici măcar singur; el nu rostise nici patru vorbe; îşi pierduse capul; îl găsise poate ridicol, aşa emoţionat şi tulburat cum era. Era singura impresie pe care ar fi putut să i–o lase, presupunînd că mintea unei tinere ar fi păstrat vreo impresie oarecare faţă de un necunoscut văzut o singură dată. Dacă l–ar întîlni pe stradă nici măcar nu l–ar recunoaşte!

Lothario stătea acolo de aproape o oră, sperînd, deznădăjduind, vesel, trist, tulburat pînă–n străfunduri, pîndind o poartă care s–ar fi deschis, o perdea care s–ar fi mişcat la fereastră, şi începea să fie conştient de zădărnicia aşteptării sale. Îşi spunea că nu avea nici un rost să aştepte douăzeci şi patru de ore, cînd, deodată, Frédérique apăru.

Inima lui Lothario zvîcni cu putere.

Frédérique era înfăşurată într–o mantie şi avea faţa acoperită de un văl. Dar Lothario n–avea nevoie s–o vadă ca s–o recunoască!

Era însoţită de doamna Trichter. Nu–l zărise pe Lothario. Mergea în sensul opus al străzii pe care se afla el. Îi întorsese deci spatele şi ajunsese la capătul străzii.

Lothario rămăsese pe loc, pironit, ca de piatră, nemaitrăind decît cu ochii. Dar în clipa cînd ea dădu colţul străzii, pierzînd–o din vedere, alergă în urma ei.

Apoi, gîndindu–se că dacă ea l–ar vedea, n–ar putea–o urmări fără a se da de gol, îşi încetini pasul şi lăsă între ea şi el o foarte lungă distanţă.

Frédérique şi doamna Trichter coborîseră panta pînă la bulevard. Apoi o luaseră pe strada Vieille–du–Temple şi ajunseseră la templul protestant unde intrară.

Văzîndu–le, Lothario avu un puternic acces de bucurie. Frédérique era de aceeaşi religie cu a lui: o legătură în plus care–i unea şi mai mult şi la care contribuise chiar voinţa lui Dumnezeu.

Samuel îi lăsase totdeauna Fredericăi o deplină libertate de conştiinţă. La început o făcuse din indiferenţă. Necrezînd într–o religie mai mult decît în alta, nu–şi prea bătuse capul să ştie ce fel de credinţă adoptase pupila sa. Toate credinţele i se păreau egal de bune, sau dacă vreţi, egal de rele.

Întîmplarea a făcut ca doamna Trichter, guvernanta Fredericăi, să fie protestantă. Educatoarea germană de mai tîrziu era

tot protestantă. Între singurele trei fiinţe pe care le cunoştea, guvernanta şi educatoarea, care, în ceea ce priveşte religia, nu-i vorbeau decît despre învăţăturile lui Luther, şi tutorele său, care nu-i vorbea nicicum despre religie, Frédérique a devenit în mod firesc protestantă. A adoptat credinţa celor două fiinţe credincioase.

Şi lucru bizar! cînd Samuel revenise din Indii, cînd dragostea lui pentru frumoasa copilă de şaisprezece ani încetase să mai fie una paternă, doctorul acesta ironic, în loc să se împotrivească convingerilor religioase ale fetei, în loc să le ia în derîdere şi să le distrugă, le respectase, ba chiar le încurajase. Hotărît să o ia de soţie, voise să fortifice în ea tot ceea ce ar fi putut-o menţine în sentimentele datoriei, tot ceea ce putea să-i îndepărteze sufletul de la pasiunile voluntare şi libere, tot ceea ce putea s-o pregătească pentru supunere. Acest ateu încercase să şi-l ia părtaş pe Dumnezeu.

Iată pentru ce Frédérique, la fel de pioasă şi la fel de castă ca Margareta lui Goethe, înaintea pierzaniei sale, mergea în fiece duminică la biserică.

Lothario intrase în templu şi asistase la slujba religioasă. Suferea şi el de această mare boală a secolului: indiferenţa. Nu-şi ridica umerii, ca Samuel, în faţa credinţei altora, nu-i jignea pentru credinţa lor, nu-i ironiza, îi lăsa să roage; el însă, nu se ruga. Făcea parte dintre aceia care nu-l insultă pe Dumnezeu, dar nici nu ţin seama de el.

În duminica aceasta însă, simţise că cerul se aseamănă cu iubirea. O imensă fericire pusese stăpînire pe el la gîndul că avea o patrie comună cu Frédérique, un univers în care inimile lor băteau împreună, un viitor către care tindeau amîndoi, şi, unde, orice li s-ar fi întîmplat pe pămînt, s-ar fi întîlnit pentru eternitate.

Rugăciunile se sfîrşiseră. El se aşeză în calea Fredericăi. Ieşind din templu, ea îl zări. Îl recunoscuse, desigur, căci o tresărire imperceptibilă, pe care Lothario o observase cu ochii inimii, îi agitase trupul încîntător. Roşeaţa subită a frunţii sale înalte străbătuse vălul spumos. O, Margareta! era nevoie aici de Faust al tău, ca să profite de această roşeaţă şi să cuteze să-ţi vorbească. Lothario n-avusese curajul acesta. Îndrăzneala sa se limitase la un salut profund, căruia biata fată îi răspunsese cu inima tremurîndă.

După plecarea ei, Lothario rămăsese pe loc, neîndrăznind să se ia după ea, de teamă să nu pară c-o urmăreşte. A stat o vreme contemplînd îndelung scaunul pe care şezuse ea, apoi s-a înapoiat la ambasadă.

Dar în duminica următoare, cînd cea mai bătrînă puritană, devansînd ora predicii, alergase la templu, îl găsise pe Lothario deja instalat în scaun şi rugîndu-l pe Dumnezeu ca Frédérique să sosească.

Rugăciunea i-a fost îndeplinită. Frédérique şi doamna Trichter sosiseră îndată. Rugîndu-l pe Dumnezeu ca Frédérique să vină la slujbă, Lothario uitase să-l roage să nu vină şi doamna Trichter. S-a considerat prea răsplătit, dar s-a resemnat, ştiind că aşa era legea umană şi că orice trup îşi tîrăşte umbra.

Prima privire a Fredericăi se îndreptă spre Lothario. Se aştepta să-l găsească aici, deoarece, de data aceasta, nu tresări.

Urcase într-o galerie situată în partea de sus a templului, din aceleaşi motive, poate, care-l determinaseră pe el să rămînă jos, gîndind că, stînd lîngă uşă, ar fi privit-o mai îndelung la plecare. A petrecut astfel o oră fericită, împreună cu ea, privind-o, rugîndu-se pentru ea şi rugînd-o pentru el.

Apoi bucuria se sfîrşise iară. Ea ieşise. Lui i se păruse că-l privise prin transparenţa vălului, şi-l cuprinsese un tremur, de parcă avea febră. Abia avusese forţa să o salute.

Ca în duminica trecută, ea îi răspunsese la salut, în trecere, iar el aşteptase încă mult timp pînă să plece.

Urmaseră încă alte trei duminici asemănătoare. Lothario venea la slujbă înaintea tuturor şi pleca în urma tuturor. Un salut reciproc, la ieşirea din templu – iată la ce se limita conversaţia acestor întîlniri în casa lui Dumnezeu.

Ce se petrecea în sufletul Fredericăi? se întreba tot timpul Lothario.

Dar Frédérique nu se întreba, oare, şi ea ce se petrecea în sufletul tînărului pe care-l văzuse o singură dată, şi pe care, femeia care-i vorbise despre mama ei, i-l prezentase ca pe un frate?

De ce îi răsărea în cale în fiece duminică? De ce asista atît de zelos la slujbă, contrar obiceiului tineretului? Din cucernicie? Era destul de distrat în timpul slujbei, ca să vină din devotament! Cînd, din întîmplare, se întorcea ca să-şi potrivească scaunul, care de la un timp nu mai avea stabilitate, îi zărea faţa îndreptată spre ea, fiind mai puţin preocupat, cu siguranţă, de predica pastorului, decît de persoana sa.

Venea, aşadar, pentru ea? Atunci de ce n-o vizita acasă, în loc de a veni s-o salute în public, într-un loc unde nu putea să-i vorbească? Îi era teamă de tutorele ei? Nu ştia cum să procedeze? Dar nu avea el un unchi, ambasadorul Prusiei, prieten intim cu

domnul Samuel Gelb, şi nu se putea prezenta prin intermediul lui? Era cu siguranţă mai potrivit decît să vină s–o întrezărească un minut pe săptămînă, cu riscul de a o mira şi supăra pe doamna Trichter.

Însă domnul Samuel Gelb se împotrivise ca vreun tînăr să pătrundă în casa în care ea rămînea deseori singură. Nu era vina bietului băiat; trebuia să–l ierte. Sau poate că domnul Lothario nu voise să întreprindă ceva înainte de a obţine asentimentul ei? Venea să vadă ce impresie îi făcea, ce sentimente avea pentru el, dacă era mulţumită. În cazul acesta, cum nu avea nici un motiv să–i fie ostilă, se cuvenea să–l încurajeze puţin şi să–i facă unele avansuri îngăduite, deoarece părea să fie foarte timid.

Şi spunîndu–şi toate acestea, îl saluta mai prietenos pe Lothario, adresîndu–i un zîmbet frăţesc, de care tînărul, vai, avea atîta nevoie.

Căci Lothario îşi petrecea întreaga săptămînă blestemîndu–şi laşitatea din zilele de duminică. De luni pînă sîmbătă, se jura pe tot ce avea mai sfînt, că în duminica următoare va avea curajul s–o întîmpine pe Frédérique şi să–i vorbească. Dar, cum sosea duminica, invoca mii de pretexte: teama că lucrul acesta o să–i displacă Fredericăi şi că o va compromite, sau că ar trezi bănuielile doamnei Trichter, care, atunci, ar duce–o la un alt templu, sau i–ar spune domnului Samuel Gelb.

În rezumat, fiecare duminică se scurgea fără ca el să fi avansat cu un pas faţă de duminica precedentă.

Îi era necaz pe timiditatea sa puerilă, cu atît mai mult cu cît i se părea că Frédérique îl îndemna să acţioneze şi să–i vorbească. Să fi fost doar o iluzie? În ultimele două duminici avusese impresia că ea îl salutase cu un semn al capului aproape intim şi că, la plecare, îşi cam încetinise mersul. Ba chiar, dar asta era, în mod evident, o pură întîmplare, duminica trecută, în momentul ieşirii, vîntul care pătrunsese prin uşa întredeschisă îi ridicase o clipă vălul şi putuse întrezări ca un licăr de speranţă, încîntătorul chip ce–i aurea visele.

Se hotărîse deci să sfîrşească odată. În cele din urmă, ea s–ar fi putut supăra. Era dreptul ei să se mire că–i apărea astfel mereu în cale, fără să–i spună nimic. Ce voia de la ea? Dacă n–avea să–i spună nimic, atunci să–i dea pace! În duminica următoare venise aşadar, la templu, ferm hotărît să–i vorbească, sau să–i scrie.

Înainte şi în timpul predicii, îşi demonstră că era mai bine să–i vorbească. Dar cînd Frédérique se ridică şi trecu pe lîngă el, reală,

nemijlocită, copleşindu–l cu farmecul ei, îşi spuse că era mai bine să–i scrie.

Să fi citit, oare, Frédérique, în ochii lui, în timpul predicii, hotărîrea pe care o luase? Să fi fost ea dezamăgită văzînd că ezită? Sau poate era pur şi simplu o preocupare, o proastă dispoziţie, o gripă? Adevărul este că lui Lothario i se păru că îl salutase cu mai puţină drăgălăşenie decît în mod obşinuit şi că în ochii ei se citea răceală şi aproape dispreţ.

Simţi că–l doare inima. Dar nu pe ea o învinui, ci pe el. Avea totală dreptate! Trecuseră destule duminici de cînd tot aştepta. Îi dăduse răgaz să se hotărască. După cele cinci sau şase săptămîni, de cînd stătea pironit în faţa unei uşi ca s–o salute, trebuie să se fi săturat de salutul acesta şi avea tot dreptul să–i spună: Pentru ce? Dar chiar el, unde voia să ajungă? Chiar de–ar fi asistat, duminică de duminică, la slujba de la templu, nu sîrguinţa cu care–şi îndeplinea îndatoririle religioase i–ar fi deschis paradisul acestei lumi, şi, cu siguranţă nu–l interesa nici al lumii de dincolo.

Sosise momentul să se desprindă din cercul vicios al virtuţii şi al religiei. Trebuia să rupă cu aceste întîlniri tăcute şi să transforme în realitate cele două vise de intimitate în doi.

Lothario se frămîntă şi reflectă toată săptămîna. Sîmbătă, gîndul că iar o va găsi pe Frédérique distantă şi rece, fu mai puternic decît orice. Dorea ca prima privire care s–ar fi revărsat asupra lui să fie una de aprobare şi, decît să întîmpine reproşul Fredericăi, era pregătit să înfrunte mîniile tuturor tutorilor de pe pămînt.

Se grăbi să profite de clipa acestor hotărîri energice.

Scrise două scrisori, una către Frédérique, cealaltă către domnul Samuel Gelb şi le înmînă servitorului său.

Apoi aşteptă, înspăimîntat de curajul avut şi aproape căindu–se.

Ori, sîmbăta aceasta era a doua zi după ce Samuel se întîlnise cu Olympia la operă, şi după întrunirea la care fusese împreună cu Julius.

Samuel îşi luase micul dejun şi se gîndea la trimisul care–i fusese anunţat la reuniune. Urcase în biroul său şi aştepta nerăbdător.

Frédérique şi doamna Trichter se aflau în grădină.

Se auzi clopoţelul de la poartă. Amîndouă se duseră să deschidă.

Era valetul lui Lothario. El le înmînă două scrisori.

Frédérique luă, şovăind, scrisoarea care îi era adresată. Nimeni

nu-i mai scrisese vreodată cu excepţia pastorului care o invitase la prima comuniune, a fostei sale educatoare şi a uneia sau două dintre prietenele pe care şi le făcuse la pension şi care plecaseră din Paris. Scrisoarea ce i se înmînase avea o scriitură total necunoscută. Şi totuşi, avertizată de un presentiment, ea se tulbură şi se înroşi.

Se întoarse spre doamna Trichter.

— S-o deschid? întrebă ea.

— Bineînţeles.

Lui Samuel precauţia aceasta i s-ar fi părut inutilă şi ridicolă, deoarece niciodată nu-i interzisese să primească scrisori.

Biata fată deschise plicul cu inima zvîcnind. Dar inima îi bătu şi mai tare văzînd că scrisoarea era semnată de Lothario.

Citi:

Domnişoară,

Îngăduiţi-mi să vă adresez un cuvînt plin de teamă şi de respect, avertizîndu-vă că voi scrie şi voi trimite, totodată, o altă scrisoare către domnul Samuel Gelb – scrisoare de care depinde mai mult decît viaţa unui om. Am vrut să fac eu însumi acest demers decisiv, înainte de a apela la intervenţia aceluia în mîinile căruia se află viitorul meu, singurul meu prieten, al doilea tată al meu, domnul conte von Eberbach. Este posibil ca tutorele dumneavoastră să vă consulte în privinţa scrisorii mele. În acest caz, domnişoară, vă conjur, oh! vă rog în genunchi, să vă gîndiţi că o singură vorbă de-a dumneavoastră mi-ar putea aduce o bucurie cerească sau o durere fără împăcare. Cu un da aţi putea aduce cerul pe pămînt. Dacă spuneţi nu, cel puţin să nu-mi purtaţi pică, şi să mă iertaţi că am visat o clipă la un viitor în care am avut cutezanţa să vă implic.

Aşteptînd sentinţa dumneavoastră, domnişoară, mă plec la picioarele dumneavoastră, asigurîndu-vă de cel mai profund respect şi devotament.

Lothario.

În timp ce Frédérique citea scrisoarea, o inexprimabilă emoţie îi strîngea sufletul şi i se părea că îi vine să plîngă. Şi totuşi se simţea foarte fericită.

— Aveţi şi altă scrisoare? îl întrebă ea pe servitor.

— Da, domnişoară, pentru domnul Samuel Gelb.

— Foarte bine! Sînteţi bună să i-o duceţi dumneavoastră, doamnă Trichter?

Bătrîna Dorothée luă scrisoarea.

— Vă rog, zise servitorul, pentru aceasta am ordin să aştept un răspuns.

— Bine, îi voi spune domnului Gelb.

Şi doamna Trichter urcă în biroul lui Samuel.

Trecuseră cinci minute pînă să se întoarcă, apoi încă alte cinci minute; dar era de înţeles: răspunsul cerea un anume răgaz. Şi, după cele ce-i scrisese Lothario Fredericăi, era vorba de lucruri destul de grave, asupra cărora Samuel avea dreptul să reflecteze înainte de a da un răspuns.

În sfîrşit Dorothée reapăru şi se îndreptă spre servitor.

— Domnul Samuel Gelb, zise ea, n-are nici un răspuns.

Servitorul salută şi plecă.

— De ce ai zăbovit atît de mult, întrebă Frédérique, dacă prietenul meu n-a răspuns?

— Pentru că mi-a spus la început că o să răspundă.

— Şi de ce s-a răzgîndit?

— Habar n-am, răspunse Dorothée.

— Cum îi s-a părut? Ce figură avea? Să-l fi supărat cumva scrisoarea? N-ai observat ce impresie i-o fi făcut?

— Nu cred că i-a făcut plăcere, răspunse doamna Trichter. A deschis-o în faţa mea şi s-a uitat la semnătură. Fruntea i s-a întunecat îndată şi faţa avea o expresie de nerăbdare şi de mînie. „Lasă-mă singur" mi-a zis el aspru. Am îndrăznit să-i spun că se aşteaptă un răspuns. „Să aştepte. Du-te. Dar, a adăugat el, cine aşteaptă răspunsul?" Un servitor. „Bine, a zis, pleacă, te voi chema." L-am lăsat. După zece minute, m-a strigat.

— Cum arăta? întrebă Frédérique.

— Mult mai calm, dar foarte palid.

— Şi ce v-a zis?

— Nimic decît cuvintele astea: Doamnă Trichter, spune-i acestui servitor că-i voi răspunde mai tîrziu domnului Lothario.

— Ciudat lucru, se gîndi Frédérique. Ce putea să-i fi scris domnul Lothario tutorelui meu de l-a nemulţumit şi iritat atîta? Să mă fi înşelat eu? Dar, atunci, ce semnificaţie să aibă fraza pe care domnul Lothario mi-a scris-o chiar mie? Ce înseamnă acest viitor în care zice că sînt implicată? Nu mai pricep nimic.

Urcă în odaia ei ca să viseze în voie la această enigmă şi să nu mai aibă asupra ei privirea doamnei Trichter, care în cele din urmă i-ar fi descifrat gîndurile.

Se aşeză la o masă, într-un salonaş din faţa camerei sale, şi

deschise o carte în care încercă să citească, dar nu citeau decît ochii. Ea citea altă carte, ale cărei poeme, scrise de cei mai mari poeţi, n–ar fi fost niciodată decît nişte biete traduceri; frumosul roman al celor şaisprezece ani ai săi.

Se cufundase în lectura acestei capodopere scrisă chiar de Dumnezeu, cînd un ciocănit discret în uşă o făcu să tresară, trezind–o:

— Cine este? întrebă ea.

— Eu, copila mea, zise, cu blîndeţe, Samuel. Aş vrea să stăm de vorbă.

Frédérique, tremurînd din tot trupul, deschise.

Samuel intră.

XVIII

CERERE ÎN CĂSĂTORIE

Samuel reflectase vreme de o jumătate de ceas şi, în urma acestui răstimp, se hotărîse.

Dacă scrisoarea pe care i–o adresase Lothario nu era chiar o cerere expresă de căsătorie, putea fi considerată ca o prefaţare.

Iată ce îi scria respectuosul şi timidul tînăr:

Domnule, vă rog să–mi acordaţi o favoare la care ţin mai mult decît la propria–mi viaţă. Şi anume, să–mi îngăduiţi să vin să vă vizitez din cînd în cînd la Ménilmontant. Am mai încercat odată să vă fiu prezentat prin intermediul unchiului meu, prietenul dumneavoastră din copilărie. Dar, fie–mi iertată remarca, mi s–a părut că prezenţa mea vă displace. Cu ce am avut nenorocul să vă necăjesc, eu care aş da oricît pentru a vă fi pe plac? Nu puteţi înţelege, domnule, ce mult mi–aş dori să cîştig prietenia dumneavoastră.

Ce motive să vă fi îndemnat, oare, să închideţi porţile în faţa nepotului, aş îndrăzni să afirm, fiului, prietenului dumneavoastră? Să vă fi greşit eu cu ceva, fără să vreau? Aveţi poate un motiv necunoscut mie? Se află în casa dumneavoastră o tînără frumoasă şi fermecătoare. Am văzut–o, şi domnişoara Frédérique este dintre acelea pe care este de ajuns să le fi întrezărit o dată ca să nu le mai uiţi niciodată. Dar domnul conte von Eberbach v–a spus desigur că sînt un om cinstit şi că nu intru nicăieri cu gînduri neleale. Dacă există oameni capabili să abuzeze de o uşă deschisă şi să nesocotească ospitalitatea, nu sînt dintre aceia.

În cazul foarte probabil că domnişoara Frédérique nu m–ar lua în seamă, aş fi în casa dumneavoastră un simplu vizitator, un trecător, primul venit pe care aţi fi liber să–l concediaţi de îndată ce v–ar fi plictisit. Dar dacă, printr–un miracol nesperat, aş avea cinstea de a nu–i displace, sînt nepotul contelui von Eberbach, bunătatea unchiului meu îmi oferă un viitor deloc de dispreţuit pentru a fi oferit

unei femei, şi aş fi destul de bogat ca să am dreptul de a o iubi pe aceea care m-ar iubi.

Aştept, domnule, răspunsul dumneavoastră cu o nerăbdare pe care o înţelegeţi. Aş dori să nu fie un refuz.

Vă rog să acceptaţi mărturia sinceră a devotamentului şi a respectului umilului dumneavoastră servitor,

Lothario

După ce Samuel sfîrşi lectura acestei scrisori, o mototoli enervat în mîinile sale tremurînde.

Ce să-i răspundă? Nu fondul răspunsului îl descumpănea. Avea să-l refuze, fără doar şi poate. Dar sub ce pretext?

Dacă n-ar fi fost vorba decît de Lothario, era simplu; orice motivaţie ar fi fost prea bună, iar dacă Lothario s-ar fi supărat, cu atît mai bine!

Dar mai era şi Julius, pe care Lothario l-ar ruga să intervină. Julius, care s-ar fi mirat că Samuel nu vrea să primească vizita nepotului său; care l-ar fi întrebat pentru ce motive, cu care s-ar fi angajat în tot felul de discuţii, cu care s-ar fi certat. Iar a te certa cu Julius, însemna a te certa cu milioanele lui.

Ce să-i spună lui Julius, ca să nu-l supere prin refuzul său? Să invoce dificultatea de a îngădui unui tînăr să viziteze o tînără, prejudiciul pe care lucrul acesta l-ar aduce reputaţiei fetei? Dar, dacă Lothario venea în mod special pentru ea, căsătoria n-ar fi închis gura tuturor clevetirilor? Nu-i mai rămînea decît să declare că nu voia ca Frédérique să se căsătorească şi că şi-o rezervase pentru el însuşi. Dar era el în stare să n-o lase să aleagă?

— Asta-i bună! exclamă Samuel, sprijinindu-se cu coatele de masă; iată că voi fi obligat să dau drumul în casă prostului ăstuia înmănuşat şi cu ghete de lac! Iată că voi fi obligat să asist la iubirea lui infantilă, care poate înduioşa sufletul unei femei mai mult decît o pasiune amară şi întunecată ca a mea! Şi să-mi înăbuş pornirile, în timp ce, sub ochii mei, un hoţ încearcă să spargă broasca casei de bani! Şi să-mi rostogolesc ochii furioşi şi ridicoli, pitit într-un ungher, ca un Bartholo stupid?

În sfîrşit, încep să am ghinion! Nimic nu-mi mai reuşeşte. Niciciînd n-am avut de a face cu lucruri atît de rebele şi atît de greu de supus voinţei umane. Geniul însuşi este neputincios. Cele trei fiinţe pe care voiam să le stăpînesc, îmi scapă simultan. La ora aceasta, Olympia este cu siguranţă pe drum, luînd în bagaje proiectele mele. Cît despre Julius, apariţia lui sub un nume fals

în organizaţia carbonară, provocată pe jumătate chiar de mine, este, poate, fără voia mea, definitiv condamnată, şi ambasadorul Prusiei trece printr-un real pericol de moarte, cu mult înainte de momentul şi prilejul pe care mintea mea îl stabilise.

În avans faţă de Julius, sînt în întîrziere faţă de Frédérique. Iată că apare un intrus care să mă concureze înainte ca eu să-mi fi luat măsurile de apărare. N-am vrut s-o cer de nevastă înainte de a fi avut puterea şi bogăţia, care ar putea compensa ceea ce-mi lipseşte în materie de tinereţe şi aspect fizic; am trudit pentru ea, fără să i-o spun, şi în vreme ce eu îi pregăteam o soartă mai bună şi fericită, un prost care n-a făcut nimic pentru ea, care s-a născut pur şi simplu cu tot ceea ce eu mă străduiesc să cuceresc prin inteligenţa şi cutezanţa mea, un copil, a intrat şi mi-a furat poate toată speranţa, toată bucuria, tot visul meu! Ca un ţesător neîndemînatic, n-am potrivit firele urzelii în mod egal, scăpînd din vedere o latură ca să lucrez mai repede la alta şi iată că pînza se rupe în locul cel mai preţios.

Se ridică plin de gînduri duşmănoase, făcu cîţiva paşi prin birou şi se îndreptă spre oglindă, privindu-se fix, ochi în ochi.

Să te fi resemnat cu adevărat, Samuel? îşi spuse el cu un fel de furie şi ură înverşunată. Cum vei proceda oare ca să recuperezi pe de o parte timpul pierdut şi pe de altă parte să înfrînezi timpul prea grăbit? Zoreşte-te să iei o hotărîre rapidă. Dacă nu, gîndeşte-te, iată ce te ameninţă: Julius poate muri dintr-o clipă în alta, lovit de pumnalul vreunui carbonar, sau să cadă deodată din pricina epuizării. Aşa cum stau lucrurile, toată averea i-ar reveni lui Lothario. Atunci, n-ar mai rămîne decît o singură cale de a avea o parte din moştenire: s-o mărit pe Frédérique cu moştenitorul, şi să mă bizui, pentru a trăi, pe generozitatea bărbatului şi pe recunoştiinţa femeii.

Moarte şi blestem! exclamă el, mergînd cu paşi mari prin birou; asta-mi mai lipsea să sfîrşesc astfel: să ajung la cheremul unui menaj! Aşadar, inteligenţa, curajul, cutezanţa, nesocotirea legilor umane şi divine, şi, pe de altă parte toată grija pe care i-am acordat-o acestei scumpe fiinţe, toată tandreţea şi tot devotamentul pe care i l-am arătat, totul să se sfîrşească într-un mod atît de infam? Să mănînc firimiturile pe care-ar catadicsi ei să mi le arunce?

Nu, n-am să mă împotmolesc în acest josnic deznodămînt. Voi lupta. Dar, poate că eu exagerez pericolul, şi mă neliniştesc de parcă aş avea dovada că Frédérique este îndrăgostită de tînărul

ăsta. Ce prostie! L-a văzut doar un sfert de oră. Este o fire prea mîndră ca să se agaţe de gîtul primului venit. Cu siguranţă că nu-l iubeşte. Dacă mă iubeşte pe mine? Mă cunoaşte, mă vede zilnic, m-a intuit, poate.

Iar dacă nu m-a intuit este din vina mea. Ce mă împiedică să-i vorbesc? Nu i-am spus niciodată că o iubeam altfel decît prieteneşte. Atunci de ce mă mai mir că n-a văzut în mine decît un protector, un tată? Este de datoria mea s-o avertizez că s-a înşelat. Da, o să-i spun totul. La dracu! am în mine destulă flacără ca să-mi poleiesc vorbele. O voi ului vorbindu-i despre visele mele. Voi face să strălucească în faţa ochilor ei fermecaţi toate iluminările unei minţi gata să zdruncine universul dacă-i stă împotrivă. Îi voi spune cine sînt şi ce simt pentru ea. Ah! o voi convinge şi va vedea diferenţa dintre acela care are strălucirea în ideile de sub frunte şi acela care o are în acul de la cravată.

Da, îi voi spune; nu mîine, ci astăzi, îndată chiar. Curaj!

Şi, ieşind din biroul său, Samuel bătu la uşa camerei Frederică.

Ea deschise, aşa cum am văzut, emoţionată şi surprinsă.

— Nu te deranjez, Frédérique? zise Samuel cu un glas blînd, aproape rugător.

Frédérique era încă prea tulburată ca să-i poată răspunde.

— Am venit să-ţi vorbesc, reluă Samuel, care nu era mai puţin tulburat decît ea. Aş vrea să discutăm despre lucruri foarte serioase.

— Lucruri serioase? repetă biata copilă, a cărei inimă bătea din răsputeri.

— Nu te alarma, zise Samuel; de ce ai îngălbenit? Nimic din ceea ce am să-ţi spun nu trebuie să te înspăimînte. De altfel, ştii, şi nădăjduiesc că n-am pierdut niciodată prilejul să ţi-o dovedesc, că n-am pe lume nimic mai sfînt decît grija fericirii tale.

Frédérique îşi revenea, simţindu-se din ce în ce mai liniştită, nu atît din pricina cuvintelor lui Samuel, cît din pricina tonului blînd şi al privirii afectuoase care le însoţea. Dar pe măsură ce Frédérique se liniştea, Samuel era din ce în ce mai emoţionat şi nu ştia cum să înceapă.

Totuşi Frédérique aştepta. Trebuia să se decidă.

— Draga mea Frédérique, zise el cu un surîs forţat şi aproape trist, sper că nu ştii, sînt sigur, despre ce vreau să discutăm împreună.

— Ba da, cred că ştiu, răspunse Frédérique.

— Cum! întrebă Samuel bănuitor. Ce crezi? Ce-ai ghicit?

— N-am ghicit, zise Frédérique, ştiu că ai primit o scrisoare.

— Ştii şi de la cine?

— Da, de la domnul Lothario.

Samuel îşi înăbuşi o pornire mînioasă.

— Oh! nu ştiu numai asta, continuă Frédérique, care nu-şi dădea seama de emoţia lui Samuel, ci şi că trebuie să mă consulţi asupra conţinutului acestei scrisori.

— Asta-i tot ce ştii? întrebă Samuel palid şi cu pumnii încleştaţi.

— Tot, răspunse Frédérique. Nu ştiu ce conţine scrisoarea.

— Frédérique, zise Samuel, dacă eşti atît de bine informată de ceea ce face Lothario, înseamnă că l-ai revăzut, nu?

Tonul cu care Samuel pronunţase aceste cuvinte era prea mînios pentru ca Frédérique să se înşele.

— Dumnezeule, prietene, zise ea, iată că începi să te enervezi din nou, pe nedrept, împotriva mea. Îţi jur că domnul Lothario n-a mai revenit aici şi că n-am mai vorbit cu el.

— Atunci, cum de-ai aflat că mi-a scris?

— Mi-a scris şi mie în acelaşi timp cu dumneata.

— Unde-i scrisoarea? întrebă Samuel cu ochii scînteind.

— Iat-o.

Ea îi întinse biletul de la Lothario. El îl luă şi îl citi pe nerăsuflate. Apoi respiră uşurat.

— Ei bine, zise el, mult mai calm, şi la urma urmei ce-ţi spune această scrisoare atît de vagă şi atît de banală?

— Dumnezeule! nimic, prietene, eu....

— Sînt sigur, o întrerupse Samuel cu un ton de ironie amară, că citind aceste patru rînduri de o politeţe oarecare, ţi-ai imaginat subit că domnul Lothario, blondul ăsta, ferchezuitul ăsta, frumosul domn Lothario care a ajuns prin secretar de ambasadă la douăzeci şi cinci de ani, care va fi milionar la treizeci de ani, s-a îndrăgostit la nebunie de tine şi că vrea să te ceară de nevastă. Mărturiseşte că aşa ai crezut.

— Dar, prietene.... îngînă biata fată, total descumpănită.

— Ei bine! dacă ai crezut aşa, te-ai înşelat amarnic, şi-mi pare rău că trebuie să te previn. Lothario nu-mi cere deloc mîna ta. Regret că am uitat scrisoarea pe birou, că ţi-aş fi arătat-o, şi ai fi constatat că domnul Lothario nu se gîndeşte deloc la tine.

— Dar, prietene, ce ţi-am făcut? exclamă Frédérique gata să plîngă. N-ai fost niciodată atît de aspru cu mine.

— Iartă-mă, Frédérique, zise Samuel cu un glas înecat de e-

moţie. Nu te supăra că sînt rău; nu-i din vina mea, ci pentru că sufăr.

— Dumneata suferi? întrebă fermecătoarea fată, uitînd de propria-i întristare, ca să se preocupe de a altuia. Şi cine te face să suferi?

— Tu.

— Eu? exclamă Frédérique uluită.

— Da, tu. Dar fără să vrei, scump suflet angelic. Nu te învinuiesc cu nimic.

— Cum adică?

— O să-ţi spun. Ascultă, Frédérique, sînt gelos pe tine.

— Gelos pe mine?

— Da, peste măsură, şi deznădăjduit de gelos. Te iubesc. Nu voiam să-ţi vorbesc despre lucrurile astea deocamdată. Aşteptam o aniversare, o aniversare apropiată, cea a zilei în care te-am găsit, şi care, peste paisprezece zile, numără şaptesprezece ani. Mi se părea că această dată îmi purta norocul şi fericirea şi voiam s-o asociez rugăminţii mele. Şi apoi, îmi impusesem mie însumi anumite condiţii pentru a merita să fiu ascultat cu oarecare bunăvoinţă. Dar iată că astăzi s-a ivit prilejul şi nu mai pot da înapoi. Trebuie să-mi las inima să vorbească.

Frédérique asculta, surprinsă, aproape înspăimîntată.

— Frédérique, continuă Samuel, timp de şaptesprezece ani am muncit, am studiat, am suferit, am dat din coate în dreapta şi în stînga, am făcut nişte eforturi care pe alţi o sută i-ar fi vlăguit. Ei bine, la capătul acestei strădanii şi al acestei istoviri nu exista pentru mine decît o singură recompensă: fericirea ta.

— Ştiu, zise Frédérique. Crede-mă, prietene, mi-e inima plină de recunoştinţă pentru dumneata. Dacă nu ţi-o spun prea des este pentru că nu îndrăznesc; dar simt foarte bine tot ceea ce-ţi datorez. M-ai luat în grijă, m-ai crescut, m-ai educat, ai fost tatăl şi mama mea; nu exist decît prin dumneata. Dar un singur lucru te rog, să fii convins că n-ai hrănit o ingrată şi că, dacă vreodată mi s-ar ivi prilejul să-ţi fiu recunoscătoare, nu voi întîrzia s-o fac.

— Prilejul? zise Samuel, păi îl ai astăzi. Îl ai în fiece zi.

— Şi ce să fac?

— Să mă iubeşti. Iubeşte-mă şi sîntem chit, iar toată recunoştinţa îmi va rămîne doar mie. Frédérique, mă iubeşti?

— Oh! din tot sufletul.

— Da, dar cum mă iubeşti? reluă Samuel. Şi tatălui şi fratelui le spunem la fel, că-i iubim din tot sufletul. Frédérique, tu care

mă crezi generos, ai să mă consideri egoist, tu care-mi mulţumeşti pentru ce ţi-am dăruit, pentru ce ţi-am împrumutat, vei zice că sînt un cămătar lacom, care-i ruinează pe cei datornici. Frédérique, ascultă: eu nu te iubesc ca pe fiica mea şi ca pe sora mea. Nădejdea mea, visul meu, pasiunea mea este să-mi făgăduieşti că destinele noastre vor rămîne unite în viitor, aşa cum au fost şi în trecut, că vom fi pe de-a-ntregul unul al altuia şi că vei deveni soţia mea!

Tăcu, tremurînd şi aşteptînd să vadă ce efect avusese cererea sa asupra fetei.

Tînăra nu scoase o vorbă. Această bruscă metamorfoză a protecţiei părinteşti într-o pasiune de om îndrăgostit îi pricinuia mai ales o uluire penibilă şi profundă. Se obişnuise să vadă în tutorele său un prieten auster şi serios, superior ei prin vîrstă şi prin inteligenţă, iar ideea pe care şi-o făcuse despre el era, cu siguranţă, total deosebită de ideile de familiaritate tandră şi de egalitate încîntătoare pe care le declanşa în sufletul ei cuvîntul căsătorie.

Rămăsese deci mută, palidă şi împietrită.

Samuel citi pe faţa ei tot ceea ce resimţea, şi avu o clipă de descurajare.

— Îţi provoc milă? zise el.

— Oh! nu milă, zise Frédérique.

— Teamă! fie, zise el ridicîndu-se, mîndru şi aproape frumos. Teamă! pentru că nu semăn cu unii din acei trecători uşuratici, care n-au în cap nici o idee, ci doar buzunarul burduşit; pentru că am gîndit, pentru că am trăit, pentru că port pe chipul meu amprenta faptelor mele şi a tuturor lucrurilor pe care le-am văzut; pentru că, în loc să depun la picioarele tale o pungă de bani ca să te cumpăr, vin cu o minte încercată, cu un suflet călit în toate apele vieţii, un rezervor plin de cunoştinţe acumulate şi de experienţă. Şi totuşi, ce-ar trebui să atragă mai mult şi să impresioneze o femeie inteligentă? O inimă slabă şi puerilă care i se dăruie prosteşte în pragul vieţii, pentru că este prima ce i-a răsărit în cale, sau un suflet bărbătesc care a cunoscut totul, a cîntărit totul, puterea, ştiinţa, geniul şi care, din tot ceea ce există pe lume, n-o vrea decît pe ea, n-o caută decît pe ea, n-o acceptă decît pe ea? Bogăţia şi puterea sînt pentru a-ţi fi dăruite, pentru a te merita. Te-am ridicat atît de sus în ochii mei, încît aş vrea să am munţi de aur ca să urc deasupra şi să ajung la înălţimea ta. Aşa te iubesc eu. Mi se pare că eu singur nu preţuiesc nimic pentru tine şi că pentru a te egala, ar trebui să posed tot aurul din lume.

Totuşi, te asigur că nu sunt un om chiar de dispreţuit. Am încercat şi am făcut lucruri care îţi vor apărea poate măreţe, dacă ţi le-aş povesti. Am avut în creierul meu, şi poate că mai am şi acum planuri de schimbare a chipului Europei. Ei bine! toate astea ţi le dăruiesc ţie. Totul îţi aparţine. Valoarea mea, tot ceea ce am fost, tot ce voi fi, sînt ale tale; cu atît mai mult cu cît, sînt convins, nu pot fi nimic fără tine. Te implor, nu mă dispreţui. Alte femei m-au dispreţuit, le-am zdrobit. Dar pe tine te iubesc, n-o să te distrug; aş muri. Fii bună cu mine. Îţi jur că nu-ţi propun un soţ fără valoare. Plec la picioarele tale o frunte care l-a înfruntat în faţă pe Napoleon. Fii bună. Vrei?

Această înflăcărare aprigă şi nemăsurată stingherea şi tulbura din ce în ce mai mult sufletul candid al fetei. Naiva copilă se simţea apăsată de această iubire, ca o biată pasăre asupra căreia s-ar fi lăsat brusc umbra marilor aripi de vultur.

— Dar, prietene, zise ea consternată, iartă-mă dacă nu ştiu cum să-ţi răspund. Mă aşteptam atît de puţin la cele ce mi-ai spus. Vezi cît sînt de emoţionată. Nu-ţi pot răspunde nimic, decît că nu exist decît datorită dumitale, şi că, în consecinţă, viaţa mea îţi aparţine. Fă ce crezi cu ea.

— E-adevărat? exclamă Samuel plin de fericire.

— Da, reluă Frédérique; datoria mea este să te ascult şi să fac tot ce va depinde de mine ca să fii fericit.

Ceea ce voia Samuel era doar să pună cît de cît stăpînire pe acest suflet şi pe această viaţă. Apoi va avea el grijă să se ocupe de rest şi să transforme încetul cu încetul docilitatea în dragoste. Supunerea Fredericăi îl făcu, deci, aproape la fel de fericit ca în urma unui consimţămînt.

— Îmi vorbeşti cu blîndeţe, dar eşti tristă, adăugă el totuşi. Gîndeşte-te, copilă. Există două lucruri în căsătorie, bărbatul şi poziţia sa socială. În ceea ce priveşte poziţia, mă angajez să ţi-o fac splendidă şi înaltă, depăşindu-ţi visele....

— Oh! nu mă gîndesc la poziţie, zise Frédérique.

— La soţ atunci, reluă blînd Samuel. Uite, draga mea copilă, zise el cu un efort, viaţa ta este atît de pură şi atît de simplă, nu-i mare lucru s-o îmbogăţim. N-ai ieşit deloc în lume şi n-ai văzut încă pe nimeni... Ba da, l-ai văzut, totuşi, pe tînărul acela timp de un sfert de oră. Frédérique, aş fi atît de nenorocit dacă tot ceea ce a putut el să-ţi spună într-un sfert de ceas, cîntăreşte mai greu decît tot ceea ce am făcut eu pentru tine timp de şaptesprezece ani!

— Oh! nu, cu siguranţă, zise Frédérique cu ochii în pămînt, cu inima tremurîndă.

— Nu? Ah! mulţumesc, o întrerupse el. Nu mai vreau să-ţi spun nimic şi nici să-ţi mai cer nimic astăzi. Ţi-am deschis inima, ai fost bună şi generoasă; pentru mine lucrul acesta înseamnă mult, mai mult decît speram. Acum, după ce ţi-am mărturisit visul meu, iar tu nu l-ai respins, sînt mulţumit. Să lăsăm timpul să lucreze, şi lasă-mă pe mine să acţionez.

Se ridică şi-i luă mîna.

— Este rîndul meu, zise el, să-ţi fiu recunoscător şi să ţi-o dovedesc. Mi se pare că, dacă eşti fericit, nimic nu-i cu neputinţă. Iar eu sînt fericit, graţie ţie, Frédérique. Mulţumesc, mulţumesc. Pe curînd.

Îi sărută mîna şi ieşi brusc pe uşă.

Niciodată, în toate acţiunile sale cele mai măreţe, nu resimţise atîta emoţie. Analizînd rezultatul discuţiei sale cu Frédérique, faţă de temerile stîrnite de scrisoarea lui Lothario, Samuel îşi spunea că lucrul cel mai greu era făcut şi considera problema ca şi rezolvată. Coborî scara cu inima şi pasul uşoare.

Intră în sufragerie şi-şi luă pălăria.

O găsi aici pe doamna Trichter, care tricota.

— Dragă doamnă Trichter, îi spuse el, ies pentru zece minute, un sfert de oră cel mult. Va veni poate cineva să întrebe de mine, dacă nu l-oi întîlni pe drum. Rugaţi-o pe această persoană să binevoiască să mă aştepte şi spuneţi-i că n-am să întîrzii mai mult de cîteva minute.

Simţea nevoia să meargă, să se bucure de soare, să respire aer curat!

Frédérique însă avea inima cît un purice.

Domnul Samuel Gelb, bărbatul ei! Niciodată asemenea gînd nu-i trecuse prin cap. Exista în această nouă şi dureroasă situaţie pe care discuţia purtată i-o înfăţişase, ceva care-i stîrnea repulsie, întinîndu-i atît pudoarea cît şi speranţa.

Şi domnul Lothario? Să se fi înşelat oare? Ce însemnau atunci stăruitoarele lui prezenţe la templu, ce însemnau cuvintele pe care i le scrisese? O înşelase, dar în ce scop? Să fi minţit el într-un mod atît de gratuit, cînd ştia că un cuvînt al domnului Samuel Gelb ar fi prevenit-o de minciună?

Ce n-ar fi dat să poată citi scrisoarea adresată domnului Samuel Gelb! O lăsase, spunea el, în cabinetul său, pe masă. El ie-

şise. Îl văzuse traversînd grădina; auzise închizîndu-se în urma lui poarta din afară. De obicei, cînd ieşea, nu apărea decît seara.

Se ridică aproape instinctiv.

„Nu, îşi spuse ea, nu fac bine."

Şovăi.

„Dar, gîndea ea, prietenul meu mi-a spus că regretă că nu adusese scrisoarea domnului Lothario şi că mi-ar fi arătat-o."

Mai şovăi o clipă, apoi se decise.

„Vreau s-o citesc tocmai în interesul prietenului meu, îşi zicea ea, ca să văd cît de mult m-a amăgit domnul Lothario şi ca să nu mă mai gîndesc niciodată la el."

Ieşi agitată din cameră, străbătu coridorul şi intră în apartamentul lui Samuel.

Scrisoarea nu era.

„Mi-a spus: biroul meu, poate c-a vrut să spună: laboratorul meu."

Intră în laboratorul despărţit de birou doar printr-o draperie. Dar nici aici nu găsi nimic.

Căută gîfîind, emoţionată, absorbită. Scrisoarea nu era nicăieri.

Deodată un zgomot de paşi o făcu să tresară. Cineva intra în birou.

Auzi vocea lui Samuel care spunea:

— Vă rog, domnule, fiţi bun şi luaţi loc.

Scaunele se mişcară din loc şi vocea lui Samuel reluă:

— Cărui fapt îi datorez, domnule, onoarea vizitei dumneavoastră?

Frédérique simţi un fior rece pe şira spinării. Laboratorul nu avea altă ieşire decît prin birou. Ce-ar zice domnul Samuel Gelb dacă ar surprinde-o aici, şi cum să-şi motiveze curiozitatea?

Din fericire, draperia împiedica să fie văzută.

Îşi ţinu răsuflarea şi se piti într-un ungher, galbenă de frică.

XIX

ÎN SPATELE DRAPERIEI

— Cărui fapt îi datorez, domnule, onoarea vizitei dumneavoastră?

Frédérique nu auzi răspunsul la întrebare, deoarece răspunsul era mut. Vorbind, Samuel întinsese, în modul cel mai firesc, trei degete ale mîinii stîngi. Interlocutorul întinsese atunci două de la mîna stîngă şi patru de la mîna dreaptă.

Completară astfel numărul *nouă*, unul din semnele masonice prin care carbonarii se recunoşteau între ei.

— Inutil să fac o contraprobă, reluă vizitatorul. Dumneavoastră nu mă cunoaşteţi, dar eu vă cunosc.

— Mi se pare că vă recunosc şi eu, domnule, zise Samuel. N-aţi fost ieri seară în strada Copeau?

— Ba da, dar veneam la această organizaţie pentru prima oară, n-am luat cuvîntul şi n-am făcut decît să intru şi să ies. B... v-a înştiinţat despre vizita mea, e-adevărat?

— Da. Şi am fost foarte încîntat de înştiinţare, întrucît vreau să vă vorbesc.

— Şi eu vreau să vă vorbesc.

— Mai întîi, reluă Samuel, ştiu că aveţi, privitor la o persoană pe care eu am recomandat-o, bănuieli pe care din fericire le pot risipi total.

— Eu nu am venit cu bănuieli, ci cu certitudini, răspunse interlocutorul. Dar nu acesta-i principalul obiect al vizitei mele. Vom reveni la chestiunea aceasta, dacă doriţi, îndată. Să începem prin ceea ce priveşte în mod mai direct Asociaţia.

— La ordinele dumneavoastră, zise Samuel, neliniştit pentru Julius.

— Mi-aţi recunoscut chipul, domnule; dar cred că nu-mi cunoaşteţi şi numele. Puţine persoane îl cunosc, şi chiar dacă vi l-aş comunica, nu v-ar spune nimic. Totuşi, aşa obscur cum sînt, am fost obligat să accept un rol important în războiul pe care noi îl

susţinem. Cred că vi s-a spus că sînt un intermediar între carbonari pe de o parte şi cei ce luptă pentru libertate, în văzul tuturor, la tribună şi în presă, pe de alta. Un post subteran, fără strălucire, care nu cere nici talent, nici mare abilitate, ci mult zel şi devotament. Astfel am acceptat bucuros. Sînt un soldat umil şi modest, însă devotat; cutez să o spun, căruia-i este teamă de prima picătură de sînge, dar care slujeşte cauza pentru ea însăşi, gata să-i sacrifice totul, timpul şi viaţa sa. Ofer totul, fără să cer nimic şi, în adîncul dezinteresului meu nu va fi niciodată nici cea mai măruntă amărăciune, poate doar puţină tristeţe.

— Tristeţe? De ce? întrebă Samuel.

— De a vedea că puţini oameni se dăruiesc şi că, majoritatea, lucrînd pentru patrie, nu lucrează decît pentru ei. Aproape toţi dau cu împrumut ceea ce oferă, şi avansează libertăţii o sută de franci pentru ca ea să le restituie o mie.

Samuel văzu în fraza aceasta o aluzie la propriile lui calcule? Fie că fu şocat de exprimarea vizitatorului său, fie că, prin firea sa, nu prea era înclinat să creadă în dezinteresul uman, răspunse cu un accent ironic:

— E adevărat, oamenii îşi iau partea lor dinainte, şi, la marele ospăţ al puterii, se servesc primii; dar sînt şi alţii care, sub masca discreţiei şi a ironiei ascund uneori o poftă mai lacomă şi mai ingenioasă. Este adesea o tactică excelentă să treci platoul altora care, din respect omenesc, nu îndrăznesc să ia bucata cea mai bună şi ţi-o lasă ţie. Astfel încît ai dublul avantaj al discreţiei şi al beneficiului, rămînîndu-ţi în cele din urmă mult mai mult decît ai fi putut lua în mod decent.

— Dacă la mine vă referiţi, zise necunoscutul, vă anunţ că vă înşelaţi. Nu numai că nu cer nimic, dar nici n-aş accepta nimic.

— Politeţuri! insistă Samuel, continuîndu-şi neîncredrea persiflantă. Atunci o să fiţi rugat să vă resemnaţi la posturile pe care ceilalţi le vor solicita în genunchi. Iertaţi-mă că nu vă împărtăşesc pe de-a-ntregul ideile, şi că departe de a condamna ambiţia, o apreciez. Nu este oare în interesul esenţial al cauzei însăşi, ca cei mai înflăcăraţi slujitori ai ei să deţină posturi însemnate? Trebuie să-i lăsăm pe mîna duşmanilor săi? Cine va fi mai capabil să menţină libertatea decît cei care au întemeiat-o? Sub pretextul abnegaţiei, nu doar pe tine te sacrifici, ci şi liberatea. Vă veţi dovedi devotamentul luîndu-vă porţia de putere, şi sînt convins că porţia aceasta va fi în mîini bune, pentru că sînt sigur că nu s-a putut încredinţa o misiune atît de delicată şi atît de periculoasă decît

unui soldat verificat, nu numai prin curajul său, dar şi prin meritele sale.

— Meritul discreţiei! asta-i totul. Ştiu multe lucruri şi cunosc multă lume. Chiar şi pe dumneavoastră, domnule Samuel Gelb, nu numai după chip vă cunosc.

— Ce ştiţi despre mine? întrebă Samuel sfidător.

— Ştiu, de pildă, răspunse calm interlocutorul, că odată cu apartenenţa la carbonarismul francez, faceţi parte şi din Tugendbundul german.

— Cine v-a spus? exclamă Samuel alarmat.

— N-am spus adevărul? zise vizitatorul.

— Se poate, răspunse Samuel. Dar cum se face că sînteţi atît de bine informat asupra treburilor mele personale? Să fiu, cumva, spionat de către fraţii mei?

— Oh! Liniştiţi-vă, domnule. Nu sînt un agent de poliţie, şi n-am pretenţia că ştiu totul. Prietenilor noştri coreligionari, nu vreau şi nu trebuie să le spun decît adevărul. Informaţiile mele în privinţa dumneavoastră se rezumă doar la cele ce v-am spus. Ştiu că sînteţi membru a două societăţi secrete. Să nu credeţi că sînteţi spionat. Din întîmplare şi prin intermediul altei persoane am primit informaţia aceasta care mi se pare că v-a speriat. Din viaţa dumneavoastră şi din trecutul dumneavoastră nu ştiu nimic şi nu vreau să ştiu nimic. În rest, este de la sine înţeles că cele ce le-am aflat nu v-au scăzut deloc în ochii fiecăruia dintre noi, ci dimpotrivă. N-aţi avut decît de cîştigat, participînd în acelaşi timp la două societăţi care urmăresc acelaşi ţel dincoace şi dincolo de Rin. Dar să ne întoarcem la subiectul care m-a adus aici. Vreau să vă cer un serviciu.

— Vorbiţi, domnule.

Între timp, Frédérique, îngrozită şi captivată totodată, vedea dezvăluindu-se în faţa ei, toate secretele pe care Samuel i le ascunsese. Dar ce putea face? Auzise prea mult, ca să se mai poată arăta.

Vizitatorul necunoscut reluă:

— Mai ales din pricina relaţiilor pe care le-aţi păstrat cu Uniunea Virtuţii şi a rangului înalt pe care-l ocupaţi acolo, mi s-a spus, am vrut să mă întreţin cu dumneavoastră. Cunoaşteţi cîştigul pe care carbonarismul propriu-zis l-a avut, acum cîţiva ani, fuzionînd cu asociaţia *Cavalerilor libertăţii*. Uniunea şi unitatea liberalismului francez s-au consolidat şi s-a putut astfel, şi se va putea mai ales, la un moment dat să se acţioneze la unison şi cu

vigoare. Ne-am lărgit rîndurile înnodînd legături cu carbonarismul italian. Dar aceasta nu-i totul; cruciada noastră trebuie să fie una europeană. Şi ce mare pas ar fi în acest scop, stabilirea unor relaţii între carbonarism şi Tugendbund! Tiparul vechilor şi îngustelor mentalităţi ar fi zdrobit, mai devreme sau mai tîrziu, şi metalul topit al libertăţii s-ar răspîndi în toată Europa dezrobită. Dumneavoastră puteţi grăbi această frumoasă zi. Fiţi între Tugendbund şi organizaţiile noastre de carbonari, ceea ce sînt eu între carbonari şi oratorii sau scriitorii opoziţiei.

— Aşfi foarte bucuros, zise Samuel; dar, reluă el cu oarecare amărăciune, eu nu am în Uniunea Virtuţii rangul şi influenţa pe care mi le presupuneţi. Cu toate că, sau tocmai pentru că nici o putere umană nu te poate recompensa pentru serviciile aduse, nici în asociaţia franceză nu am un grad mai ridicat decît în asociaţia germană. Şi totuşi ar fi un mijloc...

— Care?

— Un membru al Consiliului Suprem a fost acum două luni la Paris. Se mai află poate, cu toate că, de mai multe săptămîni nu ne-a mai făcut onoarea să participe la întrunirile noastre de aici. Pot, prin legăturile stabilite, să-l avertizez că o problemă importantă îl solicită printre noi şi să-i transmit propunerea dumneavoastră.

— Mulţumesc din suflet; mai mult nici nu vreau.

Samuel însă voia mai mult. Vedea în lucrul acesta un prilej de acţiune şi de influenţă şi nu era el omul care să-l lase să-i scape din mînă.

— Serviciu contra serviciu, zise el; vă voi pune în contact cu şefii de la Tugendbund. În schimb, vă cer să mă puneţi în contact cu şefii opoziţiei. Cu oamenii aceştia eminenţi, onoarea cauzei noastre, gloria tribunelor şi a presei franceze, - pe care de mult timp ard de nerăbdare să-i cunosc şi să-i frecventez. M-aţi putea pune uşor în legătură cu ei.

— Fie! Dar luaţi aminte, zise trimisul dînd din cap cu tristeţe, v-aţi putea pierde unele iluzii, dacă vă apropiaţi prea mult de aceşti idoli. Introducîndu-vă în intrigile şi în manevrele lor, vă voi introduce şi în multe ticăloşii. Ce importanţă mai are? e treaba dumneavoastră. În ceea ce mă priveşte, aştept să-mi faceţi un prea mare serviciu, aşa că nu vă pot refuza. Dorinţa vă va fi îndeplinită.

— Mulţumesc.

— Acum să discutăm despre celălalt subiect al vizitei mele. Este vorba despre ceva legat tot de dumneavoastră şi în interesul

dumneavoastră. Avem deplină încredere în dumneavoastră, sînteţi de-ai noştri de peste cincisprezece ani, iar afinităţile dumneavoastră cu Tugendbundul au contribuit şi mai mult la consolidarea simpatiei ce v-o purtăm. Dar dacă dumneavoastră sînteţi incapabil să ne înşelaţi, v-aţi putut, poate, înşela pe dumneavoastră înşivă.

— Vă rog, ajungeţi la subiect.

— Ajung. Sînteţi sigur că-l cunoaşteţi pe acest Jules Hermelin, pe care l-aţi introdus în asociaţie?

— Foarte sigur.

— Vi s-a recomandat ca un comis-voiajor; v-a vorbit cu patos despre libertate, v-a exprimat dorinţa fierbinte de a face ceva pentru emanciparea ţării sale, v-a furnizat, de altfel, admirabile lămuriri şi garanţii despre cinstea şi onoarea sa?

— Bineînţeles!

— Ei, bine, aflaţi că acest Jules Hermelin se numeşte Julius von Hermelinfeld, conte von Eberbach; că acest comis-voiajor este ambasadorul Prusiei!

În faţa unui adevăr atît de clar exprimat, Samuel Gelb nu-şi putu reţine paloarea.

Dar paloarea sa se putea explica prin uimire.

— Nu este cu putinţă! exclamă el.

— Ba este sigur, reluă trimisul. L-am recunoscut eu însumi ieri; îl mai întîlnisem la două sau trei serate diplomatice.

— Poate că v-aţi înşelat, confundîndu-l cu altcineva, zise calm Samuel, revenindu-şi în fire.

— Sînt sigur de ceea ce spun. De altfel domnul von Eberbach nici nu se străduieşte să-şi ascundă ţinuta sau glasul. Trebuie să aibă un mare curaj sau să fie foarte sătul de viaţă ca să se joace astfel cu pericolul. Dumneavoastră înşivă, domnule Samuel Gelb, v-aţi exprimat unele dubii. S-au făcut cercetări în direcţiile pe care le-aţi indicat; ele au fost la început în favoarea noului venit; dar, aprofundîndu-le, însărcinat fiind cu cercetarea trecutului contelui von Eberbach, printr-o întîmplare pe care n-o pot dezvălui pe de-a-ntregul, am descoperit totodată şi relaţiile dumneavoastră cu Tugendbundul. Încă o dată, am dovezi şi într-o privinţă şi în cealaltă.

— Şi? întrebă Samuel. Ce-aţi hotărît?

— Regulamentele noastre sînt categorice, zise interlocutorul: orice trădător este condamnat la moarte.

Frédérique se înfioră. Contele von Eberbach, prietenul lui Samuel Gelb, al doilea tată al lui Lothario, era ameninţat cu pum-

nalul! O sudoare rece îi năpădi fruntea şi fu nevoită să se sprijine de perete ca să nu cadă.

Samuel, însă, n-avu decît o tresărire, repede înăbuşită.

— Dar, obiectă el, presupunînd că Jules Hermelin este, aşa cum credeţi dumneavoastră, contele von Eberbach, ce dovadă aveţi că vrea să vă trădeze?

— Ar fi posibil, în funcţia pe care o ocupă. De altfel, vom afla, şi atunci...

— Şi atunci?

— Eu nu sînt, domnule, în carbonarism, nici judecător nici executorul sentinţelor. Ba chiar regret şi dezaprob violenţele. Dar nu eu sînt stăpînul. Datoria mea este să spun ceea ce ştiu celor ce vor decide asupra sorţii contelui von Eberbach. Şi oricît de înaltă poziţie ar avea el, se înşeală dacă-şi închipuie că răzbunarea carbonarismului n-o să-l poată atinge.

— Domnule, imploră aproape Samuel, dacă dezaprobaţi violenţa, cine vă forţează să denunţaţi? Răspund cu capul meu că nu există aici nici un pericol. Şi chiar de-ar fi ambasadorul Prusiei, de ce să nu fie sincer? Am auzit că contele von Eberbach, în tinereţea sa, făcuse parte din Tugendbund; de unde ştiţi că n-o mai fi încă?

— Ştiţi dumneavoastră? Sînteţi sigur? întrebă interlocutorul.

— Nu fac nici o afirmaţie, zise Samuel, temîndu-se că mersese prea departe.

— În cazul acesta, fiţi atent, şi nu mai apăraţi atîta un afiliat îndoielnic. Noi v-am socotit cu toţii un om de bună-credinţă. Am decis să vă avertizăm, pentru că vă considerăm manevrat şi supravegheat, ca membru în asociaţia Tugendbund, de către ambasadorul Prusiei. Dar dacă spuneţi că nu v-aţi înşelat şi că ştiaţi cine este Jules Hermelin, nu numai asupra lui Jules Hermelin vor cădea bănuielile noastre.

Samuel înţelese că dacă mai insistă se compromitea.

— N-aş vrea să daţi alt sens spuselor mele, zise el. N-am să trădez carbonarismul, aşa cum n-am trădat Tugendbundul, pe care-l slujesc de douăzeci de ani. Dar vă rog un lucru. Eu l-am introdus pe Jules Hermelin, deci îmi aparţine. Cer să fiu însărcinat să-l supraveghez eu însumi. Fiţi liniştit. Voi afla cine este şi ce vrea, şi, dacă este un trădător, de nu-l voi pedepsi eu mai întîi, pedeapsa să-mi revină mie.

— Ah! zise vizitatorul, lucrul acesta nu depinde de mine. Voi transmite cererea dumneavoastră, dar nu vă promit că va fi şi îndeplinită. Nu-mi iau răspunderea asupra cruţării contelui von Eberbach. Datoria mea a fost să vă avertizez; cu aceasta, misiunea mea s-a încheiat.

Se ridică de pe scaun; Samuel făcu la fel.

— Aşadar, ne-am înţeles, reluă trimisul: dumneavoastră ne puneţi în legătură cu prietenii dumneavoastră din Uniune, iar eu vă fac legătura cu prietenii mei din opoziţie. La revedere. Dacă veţi avea ceva să-mi comunicaţi, ştiţi cum.

— La revedere, zise Samuel.

Frédérique îi auzi mergînd spre uşă; auzi uşa deschizîndu-se, vocile şi paşii îndepărtîndu-se. Apoi nu mai auzi nimic.

Era mai mult moartă decît vie şi abia îşi găsi forţa să iasă din ascunzătoare şi să străbată încăperea unde se spuseseră lucruri atît de cumplite.

Se refugie în odaia ei.

Contele von Eberbach şi Samuel însuşi, a căror prietenie nu va întîrzia să fie cunoscută, treceau printr-un pericol de moarte. Cumplita realitate nu-i mai ieşea din minte.

Ce să facă? Nu-l putea lăsa totuşi să moară pe omul care o adoptase şi o educase, dar nici pe tatăl lui Lothario.

Rămase o jumătate de oră pradă celor mai dureroase nelinişti, făcîndu-şi planurile cele mai bizare.

Deodată un gînd îi trecu prin minte.

Coborî şi o găsi pe doamna Trichter în sufragerie.

— Unde-i domnul Samuel Gelb, întrebă ea.

— A ieşit adineaori.

— A zis că va întîrzia mult?

— A zis că nu se întoarce decît diseară.

— Perfect. Puneţi-vă haina, vă rog; vom pleca şi noi.

XX

SINGURĂTATE

Julius, ca toţi bărbaţii uzaţi de o existenţă petrecută în muncă sau în plăceri, nu-şi regăsea puţină vigoare şi poftă de viaţă decît seara sau noaptea, cînd se lăsa absorbit îndelung de vîrtejul vieţii. Dimineaţa, după un somn greu şi agitat, se simţea obosit, abătut, sfîrşit.

În starea aceasta se trezise el, a doua zi după reprezentaţia de la Operă şi după întrunirea de la cercul de carbonari. Se zvîrcolise de douăzeci de ori în pat, încercînd să readoarmă, enervat, obosit, lipsit de voinţă şi de energie.

Ziua care se strecura prin storurile lăsate îi pricinuia o senzaţie de greaţă şi gîndul că trebuia să reintre în viaţă, îl indispunea şi îl enerva.

Pe o măsuţă alăturată patului său se afla un flacon de cristal. Luă trei sau patru pilule de fosfor şi le înghiţi, ca să se remonteze. Cordial mortal, folosit în această doză!

La rugăminţile lui, Samuel îi preparase aceste pilule, recomandîndu-i să nu ia decît una şi la lungi intervale.

Dar Julius, păsîndu-i prea puţin de viaţă, le lua în fiece zi şi ajunsese chiar să dubleze şi să tripleze doza, pentru ca fosforul să-şi facă efectul.

Fizicul reîntinerit, reîntinerise şi moralul. La un minut după ce înghiţise pilulele, contele von Eberbach se simţise aproape voios.

Sună şi valetul său veni să-l îmbrace. Se bărbieri, îşi termină repede toaleta şi ceru să i se aducă trăsura pentru a-l conduce în insula Saint-Louis, la Olympia.

Se făcuse abia ora nouă.

Pe drum sîngele i se pusese în mişcare, mulţumită fosforului şi zdruncinăturilor trăsurii. Regăsi în el aproape întreaga-i iubire pentru imaginea Christianei.

— Da, ar fi chiar o nenorocire dacă Olympia m-ar părăsi. M-ar lipsi şi de puţinul suflet pe care-l am. Flacăra divină a Christianei s-ar stinge. Dar nu, aş fi chiar un naiv să cred că Olympia a avut măcar de gînd să plece. Samuel mi-a spus aşa ca să mă neliniştească şi să mă îmboldească. Şi chiar de ar fi avut o clipă această idee, proiectul i s-ar fi evaporat în zori, odată cu visele. O voi deranja şi nu va pricepe de ce o vizitez atît de dimineaţă.

Cînd ajunse, Julius văzu o trăsură în faţa porţii cîntăreţei. Dar, în tulburarea sa, nu observă şi alta, cu perdeluţele ermetic trase, oprită la cîţiva paşi mai departe.

Dintele geloziei i se înfipse în inimă.

— Deci asta este! murmură el printre buzele strînse, o deranjez mai tare decît îmi închipuisem! Se pare că primeşte vizite mai matinale decît a mea.

Intră în curte şi urcă fără să-i spună nimic portarului.

Uşa anticamerei era deschisă. Îl găsi pe lordul Drummond discutînd cu servitorul credincios al Olympiei.

— Signora Olympia nu primeşte încă? întrebă Julius.

— A plecat, zise lordul Drummond.

— A plecat! exclamă Julius.

— Azi-noapte, la patru dimineaţa, zise servitorul.

— Este prea adevărat, adăugă lordul Drummond. A lăsat biletul acesta adresat amîndurora.

Şi îi întinse lui Julius o scrisoare desfăcută.

— M-am despărţit de signora la sfîrşitul spectacolului, reluă lordul Drummond şi nădăjduiam s-o fi convins că trebuia să rămînă la Paris. Totuşi, azi-dimineaţă, neliniştit, am alergat. Am sosit cu cîteva minute înaintea dumneavoastră şi am găsit biletul acesta pe care mi-am îngăduit să-l deschid. Citiţi.

Julius citi.

Plec la Veneţia, pentru mult timp. Cine mă iubeşte, să mă urmeze.

Olympia

— Şi chiar dacă-i o punere la încercare, zise lordul Drummond, eu n-o voi dezminţi. Plec, domnule conte, şi vă anunţ că voi comanda o trăsură chiar acum. Sosind la Veneţia, Olympia mă va găsi acolo. Nu veniţi cu mine?

— Sînt ambasador la Paris, nu la Veneţia, zise Julius palid şi întunecat.

— Ai dreptate. În cazul acesta, adio.

— Drum bun.

Îşi strînseră mîna şi lordul Drummond plecă.

Julius întinse o pungă de bani servitorului.

— Vreau să vizitez apartamentul, zise el.

— Cum doreşte Excelenţa Sa, răspunse valetul.

Julius străbătu toate încăperile, care erau pline cu lăzi desfăcute şi mobile neorînduite. Nu mai exista îndoială: Olympia plecase de-a binelea! Julius simţi că se sufocă şi părăsi în grabă odăile pline, ca să spunem aşa, de absenţa Olympiei.

Jos, îşi regăsi trăsura şi urcă. Cea a lordului Drummond nu mai era.

— La hotel! porunci Julius servitorului său.

Caii porniră în galop. Trăsura trasă cu cîteva case mai departe, începu s-o urmărească pe a lui Julius.

Primul gînd al lui Julius, în tulburarea sa, era să se ducă după Olympia. Dar meseria de ambasador îl reţinea la Paris! Şi apoi, dac-ar regăsi-o, la ce bun? O artistă atît de ciudată şi de voluntară, preocupată doar de arta sa! Cu siguranţă, nu-l iubea. Dar el, era oare convins c-o iubeşte?...

Şi totuşi, degeaba-şi spunea aceste lucruri, simţea că plecarea Olympiei îi zdrobea ceva în inimă. Femeia aceasta luase cu ea o parte din viaţa sa. Cu atît mai bine! Singurul regret era că n-o luase pe toată.

Trăsura se opri la poarta clădirii ambasadei; dar Julius nu coborî.

— Du-te şi vezi dacă domnul Lothario este în cameră, zise el.

Lothario ieşise.

— Atunci spune-i vizitiului să mă ducă la prinţesă.

Trăsura care o urmărea pe a lui Julius se oprise de asemenea. Acum pornise din nou. Dar după două minute de mers s-a oprit iarăşi.

Olympia, care se afla în cupeu împreună cu Gamba, întredeschise repede portiera şi-l văzu clar pe Julius coborînd în faţa hotelului unde locuia prinţesa.

Se trase iute înapoi.

— Asta-i tot ce voiam să văd, zise ea cu un zîmbet de amă-

răciune. Are cu cine se consola! Gamba, poţi să-i spui vizitiului să întoarcă şi să ne conducă la bariera Trône, unde ne aşteaptă trăsura de poştă.

— Aşadar, plecăm cu adevărat? întrebă Gamba.

— Da.

Gamba scoase un chiot de bucurie, dar se opri văzînd două lacrimi curgînd pe obrajii îngălbeniţi ai Olympiei.

Dădu ordin vizitiului, care mînă caii.

Între timp, Julius fusese primit de servitorii prinţesei cu un fel de surpriză şi stinghereală, de parcă nu se aşteptau să-l vadă.

Fusese poftit în salon. Contele aşteptă preţ de o jumătate de ceas.

Prinţesa apăru, în sfîrşit, înfăşurată într-un halat de casă, morocănoasă, părînd incomodată şi grăbită.

Abia îi spuse lui Julius să se aşeze.

— Eraţi ocupată? zise el.

— Nu, răspunse ea cu un aer care voia să spună da. Parcă ştiam că nu se vine în vizită la ora zece sau unsprezece dimineaţa.

— Eraţi cu cineva? reluă el.

— Poate, răspunse ea distant. Şi cum îi mai merge signorei Olympia? întrebă apoi pe un ton tăios.

— A plecat azi-dimineaţă la Veneţia, zise Julius. Vin de la ea, nu mai era nimeni.

— Veniţi de la ea! exclamă acru prinţesa, şi deoarece n-aţi găsit pe nimeni, v-aţi gîndit să treceţi pe la mine. Într-adevăr, trebuie să-i fiu foarte recunoscătoare cîntăreţei acesteia şi plecării ei căreia-i datorez vizita dumneavoastră. Sînteţi chiar prea bun că-mi dăruiţi rebutul actriţelor dumneavoastră.

— Iertare! Sufăr... nu înţeleg nimic din primirea pe care mi-o faceţi, zise Julius obosit dinainte de scena pe care o prevedea.

— Nu înţelegeţi nimic, şi totuşi este limpede. Ieri, mi-aţi dat întîlnire la Operă şi în clipa în care eu intram, dumneavoastră ieşeaţi. V-am reţinut aproape cu forţa; un sfert de oră mai tîrziu, m-aţi părăsit sub pretext că trebuie să vă întîlniţi cu un prieten. Azi-dimineaţă, prima persoană la care aţi alergat a fost cîntăreaţa. Vă rog să mă credeţi că n-am ajuns să decad într-atîta încît să suport astfel de maniere. Dacă nu-mi puteţi acorda decît acele ore pe care vi le lasă prietenii şi cîntăreţele dumneavoastră, puteţi să le păstraţi pentru alţii.

— Înseamnă că ne despărţim? zise Julius, ridicîndu-se.

— Luaţi-o cum vreţi, răspunse prinţesa, ridicîndu-se de asemenea.

— Presupun că aveţi un motiv mai serios decît pretextul de adineaori, zise Julius; dar nu mai am nici vîrsta şi nici puterea să forţez zăvorul secretelor unei femei. Dacă doriţi să mă vedeţi, sînt la dispoziţia dumneavoastră. Vă cer iertare că v-am deranjat într-un mod atît de deplasat.

Şi înclinîndu-se pînă la pămînt, părăsi salonul.

— Asta-i, îşi zise el, coborînd scara, sînt înlocuit, şi îmi face scene ca să nu-i pot face eu ei. Pe legea mea! Cu atît mai bine. O legătură mai puţin care m-ar fi incomodat, şi care nu era cea mai puţin complicată! Vai, vai, ne prefacem că nu înţelegem şi totuşi legăturile acestea alcătuiesc trama vieţii, iar cînd se desfac mai multe fire, ţesătura se rupe.

Ceru să fie recondus acasă.

— Lothario s-a înapoiat? întrebă el în anticameră.

— Da, Excelenţă.

— Rugaţi-l să vină.

Un moment mai tîrziu, Lothario intră.

— M-aţi chemat, domnule, zise el.

— De două ori. Ai ieşit de dimineaţă.

— Voiaţi să-mi spuneţi ceva, unchiule? îl întrerupse Lothario.

— Nimic, voiam doar să te văd. Simţeam nevoia să văd un chip prietenos. Am petrecut o dimineaţă tristă. Ştii şi tu, Olympia...

— Da, Olympia, repetă în mod automat Lothario, absorbit parcă de alte gînduri.

Într-adevăr, în clipa cînd contele von Eberbach îşi chemase nepotul, servitorul însărcinat cu scrisorile către Frédérique şi Samuel, nu se înapoiase încă. Lothario aştepta răspunsul teribil de îngrijorat, şi toate gîndurile lui erau îndreptate spre casa din Ménilmontant.

— Ei da! continuă Julius, Olympia a plecat.

— A plecat? exclamă Lothario.

— Da. La Veneţia. Mă tem, prietene, că-mi lasă în viaţă un gol mai mare decît îmi închipuiam. Ca să-l umplu, am fost adineaori la prinţesă. Am găsit-o mai ursuză ca niciodată de cînd o ştiu. Şi eu eram într-o dispoziţie proastă, astfel că ne-am certat dintr-o dată. Încîntătoare soartă mai am, nu-i aşa, dragul meu?

Iată-mă de aici înainte, izolat cu totul. Doar tu mi-ai mai rămas, doar tu îmi înţelegi îngrijorarea. Tu care eşti tînăr, fericit şi puternic, trebuie să mă ajuţi să-mi revin şi să mă consolezi. Eşti singura fiinţă de pe lume care mi-este apropiată. Mă iubeşti, nu-i aşa, Lothario?

— Sigur, unchiule dragă, răspunse Lothario preocupat.

— Ce-am putea face astăzi? continuă Julius. Ai putea aranja o partidă de joc, vrei? Tu, ca să te distrezi, eu ca să uit.

— Cum să nu, zise Lothario, îndreptîndu-se iute spre uşă.

— Dar ce-i cu tine? exclamă Julius mirat.

— Nimic, răspunse Lothario. Mi s-a părut că mă strigă cineva. M-am înşelat.

Se înapoie, încercă să-şi asculte unchiul şi să-i răspundă. Dar neatenţia lui era mai mare decît voinţa. Degeaba se interesa de necazurile contelui von Eberbach, inima îi bătea prea tare ca să poată auzi ceva în afara bătăilor inimii sale. Avea senzaţia că uşa se deschide în fiece secundă şi tresărea involuntar la gîndul scrisorii ce urma s-o primească.

În cele din urmă, Julius observă preocuparea nepotului său şi-şi scutură capul cu îndurerare.

„Foarte simplu, îşi zise el, îl plictisesc! La vîrsta lui, are altceva mai bun de făcut decît să asculte condoleanţele unui suflet epuizat. Ridurile înspăimîntă zîmbetele şi luna mai nu se împacă cu luna noiembrie. Să-mi păstrez norul şi să-i las lui lumina."

— Haide, acum că te-am văzut, îi spuse el lui Lothario, te poţi duce la treburile tale sau la distracţiile tale. Du-te, băiete.

Lothario nu se lăsă rugat a doua oară; strînse mîna unchiului său şi urcă în odaia ale cărei ferestre dădeau spre curte, permiţîndu-i să vadă cu un minut mai devreme înapoierea servitorului.

Julius era astfel singur pe lume. Iubită, familie, totul îl părăsea. Christiane murise; Olympia plecase; prinţesa era mînioasă; Lothario era tînăr! Dintre toţi cei care se implicaseră în viaţa sa, mai rămăsese o singură fiinţă căreia nu i se adresase în dimineaţa aceasta, Samuel. Dar Julius îl cunoştea prea bine pe Samuel Gelb, ca să aştepte de la el devotamentul alinării. Ironia şi sarcasmul care te duc la disperare! Să-i fie de bine!

Ce motiv putea să-l reţină în viaţă? Lucrase destul în domeniul afacerilor publice ca să nu găsească pretexte care să-i pună

mintea la contribuţie, dar văzuse, de asemenea, prea de aproape neantul individualităţilor precum şi nepăsarea cu care intrigile şi evenimentele îi distrug pe aceia care se credeau cei mai utili. Putea să se pună în slujba unei opere de-o viaţă pe care putea s-o răstoarne brusc capriciul unei femei? Să se dedice unui vis pe care prinţesa, de pildă, l-ar fi întrerupt în orice moment rechemîndu-l la ea?

Procedeul acesteia îl dezgustase de la început şi nu mai era dispus să se supună unei politici care cerea ca, pentru a guverna o ţară, să fii marioneta unei femei.

Contele von Eberbach trecea printr-una din acele clipe cînd te joci de bunăvoie cu propria viaţă, întorcînd-o cînd pe-o faţă cînd pe alta, dar gîndul sinuciderii nu-i venea în minte. De ce să-şi ia viaţa? Nu merita. Cu puţină răbdare, avea să moară curînd.

În clipa aceasta, servitorul intră în cameră.

— Ce este? întrebă răstit Julius.

— Cineva vrea să-i vorbească Excelenţei Sale.

— Nu-s aici pentru nimeni, răspunse Julius.

Servitorul ieşi.

După cîteva minute, apăru iarăşi.

— Ce s-a mai întîmplat? întrebă Julius enervat.

— Îi cer iertare monseniorului, zise valetul, dar este tot persoana pe care am mai anunţat-o.

— V-am spus că nu sînt aici.

— I-am spus, Excelenţă. Dar această persoană stăruie, jurîndu-se că vrea să vă comunice lucruri de cea mai mare importanţă, şi că nu vrea să vă spună decît un cuvînt, dar că viaţa dumneavoastră depinde de acest cuvînt.

— La dracu! zise Julius ridicînd din umeri. Un pretext ca să intre pe uşă.

— Nu cred, zise valetul. Tînăra pare atît de emoţionată încît trebuie să fie sinceră.

— Este o tînără?

— Da, monseniore, o foarte tînără fată, după cîte mi-am putut da eu seama prin transparenţa vălului: o germană. A venit împreună cu guvernanta sa, şi ea tot germană.

— Şi ce-mi pasă mie? reluă Julius. Spuneţi-i tinerei acesteia că sînt ocupat şi că n-o pot primi.

Valetul se pregătea să iasă, dar Julius îşi schimbă brusc gîndurile, ca elementele acelea plutitoare care nu se sprijină pe nimic, şi-l rechemă.

— La urma urmei, dacă n-are să-mi spună decît un cuvînt, să intre. Este o femeie şi este o compatrioată. Două motive ca să nu fi venit chiar degeaba.

Valetul ieşi şi reapăru îndată, introducînd o tînără cu voalul tras pe faţă şi tremurînd din tot trupul.

Femeia care o însoţea rămăsese în anticameră.

XXI

DEGETUL LUI DUMNEZEU

— Domnule... domnule conte... Excelenţă... îngînă tînăra cu o emoţie care se desprindea atît din timiditatea şi gesturile ei cît şi din tremurul vocii.

Deşi era ascunsă de văl şi de mantie, Julius putea deslusi după talia suplă şi delicată că era foarte tînără.

— Luaţi loc şi reveniţi-vă, domnişoară, zise el blînd.

O conduse spre un fotoliu şi se aşeză lîngă ea.

— Doriţi să-mi vorbiţi? întrebă el.

— Da. Despre un lucru foarte grav. Dar ar trebui să nu ne audă nimeni.

— Fiţi liniştită, domnişoară. Am şi dat ordin, însă îl mai repet, ca să vă convingeţi definitiv.

Sună şi-i spuse feciorului din casă ca nimeni, fără excepţie, să nu intre, indiferent ce motiv ar avea.

— Acum, domnişoară, spuse el, putem vorbi liniştiţi.

Apoi, văzînd că ea încă tremura, începu să vorbească el pentru a-i da timp să-şi revină.

— Iertaţi-mă, domnişoară, că v-am lăsat să aşteptaţi atîta. Dar am o viaţă încărcată, sau secătuită, dacă preferaţi. Am nenumărate griji mărunte şi nenumărate probleme găunoase, care seamănă cu starea existenţei mele.

— Pe mine, domnule, să mă iertaţi c-am stăruit atîta, dar este vorba de o problemă de viaţă şi de moarte. Excelenţa voastră trece acum printr-un pericol de moarte.

— Doar unul? oh! nu vă cred, răspunse Julius cu un zîmbet trist.

— Ce vreţi să spuneţi?

— Uitaţi-vă la mine. Pericolul de moarte despre care-mi vorbiţi mă ameninţă probabil din afară. Dar eu cunosc altul care-i mai puţin departe şi de care nu voi scăpa; cel pe care-l port în mine.

Tînăra îl privi pe contele von Eberbach.

Obrajii adînciţi, buzele albe, tenul pergamentos, cearcănul întunecat din jurul ochilor, singurii care trăiau încă, îi treziră un sentiment dureros. Oricît de uzat şi sfîrşit părea contele von Eberbach, simţeai că n-aveai în faţă un om fără inteligenţă şi fără sensibilitate.

Sufletul îşi lăsase amprenta pe chip şi razele toamnei mai zăboveau încă peste zăpada pretimpurie. În ciuda degradării fizice a omului, altădată amabil şi generos, eleganţa şi demnitatea dăinuiau încă pe fruntea înaltă, îmbinîndu-se cu o bunătate profundă şi întreaga sa fiinţă inspira un irezistibil respect şi simpatie.

Să fi fost seducţia acestei bunătăţi oglindită în ochii contelui? Să fi fost suferinţa şi boala trădate de chipul palid şi ostenit? Privindu-l, tînăra se simţi pătrunsă de o înduioşare stranie, de parcă contele von Eberbach nu i-ar fi fost străin, de parcă boala lui o durea, de parcă ar fi existat o înrudire între ea şi tristeţea distinsei figuri.

Dar nu sînt oare femeile surorile de caritate ale tuturor suferinţelor?

— Ah! domnule conte, sînteţi bolnav? zise ea.

— Aşa cred.

— Trebuie să vă îngrijească cineva.

— Cine?, întrebă Julius.

— Doctorii.

— Oh! nu doctorii îmi lipsesc mie. Există la Paris atîtea somităţi ştiinţifice, iar eu sînt ambasadorul Prusiei, adică pot să-i plătesc. Dar nu numai doctorii te vindecă, mai este nevoie şi de altceva.

— De ce?

— De infirmiere. Un fiu sau o fiică pentru a te îngriji, un frate care să te sprijine, o soţie care să te iubească. Este nevoie, într-un cuvînt, de o fiinţă care să se intereseze de tine şi care să te intereseze şi pe tine. Eu, la cine să ţin? Pe cine mai interesează viaţa mea?

— Pe prietenii dumneavoastră, zise fata.

— Prieteni!

Şi fără să mai adauge un cuvînt, Julius ridică din umeri.

— Sigur că da, continuă tînăra. Aveţi prieteni?

— Nu, domnişoară.

— Cunosc eu pe cineva.

— Dumneavoastră! zise Julius. Dar cine sînteţi?

— Nu mă întrebaţi, zise ea. Dar faptul că am venit la dumneavoastră, nu este o dovadă că aveţi prieteni pe care-i preocupă soarta dumneavoastră? Am venit să vă salvez.

— De cine?

— Ascultaţi: faceţi parte dintr-o asociaţie, un fel de conspiraţie politică...

— S-ar putea, zise Julius, privind-o neîncrezător.

— Eu ştiu. Dacă doriţi amănunte, ştiu că aţi împrumutat un nume fals. V-aţi dat drept Jules Hermelin. Vedeţi că ştiu totul?

— Ei şi? Ce-i cu asta?

— Aflaţi că aţi fost descoperit! Se ştie că Jules Hermelin este contele von Eberbach.

— Cum aţi aflat? Şi cine sînteţi dumneavoastră şi ce v-a determinat să veniţi ca să-mi spuneţi?

— Acesta este secretul meu, zise fata şi nu este nevoie să-l ştiţi.

— Ba da, insistă Julius. Trebuie să-l aflu; mai întîi ca să vă mulţumesc. Fiinţele care se interesează de mine sînt prea puţine ca să nu doresc să le cunosc. Vă rog, aş vrea ca serviciul pe care mi-l faceţi să aibă o faţă umană pentru a şti cui să-i fiu recunoscător. Fiţi bună şi ridicaţi-vă vălul.

— Nu se poate, zise ea. Şi la urma urmei, ce v-ar folosi? Nu m-aţi văzut niciodată. Chipul meu nu v-ar spune nimic.

— Şi atunci? de ce să nu mi-l arătaţi?

— Pentru că, zise ea, ne-am putea întîlni mai tîrziu şi m-aţi recunoaşte.

— Şi?

— N-aş vrea să se ştie că eu v-am prevenit, pentru că atunci s-ar afla cum am descoperit secretul.

— Vă rog, zise Julius.

— Nu. Vă rog, nu mai insistaţi.

— În cazul acesta, regret că v-aţi deranjat degeaba.

— Degeaba?

— Da, degeaba, pentru că nu vă cred.

— De ce nu mă credeţi?

— Dacă tot ceea ce mi-aţi spus este adevărat şi dacă aţi venit într-adevăr cu intenţia de a mă salva, nu v-ar fi fost teamă să vă arătaţi chipul şi nu v-aţi fi sinchisit că v-aş fi putut recunoaşte vreodată. Misterul în care vă învăluiţi mă îndeamnă să presupun că în spatele intervenţiei dumneavoastră există... cel puţin un gînd ascuns.

— Un gînd ascuns! Care? întrebă fata descumpănită.

— Eu nu vă acuz, continuă Julius. Nu afirm că mi-aţi fost trimisă, ca sub pretext că-mi faceţi un serviciu, să-mi smulgeţi o mărturisire.

— Ah! exclamă ea, cu glasul îndurerat.

— Nu spun că inventînd un pericol imaginar, cineva încearcă să mă oprească din drum. Dar întrucît dumneavoastră n-aveţi încredere în mine, am şi eu dreptul să nu mă încred în dumneavoastră. Nimeni nu mă poate opri, îmi voi continua drumul ca şi în trecut, ca şi cum n-aţi fi venit. Dacă vă preocupă soarta mea, nimic mai simplu decît o privire sinceră şi deschisă. Nu voiţi? Atunci, cu atît mai bine! Dacă mi se întîmplă o nenorocire, nici o pagubă. Nu ţin să trăiesc. Dumneavoastră aveţi dreptul să vă ascundeţi, eu am dreptul să mor.

— Atunci îmi scot vălul, exclamă tînăra.

Îşi ridică vălul şi ochii fermecaţi ai lui Julius văzură o tînără frumoasă de şaisprezece ani, pe care n-o cunoştea.

— Mulţumesc, mulţumesc din suflet, dragă copilă, zise contele von Eberbach. Acum te cred. Sînt profund emoţionat de dovada de simpatie pe care aţi binevoit să mi-o arătaţi. Sînteţi tot atît de bună, pe cît de frumoasă.

Tînăra se înroşi uşor.

— Dar fiţi pe pace, reluă ambasadorul Prusiei; nu trec printr-un pericol atît de mare, cum vedeţi. În conspiraţia aceasta, cum o numiţi dumneavoastră, am prieteni puternici.

— Ah! să nu vă bizuiţi pe ei, n-or să aibă nici o putere.

— Îi cunoaşteţi, aşadar?

— Cunosc unul, zise tînăra. A făcut şi va face totul ca să vă apere. Am fost martora eforturilor sale. Dar nu poate nimic. Nu poate nici să vă spună că aţi fost descoperit. Jurămîntul său îi interzice. Din fericire, întîmplarea m-a făcut să aflu secretele acestea cumplite, iar eu nu sînt legată de nici un jurămînt.

Julius se întreba cine ar putea fi tînăra şi de ce prieten vorbea.

Deodată, îl străfulgeră un gînd.

— Încă o dată, vă rog să fiţi liniştită, spuse el. La nevoie, nu-mi rămîne decît să apelez la cel care m-a introdus în carbonarism; îmi cunoaşte adevăratul nume.

— Este prietenul despre care v-am vorbit, zise tînăra; şi şi-ar da viaţa, ca să vă salveze.

— Ah! vă cunosc acum, exclamă Julius. Sînteţi domnişoara Frédérique.

— Da! domnule, vă rog să nu-i spuneţi, îl imploră ea, tremurînd şi parcă înlăcrimată. Dacă prietenul meu ar afla...

— Ei bine, ar afla că sînteţi un înger de bunătate şi devotament, aşa cum sînteţi un înger de frumuseţe şi graţie.

Aceeaşi atracţie pe care Frédérique o resimţise privindu-l pe Julius, o resimţea şi Julius privind-o pe Frédérique. Ai fi zis că exista între ei o legătură de neînţeles. Se vedeau pentru prima oară şi li se părea că se cunoscuseră dintotdeauna. Un instinct imperios îi împingea unul către celălalt.

— Vă rog să nu-i vorbiţi despre vizita mea, domnului Samuel Gelb, zise ea. Va trebui să-i explicaţi că i-am descoperit secretul, şi mi-ar purta pică pe bună dreptate.

— Nu te mai frămînta, dragă copilă, îţi făgăduiesc să nu-i spun nimic. Este cea mai mică dovadă a recunoştinţei mele.

Deodată Frédérique tresări.

— Ascultaţi, zise ea.

În camera învecinată, Lothario spunea:

— Ah! dar interdicţia nu este şi pentru prietenul intim al excelenţei sale, pentru domnul Samuel Gelb. Iau toată răspunderea asupra mea şi voi bate eu însumi în uşă.

— Domnul Samuel Gelb! exclamă Frédérique înspăimîntată.

Apoi s-a auzit vocea lui Samuel:

— Cum, dumneavoastră aici, doamnă Trichter?

— Ce-i de făcut? zise Frédérique.

— Vreţi să ieşiţi pe aici? zise Julius arătîndu-i altă uşă în fundul salonului.

— Dar cum să mă întîlnesc cu doamna Trichter? iar dînsa cum să-şi justifice prezenţa?

— Atunci lăsaţi totul în seama mea.

Şi contele deschise uşa, lăsîndu-i să intre pe Samuel şi pe Lothario.

XXII

TENSIUNI

Samuel şi Lothario scoaseră o exclamaţie de surpriză zărind-o pe Frédérique.

— Tu, aici! zise Samuel.

— Domnişoara Frédérique! exclamă în acelaşi timp Lothario.

— Da, răspunse Julius, domnişoara Frédérique, care, împinsă de generosu-i suflet, a binevoit să vină pînă aici ca să-mi facă un mare şi real serviciu.

— Un serviciu? repetă Samuel privind-o pe Frédérique care tremura din tot trupul. Ce serviciu? Nu ştiam că Frédérique îl cunoaşte pe contele von Eberbach.

— Pînă acum o oră nu ne cunoşteam, răspunse Julius; dar am făcut cunoştinţă şi acum sîntem prieteni vechi.

— O prietenie repede înnodată, zise Samuel fixîndu-l cu privirea pe Julius.

— Dar care nu se va deznoda atît de uşor, cel puţin în sufletul meu şi căreia-i voi rămîne mereu îndatorat, cît timp voi trăi... E-adevărat că, probabil, nu voi mai trăi mult.

O licărire ciudată apăru în ochii lui Samuel. Acest improvizator al răului clocise subit o idee.

Îşi reluă întrebarea:

— Totuşi, sînt curios să aflu ce motiv atît de imperativ a putut-o aduce aici pe Frédérique, fără să-mi ceară consimţămîntul.

— Poţi şi trebuie să afli totul, reluă Julius, şi-ţi voi spune îndată după ce rămînem singuri. Nu vă temeţi, domnişoară, continuă el liniştind-o prin gesturi pe tînăra neliniştită, fapta dumneavoastră este nobilă şi nevinovată, şi vă dau cuvîntul meu că Samuel nu va avea pentru dumneavoastră decît cuvinte de laudă şi de mulţumire. De ce să se supere? Îţi repet, Samuel, că n-o cunoşteam şi nici dînsa nu mă cunoştea. Ah! înţeleg acum entuziasmul lui Lothario, care doar o întrezărise, şi-ţi înţeleg şi grija bănuitoare cu care ne-ai ascuns-o, răule avar! Aş forţa uşile şi

aş escalada zidurile, dacă ar trebui. Şi cum ea a putut veni spre mine fără să-ţi spună, la nevoie şi eu voi putea veni spre ea, fără voia ta. Recunoştinţa nu trebuie să fie mai prejos decît binefacerea.

— Recunoştinţă, faţă de ce? întrebă din nou, Samuel.

— Încăpăţînat mai eşti! zise Julius. Fie! vei afla totul îndată, dacă vrei să vii cu mine cîteva clipe în biroul alăturat.

— De ce nu aici?

— Pentru că există în afacerea aceasta un secret, şi pentru că nu trebuie să vorbesc nici în faţa domnişoarei Frédérique, nici în a lui Lothario.

Samuel şovăi o clipă la gîndul că Frédérique şi Lothario rămîneau singuri. Un gînd, însă, îl linişti. Era destul de convins că Frédérique, după cele ce-i spusese dimineaţa, va fi prima care să descurajeze speranţele lui Lothario. Frédérique n-ar fi lăsat cu siguranţă pe nimeni să spună un cuvînt îndrăzneţ logodnicei lui Samuel. Aşa stînd lucrurile, era mai bine ca situaţia să se lămurească îndată, spunîndu-i chiar ea lui Lothario că nu trebuia să se mai gîndească la ea. Răspunsul la scrisoarea pe care Lothario i-o trimisese dimineaţa ar fi mai semnificativ şi mai decisiv, dacă i-l dădea Frédérique şi nu Samuel.

Totuşi un surplus de precauţie i se păru necesar. Se duse spre uşa salonului prin care intrase cu Lothario şi strigă:

— Doamnă Trichter!

Bătrîna guvernantă apăru.

— Doamnă Trichter, zise Samuel, trebuia să vă întoarceţi în Ménilmontant cu domnişoara Frédérique. Aşteptaţi aici împreună pînă ce vin şi eu.

— Vii odată? zise Julius.

— Am venit.

Julius şi Samuel intrară în cabinet, lăsîndu-i pe Frédérique şi pe Lothario faţă în faţă. Dar, vai, erau faţă în faţă în trei.

Prezenţa doamnei Trictner îl deranja teribil pe Lothario. În clipa aceasta, atît de apropiată scrisorii sale, simţea că n-are curajul să spună banalităţi; şi totuşi, cum să pomenească despre subiectul scrisorii sale în faţa unui martor? Cu toate acestea, prilejul care i se ivise acum nu trebuia pierdut. Putea el s-o mai revadă vreodată pe Frédérique în afara prezenţei lui Samuel? Sau, măcar, era sigur c-o s-o mai revadă? Cumplita neliniştе care-i rodea sufletul, dorind să ştie ce impresie îi lăsase scrisoarea, îl făcu să uite de orice precauţie şi de orice teamă. Se hotărî să vorbească.

— Domnişoară, zise el, cu glas tremurînd, mi-aţi făcut o mare surpriză şi o mare bucurie, găsindu-vă aici. Dar bucuria mi-ar fi şi mai mare, dacă mi-aţi îngădui să profit de întîlnirea aceasta nesperată şi să discutăm despre singurul subiect care mă preocupă.

— Despre ce-aţi vrea să discutăm, domnule? întrebă Frédérique oarecum rece şi distantă.

— Nădăjduiesc că ştiţi, zise el aproape bîlbîindu-se.

— Vă asigur că nu ştiu nimic.

— N-aţi primit scrisoarea pe care mi-am luat libertatea să v-o adresez?

— Am primit o scrisoare de-a dumneavoastră în care îmi cereţi bunăvoinţa pentru un lucru asupra căruia domnul Samuel Gelb trebuia să mă consulte.

— Şi v-a consultat?

— N-a considerat necesar să mă consulte asupra unei comunicări în care nu era vorba despre mine.

— În care nu era vorba despre dumneavoastră? exclamă tînărul uluit.

— Aşa mi-a spus domnul Samuel Gelb.

— V-a arătat scrisoarea mea?

— N-a fost nevoie, de îndată ce nu se referea la mine.

— Ba nu se referea decît la dumneavoastră! zise Lothario. Îi ceream domnului Samuel Gelb permisiunea de a mă prezenta la dînsul pentru... ei bine, pentru a vă cere mîna.

Frédérique se îngălbeni. Samuel o înşelase! Presimţirile erau deci adevărate. Un val de bucurie îi inundă inima.

Dar promisiunea făcută îi reveni repede în memorie.

Îşi reaminti că nu mai era liberă şi că se angajase faţă de omul căruia-i datora existenţa.

— Mulţumesc, domnule Lothario, zise ea luptîndu-se cu emoţia; mulţumesc că v-aţi gîndit la o biată fată fără nume şi fără avere, dumneavoastră care sînteţi nobil şi bogat, dumneavoastră care n-aveţi de ales decît între cele mai frumoase şi cele mai bogate. Sînt adînc mişcată de gîndul dumneavoastră, credeţi-mă. Izolarea în care am trăit pînă în prezent mă îndeamnă să mă consider mai mîndră şi mai măgulită decît oricare alta, pentru această dovadă a stimei ce mi-o acordaţi.

— Şi?

— Dar oricît de mult mă emoţionează cererea dumneavoastră,

trebuie să vă risipesc de la început orice iluzie, deoarece nu stă în puterea mea s-o realizez.

— Ce vreţi să spuneţi?

— Nu sînt liberă, domnule Lothario. N-am să pot fi niciodată a dumneavoastră, pentru motivul că nu-mi mai aparţin.

— Bănuiam eu, zise Lothario, deznădăjduit.

O lacrimă uriaşă îi atîrna sub pleoapă şi Frédérique îşi întoarse privirea ca să nu se înduioşeze şi ea.

— Nu fiţi supărat pe mine.

— Cum aş putea fi? zise Lothario. Nu depinde de dumneavoastră să mă iubiţi.

— Nu-i vorba de iubire, reluă Frédérique. V-aş iubi dacă aş fi liberă.

— Eu, însă, zise Lothario, cred în atotputernicia celor ce se iubesc. Nu există obstacole de netrecut, dacă vrei cu adevărat.

— Ba există, răspunse ea. Datoria, recunoştinţa, plata unei datorii sfinte. Dar credeţi-mă, n-am să uit niciodată ceea ce aţi vrut să faceţi pentru mine. De departe, sau de aproape, voi fi totdeauna sora dumneavoastră.

— Şi soţia altuia, zise Lothario.

Frédérique îşi plecă ochii, negăsind cuvinte pentru alungarea acestei tristeţi pe care o resimţea poate şi ea.

— Ah! trebuia să-mi închipui că aşa va fi; n-am fost niciodată fericit. Tatăl meu a murit la naşterea mea; mama a murit înainte de a o putea cunoaşte. Pierderea mamei n-ar fi fost totală, dacă nu v-aş fi pierdut şi pe dumneavoastră.

— Domnule Lothario!... zise Frédérique mînată parcă spre el de un sentiment pe care îl credea de compătimire, dar care era, cu siguranţă, de simpatie.

Ar fi spus poate mai mult, dar chiar în clipa aceea Samuel şi Julius intraseră pe uşă.

Samuel aruncă o ocheadă asupra Fredericăi şi asupra lui Lothario.

„Perfect, îşi spuse el văzînd aerul abătut al lui Lothario, nu m-am înşelat; ea i-a risipit orice speranţă. În rest, voi afla prin doamna Trichter tot ce şi-au spus."

În timpul scurtei întrevederi dintre cei doi tineri, Julius îi spusese lui Samuel tot ce se întîmplase.

— Dar cum de-a aflat Frédérique toate lucrurile astea? întrebase Samuel. Eram doar eu şi trimisul carbonarismului în încăpere. Camera Fredericăi era despărţită printr-un coridor. Să fi ascultat la uşă? Dar în ce scop? Ar fi trebuit să ştie dinainte că aveam să discutăm lucruri importante. În sfîrşit, ce însemnătate mai are! Esenţialul este că a auzit totul.

— Din fericire pentru mine! zise Julius.

— Da, sigur că da! Căci mi-ar fi fost foarte la neîndemînă să te salvez. Aş fi făcut tot ce-aş fi putut; am şi început; şi, cu riscul de a mă conpromite, am şi pledat în favoarea ta şi am garantat pentru tine.

— Ştiu, îl întrerupse Julius. Mi-a spus Frédérique. Totuşi, m-ai fi prevenit oare?

Samuel îl cunoştea pe Julius al său şi tonul cu care îi pusese întrebarea, îi dictase şi răspunsul:

— Crezi că mi-aş fi asumat acest soi de trădare? Mă îndoiesc. În concepţia mea, umanitatea valorează mai mult decît un om, oricare ar fi el. Mi-aş fi riscat viaţa pentru tine dar nu şi organizaţia. Oricît de brav, de leal şi de puternic te-aş crede, m-aş fi temut ca, anunţîndu-ţi pericolul, să nu te ispitesc să-l eviţi cu orice preţ.

— Te-ai fi comportat ca un adevărat bărbat, zise Julius; şi aş fi fost primul care să te aprob. Dar fii pe pace, şi nu te supăra pe Frédérique că m-a avertizat, ea n-are nici un jurămînt de ţinut. Intervenţia ei n-a compromis organizaţia, fii sigur de asta, şi nu voi avea nevoie să denunţ pe nimeni ca să scap cu faţa curată. Am un mijloc de apărare care nu va costa nici un singur fir de păr, pe nici unul din fraţii tăi. Poţi să-i mulţumeşti, fără teamă, Frédéricăi.

— Perfect! zise Samuel gînditor. Acum să vorbim despre Olympia. A plecat? Ai revăzut-o?

Julius îl privi de parcă nu i-ar fi auzit întrebarea.

— Dar ce înger ne ascundeai tu!, reluă el. De-ai şti cît de încîntătoare şi cît de bună este Frédérique! Fata aceasta este o adevărată comoară de candoare, de frumuseţe şi de graţie!

— Crezi? zise Samuel pe un ton destul de ciudat.

— În ce paradis, demone, ai găsit o asemenea făptură? mai spuse Julius. Niciodată n-am crezut atîta în înrudirea sufletelor ca acum o oră. Am impresia că Frédérique nu-i pentru prima oară la mine. Să fie o amintire, un presentiment? Figura ei, inflexiunile glasului, totul a răscolit brusc în inima mea sentimente pe care le credeam moarte.

— Cum te aprinzi! spuse Samuel, care asculta şi reflecta. Vorbeşti ca un îndrăgostit.

— Îndrăgostit! zise Julius, scuturîndu-şi capul; ştii foarte bine că dragostea nu se mai potriveşte nici cu vîrsta, nici cu caracterul pe care mi l-a impus viaţa. A trecut timpul! Dar există pe lume şi altceva decît dragostea. Există simpatia adevărată, profundă, dezinteresată. Dintre toate femeile pe care le cunosc, Frédérique este cu siguranţă fiinţa care corespunde perfect nevoii mele de afecţiune... cum să-ţi explic? afecţiunea paternă, singura care supravieţuieşte în suflet, cînd iubirea s-a stins.

— Zilele trecute, era Olympia, spuse Samuel. Nestatornică fire! Sfîrleaza inimii tale se învirteşte tot timpul.

— Nu, zise Julius, Olympia era cu totul altceva. Mai întîi, în Olympia n-am iubit niciodată decît amintirea unei moarte, o umbră, o fantomă.

— Şi prinţesa, tot o asemănare iubeai în ea?

— Oh! răspunse Julius, nu-mi vorbi despre aceste false capricii care apar pe fondul unei pasiuni lîncezînde. Ţi-am mai spus doar că după Christiane, n-am mai iubit pe nimeni. În ceea ce o priveşte pe prinţesă, am rupt cu ea chiar azi-dimineaţă. Iar Olympia nu mai este la Paris.

— A plecat! Ai lăsat-o să plece?

— Gata cu subiectul ăsta, te rog, răspunse Julius care se îngălbenise. În momentul acesta Olympia este în drum spre Veneţia. Ei bine! n-am să alerg după ea! Dar unde ţi-e gîndul, Samuel? Arăţi ca un conspirator care meditează la moartea unui tiran.

— Haidem la Frédérique, rosti Samuel dus pe gînduri.

— Aştcaptă puţin, zise Julius.

Contele von Eberbach se îndreptă către un dulăpior din abanos cu cizeluri fermecătoare, îl deschise şi luă dintr-un sertar cu încuietoare secretă, un splendid colier din perle fine.

— Să mergem, spuse el.

Se înapoiară în salon. Julius se îndreptă către Frédérique:

— Iată, domnişoară, un colier care pentru mine are marele preţ de a fi aparţinut mamei mele şi care a fost purtat de soţia mea. L-aş fi dăruit fiicei mele, dacă Dumnezeu mi-ar fi dăruit una. V-aţi arătat faţă de mine atît de devotată şi atît de filială, încît vă cer permisiunea de a vi-l oferi. Va fi ca un cadou de nuntă.

Acest ultim cuvînt o făcu pe Frédérique să roşească şi să zîmbească trist.

La început, fata încercă să refuze.

— Bunătatea dumnavoastră mă emoţionează, domnule conte; dar sînt prea săracă pentru a purta o bijuterie atît de valoroasă.

Julius insistă cu blîndeţe şi rugăminţi:

— Haide, Samuel, roag-o şi tu şi spunei domnişoarei că la gîtul dînsei colierul acesta pare sărăcăcios.

— Frédérique ar greşi refuzînd, după tot ce i-ai spus, interveni Samuel. Ar însemna să respingă nu un colier, ci un tată.

— Vreţi să fiţi fiica mea? repetă Julius.

— Oh! da, mulţumesc, primesc, zise tînăra luînd colierul.

— Eu trebuie să vă mulţumesc, izbucni Julius încîntat. Dar pentru că tot sînteţi gata să-mi îndepliniţi dorinţa, mai vreau să vă rog ceva. Vă rog, să nu ne despărţim astăzi. Am suferit teribil azi-dimineaţă. Să sfîrşim măcar împreună şi să ne bucurăm de această zi începută în singurătate şi în suferinţă.

— S-a făcut, zise Samuel.

— Mi-eşti cu adevărat prieten, rosti Julius. Fără voi nu ştiu ce m-aş fi făcut. Cînd domnişoara Frédérique a venit aici, treceam printr-o stare de apatie şi de deprimare, cum nu mai avusesem niciodată. Simt o mare nevoie să nu rămîn singur astăzi. A sosit ora cinci. Sînteţi invitaţii mei la masă.

— La dispoziţia ta, răspunse Samuel.

— Mulţumesc.

Julius sună şi dădu indicaţiile necesare. Un sfert de oră mai tîrziu, un servitor veni să-l anunţe pe Excelenţa Sa că masa era gata, şi au trecut cu toţii în sufragerie.

Julius a fost vesel, dar a mîncat puţin. Noaptea petrecută la întrunire, plecarea Olympiei, ruptura cu prinţesa, neaşteptata apariţie a Fredericăi în viaţa sa, însumau mai multe emoţii decît putea suporta o constituţie ca a sa într-o singură zi. Se simţea sleit şi extenuat. Frédérique se îngrijea de el ca o fiică, îl obliga să mănînce şi să vorbească, iar Julius, ca să-i facă pe plac, se străduia să fie vesel şi să zîmbească.

Dar toate eforturile făcute îl oboseau şi mai mult, simţindu-se din ce în ce mai slăbit.

Lothario nu izbutea să înviorcze atmosfera. Din tot ce se discuta el nu auzea decît ceea ce îi spusese Frédérique în momentul cînd rămăseseră singuri. Nu putea fi a lui! Era legată de altul! De cine?

Toate gîndurile acestea i se învirteau în minte, şi-şi fixa cu ochi trişti şi deznădăjduiţi farfuria, de care nu se atingea.

Singurul care vorbea, mînca şi se veselea, era Samuel. Dar sub verva sa, un spectator atent ar fi putut desluşi un soi de hotărîre sumbră şi bizară. Din cînd în cînd arunca asupra lui Julius şi Frédérique priviri pe jumătate îndurerate, pe jumătate ameninţătoare.

La sfîrşitul cinei, Julius, ajutat de propria-i voinţă şi de efectul vinului, se înviorase puţin. Sîngele îi năvălise în obrajii gălbejiţi. Ochii i se aprinseseră. Vorbea despre toate: diplomaţie, curtea de la Viena, adolescenţa sa în tovărăşia lui Samuel şi isprăvile lor de la Universitate.

Vorbea cu o vioiciune febrilă, care păru să-l neliniştească pe Samuel, mai mult decît apatia de dinainte.

Samuel privi spre pometii obrajilor lui Julius şi-şi încruntă sprîncenele văzîndu-i atît de aprinşi.

Din fericire, masa se încheiase. S-au ridicat de pe scaune şi contele von Eberbach i-a oferit braţul Fredericăi pentru a se întoarce în salon. Dar în clipa cînd urmau să treacă pragul, Frédérique simţi deodată că braţul contelui înţepeneşte şi se desprinde de a-l său.

Julius îşi duse mîna la frunte şi îngăimă.

— Ah! mă simt rău, foarte rău!

Şi, înainte de a putea fi susţinut, căzuse cu faţa în sus.

Samuel şi Lothario alergară spre el.

Auzind zgomotul, servitorii apărură în grabă.

— Repede, strigă Samuel; a făcut o congestie cerebrală. Nu-i timp de pierdut. Să-l întindem pe pat.

Samuel şi Lothario îl purtară pe braţe pînă în dormitor.

Samuel spuse ce trebuia făcut, dînd dispoziţii în dreapta şi în stînga. Pînă să cheme doctorul, pregăti el însuşi un medicament foarte puternic şi, după o oră, Julius îşi revenise puţin.

Deschizînd ochii, primul său gest fu să caute pe cineva care nu se afla în odaie.

Samuel îi înţelese privirea.

— O cauţi pe Frédérique, nu-i aşa?

Un semn imperceptibil al lui Julius îi răspunsese că da.

— Chemaţi-o din salon, i se adresă Samuel unui servitor.

Frédérique alergă.

— Este salvat! îi spuse Samuel.

— Ah! Dumnezeu mi-a îndeplinit rugămintea, exclamă Frédérique.

— V-aţi rugat pentru mine? întrebă Julius cu glasul stins şi împleticit.

— Da! m-am rugat din tot sufletul.

— Ei, da! m-aţi salvat cu toţii, dumneavoastră prin rugăciunile făcute, Samuel prin ştiinţa lui, şi tu, Lothario, prin grija pe care mi-o porţi. Vă mulţumesc tuturor.

— Nu vorbi atîta, interveni Samuel.

— Ba da! mai vreau să spun ceva. Promiteţi-mi amîndoi, Frédérique şi Samuel, că n-o să mă mai părăsiţi, la fel ca şi Lothario. Aţi văzut şi voi că dacă n-aţi fi fost aici aş fi murit. Am nevoie de voi ca să trăiesc; nu plecaţi dacă vreţi să mai fiu în viaţă.

— Te epuizezi, vorbind atîta, răspunse Samuel. Calmează-te. Nu te vom părăsi decît cînd vei fi vindecat şi pe picioarele tale.

— Mulţumesc! zise Julius, lăsînd să-i cadă pe perină faţa galbenă şi slăbită, dar pe care se conturase un zîmbet.

XXIII

VĂR ŞI VERIŞOARĂ

În această lună de aprilie, la cîteva zile după întîmplările relatate mai sus, cîmpia de la Landeck şi Eberbach arăta splendid.

Veselia primăverii se instalase pretutindeni. Un aer cald şi înviorător grăbea apariţia primelor frunze, iar soarele curat şi strălucitor scălda în lumină verdeaţa care se căţăra pe coastă.

În mijlocul stîncilor a căror asprime era îmblînzită de capriciile muşchiului şi ale iederii, o figură, stîncă ea însăşi, imobilă şi mută, stătea aşezată pe vine, cu capul între mîini. În jurul acestei femei, caprele alergau, săreau şi dansau.

Era Gretchen.

Deodată păzitoarea de capre tresări şi-şi înălţă capul.

Pe şoseaua de la picioarele sale, auzise o voce cîntînd. Această voce, incultă şi naivă, intona un cîntec ţigănesc care tulburase brusc sufletul femeii, ca o amintire din copilărie. Auzise cu siguranţă cîntecul pe cînd era foarte mică. Într-o clipă îşi revăzu tot trecutul: viaţa ei rătăcitoare se regăsi în refren. Da, era chiar melodia cu care fusese legănată; treizeci de ani trecuseră de atunci fără ca în sufletul ei să se fi stins vreo notă. Şi-o amintea în întregime. Ah! nici după o sută de ani nu se uită cîntecele pe care ţi le cînta mama.

Gretchen se ridică şi se aplecă spre şosea. Voia să-l vadă pe acela care-i reînviase deodată toată copilăria într-un cuplet.

Zări un străin care i se păru naivei ţărănci îmbrăcat cu mare gust şi haine foarte luxoase.

Avea, într-adevăr, o jiletcă de un roşu aprins, un pantalon albastru deschis brodat cu fireturi albe şi o cravată galbenă cu paiete aurii.

Străinul urca în direcţia ei. Văzînd-o, avu o tresărire de bucurie, ca un om care găseşte ceea ce căuta.

Dar îşi stăpîni pe loc tresărirea.

— Ah! caprele! exclamă el într-o germană corcită cu italiana şi cu franceza; ce fericire să dai peste capre!

Se avîntă cu o iuţeală nemaintîlnită pe coama stîncilor şi dintr-un salt ajunse lîngă Gretchen, pe care o salută. Apoi începu să mîngîie grav coama caprelor, care n-o luaseră la goană văzîndu-l.

— Vă sînt dragi caprele? zise Gretchen dintr-o dată atrasă de acest personaj bizar.

— Caprele şi stîncile, răspunse necunoscutul, sînt încîntarea vieţii mele. Pe capre le iubesc din două motive: întîi din pricina sprintenelii lor şi a salturilor pe care le fac. Vedeţi, doamnă, caprele, cărora le spunem animale, întruchipează, încă de la naştere şi fără nici un efort, adevărate tururi de forţă şi de agilitate, pe care oamenii cei mai vrednici de laudă nu-l ating decît rareori, într-o întreagă viaţă de studii şi de strădanii. Cît despre mine, singura mea ambiţie de cînd sînt pe lume a fost să reuşesc să le seamăn. După multe exerciţii, m-am apropiat de instinctele lor. Sînt o capră.

Şi ca să dea o dovadă a ştiinţei sale, îi arătă o capră ţopăind pe marginea prăpastiei, spunînd:

— Uitaţi-vă la mine.

Şi dintr-un salt ateriză în patru labe, exact lîngă capră, începînd să se dea peste cap.

— Opriţi-vă! strigă Gretchen speriată.

— Vedeţi, zise străinul, reîntorcîndu-se, de ce sînt caprele superioare omului?: cînd sărea capra dumneavoastră nu vă era teamă. O consideraţi mai suplă decît pe mine.

Sălbatica Gretchen era fermecată şi înspăimîntată de mişcările acestea zburdalnice. Şi totuşi sprintenul şi mlădiosul personaj plăcu, nici ea nu ştia de ce, acestei femei tăcute şi rezervate.

— Vă spuneam, reluă străinul, că iubesc caprele din două motive: al doilea este firea lor rătăcitoare. Ele nu pot sta niciodată locului. Şi prin lucrul acesta ne asemănăm. Caprele sînt ţiganii animalelor.

— Sînteţi ţigan? întrebă Gretchen, brusc interesată.

— Pînă-n vîrful unghiilor.

— Şi mama mea a fost ţigancă, zise păzitoarea de capre.

Această legătură stabili îndată între ei un soi de intimitate.

— Ah! simţeam o mare nevoie să găsesc aici pe cineva care să mă înţeleagă! exclamă ţiganul.

Discutară îndelung despre Boemia, despre viaţa în aer liber, despre capre, despre fericirea de a nu trăi înghesuit în locuinţele

de la oraş, despre bucuria de a creşte liber, împreună cu arborii şi cu plantele şi de a avea măcar în suflet aripile pe care doar păsările le au pe spinare.

Apoi dintr-o dată străinul îşi dădu seama că trecuse timpul.

— Sînt aşteptat, zise el. Dar, trag nădejde să ne mai întîlnim. Acum ne-am împrietenit. Unde vă voi găsi mîine?

— Aici, zise Gretchen, la aceeaşi oră.

— La aceeaşi oră? Voi veni cu siguranţă. Acum plec. Voi fi certat că am zăbovit atîta.

Şi, salutînd-o pe păzitoarea de capre, începu să se rostogolească din stîncă în stîncă, spre marea spaimă a lui Gretchen, care crezu că se va face bucăţele. El însă căzu îndată pe amîndouă picioarele, salută iarăşi, şi o luă la goană pe şoseaua, la cotitura căreia dispăru.

A doua zi, străinul şi Gretchen veniseră cu exactitate la întîlnire.

Discutară, la fel ca în ajun, despre lucruri comune şi despre presimţirile comune pe care le avuseseră în trecut şi în inimile lor.

Cînd se despărţiră, străinul întrebă din nou dacă se puteau vedeau şi a doua zi.

— Locuiţi deci la Landeck? întrebă tînăra femeie.

— Da, mai stăm cîteva zile.

— Nu sînteţi singur?

— Nu, sînt cu sora mea. Venim de la Paris şi ne ducem la Veneţia. Sora mea este o foarte renumită cîntăreaţă care izbuteşte, cu sunetele gîtlejului ei, să cîştige oricîţi bani şi-ar dori. De aceea sînt îmbrăcat eu cu jiletca asta roşie pe care atîta ai admirat-o ieri. Pot să-mi cumpăr oricîte haine doresc. Ea este aşteptată la teatru. Dar a vrut să călătorească prin valea Rinului şi prin Elveţia. Fantezie de artist. Cînd am ajuns la Landeck, regiunea i-a plăcut atît de mult, încît a dorit să ne oprim şi m-a anunţat că vom rămîne aici cîteva zile.

— Dar ce-o poate reţine aici? zise Gretchen.

— Castelul acesta, răspunse străinul arătînd spre castelul de la Eberbach, a cărui siluetă se detaşa în stînga pe cerul albastru. Sora mea este o savantă şi-i place să privească cum sînt cioplite pietrele. Zice că acest castel este plin de mobile rare şi istorice şi că ţi-ar trebui douăzeci de ani ca să le studiezi pe îndelete. Îi plac decoraţiile, lucrările de tîmplărie şi de arhitectură, şi aproape că m-a luat cu durere de cap, într-o zi, cînd am încercat să vin împreună cu ea. Pe legea mea, acum o las să se ducă singură. Prefer aerul şi pădurile. Nu-mi place să diger pietre.

Gretchen dădu din cap.

— Ah! Da, zise ea, în prezent servitorii arată castelul, pe bani, celor ce vor să-l viziteze. Castelul este al trecătorilor. La urma urmelor, bine fac. Stăpînul l-a părăsit. Dacă el nu-l mai vrea, a rămas la dispoziţia altora. Ah! casa asta, atît de pustie, a fost totuşi plină de veselie.

— Dar ce s-a petrecut în acest castel? întrebă boemianul.

— Lucruri foarte vesele şi lucruri îngrozitoare, zise Gretchen.

Şi îi povesti dureroasa istorie a celor ce s-au iubit şi a celor care au murit aici, istorie mereu vie în sufletul ei.

Vremea şi exaltarea firească a povestirilor ei adăugau fericitelor şi funebrelor evenimente un fel de poezie mistică. Povestea lui Julius şi a Christianei era pentru ea ca o legendă.

Rolul lui Samuel, în întîmplările evocate, era fără seamăn şi straniu. Samuel căpăta proporţiile Satanei. Un geniu al răului, bucurîndu-se să pună beţe în roate prosperităţii umane şi reducînd la tăcere, cu rînjetul său diabolic, cîntecele şi săruturile îngerilor.

Demonul acesta însă, în relatarea ei, era rău mai mult prin ura povestitoarei, decît prin faptele sale, deoarece Gretchen se ferea să vorbească despre violenţele lui Samuel şi despre copil, ca şi despre cauza sinuciderii Christianei.

Cînd numele Christianei îi apărea pe buze, o năpădeau lacrimile. Simţeai că tandreţea ei pentru biata moartă era la fel de puternică şi că sufletele lor rămăseseră indisolubil legate prin hăul prăpastiei.

— Nu, zicea ea, Christiane n-a murit. Ea trăieşte în mine şi aiurea. Iar ceea ce supravieţuieşte din ea va răzbuna ceea ce a murit din ea. Doarmă în pace! Noi sîntem aici pentru ea, şi nemernicul n-o să ne scape.

O licărire sălbatică îi juca în pupilele ochilor cînd spuse:

— Adio, pe mîine, dacă mai sînteţi încă la Landeck. Destul pentru astăzi. Cînd mă gîndesc la Samuel ăsta, ura mă întinereşte cu şaptesprezece ani, iar astăzi am adunat atîta că nu mai pot vorbi despre altceva. Pe mîine.

Şi ridicîndu-se, se pierdu printre stîncile coastei, urmată de caprele sale.

A doua zi, boemianul o găsi zîmbitoare şi îmblînzită.

— V-am părăsit cam repede ieri, zise ea. Dar pentru că sînt lucruri la care nu mă pot gîndi cu sînge rece. Să nu mai vorbim despre asta, să uităm castelul şi tot ce s-a petrecut în el. Să vorbim

despre trecutul dumneavoastră, despre dumneavoastră, despre patria dumneavoastră rătăcitoare, despre viaţa liberă pe care am dus-o şi eu, ca şi dumneavoastră, cînd eram mică. Da, îmi stăruie în minte atîtea amintiri vagi despre oraşe frumoase şi însorite; despre păduri ce mi se păreau biserici, cu trunchiurile arborilor ca nişte orgi; despre munţi, adevărate altare ale lui Dumnezeu. Ce oraş, din toate pe care le-aţi văzut, v-a plăcut cel mai mult?

— Veneţia, zise ţiganul.

— De ce?

— Pentru că este un oraş care nu seamănă cu celelalte, o insulă singuratică în imensitatea apei. Te simţi ca pe o mare.

— Un oraş în care pe străzi este apă, nu-i aşa? zise Gretchen încercînd parcă să-şi precizeze o imagine ce-i revenea în memorie. Da, mi-amintesc. Şi pieţe largi, şi palate înalte. Şi mamei îi plăcea Veneţia.

— Mama dumneavoastră a locuit acolo? Cum se numea?

— Se numea, cu numele de familie, Gamba.

— Gamba! izbucni ţiganul. Păi ăsta-i şi numele meu.

— Vă numiţi Gamba?

— Literă cu literă. Dar, ia staţi puţin. Mama dumneavoastră nu v-a vorbit niciodată despre un frate al său?

— Foarte des, chiar, zise Gretchen. Dar ea s-a certat cu tatăl său pentru că iubise pe cineva fără voia lui. Atunci a fugit de acasă şi n-a mai dat nici o veste nici tatălui şi nici fratelui său. Şi apoi, bărbatul pe care-l iubise a murit, lăsîndu-i o fată care sînt chiar eu. Umbla din oraş în oraş cu mine în braţe, cîştigîndu-şi greu existenţa, pînă cînd un om sfînt, pastor la Landeck, a strîns-o de pe drumuri, a învăţat-o religia sa şi a crescut-o pînă s-a stins. Ea n-a mai plecat de aici.

— Deci ăsta este motivul pentru care am căutat-o degeaba atîta vreme.

— Ce vrei să spui?

Gamba, însuşi, pe cît de uluit pe atît de fericit de providenţiala întîlnire, reluă emoţionat:

— Gretchen, fratele mamei tale era tatăl meu.

— Să fie cu putinţă? exclamă ea.

— Este sigur. Ascultă: tatăl meu ţinea foarte mult la sora sa, a cărei plecare i-a pricinuit mult rău. N-a avut curajul să spună prea mult, atîta vreme cît a trăit tatăl său. Dar bătrînul abia fusese îngropat, şi tatăl meu a cutreierat lumea în speranţa regăsirii sorei sale. Cred, pe cuvîntul meu, c-am umblat prin toată Europa, în

afara văgăunii ăsteia de Landeck. Murind, mi-a recomandat să continui s-o caut. Am sosit prea tîrziu pentru mătuşa mea, dar cel puţin î-am găsit fiica. Dă-mi mîna, Gretchen, eşti verişoara mea bună.

— Chiar este adevărat?

— Îţi voi arăta mîine paşaportul care-ţi va dovedi că mă numesc chiar Gamba. Dealtfel, ce interes aş avea să te mint?

— Ai dreptate, zise Gretchen. Şi-i întinse mîna frăţeşte.

— Ei bine, reluă ea, dacă noi sîntem verişori primari, înseamnă că şi sora dumneavoastră îmi este vară. Aş putea-o vedea şi pe ea?

— Imposibil, zise Gamba încurcat. Sora mea este o persoană ciudată şi cam trufaşă. Aşa cum mă vezi, mă reneagă destul de des. Succesul pe care l-a avut pe scenă a făcut-o arogantă, şi doar pentru că este soră-mea îi iert felul de a se comporta uneori faţă de mine. A tras la un hangiu de curînd stabilit în Landeck şi în afara timpului petrecut la castel studiind strîmbăturile sculpturilor în lemn sau în piatră, stă închisă în odaia ei studiind noua partitură pe care i-a trimis-o directorul ei. Dar poate mă întrebi ce înseamnă un director sau o partitură? Mi-ar trebui prea mult ca să-ţi explic. S-o lăsăm deci în pace pe sora mea şi să vorbim despre dumneavoastră: cred că trebuie să vă spun ceva.

În clipa aceasta, Gretchen îşi înălţă brusc capul. Auzise, pe poteca dintre stînci, un zgomot de paşi.

Înaintă puţin şi văzu venind o femeie cu văl pe faţă şi care se îndrepta spre castel.

Vălul îi acoperea chipul, iar trupul îi era înfăşurat într-un şal bogat.

— E sora dumneavoastră? zise Gretchen, avertizată parcă de un instinct infailibil.

— Da, răspunse Gamba.

Olympia se apropia, gravă şi tăcută, fără să-i vadă nici pe Gamba nici pe Gretchen, ascunşi amîndoi în scorbura unei stînci.

Deodată se trezi faţă în faţă cu ei.

Zărind-o pe Gretchen, simţi parcă un fior.

Gretchen, şi ea, era profund emoţionată. Nu mai raţiona, nu se mai putea stăpîni. Mînată de o dorinţă imperioasă de a-i vorbi, păstoriţa se repezi spre femeia cu faţa acoperită.

— Doamnă!, strigă ea.

Dar mîna nervoasă a lui Gamba o trase înapoi.

— Sora mea s-ar supăra foarte tare, zise el.

Olympia îşi continuă drumul şi coborî pînă la capătul potecii, fără să se uite o clipă în urmă.

Gretchen îşi reveni cu încetul.

— Iertaţi-mă, domnule Gamba, nu m-am putut stăpîni! Nu ştiu ce-am resimţit văzînd-o pe sora dumneavoastră, dar dacă nu m-aţi fi oprit aş fi alergat spre dînsa şi i-aş fi ridicat, cred, voalul. Simţeam nevoia să-i văd chipul.

— Noroc că am fost aici, zise Gamba. Nu v-ar fi iertat gestul.

— Dar, chiar, ce-o fi fost cu mine? continuă Gretchen. Parcă mi se tulburaseră gîndurile. Vine atît de puţină lume la castel acum! Domnul Lothario mai apare din cînd în cînd, şi atît. Domnul conte von Eberbach, niciodată. Şi apoi, femeia aceasta cu voal negru nu zicea nimic, era ca o statuie umblătoare!... Mi s-a părut că văd sufletul îndurerat al bietei mele Christiane, venind să viziteze castelul care i-a adăpostit dragostea, toată fericirea şi toată nenorocirea ei.

XXIV

O MOŞTENIRE NEPREVĂZUTĂ

La întîlnirea de a doua zi, Gamba apăru foarte trist.

— Ce s-a întîmplat? îl întrebă păzitoarea de capre.

— S-a întîmplat, zise el, că plecăm.

— Cînd?

— Peste o oră.

— Aşa de repede?

— Ah! zise el cu lacrimi în ochi, iată un cuvînt pentru care vă mulţumesc. Dar mai degrabă mie îmi pare rău că plec *aşa de repede*, decît dumneavoastră. Sora mea mă zoreşte. Însă înainte de a pleca vreau să vă spun două lucruri.

— Ce?

— Întîi că am de încheiat o socoteală cu dumneavoastră.

— O socoteală?

— O socoteală privitor la nişte bani.

Gretchen nu pricepea nimic.

— Aşteaptă, reluă Gamba. Bunicul meu, care era şi bunicul dumneavoastră, cîştiga destul de bine şi, cum era foarte zgîrcit, înseamnă că a lăsat ceva gologani în mindir. Moştenirea sa se apropia de zece mii de florini.

— Zece mii de florini!

— Zece mii, dintre care jumătate în mod natural revenea mamei dumneavoastră. Cum ea nu era de faţă cînd bătrînul a murit, tatăl meu a împărţit suma în două; cinci mii într-un buzunar, cinci mii în altul. Ce-a făcut cu partea lui, numai Dumnezeu şi crişmarii ştiu. Cît despre partea mamei dumneavoastră, şi-ar fi tăiat mîinile, mai degrabă, decît să se atingă de ea. Este întreagă, nu-i lipseşte nici o centimă. Tatăl meu s-a dus după tatăl său, şi eu am rămas cu suma. Mama dumneavoastră nu-i aici ca să i-o restitui; înseamnă că vă revine dumneavoastră. Poftiţi.

Gamba scoase din buzunar o pungă de piele.

— Cele cinci mii sînt aici, zise el. Aur curat. Vă aparţin, luaţii.

Gretchen refuză.

— Nu, zise ea. Păstraţi-i dumneavoastră. Ce să fac eu cu ei printre stîncile astea, unde nu cunosc decît caprele mele? Dumneavoastră care umblaţi prin oraşe, aveţi mai multă nevoie de bani decît mine.

— Sînt ai dumneavoastră, zise Gamba.

— Vi-i dăruiesc, repetă ea.

— Nu-i primesc, reluă el. Am mai mulţi bani decît îmi trebuie. Sora mea cîştigă tot ce doreşte, nu florinii ne lipsesc nouă, credeţi-mă pe cuvînt. Aş avea eu pantaloni albaştri cu broderii albe ca ăştia, dacă n-aş avea bani? Aş putea să mă îmbrac numai în aur ca papucii papei. Luaţi banii, sau îi arunc în una din găurile astea unde vor fi pierduţi pe totdeauna.

— Bine, îi primesc, zise Gretchen, în sfîrşit hotărîtă.

Ea luă punga.

Gamba scoase un lung oftat de satisfacţie, ca un diplomat care a reuşit în prima sa misiune.

Iar Gretchen reluă:

— Sînteţi un om foarte de treabă, dacă mi-aţi păstrat partea mea şi m-aţi căutat. La urma urmei, banii ăştia îmi vor trebui. Nu-s zgîrcită, mulţumesc Domnului!, dar de cîţiva ani fac anual cîte o călătorie la Paris şi, oricît de puţin cheltuiesc, mi-e greu să pun de o parte mica sumă necesară ca să nu mor de foame. Voi lăsa punga pe care mi-aţi dăruit-o în grija pastorului din Landeck şi, mulţumită dumneavoastră, n-o să mai trebuiască să mă mai supun, ca să cîştig bani, anumitor servicii şi anumitor obligaţii care nu se împacă cu independenţa şi firea mea sălbatică. Mulţumesc.

— Vă duceţi la Paris în toţi anii? întrebă Gamba.

— Da.

— Mi se pare ciudat că vă place. Eu, care n-am fost decît o dată, vă asigur că n-aş dori să mă mai întorc. Este un oraş frumos, dar un oraş.

— Nu din plăcere mă duc eu acolo, zise păzitoarea de capre.

— Atunci pentru ce?

— Din datorie. Dar să nu mă întrebaţi mai mult. Ăsta-i secretul meu. Nu-l pot spune nimănui.

— Nici vărului dumneavoastră.

— Nici vărului meu. Nu-l dezvălui decît morţilor.

— Nici măcar... începu Gamba.

Se opri repede.

— Nici măcar, cui? întrebă Gretchen.

— Nimic, zise Gamba, bolborosind.

Urmă un moment de tăcere.

— Ziceaţi că mai aveţi să-mi spuneţi ceva, reluă Gretchen.

— Da, exact, răspunse el emoţionat şi stingherit. Aşa e. Aş vrea să găsesc cuvintele prin care să exprim ce simt şi nu sînt în stare. Este prima oară cînd mi se întîmplă aşa ceva. Sînt total fistîcit. Ar trebui să mă ajutaţi.

— La ce?

— Să vă spun că... vă iubesc.

— Că mă iubiţi?

— Pe legea mea, da, ăsta-i cuvîntul. M-am obişnuit cu dumneavoastră, ce mai! să vă văd zilnic aici, lîngă caprele dumneavoastră, care şi ele m-au îndrăgit. Mi-am închipuit, ca un prost, că va fi pentru toată viaţa, că n-o să se sfîrşească niciodată, şi că vom tăifăsui aşa în fiece zi. Dar acum, trebuie să plec. Ah! ducă-se dracului toate teatrele astea, directorii, orchestra, muzica! Aş vrea ca un mare cutremur să înghită toate oraşele în adîncul pămîntului! Chiar aşa, vă iubesc atît, încît era mai bine să nu vă fi cunoscut. Sau nu, prefer să vă fi cunoscut şi să fiu trist.

— Bietul băiat, zise păzitoarea de capre, înduioşată fără să vrea.

— Îmi plîngeţi de milă, reluă Gamba, bine faceţi: sînteţi bună. Atunci, făgăduiţi-mi că n-o să mă uitaţi.

— Vă făgăduiesc.

— Şi că doriţi să mă întorc?

— Vă făgăduiesc şi asta.

— Dacă doriţi, o să mă întorc. Şi chiar de n-aţi dori-o, tot m-aş întoarce.

Gretchen zîmbi.

— Dacă vă este atît de greu să plecaţi, zise ea, de ce nu rămîneţi?

— Îi datorez totul sorei mele, răspunse melancolic Gamba; mă roagă s-o însoţesc, zicînd că nu se cuvine să cutreiere singură pe drumuri. Este destul de frumoasă şi destul de bogată, ca să nu stîrnească interesul a tot felul de hoţi. Dar fiţi liniştită, mă voi plictisi teribil acolo; ea va vedea că sînt trist şi, cum are un suflet foarte bun, îmi va îngădui să revin, şi, odată scăpat, dacă veţi voi să rămîn, veţi vedea că n-o să mai plec niciodată de aici. Ţara asta îmi place şi-mi plac şi caprele. M-aş stabili aici cu plăcere.

— Atunci, pe curînd, zise tînăra femeie, întinzîndu-i mîna.

— Pe curînd, Gretchen. Ah! n-o să treacă anul şi o să mă revedeţi, şi atunci o să vă rog ceva.

— Ceva? întrebă ea.

— Veţi afla, zise Gamba. Sînteţi de pe acum verişoara mea; dar... dar...

— Vom discuta despre toate astea cînd veţi reveni, îl întrerupse Gretchen. Duceţi-vă liniştit şi fiţi sigur că mă voi gîndi foarte des la dumneavoastră.

— Adio, zise Gamba, cu un aer stînjenit pe care Gretchen îl remarcă.

— Dar, ce aveţi?

— Am, reluă el, că a sosit clipa despărţirii şi nu pot lua cu mine nici o amintire de la dumneavoastră.

— Ce fel de amintire?

— Oh! nimic, orice-aţi voi; un firicel de iarbă, cules de mîna dumneavoastră.

— Nu! izbucni Gretchen întunecîndu-se. Nici ierburi şi nici flori. Ne-ar purta ghinion. Florile mă urăsc, şi le urăsc şi eu...

— Nu-mi daţi nimic? întrebă Gamba întristat.

— Ba da, vă voi dărui ceva.

— Adevărat?

— Sărutaţi-mă, vere.

Gamba îşi propti energic buzele pe obrajii bronzaţi ai femeii.

— Trăsnete şi tunete! Sînt atît de fericit! exclamă el cu ochii în lacrimi. Şi, întorcîndu-se spre turma de capre, strigă fericit:

— Adio şi vouă! Aţi fost bune, aţi îndemnat-o pe stăpîna voastră să mă iubească.

Apoi, privind-o iarăşi pe Gretchen, îi mulţumi, repetîndu-i că va reveni cît de curînd.

A luat-o apoi la goană, alergînd cît îl ţineau picioarele şi Gretchen l-a pierdut din vedere.

„E un băiat bun, îşi spunea ea. Se va întoarce. Mă iubeşte! Dar eu aş vrea, oare? L-aş putea iubi şi eu? N-are importanţă, m-aş putea bizui pe el, la nevoie, şi n-aş mai fi singură acum, dacă va trebui s-o protejez pe fiica scumpei mele Christiane."

XXV

CÎND DRAGOSTEA SEAMĂNĂ FOARTE BINE CU URA

Samuel îşi ţinuse făgăduiala pe care i-o făcuse lui Julius. O instalase pe Frédérique şi pe doamna Trichter într-o cameră de la hotelul ambasadei, iar el se culcase într-o încăpere vecină cu odaia bolnavului.

Amîndoi stătuseră în preajma lui Julius.

Contele von Eberbach trecuse prin toate alternativele binelui şi ale răului. Samuel se temuse de mai multe ori că va muri, momentele de aparentă vindecare alternînd cu altele de suferinţă acută.

Timp de opt zile, Julius a zăcut la pat, salvat dimineaţa, pierdut seara.

În cea de-a opta zi, părea să se simtă mai bine.

În ziua aceea, trebuia să aibă loc, pentru a treia oară, un consult între patru sau cinci dintre cei mai mari medici ai Parisului.

Era pe la începutul după-amiezii. În camera bolnavului, Frédérique plecată spre căpătîi îl ajuta să soarbă o ceaşcă cu ceai.

Aşezat la picioarele patului, Samuel observa cu atenţie. Era el preocupat doar de boală?

Julius înapoie ceaşca, mulţumindu-i fetei, printr-o privire înduioşată.

— V-a plăcut? întrebă ea. V-a făcut bine? Vă simţiţi mai în-tremat?

— Da, răspunse contele von Eberbach, a fost bun, ca tot ce vine de la dumneavoastră. Dar ceea ce mi-a făcut şi mai bine, n-a fost ceaiul, ci prezenţa dumneavoastră. Fiţi liniştită, mă veţi salva. Intrînd aici, aţi adus toate bucuriile. Într-o singură zi, aţi izbutit să-mi cruţaţi de două ori viaţa. Voi trăi, fie şi doar pentru a vă dovedi că toate fermecătoarele îngrijiri n-au fost zadarnice, şi sînt obligat să mă însănătoşesc în semn de recunoştinţă.

— Nu vorbiţi atîta, interveni Frédérique, mai ales că spuneţi lucruri atît de exagerate.

Samuel observa în continuare, cu privirea aceea profundă şi impenetrabilă care-l caracteriza.

În clipa aceea Lothario intră pe uşă. Salută grav şi distant, iar Frédérique îi răspunse la fel. Dădu mîna cu unchiul său, apoi se îndreptă spre Samuel, şoptindu-i ceva.

— Ah! zise Samuel cu glas tare, au sosit medicii pe care îi aşteptam.

— De ce i-ai mai adus din nou, ca să ne deranjeze? întrebă Julius. Eu nu mă încred decît în tine, şi te puteai descurca şi singur. De astă dată, însă, sosesc prea tîrziu. M-am vindecat.

— Tocmai pentru a mi-o spune şi ei i-am chemat.

— Dacă tot au venit, zise Julius, adu-i aici, ca să sfîrşim odată.

— Eu plec, zise Frédérique, îndreptîndu-se spre uşă.

— Nu, rămîneţi, interveni Julius. Dacă sănătatea mea n-ar fi prezentă în clipa cînd ei mă vor examina, m-ar găsi foarte bolnav şi mi-ar prescrie leacurile cele mai groaznice.

— Bine, răspunse Frédérique, voi sta aici.

Şi se îndreptă către un scăunel pentru rugăciune, pe jumătate ascuns în spatele patului.

Samuel deschise uşa şi-i pofti înăuntru pe medici.

Le relată noul stadiu al bolii lui Julius, după ultima vizită. Apoi puseră şi ei cîteva întrebări şi examinară împreună bolnavul.

După o jumătate de oră, doctorii împreună cu Samuel se retraseră în salon ca să se sfătuiască.

Frédérique şi Lothario rămaseră singuri cu Julius.

Urmă un moment de tăcere şi privirea lui Julius se plimbă de la tînăr la fată.

— Frédérique! o strigă el.

Ea se ridică de pe scăunel şi veni lîngă pat.

— Ce ziceţi? Păreau mulţumiţi? întrebă ea.

— Oh! nu despre asta e vorba, zise Julius. Avem timp toată ziua să discutăm despre boala mea şi despre mine. Dar, deoarece ne aflăm toţi trei împreună, fără ca nimeni să ne audă, trebuie să vă spun ceva ce-mi stă pe inimă:

— Ce anume? zise Frédérique.

— Vreau să vă întreb pe amîndoi, copiii mei, ce aveţi unul împotriva celuilalt?

— Ce să am eu împotriva domnului Lothario? reluă Frédérique stînjenită.

— Nici eu n-am nimic împotriva domnişoarei Frédérique, răspunse Lothario, foarte distant.

— Îmi amintesc că, într-o vreme, nu-s mai mult de zece zile de atunci, Lothario, deşi n-o întrezărise pe Frédérique decît o singură dată, îmi vorbea despre ea cu o admiraţie inegalabilă. Să şi-o apropie, să-i vorbească, s-o vadă doar, i se părea un lucru cu neputinţă. Ei bine! dragul meu Lothario, iat-o, a venit, o vezi, îi vorbeşti. Şi în loc să fii fericit şi vesel, te-ai întunecat, ieşi cînd ea intră, stai de-o parte, duşmănos. Ce rău ţi-a făcut? M-a îngrijit şi m-a vindecat. Aşa o răsplăteşti tu? În felul acesta mă iubeşti tu?

— Vă înşelaţi, dragă unchiule, zise Lothario; Frédérique mi se pare şi acum frumoasă şi de o graţie fermecătoare; şi, cu siguranţă, nu serviciul care ni l-a făcut şi pe care ni-l face zilnic m-a răcit faţă de ea; dar m-am gîndit că nu-i momentul potrivit s-o plictisesc cu admiraţia mea.

— Nu indiscreţia, ci altceva te reţine pe tine, insistă Julius. Cred că s-a petrecut ceva între voi doi.

— Nu s-a petrecut nimic, vă jur.

— Chiar nimic, repetă Frédérique.

— Frédérique nu se poartă cu tine aşa cum se poartă cu toată lumea. Ea, atît de bună, atît de zîmbitoare, atît de îndatoritoare, pare stingherită în faţa ta, aşa cum tu eşti reţinut în faţa ei. Uite, chiar acum, credeţi că aveţi o comportare firească? Sînteţi amîndoi rezervaţi, mascînd realitatea sub o aparenţă sobră şi calmă. Dar este ceva ceea ce voi îmi ascundeţi. Haideţi copii, nu este bine pentru mine care sînt bolnav, şi care vă iubesc la fel, să separaţi astfel cele două jumătăţi ale inimii mele; trebuie să fie o neînţelegere la mijloc. Vă veţi explica în faţa mea şi vă veţi împăca. Vă rog, spuneţi-mi îndată ce este cu voi.

— Nu este nimic, zise Frédérique.

— N-avem de ce să ne împăcăm, spuse Lothario, pentru că nu putem şi nu trebuie să fim supăraţi.

— Dacă nu sînteţi supăraţi, de ce nu vă văd veseli şi binevoitori cum le stă bine tinerilor de vîrsta voastră? În sfîrşit, n-aveţi nici un motiv să fiţi morocănoşi şi atît de gravi.

Însănătoşirea mea nu-i un motiv de tristeţe. Sau, vreţi să înţeleg că mi se ascunde adevărul şi că sînt mai în pericol decît mi se spune şi decît aş crede?

— Ba nu! te-ai vindecat, unchiule, izbucni Lothario.

— Atunci tristeţea voastră nu vine de la mine, ci de la voi amîndoi. Aşa că, vă rog pentru ultima oară să vă împăcaţi şi să vă

strîngeţi mîna frăţeşte în faţa mea. Să vedem: care dintre voi mă iubeşte cel mai mult, să întindă primul mîna. Frédérique, dumneavoastră sînteţi mai bună, nu începeţi?

Frédérique făcu o mişcare ca pentru a întinde mîna, apoi se opri. Orice sentiment ar fi sălăşluit în adîncul inimii ei, din clipa cînd discutase cu Samuel, o barieră de netrecut se interpusese între ea şi Lothario. De ce să încurajeze, fie şi printr-un gest, un vis care n-avea cum să se realizeze? Era mai bine să se sfîrşească pe loc, era mai raţional şi de asemenea mai iertător să nu-l lase să se nască pentru ca apoi să-l ucidă. Frédérique nu voia să-i îngăduie nici o speranţă lui Lothario, şi nici ei.

— Vă rog, Frédérique, repetă contele von Eberbach.

— Domnul Lothario avea dreptate adineaori, răspunse ea. Nu te împaci decît dacă te-ai certat.

— Nu vrea să înceapă ea, reluă Julius, întorcîndu-se spre Lothario, şi bine face. Tu, desigur, trebuie să-i ceri iertare şi să te împaci primul. Haide, Lothario dovedeşte că poţi face ceva pentru mine.

Lothario n-avu curaj să-şi ridice ochii spre unchi, de teamă să nu cedeze privirii acestuia.

— Dragă unchiule, văd că doctorii întîrzie; permiteţi-mi să mă duc după ei. Sper să nu vă supăraţi, dar consultaţia aceasta mă interesează mai mult decît orice.

Şi, străbătînd încăperea, ieşi repede pe uşă.

Julius se prăbuşi descurajat pe perină şi-şi întoarse capul spre perete.

Ce putea fi între Lothario şi Frédérique? Ce putea să fi intervenit în sufletul lui Lothario, atît de rece acum cu fiinţa despre care mai înainte îi vorbise cu atîta patimă şi ardoare? O iubea, poate, şi era gelos? Îngrijirile cu care-l răsfăţa Frédérique, să-i fi displăcut? Îl considera pe unchiul său „un rival"?

Sau poate că nu îndrăgostitul era cel ce suferea, ci, vai, moştenitorul? Neaşteptata introducere a unei străine în afecţiunea unchiului, a cărui avere îi aparţinea oarecum, să-l fi neliniştit, spulberîndu-i speranţele? El, care pînă în prezent fusese singurul copil al lui Julius, suferea oare la gîndul că o tînără aproape necunoscută avea să-i spună: să împărţim?

Totuşi Lothario nu fusese niciodată aplecat spre lăcomie şi zgîrcenie. Dar acesta nu era un argument. Julius cunoscuse prea bine oamenii şi viaţa ca să nu ştie că foarte adesea împrejurările scot la iveală caracterul, şi că instinctele nebănuite de nimeni şi

nici de aceia care le au, izbucnesc pe neaşteptate cînd interesele sînt în pericol. La urma urmei, există, oare, cu adevărat, îşi spunea el, suflete atît de nobile şi atît de neclintite, încît să nu ia în seamă bogăţia? Cele mai solide structuri se topesc ca zăpada în faţa sclipirii aurului. Toţi oamenii sînt egali în faţa banilor.

Neîndoios aici era buba. Lothario o zărise pe Frédérique la Ménilmontant, i se păruse frumoasă, i-o descrisese cu admiraţia pe care orice tînăr o încearcă faţă de o femeie frumoasă pe care a întîlnit-o, şi apoi, uitase de ea. Iar această impresie fugară şi de moment se evaporase în faţa îngrijorării de a o vedea pe Frédérique instalată în casa unchiului său, gata să-şi solicite partea ei de moştenire.

Iar biata Frédérique era victima acestei întorsături a situaţiei. La oboseala îngrijirii acordate unchiului, se adăuga acum şi proasta dispoziţie a nepotului. Julius îi datora încă o dată recunoştinţă.

Se întoarse spre ea.

— Buna mea Frédérique, zise el, să mă iertaţi pentru posomoreala lui Lothario. Purtaţi-vă cu el cum vă place, sînteţi aici ca la dumneavoastră acasă, şi nu vreau să vă simţiţi stînjenită cu nimic. Sigur, aş fi fost încîntat ca toţi aceia pe care-i iubesc să se poată iubi, dar nu va fi decît aşa cum veţi dori. Şi în orice caz, fiţi sigură că n-am să vă port pică şi că veţi fi preferata mea.

— Vă rog, domnule, nu daţi importanţă, răspunse ea puţin tristă, dar calmă, felului de a se purta a lui Lothario faţă de mine. Nu-i cer decît ceea ce-mi dă, şi îi sînt recunoscătoare că se poartă cu mine distant şi politicos; nu-mi datorează nimic altceva. Dacă sînt aici, n-am făcut-o pentru el, o ştie prea bine, ci pentru dumneavoastră; şi pe lîngă aceasta sînt bucuroasă că îngrijirile mele v-au putut fi de folos.

— Draga mea fetiţă! o întrerupse Julius.

— Credeţi-mă, domnule conte, continuă Frédérique, dar încă de la început am simţit faţă de dumneavoastră, în mod cu totul firesc, o afecţiune adîncă şi dezinteresată. N-am fost niciodată atît de fericită ca acum cînd pot să vă servesc şi să vă fiu de folos.

— Cu vorbele acestea, Frédérique, m-aţi vindecat.

— Domnul Lothario nu trebuie să-mi mulţumească şi nici să mă iubească. Dacă sînt aici, n-am făcut-o pentru dînsul; n-am făcut-o decît pentru dumneavoastră şi pentru mine.

„Asta-i, se gîndi Julius, ei nu se iubesc şi nu gelozia îl roade pe Lothario, ci orgoliul. Ce complicată-i natura umană!"

Şi totuşi Julius se îndoia, tot nu voia să creadă.

Uşa se deschise; Samuel şi Lothario intrară.

Samuel era bucuros.

— Eşti salvat! zise el. Doctorii au fost foarte mulţumiţi.

— Foarte mulţumiţi de bolnav, şi foarte mulţumiţi de doctor, adăugă Lothario. Domnul Samuel Gelb nu poate să vă spună cîte felicitări a primit pentru felul în care v-a îngrijit, dar o fac eu pentru dînsul.

— N-aveam nevoie de părerea medicilor, zise Julius, ca să ştiu cît de mult datorez devotamentului şi ştiinţei lui Samuel.

— Răspundem pentru viaţa ta, zise Samuel, încercînd să schimbe subiectul. Acum nu mai este vorba decît de răbdare. Doctorii au spus că va fi, poate, o convalescenţă mai lungă. Se impun menajamente, timp şi multe îngrijiri pentru a te reînnoi şi a-ţi reface sănătatea şubrezită de inconştienţa ta neînfrînată în faţa vieţii.

— Oh! pot aştepta, zise Julius. Vă am pe voi toţi ca să mă ajutaţi să trăiesc.

— Îi veţi avea pe domnul Samuel şi pe domnişoara Frédérique, zise Lothario.

— Şi pe tine, Lothario! Mă bizui pe ajutorul tău.

— Dar eu, reluă Lothario, de cînd domnul Samuel şi domnişoara Frédérique au consimţit să locuiască la hotelul ambasadei, vă sînt mult mai puţin necesar.

— Ce vrei să spui? întrebă contele von Eberbach. „La naiba! asta-i, bănuielile mele nu m-au înşelat", gîndea el.

— Dragă unchiule, continuă Lothario, nu fără o evidentă stînjeneală, acum sînt, slavă Domnului, total liniştit în privinţa sănătăţii dumneavoastră. Este nevoie să ne gîndim puţin şi la problemele ambasadei. Le-am neglijat foarte mult în ultimele opt zile. Totuşi, vă reamintiţi, poate, că v-am anunţat alaltăieri despre necesitatea trimiterii la Berlin a unei persoane de încredere.

— Continuă, spuse Julius.

— Ei bine, dragă unchiule, v-aţi refăcut. Nu sînteţi singur; în lipsa mea veţi fi îngrijit cum n-aţi mai fost de foarte mulţi ani.

— Vrei să pleci? îl întrerupse Julius.

— Nu vă sînt necesar aici, şi v-aş fi de un real folos acolo.

— Puţin îmi pasă mie de Berlin. Nu vreau să mă părăseşti.

— Dar treburile nu aşteaptă, insistă Lothario.

— Treburile mai pot aştepta, spuse Julius. Aşa că, fiind bolnav, mă gîndesc să-mi dau demisia. Te iubesc mai mult decît ambasada.

— Dragă unchiule, reluă Lothario, sînt profund emoţionat de bunătatea dumneavoastră, dar nu pot accepta acest sacrificiu. Îngăduiţi-mi să vă repet că plecarea aceasta este absolut necesară. De altfel, nu voi lipsi mai mult de cincisprezece zile.

— Dar am nevoie de tine aici. Cum să meargă ambasada, pentru că vorbeşti de ambasadă, fără tine?

— Domnul Samuel, care ne-a făcut atîtea servicii în ultimele trei luni, este perfect iniţiat, ca să-mi poată ţine locul, şi este chiar mai util decît mine.

— Haide, spune-i şi tu, Samuel, zise Julius; eu nu mai am forţă să lupt şi mi-am epuizat rugăminţile.

Samuel ascultase toată discuţia fără să scoată o vorbă; dar un zîmbet impercepibil care-i răsărise pe buze, lăsa să se înţeleagă prea bine că intuise sentimentele lui Lothario.

La primul cuvînt rostit de Lothario în legătură cu plecarea sa, o sclipire de bucurie apăruse în ochii lui Samuel. Desigur, era fericit că amorezul Fredericăi îl descotorosea de o rivalitate neliniştitoare. Mai mult, nevoia pe care o resimţea Lothario de a se îndepărta de Frédérique era cea mai grăitoare dovadă a neînţelegerii dintre ei. De asemenea, absenţa lui Lothario i-ar sluji, poate, să realizeze alte proiecte despre care Samuel nu vorbise cu nimeni.

Samuel nu-l îndemnă, aşadar, deloc pe Lothario să rămînă.

— Domnul Lothario ştie mai bine decît noi, zise el, unde este mai necesară prezenţa sa. Cert este că dacă această călătorie te împiedică să-ţi dai demisia de la ambasadă, o despărţire de cincisprezece zile nu trebuie să te determine să renunţi la serviciile pe care le poţi aduce patriei tale. Frédérique şi eu ne angajăm să ne dublăm îngrijirile, eu ca secretar, ea ca infirmieră şi să facem tot ce va depinde de noi ca să nu-ţi lipsească nimic.

— Îţi menţii hotărîrea de a mă părăsi, Lothario? întrebă Julius.

— Trebuie, unchiule.

— Spune că vrei, ar fi mai aproape de adevăr. Aşadar, niciodată n-ai totul, orice bucurie nu ţine mult, şi îmi umbreşti convalescenţa. În sfîrşit, procedează cum crezi.

— Mulţumesc, unchiule.

— Îmi mulţumeşte pentru că m-a îndurerat! Şi cînd o să pleci?

— Cu cît plec mai repede, cu atît mă întorc mai curînd.

— Pleci astăzi?

— Chiar acum.

— Atunci, adio, zise Julius întristat şi epuizat.

În clipa aceea o trăsură se auzea intrînd în curte şi o pocnitură de bici ajunse pînă la ei.

— Au sosit caii, zise Lothario.

— Aşa de repede! se auzi Julius. Erai deci hotărît dinainte?

— Este în interesul tuturora, aici de faţă, ca să plec, reluă Lothario. Cînd doctorii au spus adineaori că eşti în afara oricărui pericol, am cerut să se înhame caii.

— Atunci, adio Lothario, spuse din nou Julius.

— Adio, unchiule.

Şi Lothario îl îmbrăţişă cu multă căldură.

Apoi o salută rece pe Frédérique.

Glasul i se pierdu; întinse mîna lui Samuel.

— Eu, zise Samuel, te voi însoţi pînă la trăsură.

Şi ieşiră amîndoi, lăsîndu-l pe Julius înnegurat şi pe Frédérique mai emoţionată decît ar fi vrut ea să mărturisească.

XXVI

DIFICULTATEA DE A DĂRUI

La trei luni după scena de mai sus, adică pe la începutul lui august 1829, contele von Eberbach, pe jumătate întins într-un şezlong, discuta cu Frédérique, în acel moment singură în odaia sa.

Perdelele groase şi lăsate îngăduiau să se strecoare ici, colo, cîteva raze din soarele de august, ce se simţea cald şi zăpuşitor.

Aşa cum prezisese Samuel Gelb şi doctorii chemaţi la consult, convalescenţa lui Julius fusese lungă, atît de îndelungată încît, deşi trecuseră trei luni, încă mai dura.

Julius începuse, totuşi, să se ridice. Dar era atît de slab şi de abătut, încît nu putuse ieşi decît de două ori cu trăsura, şi trebuiseră să-l întoarcă aproape îndată deoarece nu putea suporta zdruncinăturile şi zgomotul roţilor. Abia dacă putea sta în picioare cîteva secunde. Cum se ridica, simţea nevoia să se reaşeze. El, care înainte dorea atîta să moară, avea acum clipe de nerăbdare şi de mînie împotriva invincibilei lîncezeli, care-l pironea pe un fotoliu de convalescent şi care făcea ca odaia sa să amintească de un mormînt.

Şi nici el, nici Samuel nu puteau să prevadă clipa cînd şi-ar învinge strania slăbiciune.

Un singur lucru îi dădea curaj: prezenţa Fredericăi. Căci, Lothario, vai! tot nu venise şi scrisorile sale din ultimele trei luni amînau întoarcerea de pe o săptămînă pe alta.

Dar în toată această perioadă, îngrijirile duioase şi devotamentul filial al blondei fete nu se dezminţiseră o singură clipă. Ca să-l înlocuiască pe Lothario, muncea însutit. Era ceva atît de minunat s-o vezi pe frageda şi vioaia făptură dăruindu-se bătrînului împalidat şi pe moarte, pe această fîntînă a vieţii dăruindu-se din belşug organismului pe jumătate secătuit, încît toată odaia se umplea de tinereţe şi de sănătate chiar mai mult decît boala putea să primească.

Zi de zi, alte faţete ale sufletului fetei se dezvăluiau în faţa

ochilor fericiţi ai lui Julius. După o existenţă încorsetată pînă atunci de apăsătoarea şi severa ironie a lui Samuel, naiva şi credincioasa copilă înflorea în voie pe lîngă bunătatea tandră şi uşor ezitantă a contelui von Eberbach. Putea acum să-şi arate afecţiunea prin acele gesturi ocrotitoare care plac atîta femeilor. Îl lua de braţ cînd se plimbau, îi făcea lectură; el nu mînca cu poftă decît ce-i prepara ea. Era necesară! privilegiu de care sufletele haine abuzează ca să se vîndă mai scump, iar cele bune profită ca să se dăruiască mai mult.

În ziua aceasta, ca şi în celelalte, Frédérique era în preajma contelui von Eberbach, atentă la cele mai mici dorinţe ale acestuia, aranjîndu-i perina, pîndindu-l din ochi ca să ghicească ce-ar vrea.

— Ieşiţi astăzi, domnule conte? întrebă tînăra.

— Sigur, dacă mă voi simţi în stare; dar voi aştepta să se se mai domolească dogoarea de afară; căci soarele acesta este greu de suportat. Dar fiţi liniştită, dragă Frédérique, simt că mă voi face bine. Ostenelile dumneavoastră se vor încheia. Sînteţi atît de bună încît ar trebui să fiu un mare nerecunoscător, dacă nu mă vindec total şi foarte repede.

— Vreţi să vă citesc ceva? Vă plictisiţi?

— Nu mă plictisesc niciodată cînd sînteţi lîngă mine, Frédérique. Nici nu mă mir că m-am plictisit atîta înainte! Pentru că nu vă cunoşteam. Dar dacă vreţi să-mi faceţi plăcere, continuaţi-mi lectura începută ieri. Totdeauna mi-au plăcut poeţii, şi mi se pare că nu-i înţeleg pe de-a-ntregul decît după ce mi-i citiţi dumneavoastră.

Frédérique luă un volum de Goethe, aflat pe o măsuţă, şi se aşeză lîngă conte.

Deschise cartea şi era pe punctul de a începe lectura cînd intră Samuel ţinînd în mînă o fiolă pe care o puse pe şemineu.

— În sfîrşit, ai venit! zise Julius.

— Da, răspunse Samuel. Şi ţi-am adus o veste.

— O veste care mă priveşte?

— O veste care priveşte pe toată lumea.

— Spune-o.

— Guvernul Martignac a căzut definitiv. Guvernul Polignac i-a luat locul. Numirea apare mîine în *Monitor*.

— Asta-i noutatea ta? zise Julius arătîndu-se nepăsător.

— Drace! dacă nici chestia asta nu te încîntă, eşti chiar un om dificil. Nu înţelegi: începe războiul. Provocarea vine de la rege, cu atît mai rău pentru el. Fii atent, numirea va fi pe data de 8 august

1829. Ei bine, fără să fiu un mare vrăjitor, pariez că pe 8 august 1830 Carol al X-lea nu va mai fi pe tron. Destituirea cabinetului lui Martignac înseamnă destituirea regalităţii.

— Şi ce-mi pasă mie de asta? răspunse Julius. Nu mă mai interesează politica. Vreau să discut cu tine lucruri mult mai serioase.

Frédérique se ridică:

— Atunci, eu vă las.

— Da, îngăduiţi-mi să vă trimit dincolo, dragă copilă, zise Julius zîmbind. Vreau să discut cu Samuel cîteva probleme care vă privesc prea mult ca să le puteţi auzi. Dar puteţi ieşi fără regret, nu veţi lipsi din discuţia noastră, credeţi-mă.

După ce Frédérique ieşi, Samuel destupă sticluţa pe care o adusese şi o goli într-un pahar.

— Bea, îi spuse el lui Julius.

Julius luă paharul.

— Ce naiba conţine elixirul ăsta bizar, pe care mi-l dai de cîteva zile şi care-mi îngheaţă, aşa mi se pare, puţina căldură a sîngelui care-mi mai curge prin vene?

— Bea, îţi spun, copil îndărătnic care refuză medicamentele! Sîngele tău ars are nevoie să-l răcesc; nu-şi poate regăsi vigoarea decît în amorţeală, ca după o noapte de orgie cînd somnul te reface. Acesta este sucul unei plante pe care am descoperit-o în India. Este un revigorator cu un efect inimaginabil. Licoarea conservă sîngele prin acest soi de răcire. Dar, la dracu! nu mai ai nevoie să fii zglobiu şi tînăr! Esenţialul este să trăieşti. Nu-ţi pot reda cei douăzeci de ani, dar îţi făgăduiesc încă doisprezece.

— Încă doisprezece ani! zise Julius. Este mai mult decît mi-aş dori şi aş nădăjdui. Dar tocmai în legătură cu lucrul acesta aş vrea să-ţi pun o întrebare, pentru mine foarte importantă.

Bău şi reluă:

— Ascultă, prietene, sînt un om curajos. Sîntem singuri. Mă cunoşti destul ca să ştii că sînt în stare să aud orice. Deci, ascult, vreau să-mi spui starea mea reală.

— Păi... o cunoşti.

— Nu, n-o cunosc. Prietenia ta pentru mine te-a îndemnat pînă acum să-mi arăţi un viitor roz, vorbindu-mi despre şansă, făgăduindu-mi totul. Dar, vezi tu, nu mă tem decît de un lucru şi anume să nu fiu luat pe neaşteptate; să mor dintr-o dată, fără să-mi dau seama. Eşti un medic prea bine pregătit ca să nu-ţi dai seama,

cam cu aproximaţie de o săptămînă de cît timp îmi mai rămîne. Ei bine! Te întreb, îţi cer chiar acest serviciu: spune-mi adevărul.

— Chiar îl vrei? întrebă Samuel, şovăind.

— Îl vreau şi te rog. Şi îţi mărturisesc un lucru, care-ţi va alunga orice scrupul, şi anume că indiferent ce mi-ai spune, nu poate fi mai rău decît cred eu însumi. Lîncezeala aceasta pe care n-o pot învinge e grăitoare. Încerc din cînd în cînd să mă ridic din pat sau din fotoliu şi să mă ţin drept, dar repede cad. Poziţia orizontală a şi început să-mi devină o obişnuinţă. De aici la groapă nu mai e mult. Haide, vechiul meu prieten, în numele copilăriei şi a tinereţii noastre, spune-mi cîte minute mai am de trăit?

— Vrei întreg adevărul? repetă Samuel.

— Întreg adevărul.

— Bun. După toate probabilităţile, dar nu uita că adesea apare imprevizibilul, deci după toate probabilităţile viaţa ta este, în sfîrşit, epuizată. Eu tot mai sper. Folosesc, după cum vezi, mijloace eroice. Tu vorbeşti de minute, eu îţi răspund că vei trăi încă multe luni, poate chiar ani. Dar dacă mă întrebi atît de direct, nu cred că mai ai în faţa ta acest lung şirag de zile pe care-l visează, adesea zadarnic, bărbaţii cei mai solizi şi cei mai în formă.

— Mulţumesc, Samuel. Îţi sînt recunoscător că mi-ai vorbit astfel. M-ai liniştit, însă. Îmi făgăduieşti luni, iar eu abia mai speram cîteva săptămîni.

— De altfel, reluă Samuel, durata vieţii depinde mai mult de tine, decît de medicamente. Esenţialul este să eviţi orice emoţie care te-ar dărîma. O imprudenţă te-ar ucide pe loc.

— Ţinînd seama de cele ce-am vorbit, zise Julius, este momentul ca Lothario să se înapoieze. Am să-i scriu o scrisoare mai stăruitoare decît celelalte. Nu înţeleg ce-l poate reţine la Berlin, în ciuda celor douăzeci de scrisori pe care i le-am trimis în ultimele trei luni. Nu mai poate motiva că e din pricina ambasadei, întrucît mi-am dat demisia şi succesorul meu trebuie să apară cît de curînd.

— I-ai scris să grăbească demersurile înlocuirii tale. Îţi îndeplineşte rugămintea.

— Ba nu, ştiu că înlocuirea mea este semnată. Acum totul s-a încheiat şi Lothario ne va fi mai necesar aici decît în altă parte. Cînd va sosi succesorul meu, Lothario îl va pune la curent şi aş vrea totuşi, şi bineînţeles că voi obţine aprobarea, să rămînă pe lîngă el. Lothario este prea tînăr ca să se retragă odată cu mine. A plecat pentru cincisprezece zile, aceste cincisprezece zile au durat luni şi tot nu pomeneşte nimic despre înapoiere. A făcut o călătorie la Viena. Nu-mi trimite decît epistole vagi şi scurte. Cu siguranţă, îmi ascunde ceva.

— Are o iubită, zise Samuel.

— Ştii ceva? întrebă Julius, care n-ar fi dorit să i se dea explicaţii.

— Îi ştiu vîrsta, reluă Samuel. Ce-ai vrea să reţină un bărbat tînăr, frumos, fermecător, spiritual şi bogat? Nu-ţi aminteşti ce înseamnă Viena? Toate femeile trebuie să-i fi sărit de gît. Noi ăştia, sîntem gravi, morocănoşi, austeri. La tine se mai adaugă şi boala ta. N-aş vrea să-ţi calomniez nepotul, dar este tînăr. Ar fi un nonsens absurd să vrei să închizi un băiat cu chipul lui în odaia unui bolnav. Lucrurile acestea i se potrivesc Fredericăi, care nu şi-a început viaţa, şi mie, care am încheiat-o. Dar Lothario se distrează şi bine face. Sper că nu eşti atît de egoist ca să te superi pe el. Nu-ţi face griji în privinţa lui, dacă-l iubeşti. Compătimeşti pe cineva care-o duce prea bine, crede-mă.

— N-are a face! zise Julius. Îi mai scriu o ultimă scrisoare şi sînt convins că nu mă va lăsa să mor fără să-l revăd.

— Oh! interveni Samuel, dacă nu vrei decît lucrul acesta, va avea destul timp să se certe cu toate iubitele şi să se înapoieze înainte de a-ţi suna ceasul dictării testamentului.

— Ceasul poate suna mai devreme decît ne închipuim noi. A sosit momentul ca el să-şi facă bagajele de înapoiere şi ca eu să-mi fac pregătirile de plecare.

— Ce vrei să spui?

— Vreau să spun că, într-adevăr, trebuie să-mi dictez testamentul.

— Dar, ţi-am mai spus o dată că mai este pînă atunci!

— Ce importanţă are, zise Julius, dacă-l dictez cu o săptămînă mai devreme sau mai tîrziu. De ce să amîn ceva ce trebuie îndeplinit? Voi fi mai liniştit după aceea. Voi trăi cu o spaimă în minus, nu-mi va mai fi teamă că plec fără să le fi mulţumit celor ce m-au sprijinit, şi mă voi simţi mai bine. De altfel, mă gîndesc de mult la asta. Ştiu dinainte ce trebuie să fac. Inutil să-ţi spun că nu te-am uitat.

Samuel făcu un gest de refuz.

— Ei da! ştiu, reluă Julius, că aspiraţiile tale sînt mai presus decît banii. Am vrut doar ca niciodată să n-ai nevoie de nimeni. Necesităţile materiale sînt gratiile coliviei cu care societatea împrejmuieşte marile spirite şi marile idealuri. N-o să refuzi liber-

tatea şi zborul deschis. De altfel, eu nu-ţi fac un dar, ci îţi plătesc o datorie şi n-ai vrea, sper, ca moartea mea să te ducă la faliment.

Samuel asculta, în aparenţă distrat, în realitate foarte emoţionat.

— Lothario este singurul meu moştenitor, continuă contele von Eberbach. Ba chiar nu mi-este rudă decît prin alianţă. Îi las castelul de la Eberbach şi tot ce-i trebuie ca să trăiască acolo ca un nobil. Va regăsi acolo amintirea mătuşii sale Christiane, care l-a iubit, aşa cum ştia ea. Prefer să fie el, decît oricare altul care să locuiască în preajma acestor amintiri. Acum vine rîndul Fredericăi.

Urmă un moment de tăcere.

Julius nu ştia cum să înceapă. Samuel îl privea pe Julius atent şi pătrunzător, asemenea poeţilor dramatici care urmăresc gesturile şi intonaţia actorilor însărcinaţi să le interpreteze gîndurile.

Samuel luă cuvîntul:

— Aici lucrurile sînt mai încurcate. La drept vorbind, tu nu ai decît patruzeci de ani. E complicat pentru un bărbat, încă tînăr, şi cunoscut ca un mare aventurier, să lase unei fete o moştenire considerabilă care să nu atragă după sine şi...

— Dezonoarea, nu-i aşa? rosti Julius oftînd. Ai dreptate, aşa-mi spun şi eu. Dar cum să procedez?

— Asta te întreb şi eu, interveni Samuel, voind să-l oblige să-şi spună ultimul cuvînt.

— M-am gîndit, reluă Julius, să înlătur această dificultate căsătorind-o cu cineva pe care aş fi îndreptăţit să-l îmbogăţesc. De exemplu, Lothario....

— Lothario! îl întrerupse Samuel cu un accent aproape ameninţător.

— Lucrurile ar fi fost foarte simple, dacă Lothario şi Frédérique s-ar fi iubit. Aş fi lăsat totul moştenire lui Lothario care, căsătorindu-se, ar fi făcut-o părtaşă. La început, după felul în care mi-o descrisese am crezut că Lothario o iubea. Dar, după aceea, mi-am dat seama că mă înşelasem. Dacă ar iubi-o, nu s-ar încăpăţîna să stea atîta vreme departe de casă, cînd ea locuieşte aici. Doar dacă ea nu l-o fi respins, îndepărtîndu-i orice speranţă. În asemenea situaţie, fie că el n-o iubeşte, fie că este reţinut acolo de alta, fie că Frédérique nu-l vrea, nu mai este vorba să-i căsătorim. Şi totuşi nu văd altă cale decît căsătoria.

— Şi eu la fel, zise Samuel, fixîndu-l mereu pe Samuel cu ochi atenţi şi pătrunzători.

— Dar ce soţ să aleg ca să am dreptul să-l îmbogăţesc? Nu pot lăsa moştenire o sumă atît de mare decît lui Lothario sau ţie. Iar tu eşti pentru Frédérique un soţ mai de neconceput decît Lothario.

— Chiar aşa crezi? zise Samuel.

— Bineînţeles, întîi este diferenţa de vîrstă şi apoi caracterul tău. Mă îndoiesc, îţi spun sincer, continuă rîzînd Julius, că firea ta ar putea face fericită vreo femeie.

— Dar, zise Samuel cu oarecare amărăciune, poate că Frédérique nu gîndeşte chiar aşa asupra lucrurilor acestora.

— Dacă ar gîndi altfel, reluă serios Julius, îţi mărturisesc că aş fi primul care s-o îndemn să renunţe la un gest care, în opinia mea, n-ar fi decît o interpretare greşită a recunoştinţei.

— Glumeam, zise Samuel glacial. Dar ai găsit desigur o cale mai bună de a o îmbogăţi pe Frédérique, fără s-o compromiţi?

— Am găsit una, într-adevăr...

— Spune-o, îl îndemnă Samuel.

— Este ceva care mă jenează şi mă întristează, reluă Julius. Pe scurt, m-am gîndit aşa: căsătoria nu este în cazul nostru decît pretextul şi accesoriul; ori motivul cel mai legitim care să-mi îngăduie să-i las Fredericăi o moştenire considerabilă ar fi... ar fi s-o iau de soţie.

— Exact la asta mă gîndisem şi eu, zise calm Samuel.

— Te gîndiseşi la chestia asta? reluă Julius cu un ton melancolic. Va fi într-adevăr lucrul cel mai simplu, prin care totul s-ar aranja. Iar pentru o căsătorie.... de tranziţie, unde să găseşti în condiţii mai bune şi mai sigure un soţ care de fapt nici să nu fie? Eu n-am să-i încurc multă vreme viaţa. Peste cîteva luni voi fi mort, iar ea bogată. Cu oricare altul căsătoria ei ar fi o încătuşare, cu mine înseamnă libertatea.

— Nimic mai just.

— Aşadar, nu-mi dezaprobi ideea.

— Ba chiar sînt foarte de acord.

— O iubeşti într-adevăr pe Frédérique! N-o s-o plictisesc prea mult. Trece şi asta. Va avea o viaţă întreagă să se bucure de independenţa ei. Cît despre mine, zilele ce mi-au mai rămas vor fi alinate şi luminate de ea. De acum încolo, grija ei filială, atît de încîntătoare, va deveni îndatorirea ei şi dreptul meu. Ei bine! întrucît eşti de aceeaşi părere cu mine, vrei să-ţi asumi tu sarcina de a o investiga? Înţelegi: dacă aş face-o eu ar fi mai delicat şi n-aş vrea nici să se sperie, nici să înţeleagă greşit.

— Voi face aşa cum vrei tu, spuse Samuel.

— Este în camera ei. Ai fi un om minunat dacă te-ai duce chiar acum să-i vorbeşti.

— Mă duc la ea.

— Mulţumesc. Nu trebuie să-i spui, adăugă Julius cu un surîs trist, decît două lucruri: mai întîi că voi muri curînd, îi făgăduiesc asta, să nu-şi facă probleme, şi apoi că pînă atunci, dragostea mea nu vrea, nu poate, nu trebuie să fie decît părintească. Să nu mă prezinţi, se înţelege de la sine, ca pe un soţ, ci ca pe un tată.

— Fii liniştit. O voi convinge.

— Du-te. Ei, şi nu mie, îi faci acest serviciu.

Samuel ieşi.

Îndreptîndu-se spre odaia Fredericăi, bombănea printre dinţi:

I-am spus doar că o imprudenţă l-ar putea doborî pe loc. Dacă însurătoarea nu-i o imprudenţă... Şi mai zice că ea nu trebuie să se gîndească decît la o dragoste... părintească! Oricum, despre altfel de dragoste nici nu poate fi vorba. Dar să creadă el că mă bizui pe vorbele sale! Ah! fie că vrea, fie că nu vrea, fac eu ordine în lucrurile astea! Prostul! s-ar fi putut salva, dîndu-mi-o mie. A pierdut ocazia asta. Cu atît mai rău pentru el! Trebuie ca Frédérique să se mărite cu el, deoarece, acum, nu se mai poate altfel. Dar contrar celor ce se întîmplă în Hamlet, pun rămăşag că bucatele reci ale nunţii vor sluji altei ceremonii. Să facem mai întîi căsătoria, nu ne mai rămîne apoi decît să-i facem de petrecanie soţului!

Ajunsese în faţa uşii de la odaia Fredericăi.

— Acum, trebuie să pregătesc cealaltă faţetă a tragicomediei.

Bătu în uşă. Frédérique veni să-i deschidă.

XXVII

PĂIANJENUL ÎŞI REFACE PÎNZA

Intrînd în camera Fredericăi, Samuel îşi luă o mutră de înmormîntare.

Planul lui era simplu. „Ştie că o iubesc, îşi spunea el, iar acum vin să-i cer mîna pentru altul. Nu-i o dovadă prea mare de iubire pentru ea, care nu ştie cît de hotărît sînt să desfac acest nod abia înnodat. Ei bine! trebuie ca demersurile mele să pară ca o mărturie de dragoste. Trebuie să-i las impresia că renunţ deocamdată la ea, pentru ea. Voi profita de situaţie pentru a mă arăta bun şi generos, pentru a-mi acorda prestigiul unei abnegaţii eroice. Înţeleg acum că numai astfel poţi reuşi şi că trebuie să minţi dacă vrei ca o femeie să te creadă şi să te iubească. O iubesc pe Frédérique, voi minţi."

Pe Frédérique o surprinse faţa întunecată a lui Samuel. Îl privea neliniştită.

— Dar ce s-a întîmplat? întrebă ea. Domnul conte se simte mai rău, de cînd l-am părăsit?

— Nu, linişteşte-te Frédérique. Nu el este cel mai bolnav în casa asta.

— Atunci cine?

— Aşează-te, zise Samuel; vreau să-ţi vorbesc.

Frédérique se aşeză. Samuel îşi trase un scaun lîngă ea.

— Te ascult, reluă tînăra.

— Da, zise Samuel, există în această casă cineva care suferă acum mai mult decît contele von Eberbach.

— Cine anume?

— Eu.

— Dumneata, prietene, izbucni Frédérique. Dar ce ţi s-a întîmplat?

— Cînd ne-ai lăsat adineaori, pe contele von Eberbach şi pe mine, Julius a spus că nu vei lipsi din discuţiile noastre. Mi-a

vorbit într-adevăr despre tine. Şi-a făurit, în privinţa ta, un vis care mă descumpăneşte total.

— Un vis în care eu sînt implicată?

— Un vis care-mi răstoarnă toate visele mele. Te iubesc, Frédérique, o ştii şi tu şi cred că simţi lucrul acesta. Mă atrage spre tine altceva decît o afecţiune părintească; te iubesc cu gelozie. Aşa deci, sper că vei înţelege şi-mi vei ierta primul moment de durere pe care mi l-a pricinuit pretenţia lui Julius. Mi-a cerut mîna ta.

— Mîna mea? Şi pentru cine, bolborosi fata în ochii căreia licărise un mugur de speranţă.

Pentru cine, într-adevăr, putea contele să ceară mîna Fredericăi decît pentru nepotul său, pentru Lothario, a cărui plecare o înţelesese în sfîrşit, sau care i se mărturisise în scris?

Dar primul cuvînt al lui Samuel stinse în inima bietei copile mugurul speranţei şi al fericirii.

— Contele von Eberbach mi-a cerut mîna ta pentru el.

— Nu se poate, exclamă Frédérique, îngrozită.

— Lucrul acesta era de aşteptat. Văzîndu-te atît de bună, atît de devotată şi atît de frumoasă, în fiece zi, în fiece clipă, cum să nu te fi iubit? Gîndul de a se despărţi de tine îi întristează convalescenţa. Ar vrea să te împiedice să-l părăseşti, şi ce alt mijloc de a te reţine lîngă el, decît să te ia de soţie?

Ar mai fi fost altul, se gîndea Frédérique, dar nu scoase o vorbă.

— Iată, deci, ce m-a însărcinat să te consult, continuă Samuel: crede că va muri curînd şi mă tem că are dreptate – şi ar vrea înainte de a muri, să aibă măcar bucuria de a te numi soţia lui.

— Soţia lui? murmură Frédérique.

— Da. Îţi dai seama ce capriciu bizar bîntuie sufletul acestui muribund? Ştiu bine că nu-ţi cere absolut nimic altceva decît să-i continui afecţiunea filială pe care i-o dăruieşti şi acum. Ştiu bine că te va respecta ca pe fiica sa. Dar eu, care te iubesc, eu care am avut şi mi-am exprimat înaintea lui Julius această dorinţă care înseamnă viaţa mea, nu pot îndura uşor ca altcineva, fie şi un prieten pe moarte, să ofere înaintea mea numele său celei care a făgăduit să-l poarte pe al meu.

— Ţi-am făcut o promisiune, da, spuse încet Frédérique şi te asigur că mi-o voi ţine. Sînt a dumitale şi n-aveai nevoie să mă consulţi în privinţa răspunsului către domnul von Eberbach. Refuz.

— Da, eşti un înger, zise Samuel; dar am eu dreptul să abuzez

de generozitatea ta şi pot eu răspunde devotamentului tău cu egoismul meu? Trebuie oare ca, în schimbul fericirii mele, două fiinţe să sufere? mai ales cînd aceste două fiinţe sînt omul pe care-l iubesc ca pe un frate, şi femeia pe care o iubesc mai mult decît ca pe o soră? Nu se cuvine oare să renunţ, evitînd riscul de a fi considerat un nemernic, la o fericire care lui i-ar aduce moartea, iar ţie sărăcia?

Se opri o clipă, de parcă s-ar fi străduit să-şi adune forţele necesare unui sacrificiu şi reluă:

— Prietenul meu este pe moarte. Nu mai trăieşte decît pentru această supremă speranţă. A i-o nărui, înseamnă a-i nărui existenţa. O adevărată crimă. Să-i alungi acest gînd? Cu neputinţă. Ţine la căsătorie cu încăpăţînarea aceea specifică doar copiilor şi muribunzilor. Prietenia mea se înfruntă cumplit cu dragostea mea. Simt că este aproape un act criminal să respingi unui biet suflet ce se va stinge, fericirea care nu-i face rău nimănui în această lume, dar care l-ar ajuta pe el să plece cu un surîs în lumea cealaltă.

— Eşti bun, zise Frédérique, înduioşată de accentul cu care Samuel pronunţa aceste cuvinte generoase.

— Dar nu la Julius mă gîndesc eu în primul rînd, reluă Samuel, ci la tine. Căsătoria aceasta îţi va aduce brusc o bogăţie de milioane şi face ca frumuseţea ta, deşteptăciunea ta, inima ta atît de generoasă să capete o strălucire mai mare decît ai fi putut-o spera în cele mai cutezătoare vise ale tale. Am eu dreptul să te lipsesc de un viitor încununat de splendoare? Pot să-i port pică, pentru că te iubesc? Numai cineva care blestemă dragostea consimte să-şi sărăcească femeia iubită; n-aş vrea să mă blestemi.

— Nu te teme, prietene, răspunse Frédérique. Mă cunoşti prea bine ca să ştii că nu acord nici o importanţă banului. Nu ştiu ce-aş putea face cu bogăţia. Crescută în singurătate, n-am avut nevoie de nimic şi luxul m-ar pune în mare încurcătură. Nu-ţi fie deci teamă că ţi-aş putea reproşa vreodată că m-ai lipsit de prilejul de a mă îmbogăţi. Dacă domnul conte von Eberbach ar fi sărac, şi dacă n-ar fi nevoie să-i alin suferinţa ultimelor zile de existenţă, aş fi putut regreta că nu sînt liberă. Dar dacă se pune problema banilor, sînt fericită că pot să-ţi dovedesc că între bogăţie şi dumneata, n-aş prefera niciodată bogăţia.

„Drace! am fost prea înduioşător, se gîndi Samuel. Să ne temperăm sentimentele!"

Şi, strîngînd mîna Fredericăi, îi spuse:

— Îţi mulţumesc; n–am să uit niciodată cele ce mi–ai spus adineaori; dar nu pot accepta. De altfel, să nu exagerăm. Voi da curs raţiunii. Căsătoria aceasta, ştiu foarte bine, nu va fi dintre acelea care să pună la încercare gelozia chiar şi cea mai bănuitoare. Trebuie doar să aşteptăm un moment. Iar momentul acesta va fi scurt, crede–mă ce–ţi spun.

El rosti ultimele cuvinte cu un ton hotărît şi straniu, încît Frédérique se cutremură:

— Este chiar atît de bolnav?

— Ah! n–are mai mult de şase luni de trăit, dacă lucrul acesta se cheamă viaţă: să lîncezeşti inert şi abia respirînd pe un fotoliu. Aşa că nu de el mi–e mie teamă.

— Atunci de cine?

— De tine, reluă Samuel după o tăcere.

— Cum? zise ea, neînţelegînd ce vrea să spună.

— Cînd erai orfană şi săracă, ţi–a fost uşor să–mi îngădui să te iubesc şi să–mi făgăduieşti că vei fi a mea. Dar cînd vei deveni contesă von Eberbach şi bogată...

— Opreşte–te, îl întrerupse ea. Oricare mi–ar fi prezentul şi viitorul, nu mă pot obliga să uit de trecut. Iar trecutul mă leagă de dumneata.

„Ei, drăcia dracului!" îşi spuse Samuel.

— Îţi repet şi acum, continuă Frédérique, ceea ce ţi–am spus şi la Ménilmontant. Sînt a dumitale. Dacă îmi vei interzice să mă supun ultimei rugăminţi a contelui von Eberbach, te voi asculta. Dacă însă consideri că sîntem datori să–i facem această ultimă bucurie, n–am să refuz să–i îmblînzesc unui muribund asprul drum al trecerii din lumea aceasta în cealaltă; dar angajamentul meu faţă de dumneata nu înseamnă că nu mai este valabil. Va fi doar o amînare şi atît. Bogăţia şi rangul nu pot afecta cu nimic afecţiunea şi datoria. Voi fi eu alta decît aceea pe care ai adoptat–o şi ai crescut–o? Voi înceta eu să–ţi fiu recunoscătoare că exist? Schimbarea soartei mele nu va fi decît un motiv în plus ca să–ţi aparţin. Şi nu voi înceta să–ţi mai fiu datornică decît în clipa cînd voi putea să mă achit. Cînd eram săracă ai venit dumneata spre mine, dacă ajung bogată voi veni eu spre dumneata.

— Mulţumesc! exclamă Samuel, fericit de–adevăratelea şi fără alte ascunzişuri, de astă dată. Această certitudine îmi va da puterea să mă jertfesc pentru fericirea lui Julius. Aşadar, primeşti?

— Îmi dai voie? întrebă ea.

— De astă dată, eu te rog, zise Samuel.

— Atunci, primesc.

— Plec să–i duc vestea cea bună lui Julius, căci trebuie să aştepte cu o nerăbdare cumplită. Pe curînd şi încă o dată îţi mulţumesc.

Samuel ieşi, lăsînd–o pe Frédérique pradă unei emoţii de neînchipuit.

Soţia contelui von Eberbach! Neaşteptata modificare a destinului ei o tulbura cumplit. Şi nu pentru asta era tristă. Simţea pentru conte o afecţiune sinceră şi adevărată. Dar o asemenea căsătorie nu corespundea nicidecum ideii pe care şi–o făurise în visurile ei de fericire şi de dragoste. Nu era acea intimitate afectuoasă şi respectuoasă totodată pe care şi–o imaginase, gîndindu–se la bărbatul a cărei soţie va fi. Acum însă, nu mai avea de ales între contele von Eberbach şi Lothario, ci între contele von Eberbach şi Samuel Gelb.

Şi, judecînd bine, firea frăţească şi blîndă a lui Julius o speria mai puţin decît caracterul aspru şi dominator al lui Samuel.

Ieşind din camera Fredericăi, Samuel nu intră îndată în cea a lui Julius, ci se opri în încăperea care o preceda şi sprijinindu–şi fruntea de fereastră, plimbîndu–şi degetele pe geam, privind în mod automat în curte, respira şi reflecta. Avea nevoie, oricît de puternic era, să se odihnească o clipă din aspra muncă la care abia se înhămase şi pe care trebuia s–o continue.

În sufletul acestui om profund şi înnegurat, bucuria nu se manifesta niciodată decît ca o licărire. Înapoindu–se la Julius, plăcerea pe care o resimţise smulgînd consimţămîntul Fredericăi o dată cu promisiunea că va fi a lui după, ca şi înainte de îmbogăţire, fu repede eclipsată şi înlocuită cu un nor de posomoreală amară.

„Iată deci, unde–am ajuns datorită abilităţii, a combinaţiilor şi a oboselii, îşi spunea el: să nu mă mai bazez decît pe virtutea umană. Mă bizui pe cuvîntul Fredericăi şi pe onoarea lui Julius!

Tot planul meu se sprijină pe faptul că Frédérique, odată bogată, contesă, liberă de tot ceea ce o menţinea sub dominaţia mea, îşi va aminti de jurămîntul pe care mi l–a dat săracă şi supusă; că bogata contesă îşi va aminti de copilul din flori, că milionarul îşi va aminti de sărac! Tot viitorul meu, toate calculele mele, toată măreţia mea, toată temeinicia mea se reazemă pe acest nisip mişcător: fidelitatea unei femei.

În ceea ce priveşte promisiunea lui Julius de a o trata pe Frédérique ca pe o fiică a sa şi nu altfel, voi proceda astfel încît să nu aibă timp să cedeze. El a vrut–o, cu atît mai rău pentru el! Nu

puteam face altceva. Părinţii mor înaintea copiilor. Este legea firii. Julius va muri înaintea Fredericăi, va muri chiar în ziua căsătoriei. Am hotărît.

Lucrurile se vor schimba în bine. După moartea lui Julius voi aduce-o pe Frédérique la Ménilmontant. Sînt tutorele ei. Este suficient ca Julius să mă numească executorul lui testamentar. Voi ţine-o pe Frédérique departe de Lothario.

Între timp evenimentele politice îşi vor continua cursul. Ministerul Polignac este o sfidare căreia Franţa îi va răspunde cu o revoluţie. Evident, revoluţia aceasta care-i a întregului popor, va scăpa din mîinile celor ce pretind că o dirijează. Va evolua dincolo de voinţa lor şi îi va îneca în valurile ei. Voi fi puternic, voi fi bogat, voi fi ceea ce voi dori, voi domina haosul ce va rezulta dintr-o lume care dispare şi alta care se constituie. O voi reţine pe Frédérique prin admiraţie. Cum va arăta oare naivul de Lothario pe lîngă un Napoleon al democraţiei!

Viitorul este al meu. Toţi mă vor iubi, toţi mă vor binecuvînta.

Începînd chiar cu Julius. He, he, e-adevărat! O să-mi datoreze moartea în plină fericire, el care zăcea în apatie şi în dezgust.

Dar să ne grăbim să terminăm totul pînă nu vine Lothario. Mi-e teamă să nu apară prea curînd şi să nu ne pună beţe în roate..."

Şi Samuel intră în odaia lui Julius.

XXVIII

PROVIDENŢA INTERVINE

Într-o seară din septembrie 1829, cînd soarele abia apusese în spatele dealurilor din jurul castelului Eberbach, o trăsură se oprea în faţa porţilor.

Portarul chemat de surugiu ieşi, văzu persoana care se afla în trăsura de poştă şi deschise în grabă poarta. Trăsura intră în curte şi înaintă pînă la peron.

Din ea coborîse Lothario.

Nepotul contelui von Eberbach venea de la Berlin şi se înapoia la Paris.

Servitorii alergară cu un soi de amabilitate ursuză.

— Domnul Lothario stă mai multe zile? întrebă cel mai curajos dintre ei.

— Poate că da, răspunse Lothario preocupat.

Servitorii se strîmbară. Trăind singuri la castel, ajunseseră să-l considere ca aparţinîndu-le lor, iar cînd venea Lothario, li se se părea că era un străin intrat cu forţa pe proprietatea lor.

Trăsura fusese dusă la adăpost, iar Lothario intrase în castel.

— Atunci, dacă domnul conte merge la culcare, reluă servitorul care vorbise şi mai înainte, doreşte să-i pregătesc patul?

— Cam aşa.

— Domnul ia masa? mai întrebă servitorul.

— Nu, nu mi-e foame, am mîncat pe drum.

Servitorul se îndepărtă, mulţumit de concesia făcută.

Cinci minute mai tîrziu, intră să-l anunţe pe Lothario că odaia fusese aranjată. Servitorii se grăbiseră cît putuseră, dorind să se debaraseze cît mai repede de intrusul ce avusese îndrăzneala să vină la el acasă.

Lothario era preocupat de tot felul de gînduri, aşa că nu-şi putuse da seama de primirea pe care i-o făcuseră servitorii.

S–a culcat, ca să doarmă şi să uite. Dar fie din pricina zdruncinăturilor drumului, fie din pricina grijilor care–i năpădeau sufletul, n–a putut închide ochii o clipă. Toată noapatea şi–a petrecut–o copleşit de o nelinişte neplăcută şi chinuitoare, de mii de ori mai obositoare decît în stare de veghe. Totuşi, spre dimineaţă, oboseala trupească învinsese şi se cufundaes într–unul din somnurile acelea grele care survin după nopţi de activitate intensă.

Cînd redeschise ochii, soarele răsărise de mult. Sună după un servitor, se îmbrăcă şi ieşi din odaie.

Înainte de a coborî, intră în salonaşul ocupat altădată de Christiane.

Obişnuia, pe cînd locuia la castel, să vină zilnic şi să se roage în încăperea încă plină de fiinţa care o înlocuise pe mama lui.

Apăsase pe mîner şi intrase. Deodată scoase o exclamaţie.

În salon exista portretul mamei sale. Christiane păstrase totdeauna pioasa amintire a sorei sale moarte. De nenumărate ori, la prezbiteriul din Landeck, pe cînd Lothario era copil, Christiane îl adusese în faţa portretului pentru a o cunoaşte pe mama sa şi pentru ca biata moartă să rămînă vie măcar în sufletul fiului său.

Ei bine, portretul mamei sale era portretul izbitor al Fredericăi.

Aceeaşi puritate în privire, aceeaşi transparenţă suavă, acelaşi păr blond. Mama lui Lothario fusese pictată la vîrsta pe care o avea acum Frédérique. Lothario nu–şi putea desprinde ochii de pe tabloul care întruchipa cele două adevărate iubiri ale sale: pietatea şi dragostea.

Frédérique semăna cu mama sa! De aceea cînd o zărise prima oară, îşi imaginase că o mai văzuse, că o mai iubise. De aceea se simţise atras spre ea cu o atît de bruscă şi irezistibilă simpatie!

Dar de unde putea proveni o astfel de uluitoare asemănare? Atunci îşi aminti de ceea ce le spusese, lui şi Fredericăi, femeia aceea misterioasă pe care o introdusese în casa din Ménilmontant, şi anume că avea dreptul să vegheze asupra Fredericăi, să o protejeze şi să o apere. Ciudate vorbe, pe care această ciudată asemănare le confirma astăzi. Exista cu adevărat o înrudire între el şi Frédérique! Erau deci din aceeaşi familie! Vai! La ce bun, de îndată ce se despărţiseră pentru totdeauna, datorită unei soarte ostile? La ce bun aceste legături de sînge, dacă viaţa le rupsese?

Îşi petrecu toată ziua în faţa portretului.

Seara, îl luă în camera sa şi–l agăţă pe peretele de la picioarele

patului. Vroia să adoarmă, privindu–l; resimţea un farmec melancolic avînd sub ochi, în ramele strîmte, trecutul şi viitorul său. Care dintre ele era mai trist? Trecutul fără viaţă, sau viitorul fără dragoste?

A doua zi se hotărî să plece. Încă de dimineaţă se ocupă de registrul de cheltuieli şi de socoteli, dădu dispoziţii pentru reparaţiile necesare şi puse în ordine treburile pentru anul viitor. Tocmai lua masa de prînz cînd un servitor intră, destul de stînjenit.

— Domnule, zise servitorul şi se opri, nemaiîndrăznind să continue.

— Ei bine, ce este, Hans? întrebă Lothario.

— Este că... bolborosi acesta.

— Este că, ce?

— O doamnă.

— Ce doamnă?

— Domnul nu trebuie să se supere, continuă Hans, cu mai multă stăpînire de sine. Este o doamnă foarte bogată şi foarte frumoasă, şi care admiră foarte mult castelul. Ce mai! Nu ca să strice ceva vine dînsa aici; dimpotrivă, ar sta în genunchi în faţa unui omuleţ de piatră, decît să se atingă de el.

— Pe scurt, ce vrea această doamnă? zise Lothario nerăbdător.

— Îi spun toate lucrurile acestea domnului, pentru că domnul ne–a interzis să lăsăm pe cineva să intre în castel, în lipsa dînsului. Noi înţelegem bine de ce nu vrea domnul. Se pare că mai demult s–au petrecut aici lucruri nu tocmai vesele; sînt peste tot amintiri de familie, şi domnul nu vrea ca vizitatorii să calce peste ele. Dar nu din pricina banilor pe care această doamnă ni i–a dat, am lăsat–o noi să intre. Dînsa ne–a dat foarte mult, recunosc; chiar dacă ne–ar fi dat de douăzeci de ori mai mult, tot am fi lăsat–o să intre. Dar nu din motivul acesta am acceptat noi. Este o doamnă artistă care are nevoie, pentru meseria pe care–o face, să vadă mobile frumoase. Aşa că a fost astă–primăvară şi a zis că se va înapoia.

— O doamnă vrea să viziteze castelul?

— Să–l reviziteze, căci vă asigur că l–a vizitat mult şi bine data trecută. Dar cum dumneavoastră sînteţi aici, din nenorocire, nu ne putem lua răspunderea să–i dăm permisiunea. Atunci mi–a spus să vă cerem voie, rugîndu–vă să n–o refuzaţi.

— Fie, zise Lothario. Du–te şi ad–o încoace.

O clipă mai tirziu, Hans reveni însoţit de o doamnă îmbrăcată în negru.

Lothario făcu un semn servitorului care se retrase. Atunci ea îşi îndepărtă valul.

Era Olympia.

— Dumneavoastră aici, doamnă? exclamă Lothario, uluit.

Apoi începu să zîmbească la ideea unui gînd.

— Poate că nu pe mine nădăjduiaţi să găsiţi aici, reluă el, presupunînd că venise pentru Julius.

— M-aşteptam să nu găsesc pe nimeni, răspunse Olympia. Dar cînd am aflat că dumneavoastră sînteţi aici, n-am avut motive să vă evit.

— Ei bine, zise Lothario, dacă singurul motiv care v-a adus aici este dragostea pentru artă, îngăduiţi-mi să mă bucur de norocul care-mi dă prilejul să vă prezint arhitectura mobilierului.

— Am mai văzut castelul, zise cîntăreaţa, dar aş fi fericită să-l revăd împreună cu dumneavoastră.

Olympia părea că se străduieşte să-şi revină dintr-o emoţie involuntară.

— La ordinele dumneavoastră, doamnă.

Şi începu s-o conducă din sală în sală.

La fiecare obiect pe care i-l arăta Lothario, la fiecare cameră pe care el o deschidea, la fiecare pas pe care-l făceau în această casă care adăpostise atîta fericire şi dragoste, şi în care nu mai domnea acum decît doliul şi pustietatea, emoţia Olympiei părea să se dubleze. Un fel de melancolie amară îi întuneca ochii şi fruntea.

Lothario îşi explica această înduioşare prin revenirea în memorie a faptelor pe care, cu siguranţă, unchiul său i le povestise Olympiei. Dar dacă ea era atît de emoţionată văzînd castelul şi pe nepotul contelui von Eberbach, înseamnă că-l iubea foarte mult şi atunci, de ce-l părăsise?

Îi pomeni despre lucrurile acestea ceva mai tîrziu, după ce intimitatea dintre ei se restabilise şi după ce îi făcuse afectuoase reproşuri.

— Ar fi trebuit să vă port pică, zisese el.

— De ce? întrebă ea.

— Pentru că l-aţi tulburat pe unchiul meu. L-aţi părăsit brusc şi nu v-aţi mai interesat deloc de dînsul.

— Da! aşa este, zise ea; n-am avut, într-adevăr, nici o nelinişte. Ştiam că n-o să mă plîngă prea mult şi că nu va suferi din pricina lipsei mele.

— Şi totuşi boala lui a fost provocată de o suferinţă.

— Boala lui? izbucni cîntăreaţa.

— Chiar în ziua în care aţi plecat, a avut o congestie cerebrală care l-a doborît la pat şi din care încă nu şi-a revenit.

— Nu se poate! zise Olympia devenind galbenă. Şi totul din pricina mea? Oh! Vă rog spuneţi-mi că nu eu sînt de vină.

— Sigur este că s-a îmbolnăvit, chiar în ziua plecării dumneavoastră.

— Şi de ce nu mi-a scris nimeni, nimic? întrebă ea. De-aş fi ştiut! Dar, dacă unchiul dumneavoastră este atît de grav, dumneavoastră de ce nu sînteţi lîngă el? De ce aţi venit la Eberbach?

— Nu l-am părăsit, răspunse Lothario, decît în momentul cînd a fost în afara pericolului. Aveam motive serioase să plec din Paris.

— Ce fel de motive?

— Motive care nu vă interesează prea mult.

— Ce ştiţi dumneavoastră? zise ea. Durerile şi bucuriile dumneavoastră mă interesează mai mult decît vă închipuiţi. Aveţi o tristeţe în adîncul sufletului, ea se răsfrînge şi pe chip. Dacă nu este o taină care să compromită onoarea cuiva, spuneţi-mi-o. Dumneavoastră nu mă cunoaşteţi, dar eu da. Pot face pentru dumneavoastră mai mult decît aţi crede.

— Ah! doamnă, nu-i nevoie să mi-o spuneţi, simt o mare atracţie către dumneavoastră. Prima oară cînd v-am văzut, mi-aţi vorbit cu un glas care mi-a răscolit toate fibrele sufletului.

— Şi? Ce vă face să suferiţi, cînd sînteţi atît de tînăr, atît de bogat, putînd avea toate minunăţiile lumii? Ce vă lipseşte, spuneţi-mi?

— Îmi lipseşte lucrul acela fără de care restul nu mai înseamnă nimic. Iubesc o femeie care nu mă iubeşte.

— Păcat! murmură Olympia.

— Iată ce am, reluă Lothario. Este ceva simplu şi banal. Într-o zi am zărit o fată care mi s-a părut fermecătoare; am spionat-o, am urmărit-o, mi-am umplut sufletul şi gîndurile cu ea, m-am gîndit la ea în fiece zi şi am visat-o în fiece noapte. Şi apoi, cînd am vrut să pun mîna pe luminoasa apariţie care-mi aurea viitorul, totul s-a evaporat. Crezusesem, cînd privirile mele se încrucişau cu ale ei, că mă încuraja; crezusem că ceva din sufletul meu se răsfrîngea şi în al ei, că bătăile inimii mele aveau un ecou şi în inima ei; iluzie, absurditate, nebunie! Dar ea era a altuia!

Promisese să se mărite cu altul! Atunci, n–am mai putut rezista. A mai rămîne lîngă ea, a o vedea zilnic cînd nu mai puteam spera, însemna să ajung la disperare şi nemaiputînd îndura martiriul, am plecat. De la Paris la Viena, de la Viena la Berlin şi de acolo aici. Am fugit de o iubire care m–a urmărit peste tot. Aveţi dreptate, am fost nedrept cu contele von Eberbach. El, care a fost atît de bun cu mine, atît de tandru, atît de părintesc, l–am lăsat pe seama îngrijirii străinilor. Dar, vă rog să mă credeţi, aş fi murit acolo, sau aş fi explodat. Era mai bine să plec. Am aşteptat ca doctorii să nu mai aibă temeri serioase şi am fugit. În două sau trei zile, el va afla totul şi sînt sigur că mă va ierta. I–am scris de la Berlin, chiar în ziua plecării. Va afla pentru ce am părăsit Parisul. Va afla că nu puteam face altfel. I–am mărturisit totul. Va vedea că n–am plecat din nerecunoştinţă sau indiferenţă. Acum, după ce i–am spus tot ce am pe suflet, mă simt mai uşurat, şi voi încerca să rămîn lîngă el. Sper că va fi singur la hotel şi că n–o voi mai găsi acolo pe aceea din pricina căreia l–am părăsit.

— Bietul copil! zise Olympia. Ne vom înapoia la Paris şi vom discuta despre toate astea. S–ar putea, poate, găsi o cale de rezolvare.

Se aflau amîndoi în salonaşul Christianei.

Olympia încercă să schimbe subiectul discuţiei, ca să–l distragă pe Lothario din preocupările sale.

— Ia uite! exclamă ea arătînd spre locul de unde Lothario luase portretul mamei sale. Mi se pare că aici se afla un portret?

— Da, zise Lothario, l–am luat eu.

— Era portretul unei femei, nu–i aşa? reluă ea. Îl remarcasem. Şi unde este acum?

— La mine. Ah, nu l–am luat pentru pictură. N–are nici o valoare artistică; dar este portretul mamei mele şi mi s–a spus că seamănă foarte bine cu ea. Iar acum îi cer iertare mamei mele. Însă nu–l ţin numai pentru dînsa. Portretul, doamnă, nu seamănă doar cu mama. Există o bizară legătură între fiinţa pe care aş fi iubit–o şi cea pe care o iubesc acum.

— Chiar adevărat? zise Olympia mirată.

În clipa aceasta se auziră bătăi în uşă.

— Cine este? întrebă Lothario.

— Eu, se auzi vocea lui Hans.

— Şi ce doriţi?

— Am o scrisoare.

— Intraţi.

Hans intră.

— Poştaşul zice că este o scrisoare care sosise la Berlin şi acum a fost trimisă aici.

— S–o văd.

Hans înmînă scrisoarea şi ieşi.

— O scrisoare de la unchiul meu, zise Lothario, citind adresa. Şi este urgentă. Permiteţi, doamnă? reluă el, întorcîndu–se spre Olympia.

— Cum să nu! Citiţi–o repede.

Lothario rupse plicul şi începu să citească.

XXIX

IUBIRI DESPĂRŢITE

Lothario abia îşi aruncă o ocheadă peste scrisoare şi simţi că se îngălbeneşte. Totuşi parcurse la iuţeală rîndurile fatale.

Dar cînd ajunse la sfîrşit, trebui să se aşeze ca să nu cadă şi-şi prinse capul între mîini.

— Ce s-a mai întîmplat? exclamă Olympia.

— Puteţi să citiţi şi dumneavoastră.

Olympia citi:

Dragul meu nepot, sau mai bine dragul meu fiu,

De ce nu vrei să te întorci? Cum poţi să stai despărţit timp de trei luni cînd eu nu mai am de trăit mult, poate? Dar am găsit un mijloc ca să-ţi grăbesc întoarcerea. O să rîzi, Lothario, şi nu cred că vei rîde mai trist decît mine. Mă căsătoresc. Este, înţelegi, un fel de a-mi scrie testamentul. Grăbeşte-te, deoarece, în starea în care mă aflu acum, nu mai am timp să aştept, şi dacă nu vii îndată, poţi ajunge prea tîrziu.

Înapoierea ta îmi este cu atît mai necesară cu cît aceea cu care mă căsătoresc peste cîteva zile este o persoană, pe care, mi s-a părut, erai niţel supărat, nu ştiu pentru ce neînţelegere. Vino, deci, iute, deoarece dacă nu vei veni, înseamnă că nu ne ierţi, nici pe mine, nici pe Frédérique.

Unchiul tău, care îţi este tată

Julius von Eberbach

Paris, 20 august, 1829

Olympia, înmărmurită şi ea, lăsă să-i cadă scrisoarea din mînă.

— Au trecut două săptămîni de cînd este trimisă scrisoarea, reluă ea, la fel de întunecată ca Lothario, şi contele von Eberbach scria că se căsătoreşte peste cîteva zile.

— Scrisoarea mea s-a încrucişat cu a sa! zise Lothario deznădăjduit.

— Aşadar, întrebă Olympia, cea pe care o iubiţi este această Frédérique?

— Da, doamnă.

— Nu este tînăra despre care vorbiserăm la lordul Drummond, pupila domnului Gelb?

— Chiar ea, doamnă.

— Trebuie să fie mîna lui Samuel, aici! izbucni ea.

Şi luînd o hotărîre bruscă:

— Nu vă pierdeţi nădejdea, Lothario. Plecăm îndată la Paris. S-ar putea să mai ajungem la vreme. De altfel, dumneavoastră i-aţi scris contelui von Eberbach, cînd aţi plecat din Berlin, înseamnă că scrisoarea i-a ajuns. Aşa că, liniştiţi-vă. Unchiul dumneavoastră vă iubeşte. Încredeţi-vă în mine. Dacă vom avea timp şi Dumnezeu va îngădui să avem timp, vă făgăduiesc să aranjez totul.

— Să vă audă Dumnezeu!

— Trăsura mea de poştă se află la Landeck. Mergem să-l luăm pe fratele meu şi plecăm. Haideţi, repede.

Lothario nu-şi luă decît pălăria şi mantoul, dădu în trecere cîteva dispoziţii servitorilor miraţi şi încîntaţi de această bruscă plecare, şi, împreună cu Olympia, alergară mai curînd decît merseră pe şoseaua dinspre Landeck.

În mai puţin de un sfert de oră sosiră la han.

Hangiul stătea în pragul uşii.

— Plec, zise Olympia. Repede, caii! Unde este fratele meu?

— Fratele dumneavoastră a ieşit, doamnă, răspunse hangiul, consternat că vedea plecînd atît de repede nişte călători pe care conta să-i găzduiască mai multă vreme.

— Ah! ce moment nepotrivit! A spus unde pleacă?

— N-a spus absolut nimic. Abia a aranjat lucrurile în cameră, şi a luat-o la fugă înspre castelul von Eberbach.

— Înspre castelul von Eberbach? reluă Olympia. Iar noi venim de acolo! Cinci frederici pentru cine-l găseşte într-o jumătate de oră!

— Cinci frederici? repetă hotelierul uluit.

Chemă trei sau patru copii care se jucau în faţa hanului.

— Hei, voi, ăia, zise el, eraţi aici cînd a sosit doamna. L-aţi văzut pe fratele dînsei?

— Domnul acela frumos cu haină verde? zise unul din copii.

— Şi o cravată roşie, reluă altul.

— Exact.

— Da! da, l-am văzut eu, zise al treilea, chiar dacă în costumul său roşu şi verde strălucea mai mult decît un papagal.

— Atunci înseamnă că îl veţi recunoaşte?

— Sigur, sigur că da.

— Bun! poftim doi florini pentru acela dintre voi care o să mi-l aducă într-o jumătate de oră.

Şi copiii o şi luară la goană.

— Staţi, strigă Olympia. Trebuie să fie pe aici o păzitoare de capre... pe care o cheamă...

— Gretchen!

— Gretchen, da, da. Îl veţi găsi pe fratele meu acolo. Spuneţi-i să vină în grabă.

Copiii plecară în galop, cei doi florini făgăduiţi răsunîndu-le în urechi ca toţi clopoţeii tuturor catîrcilor din Spania.

— Pînă ce fratele meu va sosi, îi spuse Olympia hangiului, aş vrea să fie caii înhămaţi. Daţi-mi nota de plată, vreau să achit, deoarece trebuie să plecăm îndată.

Olympia nu se înşelase în privinţa locului unde putea fi regăsit Gamba. Pentru Gamba, orăşelul Landeck nu era locuit decît de o singură persoană, Gretchen.

Abia ajuns, alergase în căutarea celei ce-i zdrobise inima.

Hangiul îl lăudase zicînd că aranjase bagajele în odaie. El aruncase însă totul la întîmplare, pachetele lui peste ale Olympiei, zicîndu-şi că avea destul timp să le pună în ordine seara, şi că avea altceva mai bun de făcut pînă atunci.

Îşi luase deci picioarele la sănătoasa şi cînd Olympia abia întorsese spatele, el şi ajunsese sus pe potecile muntelui. O căutase pe Gretchen în locurile unde o găsise mai de mult. Dar păstoriţa nu mai era acolo. Iarba, păscută toată primăvara pe partea aceasta a dealului, nu mai sătura caprele şi Gretchen le mînase în alt loc.

Gamba pierduse deci o oră sărind din stîncă în stîncă, urcînd, coborînd şi iarăşi urcînd.

Deodată, în timp ce se căţăra pe o stîncă pentru a scurta o potecă şi prinzîndu-se cu mîinile pe marginea unui bloc de piatră ca să se înalţe, se trezi nas în nas cu o capră:

— Ah! Iată-te, Cenuşio! exclamă el fericit. Unde ţi-e stăpîna? Capra nu trebui să răspundă. Îşi înălţă capul şi Gamba o zări pe Gretchen.

— În sfîrşit! v-am găsit, exclamă el.

Şi într-un salt, ajunse lîngă ea.

Gretchen îi întinse mîna, pe care el mai întîi i-o strînse, apoi i-o sărută îndelung.

— Mă mai ţineţi minte? întrebă el, fericit.

— Cum să nu, prietene, zise ea.

— Bine c-am recunoscut capra. Sînt atît de fericit. V-am căutat cu încăpăţînare peste tot. Nu mai eraţi în acelaşi loc. Dar, cred şi eu! au trecut trei luni. Eu n-aş putea rămîne pe loc nici măcar trei minute.

Şi ca pentru a-şi ilustra vorbele prin acţiune, sărea şi ţopăia, alergînd de la Gretchen la capre şi de la o capră la alta, rîzînd voios şi încîntat. Gretchen era şi ea bucuroasă de revedere. Dar bucuria ei era sobră şi liniştită, ca natura în mijlocul căreia trăise dintotdeauna.

— Ştiţi ceva, Gretchen? zise Gamba: m-am plictistit îngrozitor acolo. Iar dumneavoastră, ce-aţi făcut fără mine? Mi-aţi făgăduit că vă veţi gîndi la mine; v-aţi ţinut, măcar, făgăduiala?

— Da, zise Gretchen; cum să nu mă fi gîndit la dumneavoastră; sînteţi acum singurul meu prieten.

— Ei! n-are a face! zise el. Nu mai aveţi nevoie de alţii, dacă eu vă iubesc pentru o sută. Şi iată cum vă iubesc. Ascultaţi. I-am spus sorei mele: Dacă nu mergem la Landeck, mă supăr. Cît timp a durat sezonul, aşa se spune acolo sezonul, cît timp a durat, deci, sezonul, arta, il maestro, directorul, Opera, aplauzele au obligat-o să cînte şi n-am putut zice nimic. Ah! ce aplauze a primit, pe legea mea! Parisul nu înseamnă nimic! Tare-aş vrea să văd cîntăreţele alea din Paris, dacă i s-o permite să cînte alături de ele. Nici una n-ar fi în stare să miorlăie măcar o notă, ce mai! Dar, îndată ce s-a încheiat angajamentul, gata cu muzica. I-am zis sorei mele: ai fost aplaudată, ai avut tot ce ţi-ai dorit, acum vreau şi eu să-mi iau revanşa. Landeck este o regiune splendidă, iar o vacanţă acolo ar fi înfrumuseţată de prezenţa unei femei pe care o iubesc. Căci i-am spus sorei mele că vă iubesc, şi ea a fost foarte încîntată şi m-a aprobat. Pe lîngă asta i-am lăudat în mod foarte dibaci aerul de munte, bun pentru întreţinerea vocii. I-am spus că s-ar simţi excelent dacă ar veni să petrecem toamna aici.

— Şi ce a răspuns? întrebă Gretchen.

— A răspuns: «Şi mie-mi place. Ţi-aş fi propus şi eu să mergem acolo». Este grozavă. Vezi, sînt fratele unui înger.

— Înseamnă că o să vă stabiliţi în Landeck?

— Pentru o lună. Sînteţi mulţumită? Ah, puteţi să nu fiţi, dacă

vreţi, voi fi eu pentru amîndoi. Tra la la, tra la la. Voi rămîne o lună împreună cu dumneavoastră.

Gamba dansa şi cînta.

— Şi asta nu-i totul, reluă el. După luna aceasta ne vom înapoia, e-adevărat, la Paris, unde sora mea mai are cîte ceva de făcut. Dar apoi, eu mă voi întoarce, şi, dacă veţi voi, pentru totdeauna. Aţi uitat, poate, Gretchen, că, înainte de a pleca, v-am spus c-aş vrea să vă rog ceva, la înapoiere. Ei bine, iată ce voiam...

— Hei! domnule, striga cineva.

Gamba se întoarse şi văzu un băieţel care alerga cu sufletul la gură şi-i făcea semne din depărtare.

Era unul din băieţeii tocmiţi pe doi florini.

— Dar ce dracului mai este şi asta? întrebă Gamba în mod vădit contrariat.

— Este, domnule, zise băieţelul, că sora dumneavoastră care-i acolo jos, spune că trebuie să veniţi îndată, chiar de îndată...

— De ce?

— Pentru că voi avea doi florini dacă ajungeţi la han într-un sfert de ceas.

— Şi ce-mi pasă mie că o să primeşti doi florini, răspunse Gamba, plictisit foarte că era deranjat tocmai la începutul unei declaraţii atît de importante şi delicate.

— Sora dumneavoastră pleacă îndată la Paris, reluă copilul.

— La Paris? exclamă Gamba, lovit drept în inimă.

— Da; se înhamă caii de la trăsură. Sora dumneavoastră părea foarte grăbită şi îngrijorată, şi a zis: Ce ghinion! cînd a aflat că plecaseraţi.

Gamba se sprijini de o capră.

— Ah! deci astfel ne petrecm noi toamna aici... Pe legea mea! cu atît mai rău. Olympia poate pleca dacă vrea, eu rămîn aici.

Dar Gretchen reluă pe un ton grav:

— Nu, Gamba; n-o puteţi lăsa pe sora dumneavoastră singură. Mi-aţi spus şi rîndul trecut şi aveaţi dreptate. Trebuie să aibă motive foarte serioase dacă vrea să plece mai devreme decît socotise. Însoţiţi-o, Gamba; ştiu că o să reveniţi.

— Bine, dar cînd? izbucni Gamba. Ştii cînd pleci, dar niciodată cînd o să te întorci! Cine-mi garantează mie că treburile acestea triste în care Olympia este amestecată n-o să ne reţină la Paris toată iarna?

— Eu, reluă Gretchen, fac o călătorie acolo în fiece primăvară, poate că ne vom întîlni.

— Sigur? O să veniţi? întrebă Gamba trist.

— Neîndoios.

— Dar cum mă veţi anunţa de venire?

— Vă voi scrie.

— Ah! dar parcă ştiu unde o să locuim? Scrieţi-mi atunci pe numele Gamba la post-restant. Mă voi duce zilnic la poştă. Asta o să mă facă să uit şi mă va alina puţin.

— Ne-am înţeles. La revedere, Gamba.

— Vai! ce repede v-aţi resemnat! La revedere, Gretchen. Poate că ne revedem la Paris. Dar aş prefera să vă revăd aici, în aer liber, decît în vilele acelea oribile cu tavanele care-ţi strivesc capul. Cine mă asigură că la oraş veţi mai vrea să mă iubiţi? Ştiu cum sînteţi aici, nu ştiu cum veţi fi acolo.

— Aceeaşi, mereu, pentru dumneavoastră, prietene, vere, frate. Dar, adio. Sînteţi aşteptat.

Băieţelul îl trăgea de mînecă pe Gamba.

— Domnule.... mă faceţi să pierd cei doi florini, haideţi dragă domnule, zicea copilul cu un glas pe jumătate amuzat pe jumătate rugător.

— Adio, deci, Gretchen, mai spuse Gamba cu un aer demn de milă.

Ar fi vrut să-i reamintască lui Gretchen că data trecută îl sărutase, dar acum, prezenţa puştiului îl împiedica pe timidul Gamba.

— Adio, repeta el.

Gretchen îi întinse mîna. El se mulţumi să i-o strîngă cu o putere în care puse toată tandreţea şi toată durerea sa.

Apoi, nu fără a se mai întoarce o dată, se îndreptă spre Landeck, precedat şi hărţuit de copil.

Cînd ajunseră, caii erau înhămaţi. Generosul hangiu dădu cinci florini băieţelului care-l găsise pe Gamba şi patru florini celorlalţi doi, şi păstră cei patru frederici pentru el.

Olympia şi Lothario urcară în trăsură.

Era un loc şi pentru Gamba, dar el se încăpăţînă să stea pe capră. Avea nevoie de aer. Tristeţea îl sufoca.

Şi totuşi, dintre cei doi bărbaţi, unul despărţindu-se şi celălalt îndreptîndu-se către femeia iubită, cel mai trist nu era cel care se despărţea.

XXX

CĂSĂTORIE TESTAMENTARĂ

Nimic mai suav şi mai încîntător decît Frédérique în rochia sa de nuntă! Nimic mai pur şi mai cast decît faţa ei albă, sub vălul alb!

În dimineaţa acestei stranii căsătorii, Frédérique era uşor neliniştită, uşor tristă; dar faţa ei blîndă era şi mai avantajată de emoţia resimţită. Julius şi Samuel o priveau, unul cu o fericire duioasă, celălalt cu o amărăciune încordată.

Frumuseţea calmă a frunţii ei tinere îi declanşa lui Samuel gînduri negre şi cumplite. Mînia sa îndurerată se dubla văzînd–o atît de încîntătoare, pe de o parte, şi atît de resemnată, pe de alta.

Samuel ar fi dorit ca Frédérique să fie urîtă, deoarece nu pentru el era ea acum frumoasă.

Sau, măcar, ar fi dorit ca ea să nu fi acceptat cu atîta uşurinţă căsătoria spre care el o îndemnase. Era supărat pe ea pentru că nu refuzase, pentru că, ascultîndu–l, nu părea să fi suferit, pentru că nu avea aerul că făcea lucrul acesta împotriva voinţei sale, pentru că nu era înlăcrimată.

Frédérique nu–l iubea, aşadar, absolut deloc! Îi făgăduise că va fi a lui, el o dezlegase de promisiune, dar ea n–ar fi trebuit să renunţe. Nu–i ierta că făcuse ceea ce el îi ceruse.

Era de datoria ei să refuze, să respingă propunerea ce i se făcea de a se căsători cu un bolnav, un muribund. În clipa aceasta, Samuel era aproape gata să–şi spună că, dacă ea n–ar fi acceptat să–i facă jocul, ar fi fost fericit. Ar fi pierdut astfel averea lui Julius; dar ce importanţă mai avea. Ar fi cîştigat, ştiindu–se iubit. În clipa aceasta Frédérique îi scăpa, ar fi preferat–o pe ea în pofida tuturor milioanelor contelui von Eberbach. Se căia că o îndemnase să se mărite, că îi transmisese oferta lui Julius. Îşi spunea că nu i–ar fi transmis–o, dacă ar fi ştiut că ea ar fi acceptat–o.

Iar acum era atît de calmă, de parcă ar fi fost vorba de viitorul alteia! Cu cît ea era mai blîndă şi mai suavă, cu atît el era mai

îngrijorat şi mai tulburat. Seninătatea ei aduna în sufletul lui furtuni. Inocenţa ei cerească îl îndemna spre o crimă de iad. Îngerul provoca demonul.

În timp ce slujnicele executau ultimele retuşuri la rochia de mireasă a Fredericăi, Samuel, care venise s–o ia împreună cu Julius, privea ca turbat ochii înduioşaţi cu care acesta din urmă urmărea toate gesturile fetei. „Bine faci, îşi spunea el, bucură–te s–o vezi, profită de momentul cînd mai poţi s–o faci. Adună în clipa aceasta puţinul de emoţie ce–ţi trebuie ca să mori. Există acum două emoţii care îţi sînt mortale: a ta şi a mea. Dacă scapi de una, nu vei scăpa de cealaltă. Natura a creat, poate, pasiunea în raport cu forţa. Dar dacă iubirea ta de tată îşi va încălca promisiunea, nici gelozia mea de om îndrăgostit nu şi–o va încălca."

— Sînteţi gata, Frédérique? o întrebă Julius pe fată.

— Eşti cam grăbit, reluă Samuel. Mai avem timp.

— Sînt, răspunse Julius. La ora douăsprezece trebuie să fim la templu şi s–a şi făcut unsprezece.

— Sînt gata, domnule conte, zise Frédérique.

Julius, Samuel şi Frédérique intrară în salonul de recepţie.

Aici se celebra căsătoria civilă. În încăpere nu se aflau însă decît patru martori, printre care Samuel şi ambasadorul Antiohiei care, conform obiceiului din lumea diplomatică, venise să–şi căsătorească colegul. Ceremonia s–a încheiat repede. După un sfert de oră, Frédérique devenise, conform legii, contesa von Eberbach.

Apoi toată lumea a urcat în trăsură, îndreptîndu–se către templul unde cu cîteva luni mai înainte, Lothario îşi petrecuse atîtea duminici încîntătoare şi sfîşietoare, privind–o pe Frédérique şi neîndrăznind să–i vorbească.

Amintirea acelor clipe emoţionante răsărise desigur în inima tinerei, deoarece, intrînd în templu, pe faţa ei luminoasă se aşternu o umbră de melancolie.

Aici îşi făurise ea primele vise de căsătorie, dar omul de lîngă ea nu era soţul pe care–l visase, pe care şi–l dorise, poate. Sigur, nu se căia că acceptase să înveselească ultimele clipe ale nobilului şi generosului bolnav, către care se simţise de la început atrasă ca spre un tată. N–avea pentru contele von Eberbach decît sentimente de recunoştinţă şi de devotament. Dar recunoştinţa şi devotamentul nu înseamnă viaţa, aşa cum fata nu înseamnă femeia.

Era vina lui Lothario. Nu stăruise deloc. Nici măcar nu se zbătuse. Renunţase încă de la primul cuvînt. Nu–i făcuse nici un reproş, mai degrabă ea ar trebui să fie supărată pe el. Ce putea

face ea, o fată săracă, fără tată şi mamă, adoptată din milă, fără putere şi fără drepturi? În timp ce el, un bărbat, putea să se zbată, să încerce, să-i vorbească domnului Samuel, să-i vorbească unchiului său. În loc să facă toate acestea, plecase.

Ba era chiar o naivă, dacă se mai gîndea la el, care, cu siguranţă, habar n-avea de ea. În clipa aceasta în care ea avusese slăbiciunea să se lase pradă amintirilor care o năpădiseră la intrarea în templu, el îşi petrecea, poate, timpul făcînd curte femeilor frumoase din Viena şi uitase de fata cu care se jucase de-a îndrăgostitul, ca să-şi piardă vremea şi pentru că nu avea altceva mai bun de făcut. Dacă ea se mărita sau nu, îi era totuna. Dovadă că nici nu-i păsase, era faptul că, la rugămintea ei, contele îi scrisese că se însoară, iar el nici măcar nu-şi dăduse osteneala să se întoarcă.

Frédérique arunca întreaga vină asupra lui Lothario. Dar, trebuie să recunoaştem, că nu era încă la vîrsta cînd pasiunile sapă urme adînci în inima unei femei. Risipirea visului pe care şi-l făurise încrezîndu-se în privirile lui Lothario, îi pricinuia mai curînd o vagă părere de rău, decît o suferinţă reală. De altfel, firea ei blîndă şi delicată, deloc energică şi voluntară, o făcea să simtă un soi de euforie vanitoasă, la gîndul că se sacrifica pentru fericirea altuia, iar bucuria contelui von Eberbach îi mîngîia tristeţea.

Regretul pe care i-l inspira templul, unde ochii ei se întîlniseră de atîtea ori cu ai lui Lothario, nu se răsfrînsese decît o clipă pe graţiosul ei chip, şi nu fusese deloc observat de numeroşii prieteni şi de mulţimea ilustră atrasă de ceremonia căsătoriei ambasadorului Prusiei.

Li s-a părut doar cam serioasă; dar cînd să fie o femeie serioasă, dacă nu în clipa cînd se mărită?, iar Julius li s-a părut cam palid; dar se ştia că era după boală, iar pentru oamenii aceştia indiferenţi, tristeţea şi slăbiciunea nu [illegible]au decît semne de distincţie şi de eleganţă.

Julius făcuse un efort ca să asiste pînă la sfîrşitul slujbei. Frédérique, neconsiderîndu-l încă destul de restabilit, voise să întîrzie căsătoria, însă Julius o implorase să nu-l îndurereze cu o nouă amînare. Desigur, din pricina stării sănătăţii nu era prea sigur de viitor, ca să-şi mai ia un răgaz.

Samuel se aliase cu Julius, de teamă ca neaşteptata sosire a lui Lothario să nu dea totul peste cap.

Contele von Eberbach era fericit. Un singur lucru îi umbrea însă bucuria: lipsa lui Lothario.

Pînă în momentul urcării în trăsură, îl tot aşteptase. Chiar şi acum, credea că o să-l vadă apărînd în fiece secundă.

De ce nu venise? Cum de nu-i acordase unchiului această dovadă de afecţiune într-o împrejurare atît de decisivă? Nu era cu putinţă ca ranchiuna sa să fi persistat pînă într-atît. Fără doar şi poate, era pe drum. Întîrzierea se datora poate unui accident, o trăsură sfărîmată, sau vreunei cauze în afara voinţei sale. Dar va sosi dintr-o clipă în alta.

Şi, din cînd în cînd, Julius îşi întorcea capul spre mulţime, sperînd să întîlnească privirea lui Lothario.

Se înapoiau spre hotel. Julius tot mai spera, presupunînd că vreun accident ar fi întîrziat cu o oră sosirea lui Lothario şi că ar fi ajuns prea tîrziu ca să mai aibă timp să se îmbrace şi să vină la Templu. Dar, în momentul acela, era cu siguranţă la hotel şi Julius avea să-l vadă cînd va coborî din trăsură.

Speranţa i-a fost, însă, din nou înşelată. O umbră apăruse în ochii lui Julius. Dar văzînd-o pe Frédérique coborînd împreună cu Samuel din trăsura ce-o precedase pe a sa, a uitat de Lothario şi nu s-a mai gîndit decît la Frédérique.

Mulţi prieteni veniseră de la templu la hotel ca să-i felicite pe căsătoriţi. Salonul se umplu îndată. Julius primea felicitările şi mulţumea pentru participare. Dar toată această agitaţie şi prezenţă gălăgioasă era de-a dreptul dăunătoare debilităţii sale de convalescent.

Deodată Samuel, care nu-l părăsea din ochi, îl văzu îngălbenindu-se.

Alergă spre el.

— Ce ţi s-a întîmplat?

— Nimic, zise Julius, care simţea că se clatină. O slăbiciune. Dar a trecut.

— Vino cu mine.

Şi întorcîndu-se spre musafiri, Samuel zise:

— Nu vă supăraţi, nu-i aşa? Doamna contesă von Eberbach rămîne să vă onoreze cu prezenţa dînsei; domnul conte are nevoie să se retragă puţin, dar se va întoarce îndată.

— Venim îndată, repetă Julius.

Şi sprijinindu-se de braţul lui Samuel, Julius se îndrepta către biroul său.

În clipa cînd să treacă pragul, Samuel Gelb îşi întoarse capul şi o fixă pe Frédérique cu o privire stranie.

Era în această privire un neobişnuit şi sălbatic amestec de pasiune şi de mînie. Ai fi zis că avea nevoie să absoarbă cu ochii raza vie a frumuseţii divine pentru a se îmbărbăta în cine ştie ce demers înspăimîntător.

După această ultimă privire, îl trase cu vioiciune pe Julius.

Cei care-l observaseră în momentul acela rămăseseră uluiţi de expresia feţei sale. Între bolnav şi doctor, cel mai palid nu era bolnavul.

Ajuns în birou, Julius se prăbuşi pe un fotoliu.

— Tu ai vrut-o, zise Samuel cu un aer întunecat.

— Ce să vreau? întrebă Julius cu glasul stins.

— Te-am prevenit că orice emoţie ţi-ar putea fi nefastă. Mi-am făcut datoria. Nu m-ai ascultat, acum ai ce-ai dorit.

— Cu ce nu te-am ascultat? zise Julius.

— Cu totul, izbucni Samuel. Ai luat-o pe Frédérique de soţie ca să ai dreptul s-o faci moştenitoarea ta. Era vorba doar de o formalitate, iar tu ai făcut din asta un prilej de emoţie. Ei bine! mori! Tu ai vrut-o!

Şi tremurînd, ca scuturat de friguri, Samuel turnase apă într-un pahar.

Apoi scosese din buzunar o sticluţă, picurase două sau trei picături în apă şi începuse să mestece totul cu o linguriţă de argint aurit.

— Priveşte-te în oglindă, îi spuse el lui Julius. Vezi cît eşti de livid?

— Dar nici tu nu eşti mai trandafiriu, tu care-mi vorbeşti, răspunse Julius observînd cumplita paloare a lui Samuel. În loc să mă certi, ai face mai bine să mă vindeci. Dă-mi paharul ăla pe care tot agitîndu-l eşti în stare să-l spargi.

Într-adevăr, mîna lui Samuel tremura şi linguriţa se lovea zgomotos de marginea paharului.

— Nu încă, zise Samuel. Leacul ăsta trebuie să stea patru sau cinci minute.

Şi aşează paharul pe masă.

— Să te vindec, reluă el cu un glas aspru şi înăbuşit. Uşor de zis. Puteai să te vindeci şi singur, depindea doar de tine, ţi-am spus cum: calmarea sufletului pentru sănătatea trupului. Trebuia să mă asculţi; ai fi trăit.

— Niciodată nu te-am văzut astfel, zise Julius, privindu-l mirat.

Samuel îşi ştergea fruntea. Broboane de sudoare reci i se rostogoleau pe faţă. Îşi înălţă umerii cu un gest care voia să spună:

„Ce dracu, doar n-oi fi un copil!"

Dar degeaba se dojenea el, degeaba se dispreţuia, nu mai avea sîngele rece dintotdeauna.

Totuşi făcu un teribil efort să se domine şi părea că luase o hotărîre definitivă.

— Medicamentul începe să fie gata, zise el.

Luă paharul de pe măsuţă.

Julius întinse mîna.

— Dă-mi-l, deşi încep să-mi revin.

Dar, în clipa cînd să se ridice din fotoliu, zări pe podea o scrisoare care căzuse de pe masă cînd se aşezase şi pe care atunci n-o remarcase.

Un licăr îi străluci în privire.

— Ce-i cu scrisoarea asta? zise el.

I se păruse că recunoaşte scrisul lui Lothario pe plic.

Samuel repuse paharul pe masă, mulţumit, în ciuda aparentei sale fermităţi, de această întîrziere involuntară.

Julius luă scrisoarea.

Era chiar scrisul lui Lothario.

— Cred c-a sosit cînd eram la templu, zise el desfăcînd-o. Or fi adus-o aici şi or fi uitat să mă avertizeze, în vacarmul ceremoniei.

Deschise nerăbdător scrisoarea şi începu să citească. La fel ca Lothario, la Eberbach, Julius abia îşi aruncă ochii pe hîrtie şi scoase un strigăt.

— Ce s-a întîmplat? întrebă Samuel.

Julius nu răspunse decît printr-un gest al mîinii şi continuă lectura pînă la capăt.

Cînd termină îşi duse mîna la inimă, care bătea să-i spargă pieptul şi spuse:

— Ah! dragul meu Samuel, cred că voi avea mai multă nevoie decît bănuiam de medicamentul tău. A survenit acum a doua emoţie la fel de mare ca prima. Dar pe asta, adăugă el cu un zîmbet trist, nu mă vei putea acuza că mi-am făcut-o special.

— Dar ce poate să-ţi scrie Lothario? repetă Samuel.

— Citeşte şi tu.

Samuel luă scrisoarea.

— Te mai rog ceva, îl întrerupse Julius. Mi-ai mărturisit, şi-ţi mulţumesc pentru asta, c-am trecut printr-o criză mortală şi că nu mai trebuia să am nici o speranţă, vreau să spun speranţă de viitor. Mi-ai spus, în urma întrebărilor mele stăruitoare, că n-am să supravieţuiesc, că boala o să mă doboare, că n-am să-mi mai revin! Samuel, mai crezi şi acum?

— Doar nu-ţi închipui, răspunse cu duritate Samuel, că imprudenţele tale de astăzi m-ar determina să-mi schimb părerea?

— Perfect, reluă Julius. Aşadar, după tine, sînt condamnat.

— Doar dacă n-o interveni un miracol.

— Slavă Domnului!

— De ce eşti atît de fericit? întrebă Samuel uluit.

— Citeşte scrisoarea, răspunse Julius.

Şi Samuel citi:

Berlin, 28 august 1829.

Scumpul şi iubitul meu unchi,

Nu mai pot îndura! Nu mai pot îndura bunătatea dumneavoastră sufletească, nu mai pot îndura suferinţa din sufletul meu! Trebuia, în sfîrşit, ca sufletul meu să se spargă şi să se sfărîme în faţa dumneavoastră, ca să-mi dezlegaţi taina. M-aţi crezut poate şi mă credeţi încă un nerecunoscător. Aparenţele sînt împotriva mea, recunosc, şi oricît de înţelegător aţi fi nu puteţi trece peste ele. Comportarea mea, de asemenea, vi se pare inexplicabilă. Dumneavoastră care aţi fost întotdeauna atît de darnic şi de bun cu mine, dumneavoastră, tatăl meu, aţi rămas singur, şi cînd? În clipa cînd încă mai eraţi bolnav! N-aţi putut înţelege ce motiv m-a determinat să plec din casa dumneavoastră, tocmai atunci cînd prezenţa mea vă era atît de necesară, eu a cărui datorie, a cărui fericire era, credeţi-mă, să vă îngrijesc, să-mi petrec nopţile la căpătîiul dumneavoastră, să vă dăruiesc, sau mai degrabă să vă dedic viaţa mea.

Ei da, unchiule, o să mă iertaţi, sînt sigur, dacă aţi afla ce mult am suferit înainte de a mă hotărî să plec, şi cîte suferinţe am îndurat mai apoi. Aţi încercat să găsiţi o explicaţie a tristeţii şi a fugii mele în indiferenţa mea faţă de o tînără de curînd introdusă în casa dumneavoastră. Aţi crezut, deşi nu mi-aţi spus-o din delicateţe, dar nu am ghicit, - aţi crezut că aş fi putut fi neliniştit, în interesul meu şi al speranţelor mele, din pricină că tînăra aceasta m-ar fi lipsit de o

parte a prieteniei dumneavoastră. Aţi crezut că cel ce suferea era moştenitorul din mine, că eram gelos pe afecţiunea dumneavoastră, sau lacom de banii dumneavoastră, că o uram pe domnişoara Frédérique.

Dragul meu unchi, eu n-o urăsc pe domnişoara Frédérique: o iubesc.

O iubesc, dar ea nu mă iubeşte! Toată taina mea este cuprinsă în aceste două cuvinte.

Înţelegeţi acum ce zile am avut eu, la hotel, timp de trei săptămîni, ştiind că ea nu mă iubeşte, auzind acest lucru din gura ei, şi avînd-o mereu în faţa mea, ca un portret viu al deznădejdii mele, fără să-mi pot întoarce privirile de la această imagine încîntătoare şi sfîşietoare. Am greşit, oare, cînd v-am spus că mă veţi ierta aflînd cît am suferit?

Eraţi în pericol, nu puteam părăsi Parisul. Dar într-o zi doctorii au spus că sînteţi în afară de orice primejdie. Atunci n-am mai avut curajul să suport tot acest supliciu. Am fugit. Nesfîrşita dumneavoastră bunăvoinţă mă va ierta.

Vă rog, unchiule, nu fiţi supărat. Fuga mea nu mi-a folosit la nimic. Asta e. Nu sînt mai puţin nefericit decît eram acolo. Eram nefericit cînd o vedeam pe domnişoara Frédérique; acum sînt nefericit că n-o văd. Degeaba am pus o distanţă între ea şi mine; în orice oraş am umblat, imaginea ei şi durerea mea m-au însoţit peste tot. La Berlin sînt tot acelaşi de acum trei luni la Paris şi tot acelaşi care eram acum trei săptămîni la Viena, şi la fel voi fi mereu, oriunde.

Iubesc cu disperare. Dacă domnişoara Frédérique va fi a altuia şi nu a mea, voi muri.

Fiul dumneavoastră deznădăjduit,

Lothario.

Samuel puse liniştit scrisoarea în plic şi i-o dădu lui Julius.

— Ai citit! zise Julius.

— Şi ce ai de gînd? zise detaşat Samuel.

— Am de gînd să mor.

— Şi, privindu-l pe Samuel, adăugă:

— Mi-ai făgăduit.

— Bun! Şi apoi?

— Apoi? Ai dreptate. Aşteaptă puţin.

Deschise un dulap care era lîngă fotoliul său, luă dintr-un

sertar un pachet sigilat cu negru, rupse sigiliul, scoase o foaie de hîrtie albă, scrise cîteva rînduri şi semnă.

— Ce-ai scris acolo? întrebă Samuel, care urmărise îngrijorat mişcările lui Julius.

Julius închise şi pecetlui din nou pachetul, pe care-l reaşeză în sertar.

— Ce-am scris? răspunse Samuel: mi-am modificat testamentul. Atît.

Samuel tresări.

— L-am făcut pe Lothario legatorul meu universal, continuă Julius, cu o condiţie.

— Care?

— Cu condiţia de a se însura cu Frédérique.

Samuel izbuti să suporte lovitura care-l atinsese drept în inimă. Nici un muşchi al feţii nu i se mişca.

— Înţelegi? zise Julius. Voi muri curînd; atunci Frédérique se va căsători cu Lothario. Chiar dacă ea nu-l iubeşte, exceptînd cazul că l-ar urî, se va conforma ultimei mele dorinţe. Şi apoi, Lothario nemoştenind decît dacă ea îl acceptă ca soţ, va depinde de ea să-l îmbogăţească, sau să-l ruineze; dar tu ştii cît este de bună; va consimţi, dacă nu din dragoste, măcar din generozitate. Eşti mulţumit?

— Mulţumit, pentru ce? întrebă sumbru Samuel.

— Păi pentru liniştea care mi se va aşterne în suflet. Acum Frédérique îmi este de două ori scumpă: va deveni de două ori fiica mea, deoarece este logodnica lui Lothario.

Samuel reflecta.

— Acum dă-mi doctoria aceea, zise Julius, deoarece trebuie să trăiesc măcar pînă ce pun la punct lucrurile împreună cu Frédérique.

Samuel luă paharul, se duse către şemineu şi aruncă lichidul în sobă.

— Ce-ai făcut? întrebă Julius mirat.

— Medicamentul a stat prea mult şi şi-a pierdut efectul, răspunse Samuel, absorbit de gînduri.

Întorcîndu-se de la şemineu, trecuse pe lîngă fereastră. Un zgomot de roţi şi de cai răsuna în curte. Samuel privi în mod automat şi scoase un strigăt.

Julius alergă spre geam.

O trăsură de poştă se oprise în dreptul peronului. Lothario cobora.

— Lothario! exclamă Julius.

În aceeaşi clipă, Frédérique neliniştită de absenţa prelungită a lui Julius, intra în birou.

Auzise numele, exclamaţia: Lothario! Remarcase emoţia de pe chipurile lui Julius şi lui Samuel şi, ca lovită de trăznet, s-a clătinat şi a căzut leşinată, pe covor.

XXXI

TREI RIVALI

Julius şi Samuel nu văzuseră coborînd din trăsură decît pe Lothario.

Olympia, într-adevăr, refuzase să-l însoţească pe Lothario acasă la contele von Eberbach, înainte de a şti precis care era stadiul dramei pe care trebuia să o deznoade, sau să o înnoade poate. Coborîse la barieră, şi luase, împreună cu Gamba, o birjă de piaţă.

Hotărîtă spre o acţiune decisivă, al cărei secret încă nu i-l încredinţase lui Lothario, nu voia s-o facă în mod inutil şi fără să fie convinsă că era necesară.

Stabiliseră deci ca Lothario să se înapoieze mai întîi singur la hotelul contelui von Eberbach.

În cazul în care căsătoria n-ar fi avut loc, el trebuia să-i spuie lui Julius că Olympia îl chema la ea imediat pentru nişte treburi extrem de urgente. În cazul în care contele von Eberbach n-ar fi vrut să se ducă la cîntăreaţă din pricina viitoarei lui căsătorii sau a bolii, atunci Lothario i-ar fi trimis un bilet Olympiei, care ar fi sosit în grabă la Julius.

Dar dacă ar fi fost prea tîrziu, Olympia îl obligase pe Lothario să-i promită că n-o să-i rostească numele. Samuel, Julius şi toată lumea trebuia să ignore definitiv întoarcerea şi prezenţa ei la Paris. Ascunsă şi neştiută, va acţiona mai sigur şi în mod mai eficace.

De aceea Lothario venise singur.

Intrînd în curtea hotelului, trăsurile, agitaţia neobişnuită şi aerul sărbătoresc treziseră în sufletul lui Lothario o presimţire sumbră.

Urcă grăbit scările.

În acceeaşi clipă Samuel şi Julius o aşezau pe Frédérique, leşinată, pe o canapea.

Privirea interogatoare a lui Julius alerga de la Samuel la Frédérique.

— Înseamnă că-l iubeşte, nu? întrebă el.

Samuel îşi înălţă umerii fără să răspundă şi apăsă pe sonerie.

Doamna Trichter apăru.

— Ne trebuie eter, zise Samuel.

Cînd doamna Trichter se înapoia cu sticluţa, Lothario intra pe uşă palid şi cu privirile rătăcite. Abia urcase treptele casei, că şi aflase de sărbătoare.

Julius alergă spre el deschizîndu-şi braţele.

Lothario i se aruncă la piept neputîndu-şi reţine lacrimile care i se rostogoleau fără voie peste obraji.

— Iertare, unchiule, bolborosi el; fii fericit, eu însă am să mor.

— Copil ce eşti! zise Julius; uită-te la mine şi spune-mi care din noi doi este mai aproape de moarte. Abia atunci Lothario o zărise pe Frédérique, fără cunoştinţă, pe canapea; Samuel şi doamna Trichter o umbriseră, aplecaţi peste ea ca s-o oblige să respire flaconul.

— Domnişoara Frédérique este bolnavă! exclamă el, tresărind.

— Nu-i nimic, zise Julius. Oboseala unei asemenea zile, emoţia inevitabilă şi apoi întoarcerea ta bruscă, toate acestea au tulburat-o puţin. Auzindu-l pe Samuel rostindu-ţi numele, i s-a făcut rău.

— Iată că-şi revine, zise Samuel.

Lothario, înnebunit şi clătinîndu-se la rîndul său, căzu în genunchi lîngă canapea. Privea fix chipul frumos, mai alb decît coroniţa albă. Luă în mod instinctiv mîna Fredericăi, rece ca marmora.

Dar, deodată simţi pe deget inelul de căsătorie. Dădu drumul mîinii, împingînd-o aproape cu un gest de amărăciune şi durere.

Contele von Eberbach, care-l observa, îi remarcase gestul.

— Haide, Lothario! fii bărbat, zise el. Dar, adăugă el cu blîndeţe, este vina ta. De ce nu mi-ai spus? Puteam eu ghici răul pe care ţi-l făceam? Cînd ai primit scrisoarea în care te anunţam că mă voi căsători cu Frédérique, de ce nu te-ai grăbit să vii?

— Ei, răspunse Lothario, dumneavoastră mi-aţi scris la Berlin în timp ce eu eram la Eberbach. Scrisoarea a venit după mine, şi îndată ce am primit-o, am alergat, dar, iată că, prea tîrziu. Dar dumneavoastră aţi rămas aici şi eu v-am trimis acum opt zile o scrisoare în care vă mărturiseam totul şi pe care aţi primit-o cu siguranţă la timp.

— Scrisoarea ta a sosit chiar acum, zise Julius. Abia o citisem cînd am auzit trăsura în curte.

— Nu putea să facă opt zile pe drum, zise Lothario.

— Întreabă-l pe Samuel, reluă Julius. Poftim, priveşte şi tu.

Contele von Eberbach luă scrisoarea de pe masă şi i-o întinse nepotului său.

Samuel, în aparenţă preocupat de Frédérique, le urmărea mişcările cu un ochi neliniştit.

— Exact! Vedeţi? exclamă Lothario cu reproş.

— Ce să văd?

— Astăzi sîntem în 7 septembrie şi ştampila de la Paris este din 5 septembrie. Sînt două zile de cînd aveţi scrisoara aceasta.

— Ciudat, într-adevăr, zise Julius, privind plicul scrisorii. Datorită cărui destin au neglijat să-mi înmîneze scrisoarea în ziua sosirii? Dar te rog să mă crezi pe cuvînt, Lothario. Pe onoarea mea, n-am ştiut de ea decît acum zece minute. M-a tulburat cumplit, întreabă-l şi pe Samuel.

— Linişte! Frédérique îşi revine, zise Samuel.

Julius şi Lothario o priveau fix pe Frédérique.

Prima privire a tinerei căsătorite, privire confuză şi tremurîndă, căzu asupra lui Lothario.

— Lothario, murmură ea slab, învăluită încă în ceaţa semiobscură a judecăţii, cînd sufletul nu este decît pe jumătate trezit, Lothario... vă aşteptam. Ştiam eu... nu-i decît un vis. Un vis hain.. Dar vom fi mai fericiţi după aceea. Iată-ne reuniţi. Dumnezeu fie binecuvîntat!... Lothario, să nu mă mai părăseşti.

Julius asculta cu atenţia încordată.

Samuel avea în colţul buzelor o umbră de ironie şi de ameninţare.

Cît despre Lothario, speriat şi fericit totodată, luase din nou mîinile Fredericăi, de parcă vorbele ei ar fi scuzat-o puţin de ceea ce făcuse în dimineaţa aceea.

Dar deodată mintea Fredericăi se limpezi. Vedea acum bine persoanele din încăpere.

— Ah! îmi amintesc, zise ea jenată.

Îşi desprinse mîinile din strînsoarea lui Lothario, se ridică de pe canapea şi, scuturîndu-şi capul de pe acum mai puţin palid, ca pentru a alunga restul ideilor confuze, zise:

— Dar ce mi s-a întîmplat? Cred că am delirat puţin. Iertaţi-mă, domnule conte.

— Dumneavoastră să mă iertaţi pe mine, copila mea, zise Julius pe un ton grav şi trist, dar potolit. N-aţi spus nimic care să vă facă să roşiţi. Singura dumneavoastră vină este că n-aţi fost sinceră şi n-aţi avut suficientă încredere în mine.

— Dar ce-am spus? întrebă Frédérique încă neliniştită.

— Doamnă Trichter, interveni Samuel, dacă doamna contesă va mai avea nevoie de dumneavoastră, o să sunăm.

Doamna Trichter ieşi.

Urmă o nesfîrşită clipă de tăcere dureroasă pentru toţi.

Bizară situaţie, totuşi, între aceşti trei bărbaţi, cărora pura şi virginala Frédérique le aparţinea în acelaşi timp: lui Julius cu numele, lui Samuel prin jurămîntul făcut, lui Lothario cu inima.

Fiecare aştepta ca celălalt să vorbească, sau să răspundă la întrebarea pe care Frédérique însăşi nu îndrăznea s-o repete: dar ce-am spus?

În sfîrşit Julius, zîmbind melancolic şi punîndu-şi cu un gest părintesc mîna pe capul fetei, zise blînd:

— Copila mea, îl iubiţi pe Lothario.

Frédérique tresări, dar îşi înălţă mîndră fruntea:

— Domnule conte, zise ea, niciodată domnul Lothario şi nici altcineva n-a fost îndreptăţit, cînd nu purtam încă numele dumneavoastră, să spună că ar fi descoperit la mine vreo dovadă a acestei iubiri. Nu cred, adăugă ea sfidîndu-l pe Lothario cu privirea ei limpede şi calmă, că cineva s-ar putea crede autorizat în numele meu să-mi atribuire sentimente pe care nu le-am mărturisit niciodată.

Lothario făcu un gest de tristeţe ca pentru a alunga această bănuială.

— Nu ştiu, continuă Frédérique, ce cuvinte golite de sens putuseră să-mi scape adineaori cînd eram leşinată, dar nimeni nu ia în seamă vorbele pe care o femeie le poate rosti cînd are febră şi nimeni n-are dreptul să mă acuze că îl iubesc pe domnul Lothario.

— Nimeni, în afară de mine, fiica mea; dar nu vă învinuiesc. De vină în toate acestea nu sînt decît tăcerea dumneavoastră şi orbirea mea. Trebuia să mă gîndesc că într-o casă în care există un tînăr şi un muribund, nu muribundul se cuvenea să te ia de soţie. Felul vostru de a vă comporta unul faţă de celălalt, rezerva dumneavoastră şi plecarea lui, care ar fi trebuit poate să-mi deschidă ochi, mi i-au înceţoşat. Acuma este prea tîrziu să prevenim răul, dar poate că mai putem încă să-l reparăm.

Samuel îl privea neliniştit pe Julius.

— Ce vreţi să spuneţi? zise Lothario.

Julius se întoarse spre Frédérique.

— Draga mea copilă, zise el, am aici pe masă o scrisoare pe

care Lothario mi-a trimis-o de la Berlin în care îmi scrie că vă iubeşte şi rugîndu-mă să-i spun lui Samuel că vrea să te ceară de soţie.

Lothario se neliniştea.

— Vei vorbi îndată, zise contele von Eberbach. Apoi reluă:

— Printr-o neînţelegere care se va lămuri, poate, mai tîrziu, scrisoarea nu mi-a fost înmînată decît în clipa cînd nu mai puteam face ceea ce mă ruga. Nu mai contează! Acum, Frédérique, nu mai depindeţi de Samuel, ci de mine; eu răspund pentru dumneavoastră. Vă repet, conform declaraţiei pe care am făcut-o mai înainte: căsătoria aceasta face din mine tatăl dumneavoastră. Aşadar eu trebuie să-i răspund lui Lothario la cererea mîinii fiicei mele şi îi răspund că i-o acord.

Lothario şi Frédérique îşi înăbuşiră un strigăt, şi-l aşteptară pe contele von Eberbach să dea mai multe explicaţii.

În ceea ce-l priveşte pe Samuel, nici un muşchi nu i se mişca pe chip.

— Îi acord lui Lothario mîna Fredericăi, repeta Julius, pentru că eu n-am luat-o de soţie decît pentru a o face fericită şi n-aş vrea ca bunele mele intenţii să-i producă vreo nenorocire.

— Vai! domnule!... zise Frédérique.

— Nu trebuie să negaţi, o întrerupse contele. Îl iubiţi pe Lothario.

— Eu n-am spus, domnule.

— Tocmai de aceea sînt şi mai sigur. N-aţi spus-o, dar leşinul dumneavoastră are un nume, bucuria dumneavoastră revăzîndu-l şi mai ales delirul dumneavoastră au vorbit pentru dumneavoastră. Nu vă mai împotriviţi; ca fiică şi ca soţie îmi datoraţi de două ori ascultare şi vă ordon să fiţi fericită.

Există din nefericire o piedică pe care n-o mai putem înlătura; va trebui să mai aşteptaţi cîteva săptămîni; dar fiţi liniştită. Rugîndu-vă să mă ajutaţi să trăiesc ultimele zile ale agoniei mele, v-am făgăduit să nu mor prea tîrziu. Îmi voi ţine făgăduiala.

— Bunul meu unchi! exclamă Lothario. Noi vrem să trăiţi...

— Cînd voi fi în groapă, continuă Julius, vă veţi căsători. Tocmai mi-am modificat testamentul în sensul de a vă forţa să fiţi unul al altuia. Începînd cu această clipă, dragii mei copii, tatăl vostru vă logodeşte. Frédérique, vi-l dau ca soţ; Lothario, ţi-o dau ca soţie. Aşteptînd ziua cînd vă veţi putea căsători, veţi fi ca doi logodnici care se iubesc şi care şi-o spun. Siguri pe viitor, prezentul vă va asigura liniştea. Vă veţi vedea zilnic şi veţi binecuvînta

fiece clipă a existenţei voastre, ştiind că vă apropie de momentul dorit. Ce ziceţi? Sînteţi mulţumiţi?

— Vai, unchiule, zise Lothario cu lacrimi în ochi.

Dar Frédérique tăcea. Îl privea pe Samuel care stătea ca o stană.

— Şi dumneavoastră, Frédérique, i se adresă Julius, nu spuneţi nimic?

— Domnule conte, zise încet tînăra, sînt adînc mişcată de generozitatea dumneavoastră atît de nobilă şi atît de tandră, dar nu depinde de mine să primesc.

Lothario păli.

— Dar de cine? întrebă contele von Eberbach.

— Chiar de-aş avea pentru domnul Lothario sentimentele pe care le bănuiţi, eu nu sînt liberă.

— Dar dacă ai consimţămîntul meu.

— Mai îmi lipseşte unul.

— Care?

— Cel al celuilalt tată al meu; cel al domnului Samuel Gelb.

— Acum, zise Julius, aparţii de mine.

— De dumneavoastră azi, de dînsul ieri. Nu doar din pricina trecutului, pentru grija pe care mi-a acordat-o, un copil sărac, părăsit, fără tată şi mamă, fără cămin, fără îmbrăcăminte. Dar eu aparţin de Samuel Gelb şi prin cuvîntul pe care i l-am dat.

— Ce cuvînt? întrebă contele von Eberbach.

— I-am făgăduit că dac-aş avea nenorocul să supravieţuiesc, îl voi lua de bărbat.

— Pe el? izbucni Julius.

O ciudată bănuială îi trecu prin minte.

Samuel să se însoare cu Frédérique? Căsătoria aceasta disproporţionată, dacă a dorit-o, el, Julius, a fost numai pentru a asigura viitorul tinerei fete. Dar Samuel, care n-avea ce avere să-i transmită, avea una de primit. Văduva contelui von Eberbach ar fi avut destule milioane ca să tenteze cupiditatea cea mai avidă. Aşadar, pentru a o moşteni i-o dăduse Samuel pe Frédérique?

Frédérique înţelesese oare privirea dispreţuitoare pe care Julius i-o aruncase lui Samuel?

— Domnul Samuel Gelb, n-a fost în toată întîmplarea aceasta, decît extrem de generos şi extrem de dezinteresat. Mă ceruse de soţie înainte de a fi avut onoarea de a-l vedea pe domnul conte.

— Să-i fie de bine! zise Julius; dar acum?

— Cînd a aflat, continuă Frédérique, că domnul conte se gîndise la mine, a avut delicateţea să mă dezlege de cuvîntul dat şi să-şi amîie dreptul său. Şi a făcut lucrul acesta cu atîta noblеţe, încît nici domnul conte n-a ştiut de sacrificiul său.

— Mulţumesc, Samuel! exclamă Julius. Nu mi-ai spus nimic despre acest sacrificiu, iartă-mă că nu mi-am dat seama. Dar dacă ai fi fost atît de bun cu mine, n-ai să fii atît de rău cu aceşti copii. Este vorba acum de altă fericire pe care o poţi dărui. La vîrsta pe care o au, Frédérique şi Lothario, dragostea şi căsătoria au mare importanţă, şi pentru aceasta merită să îndepărtăm norul din calea răsăritului acestor două suflete care se aseamănă! Tu te-ai întrecut pe tine şi ai renunţat pentru o cauză mai măruntă decît aceasta. Ai dezlegat-o o dată pe Frédérique de cuvîntul dat; o vei dezlega şi acum, nu-i aşa?

Frédérique îşi plecă ochii, nevoind desigur să se vadă sentimentele pe care le răsfrîngeau.

Julius şi Lothario îl priveau fix pe Samuel, pîndind pe fruntea indiferentă gîndul ce avea să decidă fericirea celor doi.

Dar nici o privire omenească n-ar fi fost capabilă să pătrundă prin masca imobilă cu care acest om puternic îşi acoperea sufletul.

— Ei, ce zici? întrebă Julius.

Îndoiala îl cuprindea iarăşi. N-aştepta, ca să-l bănuiască şi să-l dispreţuiască pe Samuel, decît un răspuns în doi peri.

Samuel îşi înălţă capul, ca unul care a luat o hotărîre.

— Frédérique, zise el, în faţa lui Julius şi a lui Lothario, te dezleg de cuvîntul dat.

Un fulger de bucurie traversă ochii Fredericăi.

— Mulţumesc! exclamară în acelaşi timp Julius şi Lothario.

— N-am avut decît o dorinţă în privinţa ta, Frédérique, adăugă Samuel uitîndu-se la fată: să te fac fericită. Dacă va fi să fii mai fericită cu altul decît cu mine, eşti liberă.

— Eşti un suflet mare! zise contele von Eberbach. Mă faci să am remuşcări pentru urîtele gînduri pe care le-am avut adineaori în privinţa ta.

— Ce gînduri urîte? întrebă Samuel.

— Nu mă întreba, zise Julius, le-am uitat. În fond, sub aerul tău sceptic, eşti un om bun. Pentru tine, ca şi pentru mine, cea mai mare fericire pe care-am putea-o avea este aceea de a dărui. Haideţi, Frédérique, acum, sper că nu mai aveţi nimic de obiectat. Aveţi consimţămîntul meu şi al lui Samuel. În afară de al lui Dumnezeu care n-o să se lase aşteptat, nu mai lipseşte decît al dumneavoastră.

Lothario începuse să tremure.

— Domnule conte, zise Frédérique, fiica dumneavoastră este gata să dea ascultare oricărei dorinţe de-a dumneavoastră.

— Ah! sînt fericit, exclamă Lothario.

— Aşa-i că este plăcut, îi spuse Julius lui Samuel, arătînd spre bucuria celor doi tineri, aşa-i că este plăcut să te încălzeşti la soarele acesta?

Samuel avu puterea să zîmbească; dar Julius abia îşi întoarse privirea că un nor de mînie şi de ameninţare îi adumbri repede zîmbetul forţat.

— Şi eu sînt fericit, reluă Julius. Voi avea alături pe amîndoi copii mei pînă în ultima clipă, şi văzîndu-vă bucuroşi pentru mine, voi păstra ceva din bucuria voastră. Înţelegeţi, degeaba mă ascundeam, simţeam însă în străfundul inimii o adevărată remuşcare, lăsînd să se creadă că păstrez pentru mine atîta graţie şi tinereţe. O redau pe Frédérique celui care o merită; o redau ei însăşi. Acum n-o mai am decît în păstrare: n-o iau, o păzesc.

Şi în timp ce Julius, Lothario şi Frédérique îşi strîngeau mîinile fericiţi şi plini de speranţe, Samuel, rezemat de şemineu şi cufundat în visuri, îşi zicea:

„Da, am făcut bine aruncînd lichidul acela în sobă. Acum nu mai trebuie să-l fac pe Julius să moară, ci să-l fac să trăiască. A-l ucide, înseamnă să pierd totodată iubirea şi averea. Pericolul nu mai ameninţă acum din partea lui Julius. Aşa cum a spus, stupidele sale considerente morale o vor respecta pe logodnica lui Lothario. Şi am nevoie de el pînă ce mă voi descotorosi de celălalt. Trebuie să fie chiar el cel care să mă ajute s-o fac; trebuie ca agonia aceasta debilă şi ramolită să ucidă viaţa tînără şi viguroasă."

XXXII

PACIENT ŞI CĂLĂU

— Destul, Samuel! spunea Julius pe un ton rugător. Dragul meu Samuel, în numele cerului, nu-mi mai spune nimic. Nu-mi mai raporta nimic din ce fac ei. Nu-mi mai raporta nimic din ce spun ei. Nu mai vreau să aflu nimic.

Şi, în timp ce vorbea, nervos, transpirat, Julius se plimba cu paşi mari prin cabinetul de lucru.

Samuel îşi ascunsese un rînjet tăcut şi-şi înălţă umerii în mod ostentativ.

— Nu vrei să mai afli nimic, şi tot tu mă întrebi. Hai să vorbim despre altceva, dacă aşa vrei. Asta vreau şi eu. Ce-mi pasă mie că Frédérique şi Lothario se iubesc sau nu. Nu eu sînt soţul Fredericăi. Ce interes aş avea eu în povestea asta? Însă tu, da, ai dreptate. Cu firea ta schimbătoare şi susceptibilă de acum, cel mai bun lucru este să ignori totul, iar de acum înainte, n-am să-ţi mai răspund la nici o întrebare.

Julius nu-l asculta pe Samuel. Asculta un gînd interior care nu-i dădea pace. Deodată se opri din mersul său sacadat şi zise cu un glas gîfîit:

— Vrei să spui, Samuel, că eşti sigur că Lothario a văzut-o alaltăieri pe Frédérique la Enghien?

— Nu sînt sigur de nimic. S-o lăsăm baltă cu chestia asta. O să-mi spui iarăşi să tac. Mai bine să discutăm politică. Vrei? Guvernul strînge hăţurile asupra poporului, cu atît mai bine! astfel poporul o să se calmeze. Constrîngerea este începutul exploziei. Lucrurile merg prost, în aparenţă, pentru libertate, şi rău, în realitate, pentru monarhie.

Julius reîncepu să se plimbe, gesticulînd nerăbdător.

— E mare agitaţie în cercurile carbonarilor, continuă Samuel zîmbind, ca pentru a irita nerăbdarea lui Julius; lumea se agită şi în exterior. Se pregătesc mine, fitilele sînt gata; dimineaţa cînd se vor aştepta mai puţin, totul va sări... Dar, fiindcă veni vorba de

carbonari, ştii că degeaba m-am străduit, n-am izbutit încă să-mi explic de ce nu s-a mai vorbit niciodată despre tine. Te bănuiau că n-ai fi Jules Hermelin, şi se pare că aveau dreptate. Te pîndea o mare ameninţare. Mă preveniseră. Şi apoi, brusc, absolut nimic. Sigur, am răspuns pentru tine. Dar chestia asta ar fi trebuit mai degrabă să mă piardă decît să te salveze. Oare de ce ne-au lăsat în pace? Ştii ceva?

— N-ai vrea să-mi spui, reîncepu Julius, dacă eşti sigur că Lothario a văzut-o alaltăieri pe Frédérique?

— «Nu-mi mai raporta nimic din ceea ce fac ei. Nu-mi mai raporta nimic din ce spun ei. Nu vreau să mai aflu nimic», zise Samuel batjocoritor, repetîndu-i lui Julius propriile fraze.

— Ei bine! am greşit adineaori, răspunse contele von Eberbach, prefer adevărul decît nesiguranţa.

— Prea vrei să ştii totul.

— Vorbeşte, te implor. A fost la Enghien?...

Dar pentru ca cititorii noştri să înţeleagă efectul pe care-l aveau asupra naturii slabe a lui Julius fiecare din aceste cuvinte, căzînd ca nişte picături de apă clocotită, este nevoie să recapitulăm tot ce s-a mai petrecut după căsătoria Fredericăi, pînă la 15 aprilie 1830, ziua cînd avea loc discuţia de mai sus.

Trecuseră opt luni din ziua aceea cînd, convins că va muri, contele von Eberbach o logodise, ca să spunem aşa, pe Frédérique cu Lothario, şi le spusese că nu vor avea de aşteptat mult. Nădăjduia, într-adevăr, ca în scurt timp să le lase loc liber. Dar lucrul acesta nu intra şi în socotelile lui Samuel.

Graţie măsurilor luate de Julius şi a schimbării pe care o făcuse în dispoziţiile sale testamentare, nu mai exista nici o îndoială că Frédérique se va căsători cu Lothario.

În primul rînd, ea îl iubea. Samuel o ştia prea bine.

Apoi, conform testamentului contelui von Eberbach, Frédérique mai avea, în afara interesului material, secundar, desigur, pentru ea – moştenire condiţionată de altfel – şi un interes caritabil, atît de pronunţat la o fire ca a ei şi anume că Lothario n-ar fi moştenit nimic dacă ea nu-l lua ca soţ.

Astfel, dragostea, interesul, calitatea sufletească a bărbatului şi bunătatea, calitate sufletească a femeii, totul lupta împotriva voinţei lui Samuel.

Iată deci de ce Samuel aşteptase atît de mult, de ce se supusese capriciilor lui Julius dîndu-i-o pe Frédérique, de ce acceptase să îndure suferinţa de a o vedea în intimitatea altuia: ca să-şi atingă

scopul. Toată străduania lui, tot sacrificiul lui, toată gelozia lui ar fi fost de-a dreptul zadarnice.

Nu, aşa ceva nu era posibil. Lucrurile nu trebuiau să se termine astfel; trebuia să caute, să pregătească alt deznodământ. Nu era încă timpul ca Julius să moară. Prezenţa sa era necesară pînă la noi dispoziţii.

Şi Julius trăia.

Samuel îşi schimbase brusc hotărîrea.

El, atît de decis, mai înainte să golească brusc cele cîteva picături de viaţă rămase în străfundul acestui trup ostenit, nu mai avea acum decît o singură dorinţă, aceea de a umple din nou vasul şi de a repune în mişcare bruma de sînge prin venele scorojite. A cercetat nenumărate manuale ştiinţifice şi a apelat la toată imaginaţia sa pentru găsirea unor remedii eroice. Vindecarea trebuia să fie aproape ca o reînviere; a făcut miracole. Ca să scape de Julius, mersese pînă la crimă, ca să-l păstreze mersese, pînă la geniu.

A reuşit, prea bine, poate. Prea bine pentru el, şi prea bine pentru Julius.

Prea bine pentru el, deoarece, pe măsură ce Julius se însănătoşea, gelozia lui Samuel se redeştepta. Fusese de acord s-o mărite pe Frédérique cu un agonizant ce urma să moară şi pe care l-ar fi ajutat să o facă, dar n-ar fi dorit s-o mărite cu un convalescent în forţa vîrstei, dacă nu a organismului, şi ale cărui simţuri, dacă nu se puteau reaprinde, puteau totuşi să regăsească unele scîntei în cenuşă.

Astfel nu apăruse încă primăvara şi avansase ideea că Frédérique avea nevoie de aer de ţară. Frédérique, crescută în aer liber, în grădina de la Ménilmontant, şi obişnuită să-şi petreacă acolo chiar iernile, se sufoca şi se ofilea între patru pereţi. În plus, Samuel profitase de ocazie ca să-i vorbească lui Julius despre inconvenientul care exista, desigur, atît pentru lume cît şi pentru ei înşişi, de a o lăsa pe Frédérique atît de aproape de Lothario, pe logodnică atît de aproape de cel ce-o iubea.

Pe de altă parte, îi spunea lui Julius profundul şi vicleanul Samuel, a amîna căsătoria lui Lothario, şi în acelaşi timp a-l reţine la Paris, n-ar fi fost din partea lui Julius o cruzime? Nu însemna să-l fi chinuit clipă de clipă pe Lothario la gîndul că Frédérique pleca la ţară, şi că nu pleca singură?

La trei săptămîni după căsătorie, Samuel se înapoiase la Ménilmontant. Frédérique, deci, nu putea să locuiască acolo. Au căutat prin împrejurimile Parisului şi au găsit, la Enghien, un fel de foarte plăcut şi modest castel din cărămizi roşii cu storuri verzi, ale cărui ferestre îndreptate spre răsărit, dădeau spre un parc şi spre un lac.

În primele zile însorite ale lui februarie, Frédérique a fost instalată acolo.

Julius se despărţise de Frédérique cu multă tristeţe. Nu pentru că afecţiunea lui strict părintească şi-ar fi schimbat caracterul, dar se obişnuise s-o vadă în fiece clipă. Simţea nevoia să-şi odihnească ochii pe blîndul şi tînărul ei chip. Prezenţa fetei era necesară puţinului de viaţă ce-i rămînea. Fără ea, casa era pustie. Odată cu infirmiera pleca şi sănătatea lui. De cînd tînăra nu mai era lîngă el, se simţea slăbit şi gata să recadă, de data aceasta pentru totdeauna.

Făcea acest sacrificiu pentru liniştea lui Lothario. Dar, drept răsplată, nu era de datoria lui Lothario să facă şi el ceva pentru Julius, care făcuse atîtea pentru el? Se impunea, în sfîrşit, ca o dovadă de respect şi de recunoştinţă faţă de unchiul său, să aibă răbdare pînă ce moare şi să nu încerce s-o întîlnească pe Frédérique, pînă ce ochii soţului nu erau închişi în mormînt.

Ori, Lothario, cel puţin aşa credea Julius că întrevede în jumătăţile de mărturisiri ale lui Samuel, era departe de a avea această rezervă şi această delicateţe.

Singurul lucru bun pe care-l făcuse, era că acceptase, după ce contele von Eberbach îşi dăduse demisia, să rămînă secretarul succesorului său. În felul acesta avea o preocupare şi era reţinut departe de Frédérique, nemailocuind în aceeaşi casă cu ea. Înţelesese că trebuia să salveze aparenţele, să trăiască în mod vizibil departe de Frédérique, şi să evite astfel orice pretext de calomnie şi bîrfă.

Dar îndatoririle slujbei sale nu-i ocupau toate orele. Ambasada Prusiei nu era prea departe de splendida vilă în care contele von Eberbach se instalase, pe strada Universităţii, după ce îşi dăduse demisia. Îndată ce Lothario avea o clipă liberă, alerga să-şi viziteze unchiul. Era un nepot tandru şi, la început, Julius, atît de multă vreme lipsit de dragoste şi de îngrijire, se complăcea în a-i privi şi a-i asculta pe cei doi îndrăgostiţi ai săi, cum le spunea el.

Apoi, cînd se mai însănătoşise, solicitudinea lui Lothario devenindu-i mai puţin necesară, nu i s-a mai părut atît de dezinteresată. Atunci, sfătuit de Samuel, s-a hotărît să închirieze pentru Frédérique vila de la Enghien. Dar ce s-a întîmplat după aceea? Ei bine, Lothario, care n-avea motive să renunţe la scumpele lui

obiceiuri, îşi împărţea vizitele între Julius şi Frédérique. Cum apărea o rază de primăvară pe cer şi în inima sa, urca pe cal şi pleca să-şi aerisească gîndurile care i se învălmăşeau în minte.

Unde se ducea? – La Enghien, răspundea Samuel. Şi înainte ca Samuel să i-o spună, contele simţea deja ghimpele geloziei.

Căsătorindu-se cu Frédérique, Julius crezuse că agonia sa va fi luminată de o ultimă rază de bucurie, dar nu făcuse decît s-o adumbrească. Printr-o ironie amară suferea tocmai din pricina lucrurilor ce păreau că aveau să-l facă fericit. Frédérique îi devenise soţie, Lothario se înapoiase, sănătatea îi revenise – acum aceste trei fericiri îl torturau.

Cu cît regret privea înapoi spre săptămînile acelea cînd, întins pe pat şi agonizînd, convins în fiece zi că nu va mai apuca dimineaţa, era îngrijit de Frédérique, Lothario şi Samuel, reuniţi. Atunci casa sa şi iubirea sa erau întregite. Toţi se aplecau la căpătîiul său, plini de afecţiune. Frédérique îl răsfăţa ca o fiică, Lothario, ca un fiu, Samuel, ca un frate. Alcătuiau o familie. Acum Frédérique lipsea, Lothario nu-i mai era decît un rival, Samuel, un indiferent. Singurătatea!

În adîncul inimii sale, tatăl şi prietenul sufereau cumplit. Cît despre soţ, n-avea curaj să-l analizeze. Stranie şi lugubră situaţie! Să te căsătoreşti, bolnav şi pe moarte, cu o fată mai curînd decît cu o femeie; să o laşi moştenire, în pragul morţii, altuia; să-i spui acestuia: este a ta, mai curînd decît a mea; tu îi vei fi de azi înainte adevăratul soţ; eu nu sînt decît tatăl ei. Să faci toate astea şi să redevii sănătos! Să simţi pe zi ce trece cum în vinele tale curge iarăşi viaţa; să-ţi spui atunci că eşti căsătorit cu o tînără fermecătoare, înmiresmată de flori şi de roua primăverii ei; să-ţi spui că eşti posesorul unei minunate făpturi, pe care legea şi religia ţi-au destinat-o, iar tu ai oferit-o altuia! Să te gîndeşti că ai dezlegat-o de cuvîntul dat, că i-ai redat independenţa, că i-ai dat libertatea să iubească pe altul, că te poate înşela fără scrupule şi, chiar dacă nu se dăruia, să facă promisiuni! Să te gîndeşti că nu mai eşti pentru ea decît o jenă, o piedică, o întîrziere, că fiecare zi în care tu te încăpăţînezi să trăieşti, este o zi pe care i-o furi ei. Să asişti, viu, şi fără să ai dreptul să fii gelos, la dragostea soţiei tale pentru un rival pe care tu însuţi l-ai creat! Ce chin mai neîndurător?

Deseori Julius îşi dorea moartea, singura scăpare a acestui sfîşietor martiriu. Alteori, îi reproşa lui Samuel că-l păstrase în viaţă, că nu-şi ţinuse cuvîntul:

— Mi-ai promis că mor mult mai repede, zicea el.

Erau şi zile cînd, dimpotrivă, îi mulţumea lui Samuel că-l ajutase să trăiască. Dacă Frédérique şi Lothario nu erau buni cu el, ei bine, nici el nu voia să mai fie bun cu ei. N-o să moară. N-o să le facă această plăcere. Va suferi el, dar vor suferi şi ei.

Samuel, nici el, nu era mai fericit decît Julius. Şi el era gelos, de două ori încă: gelos pe Lothario şi gelos pe Julius. Ba mai mult, în sufletul lui complicat şi întunecat, toate pasiunile se amplificau şi căpătau proporţii uriaşe şi ameninţătoare, ca formele acelea pe care le iau obiectele în ceasul amurgului.

Dar ce putea face? Frédérique, odată măritată, nu mai avea nici o autoritate morală asupra ei decît, poate, recunoştinţa pe care i-o făgăduise pentru ajutorul acordat copilăriei şi adolescenţei sale. Din nefericire, tristul bănuitor ştia că promisiunea fetei nu era o garanţie. În calculele sale speranţa aceasta era anulată. Neputînd acţiona asupra Fredericăi, acţiona asupra lui Julius. Îl făcea pe Julius să sufere pentru propria-i suferinţă. Pe Julius îl învinovăţea el de tot ce se întîmplase, pe el îl chinuia, îl dojenea şi nu-l lăsa să respire o clipă. Amărăciunea şi invidia sa lucraseră atît de bine, încît toate reveriile zilelor lui Julius, toate visele nopţilor sale erau traversate de imaginea Fredericăi discutînd despre iubire cu Lothario.

Tulburînd astfel, neîncetat, spiritul vlăguit al lui Julius, Samuel Gelb urmărea două scopuri. Mai întîi, nerefăcut complet după boală, Julius n-ar mai fi avut forţa să suporte zilnic emoţii atît de puternice, şi Samuel l-ar fi împins repede într-o stare de slăbiciune şi de decădere fizică – neputinţă care-i domolea gelozia faţă de soţ.

Iar apoi, pe plan moral, contele von Eberbach, aţiţat încetul cu încetul împotriva soţiei sale şi a nepotului său, ar fi fost oricînd gata să se arunce între ei în clipa cînd Samuel ar fi dorit să-l facă instrumentul geloziei proprii faţă de amant.

Samuel se putea debarasa astfel, în acelaşi timp, de Julius prin descurajare, şi de Lothario prin mînia lui Julius.

Se înţelege de la sine că n-avea neîndemînarea grosolană de a-i denunţa lui Julius pe Frédérique şi pe Lothario, şi de a-i ataca pe faţă. Dimpotrivă, le lua mereu apărarea. Zicea că toate aceste presupuneri erau absurde, că nu trebuia să ţină seama de clevetirile servitorilor. Îi dezvinovăţea împotriva unor greşeli de care nu erau învinuiţi. Avusese dibăcia de a acţiona astfel încît Julius să fie bănuitorul, iar el apărătorul.

Există în *Othello* al lui Shakespeare două admirabile scene în care Iago îi insuflă maurului toată otrava gelozieі. Înfăptuind această crimă, subjugînd cu o abilitate feroce sufletul lui Othello, Jago procedează astfel încît să lase impresia că-i face un serviciu, iar Othello îi mulţumeşte lovind pătimaş cu pumnalul pe care acesta i-l dă.

Între Samuel şi Julius se petrecea ceva asemănător cu cele două scene ale eternei capodopere.

Aici, însă, situaţia se complica prin faptul că Iago era îndrăgostit de Desdemona şi gelos, totodată, pe Cassio.

Chinul la care Samuel voia să-l supună pe Julius era propriul său chin. Temerile pe care i le insufla, erau ale lui. Iago era în acelaşi timp Othello.

Conversaţia dintre Julius şi Samuel, din care ascultătorii noştri auziseră doar primele cuvinte, avea loc la două luni şi jumătate după plecarea Fredericăi la Enghien.

Rămăseserăm, deci, în momentul cînd Julius îl întreba pe Samuel dacă era chiar convins că Lothario fusese în ajun la Enghien.

— N-am nici o certitudine că a fost acolo alaltăieri, zise Samuel, aşa cum nu sînt sigur că s-a dus astăzi.

— Astăzi? întrebă Julius. Şi tot călare?

— L-am întîlnit cînd veneam la tine, răspunse Samuel. Era călare, într-adevăr.

— Unde l-ai întîlnit?

— Veneam de la mine. L-am întîlnit pe bulevard, în dreptul unei străzi din cartierul Saint-Denis. Ei şi, ce-i cu asta?

— Este, zise Julius, aşezîndu-se şi sprijinindu-se cu coatele pe masă, că se ducea spre Enghien.

— Te poţi duce spre Enghien şi fără să te opreşti la Enghien, reluă Samuel aruncîndu-i lui Julius o privire rece; şi te poţi opri la Enghien fără să te duci acasă la Frédérique.

— Aşadar, presupui că se ducea acolo? zise contele von Eberbach.

— Şi chiar de-ar fi aşa, exclamă Samuel, părînd enervat, nu este ceva foarte firesc? Sîntem în luna aprilie, copacii înmuguresc, aerul este cald şi îmbietor. Ce-i de mirare că un tînăr, care are un cal, preferă să respire aerul primăvăratic al pădurii, decît duhoarea străzilor? Valea din Montmorency este renumită şi extrem de plăcută. Este circulată de mai puţină lume decît pădurea Boulogne, de ce să nu se plimbe pe acolo?

— Se va întîlni cu Frédérique, spuse Julius, ca vorbindu-şi sieşi.

— Şi chiar de-ar întîlni-o, continuă Samuel, mă simt obligat să-ţi mărturisesc că nu văd nimic neobişnuit şi împotriva naturii. Aceeaşi briză de aprilie care îl mînă spre pădure pe Lothario, n-o poate îndemna să iasă la plimbare şi pe Frédérique? El a plecat din Paris, şi bine a făcut. Ea a ieşit din casă, şi n-a greşit cu nimic. De ce ai vrea ca ei să-i placă mai puţin vremea frumoasă decît lui? Iar cînd se plimbă, se îndreaptă spre locurile cele mai îmbietoare, doar n-o să se ducă spre locurile cele mai urîte? Îi place să hoinărească pe marginea lacului; doar n-ai vrea să înceapă să-l urască? Şi atunci, vrei să-i scoţi ochii? Ieşind în acelaşi timp şi plimbîndu-se prin aceleaşi locuri, ar fi ciudat să nu se întîlnească. Şi, la urma urmei, s-o fi dus să facă o vizită soţiei unchiului său. Mare scofală!

— După tot ce-am făcut eu pentru el, zise Julius, ridicîndu-se de pe scaun.

— Ai fost absurd, răspunse rece Samuel. I-ai dat-o pe soţia ta şi acum ai vrea s-o refuze.

— S-o refuze! exclamă Julius cu pumnii încleştaţi.

— Să ne înţelegem. Eu n-o acuz pe Frédérique şi nici tu. Ştim prea bine că este pură. Eu nu mă refer decît la sufletul ei. Cu alte cuvinte, tu le-ai spus: Iubiţi-vă! Şi acum nu mai vrei să se iu bească?

— Nu vreau să şi-o spună.

— Dar tu i-ai îndemnat să facă lucrul acesta, insistă, neînduplecat, Samuel.

— Pentru că am fost generos atît cu el, cît şi cu ea, reluă Julius, înseamnă că acum trebuie să mă pedepsească şi să mă facă să sufăr pentru fericirea pe care le-am acordat-o? Ah! ai dreptate, sînt clipe cînd consider, ca şi tine, că am fost absurd şi cînd mă căiesc pentru tot ce am făcut. Mă urăsc că nu i-am lăsat cu suferinţa lor şi-am luat-o asupra mea. Ah! Samuel, mi-e teamă că devin rău. Acuma ştiu: răutatea înseamnă neputinţă.

Samuel îşi reprimă o încreţire imperceptibilă a buzelor.

— N-am făcut eu, oare, tot ce mi-a stat în putinţă? continuă Julius. N-am sacrificat totul, ca să alung cea mai mică bănuială a lui Lothario? Nu m-am purtat eu faţă de Frédérique ca faţă de logodnica nepotului meu? Am fost atît de corect, încît, toată iarna, mi-am impus obligaţia strictă de a nu discuta niciodată cu Frédérique decît în prezenţa ta sau a doamnei Trichter. Nici o clipă de intimitate, nici chiar în plină zi. Şi, cum a început să se facă fru-

mos, am instalat-o la Enghien, iar eu am rămas aici. Iată de ce am luat-o de soţie: ca să n-o mai văd! Sincer să fiu, nu cunosc sacrificiu mai mare.

— Nu ţi-ai făcut decît datoria, interveni nemilos Samuel. Suportă acum consecinţele primei tale greşeli. Să-ţi fie de bine! Cine te obliga să te bagi într-o situaţie atît de dificilă? Acum ai ceea ce meriţi. I-ai dat-o pe Frédérique lui Lothario; este a lui. Aşa că, vrei nu vrei, trebuie să renunţi. Despărţindu-te de ea, îţi plăteşti datoria; asta-i tot.

— Datoria! exclamă Julius, enervat de calmul lui Samuel. Dar Lothario, el nu-mi datorează nimic? Are el dreptul să răspundă devotamentului prin egoism, serviciului făcut prin nerecunoştinţă? Eu nu i-am dat-o pe Frédérique, eu i-am lăsat-o moştenire. Să aştepte să mor. Eu îi respect gelozia, el de ce nu mi-o respectă pe a mea?

— El este soţul şi tu eşti tatăl, răspunse Samuel. Un soţ poate fi gelos, tatăl însă, nu.

— Ah! mă duci la disperare cu raţionamentele astea ale tale, care rotesc nemilos toate faţetele chinuitoare ale imprudenţei mele! Amăgitor şi dureros destin mai am! Să fiu ocrotitorul unei tinere care-mi poartă numele şi să nu-i pot fi nici soţ, nici tată. Să n-am dreptul să mă enervez pentru dragostea pe care altul i-o poartă soţiei mele, dar el să aibă dreptul să se simtă jignit pentru a mea.

— Nu-ţi ascund, reluă Samuel cu un zîmbet răutăcios, că situaţia ta mi se pare cu totul bizară.

— Samuel, zise bietul bolnav, ai un fel de a mă consola, care-mi dublează suferinţa. În cele din urmă mă vei împinge la nebunie. Am momente cînd mă gîndesc s-o răpesc pe Frédérique, soţia mea, la urma urmei, şi s-o duc în Germania, la Eberbach. Altfel îmi vine să mă sinucid.

— Să te sinucizi! repetă Samuel cu o anume intonaţie.

— Da, înţeleg, voi muri, nu-i aşa? Şi ce-i cu asta? Dar să vină odată moartea atît de des prevestită! N-am fost, oare, suficient de încercat, de îndurerat şi de chinuit de cînd sînt pe lume? Mi-am meritat odihna. Ah! să se deschidă odată groapa şi frigul pămîntului şi să-mi îngheţe ultimele flăcări ce-mi devorează inima! Dragul meu Samuel, îţi mai menţii afirmaţia că nu voi supravieţui bolii mele?

— Mai ales dacă adaugi bolii fizice, o boală imaginară. Şi pentru ce dracului, te nelinişteşti atîta? În primul rînd, eşti convins, ca şi mine, de virtutea Fredericăi.

— N-am îndoieli în privinţa ei, îl întrerupse Julius, ci în privinţa mea.

— E tot un drac, răspunse Samuel Gelb. Dar chiar de-ar fi perfidă ca valul, iese ea vreodată singură? Să presupunem că exact în clipa aceasta se plimbă pe malul lacului şi că Lothario, după ce şi-a dus calul la han, s-ar fi îndreptat către ea, nu este ea împreună cu doamna Trichter, în care am toată încrederea şi pe care i-am lăsat-o ca să te liniştesc? Nu mai există şi servitorul acela pe care l-ai ales chiar tu, şi care o însoţeşte de la distanţă? Eşti pus la adăpost împotriva lui Lothario şi Frédérique. Nu-ţi mai crea himere.

Există întotdeauna două modalităţi de a privi lucrurile. De ce te înverşunezi să nu iei decît partea rea a vieţii? Numai o minte predispusă spre rău, interpretează în rău întîmplările cele mai simple şi cele mai fireşti. Tu singur îţi spui că nu există guvernante şi nici servitori incoruptibili, că doi tineri care se iubesc, care au dreptul să se iubească şi care sînt logodiţi, n-au de ce să se teamă; că ochii sînt adesea mai grăitori decît buzele, că o privire valorează mai mult decît orice discurs în Camera Deputaţilor. Pe legea mea, dacă vrei să te chinuieşti, poţi să fii sigur că în clipa aceasta, Frédérique şi Lothario sînt împreună, îşi vorbesc din ochi şi îşi spun... Dar ce ţi s-a întîmplat? fii atent să nu cazi!

Şi Samuel îl sprijini pe Julius, care, într-adevăr, se clătina.

— N-am nimic, zise Julius, revenindu-şi un pic în fire. Vrei să-mi faci plăcerea şi să tragi de firul soneriei?

Samuel sună. Un servitor apăru.

— Înhamă caii, îndată, zise contele von Eberbach.

— Ieşi? întrebă Samuel Gelb.

— Da, zise Julius.

— În starea în care te afli?

— Ce-are importanţă!

— Şi unde te duci?

— La Enghien.

— Pentru ce?

— Oh! nu ca să-i înjunghii, fii liniştit, reluă Julius cu un zîmbet amar; vreau doar să-i rog.

— Să-i rogi?

— Da, să-i rog. Nu sînt copii răi. La urma urmei, nu se poate să nu-mi fie, cît de cît, recunoscători. Dacă mă chinuiesc, o fac fără să vrea. Am pozat prea mult în tată. Ei m-au crezut pe cuvînt. Le voi spune cît de mult sufăr, tot ceea ce am făcut pentru ei, tot

ceea ce voi mai continua să fac, şi, în schimb, îi voi implora să aibă milă de mine, să nu abuzeze de bunătatea mea, să nu transforme fericirea lor în deznădejdea mea.

— Ah! vrei să le spui toate astea? Sigur, cred că este o idee bună.

— Voi încerca, dacă o să pot, să fiu încă o dată înţelegător şi părintesc, reluă Julius. Spun: voi încerca, deoarece s-ar putea să-i surprind acolo, împreună, departe de mine, profitînd de încrederea şi de afecţiunea mea, întîlnindu-se pe ascuns, şi asta m-ar scoate din sărite. S-ar putea să-mi ies din ţiţîni după ce m-am abţinut atîta. S-ar putea să mă hotărăsc brusc, într-un acces de mînie, să iau atitudine şi să desfac ceea ce am făcut, redîndu-le insomniile pe care mi le-au dat ei mie. Haidem! Dar tot n-au înhămat caii ăştia?

Uşa biroului se deschise.

— Trăsura vă aşteaptă, zise servitorul.

— Vii cu mine? întrebă Julius, întorcîndu-se spre Samuel.

— Da, sigur, răspunse acesta. În starea în care eşti, o fac pentru tine şi pentru aceşti bieţi şi nevinovaţi copii.

Şi îl urmă pe Julius, care şi ajunsese pe scară.

Volumul II

I

IUBIRE NEPERMISĂ

Samuel se baza, poate, pe alte motive, decît pe întîlnirea sa cu Lothario pe bulevardul Saint-Denis, cînd credea că nepotul contelui von Eberbach plecase la Enghien şi la Frédérique.

Fie că Samuel ştia, fie că doar bănuia, realitatea este că Lothario profitase de frumoasa şi încîntătoarea zi de aprilie pentru a face una din acele fericite şi nepermise plimbări la care se încumeta adesea de cînd Frédérique fusese instalată la Enghien.

În dimineaţa aceea, treburile ambasadei fiind încheiate – şi nici un secretar nu fusese mai felicitat pentru exactitudinea şi rapiditatea sa – Lothario dăduse ordin servitorului să înşeueze doi cai.

Odată caii înşăuaţi, plecase, cu servitorul în urma sa.

Totuşi Lothario nu se dusese direct la Enghien. Fie pentru a depista urmărirea care-i putea spiona ieşirea din casă şi pentru a o induce în eroare în privinţa drumului pe care îl făcea, fie pentru că avea alte treburi mai înainte, în loc să se îndrepte spre bulevard, o luase, dimpotrivă, în direcţia cheiului.

Mersese de-a lungul Senei pînă la cheiul Saint-Paul şi se oprise în faţa unei clădiri cu ferestrele orientate spre insula Louviers şi spre Grădina botanică.

Descălecase, dăduse frîul servitorului său şi intrase în curtea vilei, unde, în clipa aceea, staţiona un cupeu cu storurile trase, aşteptînd sau ascunzînd pe cineva.

Dar, fără să-l ia prea mult în seamă, Lothario traversă curtea şi urcase deja cîteva trepte, cînd văzu deodată rostogolindu-se din capătul scării, un vîrtej orb şi irezistibil.

Lothario abia avu timp să se dea la o parte, temîndu-se să nu fie doborît.

Dar, ajungînd în dreptul său, vîrtejul se opri brusc.

Era Gamba.

— Cum! Gamba! zise Lothario zîmbind, dumneavoastră voiaţi să mă striviţi?

— Eu, să strivesc pe cineva! exclamă Gamba rănit în amorul propriu, şi mai ales un prieten! Ah, îmi jigniţi supleţea. Aţi văzut cît de precis m-am oprit? Un cal de manej, avîntat în galop, n-ar fi putut-o face mai bine. Ca să nu vă strivesc, aş fi sărit peste rampă, aş fi făcut o tumbă pînă-n tavan, aş fi zburat peste dumneavoastră, fără să vă ating. Vă credeţi mai fragil decît un ou, dragul meu domn, care vă temeţi de regele dansului ouălor. Aflaţi că trecînd peste un pui de găină, picioarele mele nu l-ar face să simtă decît o blîndă mîngîiere. Auzi colo! Eu să vă strivesc!

— Iertare, dragul meu Gamba, reluă Lothario. N-aveam intenţia să jignesc nobilul dumneavoastră orgoliu de artist.

— Vă iert, zise Gamba. Însă aţi făcut rău că v-aţi ferit. Nu trebuia să vă îndoiţi de mine.

— N-am să mă mai îndoiesc, vă promit, zise Lothario. Dar de ce vă rostogoleaţi aşa din înaltul scării, duelîndu-vă cu treptele? Făceaţi exerciţii?

— Aveţi dreptate, zise Gamba fistichi, n-o făceam dezinteresat; îmi puneam arta în slujba vieţii. Mă foloseam de agilitatea mea în scopul egoist de a ajunge cît mai repede în curte. Coboram, cum se spune în limbaj obişnuit, treptele din patru în patru. Sînt aşteptat jos.

— Nu cumva, pe dumneavoastră vă aşteaptă cupeul acela cu storurile trase?

— Un cupeu... A, da... poate, răspunse Gamba, stingherit şi intimidat.

— Atunci, grăbiţi-vă, domnule petrecăreţ, reluă Lothario cu un zîmbet care-l făcu pe Gamba să se roşească şi mai tare.

— Vai! nu este ceea ce credeţi dumneavoastră, reluă fratele Olympiei. În cupeul acela nu se află nimeni.

— Semănaţi cu cupeul, zise Lothario, trageţi storurile discreţiei.

— Nu, vă jur, continuă ţiganul, a cărui pudoare suferea din pricina bănuielilor lui Lothario. Mai întîi, că nu introduc nici o femeie în curtea vilei surorii mele. Ah! da! cu aerul ei distant şi

sever, ar primi-o cu toată politeţea, iar mie mi-ar trage un perdaf extra! În sfîrşit, o s-o vedeţi, şi între noi fie spus, vă aşteaptă cu mare nerăbdare! Şi vă rog nu-i băgaţi în cap presupunerile dumneavoastră aiurite. Nimic nu-i mai departe de adevăr. Iată cum stau lucrurile. Ştiţi că sora mea vrea ca nimeni să nu afle că s-a înapoiat la Paris. Dacă vreuna din cunoştinţele sale mă zăreşte pe stradă, înseamnă că fratele şi-a denunţat sora. Nu ies, aşadar, niciodată decît în trăsură şi ascuns în spatele storurilor. Iată de ce storurile trăsurii sînt coborîte. Nu se ascunde nimic înăuntru. Nu mă duc după aventuri, ci să fac un simplu drum fără nici o însemnătate.

— Şi pentru drumul acesta fără nici o însemnătate, insistă Lothario, coboraţi dumneavoastră scara, în salturile acelea repezi?

— Ei bine, nu, zise virtuosul Gamba, neştiind cum să iasă cu faţa curată din această minciună, voiam să fac un drum care mă interesează teribil de mult. Asta-i adevărul.

— Ah! şţrengar bătrîn!

— Mă duceam la poştă. Din primăvară, aştept zilnic o scrisoare care m-ar putea face fericit. Dacă este vorba de dragoste sau nu în scrisoarea aşteptată, doar caprele ar putea şti. Vedeţi, aşadar, că nu se află nimeni în trăsură. Bine-ar fi să găsesc ceva la căsuţa poştală! Dar dacă n-o fi astăzi, mă voi duce şi mîine şi poimîine şi mereu. La revedere, trebuie să plec. Sora mea vă aşteaptă. Am onoarea să vă salut.

Şi dintr-un salt Gamba ajunse la poalele scării, în timp ce Lothario, amuzat de întîlnire, abia urcase cîteva trepte.

Aşa cum spusese şi Gamba, Olympia trăia în singurătate, fără ca nimeni să ştie cine este. Nu voise să se întoarcă în apartamentele din insula Saint-Louis, unde admiratorii şi prietenii ei din Paris ar fi regăsit-o îndată. Revenind la un plan pe care nu i-l spusese nimănui, voia să rămînă ascunsă şi neştiută. Îi ceruse lui Gamba să nu iasă niciodată fără să-şi fi luat cele mai mari precauţii şi-l ameninţase că-i pierde prietenia dacă vreodată îl recunoaşte cineva, şi mai ales contele von Eberbach şi Samuel.

Cît despre ea, nu ieşea decît rar, noaptea, în trăsură, ca să respire puţin aer curat. Îşi luase un nume fals şi portarul casei avea ordin să nu lase pe nimeni să intre la ea, orice motive ar pretexta.

Lothario era singura persoană exceptată de la acest ordin.

Ea îl rugase, într-adevăr, cu insistenţă, s-o ţină la curent cu

orice întîmplare şi s-o înştiinţeze fără să piardă o secundă, chiar şi despre cele mai mărunte schimbări care ar fi survenit în starea sănătăţii sau în hotărîrile lui Julius.

Lothario îşi explicase la început acest interes printr-un rest de prietenie încă nestinsă pentru contele von Eberbach. Deşi ştia prea bine că legătura dintre ei fusese una curată, Olympia nutrise cu siguranţă pentru ambasadorul Prusiei o simpatie şi o afecţiune pe care căsătoria acestuia cu altcineva le-ar fi putut irita şi răni. Dar Olympia vorbea despre căsătoria contelui cu o dezinteresare atît de sinceră şi cu atîta uitare de sine, încît era evident că preocupîndu-se de el o făcea din bunătate mai curînd, decît din gelozie şi că, dacă-l iubea pe Julius, se gîndea la el şi nu la ea.

Dar nu numai fericirea lui Julius o preocupa, ci şi a lui Lothario. De unde-i venea această afectuoasă solicitudine pentru un tînăr despre care ştia atît de puţin? Iar acest subit acces de tandreţe nu era dragoste, deoarece singura dorinţă a Olympiei părea să fie doar aceea de a-l şti pe Lothario fericit împreună cu Frédérique.

Dar indiferent de motivele sufleteşti care o animau, Lothario accepta această protecţie ce i se oferea. Avea încredere în Olympia şi nu-i ascundea nimic din ce i se întîmpla, fie bun sau rău. Nu trecea săptămînă să n-o viziteze, ba chiar şi mai des, discutînd împreună despre speranţele şi temerile sale. Olympia îl încuraja cînd era vesel şi îl îmbărbăta cînd era necăjit.

Dar, de data aceasta, trecuseră şase zile împlinite şi el tot nu apăruse în vila de pe cheiul Saint-Paul.

Olympia îşi făcea griji. Ce putuse interveni? De ce această tăcere mortală? Se temea cumva de ea? Era bolnav? Tot felul de gînduri sumbre îi treceau prin minte.

Îl aşteptase din zi în zi, apoi din oră în oră. În sfîrşit, în ajun, îi trimisese o scrisoare plină de rugăminţi, implorîndu-l s-o viziteze, dacă nu era bolnav.

Gîndurile încă o nelinişteau, cînd servitorul intră în salon şi anunţă:

— Domnul Lothario.

— Să intre, zise ea repede.

Lothario apăru. Ea îi veni în întîmpinare.

— Iată-vă, în sfîrşit, spuse ea pe un ton de reproş. Ce s-a întîmplat cu dumneavoastră? Nădăjduiesc c-aţi avut motive serioase, dacă m-aţi lăsat să mă îngrijorez atîta.

— Vă rog de mii de ori să mă iertaţi, doamnă, zise Lothario, sărutîndu-i mîna.

— Nu trebuie să-mi cereţi iertare, răspunse ea. Ştiţi bine că vă iert. Dar spuneţi-mi repede, ce vi s-a mai întîmplat. Luaţi loc şi daţi-i drumul. Şi să nu-mi ascundeţi nimic. Ştiţi, dragul meu băiat, de ce doresc să vă aflu toate secretele. Spuneţi-mi totul, ca unei mame.

— Ah! ca unei mame, zise Lothario, cu un zîmbet voind să însemne că Olympia era prea tînără şi prea frumoasă pentru acest titlu.

— Zîmbetul dumneavoastră este cît se poate de măgulitor, reluă ea, dar vă asigur că am pentru dumneavoastră sentimente pe care le-aş avea pentru fiul meu. Lothario, mă credeţi?

— Vă cred şi vă mulţumesc, zise el cu un aer serios.

— Perfect, cea mai bună manieră de a-mi mulţumi este să vă purtaţi cu mine ca un fiu. Să auzim, acum. Ce s-a mai întîmplat nou?

— Dumnezeule! nimic. Nou este... că a venit primăvara.

— Atît? zise ea.

— Atît, dar este aproape destul. Să vă spun, doamnă? Iată, primăvara este aceea care m-a împiedicat să vin aici în ultimele zile, pentru că mă împingea altundeva.

— Ah! încep să înţeleg.

— Da! ascultaţi-mă, reluă el, căci dacă dumneavoastră simţiţi nevoia să ştiţi totul, şi eu simt nevoia să vă spun totul. De opt zile sînt aproape fericit. Copacii au înfrunzit, soarele este cald şi Frédérique se plimbă. Este mai puţin praf în valea din Montmorency, decît în pădurea Boulogne! Mi-e cît se poate de simplu acum să-mi îndrept calul spre locurile mai puţin prăfuite. Am fost, aşadar, foarte des prin locurile pe unde se plimba Frédérique. Vă jur că n-am nevoie să-mi dirijez calul, mă duce singur. Şi pe neaşteptate, fără să ştiu, fără să vreau, mă şi trezesc lîngă ea.

— Poate că nu faceţi bine, Lothario, zise Olympia.

— De ce nu facem bine, doamnă? În afara purităţii ei îngereşti care-o apără pe Frédérique mai bine decît heruvimul înarmat, Paradisul pămîntesc nu există şi doamna Trichter care nu ne părăseşte, care nu ne părăseşte niciodată... Aşa că, mă iertaţi, nu-i aşa, că am lăsat să treacă atîtea zile fără să vin pe aici? Dar tot timpul liber pe care mi-l lăsau treburile ambasadei, l-am petrecut pe drumuri.

Olympia asculta gravă şi aproape îngrijorată.

— Şi vă întîlniţi zilnic cu Frédérique? întrebă ea.

— Zilnic? Oh, nu, răspunse Lothario. În opt zile n-am fost la Enghien decît de cinci ori. Chiar mă dezaprobaţi? mai spuse el, văzînd aerul grav al Olympiei.

— Nu vă dezaprob, dar mi-este teamă.

— Teamă de ce?

— Teamă de voi şi teamă pentru altcineva.

— Pentru mine?

— Da, mi-e teamă că văzînd-o zilnic pe Frédérique, obişnuindu-vă să nu vă mai puteţi lipsi de ea, să nu vă treziţi alunecînd prea tare spre o intimitate primejdioasă.

— Oh! spuse Lothario, onoarea şi bunătatea contelui von Eberbach sînt ca o stavilă între noi.

— Aşa credeţi astăzi, răspunse Olympia. Dar o să fie mereu aşa? Îndrăgostiţi de douăzeci de ani, veţi mai putea voi asculta de raţiune, cînd veţi atinge cu buzele cupa extazului?

— Dar vă repet, doamnă, Frédérique mă linişteşte, şi-ar trebui să vă liniştească şi pe dumneavoastră, zise Lothario uşor tulburat.

— Vai! vai! Frédérique vă iubeşte, continuă Olympia.

— Şi atunci, ce-aţi vrea să fac?

— Aş vrea... aş vrea să plecaţi din nou.

— Să plec din nou?

— Da, acelaşi motiv care v-a îndemnat să plecaţi atunci în Germania, vă impune acum să plecaţi din nou.

— Nici nu mă gîndesc! răspunse Lothario. Acum aş muri de dor.

— Aţi rezistat destul de bine prima oară.

— Oh! atunci era cu totul altceva! Nu eram iubit. Dar acum sînt, ştiu, mi-a spus. Acum nu mai pot respira alt aer decît acela pe care-l respiră şi Frédérique. Atunci fugeam de tristeţe, de disperare, de indiferenţă. Dac-aţi şti ce-aş părăsi acum! Dacă ne-aţi fi văzut o singură dată, mergînd umăr lîngă umăr pe marginea lacului îmbietor care reflectă mai puţină lumină decît ochii ei! Dac-aţi şti ce înseamnă să ai douăzeci de ani, luna aprilie şi dragostea, păsările ciripitoare în jur şi fericirea în suflet! Toate primăverile împreună! – iată la ce aţi vrea dumneavoastră să renunţ.

— Biet copil! zise Olympia înduioşată de atîta iubire, vedeţi

că am dreptate să mă sperii. Dacă mie-mi vorbiţi astfel despre ea, atunci ei cum îi vorbiţi?

— Fiţi liniştită, doamnă, răspunse pe un ton demn Lothario, şi vă rog să mă credeţi că n-aş fi în stare să-i spun Fredericăi un singur cuvînt care ar putea răni delicateţea şi susceptibilitatea scumpului meu binefăcător. El care este atît de bun cu noi! aş fi un om de nimic dacă mi-ar trece măcar prin gînd să-l înşel.

— Sînt convinsă de lealitatea dumneavoastră, Lothario, şi cred în nobilele dumneavoastră intenţii şi în ferma voinţă de a nu răspunde unei binefaceri printr-o perfidie. Dar a existat vreo privire de femeie iubită care să nu topească cea mai fermă voinţă omenească?

— Voi avea mai multă forţă decît vă închipuiţi, doamnă.

— Fie, aştept să fiu convinsă. Credeţi însă că puritatea, oricît de integră ar fi ea, poate fi scutită de clevetiri, chiar dacă s-ar lua numai după aparenţe? Contele von Eberbach ştie că vă duceţi mereu la Enghien şi că vă întîlniţi cu soţia lui? Căci este a lui, nu-i aşa? Să presupunem că cineva îl informează.

— Contele von Eberbach este prea nobil ca să creadă că este trădat.

— Da, dacă ar fi să vadă cu proprii săi ochi, dar, dacă există altcineva care să-i arate un tînăr plimbîndu-se pe sub arbori cu tînăra lui soţie; şi dacă acest altcineva, din ură, din răutate, din gelozie sau din orice alt motiv, atribuie acestor întîlniri un sens pe care nu-l au, dacă le pătează cu presupunerile sale, le stropeşte cu noroiul sarcasmului sufletului său blestemat, credeţi-mă, Lothario, că raţiunea contelui, slăbită de boală şi de tristeţe, va da repede crezare acestor acuzaţii, care par verosimile la vîrsta voastră, a amîndurora, şi în situaţia ciudată în care vă aflaţi, unul faţă de celălalt.

— Nimeni, răspunse Lothario surprins, nu poate avea interes să-l necăjească pe unchiul meu şi s-o calomnieze pe Frédérique.

— Ba da, Lothario, izbucni Olympia, cineva ar putea fi interesat să o facă.

— Da? cine?

— Domnul Samuel Gelb.

— Domnul Samuel Gelb? repetă Lothario, nevenindu-i să creadă. Domnul Samuel Gelb, care a fost atît de generos cu Frédérique şi cu mine? Uitaţi, însă, ce a făcut, doamnă? El, care o iubea pe Frédérique şi care putea s-o ia de soţie, după moartea

unchiului meu, deoarece Frédérique se angajase în mod solemn să nu-i mai aparţină altuia decît lui, şi care a dezlegat-o de jurămînt? Cînd a văzut că ne iubim, a renunţat la acest paradis. Dar gîndiţi-vă! Ce sacrificiu! Să renunţe la ea! Iată ce a făcut domnul Samuel Gelb pentru noi! Îi datorez tot atîta recunoştinţă cît şi unchiului meu, poate chiar mai multă. Căci, în sfîrşit, el voia să se căsătorească cu Frédérique din dragoste, în timp ce contele von Eberbach n-a luat-o de soţie decît din datorie părintească, dacă mă pot exprima aşa.

Ca să fim drepţi, contele nu mi-a sacrificat nimic; mi-a lăsat-o prin testament pe Frédérique; nu mi-a dăruit decît moştenirea sa; domnul Samuel Gelb însă ne-a dăruit viaţa sa. Da, un om viguros, plin de ardoare, gelos poate, s-a dat la o parte. Cînd Frédérique mai locuia încă la Paris şi stăteam cu toţii împreună, domnul Samuel Gelb era primul care se bucura de curatele şi frăţeştile noastre manifestări de simpatie; o încuraja să fie tandră şi bună cu mine; iar cînd unchiul meu avea momente de proastă dispoziţie, tot domnul Samuel Gelb ne lua apărarea. Şi, cu toate astea, dumneavoastră îmi spuneţi să mă feresc de el.

— Eu nu vă spun să vă feriţi de el, cu toate acestea, ci din pricina tuturor lucrurilor acestora. Ascultaţi-mă, Lothario, îl cunosc bine pe acest Samuel. Cum? Să nu mă întrebaţi, căci nu vă voi putea spune. Dar vă rog să credeţi o femeie care vă poartă o afecţiune maternă; omul acesta face parte dintre aceia care mai bine v-ar ameninţa, decît să vă surîdă. Prietenia lui nu poate fi decît o capcană cumplită, fiţi atent! Dacă credeţi că un om cu un suflet ca al lui, dominator, sumbru, voluntar, bîntuit de pasiunile cele mai violente şi cele mai sinistre, poate renunţa, fără gînduri ascunse, la femeia iubită care îi aparţinea; dacă credeţi că Samuel Gelb vă poate lăsa, fără a vă pedepsi, să i-o luaţi pe Frédérique, înseamnă că sînteţi un mare naiv! Eu îl cunosc, vă spun, păziţi-vă. Dar şi el să se păzească!

Ultimul cuvînt al Olympiei îl linişti puţin pe Lothario. Inflexiunile adînci şi convingătoare ale Olympiei începuseră să-i trezească bănuieli asupra sincerităţii lui Samuel. Dar tonul de ură şi de ameninţare cu care cîntăreaţa îşi încheiase fraza, îi alungase bănuiala. Cu siguranţă, Olympia avea vreun motiv personal ca să fie supărată pe domnul Samuel Gelb. Flacăra de mînie din ochii trufaşei artiste, răsfrîngea, poate, o ranchiună faţă de vreo jignire din partea acestuia.

Cu siguranţă, tînărul credea că Samuel Gelb îi făcuse un prost serviciu pe lîngă contele von Eberbach, pe vremea cînd contele era îndrăgostit de ea. Cine ştie dacă Olympia nu l-o fi iubit pe conte şi, în orice caz, dacă n-ar fi fost fericită să devină contesă von Eberbach, şi dacă nu purta un fel de surdă şi geloasă ranchiună omului pe care-l bănuia a fi lipsit-o de titlul şi de averea la care spera, în favoarea pupilei sale?

Presupunerea aceasta i se părea lui Lothario mai verosimilă, decît să admită că un prieten care se dovedise atît de devotat încît renunţase la femeia pe care o iubea, ar avea intenţii duşmănoase.

Interpretarea pe care el o dădea afirmaţilor Olympiei i se răsfrînse pe buze printr-un surîs imperceptibil.

Cîntăreaţa descifrase oare acest surîs? Îl înţelesese cumva?

Ea reluă:

— Înainte de orice, Lothario, vă implor să fiţi convins că în tot ce am spus, nu m-am gîndit decît la interesul dumneavoastră. În toată afacerea aceasta, nu există decît două persoane: contele von Eberbach şi dumneavoastră. Eu nu contez. Dacă am fi sosit la timp aţi fi văzut cum înţelegeam să vă ajut. La ora actuală aţi fi fost soţul Fredericăi. Dar scrisoarea dumneavoastră a ajuns prea tîrziu. Din vina cui? Mă rog, n-are importanţă. Această bizară şi neaşteptată căsătorie mi-a răsturnat toate planurile. Acum, în loc să mă duc să-l vizitez pe contele von Eberbach, îl evit, mă feresc de ochii lui, mi-e teamă să nu mă vadă. Astea se leagă de unele lucruri pe care este inutil să le ştiţi. Dar, ţineţi minte, dacă veţi considera că este nevoie să ies din anonimatul meu, înştiinţaţi-mă. Mă voi arăta. Voi vorbi. Oricît m-ar costa lucrul acesta; pentru binele dumneavoastră, mă voi arăta, înţelegeţi? Voi face totul ca să vă ocrotesc, atît pe dumneavoastră, cît şi pe Frédérique. Vreau să fiţi convins de acest adevăr, rugîndu-vă să nu-mi ascundeţi nimic şi să mă ţineţi la curent cu totul.

Lothario asculta, uitîndu-se cu recunoştinţă şi mirare la misterioasa şi frumoasa fiinţă care părea să ţină în mîinile ei destinul altora.

— Sînteţi surprins că vă vorbesc astfel? continuă Olympia. Văd că nu credeţi că, ascunsă în vila aceasta izolată, eu, o biată cîntăreaţă venită din Italia şi care nu mi-am petrecut decît cîteva luni la Paris, pot cunoaşte şi influenţa persoane atît de puternice? Ei bine, puneţi-mă la încercare. Rugaţi-mă ceva şi veţi vedea dacă nu voi obţine de la contele von Eberbach tot ce doriţi. Iar dacă

domnul Samuel Gelb va îndrăzni vreodată să se interpună între Frédérique şi dumneavoastră, vă făgăduiesc că, oricît de insolent şi puternic ar fi, ştiu un cuvînt care l-ar face să intre în pămînt!

Vorbind astfel, ochii Olympiei străluceau de o frumuseţe teribilă şi inegalabilă. Fruntea ei răsfrîngea credinţa mînioasă şi triumfătoare a arhanghelului învingînd demonul.

— Vă duceţi la Enghien astăzi? întrebă ea deodată.

Lothario încercă să-şi ascundă o jenă.

— Nu ştiu, poate că da... reluă el.

— Tot n-aveţi încredere, după toate ce vi le-am spus?

— Nu, mă duc, spuse el îndată. Nu încrederea îmi lipseşte, doamnă, dar mi-e teamă să nu mă certaţi.

— Bine, duceţi-vă şi astăzi, vă dau voie, reluă ea zîmbind. Dar cu două condiţii,

— Care?

— Prima, că va trebui să-mi juraţi pe ce aveţi mai scump pe lume, că-mi veţi spune de acum înainte tot ce vi se va putea întîmpla, pînă în amănuntele cele mai nesemnificative.

— Vă jur pe sufletul mamei mele, zise grav Lothario.

— Mulţumesc. A doua condiţie este să nu uitaţi recomandarea pe care v-am făcut-o de a vă feri de domnul Samuel Gelb şi de toată lumea şi de a evita, în vizitele dumneavoastră la Enghien mai ales, tot ce ar putea da naştere la interpretări răuvoitoare şi la clevetiri.

— N-am să uit recomandările dumneavoastră, vă promit, zise tînărul, ridicîndu-se.

Olympia îl conduse pînă la uşă, adăugînd:

— Tare aş vrea s-o cunosc şi s-o văd pe Frédérique. Sînt sigură că mă va asculta mai mult decît dumneavoastră. Dar, din nefericire, nu este cu putinţă. Ce-ar gîndi şi, mai ales, ce-ar spune lumea despre relaţiile dintre o cîntăreaţă căreia contele von Eberbach i-a făcut curte anul trecut, şi soţia contelui von Eberbach? Aşa că, neputînd discuta decît cu dumnevoastră, vă rog, ascultaţi-mă pentru amîndoi. Adio. Pe curînd, nu-i aşa?

— Pe curînd, răspunse Lothario. Şi după ce sărută mîna Olympiei, cobori scara, străbătu curtea, încălecă pe cal şi plecă la trap.

Dar pe bulevardul Saint-Denis, în clipa cînd să intre în cartier, îl zări şi se încrucişă cu Samuel Gelb, care, coborînd de la Ménil montant părea să se îndrepte spre casa contelui von Eberbach.

Întîlnirea aceasta, în urma celor spuse de Olympia, îi pricinui o impresie dureroasă.

„Va bănui unde mă duc, gîndi el. Îi va spune, poate, unchiului meu. Ce-ar fi să nu mă duc astăzi la Enghien? Sau, dimpotrivă, să-i fac o vizită contelui şi să-i zădărnicesc bănuielile lui Samuel? Da, aşa am să fac. Bună idee."

Şi în loc să intre în cartier, Lothario se întoarse cîţiva paşi şi se îndreptă spre bulevardul din lungul Bastiliei.

„Dar i-am spus ieri Fredericăi că mă duc şi astăzi, se gîndi el întristat. Se va nelinişti. Şi apoi, puteam merge pe bulevardul Saint-Denis şi fără să mă opresc la Enghien! Puteam avea o cunoştinţă în cartier. Puteam să urc pe colina Montmartre. Dar oare, domnul Samuel Gelb m-o fi văzut? Parcă n-avea capul întors spre mine. Nu, nu m-a văzut. Sînt chiar sigur acum, pentru că nu mi-a răspuns la salut. Mi-este egal, reluă el, întrerupîndu-şi raţionamentele liniştitoare; ar fi poate mai prudent să nu mă duc la Enghien astăzi."

Dar tot şovăind între aceste fluxuri şi refluxuri, Lothario, ajungînd la podul Austerlitz, s-a întors repede spre cartierul Saint-Denis.

„La naiba, îşi spunea el, mai bine ar fi fost să mă grăbesc. Încă mai am timp. Mă voi înapoia înainte de a începe să mă bănuiască."

Şi dînd pinteni calului, traversă cartierul în galop, urmat din greu de servitorul său, foarte mirat de întorsăturile şi zig-zagurile stăpînului.

În clipa cînd, pe strada Universităţii, Julius şi Samuel urcau în trăsură, el ajungea la Enghien.

II

SOŢIA LOGODITĂ

Casa pe care Frédérique o ocupa la Enghien era, aşa cum am mai spus, un minunat castel în miniatură cu ferestrele îndreptate spre lac şi spre răsăritul soarelui.

Cărămizile roşii a căror culoare, arsă de verile precedente şi spălată de ploile verii, se deschisese, devenind mai curînd roz, se armoniza perfect cu verdele cald al storurilor.

Veselia strălucea pe toată faţada. O viţă de vie urca viguros în lungul pereţilor, şi făgăduia casei, pentru toamnă, o bogată cingătoare de frunze şi de ciorchini.

Interiorul nu era mai prejos decît exteriorul. La rugămintea contelui von Eberbach, Lothario se ocupase cu aranjamentul camerelor. Mobile rare, tapet de mătase bleu presărată cu trandafiri albi, pendulă de Saxa, marchetării, covor moale să intri în el pînă la gleznă, tablouri preţioase de pictori în viaţă, volume de poeţi moderni, nimic nu lipsea din ceea ce face o viaţă elegantă şi confortabilă.

Deschizînd fereastra, Frédérique se simţea la ţară, printre dealuri, verdeaţă şi lacuri. Închizînd-o, se afla într-una dintre cele mai comode şi încîntătoare vilişoare de pe strada cartierului Saint-Honoré. În această vilă plină de toate creaţiile industriei şi ale artei, aveai totodată natura şi luxul. Era Elveţia dublată de Paris.

Un agreabil parc englezesc îşi etala florile în faţa casei şi-şi scălda ultimele buchete în apa lacului.

Vreme de o oră, doamna Trichter, care tricota în salon, observase o anume agitaţie în comportamentul Fredericăi. Tînăra intra, ieşea, se aşeza, se ridica, cobora în grădină, intra în odaia ei, nu-şi găsea locul.

Această candidă şi leală fecioară avea o fire prea transparentă ca să nu ghiceşti cu uşurinţă că-l aştepta pe Lothario şi că se neliniştea că nu-l vede sosind.

Ora la care sosea de obicei era depăşită cu mai mult de douăzeci de minute. Douăzeci de minute întîrziere! Cîte catastrofe, boli, căderi de pe cal, explozii şi prăbuşiri de tot felul, nu poate înmagazina imaginaţia unei fiinţe îndrăgostite!

Ce i se putea întîmpla lui Lothario? Frédérique îi mai atrăsese atenţia ultima oară că mîna prea tare calul. Dacă dădea mereu pinteni calului, acesta se cabra. Şi uite aşa apar accidentele! Ajungea mai repede dacă animalul îl arunca la pămînt? Dar nu, călărea prea bine. Atunci, de ce nu venea? Să fie cumva bolnav?

Cu siguranţă Lothario făcuse bine că nu-şi ascultase gîndul ce-i răsărise o clipă în minte, întîlnindu-l pe Samuel. Frédérique începuse să se neliniştească de pe acum de întîrzierea lui. Ce-ar fi fost să nu fi venit deloc?

Mereu nerăbdătoare, Frédérique urcase pe un soi de terasă, de unde se putea zări drumul.

Deodată un nor de praf se ridică pe şoseaua dinspre Paris şi ea distinse vag doi cai în galop.

Dar n-avea nevoie să vadă cu ochii. Inima îl recunoscuse pe călăreţ.

— El este! exclamă ea.

Şi coborî în grabă.

Cînd sosi pe peron, Lothario descălescase de mult, înmînase frîul servitorului său şi urcase trei sau patru trepte.

— Bună ziua, Lothario, zise tînăra cu un surîs care uitase repede de emoţia aşteptării.

— Bună ziua, Frédérique.

Îşi strînseră mîna şi Frédérique îl conduse pe Lothario în salonul unde tricota doamna Trichter.

— Ia spune-mi, ce face domnul conte von Eberbach? L-ai văzut?

— L-am văzut ieri-seară.

— De ce nu şi azi-dimineaţă, ca să-mi aduci veşti mai proaspete?

— Oh! zise el, unchiul se simţea atît de bine aseară, încît mi s-a părut inutil să mă mai interesez de el, la o distanţă atît de mică de timp.

— Aşadar, însănătoşirea lui continuă? Şi domnul Samuel Gelb?

— Domnul Samuel Gelb crede că, deocamdată, nu se poate dori ceva mai bun. Se teme doar pentru la toamnă.

— Dacă se va reîmbolnăvi la toamnă, zise Frédérique, vom fi acolo şi îl vom îngriji, amîndoi, în aşa fel încît îl vom salva şi de data aceasta, nu-i aşa?

— Da, desigur, răspunse tînărul; dacă n-are nevoie decît de îngrijiri ca să trăiască, înseamnă că este mai sănătos decît noi.

— Îl vom îngriji. Dar de ce a fost nevoie să ne separăm? întrebă Frédérique.

— Ei, în privinţa aceasta, a avut toată dreptatea, se scăpă îndrăgostitul.

— Nu-i adevărat, s-a greşit, reluă ea, iar eu am făcut rău că am consimţit. N-ar fi trebuit să mă despart de el, cînd avea nevoie de mine ca să-l fac să zîmbească, pentru a-i aduce în preajmă veselia care înseamnă jumătate din sănătate. Poţi să mă consideri vanitoasă, dacă vrei, dar eu cred că unchiul dumneavoastră avea nevoie de cineva tînăr, de o mişcare care să-l învioreze şi sînt convinsă că i-ar fi făcut bine să mă poată privi. Şi apoi, am acceptat să viu aici cu condiţia de a-l vedea zilnic. Dar el nu şi-a ţinut făgăduiala. Nu vine nici măcar o dată pe săptămînă. Iar pe mine mă ţin aicea închisă sub pretext că sînt bolnavă, în timp ce, dimpotrivă, niciodată nu m-am simţit mai bine. Însă situaţia aceasta nu mai poate dura. Începînd de astăzi am luat o hotărîre.

— Ce hotărîre? întrebă Lothario, neliniştit.

— Mi-am făcut un plan, continuă Frédérique şi, de acum înainte, domnul conte şi eu, chiar rămînînd în case diferite, dacă asta îi face plăcere, ne vom vedea zilnic. Ascultă, e foarte simplu: Eu îmi voi petrece acolo două zile la rînd, luînd masa de seară la Paris, şi a treia zi, domnul conte va veni să-şi petreacă ziua şi să cineze aici. În felul acesta eu voi merge de două ori la el, şi mă va vedea zilnic fără să se obosească prea tare. Am plănuit bine, spuneţi-mi? M-am gîndit la toate?

— La toate, în afară de mine, răspunse Lothario îmbufnat.

— Ba da! m-am gîndit şi la dumneavoastră, zise fata. Conform planului meu ne vom vedea mai des. Cînd contele va veni la Enghien, îl veţi însoţi. Cînd eu voi merge la Paris, veţi lua masa la unchiul dumneavoastră. Astfel o să mă vedeţi zilnic şi nu doar o oră în fugă, ci oricît veţi voi; şi n-o să vă mai obosiţi atîta alergînd pe drumuri.

— Da, zise Lothario, tot îmbufnat, voi cîştiga mergînd mai puţin şi n-am să vă mai văd decît în public.

Tînăra începu să rîdă.

— Ei bine, zise ea. Dacă vă este totuna să vă obosiţi pe drumuri, şi dacă nu vă este totuna să discutăm de faţă cu contele, vi se va permite uneori, dacă vă veţi dovedi înţelept timp de opt zile, să veniţi să mă luaţi de aici sau să mă aduceţi seara, dumneavoastră călare, eu în trăsură. Aţi înţeles, dragul meu nepot? Aşa-i că o să fie minunat?

Şi naiva copilă bătu din palme încîntată. Apoi continuă:

— Aţi văzut, gelos răutăcios, că totul se poate aranja şi că nu trebuie să te sperii dinainte de părerile femeilor. Ce ziceţi? Sînteţi mulţumit?

— Sînteţi inegalabilă, zise Lothario fericit.

— Ce-ar fi să dăm o raită prin grădină? zise ea. Este aşa de frumos şi de plăcut afară! Doar nu sîntem la ţară ca să ne sufocăm într-un salon! Mergem?

Ea ajunsese la uşă. Lothario o urma.

— Veniţi cu noi, doamnă Trichter, zise ea.

Bătrîna guvernantă îşi luă lîna şi andrelele şi li se alătură.

Lothario se arătă din nou uşor nemulţumit.

— De ce o luaţi cu dumneavoastră întotdeauna pe doamna Trichter? îi şopti el Fredericăi.

— Dragul meu, răspunse ea, ni se acordă toată încrederea şi ni se lasă toată libertatea. Asta ne obligă să răspundem cu delicateţe şi cu respect.

— Aveţi totdeauna dreptate, zise Lothario.

Doamna Trichter auzise cîteva cuvinte şi ghicise restul.

— Oh! zise aceasta, eu nu vă însoţesc pentru dumneavoastră. Ci pentru ca să aveţi, la nevoie, faţă de domnul conte şi domnul Samuel Gelb, un martor care să confirme că v-aţi purtat cum trebuie şi cu înţelepciune. Prezenţa mea este inutilă, ştiu, dar mă aflu aici ca să dovedesc că domnul Lothario este cel mai loaial tînăr, iar doamna Frédérique cea mai cinstită femeie de pe lume. Acum ştiu cu cine am de a face, şi nici măcar nu vă mai observ. Mă prefac că sînt alături, dar mă gîndesc la cu totul altceva, decît la dumneavoastră.

Discuţia aceasta se petrecea în timp ce se plimbau pe aleile însorite mărginite de lilieci în floare.

— Haidem să ne aşezăm aici, zise Frédérique arătînd spre o bancă de unde ai fi putut aproape să-ţi moi picioarele în lac.

Lothario o urmă.

Doamna Trichter se aşeză lîngă ei, preocupată de eterna ei împletitură.

Tinerii rămaseră o clipă fără să-şi vorbească. Lothario părea uşor absorbit.

— La ce vă gîndiţi? întrebă Frédérique.

— Mă gîndesc, spuse el, la strania poziţie în care ne-au situat vitregia destinului şi bunătatea unchiului meu. Or mai exista oare pe lume două fiinţe care să se iubească în aceleaşi condiţii ca noi? Să-şi aparţină, să fie soţ şi soţie, şi să nu se poată săruta nici măcar pe frunte? Dumneavoastră sînteţi soţia altuia, acest altul ne-a lăsat toată libertatea, ne-a reunit şi ne-a logodit; se desparte de dumneavoastră, pentru a nu-mi stîrni mie gelozia, şi, cu toate acestea, sîntem mai sclavi decît îndrăgostiţii cei mai supravegheaţi şi cei mai chinuiţi. Totul este contradicţie în viaţa noastră. Vă iubesc cum nici o altă femeie n-a mai fost iubită; nu trăiesc decît cu speranţa zilei cînd veţi fi în întregime a mea, şi totuşi nu îndrăznesc să doresc ziua aceasta! Dacă ar depinde de mine să fac să apară îndată această oră, care întruchipează tot visul şi toată voinţa mea, aş întîrzia-o, deoarece ora căsătoriei noastre ar însemna ora morţii unchiului meu. Dulce şi amar destin mai avem! Aşteptăm, ca să putem trăi, moartea unui om pe care îl iubim şi nunta noastră va începe cu o înmormîntare.

— Mai bine aţi tăcea, pasăre rău prevestitoare! izbucni tînăra rîzînd ca să nu se lase pătrunsă de gîndurile lui sumbre. Asta-i tot ce vă inspiră primăvara şi prezenţa mea? Dacă vă întristaţi cînd mă vedeţi, ar fi mai bine să vă înapoiaţi la Paris. Cum! asta-i recunoştinţa pe care o aveţi faţă de miracolul pe care Dumnezeu l-a făcut pentru dumneavoastră? Providenţa i-a insuflat unchiului dumneavoastră, generosul gînd de a se devota; în clipa cînd era gata să mă pierdeţi, m-aţi regăsit deodată; şi acum sînteţi nemulţumit. Ce vă lipseşte?

— Iertaţi-mă, Frédérique; n-am dreptate să mă plîng. Sînt mai fericit de o mie de ori decît merit şi-ar trebui să-mi ajungă pentru totdeauna bucuria de a vă privi ochii surîzători şi de a vă auzi vorbind. Dar nu depinde de mine faptul că după ce vă văd o oră aş dori să vă văd în fiece clipă. Nu depinde de mine că nu mă mai satur privindu-vă. Sînteţi suavă şi liniştită, trăiţi într-o pace totală, deasupra oricărei agitaţii, dar eu sînt un om şi nu un înger

ca dumneavoastră, am uneori porniri pasionale şi sîngele care-mi bate în tîmple mă împiedică să aud glasul rece al raţiunii.

— Va trebui, totuşi, să îl auziţi, reluă ea. Este un lucru minunat să ai o soartă ca a dumneavoastră: pentru prezent, o logodnică pe care o puteţi vedea zilnic, pe care deznădăjduiserăţi a o mai vedea vreodată şi pe care un miracol v-a dăruit-o; iar pentru viitor, o soţie care vă iubeşte, şi care, cu inima, este de pe acum a dumneavoastră prin voinţa soţului ei, prin consimţămîntul tuturor. Chiar credeţi că sînteţi de plîns? Sînt de acord că vă lipseşte ceva: puţină răbdare.

— Pentru dumneavoastră răbdarea este mai uşor de suportat decît pentru mine.

Deodată Frédérique se ridică.

— Dar ce s-a întîmplat, întrebă tînărul.

— N-aţi auzit? zise ea.

— Ce?

— Zgomotul unei trăsuri intrînd în curte.

— Nu, zise Lothario. Cînd vorbiţi nu vă aud decît pe dumneavoastră.

— Eram sigură că sînt ei; priviţi, zise tînăra.

Şi îi arătă lui Lothario pe contele von Eberbach care intra în grădină, sprijinit de braţul lui Samuel.

Ea porni repede să-l întîmpine pe conte, fericită şi netemătoare, ca Eva înaintea păcatului, alergînd spre glasul lui Dumnezeu în paradisul terestru.

Lothario se grăbi şi el, netemîndu-se, de asemenea, dar poate nu pe de-a-ntregul bucuros.

Deşi în conştiinţa sa nu-şi reproşa, şi deşi îl venera şi îl iubea din tot sufletul pe unchiul său, se simţea uşor stînjenit că era găsit împreună cu Frédérique. Prezenţa lui Samuel îl neliniştea de asemenea şi-şi reamintea fără să vrea de senzaţia pe care o avusese întîlnindu-l pe bulevard şi de spusele Olympiei în privinţa lui.

Să fie Samuel, în realitate, omul periculos de care trebuia să te fereşti, aşa cum îi spusese cîntăreaţa? Îl prevenise pe contele von Eberbach despre vizita lui Lothario la Frédérique şi acum veneau să distrugă şi să închidă acest Eden!

Dar zîmbetul cordial cu care Samuel îşi însoţi strînsoarea de mînă, îi alungă tînărului orice urmă de bănuială.

Frédérique stătea lîngă Julius, fericită că-l vede, firească, nebănuind nicidecum că trebuia să se apere de prezenţa lui Lothario.

— Vai, domnule, aţi venit! Ce fericire! exclamase ea luîndu-l pe Julius de braţ şi sprijinindu-se de el. Vorbeam despre dumneavoastră. Eram cam neliniştită. Cum vă simţiţi? Înseamnă că bine, dacă aţi venit.

— Bună ziua, unchiule, zise Lothario.

Julius răspunse doar printr-un semn al capului la amabilităţile Fredericăi şi la salutul lui Lothario. Era preocupat.

Frédérique îl conduse spre banca de pe care tocmai se ridicaseră zărindu-l.

La un semn al lui Samuel, doamna Trichter intră în casă.

III

PRIMA IZBUCNIRE

Aerul preocupat al contelui von Eberbach nu-i scăpase Fredericăi; dar în puritatea ei îngerească, nu-i venise deloc ideea că ar putea fi cauza îngrijorărilor lui Julius.

— Ce vi s-a întîmplat, domnule? întrebă ea, păreţi îngîndurat. Iată ce înseamnă să mă fi exilat de lîngă dumneavoastră. Aveam dreptate eu. Dar, cum dumneavoastră sînteţi un bărbat de stat obişnuit să discutaţi cu oamenii din guvern, vi s-a părut că nu merită să ascultaţi părerile unei fiinţe necoapte ca mine. Ei bine, aţi văzut acum că aţi greşit. Nu te lipseşti aşa uşor de o fiinţă ca mine. Vedeţi? Acum vă pare rău. Ar fi trebuit să vă pedepsesc, purtîndu-vă ranchiună şi să nu mai vin deloc să vă vizitez. Dar eu sînt bună, şi, dimpotrivă, voi face astfel ca să vă văd zilnic. Adîneaori vorbeam despre asta cu Lothario. Dar de ce vă întunecaţi şi mai rău? Oare vorbele mele vă supără şi vă întristează? Cu siguranţă aveţi ceva.

— Da, îi răspunse brusc Julius, am ceva, într-adevăr.

— Dar ce? întrebă biata fată puţin emoţionată de tonul sec cu care Julius îi răspunse.

— Am, zise el, arătînd spre Lothario, că mie îmi spuneţi tot domnule, iar domnului de aici, Lothario şi atît.

Frédérique se înroşi.

— De ce roşiţi? reluă el cu un accent aproape brutal, pînă acum nemaifolosit faţă de ea.

— Am greşit, este adevărat, răspunse Frédérique tulburată. Aveţi dreptate. Pe viitor voi fi atentă. Dar auzindu-vă pe dumneavoastră că-i spuneţi pe numele lui de botez, i-am spus şi eu tot aşa. Mi-a venit în mod firesc, fără să mă fi gîndit, vă jur.

— Ce manieră de a vă justifica! zise contele von Eberbach. V-a venit în mod firesc! Buzele dumneavoastră îi rosteau numele fără să vreţi! Inima îl dicta!

— N-am vrut să spun asta, încercă să răspundă Frédérique. Dar, vă asigur, domnule, n-am să mai fac lucruri care vă supără. Şi n-am să vă mai spun domnule.

— N-o să-mi mai spuneţi, şi totuşi îmi spuneţi. Dar nu pe mine, Frédérique, mă şochează intimitatea unei femei tinere cu un tînăr, ci este vorba de respectul uman, cel mai obişnuit sentiment al convenienţelor. Ce-aţi vrea să gîndească lumea despre o femeie de vîrsta dumneavoastră care-şi părăseşte soţul ca să trăiască în *tête-à-tête* cu nepotul soţului ei?

— Domnule! zise Frédérique rănită.

Dar Julius nu mai auzea decît amara şi cruda lui gelozie. Continuă:

— Ce-aţi vrea să creadă lumea despre o femeie de vîrsta dumneavoastră care profită de încrederea şi tandreţea soţului ei primind în intimitatea singurătăţii sale un tînăr care o iubeşte, care i-a spus-o şi care o repetă? Nu vorbesc despre mine. Uit tot ce-am făcut pentru dumneavoastră. Dar, în propriul dumneavoastră interes, cum de nu înţelegeţi, că, trebuind să vă căsătoriţi, nu-i bine să vă compromiteţi, şi că, pentru ca soţia să-i fie respectată, soţul trebuie s-o respecte mai întîi? Sînteţi, aşadar, atît de grăbită, că nu mai aveţi răbdare pentru cele cîteva săptămîni ce mi-au mai rămas, şi vă gîndiţi c-ar trebui să mor mai repede? Nu vă vorbesc pentru mine, ci pentru dumneavoastră. Nu-i vorba de ce am făcut eu pentru dumneavoastră; dar gîndiţi-vă la ce-ar putea zice lumea despre dumneavoastră. Fiţi nerecunoscătoare, dar nu şi oarbă. Fiţi fără inimă, dacă vreţi, dar fiţi deşteaptă.

Julius se enerva pe măsura ce vorbea şi mînia îi înroşise pometii obrajilor.

Frédérique, îngrozită, voia să răspundă, dar nu-şi găsea cuvintele. Neîndrăznind să-l privească pe Lothario, îl privea pe Samuel.

Samuel ridica din umeri, de parcă îi era milă de ieşirea lui Julius.

Lothario, ar fi vrut să răspundă unor aluzii care-i răneau mîndria, dar se oprise îndată amintindu-şi de binefacerile contelui. Simţeai, totuşi, că recunoştinţa nepotului lupta cu dragostea logodnicului. Nu putea suporta ca cineva, fie el şi unchiul său, să se adreseze pe tonul acesta arogant şi poruncitor femeii pe care o iubea.

După ce Julius termină, el izbucni:

— Domnule conte, zise el cu un glas în care respectul era la suprafaţă şi asprimea în adînc, vă datorez totul şi voi îndura totul din partea dumneavoastră. Dar dacă vă displace ceva în vizitele pe care le fac aici, aflaţi că am venit singur, de bună voie şi fără ca nimeni să mă cheme. Pe mine, deci, ar trebui să mă dojeniţi, şi mă mîhneşte, mă miră că vă revărsaţi supărarea asupra cuiva care n-a făcut nimic ca s-o merite.

— Aşa! exclamă Julius şi mai enervat. Bravo! Vedeţi, doamnă, unde-am ajuns? Domnul vă ia apărarea împotriva mea. Dar, aş vrea să ştiu cu ce drept apără dumnealui o soţie împotriva soţului său!

— Cu dreptul pe care mi l-aţi acordat chiar dumneavoastră, răspunse Lothario.

Frédérique se aruncă între ei, tremurînd toată.

— Domnule, îi spuse ea lui Julius, dacă cineva m-ar ataca, la dumneavoastră m-aş refugia; cine-ar putea gîndi să-mi ia apărarea împotriva dumneavoastră? Totul se datorează unei neînţelegeri. Un cuvînt, atrage după sine altul şi apoi ajungem să ne spunem vorbe aspre, cînd în inimă nu există decît tandreţe. Să vedem, sînteţi supărat pe mine, pe noi. Dumneavoastră, atît de bun cu toată lumea şi atît de admirabil cu mine, înseamnă că v-am supărat fără să vrem. Vă rog însă să credeţi că a fost fără intenţie şi că, în ceea ce mă priveşte, mai bine mor decît să admit o singură secundă gîndul că am făcut ceva care să nu vă fie pe plac. Vă vorbesc sincer, mă credeţi?

— Fraze, zise Julius; mie-mi trebuie fapte.

— Dar ce-aţi vrea să facem? întrebă tînăra. Mi se pare că nu m-am împotrivit niciodată dorinţelor dumneavoastră. Spuneţi-mi o singură faptă din viaţa mea care n-a fost conformă voinţei dumneavoastră? Dumneavoastră mi-aţi spus că domnul Lothario are pentru mine alte sentimente decît antipatie. Dumneavoastră m-aţi îndemnat să-l iubesc. Dumneavoastră ne-aţi logodit şi i-aţi spus în faţa mea: ea este fiica mea, acum este soţia ta. Îngăduindu-i lui Lothario să vină să mă vadă, n-am crezut că nu vă ascult, dimpotrivă, că vă dau ascultare. Dacă faptul că vine aici vă displace, de ce nu mi-aţi spus să nu-l primesc?

— Chiar trebuie să vă spun totul? izbucni Julius, dumneavoastră nu înţelegeţi nimic?

— Ce să înţeleg? întrebă ea.

— Vreau să înţelegeţi că, dacă am avut delicateţea exagerată

de a mă lipsi de prezenţa dumneavoastră, am făcut-o dintr-un exces de menajamente pentru susceptibilitatea lui Lothario....

Samuel îl întrerupse, parcă antrenat de procesul dezvăluirii adevărului:

— Haide, Julius, nu te face mai bun decît eşti. Ai fost îndeajuns de devotat ca să nu mai trebuiască să faci caz de sacrificiul tău. Dar oare numai din pricina lui Lothario ai îndepărtat-o tu pe Frédérique?

— Dar din care alte motive, mă rog?

— Ei, drăcie! te-ai gîndit puţin şi la tine. Recunoaşte că ai îndepărtat-o atît pentru a o despărţi de Lothario, cît şi pentru a te despărţi şi tu de ea.

— Şi, chiar de-ar fi aşa, interveni Julius şi mai furios. Nu-i dreptul meu? Dacă sufăr, dacă sînt bolnav, dacă sînt gelos?... La urma urmei, Frédérique este nevasta mea. Voi uitaţi atît de des lucrul acesta încît mă obligaţi să vi-l reamintesc.

Se ridicase de pe bancă, într-atît se aprinsese de mult.

La un moment dat se aşează din nou, galben de tot, prea slăbit pentru asemenea emoţii, aproape leşinat.

Frédérique, cuprinsă de milă, dar şi de teamă, se aplecă şi-i luă mîinile reci.

— Domnule, zise ea plîngînd.

— Tot „domnule?" murmură contele von Eberbach.

— Prietene, reluă ea, dacă suferiţi într-adevăr, atunci eu sînt de vină. Vă cer iertare. Nu trebuie să vă supăraţi pe o biată fată care nu cunoaşte deloc viaţa, că nu v-a intuit gîndurile şi n-a consolat o tristeţe pe care n-o bănuia. Dar spuneţi-mi ce-aţi dori să fac în viitor, şi vă asigur că voi fi fericită să mă supun voinţei dumneavoastră, oricare ar fi ea. Spuneţi-mi, ce-aţi dori să fac?

Lothario vru să intervină.

Dar Frédérique nu-i dădu timp să vorbească. Se grăbi să continue.

— Există o cale foarte simplă, zise ea, pentru ca domnul Lothario şi eu să nu ne vedem, şi care să vă inspire siguranţă, şi anume să punem între noi o distanţă. În ziua căsătoriei noastre, domnul Lothario vă făcuse o propunere, pe care n-aţi acceptat-o. V-a propus să se înapoieze în Germania.

— Bine-ar fi făcut dacă se înapoia acolo, zise Julius.

— Sînt sigură, continuă Frédérique, domolindu-l şi rugîndu-l pe Lothario cu privirea, că domnul Lothario este gata să facă acum

ceea ce i-aţi interzis atunci; îşi va da demisia şi se va înapoia la Berlin pînă ce o să-l rechemaţi dumneavoastră.

Samuel consideră că era cazul să intervină. Nu intra în planurile lui ca Lothario să se îndepărteze, stricîndu-i astfel jocul.

— Julius nu-i atît de exagerat; vrea doar ca Lothario să nu mai vină aici, nu să plece. Nu te poţi retrage din viaţa activă la vîrsta pe care o are Lothario, iar Julius, oricît ar fi devenit el de soţ dintr-o dată, nu este el unchiul acela care să vrea să distrugă cariera şi să bareze viitorul nepotului său.

— Eh! aşa este, zise Julius, indispus că se vedea condamnat la această generozitate forţată.

Lothario răsuflă uşurat.

— Ei bine, prietene, reluă viteaza Frédérique, separarea se poate face fără ca viitorul nepotului dumneavoastră să fie compromis. Căci dacă domnul Lothario rămîne în Franţa, ce ne împiedică pe noi să mergem în Germania? V-aţi refăcut aproape total după boală şi aţi recăpătat puteri. Călătoria nu vă poate face decît bine. De ce n-am merge să locuim în castelul acela de la Eberbach, pe care mi-aţi promis că o să mi-l arătaţi?

Samuel îşi muşca buzele şi aştepta, la fel de îngrijorat ca Lothario, răspunsul contelui. Sumbrul plan, care-i încolţise în minte, s-ar fi năruit dacă Lothario şi Julius ar fi fost despărţiţi.

Dar răspunsul lui Julius, îl linişti:

— Nu, zise acesta cu un aer posomorît. Nu vreau şi nu pot să plec. Am ceva, am o datorie care mă reţine la Paris.

Lothario şi Samuel schiţară amîndoi un gest de uşurare.

— Dar, continuă contele von Eberbach, ridicîndu-şi glasul miniat de toate constrîngerile care i se impuneau, nu ştiu de ce ne străduim să căutăm căile de rezolvare ale unei situaţii care se rezolvă de la sine. Ca să nu vă vedeţi, nu-i necesar să puneţi între voi o distanţă de sute de leghe; există voinţa mea şi asta ajunge. Vreau şi ordon, ca de aici înainte, atît cît voi trăi, soţia mea să nu se mai întîlnească cu Lothario.

Lothario îşi înăbuşi o pornire mînioasă.

Samuel păru uluit de asprimea lui Julius.

— Cum? zise el, vrei să fie separaţi cu totul? Nu se vor putea vedea nici măcar în prezenţa ta?

— În prezenţa mea, fie, zise Julius. Dar numai în prezenţa mea.

Lothario îşi înălţă capul.

— Dar, domnule, răspunse el, eu o iubesc pe Frédérique.

— Şi eu o iubesc! interveni Julius, furios, ameninţător, încrucişînd cu Lothario o privire încărcată de gelozie şi ură.

Urmă o secundă în care cei doi bărbaţi nu mai erau un tînăr şi un bătrîn, unchiul şi nepotul, binefăcătorul şi îndatoratul, ci doi rivali, doi egali, doi bărbaţi.

În secunda aceasta întreg trecutul se năruia, dispărînd.

Frédérique, îngrozită, scoase un strigăt.

Pe buzele lui Samuel răsărise un zîmbet straniu.

— Lothario! strigă Frédérique.

Tînărul, adus la realitate de glasul acesta scump şi rugător, îşi reveni puţin. Dar, fiindu-i parcă teamă că nu se va putea domina prea mult timp:

— Adio, domnule, spuse el, fără să-şi privească unchiul. Adio, Frédérique.

Şi se îndepărtă cu paşi mari.

Un minut mai tîrziu, galopul celor doi cai răsuna pe şosea.

Julius recăzuse, epuizat, pe bancă.

„Perfect, îşi zicea Samuel, primul act s-a jucat. Trebuie să acţionez repede şi să nu fac pauze între acte."

IV

DISTILAREA OTRĂVII

Izbucnirea bruscă şi neprevăzută a geloziei lui Julius, a produs, încă de a doua zi, o importantă schimbare în relaţiile dintre principalele personaje ale acestei povestiri.

Conform cerinţei lui Julius, Lothario n-a mai apărut la Enghien.

Frédérique, aşa cum îi spusese şi lui Lothario, începuse să-l vadă zilnic pe Julius, fie la Enghien, fie la Paris.

Însă mai mult venea ea la Paris, decît el la ţară, pentru a nu-l obosi, şi apoi pentru că avea nevoie de mişcare şi activitate fizică ca să-şi amăgească golul din suflet.

Frédérique se străduia cît putea pentru ca Julius să nu-şi dea seama că era tristă şi că îi lipsea ceva, sau mai curînd cineva. Era zîmbitoare şi încerca să înveselească, prin bunătate şi devotament, plictiseala amară a contelui.

Ruptura dintre Julius şi Lothario se reparase cît de cît. Lothario venea uneori la vila unchiului; cînd o găsea aici pe Frédérique, tresărea ca la o suferinţă interioară, stătea puţin timp şi avea totdeauna cîte-o treabă urgentă care-l solicita în oraş. În tandreţea sa faţă de Frédérique, ca şi în respectul faţă de unchi, se instalase o evidentă rezervă. Părea că le poartă pică amîndurora: lui pentru că poruncise, ei pentru că se supusese.

Samuel însă, adoptase o atitudine de apărare făţişă a tinerilor împotriva geloziei contelui von Eberbach.

Nu se sfia să-i amintească făţiş lui Julius că nu aşa conveniseră ei iniţial, că prima condiţie a consimţămîntului său la căsătorie fusese de a nu se considera niciodată decît tatăl Fredericăi şi că el nu i-o dăduse pe scumpa sa fiică adoptivă ca să o facă nefericită.

Şi cum Samuel spunea lucrurile acesta cu glas tare, cum nu pierdea nici un prilej să-l învinuiască pe Julius, cum revenea în orice moment asupra dreptului pe care-l aveau Lothario şi Fré-

dérique să se iubească şi să şi-o spună, Frédérique şi Lothario îl priveau ca pe protectorul lor natural.

Bănuielile pe care Olympia încercase să i le inspire lui Lothario erau acum foarte departe de gîndurile tînărului. Samuel era, fără doar şi poate, cel mai bun şi cel mai sigur prieten de pe lume.

Un trădător i-ar fi luat apărarea în intimitate şi i-ar fi dat dreptate pe ascuns; dar Samuel îl apăra mai ales în prezenţa lui Julius. Se manifesta la lumina zilei; n-avea două feţe şi vorbea în casa lui Julius la fel ca în vila din Ménilmontant.

Samuel o vizita şi el pe Frédérique la Enghien. Îi cerea iertare că o sfătuise să se căsătorească şi că îi unise tinereţea cu agonia cicălitoare şi întristată a contelui von Eberbach. Dar el se încrezuse în cuvîntul prietenului său.

Altfel, nu trebuia să fie prea supărată pe Julius, deoarece manifestările lui se datorau mai degrabă bolii, decît lui însuşi. Flacăra vieţii sale, înainte de a se stinge, răspîndea scînteieri care învăluiau obiectele cu lumini bizare şi confuze. De vină nu era atît Julius, cît el, Samuel, care ar fi trebuit să ştie că lucrurile, în asemenea condiţii, nu puteau lua altă întorsătură şi n-ar fi trebuit să-şi dea consimţămîntul la căsătorie.

Dar o făcuse numai pentru fericirea Fredericăi.

Frédérique se convingea astfel, zi de zi, de prietenia lui Samuel. Îi cerea sfatul şi nu voia să se mai conducă decît după spusele lui. Samuel îi jura că o va sluji chiar cu preţul de a se certa cu Julius; şi, într-adevăr, plecînd de la Enghien spre contele von Eberbach, merita să vezi cum îl ceartă:

„Cu ce drept, se opunea Julius unei iubiri pe care o încurajase, ba chiar o crease el însuşi? De altfel, dacă îşi închipuia că metoda folosită de el pentru a o despărţi pe Frédérique de Lothario era cea mai bună, se înşela amarnic. Fiinţele nobile, cum erau cei doi tineri, puteau fi mai uşor ţinuţi în frîu prin încredere, decît prin zăvoare şi gratii. Şi, după părerea lui, neîncrederea şi asprimea lui Julius putea să-i împingă la acte necugetate. Erau prea constrînşi ca să nu considere că nu trebuie să se mai sfiască, şi nu era imposibil ca într-o bună zi Julius să admită că îndîrjirea lui produsese exact contrariul celor aşteptate. Oamenii de onoare, prizonieri ai cuvîntului dat, nici măcar nu se gîndesc să facă un pas peste limita fixată, dar dacă sînt spionaţi, consideră că este dreptul lor să îndrăznească totul ca să scape. Captivitatea încurajează evadarea."

Într-una din zile, Samuel intră la Julius cu o expresie neobişnuită de triumf dojenitor şi întristat.

— Ce-ţi spuneam eu! exclamă el deodată.

— Ce s-a întîmplat? întrebă Julius pălind.

— Nu te-am prevenit de sute de ori, zise Samuel, că interzicîndu-le să se vadă fără martori, îi împingi şi le îngădui să se întîlnească în secret?

— Se văd în secret? mai întrebă Julius, din ce în ce mai galben.

— Şi bine fac, insistă Samuel.

— Unde s-au văzut? La Enghien? A îndrăznit Lothario să se ducă acolo?

— Nici la Enghien, şi nici la Paris.

— Atunci unde?

— S-au văzut pe drum.

— În secret? întrebă Julius, deznădăjduit.

— Cînd zic în secret, vreau să spun că s-au întîlnit, cu totul din întîmplare, sînt absolut convins, iar ziua aceea era alaltăieri, desigur ziua în care doamna Trichter era uşor bolnavă, Frédérique venise singură. Lothario făcea o plimbare pe cal. Calul său se încrucişase cu trăsura Fredericăi. Normal, vizitiul, recunoscîndu-l pe Lothario, oprise caii.

— Am să-l alung!

— Foarte bine! ia-ţi martori acum anticamera şi grajdul.

— Samuel, isprăveşte povestirea; ce s-a întîmplat?

— Dumnezeule, s-a întîmplat că Lothario a coborît de pe cal şi şi-au spus cîteva cuvinte pe care doamna Trichter nu le-a putut auzi. Iată, pînă acum, rezultatul cel mai clar al ambiţiilor tale de om gelos. În loc să înlături întîlnirea, ai înlăturat martorul.

— Am să-i spun Fredericăi, zise Julius.

— Foloseşti acelaşi sistem, răspunse imperturbabil Samuel. Vrînd să îndrepţi consecinţele rele ale tiraniei, o înăspreşti şi mai tare. Frédérique îţi va răspunde că nu-l poate împiedica pe Lothario să se plimbe pe drumul dinspre Enghien, şi că tocmai pentru a nu crea prilejul unor false interpretări din partea lumii, nu putea trece prin faţa nepotului soţului ei, fără să se oprească şi să schimbe cu el cîteva cuvinte, mai ales cînd acest nepot este cunoscut ca fiind mai degrabă fiul ei. Dacă nesocoteşti argumentele ei şi dacă apelezi iarăşi la autoritatea ta, vei continua ceea ce ai şi început; îi vei îndepărta orice scrupul.

— Bine, atunci, demone, de ce mi-ai mai spus? reluă Julius,

ştergîndu-şi sudoarea rece de pe frunte. De ce mă mai chinuieşti iarăşi cu întîlnirea asta?

— Julius, reluă grav Samuel, ţi-am spus despre întîlnire ca să te avertizez şi ca să-ţi dau o lecţie. Sînt întrutotul de acord cu Frédérique şi Lothario. În locul lor, aş face la fel. Sînt convins că nici un gînd rău n-ar fi încolţit în sufletul lor şi că doar bănuielile l-au semănat, şi consider că au dreptate să nu se supună unui capriciu absurd şi inexplicabil.

Julius se trînti iarăşi pe un fotoliu, mut, imobil, îndurerat. Samuel îşi reprimă, în spatele lui, un rîs neauzit, şi reluă deodată:

— De altfel, pentru că zici că te tulbur, perfect, poţi să fii liniştit, n-am să-ţi mai spun nimic. Ah, dacă aşa stau lucrurile, la dracu! chiar dacă aş afla că se văd zilnic, pe cuvîntul meu dacă voi mai deschide gura!

Şi, spunînd acestea, Samuel plecă, lăsînd otrava să-şi facă efectul.

V

TRĂSNETUL

În fond, Julius simţea prea bine că Samuel avea dreptate, şi că cel mai bun mijloc de a-i imobiliza pe Frédérique şi pe Lothario era să-i lase liberi. În clipele în care îşi regăsea sîngele rece, îşi făcea reproşuri. Bunătatea şi nobleţea sa naturală se ruşinau de obstacolele pe care le ridica în calea iubirii acestor doi tineri. Se revolta asupra lui însuşi, îşi făgăduia să fie altfel pe viitor, să nu strice ceea ce începuse atît de bine şi să nu semene cu acei avari care regretă şi cer înapoi ceea ce au dăruit.

Dar firea lui oscilantă îl împingea să uite de frumoasele hotăriri. Suferea, se neliniştea, se mînia după cum bătea vîntul. Zadarnic îşi făcea cele mai bune calcule din lume, demonstrîndu-şi că severitatea nu mai era nici în interesul său, nici în dreptul său, gelozia era mai puternică decît conştiinţa şi decît judecata.

Din ziua în care Julius îi reproşase că-l informase despre întîlnirea dintre Lothario şi Frédérique, Samuel îşi schimbase tactica. Acum nu mai pronunţa deloc numele celor doi tineri. Cînd contele von Eberbach îi vorbea despre ei, schimba firul conversaţiei.

Julius care se neliniştea pentru orice, se neliniştise şi de tăcerea aceasta. Văzînd că Samuel face pe misteriosul, trăsese concluzia că tăcerea lui ascundea un mister. Imaginaţia sa începuse să lucreze şi vedea tot felul de întîlniri pe drum, întîlniri întîmplătoare sau provocate, comploturi şi acte de trădare.

Acum Julius îl întreba pe Samuel.

Dacă Samuel ştia ceva, de ce nu vorbea? Dacă nu ştia nimic, de ce nu spunea că nu ştie nimic?

Samuel răspundea în mod netulburat că felul în care fusese primită prima sa mărturisire nu era de natură să mai încurajeze şi altele; că de acum înainte Frédérique şi Lothario puteau să se întîlnească ori de cîte ori voiau; el se va feri să-i mai spună lui Julius.

Cui îi foloseau aceste semnalări, al căror unic rezultat era să tulbure liniştea lui Julius şi iubirea protejaţilor săi? Nu era nici soţ, nici spion ca să înceapă să le urmărească întîlnirile. Dacă Lothario şi Frédérique se revedeau, bine făceau. Se iubeau, îi logodise chiar Julius. Tot ce-i datorau ei lui Julius era să nu-i compromită numele şi să se vadă în secret. Ori ei se întîlneau într-un atît de mare secret, în caz că se vedeau, încît nici măcar Julius nu bănuia.

— E-adevărat, adăugă Samuel, că, după toate vodevilurile, bărbatul este totdeauna ultimul care bănuieşte ceva.

Toate răspunsurile lui Samuel duceau la disperare neliniştile lui Julius. Sigur, Samuel ştia mai mult decît spunea. Frédérique şi Lothario se vedeau, ca şi mai înainte, mai grav era însă că acum se vedeau fără martori.

Şi lucrul era foarte simplu, cu un soţ pe care debilitatea fizică îl reţinea în casă, cu complicitatea doamnei Trichter care, devotată fiind lui Samuel şi Fredericăi, n-ar fi trădat cu siguranţă nimic, presupunînd că în situaţia aceasta era vorba de trădare.

Julius era deci redus la o îndoială neputincioasă şi apatică iar Samuel îi crea o existenţă plină de bănuieli şi de tristeţe.

Dacă, din întîmplare, Frédérique apărea în toiul unor astfel de discuţii prin care aţiţa gelozia bolnavă a lui Julius, nespunîndu-i nimic, dar lăsîndu-l să bănuiască orice, – Samuel zicea:

— Gata! iat-o pe Frédérique urcînd scara. Spune-i bănuielile tale, care or s-o încinte teribil. Arată-te odios şi ridicol. Ştii cît de mult le încîntă pe Agnes şi pe Rosine posomoreala şi violenţa.

Atunci Julius ascundea în el toată suferinţa şi nu-i arăta nimic fetei. Dar nu izbutea să fie şi binedispus, iar zîmbetul lui era ca o grimasă. Gîndurile ascunse răbufneau adesea. Degeaba şi le înăbuşea, nu-şi putea reţine unele exclamaţii îndurerate care o întristau pe Frédérique.

Ea îl întreba de ce e supărat; el îi răspundea brusc că n-are nimic.

Atunci ea îl iscodea pe Samuel, care ridica din umeri.

O lună trecuse astfel: Samuel aţiţînd din ce în ce mai mult gelozia lui Julius, care devenea din ce în ce mai ursuz.

Frédérique, întîmpinată mereu cu o rezervă glacială, ajunsese să se teamă de vizitele pe care le făcea în casa contelui von Eberbach şi ori de cîte ori venea, simţea o strîngere de inimă. Situaţia începea să se înrăutăţească.

Julius îşi dădea bine seama că acţiona invers decît dorea şi că o îndepărta de el pe Frédérique cu fiecare zi ce trecea. Se dojenea singur şi îşi spunea că sosise momentul să aplice altă tactică, să încerce cu bunătatea totală şi generoasă.

În fond, se cuvenea, oare, la vîrsta lui, şi în starea lui, la cîţiva paşi de moarte, să se cramponeze cu atîta frenezie de o pasiune terestră?

Nu trebuia oare să lase gelozia pe seama tinerilor? La urma urmei, Lothario şi Frédérique erau devotaţi şi mărinimoşi. Era mai bine să le arate încredere. Şi chiar dacă încrederea nu-i va împiedica să se vadă, el nu mai voia nimic decît să-l iubească şi să-i înfrumuseţeze ultimele săptămîni cu zîmbetele lor.

Aşa îşi vorbea, într-o dimineaţă, în una din acele clipe de oboseală şi de uitare de sine pe care ţi le lasă prelungirea unor eforturi inutile, cînd eşti gata să abandonezi totul, în schimbul liniştii şi al repaosului. Vai! tot ceea ce numim devotament nu este, adesea, decît slăbiciune şi oboseală deghizată.

Julius era, aşadar, hotărît: îi va lăsa liberi pe cei doi tineri, pe care nu-i încredinţase unul altuia pentru a se interpune apoi între ei. Îşi va completa opera. Le va spune: „Sînteţi liberi şi nu veţi mai depinde decît de inima şi de lealitatea voastră; mă încred în voi, şi vă îngădui tot ce vă veţi îngădui voi".

Exact în dimineaţa aceasta, Frédérique era aşteptată să ia dejunul împreună cu Julius. Se făcuse ora zece fără cinci minute. Ea trebuia să vină la ora zece fix. Era întotdeauna foarte punctuală!

Pendula sunase ora zece. Julius aşteptase cinci minute, apoi zece, apoi un sfert de ceas. Frédérique nu apărea.

La ora zece şi jumătate nu sosise. Nici la unsprezece, nici la douăsprezece. Julius tot aştepta.

Sătul de atîta aşteptare, şi-a băut, trist şi singur, ceaşca de ciocolată cu lapte.

Oare de ce nu sosea Frédérique? Să fi intervenit ceva? Oare ce însemna întîrzierea aceasta?

Şi din nou gîndurile negre începură să-l chinuie. Vru să afle unde era Lothario, pe care nu-l văzuse de trei zile.

Trimise la ambasadă să întrebe de nepotul său, şi dacă se afla acolo să vină la conte îndată.

Servitorul pe care-l trimisese la ambasadă s-a înapoiat cu vestea că Lothario plecase pe neaşteptate, în ajun, la Le Havre, unde trebuia să asiste la îmbarcarea unor emigranţi germani.

Julius îşi reamintise că, într-adevăr, ultima oară cînd se văzuseră, Lothario îi spusese de lucrul acesta şi că urma să plece dintr-o clipă în alta.

Redeveni mai întunecat şi mai trist, necăjit că intenţiile lui bune nu-şi atinseseră ţinta.

Nu-şi dădea seama de ce, dar coincidenţa plecării lui Lothario şi a întîrzierii Fredericăi, îi pricinuia o stare de nesuportat.

Şi totuşi, de ce să se neliniştească? Frédérique putea fi reţinută din mii de motive, o indispoziţie, un cal nărăvaş, o osie ruptă pe drum! Sau, poate că uitase de promisiune; sau poate chiar că înţelesese că Julius o aştepta la cină şi nu la dejun.

În ceea ce-l priveşte pe Lothario, dacă era chemat la Havre, trebuia să se ducă, şi bine făcuse că plecase. Drumul spre Havre nu trecea prin Enghien.

Julius îşi făcea inutil tot felul de raţionamente, neliniştea nu-i dispărea.

Se făcuse ora două şi Frédérique tot nu apăruse.

La ora trei, Julius, nu mai rezistă.

Puse să se înhame caii, ca să vadă ce se întîmplă la Enghien. Un gînd însă îl opri. Dacă se ducea acolo chiar el, risca să se încrucişeze pe drum cu Frédérique şi să n-o vadă, sau să ajungă la Enghien exact în clipa cînd ea sosea la Paris. De altfel, Frédérique nu călătorea totdeauna pe acelaşi drum.

Cel mai sigur, ca să n-o piardă, era deci să rămînă acasă şi să trimită acolo pe cineva.

Julius îl trimise pe servitorul său de încredere, numit Daniel, cu ordinul de a îndemna caii şi de a se înapoia în două ore.

Trecuse cam o oră de cînd plecase servitorul, şi Samuel îşi făcu apariţia liniştit şi surîzător. Remarcă îndată aerul neliniştit al lui Julius.

— Ce ţi s-a întîmplat?

Julius îi spuse despre întîrzierea inexplicabilă a Fredericăi.

— De asta te necăjeşti atîta? zise Samuel izbucnind în rîs. Nu mă mir de efectul pe care-l au asupra ta asemenea lucruri, de fapt destul de grave. Linişteşte-te, Frédérique a întîrziat, poate, din pricina unei migrene, a probării vreunei rochii, a vreunui fleac. Doar n-ai să ceri o punctualitate militară unei tinere care o fi uitat de sine privindu-se în oglindă. Să te alarmezi pentru atîta lucru? M-ai face să rîd mult şi bine dacă aş avea răgaz! În altă ordine de idei, cum o mai duci? Te simţi bine? Atunci, adio.

— Mă părăseşti, zise Julius, care s-ar fi bucurat teribil să aibă pe cineva care să-i ţină companie pînă trecea ora de neliniştе ce-i mai rămăsese de aşteptat.

— Da, răspunse Samuel, eram în trecere şi-am intrat să văd cum te simţi. Am o treabă.

— Nu cinezi cu mine?

— Nu, trebuie să iau masa cu nişte politicieni, şi nu pot lipsi.

— Rămîi măcar pînă ce vine Frédérique.

— Nu pot, zise Samuel. Este ora patru fără un sfert. Abia am timp să ajung. Este o întrevedere interesantă. Tu nu te mai ocupi de politică. Treaba ta. Dar abandonezi partida în momentul cel mai interesant. În ceea ce mă priveşte nu mă gîndesc decît la asta. Sînt băgat în treburile astea pînă-n gît. Cinez cu persoanele care-şi închipuie că dirijează mişcarea, dar care, crede-mă, o vor urma.

— Nu-mi mai vorbi despre asta, îl întrerupse Julius.

— Nu te interesează? întrebă Samuel.

— Mai întîi, politica mi-e indiferentă. Apoi, mai am ceva relaţii la curtea Prusiei. Le mai scriu uneori.

Samuel îl fixă pe Julius cu ochi pătrunzători.

Julius continuă cu oarecare stinghereală:

— Ecoul celor ce mi le-ai spune ar putea, fără voia mea, să se răsfrîngă în corespondenţa mea şi, ajungînd la Berlin, să ricoşeze la Paris. Să nu-mi mai vorbeşti niciodată despre lucrurile astea, te rog.

— Bine, zise Samuel. Dar s-a făcut ora patru. Plec.

— La înapoiere, nu treci pe aici?

— Nu cred. Voi fi reţinut acolo pînă noaptea tîrziu, şi mă voi duce direct la Ménilmontant.

— Atunci, pe mîine.

— Pe mîine, răspunse Samuel.

Şi ieşi, lăsîndu-l pe Julius pradă singurătăţii şi nedumeririlor.

Samuel plecase de vreo trei sferturi de oră, cînd servitorul de încredere al lui Julius se întorcea de la Enghien.

La zgomotul trăsurii intrînd în curte, Julius alergă spre fereastră.

Daniel cobora singur.

Julius se îndreptă iute spre scară.

— Ei, ce veşti mi-aduci?

Daniel avea o faţă speriată.

— Dar ce-i cu dumneavoastră, Daniel? întrebă Julius. Aţi văzut-o pe Frédérique?

— Doamna contesă nu mai este la Enghien, răspunse Daniel.

— Nu mai este la Enghien? De cînd?

— De azi-dimineaţă.

— De azi-dimineaţă? Aici n-a venit! exclamă Julius, trăgînd servitorul în casă. Repede! Spuneţi-mi ce-aţi aflat?

— Doamna contesă, reluă Daniel, a plecat dis-de-dimineaţă de la Enghien, împreună cu doamna Trichter.

— Ca să vină aici?

— Nu, domnule conte; căci a venit să le ia o trăsură de poştă.

Toată noaptea şi-au făcut bagajele. Au plecat doar ele amîndouă, fără să dea vreun ordin servitorilor, care au crezut că plecarea se făcea cu învoirea dumneavoastră.

Julius rămăsese fără cuvinte. Apoi, o idee îi străfulgeră mintea: Frédérique fugise împreună cu Lothario.

Da, de aceea plecase Lothario la Havre. Poate chiar acum se îmbarcau, pornind dincolo de Ocean ca să aştepte moartea soţului stingheritor ce se încăpăţîna să trăiască, şi să-şi ia un avans în contul fericirii ce întîrzia să se realizeze.

Ah! va să zică, astfel îi mulţumeau Lothario şi Frédérique pentru tot ce făcuse el pentru ei, pentru bunele intenţii pe care le avusese chiar azi-dimineaţă! În clipa în care el luase hotărîrea să se sacrifice încă o dată, îngăduindu-le să se iubească şi să şi-o spună, ei îl jigneau, îl trădau, îl dezonorau! Nerecunoştinţa nu aştepta măcar binefacerea.

— Asta-i tot? zise contele cu un calm teribil, cînd Daniel termină de vorbit.

— Mergînd prin toate camerele, reluă Daniel, am găsit pe şemineul doamnei contese o scrisoare închisă, dar fără adresă.

— Dă-mi-o odată, zise Julius cu asprime.

— Poftiţi.

— Bine. Poţi pleca.

Daniel ieşi.

Julius privea scrisoarea.

Închisă cu sigiliul Fredericăi, îşi zise el. Şi fără adresă. Pentru cine o fi? Ei, asta-i! Acum îmi mai fac şi scrupule. Şi rupse enervat plicul, citind, în timp ce tremura ca frunza:

Dragă prietene,

M-aţi rugat să vă las la Enghien o scrisoare în care să menţionez ora cînd plec. Este ora şapte. Dacă plecaţi la prînz, eu voi fi în avans cu cinci ore faţă de dumneavoastră. Vă voi aştepta la locul stabilit.

Vedeţi că vă ascult orbeşte. Şi totuşi nu pot părăsi casa fără o ciudată strîngere de inimă. Aveţi tot dreptul nu numai să mă sfătuiţi, dar şi să-mi porunciţi, şi tot ceea ce vreţi dumneavoastră este perfect. Dar soiul acesta de fugă mă înspăimîntă. În sfîrşit, fie cum o vrea Dumnezeu!

Este limpede că viaţa pe care o duceam noi nu mai putea dura, şi că această situaţie extrem de critică, are măcar o şansă de fericire. Totul mergea atît de rău, încît o schimbare nu poate decît să ne avantajeze.

Vă aştept cu nerăbdare, deoarece o să mor de frică, aşa singură.

A dumneavoastră, Frédérique.

Julius mototoli scrisoarea în mînă.

— Lothario! Lothario!, strigă el. Ticălosul! Şi căzu jos, cu spume la gură şi palid ca un mort.

VI

VILA POLITICIENILOR

La două ore după ce ieşise din curtea locuinţei contelui von Eberbach, trăsura lui Samuel Gelb ajunsese la poarta unui mare castel din Maisons, al cărui parc uriaş se mărginea în partea din spate cu pădurea, iar în cealaltă parte cu fluviul.

În acest bogat şi vast castel, un bancher popular în lumea burgheziei reunea o dată sau de două ori pe săptămînă, la masa de seară, pe principalii reprezentanţi ai opiniei generale.

Samuel Gelb fusese prezentat stăpînului casei de către intermediarul acela care-i ceruse să-l pună în legătură cu şefii Tugendbundului, şi căruia el îi ceruse în schimb, să-l pună în legătură cu şefii liberalismului.

La două zile după ce fusese prezentat, Samuel primise o invitaţie să participe la cina din ziua următoare.

Ieşind de la Julius, Samuel se dusese să-l ia pe interlocutorul său şi plecaseră împreună la Maisons.

Era o masă de gală.

O parte dintre invitaţi sosiseră, alţii tocmai soseau. După ce-l salutară pe bancher, Samuel şi însoţitorul său se întîlniră pe aleile parcului cu alţi invitaţi care, aşteptînd ora mesei, se plimbau cîte doi, sau în grupuri.

Cel care-l introdusese pe Samuel, se oprea uneori să schimbe o vorbă cu cîte unul din invitaţi, prezentîndu-l totodată şi pe Samuel. Schimbau trei sau patru fraze banale şi îşi strîngeau mîna.

Dar sub această aparenţă de întîmpinare frăţească pe care conducătorii liberali i-o făceau însoţitorului lui Samuel, se ascundea o jenă şi o rezervă evidentă.

Chiar el îi atrăsese atenţia lui Samuel Gelb.

— Nu mă înşeală strîngerea mîinii lor, ştiu că nu mă agreează.

— Dar de ce? întrebă Samuel.

— Pentru că ei sînt ambiţioşi şi eu nu sunt; pentru că eu slujesc cauza pentru ea însăşi, iar ei pentru ei înşişi. În acest caz eu sînt pentru ei un fel de reproş viu. Abnegaţia mea dojeneşte lăcomia lor. Sînt un dezertor al avantajelor şi un trădător al egoismului. Ah! dacă aţi şti ce puţini sînt, printre tribunii şi avocaţii de aici, cei ce doresc altceva decît propriul lor interes! Am discutat deseori cu ei şi mi-a crăpat fruntea de ruşine. Se tem de mine şi mă evită, ca pe propria lor conştiinţă. Dar eu nu le port pică pentru că nu mă plac; le răspund cu aceeaşi indiferenţă. Nu pentru ei lucrez eu.

— Nici eu, te asigur, zise Samuel. Şi nici poporul. Să-i lăsăm să-şi urzească micile lor intrigi subterane; să lăsăm cîrtiţele să-şi sape groapa pe sub privilegiile înşelătoare şi pe sub instituţiile hodorogite ale trecutului; prăvălirea le va zdrobi. Revoluţia pe care o pregătesc aceşti oameni fără credinţă şi fără forţă, o să vină repede de hac meschinelor lor socoteli. Să-i lăsăm să deschidă ecluza şi valul îi va lua cu el.

Clopoţelul sună şi toată lumea trecu într-o sufragerie imensă, strălucind de lumini şi de argintărie cizelată.

Cina era fără egal.

O risipă de vinuri alese, de peşti nemaivăzuţi şi de fructe inimaginabile; flori uriaşe în vase uriaşe din Sèvres şi din Japonia, un popor de valeţi, iar într-un boschet din grădină, o orchestră a cărei muzică sosea în valuri line, ca o acompaniere a discuţiilor, fără să le acopere; totul contribuia la o deplină bună dispoziţie. Cu banii cheltuiţi pentru acest festin, puteai hrăni trei familii pe un an întreg.

— Cine-ar crede, zise Samuel la urechea însoţitorului său, că sîntem pe cale să fondăm o democraţie?

În timpul cinei, cum erau prea multe urechi deschise în jurul convivilor, conversaţiile se menţinuseră în termeni generali.

Profitînd de tăcerea forţată, Samuel studia chiar pe feţele lor sufletul acestor oameni care aveau pretenţia că fac, şi că vor domina apoi, o revoluţie.

Se afla la masă, într-adevăr, o colecţie întreagă de personaje ce meritau străduania de a fi studiate de un subtil examinator.

Stăpînul casei mai întîi:

Într-adevăr, omul de afaceri necesar unei revoluţii, intermediatorul suplu şi încîntător al conectării opiniilor, trăsătura de unire între idei şi oameni. Obişnuit cu speculaţiile bancare şi totdeauna reuşind, era pregătit pentru speculaţiile politice şi aducea

în discuţii cutezanţa şi largheţea folosite în operaţiile sale comerciale. Era tipul burghezului popular. N–avea vigoarea pătimaşă care înflăcărează masele în pieţele publice, dar era imposibil să–i poţi rezista într–un salon. Samuel cîntări din ochi puterea superficială şi atracţia faţă de femei a acestui bărbat, despre care s–a spus, pe bună dreptate, nu că a conspirat ci că a militat în favoarea ducelui d'Orléans.

La dreapta bancherului se afla un cîntăreţ celebru, academician, deputat, ministru prin refuz, geniu, celebritate prin dispreţ, instalat în castel de aproape o lună şi care vorbea despre mansarda sa şi despre saboţii săi, degustînd vinul de Tokai.

În faţa lui Samuel un mic avocat–istoric–jurnalist, trăncănind continuu, cu un glas ascuţit şi ţipător care spărgea timpanele vecinilor de masă. Sporovăia, aducînd mereu vorba despre sine, despre articolul pe care tocmai îl scrisese în ziarul *National*, despre istoria în care redusese la nivelul său marile figuri ale anului 1789.

Restul convivilor erau ziarişti, manufacturieri, deputaţi, toţi cu opinii liberale, unii adepţii fracţiunii liberale, a căror temeritate ajungea doar pînă la visul de a răsturna regele pentru a–l înlocui cu alt rege; alţii, adepţii fracţiunii doctrinare, care voiau să schimbe politica dar nu şi oamenii, şi care nu considerau altceva mai bun decît păstrarea lui Carol al X–lea, cu condiţia ca el să–şi schimbe principiile.

Căci printre aceşti înverşunaţi adepţi ai libertăţii, nu era nici unul care să aibă curajul să privească dincolo de limitele Constituţiei.

După masă, musafirii au trecut în grădină.

Aerul cald al serii de mai se îmbălsăma cu plăcutele efluvii ale liliecilor în floare.

Cafeaua fusese servită într–un chioşc de verdeaţă pe care sfeşnicele şi felinarele îl făceau să semene cu o insulă de lumină în mijlocul întunericului scăldînd aleile.

Discuţiile s–au mai menţinut o vreme în cadrul generalităţilor. Apoi, încetul cu încetul, majoritatea comesenilor se retrăgeau, luînd drumul Parisului.

Cînd n–au mai rămas decît ai casei şi principalii conducători, şapte sau opt în total, au fost expediaţi servitorii şi conversaţia s–a axat în jurul problemelor politice şi a conduitei ce trebuia adoptată de opoziţie în presă şi în Camera deputaţilor.

Se înţelege de la sine că Samuel Gelb rămăsese.

El nu venise pentru masă şi nici pentru vinurile bancherului. Nimeni nu păruse surprins şi nici stingherit de prezenţa lui. Dimpotrivă, şefii revoluţiei burgheze îşi etalau cu plăcere rolul şi importanţa în faţa unui străin afiliat la Tugendbund.

— Ce ziceţi, domnule Samuel Gelb, începu bancherul adresîndu–i–se direct, ca pentru a–l autoriza să rămînă la aceste discuţii mai intime, ce părere aveţi despre activitatea noastră în Franţa? Nădăjduiesc că n–aţi fost prea dezamăgit de cutezătoarea adresă a celor două sute douăzeci şi unu?

— Nu i–am găsit decît un cuvînt în plus, răspunse Samuel.

— Ce cuvînt? dacă sînteţi bun, întrebă micul istoric–ziarist.

Adresa acestor două sute douăzeci şi unu, reluă Samuel se încheia, dacă–mi amintesc bine, cu o frază destul de demnă şi îndrăzneaţă:

«Beneficiind de concursul permanent al vederilor politice ale guvernării dumneavoastră şi de doleanţele *poporului dumneavoastră*, Constituţia a creat condiţiile indispensabile mersului normal al treburilor publice...»

— «Devotamentul nostru, lealitatea noastră, – continuă amabil bancherul, încheind fraza, – ne îndeamnă, Sire, să vă spunem că acest concurs nu există».

— Da, conţinutul este foarte ferm. Dar mă supără acest cuvînt: poporul *dumneavoastră*. Mai putem noi spune, în secolul nouăsprezece, că un popor aparţine unui om şi că îi revine acestuia, de parc–ar avea de a face cu o turmă de oi sau un sac de bani, libertatea de a o vinde sau de a–i cheltui?

— S–ar putea să aveţi dreptate, zise ziaristul. Dar, la naiba! ce importanţă are un cuvînt?

— Pe timp de revoluţie, continuă Samuel, un cuvînt înseamnă un act. Şi nu dumneavoastră aveţi dreptul să negaţi atotputernicia cuvintelor, cînd n–aveţi împotriva lui Carol al X–lea, a soldaţilor săi şi a preoţilor săi decît un cuvînt: Constituţia.

— Carol al X–lea n–a fost de părerea dumneavoastră, interveni unul din asistenţi, şi n–a considerat că adresa ar fi prea blîndă şi prea respectuoasă. A răspuns suspendînd mai întîi Camera şi, cum lucrul acesta nu i s–a părut suficient, acum este în curs de a o dizolva.

— Dizolvarea este hotărîtă cu adevărat? întrebă bancherul.

— Va apare zilele acestea în *Monitorul oficial*, zise istoricul.

Am anunţat-o astă-seară în *National*. Guernon-Ranville s-a împotrivit cu înverşunare, şi îi spusese regelui că se va compromite dacă va declara război Camerei pentru o chestiune asupra căreia aceasta avea opinia ei, dar regele n-a ţinut seamă de părerea sa, şi Guernon-Ranville n-a avut curajul nici măcar să-şi dea demisia, de teamă să nu pară că-l abandonează pe rege cînd acesta e în pericol.

— Dar, i se adresă Samuel istoricului, pe care voia să-l determine să vorbească, dacă s-a dizolvat Camera, înseamnă că vor avea loc alte alegeri. V-aţi gîndit să candidaţi şi dumneavoastră?

— Eu nu sînt nici măcar elector, răspunse acru micul avocat.

— La naiba! zise Samuel, problema *censului* se poate rezolva. Iar dumneavoastră aveţi norocul să nu fiţi parizian. Parisul este ca o mare în care nimeni nu poate fi recunoscut. Dar într-un oraş de provincie, meritul sare imediat în ochi. Nu se poate ca unui om ca dumneavoastră să nu i se recunoască meritele într-un orăşel ca Aix.

— Sînteţi neasemuit de bun, zise avocatul provensal, plăcut gîdilat în amorul său propriu. Cred, într-adevăr, că nu sînt chiar necunoscut şi nepopular în oraşul meu, şi că, dacă aş candida, aş fi bine primit în Provence. Dar ca să intru în Cameră, trebuie să trec prin *cens* şi toată averea mea nu constă decît într-o acţiune la ziarul *Constitutionnel*. Şi bietul *Constitutionnel*, adăugă el, întorcîndu-se spre bancher, a decăzut total de cînd, graţie sprijinului dumneavoastră şi generoasei dumneavoastră case de bani, am putut, Mignet, Carrel şi eu, să fondăm ziarul *National*.

— Nu vă neliniştiţi, dragă prietene, reluă pe jumătate-glas bancherul. Dacă talentul nu-i de ajuns pentru a reprezenta ţara şi dacă este nevoie de bani înainte de orice, ei bine, am eu banii aceştia. Voi face astfel, fiţi liniştit, ca să puteţi fi eligibil la primele alegeri. Nu-mi mulţumiţi, este de datoria noastră, a tuturora, este în interesul cauzei pe care o slujim să acţionez, ajutînd să ajungă la tribună unul din bărbaţii cei mai capabili să lupte pentru cauză şi să învingă în numele ei. Dar fiindcă veni vorba, cum merg treburile la *National*?

— Admirabil! Facem un zgomot infernal. Articolul meu de ieri, intitulat: *Regele domneşte dar nu guvernează*, a provocat indignarea totală a presei ministeriale.

— Şi Armand Carrel, ce fel de om este? întrebă Samuel, care începuse să se satură de personalitatea avocatului.

— Armand Carrel este un spadasin veritabil, un spadasin al condeiului. Este foarte curajos; nu dă înapoi în faţa nici unei idei, nici unui adversar. Ba chiar uneori este cam deranjant pentru noi. Ne compromite şi ne angajează mai mult decît am dori-o. Dar, la urma urmei, cum el nu doreşte altceva decît să se bată şi să răspundă pentru articolele lui, îl lăsăm în pace.

— L-aţi putea îndemna chiar să se bată pentru ale dumneavoastră, zise Samuel.

— Cam asta şi facem, răspunse cu naivitate, ziaristul.

Samuel lăsă să-i apară pe buze zîmbetul său amar, examinînd patosul acestui conducător al maselor populare.

— Sînt de acord, reluă el, cu opinia dumneavoastră referitoare la ziar. Totuşi, aş îndrăzni să-i fac un reproş, dacă-mi îngăduiţi.

— Spuneţi, spuneţi, îmi plac discuţiile.

— Citesc ziarul *National* încă de la primul număr al său. Dar în ciuda străduinţei şi atenţiei mele, n-am izbutit să înţeleg cu precizie ce urmăreşte el. Văd bine că atacă guvernul. Dar guvernul acesta odată doborît, pe cine intenţionează să pună în loc? Se gîndeşte cumva la republică?

— Republica! exclamă ziaristul, republica?

— De ce nu? zise calm Samuel. Acţionaţi în momentul acesta împotriva tronului, şi bănuiesc că n-o faceţi ca să-l consolidaţi?

— Republica! reluă ziaristul înspăimîntat; dar pentru ca republica să fie posibilă, trebuie să existe şi republicani. Şi cine este republican în Franţa? Lafayette, şi încă cîţiva visători, cîţiva exaltaţi. Sîntem încă prea aproape de revoluţia din 1793; eşafodul, falimentele, războiul cu Europa, Danton, Robespierre şi Marat, ar răscula nişte fantome însîngerate şi nici un om de bun-simţ n-ar urma pe cineva care ar îndrăzni să arboreze drapelul însîngerat al Republicii.

— Dar, obiectă Samuel, am impresia că aţi fost mai puţin aspru, în Istoria dumneavoastră, cu teribilele figuri ale evenimentelor din 1793 şi că aţi justificat, dacă nu chiar lăudat, majoritatea exceselor acestei măreţe şi sinistre epoci.

— Am ţinut discursuri funebre pentru morţi, zise istoricul, dar n-aş dori ca ei să reînvie.

— Nimeni nu mai reînvie de la Lazăr încoace, i-o tăie Samuel, şi nu cred în stafii. Copiii doar se mai tem că Robespierre şi Marat ar putea ieşi din morminte. Ei însă sînt bine sigilaţi acolo unde sînt şi nu-şi vor putea ridica piatra decît la judecata de apoi. Să

nu ne fie frică, deci, că-i vom vedea reapărînd la toate colţurile străzilor. Nu despre ei este vorba, ci despre modul în care au înţeles să-şi susţină principiile. Un mod sîngeros, nemilos. Nu-i iau apărarea, dimpotrivă, sînt chiar de acord cu dumneavoastră, dacă-mi permiteţi, în sensul că acest mod mai degrabă a dăunat ideii, decît a slujit-o, cum pretindeau ei. Sîngele pe care l-au vărsat, mai pătează şi astăzi democraţia, şi vedeţi că dumneavoastră înşivă, un spirit liber, nu îndrăzniţi încă, după patruzeci de ani, să vă încumetaţi pe terenul republicii, de teamă să nu-i întîlniţi. Dar vă repet, ei au murit, au murit de-a binelea. Violenţele lor, posibile în înflăcărarea primelor lupte, ar fi socotite astăzi mai mult decît nişte acte criminale, ar fi socotite ridicole şi anacronice. Să lăsăm la o parte revoluţia şi actele ei, dar să-i preluăm ideile.

— Nu vrem republică, zise aprins un redactor al ziarului *Globe*, filozof, cunoscut prin calambururile sale, cugetător iubit pentru şotiile lui, şi care, în timp ce Samuel vorbea, schimbase cu redactorul de la *National* nişte înălţări din umeri. Republica înseamnă conducerea întregului popor; este ca şi cînd oile s-ar putea guverna.

— Aţi prefera să le guverneze măcelarul, nu-i aşa? spuse Samuel.

— Este nevoie de un păstor şi de cîini.

— Adică un rege şi o aristocraţie? întrebă Samuel.

— Un rege, da, răspunse redactorul de la *Globe*. Cît despre aristocraţie, din nefericire, nu sîntem în Anglia. Revoluţia divizînd pămînturile şi averile, a ucis aristocraţia franceză. Dar dacă nu mai avem lingouri de aur, avem mărunţişul. Mărunţişul aristocraţiei este burghezia.

Samuel nu-şi putu reţine un gest dispreţuitor.

— Aţi avut dreptate cînd aţi spus, reluă el, că burghezia înseamnă mărunţişul. Aşadar, cînd dumneavoastră atacaţi o monarhie de paisprezece secole, un drept la fel de vechi ca şi Franţa, o guvernare care este aproape ca o religie, o faceţi pentru a o înlocui cu regalitatea banilor, cu aristocraţia tejghelei, cu suveranitatea prăvăliilor?

— Prefer prăvălia, decît strada, zise micul istoric. Nu ne vom ralia niciodată la guvernarea *plebei*.

Tot la mentalitatea veche au rămas! *Plebea*! murmură Samuel.

Şi cu glas tare:

— Şi cu poporul, ce-o să se întîmple, după teoriile dumneavoastră?

— Ce-aţi vrea să se întîmple? zise bancherul.

— Misiunea noastră nu este să ne ocupăm de ceea ce dumneavoastră numiţi poporul, adăuga avocatul provensal. Nu putem face nimic pentru el. Cei care vor şti să se zbată şi să-şi folosească inteligenţa, vor putea ieşi, cît de cît, din straturile inferioare şi să urce la lumină. Societatea nu poate purta grija tuturora, şi, în ciuda legilor şi a constituţiilor, va exista totdeauna o însemnată parte a populaţiei care vor fi năpăstuiţi. Este o necesitate care ne îndurerează, dar faţă de care trebuie să te resemnezi. De ce să ne îndreptăm ochii spre gloata confuză, ignorantă şi fără nici o valoare, în straturile căreia nu găsim decît necazuri pe care nu le putem uşura, sau crime pe care nu le putem pedepsi? Noi nu ne ocupăm de popor, este tot ceea ce putem face pentru el.

— Vă cer scuze că vă pun asemenea întrebări, reluă Samuel, cu o ironie pe jumătate ascunsă, dar eu sînt un străin care încearcă să se lămurească, şi trebuie să mă pun la curent cu intenţiile dumneavoastră pentru a le pune de acord cu ceea ce facem noi în Tugendbund. Astfel, unicul dumneavoastră scop este de a înlocui aristocraţia cu burghezia în administrarea treburilor politice?

— Este preocuparea noastră principală, deocamdată, răspunse bancherul.

— Dar prin ce mijloace nădăjduiţi să-l convingeţi pe Carol al X-lea să accepte această modificare, care, din şeful nobilimii cum este în prezent, ar deveni slujbaşul clasei de mijloc?

— Oh! Dacă toată lumea ar fi ca mine, zise micuţul ziarist, n-ar fi nevoie să-l convingem pe Carol al X-lea.

— Cum? Aţi putea să nu ţineţi seama de consimţămîntul său?

— Nu se va putea face nimic atîta vreme cît vom avea ca rege un moştenitor direct al drepturilor şi prejudecăţilor vechilor rase. Nefericirea este că n-avem pe tron un rege familiarizat cu ideile noastre, pe jumătate revoluţionar ca să placă poporului, şi pe jumătate Bourbon ca să liniştească puterile străine, un rege pe care să ni-l fi creat noi înşine şi care să fie datornic ideilor noastre.

— Regele acesta există, zise bancherul, cu un suspin galeş.

— Cine-i acela? întrebă Samuel.

— Ei! Alteţa Sa Regală, ducele d'Orleans, îi spuse la ureche, şi făcîndu-i prietenos cu ochiul, amfitrionul.

— Ah! este deci adevărat ceea ce mi s-a spus, reluă Samuel, că ziarul *National* a fost creat în acest scop.

— Din nefericire, zise avocatul din Aix, uitîndu-se la redactorul de la *Globe*, prietenii noştri nu sînt toţi de acord cu noi. Ei cred în posibilitatea păstrării ramurii vîrstnice, pe care s-o poată adapta progresului contemporan, ţin la vechea lor dinastie secătuită care nu mai are nici frunze, nici flori.

— Dacă la mine vă referiţi cînd afirmaţi toate acestea, dragul meu, răspunse redactorul de la *Globe*, ştiţi bine că mă cert toată ziua cu colaboratorii mei. Vi-i las cu plăcere dumneavoastră, începînd cu Cousin pînă la Guizot, şi cu Broglie pînă la Royer-Collard. Oameni care nu ştiu ce vor, teoreticieni amfibii care fac şpagatul cu un picior în viitor şi cu altul în trecut, şi care cad pe pămînt între amîndouă. Eu scriu ca ei, dar gîndesc ca dumneavoastră.

— Nu-i nimic! zise redactorul de la *National* să-i lăsăm pe învechiţii ăştia să se epuizeze. Noi ceilalţi sîntem tînăra gardă.

— Pînă atunci ce faceţi, interveni Samuel, ce atitudine veţi adopta?

— Ne vom refugia sub stindardul pactului făcut între rege şi naţiune. Totul pentru legalitate şi prin legalitate.

— Nimic prin revoluţie? întrebă Samuel.

— Revoluţiile se sfîşie între ele, răspunse micul ziarist. 1793 ni l-a adus pe 1815. Urăsc revoluţiile pentru că urăsc împotrivirile. Noi vom lupta în numele principiilor. Prin ele vom învinge. Va trebui ca tronul să cedeze sau să cadă. Vom reîngrădi dinastia prin legi, ca într-un turn al lui Ugollino*.

Covorbirile au mai durat o vreme în aceeaşi termeni.

Iar Samuel Gelb nu se sătura studiindu-i de aproape pe oamenii aceştia vicleni şi corupţi, cu jumătăţi de convingeri şi cu jumătăţi de talent, mediocri, atît sufleteşte cît şi în privinţa inteligenţei.

Văzu finanţele şi talentul sprijinindu-se reciproc, măgulindu-se la suprafaţă şi dispreţuindu-se pe ascuns, bancherul crezînd că-l păcăleşte pe ziarist, care la rîndul său îl exploata pe bancher.

Samuel îi studia, pe sub mască, pe aceşti ambiţioşi de pe o zi pe alta, care nu vedeau decît interesele sau vanitatea proprie în

* Ugollino della Gherardesca, tiran al oraşului Pisa, făcînd parte din partidul ghibelin. Duşmanii săi l-au aruncat într-un turn împreună cu fiii săi, lăsîndu-i să moară de foame. (sec. XIII).

revoluţia pe care o pregăteau şi care voiau să răstoarne un tron de paisprezece sute de ani pentru a-şi crea lor o trambulină spre un minister de şase luni.

S-au despărţit foarte tîrziu.

Samuel, singur în trăsură, s-a reîntors la Ménilmontant.

— Bun! lucrurile merg bine, îşi spunea el. În ciuda acestor oameni mărunţi, marea schimbare se pregăteşte. Superioritatea democraţiei constă în a nu avea nevoie de instrumente mai bune ca acestea. Olarul lui Horaţiu, visînd să facă o amforă, a realizat o cratiţă. Aşa şi aceştia, visînd la o schimbare între prinţi, vor produce o revoluţie socială. Ce-o să mă mai distrez pe seama uluirii lor!

Mi-aduc aminte de marea revoluţie franceză, mi-aduc aminte de Bastilia şi de poporul de la 10 august. Da, într-o astfel de mare vîltoare aş vrea să se recălească viitorul. Geaba au calomniat ei poporul, eu am încredere în el. Pentru că poporul, de la căderea Bastiliei încoace, a făcut minuni eroice cu imperiul; de ce, dar, să se creadă că şi-a pierdut vigoarea? Ce-o să-i mai mături el pe toţi mediocrii şi neputincioşii revoluţionari de palat, a căror supremă ambiţie este să mute Palatul Regal la Tuileries!

Poporul pe care Mirabeau şi Danton nu l-au putut conduce, pe care doar Napoleon l-a putut domina prin puterea gloriei, poporul acesta uriaş nu se va lăsa condus de pitici.

Totul îmi reuşeşte în clipa de faţă. Micile maşinaţii ale bancherilor şi ale avocaţilor aceştia lucrează pentru ambiţia mea măreaţă, aşa cum micile pasiuni ale lui Julius şi Lothario lucrează în acest moment pentru iubirea mea supraomenească.

Şi revenind la cealaltă uneltire a sa, Samuel se întreba:

Oare ce s-o fi petrecut aseară acasă la Julius? Ce-a gîndit, ce-a făcut el aflînd de dispariţia Fredericăi? O fi venit chiar el, sau o fi trimis pe cineva la mine? Voi afla desigur cîte ceva la înapoiere.

Samuel era cufundat în aceste reflecţii cînd trăsura se opri.

Ajunsese în faţa casei sale.

VII

INSULTA

Lothario! Ticălosul! exclamase Julius.

Şi căzuse cu faţa în sus, după ce terminase lectura acelei scrisori fatale în care Frédérique anunţa ora plecării sale unui prieten pe care nu-l numea.

Un servitor aflat în odaia învecinată şi care auzise zgomotul, alergase, strigînd după ajutor.

Cîteva picături de eter îl făcuseră să-şi revină.

— Domnul conte se culcă? întrebă Daniel.

— Nu! spuse Julius care odată cu recăpătarea cunoştiinţei, îşi regăsise toată furia şi toată disperarea. Nu! acum nu este momentul să dorm. Am altceva mai bun de făcut, ei Doamne! Caii mai sînt înhămaţi?

— Cred că da, răspunse Daniel, dar sînt prea istoviţi.

— Atunci să pună alţii, repede!

Daniel ieşi.

— N-am nevoie de nimeni, se adresă Julius celorlalţi servitori.

Toţi ieşiră.

Avea nevoie să rămînă sigur. Toţi ochii aceia îndreptaţi asupra lui îl stînjeneau şi-l jigneau.

Aşteptînd ca trăsura să fie gata, se plimba în lung şi în lat, neliniştit, tremurînd, încleştîndu-şi dinţii şi pumnii şi scoţînd din cînd în cînd cuvinte nelegate între ele.

Lothario!... ei bine! Vor vedea ei... Şi ea, cu aerul ei de fecioară!

Daniel veni să-l anunţe că trăsura îl aştepta.

Îşi luă pălăria şi coborî în grabă.

Îi strigă vizitiului:

— La Enghien! şi cît poţi de repede.

De ce se ducea la Enghien? Ştia prea bine că n-o s-o găsească pe Frédérique. În ciuda delirului şi a febrei care îi răvăşise gîndurile, nu spera ca Frédérique să se fi răzgîndit la primul popas, sau că şi-ar fi dat seama de lovitura de pumnal pe care o înfigea în inima bărbatului care nu i-a făcut niciodată decît bine, şi a cărui singură vină era că o iubise prea mult, că s-ar ruşina de nerecunoştinţa sa, că ar fi făcut calea întoarsă şi i-ar deschide uşa, umilă şi stingheră, gata să-l dezarmeze prin mărturisirea greşelii făcute.

Nu spera nimic din toate acestea, dar simţea nevoia să întreprindă ceva, să umble. I se părea că zdruncinăturile şi zgomotul copitelor şi al roţilor l-ar împiedica să audă tumultul interior al gîndurilor. Aspra legănare i-ar mai fi domolit puţin furia.

Şi apoi, în lipsa Fredericăi, va regăsi poate ceva de-al ei, vreo urmă, vreun indiciu care să-i spună pe ce drum o fi luat-o. Flegmaticul şi nepăsătorul Daniel nu văzuse cu siguranţă nimic.

Din cînd în cînd cobora gemuleţul din faţă şi-i spunea vizitiului că merge prea încet.

Vizitiul, într-adevăr, nu mergea decît într-un galop întreit.

Totuşi ajunseră.

Intrînd în curte, Julius nu-şi putu înăbuşi o stranie strîngere de inimă. În acel moment, în pofida tuturor raţionamentelor, în pofida evidenţei şi a certitudinii, nu se putu dezbăra de ideea iluzorie şi superstiţioasă că Frédérique nu plecase, sau că se înapoiase şi că avea să-l întîmpine zîmbitoare pe treptele peronului.

Vai! pe peron nu găsi decît un servitor, atras afară de zgomotul trăsurii.

Julius n-avu curajul să-l întrebe pe servitor dacă Frédérique era în casă.

Îşi luă inima în dinţi şi intră, interzicîndu-le tuturor să-l urmeze.

Atunci, merse din încăpere în încăpere, nădăjduind mereu că Frédérique s-ar afla în vreun ungher, că nu-l auzise sau că tocmai se îmbrăca şi încă nu-şi încheiase rochia.

Dar speranţa nu-i folosise la nimic; casa era pustie.

Intră în apartamentul Fredericăi şi se încuie înăuntru. Scotoci pest tot, sertare, cutii, nu găsi nimic; nici o scrisoare, nici un cuvînt. Garderobele erau deschise şi golite. Frédérique plecase ca cineva care nu are de gînd să se mai înapoieze.

Contele von Eberbach avu un acces de descurajare teribilă. În apartamentul pustiit şi gol, îşi reaminti că ceea ce i se întîmpla acum cu Frédérique i se mai întîmplase o dată, aproape în aceleaşi

condiţii, cu Olympia, şi că era a doua oară cînd se lovea de mobile părăsite.

„Da, îşi spuse el cu amărăciune, nu mai sînt bun decît să găsesc camere şi inimi goale!"

Îşi prinse capul între mîini. Cîteva lacrimi îi udară degetele slăbite şi inima i se mai uşură.

„Ce nebunie şi pe mine, îşi spuse el, să mă îndrăgostesc de o copilă! Eu care sînt pe moarte; ea care abia intră în viaţă! Iarna îndrăgostită de primăvară. Prostul de mine! care trebuie să sfîrşesc ceea ce ea începe! Nu ne vom putea întîlni niciodată."

Dar deodată îşi schimbă gîndurile şi ridicîndu-se, îşi zise: „Este o ticăloasă. Eu am făcut totul pentru ea, ea face totul împotriva mea. Mi-a otrăvit puţinele zile ce mi-au mai rămas, în timp ce eu îi pregătisem o lungă existenţă în bogăţie, dragoste şi fericire. N-a mai putut avea răbdare cîteva săptămîni. Ea şi complicele ei s-au înţeles ca să mă lovească, ca să mă asasineze. Dar să se ferească! Îi voi pedepsi. Şi voi profita că este soţia mea: o voi închide, o voi face să sufere, o voi învăţa eu ce înseamnă să jigneşti un soţ! Voi fi nemilos cu ea. Iar pe nemernicul care mi-a luat-o, îl voi ucide."

Coborî treptele şi se îndreptă spre trăsură.

Servitorii de la Enghien discutau cu vizitiul. Plecarea neprevăzută a Fredericăi şi a doamnei Trichter, venirea şi plecarea lui Daniel, apoi a contelui, paloarea contelui la venire, totul le trezise bănuiala unei neînţelegeri în familie şi aveau aerul curios şi indiferent totodată cu care servitorii asistă la catastrofele stăpînilor lor.

— La Paris! comandă Julius.

Cînd ajunse la Saint-Denis, noaptea începea să coboare. Puţin după Saint-Denis, în dreptul podului de pe Sena, Julius, pradă unui gînd neaşteptat, îi strigă vizitiului să oprească şi coborî uluit.

— Aşteaptă-mă aici, zise el.

Se îndepărtă, merse un timp de-a lungul fluviului, foarte pustiu în acest loc şi la această oră.

Ultimele licăriri ale zilei, pe care întunericul le alunga încetul cu încetul, împrumutau apei strălucirea neguroasă a oţelului brunat.

Julius merse aşa timp de zece minute.

Într-un loc unde apa făcea un cot, se opri şi privi împrejur.

La picioarele sale un fel de mic promontoriu, confortabil pentru pescarii amatori, despica fluviul.

În spatele lui, o ridicătură de teren ocrotea îngusta limbă de pămînt, pe care o mai ascundea, ca un surplus de precauţie, şi o perdea de plopi.

Nici o casă, cît vedeai cu ochii.

Julius zîmbi amar.

Locul este bun, apa este adîncă, îşi zise el.

Şi după ce mai aruncă împrejur o ultimă privire de satisfacţie se înapoie liniştit la trăsură.

— Repede! zise el.

— Acasă? întrebă vizitiul.

— Nu. La Ménilmontant, la domnul Samuel Gelb.

Era noapte deplină cînd ajunseră la Ménilmontant. Micul servitor al lui Samuel veni să deschidă.

— Stăpînul tău? zise Julius.

— Domnul Gelb nu este aici.

— Dar unde s-a dus?

— Mănîncă la ţară.

— Unde anume?

— Nu ştiu. Mi-a spus să nu-l aştept, pentru că nu se întoarce decît tîrziu.

— Ah! da, e-adevărat zise Julius, amintindu-şi de cina de la Maisons, despre care-i vorbise Samuel Gelb. Păi, n-a fost ieri?

— Nu, domnule, astăzi.

Se petrecuse o învălmăşeală atît de mare în viaţa lui Julius, încît nu-i venea să creadă că toate evenimentele acestea se petrecuseră într-o singură zi. I se părea cu neputinţă să nu fi trecut decît cîteva ore între situaţia trecută şi cea actuală.

— La ambasada Prusiei, zise Julius vizitiului.

Ajuns în curtea amabasadei, coborî şi se duse direct la apartamentul lui Lothario.

Sună. Nu-i deschise nimeni.

Un servitor al ambasadei trecea pe aproape.

— Nu este nimeni la nepotul meu? întrebă Julius?

— Domnul conte cred că ştie că domnul Lothario se află la Havre.

— Şi servitorul său?

— Domnul Lothario l-a luat cu dînsul.

— Ştiţi cînd ar trebui să se întoarcă?

— Nu ştiu.

— N-aş putea intra puţin în camera nepotului meu?

— Mă duc să văd, domnule conte, dacă portarul are cheile.

Servitorul coborî. Julius îşi spunea c-ar găsi poate în odaia lui Lothario, vreo hîrtie lămuritoare.

Dar servitorul se înapoie zicînd că nu avea cheile.

— Domnul ambasador al Prusiei este aici? mai întrebă Julius.

— Nu, domnule conte, îşi petrece seara la ministerul afacerilor străine.

„Mi-e scris să nu găsesc pe nimeni nicăieri", îşi spuse Julius.

Şi dădu ordin să fie recondus acasă, unde se încuie în cameră.

Nu se culcă. La ce bun? Să doarmă cu toate gîndurile acestea care i se învîrtejeau în cap? Nu-i trecea măcar prin gînd să încerce. Luă o carte şi încercă să citească. Dar îşi dădu repede seama că rămăsese tot la acelaşi rînd şi că nu izbutea nici măcar să înţeleagă sensul frazelor care-i tremurau vag sub privire.

Aruncă volumul şi se învoi să-şi analizeze gîndurile.

Toată noaptea, febra, durerea şi mînia îi zguduiră fiinţa şovăielnică şi muribundă. Sentimentele şi hotărîrile cele mai contradictorii îi treceau prin creierul răvăşit şi îndurerat. Uneori, dorinţa de răzbunare îl chinuia teribil. Visa violenţele cele mai mari; orice pedeapsă i se părea prea blîndă pentru monstruoasa nerecunoştinţă cu care fusese răsplătit de cei cărora le închinase şi sacrificase averea şi bucuria sa. Îşi spunea că bunătatea este o înşelătorie, că numai din pricină că fusese generos suferea el acum; că, dacă ar fi oprit-o pe Frédérique lîngă el, nu i-ar fi fost răpită; că dacă n-ar fi avut lealitatea de a o trata ca pe o copilă, ca s-ar fi obişnuit să-i fie soţie: că fusese absurd şi prost, că acum era prea tîrziu ca să mai prevină răul, dar că se felicita că fusese bun şi generos; că de acum înainte se va purta cu ceilalţi, aşa cum se poartă şi ei cu el; că va fi nemilos, că va plăti cu aceeaşi monedă, că va fi rău, că va fi implacabil, că va fi fără inimă.

Şi apoi, brusc, fără tranziţie, mînia i se topea. Îşi spunea că totul se petrecuse din vina lui, că n-ar fi trebuit să se însoare cu Frédérique; că ar fi trebuit să compare vîrstele, că a fi trebuit să intuiască tristeţea şi plecarea lui Lothario; că, în sfîrşit, după ce se însurase cu această copilă şi ii făgăduise să nu fie pentru ea decît un tată, n-avea dreptul să fie gelos; că un tată nu se simte jignit pentru că fiica sa iubeşte un tînăr care şi el o iubeşte; că el greşea cînd se supăra pe o dragoste pe care o autorizase şi încurajase el însuşi; că el îşi încălcase jurămîntul nerespectînd acordul

făcut, şi că Frédérique şi Lothario avuseseră dreptate să se considere dezlegaţi de o înţelegere pe care el o încălcase primul.

Dar, furia şi răzbunarea îi reveneau iarăşi. Abia se uscau lacrimile în ochii lui Julius, că privirile începeau să-i ardă cu un foc înăbuşit.

Cînd zorile îşi trimiseră primele raze printre storurile ferestrei, Julius era încă treaz şi totuşi n-avea nici cea mai mică senzaţie de oboseală.

O energie febrilă îi surescita organismul slăbit. În acest moment pasional, trupul său nu mai exista, era numai suflet.

„Simt, se gîndea el că această criză mă va ucide; dar cu atît mai bine! Numai că înainte ca ea să mă ucidă, voi ucide şi eu."

Cum se făcu lumină, începu să scrie mai multe scrisori.

Apoi, deschise secretarul, scoase testamentul şi îl arse.

Se apucă să scrie altul. Din cînd în cînd se întrerupea, rîzînd trist.

„Se cred bogaţi, dar n-or să mai aibă nimic, îşi zicea el. M-au făcut nefericit, eu îi fac săraci. Mi-am golit casa, eu le golesc pungile. Nu mă vor moşteni, hoţi ce sînt!"

Noul testament fu împăturit, sigilat şi pus în locul celuilalt.

Era ora zece dimineaţa. Julius se îmbrăcă şi plecă la ambasadă.

Tot mai credea că poate să-l găsească acolo pe Lothario.

„Da, gîndea el, nu putea fi atît de prost să se îmbarce cu ea şi să plece împreună în America. S-ar fi temut să nu-l dezmoştenesc. Poate că a dus-o în vreun loc ascuns, în vreo văgăună de la ţară, la vreo treizeci de leghe, unde speră să n-o descopăr. O fi instalat-o sub un nume fals, şi o fi venit iute înapoi ca să fie văzut şi să îndepărteze orice urmă de bănuială. Cînd o să-i spun de dispariţia Fredericăi, o să se arate mai mirat decît mine. Şi apoi, după ce îl voi vedea, după ce voi constata cu proprii mei ochi că nu este cu ea, va invoca cine ştie ce altă călătorie în numele ambasadei, vreo îmbarcare a unor emigranţi la Havre, pentru a părăsi Parisul şi a se duce la ea. Dar dacă îşi închipuie că voi lăsa lucrurile să se desfăşoare aşa, se înşeală. Să revină şi jur că n-o să mai plece!"

Trăsura se opri în curtea ambasadei.

Auzind clopoţelul, servitorul deschise.

— Nepotul meu? întrebă contele von Eberbach.

— Este cu domnul ambasador! zise servitorul.

Ah! se gîndea Julius, în timp ce cobora scara, previziunile mele se adeveresc. S-a înapoiat!

În anticamera ambasadorului, întîlni un uşier.

— Îl voi anunţa pe domnul conte, zise acesta.

— Nu-i nevoie!

Şi, traversînd anticamera, Julius intră într-un holişor precedînd cabinetul ambasadorului.

Aici se opri: auzise, prin uşa întredeschisă, vocea lui Lothario.

— Iată de ce am revenit, spunea Lothario. M-am grăbit să mă întorc pentru a vă raporta ce-am făcut. Dar Excelenţa Sa înţelege cît de urgentă este o nouă plecare.

„Este cît se poate de bine!" îşi zicea Julius.

— Prezenţa mea, continua Lothario, este necesară acolo, chiar mîine.

— Cred şi eu! exclamase Julius. Şi împingînd brusc uşa, se năpustise palid, întunecat, cu dinţii încleştaţi.

Lothario şi ambasadorul întoarseră capetele.

— Contele von Eberbach, zise ambasadorul, salutîndu-l.

— Unchiul meu! zise Lothario, înaintînd să-i strîngă mîna.

Dar se dădu repede înapoi văzîndu-i faţa descompusă, înfuriată şi înnegurată.

— Aşa deci, reluă Julius, fixîndu-l pe Lothario cu ochi scînteietori, pleci mîine?

— Dumnezeule! chiar astă-seară, zise Lothario, care avea aerul că nu înţelege tonul acestei întrebări.

— Astă-seară! repetă Julius cu furie reţinută şi scoţîndu-şi mînuşa din mîna stîngă.

— Vedeţi cumva în faptul acesta un impediment, întrebă Lothario.

— Nici unul! zise Julius, dacă vei mai fi viu!

Şi cu un accent îngrozitor:

— Eşti un ticălos!

Şi aruncă mînuşa în obrazul lui Lothario.

Lothario, izbit în faţă, sări asupra contelui.

Dar, cu un efort uriaş, se opri brusc.

— Sînteţi unchiul meu şi superiorul meu, zise el cu dinţii strînşi.

— Nu-ţi sînt nici una, nici alta, răspunse Julius cu o voce tunătoare. Mă însurasem, e-adevărat, cu sora mamei tale; dar ea a murit, moartea a rupt legătura de rudenie. Mi-am dat demisia,

nu-ţi mai sînt superior. Nu mai este acum în faţa ta decît un gentilom care, în prezenţa altui gentilom, te-a insultat, te mai insultă încă, şi îţi repetă că eşti un ticălos! Ai auzit, un ticălos!

— Domnule conte! zise ambasadorul.

— Destul! strigă Lothario, ameninţător.

— Ah! începi să simţi insulta? zise Julius. Ei bine, peste un sfert de oră vei primi un bilet din partea mea. Vei face ce ţi se va scrie în acel bilet. La revedere.

Şi întorcîndu-se spre ambasador:

— Vă cer iertare, Excelenţă, că am ales casa dumneavoastră pentru această scenă necesară. Dar trebuia ca un om de onoare să fie de faţă pentru ca insulta să fie adeverită, şi, căutînd un om de onoare, numele dumneavoastră mi-a venit în minte primul.

Salută şi ieşi.

VIII

LEUL PÎNDINDU-ŞI PRADA

Era după miezul nopţii cînd Samuel Gelb se întorsese de la Maisons în ascunzătoarea sa din Ménilmontant.

A sunat de două sau de trei ori fără ca servitorul să fi venit să-i deschidă.

— Hei, Marcel! striga el, odată cu zgomotul clopoţelului.

Micul servitor apăru, în sfîrşit. Avea în mînă o lanternă cu care lumină faţa stăpînului său.

— Eu sînt, zise Samuel. Vino odată.

Marcel deschise poarta gardului.

— Am crezut, zise Samuel străbătînd grădina, că o să mă laşi să dorm sub cerul liber. Fericită vîrstă, adaugă el ironic, cînd n-ai nici o remuşcare care să te împiedice să dormi ca un buştean! Dar află că somnurile de plumb sînt mai îngăduite inocenţilor decît servitorilor. Ei, te-ai trezit de-a binelea?

Băiatul îşi holba degeaba ochii, pleoapele îi recădeau îndată, şi se clătina, gata să cadă la pămînt, ca beat de somn. Răcoarea nopţii, însă, îi mai alunga somnolenţa.

Intrară în casă.

— Închide uşa, zise Samuel. Şi acum vino pînă la mine, vreau să-ţi spun ceva.

Urcară. Samuel aprinse o lumînare.

— N-a venit nimeni să mă caute? întrebă el.

— Ba, da! domnule, zise Marcel, a venit un domn.

— Cine?

— Domnul conte von Eberbach.

Samuel nu păru deloc mirat.

Deşi, la ora trei, îl lăsase pe Julius neliniştit din pricina Fredericăi şi deşi trebuie să-şi fi spus că vizita aceasta putea să fie în legătură cu îngrijorarea contelui, păru că nu-l interesează cîtuşi de puţin.

— Contele nu mi-a transmis nimic? întrebă el, indiferent.

— Nu, domnule. I-am spus că luaţi masa în oraş şi că n-o să vă înapoiaţi prea devreme. Dînsul a părut intrigat că nu vă găseşte, apoi s-a urcat din nou în trăsură.

— N-a fost decît contele?

— Da, domnule.

— Bun. Acum ascultă-mă şi deschide-ţi larg urechile. Îţi voi da instrucţiuni pentru mîine. Fii atent, şi află că dacă greşeşti cu un singur gest sau o singură silabă ceea ce trebuie să faci sau să spui, te dau afară. În schimb, dacă execuţi punctual şi impecabil ordinele mele, vei cîştiga o sută de franci.

— O sută de franci? exclamă Marcel cu totul trezit.

— O sută de franci pe care-i vei avea mîine seară.

Apoi Samuel îi explică servitorului ce avea de făcut.

Explicaţia se reflectă în mintea tînărului Marcel ca o acţiune măreaţă, însoţită de un plăcut clinchet de monede de cinci franci.

— Nici o grijă, domnule, vă făgăduiesc să vă servesc bine. Cei o sută de franci garantează pentru mine: voi minţi cît veţi dori.

— Acum du-te la culcare.

Marcel urcă în mansarda sa şi Samuel se culcă liniştit.

Dormi pînă la ziuă.

Dar cum apăru prima rază de soare în odaie, deschise ochii, sări din pat şi se îmbrăcă.

Împinse uşor storul, astfel încît să privească în grădină, fără să fie văzut. Îl zări pe Marcel care, de mult sculat, aştepta.

— Psst! făcu el.

Marcel îşi înălţă capul.

— Ţi-aminteşti tot ce ţi-am spus? întrebă Samuel.

— Oh, da, spuse băiatul.

— Foarte bine.

Samuel trase storul; apoi intră în biroul său; îşi luă nişte cărţi, călimara şi tocul.

Astfel echipat urcă într-o încăpere de la mansardă şi se închise cu cheia şi cu zăvorul.

Mansarda avea o deschizătură îngustă, prin care puteai privi în grădină şi pe stradă.

Prin această imperceptibilă ferestruică, Samuel, ca un martor invizibil, putea asista la toate sosirile şi plecările oricui ar fi venit să-l caute.

Începu să citească şi să scrie, luîndu-şi notiţe. Dar, desigur,

asta nu era decît o distracţie, un fel de a-şi petrece timpul şi de a-şi distrage atenţia.

Ce aştepta oare? Dacă cineva l-ar fi văzut, încercînd să se concentreze asupra cărţii pe care o citea, şi, din cînd în cînd, întrerupîndu-se brusc ca să arunce o privire sumbră şi curioasă spre stradă; dacă cineva, care-l cunoştea, l-ar fi văzut pitit în ungherul acela ca într-o grotă, s-ar fi gîndit fără să vrea la un animal pîndindu-şi prada.

Orele treceau şi nu se întîmpla nimic. Neliniştea începea să-l chinuiască, făcînd să i se crispeze muşchii împietriţi.

Jucătorul acesta teribil, care de atîtea ori îşi hazardase viaţa proprie sau pe a altora pe cartea ambiţiei sau a orgoliului, juca, desigur, în clipa aceasta, una din partidele sinistre şi formidabile în care inteligenţa încerca să înşele destinul.

Dar ceea ce îi sporea neliniştea, ceea ce îi provoca o emoţie total necunoscută pînă în clipa aceasta; ceea ce îi aprindea sîngele în vine şi făcea să-i ardă ochii, era faptul că, pentru prima oară în viaţa sa, el, omul de acţiune prin excelenţă, era redus la un rol pasiv. Nu trebuia decît să stea cu braţele încrucişate. Vînătorul neobosit şi înverşunat, obişnuit să hărţuiască prada prin mlaştini şi mărăciniş, era obligat de astă dată să rămînă imobil în vizuina sa, ca păianjenul aşteptînd muştele să i se prindă în plasă.

De altfel, deşi era absolut singur, neputîndu-l nimeni vedea, neliniştea şi concentrarea profundă nu i se trădau decît prin imperceptibilele contracţii ale buzei superioare.

Aşteptă astfel pînă la prînz.

Deodată tresări, ca atins de o comoţie electrică.

Cineva suna la poarta grădinii.

Samuel privi prin ferestruică.

La gard se oprise o trăsură, din care coborîse Lothario.

Marcel se dusese să deschidă.

Samuel îşi ciuli urechea, dar nu auzi nimic. Îl văzu doar pe Lothario făcînd un gest de disperare şi care părea că insistă pe lîngă servitor.

Apoi, după cîteva clipe, Lothario şi servitorul intrară în grădină, îndreptîndu-se către casă.

Samuel se uită să verifice dacă uşa sa era bine încuiată şi se instală astfel încît să nu fie văzut prin gaura cheii. Apoi nu se mai mişcă şi nu mai făcu nici un zgomot.

Nimeni nu urca scările.

După un interval de cinci minute, auzi în grădină vocea lui Lothario.

Marcel îl însoţi îndărăt pe nepotul contelui von Eberbach, care urcase apoi în trăsură şi plecase.

Aproape în aceeaşi clipă, Marcel bătu în uşa mansardei.

— Eu sînt, spuse el.

Samuel trase zăvorul.

— Ia spune-mi, ce s-a întîmplat?

— A fost domnul Lothario.

— Şi ce ţi-a spus?

— Voia să vă vadă. Era foarte tulburat. Avea absolută nevoie să vă vorbească, zicea dînsul. Atunci, eu, aşa cum mi-aţi poruncit, i-am spus că tocmai plecaserăţi. Dînsul m-a întrebat dacă mi-aţi spus unde vă duceţi; atunci eu i-am răspuns că nu. Dînsul era foarte nervos; dar eu i-am spus: nu vă pot ajuta cu nimic. Pe legea mea, era atît de abătut că-mi venea să rîd.

— Ce-i cu hîrtia asta? întrebă Samuel, văzînd o scrisoare în mîna lui Marcel.

— Negăsindu-vă, m-a rugat să-i dau ceva ca să scrie.

— Dă-mi-o încoace!

Smulse scrisoarea din mîna servitorului.

— Coboară la postul tău, zise el, şi continuă la fel ca la început. Ai şi cîştigat cincizeci de franci.

— Vai! Domnule.

Marcel ieşi. Samuel îşi încuie uşa şi deschise scrisoarea.

Citi:

Domnule şi prea scump prieten,

Venisem să vă cer sfatul şi protecţia. Mi s-a întîmplat o mare nenorocire; doar dumneavoastră ne puteţi salva pe toţi. Între unchiul meu şi mine a intervenit o neînţelegere cumplită. Nu ştiu ce i s-o fi spus despre mine, dar ştiu că n-am făcut nimic împotriva lui. Şi totuşi, dacă aţi şti! În public, da, în faţa ambasadorului Prusiei, contele von Eberbach m-a insultat astfel încît, dacă nu-mi restabileşte onoarea, nu-mi rămîne decît să mă bat în duel sau să mă omor...

Aici Samuel nu-şi putu împiedica un surîs.

Reluă:

Îmi este cu neputinţă să rămîn nepăsător faţă de o asemenea ofensă. Aflaţi, dumneavoastră pot să vă spun totul: contele von Eberbach m-a jignit, aruncîndu-mi mînuşa în obraz! şi vă repet că ambasadorul Prusiei era de faţă! Vedeţi. Din nefericire, contele von Eberbach este unchiul meu: ar trebui ca un prieten comun să intervină. M-am gîndit, în primul rînd, la dumneavoastră. Ambasadorul Prusiei, martor al jignirii, nu poate, din pricina poziţiei sale oficiale, să se amestece în această afacere familială. Şi apoi, dumneavoastră aveţi mai multă influenţă decît dînsul, asupra spiritului contelui von Eberbach. Mi-aţi dovedit de atîtea ori ataşamentul dumneavoastră, încît vă mai rog şi acum să mă ajutaţi. Simt că îmi pierd minţile.

Cui să mă adresez, dacă n-o să vă înapoiaţi la timp? Să mă duc la Enghien ca s-o previn pe Frédérique? Dar astea-s treburi care nu se lasă în grija femeilor. Vedeţi bine că nu vă am decît pe dumneavoastră. O să discutaţi cu unchiul meu, o să aflaţi despre ce este vorba, şi nu vă va fi greu să faceţi lumină în întunericul în care ne aflăm. Cît despre mine, nu pot nimic şi nici nu ştiu nimic. Ca să vă lămuresc mai bine, contele von Eberbach mi-a trimis o provocare şi mi-a indicat locul de întîlnire: la două sute de paşi de podul Saint-Denis. Nu pricep nimic. Să-ţi pierzi minţile, nu alta, de ruşine şi de durere. Dacă vă înapoiaţi, vă implor, să alergaţi repede; dacă nu, n-am de ales decît între duel şi sinucidere.

Lothario.

Samuel îşi freca mîinile.

— Sinucidere! zise el. Poftim, soluţia asta nici măcar nu-mi trecuse prin cap; dar n-ar fi cea mai rea.

Se reapucă de lectură.

Trecuseră trei sferturi de oră de cînd Lothario venise şi plecase, cînd clopoţelul răsună iarăşi.

Privirea lui Samuel coborî prin ferestruică.

De data aceasta era un servitor. Samuel Gelb distinse livreaua contelui von Eberbach. Marcel se duse să deschidă. Samuel încercă din nou să asculte vocile, dar tot degeaba.

Dar nu aşteptă decît foarte puţin. Văzu cum servitorul lui Julius îi dăduse o scrisoare lui Marcel şi plecase.

Marcel închise poarta şi în cîteva secunde fu iarăşi la mansardă.

Samuel deschise.

— Era servitorul contelui von Eberbach, zise Marcel. Avea ordin să vă înmîneze scrisoarea aceasta, personal; dar cum eu i-am spus că tocmai plecaseţi, a lăsat-o şi s-a dus.

— Dă-mi-o, spuse Samuel.

Marcel plecă din nou, iar Samuel, după ce trase zăvorul, trecu uşor lama cuţitului pe sub sigiliului scrisorii, avînd grijă ca ceara să rămînă intactă; apoi desfăcu plicul şi citi. Scrisoarea relata faptele cu indignare sacadată.

Samuel ştia că, în ajun, Julius o aşteptase pe Frédérique şi că era neliniştit că nu apăruse. Ea avusese însă o excelentă scuză că nu venise: fusese răpită!

Cine o răpise? Nu putea fi, desigur, decît Lothario. Se sustrăgea astfel de la constrîngerea care-i împiedica să se iubească. Julius era convins că era vorba de Lothario; găsise un bilet fără adresă în care Frédérique îi spunea unui prieten, care nu putea fi altul decît Lothario, să o ajungă cît mai repede din urmă, la întîlnirea stabilită.

În plus, această fugă a Fredericăi coincidea cu plecarea lui Lothario, care dispăruse tot ieri, sub pretext că asista, la Havre, la îmbarcarea unor emigranţi germani. El se înapoiase a doua zi dimineaţa, după ce o instalase pe Frédérique în cine ştie ce sat ascuns; dar nu revenise decît pentru a pleca iarăşi în cursul aceleiaşi zile, iar Julius îl surprinsese cerînd autorizaţie ambasadorului.

Dar Lothario viu n-o să mai plece: nemernicul acesta i-a furat fericirea. Trebuia pedepsit. Mai întîi, Julius l-a dezmoştenit, pe el şi pe complicea lui; şi apoi i-a dat întîlnire la căderea nopţii.

Peste cîteva ceasuri, unul singur, din doi, va mai trăi.

Samuel era singurul prieten pe care Julius îl avea pe lumea aceasta; se gîndise la un moment dat să-i ceară să-i fie martor în acest duel mortal. Dar, dacă el ar fi avut un martor, ar fi trebuit să aibă şi Lothario unul. Nimeni n-ar fi acceptat să fie martor la un duel ale cărui motive nu îi erau dezvăluite. Ar fi trebuit, deci, să amestece un străin în intimitatea unor secrete atît de dureroase. Lucrul acesta era cu neputinţă. Nici el, nici Lothario, n-or să aducă pe nimeni.

Un singur pistol încărcat, iar Dumnezeu ca martor.

Înainte de a-şi încerca această şansă cumplită, Julius voia să facă ultimele recomandări singurului său prieten. Îl implora deci pe Samuel să vină îndată ce va primi această scrisoare; îl aştepta acasă pînă la ora cinci.

Samuel izbucni într-un rîs sinistru.

„Totul merge strună, îşi spuse el; dar, Doamne, ce puţină fantezie şi personalitate au toţi aceşti bieţi oameni şi ce puţină imaginaţie are hazardul! Totul se petrece exact cum calculasem eu: actorii mei îşi execută cu precizie rolul; nici una din aceste marionete nu îndrăzneşte să-mi ştirbească planul, introducînd o părticică de neprevăzut! Se comportă întocmai cum am vrut eu; nu se mişcă mai mult decît le este îngăduit. Şi să-mi fie milă de vitele astea! Şi să fiu atent la sforile de care trag, ca să nu le rup nasul! Haida, de! pot să le fac să se izbească unele de altele şi să le sfărîm în bucăţele, fără să-mi fie teamă că-mi întinez sufletul; mintea mea le ghidează acţiunile şi n-au altă inteligenţă decît a mea. Cît despre întîlnirea de astă-seară!..."

Lipi din nou cu multă grijă scrisoarea lui Julius, astfel încît să nu se poată observa că fusese deschisă; apoi, apropiindu-şi gura de ferestruică începu să fredoneze o melodie din opera *Muta din Portici*.

Era, desigur, semnalul convenit, căci Marcel urcă îndată.

— Ţine această scrisoare, zise Samuel; şi dacă revine cineva din partea contelui von Eberbach, vei spune că nu m-am înapoiat, şi că, astfel, nu mi-ai putut-o înmîna.

Marcel luă scrisoarea.

— Şi acum, adăugă Samuel, adă-mi ceva de mîncare, deoarece mi-este foame.

Zece minute mai tîrziu, Marcel urcă din nou cu un cotlet fript, pîine şi vin.

Samuel mîncă şi bău cu poftă. Apetitul său, amînat din pricina emoţiei şi a nesiguranţei, voia să-şi recapete timpul pierdut, acum cînd Samuel era mai liniştit, ştiind că provocarea era făcută, iar afacerea era în curs.

După ce mîncă, reîncepu să citească şi să aştepte.

În jurul orei cinci şi jumătate, o trăsură se opri în faţa gardului.

Samuel îl văzu coborînd pe contele von Eberbach.

Marcel se duse să deschidă. După primele cuvinte ale tînărului servitor, Julius schiţă o îngrijorare amară. Apoi intră în grădină şi înaintă către casă.

După vreo jumătate de oră, ieşi şi se urcă iar în trăsură.

Marcel urcă repede la mansarda lui Samuel.

— Era contele von Eberbach, zise el.

— Ce ţi-a spus? întrebă Samuel.

— Eu i-am zis că nu vă întorseseraţi. El s-a arătat foarte deznădăjduit şi a dorit să vă aştepte. Aşa cum mi-aţi recomandat, i-am înapoiat scrisoarea pe care aţi primit-o la prînz. El a mototolit-o şi a vîrît-o în buzunar, apoi s-a plimbat de-a lungul şi de-a latul odăii ca cineva care se nelinişteşte, uitîndu-se la pendulă, apoi la ceasul propriu. La urmă a zis: nu mai pot aştepta. L-am întrebat dacă voia să vă transmită ceva. Mi-a răspuns: Nimic, este prea tîrziu, nu mai este nevoie. Şi a plecat.

— Poftim, zise Samuel scoţînd o punguţă din buzunar, ţine cincizeci de franci. Pe ceilalţi ţi-i voi da poimîine, dacă vei şti să-ţi ţii gura.

Marcel sălta de bucurie, nemaiştiind ce să spună.

— Întoarce-te la postul tău, reluă Samuel, deoarece trebuie să mai continuăm o oră. Cred că totul s-a sfîrşit şi că n-o să mai vină nimeni, dar mai stai puţin la pîndă. Un exces de precauţie nu strică niciodată. Du-te, sînt mulţumit de tine. Marcel coborî. Samuel mai aşteptă o oră. La ora şase şi jumătate îşi zise: „Acum ei sînt la Saint-Denis. Pot să mă arăt."

Coborî.

— Dacă, din întîmplare, vine cineva, îi spuse el lui Marcel, vei răspunde că m-am înapoiat, că m-ai informat de vizita contelui von Eberbach, că am citit biletul domnului Lothario şi că am plecat îndată spre casa contelui von Eberbach.

Ieşi. Luă o birjă şi ceru să fie condus direct la Julius.

Daniel îi alergă în întîmpinare:

— Vai! ce mult v-a aşteptat domnul conte!

— Nu este acasă? întrebă Samuel.

— Nu, domnule. V-a aşteptat pînă la cinci; dar a trebuit să plece. Era foarte neliniştit şi foarte trist că nu v-a putut vedea. Cred că a trecut pe la Ménilmontant.

— Lipseam cînd a venit dînsul, zise Samuel. Cînd m-am întors mi s-a spus că venise şi am alergat îndată. Ştiţi ce voia de la mine?

— Nu ştiu. Dar cred că i s-a întîmplat ceva, ceva extraordinar. Nu l-am văzut niciodată atît de agitat ca de ieri încoace. Ştiţi că doamna contesă nu este la Enghien?

— Se poate, zise Samuel. Dar contele ştie unde se află?

— Domnul conte ne-a spus că ştie şi că din ordinul său a plecat

în altă parte, la ţară, unde era un aer mai bun pentru sănătatea dînsei. Dar cum neliniştea domnului conte a început ieri, exact în clipa cînd eu l-am informat despre plecarea doamnei contese, sînt convins că plecarea aceasta i-a făcut mult rău şi că n-a vrut să se ştie. S-ar putea ca din pricina aceasta să fi dorit să vă vadă.

— S-ar putea, într-adevăr, zise Samuel. Bun! atunci dacă vrea să mă vadă, am să-l aştept. Deschideţi-mi biroul dînsului.

Daniel îl introduse în biroul lui Julius şi îl lăsă în intimitatea cărţilor şi a gîndurilor sale.

„În clipa aceasta, îşi spunea Samuel, privind întunericul ce începea să se lase, voinţa mea s-a îndeplinit, şi cele două automate care se consideră oameni ascultă de impulsul pe care li l-a insuflat dorinţa mea. Se bat pe viaţă şi pe moarte. Unul din doi se va întoarce viu.

Dacă Julius este ucis de Lothario, acesta nu se va mai putea însura în mod decent cu văduva contelui. Ce-ar zice lumea, ce-ar zice sfînta morală, despre o femeie care se recăsătoreşte cu ucigaşul soţului său? S-ar instala între Frédérique şi Lothario cea mai de netrecut barieră: un cadavru.

Ba mai mult, dacă ea ar vrea totuşi să se mărite cu el, m-aş opune. Îmi voi retrage cuvîntul dat. I-am îngăduit să-l ia de soţ pe Lothario din generozitate, pentru că era un mijloc de a o face bogată, pentru că doar cu această condiţie Julius i-ar fi lăsat averea. Dar acum Julius l-a dezmoştenit pe Lothario, mi-a scris despre asta. Mi-a mai scris şi că sînt singurul lui prieten de pe lume. Cui, deci, să-i fi lăsat averea, dacă nu mie?

Pariez că dacă aş deschide testamentul care trebuie să fie într-unul din sertarele secreterului ăstuia, aş găsi numele meu scris cu majuscule. În acest caz, căsătorindu-mă cu Frédérique, aş îmbogăţi-o, iar generozitatea mea, care înainte consta în a mă sacrifica, de aici înainte va consta în a mă impune. Îmi retrag acordul dat şi-i reamintesc Fredericăi de angajamentul său de a mi se devota.

Deci, moartea lui Julius are două rezultate, şi amîndouă mi-o dau mie pe Frédérique: Lothario va fi constrîns să renunţe, eu voi deveni bogat.

Dar dacă, dimpotrivă, Julius îl omoară pe Lothario, lucrurile se aranjează şi mai bine. Ne întoarcem exact la punctul în care ne aflam în ziua căsătoriei. Nu voi mai avea decît un rival slab şi

muribund, gata să plece către o lume mai bună, şi căruia, asemenea emoţie trebuie să-i fi dat ultima lovitură. De altfel, voi fi pregătit, dacă îi va fi prea greu să moară, să-l ajut.

În cazul acesta, din două lucruri, una: sau înainte de a muri, va avea timp să se împace cu Frédérique şi să-şi refacă testamentul în favoarea ei, şi atunci Frédérique îmi va aduce averea ei, sau va muri înainte de a se fi împăcat şi atunci, eu fiind moştenitorul, îi voi aduce ei averea mea. Că se vor împăca sau nu, Frédérique şi milioanele îmi vor aparţine mie. Eh! Eh! Grozavă combinaţie am mai făcut. Bravo, Samuel eşti tare!"

În timp ce Samuel era cufundat în meditaţiile sale, noaptea se lăsase de-a binelea şi Daniel intrase să aprindă lămpile.

Totuşi, timpul trecea şi Julius nu-şi făcuse apariţia. Însă, viu sau mort, era imposibil ca el să nu revină sau ca să nu fie adus înapoi, la el acasă.

Ca să se dueleze, Lothario şi Julius n-au aşteptat cu siguranţă să se întunece cu totul. Presupunînd că s-ar fi înfruntat la ora şase şi jumătate, o astfel de luptă, care are la bază atîta înverşunare, nu durează decît cîteva secunde. Acum era aproape opt şi jumătate. Julius avusese de două ori timpul să ucidă sau să fie ucis; sau să se fi întors.

O clipă, Samuel avu o idee care-i provocă zîmbetul acela ciudat, atît de specific lui. Julius şi Lothario se întîlniseră fără martori; dacă, din întîmplare, Lothario ar fi refuzat să se înfrunte cu pistolul, s-ar fi duelat cu săbiile, iar dacă s-or fi ucis amîndoi dintr-o singură lovitură, - atunci n-ar fi existat nici un supravieţuitor care să pună mortul în trăsură şi întîrzierea se explica în mod cu totul firesc.

În ochjii lui Samuel apăru un fulger de bucurie, dar fulgerul acesta se stinse repede. Nu îndrăznea să spere atît. Ar fi însemnat să ceară prea mult de la soartă.

Îşi micşoră pretenţiile. Se mulţumea cu un cadavru.

Dar măcar de-ar sosi Julius! Măcar de nu s-ar lăsa atît de mult aşteptat rezultatul urzelilor sale! Fie ca destinul să aleagă odată pe acela din doi pe care-l prefera, dar să se decidă odată!

Se făcuse ora nouă.

Samuel începea să se neliniştească, gîndindu-se la vreun incident care ar fi stricat sau ar fi amînat întîlnirea, cînd se auziră în curte roţile unei trăsuri.

Samuel alergă la fereastră.

Dar curtea era întunecoasă şi trăsura nu se vedea din pricina marchizei care apăra peronul împotriva ploii.

Nu văzu nimic.

Se aşeză, îşi luă un aer nepăsător şi se cufundă în lectura unui ziar.

Uşa biroului se deschise.

Samuel întoarse liniştit capul.

Julius, palid şi clătinîndu-se, îi apăru, în picioare, în umbră, chiar umbra lui.

IX

EXPLICAŢIA

Cînd contele von Eberbach îl zări pe Samuel, paloarea lui se accentuă. O sudoare rece îi năpădi fruntea.

Samuel se ridică, dar faţa sa nu trăda nici cea mai mică emoţie.

— Voiai să-mi vorbeşti, zise el. Te-am aşteptat.

Julius nu scoase un cuvînt.

— Mi s-a spus că erai neliniştit. Ştiu de ce. Am venit să te calmez.

— Ştii de ce? bolborosi Julius.

Şi, întinzîndu-i scrisoarea pe care o scrisese dimineaţa, îi zise.

— Citeşte.

Samuel se prefăcu că citeşte scrisoarea, pe care o mai citise o dată. Deodată păru îngrozit.

— Nenorocitule! exclamă el, l-ai bănuit pe Lothario...

— Samuel, zise mînios Julius, apucîndu-l de braţ, îţi interzic să mai rosteşti vreodată numele acesta în faţa mea.

— Dar, zise Samuel, aş vrea să ştiu ce s-a întîmplat. De unde vii? Ce-ai făcut? L-ai provocat pe Lothario. Dar, nefericitule, el n-avea nici un amestec în plecarea Fredericăi.

— Frédérique, zise Julius, ştii unde este?

— Bineînţeles.

— Unde este?

— O să-ţi explic totul. Dar vezi ce-ai făcut cu nerăbdarea ta? Lothario *era* nevinovat.

— Nu-i vorba de Lothario, zise Julius întunecat. Spune-mi despre Frédérique.

— Povestea este simplă, începu Samuel.

— Te ascult.

Samuel îi povesti atunci lui Julius, care asculta nepăsător şi ursuz, toate motivele şi toate amănuntele plecării Fredericăi.

De la scena de la Enghien, cînd contele von Eberbach apăruse

în felul acela atît de brusc şi violent, găsindu-i pe cei doi tineri împreună, Frédérique simţea în viaţa ei o stinghereală continuă care înrăutăţea pe zi ce trece starea sufletească din ce în ce mai bănuitoare a lui Julius.

Fata aceasta blîndă şi timorată îşi reproşa că întrista şi tulbura fără să vrea o inimă care o iubea, un muribund, binefăcătorul ei.

Cu riscul de a-l întrista pe Lothario care, cel puţin, era tînăr şi puternic, avînd viitorul în faţă, îşi impusese sub jurămînt să nu-l mai vadă niciodată în absenţa contelui.

Chiar şi în acele două sau trei momente, cînd Lothario o întîlnise pe drumul de la Enghien spre Paris, şi cînd ea oprise trăsura, singurele cuvinte pe care i le spusese fuseseră rugăminţi insistente de a nu mai încerca să provoace astfel de întîlniri care i-ar putea fi raportate contelui von Eberbach şi care, răstălmăcite, ar fi tulburat ultimele zile ale unui om, căruia ei îi datorau toate speranţele de fericire. Ea îi reamintise obligaţiile pe care şi le luaseră amîndoi faţă de Julius, şi îl conjurase să evite tot ce ar putea arunca o umbră în gîndurile unchiului său.

De unde ştia Samuel asta? Păi, chiar de la Lothario, care îi era prietenul şi confidentul cel mai intim.

Frédérique avea de asemenea încredere în Samuel şi îi împărtăşea toate neliniştile şi îndoielile sale. Îi cerea părerea asupra comportării pe care trebuia s-o adopte. El se ducea deseori la Enghien, şi ea venea, de asemenea, să-l vadă la Ménilmontant.

Julius se supărase odată pentru că Samuel îi vorbise despre Frédérique şi Lothario; Samuel, din delicateţe, crezuse că nu mai trebuia să pronunţe, pe viitor, aceste nume în faţa lui Julius. Totuşi, de nenumărate ori fusese tentat să-l liniştească pe prietenul său, să-i repete toate cuvintele afectuoase şi tandre pe care Frédérique i le spunea cu privire la Julius. Cea mai arzătoare preocupare a Fredericăi era cum să-şi dovedească recunoştinţa faţă de conte. Ce să facă pentru a-l linişti? Cum să-l răsplătească pentru bunătatea sa?

Şi atunci Samuel i-a răspuns că atîta vreme cît ea va fi la Enghien şi Lothario la Paris, nu-l va putea convinge cu nimic pe Lothario să nu-şi îndrepte calul spre Saint-Denis, în zilele cînd ştia că ea trebuia să vină. Nu-i putea impune vizitiului, doar dacă voia să dea naştere la clevetiri, să nu dea ascultare nepotului

soţului ei, care îl obliga să oprească. Nu-i putea interzice vizitiului să relateze servitorilor contelui despre întîlnirile ei cu Lothario, nici trecătorilor care o vedeau discutînd cu el, – şi nici contelui, aflînd că dispoziţiile sale fuseseră încălcate, să-şi creeze bănuieli nefondate.

Nu exista decît o cale: să pună distanţă între ea şi Lothario.

Dar cum? Să-l roage pe Lothario să facă, din devotament, ceea ce făcuse din disperare, adică să plece din Paris şi să se întoarcă în Germania, pînă ce moartea unchiului său i-ar reda libertatea? Înseamnă să-i distrugă viitorul. Cel mai bine ar fi fost ca Frédérique să plece din Paris împreună cu Julius. Dar de cîte ori îi vorbise soţului ei despre instalarea, împreună cu el, în castelul de la Eberbach, Julius îi repetase ceea ce îi spusese şi la Enghien: nu putea părăsi Parisul din motive pe care îi era interzis să le dezvăluie.

Imposibilitatea de a rămîne la Paris şi imposibilitatea de a pleca – iată în ce situaţie falsă şi dureroasă se afla biata tînără.

În acest punct al povestirii, Samuel se opri ca să cerceteze efectul produs asupra lui Julius. Dar contele era mut, indiferent şi ursuz. Dorind cu orice preţ să-l oblige să vorbească şi să-i smulgă secretul dintre dinţii încleştaţi, Samuel încercă prin reproşuri şi întrebări directe.

— Vă plîngeaţi tot timpul, Lothario şi tu, continuă Samuel. Nu vă gîndeaţi decît la voi şi nu observaţi că exista cineva care era mai de plîns decît voi: Frédérique. Ea trebuia să îndure consecinţele sentimentelor voastre geloase şi violente. Ea, o femeie, o copilă, o biată fiinţă abia ieşită în lume, pură, nevinovată, căreia vă străduiaţi, şi unul şi celălalt, să-i faceţi viaţa mai tristă decît s-ar putea imagina.

Tu, mai ales! De ce erai supărat pe ea? Ţi-era teamă că-l vede pe Lothario? Dar tot ceea ce dorea ea era să-l părăsească şi să pună între ea şi el o distanţă de trei sute de leghe! Tu nu voiai să pleci. Şi nici măcar nu spuneai pentru care motive! Un interes misterios te reţinea la Paris. Cînd ai interese misterioase, care te reţin, în faţa unui rival, înseamnă că nu eşti gelos. La dracu! nu-s un om curios, dar aş da oricît să ştiu ce motiv atît de imperativ te-ar putea împiedica să pleci la Eberbach?

Julius nu scoase nici acum nici o vorbă; îl asculta pe Samuel cu o privire ciudată, rece şi întunecoasă.

Samuel începea să se neliniştească de atitudinea neobişnuită a lui Julius.

Cu toate astea, îşi spunea că era cu totul firesc ca după fapta cumplită ce o săvîrşise să fie atît de absorbit şi de tăcut.

Samuel îşi continuă povestirea:

— Toată încurcătura situaţiei create de Frédérique decurgea din faptul acesta inexplicabil că tu nu voiai sau nu puteai să părăseşti Parisul. De ce te încăpăţînai să rămîi în Franţa? Singura problemă era asta. Cum tu refuzai să spui ce motive aveai, era musai să le ghicesc. Tot cercetînd, cred că le-am găsit.

Dacă nu voiai s-o iei pe Frédérique la Eberbach, o făceai din delicateţe şi din decenţă. Nu voiai să creezi impresia că o răpeşti şi că o asupreşti. Nu voiai s-o îngropi în singurătate, îngrijindu-se de un bolnav. Acelaşi motiv care te împiedicase s-o păstrezi lîngă tine la Paris, te împiedica să te duci cu ea la Eberbach. Îţi repugna să apelezi la dreptul tău incontestabil de a o îndepărta definitiv de Lothario şi de a abuza de dăruirea ei devotată, pentru a o face nefericită.

Devenise limpede pentru mine că acesta era scrupulul care te reţinea. Căci în afara lucrurilor astea, ce te mai leagă pe tine de Franţa? Nu mai eşti ambasador, nu te mai preocupă politica, ai rupt toate relaţiile după ce te-ai îmbolnăvit. Nimic n-ar mai trebui să te reţină la Paris.

Făcînd aceste presupuneri, Samuel nu-l slăbea din ochi pe Julius. Dar nu putu surprinde nici o mişcare, nici un semn, nici o emoţie pe faţa lui înmărmurită.

— Atunci, reluă el, mi-am făcut următoarea socoteală: în realitate, Julius ar fi încîntat să plece în Germania; dar este prea generos ca să ceară şi chiar ca să accepte asemenea sacrificiu din partea Fredericăi. Nu vrea să-i facă din căsătorie un exil.

Pe de altă parte, dac-ar avea motive să rămînă la Paris, de ce nu i le-ar dezvălui Fredericăi? Nu i le dezvăluie, pentru că nu le are.

— Am greşit? întrebă Samuel, privindu-l ţintă şi încercînd încă o dată să-l oblige pe Julius să-i dea un răspuns.

Dar contele von Eberbach nu dădu atenţie nici întrebării, nici privirii sale.

Samuel continuă, explicînd cum ajunsese la concluzia de a o sfătui pe Frédérique să părăsească Enghienul şi Franţa.

Era limpede, aşadar, că Julius n-avea decît un singur motiv plauzibil de a nu voi să plece: delicateţea sa.

Dar dacă Frédérique i-ar fi forţat mîna, dacă ea ar fi luat iniţiativa, dacă hotărîrea venea din partea ei, atunci Julius ar fi fost încîntat şi recunoscător.

Frédérique putea, deci, ieşi foarte uşor din situaţia ei insuportabilă: să părăsească Parisul fără să spună nimic, nimănui, şi să se refugieze la Eberbach, de unde să-i scrie soţului său, chemîndu-l acolo.

Julius nu era chiar atît de bolnav ca să nu poată călători, popasurile zilnice micşorîndu-i oboseala. Şi apoi bucuria de a constata devotamentul Fredericăi, ca şi schimbarea aerului, i-ar fi redat forţele şi tinereţea.

Planul acesata ar fi contribuit la fericirea lui Julius şi ar fi liniştit-o pe Frédérique, pe care n-ar mai fi chinuit-o cu bănuielile şi scenele sale.

Iar Samuel recunoştea că o sfătuise în mod energic pe Frédérique să adopte această cale, singura care ar fi readus pacea în cele două suflete tulburate.

Frédérique şovăise mult timp. Apoi, într-o zi cînd contele von Eberbach o primise mai distant decît de obicei, din milă faţă de el, cît şi din interes faţă de liniştea proprie, se decisese.

Conveniseră să nu-l prevină pe Lothario de teamă să nu le răstoarne planul, şi, de asemenea, ca să-i cruţe tristeţea şi durerea despărţirii.

Samuel scrisese din timp la Eberbach, în numele lui Julius, cerînd să se facă pregătirile necesare în vederea primirii contesei.

De altfel, el trebuia s-o ajungă din urmă la Strasbourg şi să se ducă s-o instaleze.

Nu plecase împreună cu ea, deoarece voia să fie de faţă în clipa cînd Julius îşi dădea seama de plecarea Fredericăi, ca să-l liniştească şi să-i spună totul.

— Cînd am venit ieri şi te-am găsit uşor neliniştit, îi spuse Samuel lui Julius, ştiam că Frédérique plecase şi că n-o să se mai întoarcă. Dar era încă prea devreme ca să te avertizez. Conveniserăm, ea şi eu, că-ţi voi spune despre plecarea ei cît mai tîrziu posibil, cînd ar fi ajuns departe şi tu n-ai mai fi putut trimite după ea, ca s-o readuci. Sacrificiul n-ar mai fi fost real şi sincer, dacă te-am fi prevenit la timp. Mînat de generozitate, te-ai fi considerat dator să lupţi împotriva hotărîrii ei, ai fi obligat-o să se întoarcă, şi ai fi putut gîndi că voise să-şi atribuie meritul unui de-

votament iluzoriu, ca să se amuze. Am vrut ca tu să ştii îndată că hotărîrea ei era adevărată şi irevocabilă.

Forţat, pe neaşteptate, ştii doar, să particip la masa aceea de la Maisons, îmi propusesem să-ţi spun totul ieri-seară. Credeam c-aş putea trece pe aici după cină. Din nefericire, am fost reţinut mai mult decît bănuiam. Nu m-am întors decît foarte tîrziu, noaptea.

Şi de atunci au intervenit o mie de alte mici şi cumplite fatalităţi.

Mai întîi, în zăpăceala mea, am uitat, ieri, să trimit după scrisoarea pe care Frédérique trebuia să mi-o lase, fără adresă pe plic, aşa cum convenisem, ca să-mi indice ora plecării. Scrisoarea, aşa cum văd, a căzut în mîinile tale, şi pentru că nu avea numele indicat pe plic, ai crezut că îi era adresată lui Lothario.

Dac-aş fi bănuit eroarea rezultată din această funestă uitare, aş fi alergat aici, oricît de tîrziu ar fi fost, şi te-aş fi trezit la realitate. Dar cînd mi-am reamintit, azi-dimineaţă, nu mi-am imaginat că lucrul acesta ar putea avea vreo consecinţă gravă, şi mi-am spus că am destul timp să te informez, văzîndu-te.

Azi-dimineaţă am plecat foarte devreme de la Ménilmontant, ca să vin la tine. Altă fatalitate. M-am întîlnit cu cineva care fusese la cina de aseară. Evenimentele politice sînt atît de încordate în clipa de faţă, încît n-am putut amîna un comision important pe care eram însărcinat să-l îndeplinesc. Nu puteam ghici confuzia ta, ci doar neliniştea ta. Ţi-am scris cîteva rînduri ca să te liniştesc. Dar se pare că comisionarul căruia i-am dat scrisoarea s-a înşelat, sau s-a îmbătat, sau a pierdut scrisoarea, deoarece nu ţi-a parvenit.

Cum situaţia politică care mi-a răpit toată dimineaţa, m-a readus spre Ménilmontant, am trecut pe acasă, înainte de a veni aici. Tu tocmai plecaseşi. Marcel mi-a spus că unul din servitorii tăi aduseseră o scrisoare, pe care apoi ai reluat-o; că erai necăjit că nu mă găsiseşi. Am alergat. Daniel m-a informat despre agitaţia ta de ieri. Lucrul acesta nu m-a neliniştit, pentru că eram convins că te voi calma repede. Dar scrisoarea ta, pe care mi-ai citit-o adineaori, mă înspăimîntă. Presimt, bănuiesc, presupun o neînţelegere îngrozitoare, Julius, te întreb încă o dată, ce s-a întîmplat cu Lothario.

— Ţi-am mai spus odată să nu-i mai rosteşti numele, reluă Julius cu un glas strangulat.

Samuel se uita ţintă la Julius.

Acesta ascultase toată relatarea lui Samuel cu un aer trist, îngheţat, mort. Ce se petrecea în spatele înfăţişării acesteia împietrite? Să fie stupoarea care, în urma unor astfel de fapte însîngerate, sfărîmă şi secătuieşte caracterele cele mai ferme? Să fie un gînd ascuns pe care Samuel nu-l putea desluşi?

Degeaba spiona Samuel, faţa de sfinx a lui Julius nu reflecta nici un fel de emoţie.

— Va să zică, reluă impasibil Julius, Frédérique se află acum la Eberbach?

— Da. Vrei s-o avertizez, s-o rechem, să mă duc la ea?

— Nu, mulţumesc, Samuel, fac eu totul. Mi-ai spus ceea ce voiam să aflu. Acum, te-aş ruga să mă laşi. Simt nevoia să rămîn singur.

— Dar, obiectă Samuel, după toate prin cîte-ai trecut astăzi...

— Simt nevoia să mă odihnesc şi să fiu singur, insistă Julius.

— N-ai să-mi spui nimic?

— Nimic astă-seară. Dar în curînd, fii liniştit, vom discuta.

Julius rostise cuvintele acestea pe un ton ciudat, care-l punea pe gînduri pe Samuel.

Dar în faţa insistenţei lui Julius nu putea să mai rămînă.

— Bine, plec, zise el. Pe curînd.

— Pe curînd, zise Julius.

Şi Samuel ieşi.

Are un aer bizar, îşi spunea el, coborînd treptele şi străbătînd curtea. La naiba, este de înţeles. A făcut o crimă. Cînd nu eşti obişnuit cu lucrurile astea! Era întunecat şi ca abrutizat. Poate că avea vreun gînd ascuns. De ce să vrea să rămînă singur, într-un moment cînd, de obicei, te bucuri să ai pe cineva care să-ţi ţină companie? Dacă s-o gîndi să-şi zboare creierii? Ei, dar ştii că n-ar fi o idee rea! Eu nu l-aş învinui deloc, m-ar scuti pe mine de treaba asta. Haide, Samuel, ai dat o dublă lovitură, şi hotărît lucru: evenimentele nu sînt decît preasupusele şi preaumilele slugi ale voinţei umane. Cu un pic de inteligenţă, te poţi lipsi foarte bine de Providenţă!

Vom vedea acum cum a izbutit voinţa şi inteligenţa lui Samuel Gelb s-o apropie pe Frédérique de Gretchen.

X

PE DRUM

În timp ce Julius şi Lothario căzuseră astfel în cursa pregătită de Samuel Gelb, Frédérique, însoţită de doamna Trichter, înainta spre Strasbourg.

Frédérique era tristă şi neliniştită; tristă din pricina lui Lothario, neliniştită, din pricina contelui.

Ce impresie avea să le facă amîndurora, brusca ei plecare? Era convinsă că Lothario suferea şi nu era deloc sigură că contele von Eberbach s-ar bucura. Dacă domnul Samuel Gelb se înşelase? Dacă nu din discreţie şi din decenţă, ci din necesitate, era obligat Julius să rămînă la Paris? Dacă avea, cu adevărat, un motiv esenţial care-i interzicea să părăsească Franţa? N-ar fi, atunci, nemulţumit că se vedea smuls cu forţa din centrul vieţii sale şi din preocupările sale, în ciuda rugăminţilor ei exprimate în mod categoric, cu diverse prilejuri?

Pe măsură ce se îndepărta, se simţea năpădită de regrete şi chiar de remuşcare. Modul în care fugise o tulbura. Se întreba în ce măsură ar fi fost satisfăcute amorul-propriu şi tandreţea contelui von Eberbach, văzînd-o mărturisind, într-un fel, prin însăşi fuga ei, că era obligată să se despartă de Lothario, de parcă n-ar fi fost în stare să-i reziste ştiindu-l aproape, şi că nu putea continua să nu-l vadă în ciuda voinţei soţului său. Plecarea ei îi apărea acum sub o faţetă total diferită, şi ceea ce făcuse din delicateţe pentru conte, i se părea o ofensă faţă de omul care era îndreptăţit să se simtă jignit.

Şi tocmai de aceea îndurerase şi sufletul lui Lothario.

Regreta că nu-i spusese totul contelui von Eberbach, că nu-i vorbise deschis, că nu-l întrebase dacă i-ar plăcea să vină să trăiască la castelul din Eberbach.

— Dar l-aţi întrebat de zeci de ori, îi spunea doamna Trichter,

şi domnul Samuel Gelb v-a explicat de ce contele v-a ascuns adevărata sa dorinţă, de teamă să nu abuzeze de devotamentul dumneavoastră. N-are rost să vă necăjiţi atîta. Nu din capriciu, sau vreo idee nebunească, aţi plecat dumneavoastră, ci după ce v-aţi sfătuit cu bărbatul care v-a crescut, care a fost totdeauna cel mai bun prieten al dumneavoastră, care-l cunoştea pe domnul conte von Eberbach mai bine decît dumneavoastră. Vă îndoiţi cumva de domnul Samuel Gelb?

— Nu, deloc! răspunse Frédérique. Am deplină încredere în domnul Samuel Gelb, care a fost totdeauna bun cu mine. Dar, să vă spun sincer, bună doamnă Trichter, nu sînt obişnuită să călătoresc, mai ales singură. N-am părăsit niciodată Parisul, şi sînt surprinsă, speriată că m-am trezit dintr-o dată singură cutreierînd drumurile.

— Doar cîteva popasuri, zise doamna Trichter, şi scăpăm şi de asta.

Popasurile se succedau şi neliniştile Fredericăi nu treceau. Doamna Trichter se străduia cît putea s-o liniştească.

— Mîine o să vă vină să rîdeţi de temerile de astăzi. În momentul acesta, domnul Samuel Gelb a plecat spre noi. O să-l vedeţi mîine şi vă va aduce veşti despre domnul conte. Atunci, o să vă căiţi că nu v-aţi bucurat de călătoria aceasta încîntătoare, făcută în această plăcută trăsură de poştă. Vedeţi! domnul Samuel Gelb a aranjat atît de bine totul că noi aproape că nu trebuie să ne ocupăm de nimic, că totul este pregătit dinainte, că cei de la popas ne aşteaptă şi că şefii de poştă ne recomandă unul altuia. Şi tot nu sînteţi mulţumită! Domnul Samuel este în stare să ajungă înaintea noastră. Ce-aţi zice, dacă ne-ar deschide portiera trăsurii, chiar dînsul, cînd vom ajunge la Strasbourg? Dacă o întîrzia puţin, vom vizita oraşul. Este locul meu de baştină. Vă voi duce peste tot. Veţi vedea frumoasa catedrală. Dar, pe legea mea, aveţi o figură aşa de tristă de parcă aţi fi trimisă într-o ţară sălbatică. Strasbourgul este un oraş la fel de frumos ca Parisul, m-aţi înţeles?

Dar consolările doamnei Trichter nu izbuteau să risipească norul din ce în ce mai apăsător de pe frumoasa frunte a Fredericăi.

În timpul nopţii ea n-a dormit deloc şi, coborînd gemuleţul pentru ca aerul să-i răcorească puţin fruntea fierbinte, privea tot timpul fantomele negre ale arborilor alergînd de-a lungul drumurilor.

A doua zi, spre ora zece şi un sfert, a simţit deodată o puternică strîngere de inimă. A tresărit ca străpunsă de o emoţie inexplicabilă.

Era exact momentul cînd contele von Eberbach, aflat la ambasada Prusiei, îşi azvîrlea mînuşa în obrazul lui Lothario.

Stranie afinitate! Suferinţa aceasta ciudată durase pînă la căderea nopţii, pînă-n momentul duelului.

Atunci i s-a părut că febra dispăruse brusc şi că bătăile inimii i se opriseră, de parcă totul se sfîrşise.

Căzuse într-un fel de amorţeală din care fusese trezită brusc de către doamna Trichter care o scutura zicînd:

— Să coborîm; am ajuns.

Trăsura de poştă ajunsese într-adevăr la Strasbourg, la porţile hotelului Soarelui, pe care Samuel îl indicase Fredericăi şi unde el trebuia să le aştepte.

Samuel nu sosise. Dar timpul nu era pierdut. Promisese să ajungă seara sau chiar noaptea.

Frédérique n-avea poftă de mîncare. Stăruinţele doamnei Trichter o forţară să înghită cîte ceva. A mîncat puţin şi s-a retras îndată în odaia ei.

A aşteptat pînă la miezul nopţii.

Văzînd că Samuel nu venise, şi cum era obosită de drum şi de atîtea emoţii, s-a culcat şi a adormit.

Neliniştea a trezit-o foarte devreme.

A sunat. Doamna Trichter a apărut.

— Domnul Samuel a sosit? întrebă Frédérique.

— Încă nu, doamnă. Dar v-a trimis o scrisoare.

— O scrisoare? exclamă Frédérique. De ce să-mi fi scris, cînd trebuia să vină dînsul? Daţi-mi-o repede.

Ea luă scrisoarea şi citi cu glas tare:

Draga mea copilă,

Am vrut, aşa cum ţi-am şi făgăduit, să plec în jurul orei prînzului, ca să vă întîlnesc. Dar iată că a apărut o problemă neprevăzută în care sînt implicate toate convingerile mele politice. Voi fi reţinut aici pînă seara tîrziu, sau chiar, poate, pînă mîine. Nu mai aşteptaţi la Strasbourg.

După ce-mi primiţi scrisoarea, continuaţi-vă drumul spre Eberbach, unde sînteţi anunţate şi unde, Frédérique, veţi fi primită ca o regină.

Nu-ţi face griji în privinţa lui Julius. Peste cîteva ore, şi chiar înainte ca el să-şi fi dat seama că ai plecat, îl voi informa despre generoasa hotărîre pe care a luat-o devotamentul tău. Am o speranţă. Cine ştie dacă n-o vrea să plece împreună cu mine, şi să-ţi aducă el însuşi mulţumirile. Iată încă un motiv pentru care merită să mai rămîn la Paris cîteva ore în plus.

Sosind la Eberbach, sau cel mult a doua zi după sosire, vei primi altă scrisoare care te va informa despre tot ce-a fost făcut, spus şi hotărît. Ai grijă de tine. Spune-i doamnei Trichter că mă bizui pe dînsa, şi că va răspunde de cel mai mic accident, sau de cea mai măruntă neplăcere pe care ai avea-o.

Pe curînd.

Prietenul tău,
Samuel Gelb.

— Mă întorc la Paris, zise Frédérique, după citirea scrisorii.

— Cum? exclamă doamna Trichter, mirată. Pentru ce?

— Da, zise Frédérique. Am trecut prin două zile prea rele, ieri şi alaltăieri. Speram ca cel puţin astăzi să vină cineva care să mă liniştească şi să-mi vorbească; dar, deoarece domnul Samuel Gelb n-a venit, mă întorc la domnul conte. Nu mai vreau să fiu lăsată singură. Cereţi să pună caii.

— Voi cere să înhame caii, zise doamna Trichter: dar nădăjduiesc că nu va fi pentru înapoierea la Paris.

— Vreau să-l revăd pe conte cît mai curînd posibil.

— Dar poate că nu întorcîndu-vă la Paris, îl veţi vedea cît mai curînd.

— Unde-aş putea să-l văd mai curînd, dacă nu la Paris?

— Domnul Gelb v-a scris alaltăieri că nu va pleca decît a doua zi dimineaţă şi că domnul conte îl va însoţi.

— A zis: poate, o întrerupse Frédérique.

— Să presupunem că domnul conte îl va însoţi. Întorcîndu-vă la Paris, riscaţi să vă încrucişaţi cu dînşii, şi să căutaţi la Paris o persoană care vă caută la Eberbach.

— Ai dreptate, zise Frédérique descurajată. Dar ce-i de făcut?

— Mai întîi, să mîncăm.

— Dar parcă mi-e foame?

— Domnul Gelb m-a însărcinat să am grijă de sănătatea dumneavoastră; va trebui deci să mă ascultaţi. Şi apoi, după ce vom dejuna, vom face ce a zis domnul Gelb. Vom merge la Eberbach, unde vom aştepta scrisoarea dînsului şi pe domnul conte.

— Daţi atunci dispoziţii, zise biata Frédérique distrusă.

O jumătate de oră mai tîrziu, trăsura de poştă pleca din Strasbourg.

XI

PRIMIRE LA CASTEL

Samuel n-o amăgise pe Frédérique. Era aşteptată la castelul din Eberbach.

Ba chiar, cu acest prilej, servitorii a căror trîndăvie avea să fie tulburată, ţinuseră un consiliu.

Servitorii fuseseră informaţi de căsătoria stăpînului lor. Julius le trimisese o gratificaţie ca să se bucure şi ei de sărbătoare, şi petrecerile şi dansurile, la care fuseseră invitate şi notabilităţile din Landeck, duraseră două zile întregi.

Apoi, servitorii nu se mai gîndiseră nici la stăpînul, nici la stăpîna lor, pînă în ziua cînd scrisoarea lui Samuel i-a anunţat că doamna contesă şi probabil şi contele von Eberbach vor veni să locuiască la castel în timpul sezonului.

Dacă vreun intrus ar fi pătruns, pe neaşteptate, în prima casă răsărită în cale, s-ar fi aşezat la masă, ar fi mîncat cele mai bune bucate şi, după cină, s-ar fi dus liniştit să se culce în cea mai frumoasă odaie, stăpînilor casei li s-ar fi părut un lucru mai puţin insolent şi mai puţin arogant, decît li s-a părut servitorilor de la castel, neobrăzarea contelui şi a contesei de a îndrăzni să vină să locuiască în propria lor casă.

Scrisoarea lui Samuel a fost ca o piatră aruncată într-o mlaştină liniştită stîrnind orăcăiturile tuturor broaştelor. Avusese loc o insurecţie.

Dar un discurs demonstrativ al lui Hans, care era şeful personalului, a înăbuşit revoluţia şi a dărîmat începuturile de baricadă.

Hans a vorbit cam aşa:

— Sigur, este greu, cînd te-ai obişnuit să trăieşti în singurătate şi repaos, cînd ţi-ai cucerit, poate, dreptul de a considera ca al tău un castel pe care proprietarii săi l-au părăsit, cînd ai căpătat

plăcutul obicei de a mînca tot ce este mai bun în materie de fructe şi de legume, vînzînd restul, cînd în sfîrşit te-ai învăţat cu toate plăcerile vieţii de stăpîn, fără să ai şi dezavantajele şi grijile; sigur, este greu să redevii servitor, să asculţi, să te trezeşti şi să te scoli la ora care le convine altora, să găteşti pentru alţii, să culegi fructe pentru alţii, să perii hainele şi să lustruieşti cizmele! Sigur, există şi alte plăceri, decît toate acestea în viaţă. Dar, o, nesăbuiţilor, oboseala aceasta la care vom fi supuşi, nu ne este ea răsplătită? O femeie tînără, care abia s-a căsătorit, este în general risipitoare. Banii îi curg printre degete. Cheltuieli, dărnicii, bacşişuri! Vom munci mai mult, dar vom cîştiga şi mai mult. Sînt destule fructe şi legume, ca să avem şi noi partea noastră, chiar după urma stăpînilor. Ni se vor mări simbriile. Şi gîndiţi-vă, fără să vă pierdeţi cu firea, la ziua fericită cînd contele şi contesa, la sfîrşitul verii, se vor înapoia la oraş, nu înainte de a ne fi copleşit cu daruri, şi cînd vom avea dubla plăcere de a vedea stăpînii plecînd şi banii lor rămînîndu-ne!

Discursul lui Hans obţinu un succes deplin, şi toţi, începînd din acea clipă, lucrară cu cel mai mare zel la pregătirea primirii tinerei stăpîne la castel.

Vestea apropiatei sosiri a noii contese von Eberbach s-a răspîndit repede la Landeck şi în localităţile învecinate.

Îndată ce s-a primit scrisoarea lui Samuel, tot Landeckul era în fierbere şi rumoarea era atît de mare încît ajunsese pînă la urechile lui Gretchen.

Păzitoarea de capre mai resimţise odată o tristeţe amară cînd aflase de a doua căsătorie a contelui von Eberbach. I se păruse atunci că scumpa ei Christiane murea pentru a doua oară.

Dar durerea şi amărăciunea ei crescură îndoit cînd auzi că noua contesă von Eberbach venea să se instaleze în castelul plin de amintirea Christianei. Sosirea unei străine în casa construită pentru Christiane, locuită doar de ea altădată, şi acum de memoria ei, avusese asupra păstoriţei efectul unei necuviinţe şi al unui sacrilegiu.

Pentru ea, castelul era ca mormîntul scumpei moarte; i se părea că era un loc sfînt şi că aparţinea morţii. A introduce în el viaţa, traiul de zi cu zi, interesele mărunte, sărbătorile poate, semăna pentru ea cu violarea unui mormînt.

Nu voia să asiste la lucrul acesta. Îi făcea rău această profanare. Era tocmai în anotimpul cînd obişnuia să se ducă la Paris, ca în fiece an. S-a hotărît să plece în aceeaşi zi cînd trebuia să vină şi noua contesă.

De altfel, călătoria ei era mai necesară ca oricînd. În pofida promisiunii făcute de Frédérique la Ménilmontant, anul trecut, Gretchen nu primise nici o ştire de la ea.

Oare de ce nu-i scrisese? Se temea cumva de străina pe care o vedea apărînd, anual, cîte un sfert de oră, şi care refuza să-şi decline identitatea; sau o uitase, sau era bolnavă?

Trebuia deci ca Gretchen să se ducă să afle ce se întîmplase.

Chiar în ziua în care Frédérique pleca din Strasbourg, Gretchen îi scria lui Gamba că în zece zile va fi la Paris. Se despărţise de capre pe care le încredinţase unei alte păstoriţe şi, cu traista la spinare, pornise la drum, într-o frumoasă după-amiază de mai. Socotise să ajungă, seara, la Heidelberg.

Merse aşa, fără popas, pînă la Neckarsteinach.

Aici se opri să răsufle şi să mănînce o bucată de pîine.

Se aşeză pe o bancă de piatră lîngă hotelul poştei.

În momentul cînd muşca cu poftă din coltucul de pîine, înfometată de drum, auzi un galop de cai şi-şi înălţă capul.

Zări, la vreo sută de paşi un vîrtej de praf, prin care deslueşi îndată o trăsură de poştă.

Se mînie, fără să vrea.

Trăsura de poştă venea de la Heidelberg şi se îndrepta spre Eberbach.

Dac-o fi noua contesă! îşi spuse ea.

Nu mai muşcă din pîine. Îi pierise foamea.

Se ridică să plece.

Trăsura ajunsese la poarta hotelului şi hangiul deschisese portiera.

Gretchen îşi strînse repede băgăjelul.

— Cum se cheamă satul acesta? întrebă un glas de femeie dinăuntrul trăsurii.

— Neckarsteinach, doamnă, răspunse hangiul.

— Sîntem departe de Eberbach?

— Doar cîteva mile.

„Este chiar ea, îşi zise Gretchen. Repede! La drum!"

Şi începu să meargă.

— Doamnele nu coboară? întrebă hangiul.

— Nu, mulţumim, răspunse alt glas din trăsură.

Auzind glasul, Gretchen, care făcuse deja cîţiva paşi, se întoarse brusc.

Se opri lîngă trăsură, privi prin portieră şi exclamă:

— Frédérique!

Frédérique se uită la femeia care-i vorbise şi, la început, n-o recunoscu.

— Şi eu, zise păzitoarea de capre, mă duceam atît de departe, cînd bunul Dumnezeu vă trimite în calea mea! Nu mă recunoaşteţi? adăugă ea.

— Ah! vă recunosc acum, răspunse Frédérique. Aşteptaţi puţin, doamnă, cobor îndată.

Gretchen deschise portiera şi Frédérique împreună cu doamna Trichter coborîră.

— Iertaţi-mă, dragă doamnă, că nu v-am recunoscut îndată, zise Frédérique, strîngînd mîinile femeii. Dar mă aşteptam atît de puţin să vă întîlnesc aici, şi apoi, am atîtea lucruri în cap!

Gretchen păli dintr-o dată.

— Îmi veţi povesti totul, zise ea. Dar este ceva ce vreau să aflu pe loc.

— Da. Ce vreţi să ştiţi?

— Dumnezeule! zise păzitoarea de capre, mi-e teamă de ce-o să aud.

— Vă este teamă, pentru ce? întrebă Gretchen, neliniştită.

— Unde vă duceţi? reluă păstoriţa, abia mai vorbind.

— La castelul de la Eberbach.

— Doamne, Dumnezeule! Vă duceţi din curiozitate, nu-i aşa? sau ca prietenă? Stăpînul castelului l-a invitat pe prietenul său Gelb? Doar în calitatea aceasta veniţi, nu-i aşa?

— Ce vreţi să spuneţi?

— În momentul acesta, servitorii castelului Eberbach îşi aşteaptă stăpîna care trebuie să sosească dintr-o clipă în alta. Vai, nu sînteţi cumva dumneavoastră!

— Ba da, eu sînt, răspunse Frédérique.

— Iisuse, Sfîntă Fecioară, murmură păzitoarea de capre.

Şi, clătindu-se, se prăbuşi pe banca de piatră.

— Ce vi s-a întîmplat? întrebă Frédérique, uluită. Spuneţi-mi, ce aveţi?

— Nimic, răspunse după o lungă tăcere Gretchen, tremurînd din tot trupul. Vă voi spune... vă voi explica... dar nu acum. Nu m-aşteptam la lovitura asta. Îmi va fi imposibil să vorbesc. Mai tîrziu... la castel.

Caii fuseseră schimbaţi şi surugiul aştepta, plesnind din bici, scuturînd din clopoţeii hamurilor.

— Ei bine, întoarceţi-vă cu noi, zise Frédérique. Avem un loc în trăsură. Urcaţi şi apoi o să-mi spuneţi pentru ce vă temeţi.

Gretchen făcu un gest deznădăjduit care părea să spună: Acum, într-adevăr, altceva mai rău nu poate exista. Şi urcă în trăsură, împreună cu Frédérique şi doamna Trichter.

Trăsura porni în galop.

Pe drum, Frédérique, la stăruinţa lui Gretchen, povesti tot ce i se întîmplase în ultimul an.

În fiece clipă păzitoarea de capre o întrerupea prin exclamaţii de uluire şi groază.

— Mi-aţi făgăduit atîta, zicea ea, că o să-mi scrieţi şi că n-o să mă lăsaţi fără veşti! De ce cînd v-am văzut, primăvara trecută, nu mi-aţi povestit despre contele von Eberbach?

— Nu-l cunoşteam atunci, zise Frédérique. Cunoştinţa s-a făcut cu totul pe neaşteptate.

Ea îi relată lui Gretchen cum ajunsese la contele von Eberbach, ca să-i salveze viaţa, cum contele se îmbolnăvise în aceeaşi zi, şi cum obţinuse de la domnul Samuel Gelb permisiunea ca Frédérique să rămînă în vila ambasadei, cum el se obişnuise s-o vadă alături, cum o ceruse în căsătorie şi cum ea acceptase, simţindu-se atrasă de el printr-o simpatie stranie şi inexplicabilă.

— Oh! nu-i nimic atît de straniu şi de inexplicabil, o întrerupse Gretchen. Dar, vă întreb încă o dată, de ce, după toate pe care vi le-am spus, aţi făcut o faptă atît de gravă înainte de a mă fi anunţat? O scrisoare trimisă la Heidelberg, la adresa pe care v-am indicat-o, ar fi salvat totul.

— Lucrurile s-au petrecut atît de repede, că mi-am pierdut capul. Nu trebuie să fiţi supărată pe mine că nu m-am mai gîndit la dumneavoastră; nu mă mai gîndeam nici la mine. Ieşită din bezna mea şi din sărăcia mea ca să mă căsătoresc brusc cu contele

von Eberbach, cu numele său, cu averea sa, cu autoritatea şi vîrsta sa, eram, din toate punctele de vedere, atît de departe de visele mele din ajun, încît înaintam parcă într–o viltoare fără să–mi dau seama unde ajung. Sigur, aveţi dreptate; ar fi trebuit să vorbesc cu dumneavoastră, cu toată lumea; cu contele mai întîi, care este atît de bun şi care n–ar fi dorit nefericirea nepotului său. Dar eram într–atît de tulburată că nu mai ştiam nici eu ce doream, sau dacă doream ceva.

Cînd Frédérique terminase de povestit, se făcuse seară.

Gretchen, pe care cîteva incidente din strania povestire o lăsaseră visătoare, n–a mai întrebat–o nimic pe Frédérique şi nu i–a mai răspuns la întrebări. Prezenţa doamnei Trichter o stingherea, desigur. Biciul surugiului şi clopoţeii cailor era singurul zgomot care se auzea.

— Am şi ajuns? întrebă Frédérique.

— Îndată, zise Gretchen.

Zece minute mai tîrziu, trăsura se oprise în faţa porţilor castelului.

Noaptea era întunecată. La castel nu se vedea nici o lumină şi nici o voce; nimic care să anunţe că doamna contesă era aşteptată.

Poarta se învîrti în ţiţîni şi trăsura intră în aleea ovală care ducea spre peron.

În clipa cînd caii alergau pe sub arbori, o formidabilă salvă de puşti răsună în văzduh; douăzeci de torţe aprinse răsăreau din spatele tufelor şi ale zîdurilor şi un cor intona, într–un glas mai plăcut inimii decît urechilor: Trăiască doamna contesă von Eberbach! Apoi se auzi o nouă salvă, speriind–o pe Frédérique. Servitorii aşteptau înşiruiţi de–o parte şi de alta a peronului.

Hans deschise portiera.

— Vă mulţumesc, prieteni, zise Frédérique. Dar, vă implor, nu mai vreau să aud zgomot de puşti.

Nu termină bine, că a treia salvă, mai asurzitoare decît celelalte, făcu să se cutremure geamurile castelului.

— Doamna contesă, va trebui să ne ierte, zise Hans; sînt oamenii din Landeck, care au crezut că îi fac plăcere, aprinzînd puţin praf de puşcă în cinstea dumneaei. Dar o să le spunem să se oprească.

— V–aş fi recunoscătoare, răspunse Frédérique.

Şi, lăsînd–o pe doamna Trichter să plătească surugiul, ea intră în castel, împreună cu Gretchen.

— Doamna doreşte să ia masa? întrebă bucătarul.

— Îndată, zise Frédérique. Vreau să fiu condusă întîi în camera ce mi s–a pregătit.

O cameristă, nevasta lui Hans, luă o lumînare aprinsă şi o conduse pe Frédérique în camera unde locuise pe vremuri Christiane.

Gretchen urcă împreună cu ea.

— Acum lasă–ne, îi spuse contesa slujnicei.

XII

SPAIMĂ CONTAGIOASĂ

După ce nevasta lui Hans dispăru, Frédérique se întoarse către păzitoarea de capre.

— Sîntem singure. Explicaţi-mi tot ceea ce n-aţi vrut să-mi spuneţi în trăsură. De ce vestea căsătoriei mele cu contele von Eberbach v-a surprins şi întristat atît de mult! Spuneţi-mi.

— Nu aici! zise Gretchen. S-au petrecut în această odaie lucruri atît de groaznice; amintirea lor ne-ar aduce nenoroc. Haideţi în camera de alături.

Şi o conduse pe Frédérique în salonaşul învecinat cu odaia în care Christiane suferise atîta.

— Spuneţi-mi, zise Frédérique. Dar ce palidă sînteţi!

— Eh! pentru că mi-e teamă! răspunse Gretchen.

— Teamă, de ce?

— Dumneavoastră, contesă von Eberbach! reluă ea, fără să răspundă. Ah! este din vina mea! Sînt pedepsită pentru fapta mea! Ar fi trebuit să vorbesc. Dar nu, nu puteam, pentru că jurasem să tac. Ah! Sfîntă Fecioară! cum se poate ca bunul Dumnezeu să împovăreze atîta conştiinţa unei umile făpturi?

— Dar, ce vreţi să spuneţi?

— Frédérique... doamnă... mi-aţi spus un lucru care m-a consternat, dar mi-aţi mai spus şi ceva care mă face să întrevăd un licăr de speranţă. Vă implor să nu vă supăraţi de întrebarea pe care am să v-o pun.

— Oh! nu mă supără decît tăcerea dumneavoastră.

— Mi-aţi spus, în trăsură, că în ziua cînd v-aţi căsătorit cu contele von Eberbach, era bolnav şi aproape să moară; mi-aţi spus că exact în ziua căsătoriei sosise domnul Lothario şi că domnul conte von Eberbach v-a logodit cu nepotul său, declarîndu-vă fiica dînsului şi nu soţia dînsului şi că v-a instalat într-o vilă la ţară, în timp ce dînsul stătea la Paris. Doamnă, iertaţi-mă că vă întreb

aşa ceva, dar o fac pentru liniştea conştiinţei mele; ştiţi cît vă sînt de devotată; călătoria pe care dumneavoastră aţi făcut-o cu trăsura, eu am făcut-o de zece ori pe jos, doar ca să vă întrezăresc o clipă şi să aflu cum o duceţi. Ei bine, ca o răsplată a devotamentului meu şi a oboselilor mele, nu vă întreb decît un cuvînt. Scoateţi-mi sufletul din infern. Doamnă, contele von Eberbach n-a fost niciodată pentru dumneavoastră decît un tată, nu-i aşa?

Frédérique se înroşi.

— Oh! pe mormîntul mamei dumneavoastră, vă implor să nu vă împiedicaţi de un biet considerent de ordin moral; evenimentele sînt prea cumplite, vedeţi şi dumneavoastră, ca să vă mai jenaţi de cuvinte. Contele von Eberbach nu v-a tratat niciodată, nu-i aşa, decît ca pe o fiică? Răspundeţi-mi, ca la Judecata de Apoi.

— V-am mai spus, zise Frédérique cu o jenă care atesta, ca să spunem aşa, veridicitatea cuvintelor: domnul conte era pe moarte cînd s-a gîndit să se însoare cu mine. Am ştiut că, în bunătatea sa părintească, n-a vrut să-mi dea numele său decît pentru a avea dreptul să-mi dăruiască o parte din averea sa. În felul acesta s-a făcut oferta, şi în felul acesta a fost primită. Mai mult, a aflat despre iubirea nepotului său, şi aceasta a fost pentru dînsul un nou motiv de a respecta pactul convenit cu domnul Samuel şi cu conştiinţa sa. Nu l-a încălcat niciodată şi nu mă tem că-l va încălca vreodată. Contele von Eberbach are un suflet prea ales şi prea curat ca să am cea mai mică nelinişte în privinţa aceasta. N-am fost şi nu voi fi niciodată pentru el decît logodnica nepotului său.

— Ah! mulţumesc! exclamă Gretchen. Mi-aţi luat o piatră de pe inimă. Pot să respir iarăşi.

Şi aruncîndu-se în genunchi:

— Fii binecuvîntat, Doamne! Ai cruţat o biată femeie care n-ar fi rezistat acestei ultime încercări.

Se ridică şi sărută mîna Fredericăi.

— Mila lui Dumnezeu ne-a apărat în trecut, zise ea. Dar trebuie să ne gîndim la viitor.

— Viitorul va fi la fel ca trecutul, zise Frédérique. Voi fi fiica contelui von Eberbach pînă în clipa cînd voi deveni soţia lui Lothario. Şi, indiferent ce am în suflet, aş vrea ca momentul acela să sosească cît mai tîrziu. Doresc ca domnul conte să trăiască şi să se vindece...

— Nu! exclamă Gretchen ca o sălbatică. Nu trebuie să se vin-

dece. L-aţi luat de bărbat pentru că era bolnav şi pe moarte; dar nu trebuie să se facă sănătos. Toată liniştea mea s-ar spulbera. Ca să vă decideţi, v-a spus că va muri; ei bine, s-a condamnat singur.

Gretchen rostea cuvintele acestea cu un aer rătăcit şi straniu.

— Să nu mă credeţi nebună, zise ea către Frédérique, care o privea uimită; dar există în adîncul tuturor lucrurilor acestora ceva ce nu pot să dezvălui. Dar dumneavoastră care n-aţi făcut nici un jurămînt şi care n-aveţi secrete îngrozitoare, nimic nu vă împiedică să spuneţi totul. Să nu mai faceţi ca înainte. Tăcerea dumneavoastră a fost cît pe ce să piardă trei suflete, ştiţi asta? Şi de ce aţi venit aici, şi de ce aţi venit singură?

Frédérique îi povesti lui Gretchen despre necazurile pe care le provocase, odată cu primăvara, ciudata ei situaţie între Julius şi Lothario, despre gelozia contelui von Eberbach, despre tristeţea ei văzînd că în pofida bunăvoinţei sale, nu reuşea decît să-i facă să sufere, atît pe Lothario, cît şi pe Julius, şi despre sfatul pe care i-l dăduse Samuel pentru a-l linişti măcar pe Julius, punînd aceste două sute de leghe între ea şi oraşul în care locuia Lothario.

Lothario fiind la Paris şi ea la Eberbach, contele nu s-ar mai fi temut că se întîlnesc.

Venise aici pentru liniştea contelui von Eberbach, care avea s-o urmeze, cu siguranţă, îndată, fericit şi recunoscător.

— Credeţi c-o să vină aici? întrebă Gretchen.

— Îl aştept şi nădăjduiesc, răspunse Frédérique.

— Perfect, zise păzitoarea de capre. Vom vedea. Îi voi vorbi. Dar, Doamne! Doamne! am să pot să-i spun?

— Acum, după ce eu am răspuns la întrebările dumneavoastră, este rîndul dumneavoastră să răspundeţi la ale mele.

Gretchen dădu din cap.

— Cred în afecţiunea dumneavoastră, continuă Frédérique. Mi-aţi dovedit că-mi purtaţi de grijă, şi eu v-am dovedit că mă încred în dumneavoastră. Şi totuşi, eu nu ştiu cine sînteţi, şi n-aţi vrut nici să-mi indicaţi adevăratul dumneavostră nume pentru scrisorile pe care trebuia să vi le trimit la Heidelberg, post-restant.

— Numele meu nu v-ar spune mare lucru. Dacă vreţi să ştiţi, mă numesc Gretchen. Sînt o păzitoare de capre! Asta nu vă lămureşte prea mult.

— Cine sînteţi? insistă Frédérique. Îmi puneţi mereu întrebări, dar nu vreţi să-mi răspundeţi nimic. Vă preocupaţi de mine, de

parc-aş fi fiica dumneavoastră, faceţi anual un drum lung pe jos ca să veniţi să mă vedeţi cîteva minute, şi ceea ce mi se întîmplă vă tulbură mai mult decît pe mine. Din ce pricină, oare? Şi cînd întîmplarea mă aduce departe de locurile unde am fost crescută, cînd, iată, am venit într-o ţară unde nu nădăjduiam să văd nici o figură cunoscută, prima persoană care mi-a ieşit în cale, aţi fost dumneavoastră! Lucrul acesta mi se pare extraordinar! Există, cu siguranţă, între vieţile noastre o legătură pe care nu o ştiu. Ah! vă rog, spuneţi-mi doar un cuvînt: o cunoaşteţi pe mama mea?

— Nu-mi cereţi asta, răspunse Gretchen. În privinţa aceasta am lacăt la gură. Sînt o biată femeie care vă iubeşte şi care a jurat lui Dumnezeu şi morţilor să vegheze asupra dumneavoastră. Nu-mi voi călca jurămîntul acesta, fiţi liniştită; dar nu mi-l voi călca nici pe celălalt. Am jurat să nu spun nimic. Nimeni nu ştie, nici dumneavoastră, nici chiar domnul conte von Eberbach. Morţii vor ridica piatra de pe sicriu şi vor veni să-şi pună mîna lor rece pe buzele mele ca să le împiedice să se deschidă. Şi totuşi, cum să vă salvez, fără să-i spun contelui adevărul? Dacă nu-i dezvălui trecutul, cum să vadă prăpastia? Doamne, îndrumă-mă, căci mi-e frică să nu înnebunesc, şi dacă n-o fac acum, n-o mai fac niciodată. Îmi lipseşte mintea cea bună ca s-o scot pe această copilă din primejdia în care au aruncat-o imprudenţele mele.

Deodată, tînăra contesă scoase o exclamaţie care o trezi pe Gretchen din reveriile sale.

— Ce vi s-a întîmplat? întrbă ea.

Frédérique îi arătă oglinda din faţa ei.

— Mi se pare ciudat, zise ea. Adineaori, privind din întîmplare în oglindă, mi s-a părut că-mi văd de două ori faţa.

Se întoarse spre peretele din faţa oglinzii.

— Ah! era portretul acesta, zise ea arătînd spre portretul sorei Christianei. Dar nu m-am înşelat chiar cu totul! Vedeţi, Gretchen, cum seamănă chipul din tablou cu mine?

— Da! aşa este, spuse Gretchen. Nu remarcasem pînă acum, dar, seamănă; dacă n-ar fi îmbrăcămintea ai fi zis că-i al dumneavoastră.

Şi Gretchen s-a oprit brusc. Frédérique o fixa cu ochi întrebători.

— Mi se întîmplă lucruri atît de stranii, zise ea. Ce-or însemna

toate astea? De ce semăn atît de bine cu portretul acesata? Ştiţi pe cine reprezintă?

— Da, îngînă Gretchen. Este portretul sorei primei contese.

— Al sorei doamnei Christiane? întrebă Frédérique pălind.

— Da, răspunse păzitoarea de capre. Dar de ce v-aţi îngălbenit?

— Mi-e teamă, zise Frédérique, pentru că domnul Lothario este nepotul doamnei Christiane; aceasta este mama domnului Lothario, iar eu seamăn cu dînsa! Gretchen! spuneţi-mi, mama domnului Lothario este cumva şi mama mea?

— Oh, nu, liniştiţi-vă, draga mea doamnă, nu sînteţi sora domnului Lothario.

Frédérique respiră.

— Sînteţi absolut sigură? repeta ea.

— Cea al cărei portret îl vedeţi aici, reluă Gretchen, a murit cu mult înainte de a vă naşte dumneavoastră. Am asistat la moartea ei.

— Mulţumesc, exclamă Frédérique. Văd bine acum că sînteţi cu adevărat prietena mea.

— Ei bine! dacă simţiţi că vă iubesc cu adevărat, vă rog să faceţi doar ce vă spun eu şi să vă lăsaţi condusă de mine, deoarece sînt singura, înţelegeţi, singura pe lume care ştie pericolele ce vă pîndesc şi vă poate feri de ele. Şi totuşi, să nu mă întrebaţi niciodată nimic; să nu încercaţi să aflaţi ce se află în spatele dumneavoastră, în trecutul dumneavoastră, în pruncia dumneavoastră. Din respect pentru ceea ce ar trebui să iubiţi şi să adoraţi, nu încercaţi să dezlegaţi taine pe care nu le veţi putea afla. Pînă în prezent Providenţa v-a protejat şi condus într-un mod miraculos. Lăsaţi-vă pe mîna ei.

— Nici nu doresc altceva mai bun, Gretchen. Dar nu mă pot abţine să nu fiu tulburată de tot ceea ce îmi spuneţi. Ziceţi că mă ameninţă un pericol, dar nu vreţi să-mi dezvăluiţi acest pericol. Dacă nu-l cunosc, cine mă apără de el?

— Eu. Dar făgăduiţi-mi de astă dată că n-o să-mi ascundeţi nimic şi că o să mă preveniţi la timp despre tot ce vi se poate întîmpla.

— Vă făgăduiesc.

— Să nu vă uitaţi făgăduiala, în numele fericirii şi al sufletului mamei dumneavoastră. Îndată ce domnul conte von Eberbach va sosi la castel, sau cînd veţi primi de la Paris vreo veste, oricît de măruntă, să mă chemaţi.

— Unde?

— Servitorii dumneavoastră mă cunosc. Le spuneţi doar să mă cheme; mă vor găsi uşor, iar eu voi veni în fugă. Ne-am înţeles?

— Ne-am înţeles, zise Frédérique.

În clipa aceea, cineva bătea în uşa salonaşului.

— Masa este servită, se auzi glasul doamnei Trichter.

— Mîncaţi împreună cu noi, doamnă Gretchen? întrebă Frédérique.

— Nu, mulţumesc; nu-mi stă în obicei. Am mîncat la Neckarsteinach; şi apoi, caprele mele au nevoie de mine. Le-am încredinţat altei păstoriţe; dar ce fericite vor fi să mă regăsească! Şi nu vreau să le amîn bucuria.

Coborî împreună cu Frédérique şi o rugă să-i mai promită o dată că o va ţine la curent cu totul, apoi o părăsi, după ce îi sărută mîinile.

Cînd Frédérique se înapoie în camera sa, căzu şi ea pradă întrebărilor, copleşită de gînduri şi de tristeţe.

Se simţea cuprinsă de o emoţie stranie, în această ţară necunoscută unde fusese brusc transplantată, în acest castel plin de amintiri sinistre, unde venise să jefuiască amintirea alteia şi unde necunoaşterea locurilor se agrava cu misterul destinului ei.

Oare de ce se îngrozise păzitoarea de capre cînd auzise că Frédérique se căsătorise cu contele von Eberbach? Şi de ce nu se calmase decît în clipa cînd aflase că domnul conte se purtase cu ea ca un tată?

O spaimă inexprimabilă îi strîngea inima.

Singură, în vastul castel populat de amintiri cumplite, căci Lothario îi povestise despre sinuciderea Christianei – simţea cum se învălmăşesc în jurul ei nefericiri, crime... Se gîndea la ce-i spusese Lothario, dar parcă lucrurile acelea o speriaseră mai puţin decît cele pe care nu voise să i le spună Gretchen.

Înconjurată de mobilele străine, întinsă pe patul care nu era al ei, între tapetul şi tablourile de pe pereţi, care o priveau ca pe o străină, nu-şi găsise decît un prieten: portretul mamei lui Lothario. Acum cînd nu se mai temea că imaginea aceea ar fi fost a mamei sale, o iubea. Era fericită că era mama lui Lothario.

Îngenunche în faţa tabloului cu gesturi de afecţiune şi de tandreţe de parcă s–ar fi aflat înaintea mamei sale.

Asemănarea era ca o legătură în plus între ea şi Lothario. Vedea în lucrul acesta un fel de predestinare, de înrudire. Făcea parte de pe acum din familia sa. Era fericită că se înrudea puţin cu această familie, acum cînd îi dispăruse teama că s–ar înrudi prea mult.

Contempla portretul şi–i surîdea, pînă în clipa cînd oboseala drumului îi închise ochii şi–i domoli tumultul gîndurilor provocate de atitudinea rezervată a păzitoarei de capre.

XIII

APARIŢIA

Gretchen nu dormea.

Plecînd de la Frédérique, alergase la păstoriţa căreia–i încredinţase caprele. Aceasta tocmai le băgase la adăpost pentru noapte.

— Nu–i nimic, zise Gretchen, vin mîine să le iau.

Dar în clipa cînd să se înapoieze la cabană, una dintre capre, recunoscîndu–i vocea, începu să behăie de fericire şi le trezi şi pe celelalte.

— Nu vreţi să plec fără voi? zise Gretchen. Bine! fie; vă iau cu mine.

Deschise poarta staulului în care erau închise. Caprele ieşiră repede şi veniră să ţopăie în jurul lui Gretchen.

— La revedere, îi spuse Gretchen păstoriţei. Îţi mulţumesc oricum pentru intenţie, şi ne vom socoti.

Apoi, Gretchen îşi chemă caprele şi–şi reluă drumul spre propria–i cabană.

Sosind, îşi adăposti caprele în scorbura unei stînci – culcuşul lor obişnuit.

Ea, însă, nu intră în cabană.

Merse cu paşi mari printre stînci încercînd să–şi răcorească fruntea cu aerul rece al nopţii.

— Ce va trebui să fac? se întreba ea. Frédérique o să mă anunţe de venirea contelui la castel. Dar să mă gîndesc. La ce–mi va sluji să fiu prevenită? Pot eu să vorbesc? N–am jurat eu să păstrez secretul Christianei înainte ca aceasta să moară? Pot eu să nu ţin jurămîntul făcut unei moarte, şi tocmai–acesteia?

N–ar trebui să juri în faţa nimănui, pentru că nu ştii niciodată ce se poate întîmpla.

Am jurat faţă de aceea care doarme în prăpastie să nu dau în vileag niciodată secretul, nimănui, mai ales lui Julius. Tocmai pen-

tru a ascunde acest secret în faţa tuturor, mai ales a lui Julius, s–a sinucis Christiane. A plătit prea scump această taină, ca să nu–i aparţină. Cît trebuie să fi suferit, dacă şi–a părăsit bărbatul pe care–l iubea, renunţînd atît de tînără la viaţă, aruncîndu–se în prăpastia aceea, unde trupul său, atît de frumos, s–a sfărîmat izbindu–se de stînci! Şi tot sacrificiul să fi fost zadarnic? Să fi sacrificat ea totul, să fi suferit atîta, să fi suportat atîtea, pentru nimic? S–a sinucis ca să–i rămînă onoarea nepătată, şi acum totul să fie inutil?

Nu, aşa ceva nu se poate! Nu eu voi fi aceea care să–i fac de ocară speranţa sinuciderii ei, şi care s–o ucid din nou pătîndu–i reputaţia pe care a lăsat–o.

Şi totuşi, cum aş putea să las să se împlinească fatalitatea care se apropie? Da, domnul conte a respectat–o pînă în prezent pe logodnica nepotului său. Dar era pe moarte, era cu un picior în groapă; sîngele îi curgea rece prin vine; nu mai avea nimic din vigoarea unui bărbat. Şi totuşi, a avut accese de gelozie cînd Frédérique se purta prea intim cu Lothario! Şi lucrurile se agravaseră într–atît încît ea a fost obligată, pentru liniştea contelui şi a ei, să se despartă de Lothario şi să vină să se îngroape aici.

Domnul conte va veni după dînsa.

Cine ştie dacă nu–şi va recăpătă aici sănătatea şi forţa!

Nu, bineînţeles, nu trebuie să se vindece. Nu, Dumnezeu n–o să–i redea sănătatea. Odată cu sănătatea i se vor naşte şi dorinţele. Frédérique este atît de frumoasă, atît de pură şi de încîntătoare! Castă copilă, care se crede în siguranţă, pentru că este logodnica lui Lothario! Bărbaţii, cînd vor o femeie, n–au scrupule; ştiu eu bine! Virtute, crimă, cinste, laşitate, nimic nu mai există atunci.

Ah! mie–mi trebuie altă garanţie, decît asigurarea verbală a bărbatului care iubeşte. Cred că contele von Eberbach este cinstit, în sensul că nu–i în stare să fure; dar îl cred capabil, ca pe toţi bărbaţii, de toate înşelăciunile, de toate infamiile şi de toate josniciile cînd este vorba să seducă o femeie. De altfel, ea este soţia lui, el a luat–o de nevastă, şi oricine i–ar da dreptate.

Atunci, nu–mi rămîne decît o cale: să spun totul. Cu un cuvînt l–aş putea opri pe contele von Eberbach. Îl pot face să dea înapoi, galben şi îngrozit de ceea cé era să comită. Doar un cuvînt, şi totul se va rezolva!

Şi acest cuvînt care ar salva totul, eu am jurat să nu–l spun!

Dar, ia să vedem. Pentru cine tac eu? Pentru Christiane. Sînt oare, convinsă că–i îndeplinesc dorinţa? Dacă ea s–ar putea re-

întoarce, dacă ar fi aici, dacă ar vedea cumplita situaţie în care ne aflăm, ar mai stărui, oare, în păstrarea tainei? N–ar vrea, dimpotrivă, s–o rupă? Ar lăsa–o ea pe Frédérique, o singură clipă, expusă nenorocirii care o ameninţă?

Nu. Cu siguranţă, nu. Atunci, nici o reputaţie şi nici o onoare nu durează; Christiane ar fi prea fericită să se umilească pentru a o salva pe Frédérique; ar spune totul; ar înfrunta nedreapta desconsiderare a lumii şi, mai mult decît atît, durerea soţului ei. Va dezvălui pata de pe cinstea ei, pentru a o feri pe Frédérique să aibă una pe conştiinţa ei. Va plăti cu oprobiul său puritatea Fredericăi.

Dar ceea ce Christiane ar face cu siguranţă, am dreptul să fac şi eu? M–a dezlegat ea de făgăduiala solemnă? Ah! jurămîntul, jurămîntul.

A o lăsa pe Frédérique expusă pasiunii contelui, este cu neputinţă; a–i spune cuvîntul care ar salva–o, este, de asemenea, cu neputinţă.

Cum să procedez?

Între onoarea Christianei şi inocenţa Fredericăi, între crima Fredericăi şi sperjurul meu, ce să aleg?

Şi Gretchen rătăci astfel toată noaptea, frămîntîndu–şi şi răstălmăcindu–şi gîndurile. Zorii o surprinseră, aşezată pe pămînt, cu fruntea sprijinită pe genunchi, cu părul despletit.

Se duse să deschidă ţarcul caprelor şi le mînă pe coastă.

Rămase aici toată ziua, alegîndu–şi de preferinţă locurile de unde putea privi spre castelul Eberbach, spionînd dacă venea cineva şi dacă Frédérique ar trimite vreun servitor după ea.

Seara, s–a înapoiat la cabană şi s–a culcat, în sfîrşit. Trupul nu mai putea purta povara sufletească şi voia odihnă.

A doua zi nu s–a întors la castel.

Aştepta să fie chemată de Frédérique.

Înainte de venirea contelui, sau înainte ca Frédérique să fi primit vreo veste, de ce să se fi dus, şi ce să spună la castel? Frédérique ar fi hărţuit–o cu întrebările şi era inutil să provoace nişte întrebări la care era decisă să nu răspundă.

Aştepta.

Frédérique aştepta, de asemenea. În dimineaţa următoare sosirii, nădăjduise să–l găsească pe Samuel, sau pe Julius, sau măcar o scrisoare. Dar nu sosise nimeni şi nimic.

A doua zi şi în ziua următoare, tot nimic.

Trei zile trecuseră fără să apară nici o ştire.

Nu ştia ce să creadă. Cum de nu sosise măcar un cuvînt din partea domnului Samuel Gelb? Şi cum să-şi explice tăcerea contelui von Eberbach? Era imposibil ca Samuel să nu-i fi spus de ce plecase şi unde se afla.

Atunci, de ce soţul ei nu-i dădea nici un semn de viaţă?

Faptul că domnul conte nu alergase îndată să-i mulţumească şi s-o liniştească, se datora, poate, treburilor sale care-l împiedicau şi-l mai reţineau cîteva zile, dar nu există treburi care să te împiedice să scrii două-trei rînduri unei biete tinere care ţi s-a devotat şi care aşteaptă cuprinsă de neliniştı şi îngrijorare ecoul devotamentului şi al sacrificiului său.

Sau, poate, în loc să fie fericit şi recunoscător pentru plecarea Fredericăi, aşa cum o asigurase domnul Samuel Gelb, contele fusese surprins şi supărat? Îi purta, oare, pică pentru faptul că acţionase fără ştirea lui, ascunzîndu-i o hotărîre atît de decisivă, forţîndu-i mîna şi, într-un fel, voind să-l sustragă cu bruscheţe de la ocupaţiile care, cum îi spusese totdeauna, îl obligau să rămînă în Franţa?

Era, oare, supărat pe ea că-l lăsase astfel, fără să-l consulte măcar, să aleagă între interesele personale şi soţia sa?

Oh! cu atît mai rău, îşi zise Frédérique. Prefer orice, decît această nesiguranţă. Dacă nici mîine n-am nici o ştire, mă înapoiez la Paris. Am greşit că l-am ascultat pe domnul Samuel Gelb, care trebuia să sosească, sau cel puţin să-mi scrie, de îndată ce-ar fi vorbit cu contele. Am să discut cu contele chiar eu. Mai uşor explici de aproape, decît de departe, şi am suferit de ajuns din pricina unei neînţelegeri ca să nu vreau ca neînţelegerile să nu reînceapă.

A doua zi dimineaţa Frédérique a sunat şi doamna Trichter şi-a făcut apariţia.

— Nici o veste?

— Încă nimic.

— Bine. Atunci spune să mi se comande nişte cai. Mă înapoiez la Paris.

— La Paris! exclamă doamna Trichter.

— Da. La Paris. Nici un cuvînt. M-am hotărît.

Doamna Trichter plecă.

Dar reveni aproape îndată:

— Doamnă! o scrisoare!

— Ah! ce fericire, zise Frédérique. Dă-mi-o repede.

Era o scrisoare de la contele von Eberbach.

Frédérique citi:

Draga mea fiică,
Încep prin a-ţi mulţumi...

Frédérique se întrerupse. Era pentru prima oară cînd contele o tutuia. Această schimbare de comportare i se părea stranie.

Continuă:

Încep prin a-ţi mulţumi pentru buna idee a plecării tale. Eşti o fiinţă pură şi devotată ca un înger. Dac-ai şti, scumpa mea fiică, cît mă căiesc pentru supărările pe care ţi le-am pricinuit. Nu ţi-am spus niciodată, şi nici eu n-am ştiut pînă astăzi, cu cîtă dragoste părintească te iubeam. Aş vrea să te revăd, ca să-ţi pot exprima mai bine, tot ceea ce nu ţi-am spus pînă acum. Dumnezeu mă va ajuta să nu mor înainte de a te fi văzut.

Totuşi, trebuie să rămîn la Paris, copila mea dragă, pentru a veghea, desigur, asupra unor lucruri care te interesează. Nu fi neliniştită în privinţa mea. Nu mă simt rău. Nu rămîn, îţi repet, decît pentru a face nişte treburi ce ţi-ar putea grăbi fericirea. Dar iartă-mă că doresc să nu fie o distanţă atît de mare între noi. Neputînd veni eu acolo, te rog pe tine să vii aici.

Să nu crezi totuşi că ai călătorit degeaba. Nu, călătoria aceasta a produs, dimpotrivă, rezultate la care nici unul dintre noi nu se putea aştepta.

Ca să nu înfrunţi, pentru a doua oară, plictiseala de a face singură lungul drum, îţi trimit, ca să te aducă aici, o persoană ce va sosi la Eberbach în aceeaşi zi cu scrisoarea.

Frédérique, îţi recomand să primeşti această persoană ca pe mine însumi. Deşi n-o cunoşti, ea te iubeşte mai mult decît ai crede. Iubeşte-o şi tu.

Şi întoarce-te repede, împreună cu ea, deoarece minutele, pînă la reîntoarcerea ta, mi se vor părea secole.

Tatăl tău, devotat,
Julius von Eberbach.

Frédérique rămase uluită de tonul totodată afectuos şi grav ce se desprindea din scrisoare.

Cu siguranţă, contele îi ascundea ceva. Survenise o întîmplare

oarecare, schimbînd raporturile dintre ei. Tandreţea contelui părea să se fi schimbat total.

Ce putuse s-o facă mai gravă şi mai caldă?

Cui să se adreseze, în această bruscă schimbare a destinului ei?

Frédérique se gîndi la Gretchen.

Îi făgăduise s-o avertizeze îndată ce primeşte vreo veste de la Paris.

Trimise după ea.

Gretchen apăru.

Păzitoarea de capre ascultă lectura scrisorii contelui, fără să scoată un cuvînt.

După terminarea lecturii, rămase visătoare şi cufundată în gîndurile ei.

— Trebuie să reflectez, zise ea, înainte de a vă da un sfat. Persoana aceasta care trebuie să vă ia, va sosi, desigur, în timpul zilei. Vă rog doar să nu plecaţi decît mîine dimineaţă. Eu am să-mi petrec ziua gîndindu-mă la ce trebuie să facem diseară.

Apoi Gretchen plecă.

Mii de gînduri contradictorii i se învălmăşeau în minte. Contele era grav şi părintesc; dar, pe de altă parte, Frédérique îi semnalase această tutuire neobişnuită.

De ce tăcea Samuel? Vechile ei bănuieli cu privire la Samuel Gelb îi reveniră deodată. El uneltise plecarea Fredericăi, fără ştirea lui Julius; cine ştie dacă dedesubtul întîmplărilor acestora, nu se ascundea perfidia şi trădarea acestui suflet hain?

O iubea pe Frédérique, voise s-o ia de nevastă. Se retrăsese cu prea mare uşurinţă şi cu prea mare bunăvoinţă din faţa lui Julius şi apoi din faţa lui Lothario! Că se retrăsese fără gînduri ascunse şi că se devotase în mod sincer, Gretchen îl cunoştea mult prea bine, ca să-şi închipuie aşa ceva. Samuel îi lăsa pe ceilalţi să creadă că se sacrifică, în timp ce, pe ascuns, căuta să reciştige ceea ce părea că cedează.

Un gînd cumplit trecu prin mintea păstoriţei.

Scrisoarea lui Julius nu pomenise deloc numele lui Lothario. Ce s-o fi întîmplat cu tînărul? Această omisiune a numelui lui Lothario, pe de o parte, şi tonul familiar, neobişnuit, pe de alta, ca şi gravitatea aproape tristă a scrisorii – toate acestea nu erau cumva o dovadă că, într-un fel sau altul, contele von Eberbach credea c-o poate trata acum, pe Frédérique, ca pe soţia sa?

Ticălosul de Samuel să fi aranjat fuga misterioasă a Fredericăi, astfel încît să pară că fusese răpită de Lothario?

Ideea unui duel între unchi şi nepot nu-i veni lui Gretchen; dar, poate, contele von Eberbach s-o fi purtat atît de urît cu Lothario, încît într-o clipă de disperare, Lothario ar fi putut face ceea ce Christiane făcuse altădată: să se sinucidă.

Atunci totul s-ar explica, tristeţea scrisorii, omiterea numelui lui Lothario, tutuirea, şi această persoană care venea s-o ia pe Frédérique, cu siguranţă pentru a o pregăti, pe drum, în legătură cu înfiorătoarea veste ce-o aştepta la înapoiere.

Ce să facă?

Adînc tulburată şi ca nebună, Gretchen îşi petrecu toată ziua făcîndu-şi tot felul de proiecte necugetate.

În sfîrşit, odată cu seara, îşi luă o mare hotărîre.

Se ridică deodată, şi fără să se oprească o secundă, de teamă să nu-i piară curajul, se îndreptă direct spre locul unde nu se mai întorsese niciodată timp de optsprezece ani: la Groapa Iadului.

Era o noapte neagră.

Nori grei, întunecoşi, împinşi de vînt, se fărîmiţau în fîşii, ascunzînd razele sinistre ale lunii.

Arborii păreau nişte spectre, cu unduiri lugubre.

Pe măsură ce Gretchen se apropia de cumplita prăpastie, inima i se făcea cît un purice, strînsă, parcă, într-un cleşte.

Ajunsese.

La zgomotul paşilor, sute de corbi, adăpostiţi pe malul prăpastiei, îşi luaseră zborul, învîrtejindu-se şi croncănind.

Dar păstoriţa nu se speria de toate aceste fenomene exterioare. Noaptea din sufletul ei o înspăimînta.

A îngenuncheat.

Apoi a strigat cu glas tare.

— Christiane! stăpîna mea adorată! scumpă moartă, mereu vie în sufletul meu, mă întorc, după optsprezece ani, la prăpastia asta care este mormîntul tău, ca să te întreb ce trebuie să fac şi ca să mă supun gîndului pe care mi-l vei trimite. Christiane! dacă în urma morţilor mai rămîne ceva, dacă sufletul tău mai resimte încă tristeţile celor pe care i-ai lăsat pe pămînt, dacă Dumnezeu, pe care-l imploram, în ziua morţii tale, tot în locul acesta, îi mai poate apăra pe cei buni şi pedepsi pe cei răi, Christiane! Christiane! luminează-mă, dă-mi gîndul cel bun, vorbeşte-mi!

— Gretchen! se auzi un glas în spatele ei.

În acelaşi timp o mînă se sprijini pe umărul păzitoarei de capre.

Gretchen se întoarse îngrozită.

Dar ceea ce văzu, o înspăimîntă şi mai tare.

Chiristiane, da, chiar ea, Christiane, stătea în picioare, la spatele ei.

O rază de lună îi lumina faţa palidă, dar calmă.

Era îmbrăcată în negru. Părea mai mare şi transfigurată

Gretchen încercă să strige, dar nu putu articula nici un cuvînt.

Miraculoasa apariţie reluă cu un glas legănat şi blînd.

— Nu te teme, draga mea Gretchen. Dumnezeu te-a auzit, iar eu te binecuvîntez. Ridică-te, Gretchen, şi vino cu mine.

Ea începu să meargă.

Gretchen se ridică şi o urmă.

XIV

ESEU ASUPRA REMUŞCĂRII

Între timp, Samuel Gelb se întreba dacă într-adevăr urzelile sale produseseră efectul scontat.

Putea el acţiona de aici înainte cu certitudinea că Lothario murise? Aceasta era pentru el problema capitală.

Chiar a doua zi după ce îl văzuse pe Julius înapoindu-se palid şi morocănos, întrebîndu-l unde se află Frédérique şi rugîndu-l să-l lase singur, Samuel se dusese la ambasada Prusiei şi interogase portarul şi servitorii.

Lothario nu fusese văzut din ajun.

Samuel s-a întors apoi la Julius şi, înainte de a intra, întrebase slugile.

Nici ei nu ştiau nimic despre Lothario.

Cu siguranţă, monstruoasa speranţă a lui Samuel Gelb se realizase; Julius îl ucisese pe Lothario într-un duel fără martori.

Şi totuşi, Samuel degeaba spera, îndoielile şi neliniştile îl mai rodeau încă.

Era cu neputinţă să scoată ceva de la contele von Eberbach.

Samuel mai încercă o dată. Dar cînd pronunţă numele Lothario, Julius îi reaminti pe un ton în care desluşeai totodată mînie şi tristeţe, că-l rugase să nu mai pronunţe niciodată acest nume în faţa lui.

Samuel vorbi despre altceva; apoi, după cîteva minute, încercă o aluzie asupra faptelor care trebuie să se fi petrecut la Saint-Denis. Julius însă schimbă îndată firul discuţiei, zicînd că se simţea rău şi că avea nevoie de singurătate.

Samuel se văzu obligat să iasă ca şi în ajun, fără să fi aflat nimic.

Toate acestea erau desigur aparenţele unei remuşcări. Reticenţele lui Julius, suferinţa lui cînd numele lui Lothario apărea în discuţie, nevoia de a-şi ascunde, chiar în faţa celui mai bun

prieten, emoţia pe care numele nepotului său i–o provoca, erau cu siguranţă dovezile grăitoare ale catastrofei.

Şi totuşi, Samuel ar fi vrut să afle ceva mai concret; şi ca să fie sigur de moarte, ar fi trebuit să vadă cadavrul.

Curiozitatea sa lacomă şi pasională se încumetă deci a doua zi la un fel de anchetă destul de primejdioasă.

Începu să dea tîrcoale podului de la Saint–Denis şi vilei de la Enghien, punînd întrebări ţăranilor, hangiilor, luntraşilor. N–auziseră cumva vorbindu–se despre un accident, despre un înecat, despre un mort, sau despre un duel?

Dar nimeni nu înţelegea la ce se referea.

Rămăsese în relaţii bune cu ambasada Prusiei.

În ziua următoare, îl căută pe al doilea secretar şi–l întrebă ce ştia despre Lothario.

Secretarul îi răspunse că nu ştia nimic, dar că ambasadorul ştia şi că–i spusese să nu se neliniştească în privinţa lui.

Iată, în sfîrşit, începutul unei piste.

Samuel se decise să–l întrebe chiar pe ambasador.

Aşteptă momentul cînd ambasadorul era singur şi se anunţă.

Ambasadorul răspunse că era ocupat.

Samuel insistă, zicînd că voia să discute cu Excelenţa Sa despre lucruri foarte grave.

Uşierul îl introduse.

Ambasadorul îl primi distant, rămase în picioare şi nu–l invită să se aşeze.

— Rog pe Excelenţa Sa să mă scuze, zise Samuel, că am deranjat–o. Dar este vorba de o chestiune care mă interesează în mod deosebit, şi care interesează, aş îndrăzni să sper, şi pe Excelenţa Sa.

— Fiţi mai clar, domnule, răspunse glacial ambasadorul.

— De trei zile, un tînăr la care ţineam ca la fiul meu, şi de care Excelenţa Sa părea că era, de asemenea, ataşat, a dispărut.

— Ştiu, răspunse ambasadorul tot pe acelaşi ton. Şi?

— Împrejurări cunoscute de mine, şi care sînt, cred, cunoscute şi de dumneavoastră, mă îndeamnă să cred că tînărului i s–a întîmplat vreo nenorocire. Mi s–a spus că dumneavoastră ştiţi ce este cu el. Mi–am luat libertatea să vin şi să mă informez de la Excelenţa Voastră.

Ambasadorul îl întrerupse, aproape aspru.

— Domnule Samuel Gelb, zise el. Lothario era secretarul meu. Mai mult, ca ambasador, eu reprezint, în Franţa, regalitatea şi justiţia Prusiei şi am însărcinarea să veghez asupra conaţionalilor noştri. Cît priveşte interesele lui Lothario, nu–i recunosc nimănuia dreptul de a fi mai alarmat şi mai curios decît mine şi familia sa. Sînteţi ruda sa? Ştiu că a dispărut, şi totuşi, aşa cum vedeţi, nu sînt emoţionat, nu mă agit şi nu întreb în dreapta şi în stînga, de la servitorii din Paris, pînă la luntraşii din Saint–Denis. Asta–i tot ce vreau să vă spun. Dar nu uitaţi că dacă ambasadorul Prusiei tace, domnul Samuel Gelb are *dreptul* să nu întrebe.

Rostit pe acest ton, cuvîntul *are dreptul* semăna deosebit de bine cu *are datoria*.

Şi cu un semn al capului, ambasadorul îl concedie pe Samuel.

Primirea rece şi distantă a ambasadorului nu–l şocă pe Samuel Gelb. Nu văzu în asta decît nemulţumirea unui om stingherit de atenţia acordată unui secret pe care voia să–l păstreze.

Rezerva sa trufaşă i se păru mai curînd un excelent indiciu. Cu siguranţă, ambasadorul era la curent cu răfuiala, aşa cum fusese la curent şi cu insulta. Totuşi, contele von Eberbach era o persoană prea suspusă prin bogăţia sa şi prin rangul său, şi de asemenea prea aproape de moarte, pentru ca succesorul său să nu vrea să–i cruţe numele de scandal şi de ruşine.

Deci n–avea de ce să se mai îndoiască: Lothario murise.

Căci ce altă explicaţie se putea da primirii reci şi distante a ambasadorului? Dacă Lothario ar fi fost viu, ce l–ar fi împiedicat să i–o spună?

Atitudinea lui Julius, de asemenea, întărea această convingere a lui Samuel.

Cînd Samuel venea să–l vadă pe contele von Eberbach, îl găsea totdeauna trist, resemnat, abătut, cufundat în acea indiferenţă fatală şi ursuză a oamenilor pregătiţi să moară oricînd, şi pe care nu–i mai interesează nimic.

Contele von Eberbach nu mai ieşea din casă şi nu mai primea pe nimeni, cu excepţia lui Samuel.

Cu Samuel, abia schimba o vorbă, asculta sfaturile pe care el i le dădea, nu făcea nici o obiecţie şi părea hotărît să se lase condus şi să nu mai întreprindă nimic din proprie iniţiativă.

Samuel îşi explica această renunţare şi această inerţie prin zguduirea teribilă pe care trebuia s–o fi produs asupra slabei sale

constituţii fapta sîngeroasă. Arcul voinţei sale se sfărîmase, probabil, dintr–o dată. Sufletul unchiului murise din pricina glonţului care–l lovise pe nepot.

Totuşi, Samuel încerca să smulgă cîteva vorbe de la acest spectru uman. Făcea precum chirurgii care, pentru a constata moartea, înţeapă cadavrul.

În seara celei de a patra zile, se afla în biroul lui Julius.

O singură lampă lumina slab încăperea înaltă. Samuel stătea în picioare sprijinit de un secretar Boulle. Julius, pe jumătate întins pe o canapea, era plictisit şi somnolent.

— Ei bine! zise Samuel, ce părere ai despre noile ştiri politice?

Contele von Eberbach îşi înălţă umerii.

— La politică îţi este gîndul, ţie? întrebă el privindu–l fix pe Samuel.

— Numai la politică! Tu refuzi să te mai preocupi, dar o să te oblige ea să te gîndeşti, vei vedea. Ai citit măcar ziarele de azi–dimineaţă?

— Dar ce, eu citesc ziarele? zise contele von Eberbach.

— Bine! atunci te voi trezi eu.

Şi luă de pe o măsuţă *Monitorul,* care zăcea într–un teanc de alte ziare, şi a cărui banderolă, într–adevăr, nu era ruptă.

— Ştii, continuă Samuel, că zilele trecute Camera Deputaţilor a fost suspendată; acum, însă, şi mai bine, s–a dizolvat. Iată decizia apărută în *Monitor.*

— Da? zise Julius indiferent.

— Bineînţeles, ascultă cum s–a întîmplat: Regele a vorbit într–o manieră care n–a plăcut Camerei; Camera a răspuns într–o manieră care n–a plăcut regelui. Atunci regele i se adresează ţării, ca un şcolar care, bătut de colegul său, se plînge profesorului. Bietul Carol al X–lea, încă mai are naivitatea să creadă că ţara îi va da dreptate. Naţiunea îi este mai ostilă decît deputaţii. În Cameră, are împotriva lui două sute douăzeci şi unu de votanţi; în Franţa, are împotriva lui tot poporul. Poporul a putut suporta, dar nu şi accepta o dinastie impusă de prusaci şi de cazaci. Sîngele francez nu–i un botez benefic pentru capetele regale. Alegătorii vor reinvesti aceiaşi deputaţi, dacă nu alţii şi mai violenţi. Şi atunci, ce–o să facă guvernul? Carol al X–lea este prea onest şi prea orb ca să accepte această palmă şi ca să se resemneze în faţa voinţei naţiunii. Dizolvarea Camerei înseamnă declararea războiului. Bravo! Provocările nu se lasă aşteptate şi foarte curînd vom asista la duelul pe viaţă şi pe moarte al regelui cu ţara.

Samuel rostise în mod intenţionat cuvintele *duel pe viaţă şi pe moarte.* Se uită la Julius, desigur ca să vadă ce efect avuseseră asupra lui.

— Te rog, fă lampa mai mică, zise Julius, lumina este prea vie pentru ochii mei obosiţi.

„Asta–i, gîndi Samuel, nu vrea să–i văd pe frunte semnul însîngerat al duelului."

Făcu lumina mai slabă şi încercă încă o dată să–l rănească pe Julius în privinţa opiniilor politice pe care i le bănuia, ca să provoace o discuţie.

— Lucrul cel mai amuzant în toate acestea, reluă el, este aerul speriat şi demn de milă al opoziţiei pe care curtea o crede atît de teribilă, spaima liberalilor de propria lor îndrăzneală. Burghezia vrea într–adevăr să–l tachineze pe rege, dar nu vrea să–l răstoarne. La drept vorbind, mi se pare un lucru excelent că ne ajută să combatem regalitatea. În definitiv, ea are totul: capitalul este în mîinile ei şi, în consecinţă, şi guvernul, deoarece dreptul de alegere aparţine bogaţilor. Ce–şi mai poate dori? Dacă burghezia n–ar fi oarbă, dacă ar fi în stare să vadă încotro merge, s–ar lăsa mai curînd tăiată în bucăţele decît să mai facă un pas în plus.

Căci, în fond, ea nu se teme şi nu–i este frică decît de popor! De–ai şti ce zace în sufletul tribunilor ăstora răzvrătiţi, ce par atît de revoluţionari! Ieri, în faţa mea, Odilon Barrot, cînd cineva i–a spus că la o lovitură de stat trebuie ripostat printr–o revoluţie, protesta şi se îngrozea la ideea chemării poporului în stradă. Totul împotriva miniştrilor, nimic împotriva regelui!

Şi totuşi, vor trebui să ia puterea. Ce–am să mai rîd în ziua cînd, vizînd un portofoliu, vor sfărîma coroana.

Julius părea nepăsător faţă de toate noutăţile astea şi nu răspundea nimic.

— Ia spune–mi, întrebă Samuel, schimbînd brusc subiectul, i–ai scris pînă la urmă Fredericăi?

Julius avu o tresărire imperceptibilă. Dar lumina lămpii era atît de slabă, încît Samuel n–o putu surprinde.

— Da, răspunse Julius, i–am scris azi–dimineaţă.

— Îmi pare bine! reluă Samuel. Cred că începuse să fie supărată pe mine, dar ştii cît sînt de nevinovat.

Îi făgăduisem s–o întîlnesc, sau măcar să–i scriu, îndată ce te informam despre plecarea ei. Dar acum tu nu mai scoţi o vorbă şi nu ştiam ce să–i scriu. Trebuie să fie foarte neliniştită. Şi? ai înştiinţat–o că o să te duci şi tu acolo?

— La naiba, nu, zise Julius. Cum vrei să merg pe drumurile astea? I–am scris să se înapoieze la Paris cînd va voi.

— Nu pari deloc nerăbdător s–o revezi, reluă Samuel, examinînd pe ascuns chipul contelui von Eberbach.

— Te înşeli. Aş fi fericit s–o pot îmbrăţişa. Dar, vezi tu, sînt într–o stare de spirit că nu prea mă interesează nimic. Nu mai am forţă să vreau. Este mult timp de cînd nu mai am decît o dorinţă: să mor. Iar dorinţa aceasta s–a accentuat şi mai mult.

Se ridică de pe canapea.

— Ia spune, Samuel, sînt sigur că acuma tu ştii.

Iar Julius pronunţă aceste ultime cuvinte cu un accent şi o privire stranie.

— Tu trebuie să ştii, cu siguranţă, repetă el; într–adevăr, cînd voi muri?

— Eh! Doamne! răspunse Samuel aproape brutal, ţi–am mai spus de zeci de ori că ai înaintea ta săptămîni, luni, poate, cine ştie? chiar ani. Ceea ce te omoară pe tine, nu este boala, ci oboseala. Nimeni nu poate şti cu exactitate ora. Poţi să–ţi risipeşti restul de energie într–o singură zi, aşa cum îl poţi drămui şi face să dureze, picătură cu picătură. Cînd lampa nu va mai avea gaz, se va stinge, asta–i tot.

— Asta depinde de mine? întrebă contele von Eberbach.

— Bineînţeles. De cine vrei să depindă?

— Oh! nu spun că ar depinde de tine, Samuel.

Şi după o tăcere:

— Dac–ai putea face ceva în privinţa aceasta, Samuel, ceea ce te–aş ruga, n–ar fi prelungirea unei nefericite existenţe ca a mea, inutilă şi sterilă; aş vrea doar să am timp să termin un lucru pe care l–am început, şi apoi sînt gata: moartea poate veni.

— Ce lucru ai început? întrebă Samuel.

— Sînt pe cale să recompensez pe fiecare după cum merită. Fii liniştit, nu vei fi uitat.

Julius rostise cuvintele acestea cu un ton atît de ciudat, încît Samuel nu–şi putu da seama dacă era o promisiune sau o ameninţare.

Dar surîsul încrezător al lui Julius îl linişti îndată.

— Dragă Samuel, continuă Julius cu indiferenţă, nu–mi purta pică pentru starea morocănoasă din ultimele zile. Nu mă părăsi din pricina asta, te rog. Ştiu tot ce–ţi datorez, te asigur, şi cred că voi face tot ce–mi stă în putinţă ca să te recompensez. Fii indulgent şi răbdător cu mine. Ştii că eu am avut totdeauna un caracter indecis şi feminin. Cînd eram tineri, tu mă dirijai, ţi–aminteşti, cred. Erai arbitrul acţiunilor mele, stăpînul gîndurior mele. Ei bine! doresc, vreau, să fie la fel şi acum, ba chiar cu totul, dacă se poate.

Samuel, continuă el, aproape solemn, las în mîinile tale destinul meu, voinţa mea, viaţa mea. Hotărăşte tu pentru mine, acţionează tu pentru mine. Îmi poţi lua viaţa, pricepi? Nu–ţi spun lucrurile astea aşa, ca nişte vorbe în vînt, îţi vorbesc ca un om obosit care ar dori mult ca un prieten devotat sufleteşte şi hotărît spiritualiceşte să–l scutească de responsabilitatea vieţii sale şi a morţii sale.

Ascultă–mă cu atenţie. Dacă vei crede că este mai potrivit să mă ucizi, ca să–mi cruţi restul suferinţelor şi al plictiselilor, voi considera că ai făcut bine şi te voi absolvi total de orice remuşcare şi de orice scrupul. M–ai auzit?

Samuel îl privi pe Julius drept în faţă, ca să vadă dacă vorbele sale nu erau o crîncenă ironie.

Dar Julius, reluă calm şi grav, răspunzînd într–un fel gîndurilor sale:

— Crede–mă, Samuel, niciodată n–am fost mai serios ca acum.

Samuel plecă de la Julius, profund preocupat de spusele acestuia.

„Da, se gîndea el, mergînd pe străzi, remuşcarea uciderii lui Lothario l–a dat gata; nu mai are curaj să trăiască şi, cu fragila lui constituţie, n–are nici curaj să se omoare. Ar vrea să arunce asupra mea responsabilitatea sinuciderii sale. Iar în privinţa delicateţii lui şi a absolvirii pe care mi–o promite, este prea bun cînd crede că mă scuteşte de orice scrupul. Ce, eu am scrupule?

Sărmanul, îşi închipuie că am nevoie de permisiunea lui ca să dispun de el! Îmi aparţine ca inferiorul superiorului, ca materia spiritului, ca animalul omului. Are, cumva, omul nevoie de permisiunea boului sau de a oii? Oh! nu, cu siguranţă, nu scrupulul mă opreşte. Eu nu întreb dacă ceea ce fac este legitim, ci doar dacă este util.

Lothario a murit, este clar. Julius n–o mai are decît pe Fré-

dérique şi pe mine. Testamentul lui trebuia să acorde o mare parte din avere Fredericăi, însă aşa cum mi-a spus adineaori, nu m-a uitat nici pe mine.

De altfel, chiar dacă l-ar lăsa totul Fredericăi, ce-mi pasă? Lothario nemaiexistînd, Frédérique îmi revine mie.

Ea-mi aparţine cu atît mai mult cu cît am avut generozitatea să i-o cedez, şi este legată de mine printr-o dublă recunoaştere. Dublul meu sacrificiu multiplică drepturile pe care le am asupra ei.

Deci, moartea lui Julius mi-o redă pe Frédérique şi prin ea bogăţia.

Aş putea să mă debarasez imediat de muribundul ăsta. Dar, pe de altă parte, dacă mai aştept un timp, mă va scuti, desigur, de plictiseala de a fi contribuit cu ceva. Aşa cum o duce, nu va întîrzia să moară de moarte bună.

Asta-i! poate să mă roage cît o vrea: n-am să mă amestec în moartea lui.

Doar dacă evenimentele politice nu s-or grăbi.

Deoarece trebuie să-mi ating în acelaşi timp dublul scop. Trebuie ca revoluţia care va agita toată Franţa şi Europa să mă găsească îmbogăţit cu milioanele lui Julius, pentru ca cei de la Tugendbund să nu mai aibă ce să-mi pretexteze şi să mă numească unul din şefii lor, adică şeful suprem.

Am zis. Iată planul meu: să fiu pregătit, să spionez ce se pregăteşte în căpăţîna găunoasă a miniştrilor şi în intrigile tenebroase ale conspiratorilor; iar dacă Julius nu are amabilitatea să moară destul de repede, dacă se încăpăţînează, în mod necuviincios să mă facă să mă împiedic de aţa subţire şi gata să se rupă care-l menţine în viaţă, atunci voi izbi cu piciorul în firul acesta de păianjen, şi-l voi sfărîma."

XV

CE S-A PETRECUT LA SAINT-DENIS ÎN ZIUA DUELULUI

Oare Lothario chiar murise, aşa cum presupunea Samuel Gelb? Care era secretul bizarei şi inexplicabilei sale dispariţii?

Ca să răspundem la această întrebare, e necesar să ne întoarcem puţin înapoi, chiar în ziua duelului fatal dintre Lothario şi Julius.

În clipa cînd contele von Eberbach ieşea din ambasadă după ce-i zvîrlise mănuşa în obraz în chiar prezenţa ambasadorului, zicîndu-i să aştepte o scrisoare din partea sa, Lothario resimţise una din cele mai cumplite emoţii din viaţă.

Într-o existenţă pînă atunci atît de plăcută şi de fericită, unde averea, poziţia socială, totul îi surîdea; unde devotamentul chiar fusese o bucurie; unde dragostea n-a fost mai întîi o durere, decît pentru a deveni şi mai încîntătoare şi unde n-avusese tristeţi şi temeri, decît exact atît cît era necesar pentru ca fericirea să fie mai deplină, am putea spune că nepotul contelui von Eberbach aproape nu cunoscuse suferinţa.

Dar nenorocul a făcut ca, într-o bună zi, restanţierul acesta să plătească cu vîrf şi îndesat pentru tot.

Neîndurătorul creditor al tuturora nu-i lăsase răgaz decît pentru a-l ruina dintr-o singură lovitură prin acumularea datoriilor şi a dobînzilor.

Lothario se trezise deodată într-o situaţie cumplită:

Insultat de omul pe care-l iubea şi îl respecta mai mult decît orice pe lume, ultragiat în modul cel mai umilitor, în faţa unui martor, fără ca măcar să bănuiască motivul jignirii!

Plasat între aceste două laşităţi: sau să înghită o ofensă publică şi de neşters, sau să lovească în binefăcătorul său bolnav, în tatăl său muribund! Să fie considerat un om lipsit de curaj sau o rudă fără inimă! Să aleagă între ruşine şi nerecunoştinţă!

Dilemă fatală, impas lugubru, din care nu putea scăpa decît prin sinucidere.

Da, sinuciderea, fu prima idee care-i răsări în minte.

Dar la vîrsta sa! dar cînd era iubit de Frédérique! moartea era o crudă şi îngrozitoare soluţie extremă.

Şi apoi, pînă în ultima clipă, mai exista poate o şansă să se facă lumină. Numai o neînţelegere trebuia să-l fi împins pe contele von Eberbach la această ieşire mînioasă. Contele ar putea să-şi dea seama că era o greşeală oribilă; o întîmplare s-ar putea să-l lămurească. Tebuia să spere pînă la capăt.

După ce Julius plecase ameninţător şi violent, între Lothario şi ambasador, între cel insultat şi martorul insultei, se lăsase o lungă şi dureroasă tăcere.

Gîndurile şi sentimentele pomenite mai sus, se învîrtejeau continuu în mintea şi în inima lui Lothario.

Ambasadorul era îndurerat şi nu ştia ce să spună.

În cele din urmă, Lothario încercă să vorbească.

— Domnule ambasador, zise el, sînteţi un gentilom şi aţi văzut ce s-a petrecut adineaori. Insulta este îngrozitoare. Contele este ca şi tatăl meu. Ce să fac?

— Într-o asemenea situaţie limită, răspunse ambasadorul, nimeni nu poate şi nu trebuie să-l sfătuiască pe altul. Alternativa este prea gravă, ca să-mi fie îngăduit să iau asupra mea asemenea responsabilitate. Vă stimez şi vă iubesc, Lothario. Dar, fiul meu de-aţi fi, n-aş putea să vă spun decît atît. Scrutaţi-vă conştiinţa, şi faceţi numai ce vă dictează ea.

— Ah! exclamă Lothario, conştiinţa mea este împărţită în două, aşa cum îmi este şi inima. Pe de o parte onoarea de bărbat, pe de altă parte recunoştinţa filială.

— Alegeţi, zise ambasadorul.

— Dar pot? Există oare o alegere posibilă între nerecunoştinţă şi laşitate?

— Totuşi, să ne gîndim, zise ambasadorul. Domnul conte von Eberbach nu este nici un om impulsiv nici unul necugetat. Faptul că v-a iubit totdeauna şi v-a considerat ca pe un fiu, o dovedeşte chiar îndurerarea dumneavoastră. Schimbarea atît de bruscă a caracterului său şi a conduitei sale, nu se poate datora decît unui motiv foarte întemeiat.

— Credeţi c-am meritat insulta?

— El crede. Cu siguranţă, nu v-ar fi insultat în felul acesta,

el totdeauna atît de tandru cu dumneavoastră, dacă n-ar fi convins că i-aţi adus o jignire de nereparat. Este o confuzie, sînt sigur.

— Ah! da, îl întrerupse nervos Lothario.

— Ei bine! deoarece-mi cereţi sfatul, sfatul meu este să faceţi totul ca să descoperiţi sursa confuziei. Căutaţi pe cineva care să fie intim cu unchiul dumneavoastră şi încercaţi să aflaţi ce l-a alimentat mînia. De altfel, el nu se va limita doar la atît; vă va cere, poate, o întîlnire; va fi nevoie de martori. Martorii nu vor îngădui un duel, fără să cunoască motivul. Veţi putea afla totul şi-i veţi putea dovedi unchiului dumneavoastră că se înşeală.

— Da. Excelenţa voastră are dreptate. Mulţumesc! Încă nu este totul pierdut. Trebuie să aflu cauza insultei.

Lothario părăsi ambasada, ceva mai liniştit şi urcă în apartamentul său.

Cauza insultei? Poate că scrisoarea contelui von Eberbach i-o va dezvălui.

Aşteptă.

Oricum, aşa cum foarte bine spusese ambasadorul, martorii vor avea dreptul să întrebe pentru ce motiv se duelează, şi mai era încă timp ca totul să se limpezească.

— Aţi primit o scrisoare foarte urgentă, se auzi deodată vocea unui servitor.

Lothario se repezi.

— Poţi pleca, zise el.

Servitorul ieşi. Lothario deschise, îngrijorat, scrisoarea.

Citi:

V-am insultat. Desigur că-mi veţi cere o reparaţie. V-o ofer.

La ora şase, chiar astăzi, să fiţi pe podul de la Saint-Denis. Traversaţi-l, îndreptaţi-vă la stînga şi mergeţi de-a lungul fluviului timp de vreo zece minute. Cînd veţi ajunge în dreptul unei perdele dese de plopi, dacă nu mă veţi vedea, să mă aşteptaţi.

Să veniţi singur. Şi eu voi veni tot singur. Voi aduce cu mine două pistoale. Unul singur va fi încărcat.

Vă voi lăsa libertatea de alegere.

Dacă mă ucideţi, scrisoarea însăşi vă va sluji ca justificare. Recunosc că v-am provocat şi pălmuit, că v-am pus într-o situaţie de absolută necesitate, sub ameninţarea de a fi dezonorat în mod public, şi că eu am hotărît şi am cerut condiţiile duelului.

Dacă vă omor, nu trebuie să vă neliniştiţi de soarta mea, sînt într-o situaţie cînd nu mă mai sperie nimic.

Dar trebuie ca unul dintre noi doi să moară. Măcar unul, poate amîndoi. Sînt prea nefericit şi dumneavoastră sînteţi prea ticălos,

Julius von Eberbach.

Scrisoarea aceasta stinse ultima licărire de speranţă din inima lui Lothario.

Nu spunea nici un cuvînt despre supărarea pe care o avea contele von Eberbach împotriva nepotului său, şi solicitînd un duel fără martori, îl lipsea pe Lothario de orice şansă de aflare a adevărului.

Totuşi, el simţea din ce în ce mai mult că la baza cumplitei situaţii se afla o oribilă confuzie pe care trebuia s-o limpezească cu orice preţ. Degeaba îşi scotocea amintirile, nu făcuse nimic care să îngăduie şi nici măcar să justifice mînia unchiului său.

Greşise, poate, faţă de unchiul său. Logodit şi căsătorit de el cu Frédérique, nu menajase, poate, îndeajuns susceptibilităţile unei situaţii delicate şi cu totul neobişnuite.

Nu respectase, poate, gelozia contelui von Eberbach, nu avusese destulă grijă să nu ofere pretexte bănuielilor lui, nu ţinuse seama de ordinele lui, revăzînd-o pe Frédérique de două sau de trei ori, pe drumul dinspre Enghien.

Dar de la aceste neascultări, scuzabile la vîrsta sa, datorită iubirii sale şi relaţiilor pe care însuşi contele le stabilise între el şi Frédérique, de la aceste chiuluri ale dragostei, la învinuiri reale, la o insultă serioasă, la o injurie care să justifice represaliile contelui von Eberbach, era o adevărată prăpastie. Cu siguranţă nu la astfel de greşeli se referea unchiul său cînd îi atribuia cuvîntul cu care îşi încheia scrisoarea: un ticălos.

Da! dedesubtul lucrurilor acestora se afla ceva, vreo uneltire, vreo trădare! Dar cine să-i dezvăluie mobilul acestei enigme?

Ca să se ducă direct la unchiul său şi să-i ceară o explicaţie, obligîndu-l să spună tot, Lothario nici nu putea să se gîndească. Ar fi însemnat să se expună la noi violenţe în faţa oamenilor care-ar fi fost de faţă, a servitorilor, a întregii lumi. Şi se făcuse şi aşa destulă vîlvă în jurul tristei şi lugubrei întîmplări.

Şi apoi, oricîte sentimente filiale ar fi avut Lothario şi oricît de deznădăjduit se simţea pentru că trebuia să se lupte cu acela care fusese totdeauna atît de bun cu el, era bărbat, şi tot sîngele

i se revolta la gîndul că era obligat să ceară explicaţii unui om care-l pălmuise de două ori într-o singură zi, o dată cu mînuşa şi acum cu această scrisoare.

Cui să se adreseze? poate că domnului Samuel Gelb!

Da, domnul Samuel Gelb le dăduse dovezi de prietenie sinceră, lui şi Fredericăi.

El, care o iubise pe Frédérique, care era stăpînul viitorului ei, subjugînd-o atît prin trecutul ei cît şi prin jurămîntul pe care ea i-l făcuse, avusese mărinimia să renunţe la ea şi să i-o dăruiască lui Lothario. Iar după aceea generozitatea sa nu se dezminţise nici o singură clipă.

Totdeauna lua partea Fredericăi şi a lui Lothario, împotriva ursuzeniilor contelui von Eberbach. Era într-adevăr un prieten de nădejde, care nu l-ar fi dezamăgit într-o împrejurare atît de hotărîtoare.

Pe de altă parte, domnul Samuel Gelb era singurul prieten al contelui von Eberbach; ştia poate cîte ceva; ar putea interveni la nevoie.

Numai el ar fi putut limpezi totul şi apăra totul.

Atunci s-a dus la Ménilmontant. Şi tot atunci Samuel, ascuns şi închis în mansarda sa, i-a comunicat prin servitor că nu este acasă, iar Lothario îi lăsase un bilet în care îi explica buclucul în care intrase, implorîndu-l, dacă se înapoia, să alerge la unchiul său, sau şi mai bine la ambasadă, ca să vadă ce era de făcut în această oribilă situaţie.

Urcîndu-se în trăsură, Lothario avusese o criză de descurajare profundă. Dacă domnul Samuel Gelb nu se înapoia acasă? Şi cu siguranţă nu se va înapoia.

Iar dacă se înapoia, o făcea pentru masa de seară. Şi ar fi fost prea tîrziu.

Unde să apeleze? La Frédérique? Da, dar ar fi însemnat să rişte să-l întîlnească pe contele von Eberbach şi să lase impresia că-l bravează încă o dată. Fără a avea cea mai mică dovadă, instinctul său îl avertiza limpede pe Lothario, că din pricina ei avea loc duelul. Ea îl provocase, deci nu ea ar fi putut să-l împiedice.

Atunci Lothario nu mai ştia pe nimeni..... Ba da, mai era cineva....

Olympia.

Într-adevăr, cum de nu se gîndise în primul rînd la ea? Nu-l

pusese, oare, Olympia să promită că dacă se va afla vreodată într–o primejdie, oricare–ar fi, îi va da de ştire?

Se înşela poate, se încredea, poate, prea mult în influenţa pe care ar avea–o asupra sufletului contelui von Eberbach, dar Lothario nu era în situaţia de a face nazuri în faţa şanselor, sau de a le nesocoti.

Olympia îi vorbise de altfel cu un ton atît de convingător şi părea atît de sigură pe ceea ce spunea, încît, în momentul acela, o crezuse; cu atît mai mult, de ce n–ar crede–o acuma, cînd singura speranţă ce–i mai rămăsese era ea.

Opri vizitiul şi–i comandă să se îndrepte spre cheiul Saint–Paul.

Era ora unu şi ceva, cînd se anunţă la cîntăreaţă.

Văzîndu–l intrînd, Olympia se îngrozi de expresia îndurerată a feţei sale.

— Ce vi s–a întîmplat? întrebă ea, alergîndu–i în întîmpinare.

— Mi–aţi spus să am toată încrederea în dumneavoastră...

— Şi? îl întrerupse ea.

— Ei bine, mi s–a întîmplat o mare nenorocire.

— Repede! spuneţi ce s–a întîmplat? îl întrebă ea îngălbenindu–se.

— Acultaţi, zise Lothario.

Şi, bîlbîindu–se de durere şi de ruşine, îi relată despre insulta publică pe care i–o făcuse unchiul său.

Olympia ascultase consternată, fără să spună o vorbă.

După ce el termină:

— Şi nu ghiciţi cauza mîniei unchiului dumneavoastră? întrebă ea.

— N–am nici un fel de bănuială, zise Lothario. Tot ceea ce îmi reproşez cu privire la dînsul este faptul că, aşa cum v–am spus, m–am întîlnit de două sau trei ori cu Frédérique pe drumul dinspre Enghien, după ce ne interzisese să ne mai vedem singuri. Eu eram călare, ea în trăsură. N–am discutat, de fiece dată, decît vreo cinci minute. Pe cuvîntul meu, n–am altă vină decît asta. Nu este posibil ca pentru atîta lucru unchiul să fie atît de pornit împotriva mea.

— Ah! murmură Olympia, aici este mîna lui Samuel Gelb.

— Domnul Samuel Gelb n–are nimic împotriva noastră.

— Desdemona şi Cassio sînt inocenţi, răspunse cîntăreaţa, şi

totuşi Iago, cu un cuvînt, îl împinge pe Othello să–i ucidă. V–am spus să n–aveţi încredere în omul acesta.

— Dar ce–ar avea împotriva mea? întrebă Lothario.

— Oamenii răi n–au nevoie de motive ca să urască. Răutatea lor le este suficientă. Şi apoi, dumneavoastră i–aţi luat femeia pe care o iubea.

— Nu eu i–am luat–o, el mi–a dat–o. Dacă ar fi furios că viitorul Fredericăi îmi aparţine, avea un mijloc foarte simplu de a face să nu fie a mea, s–o păstreze pentru el.

— Uneori dăm şi apoi regretăm ceea ce am dat. De altfel, avusese poate anumite motive pe care noi nu le ştim. Iau asupra mea sarcina de a lumina urzelile astea tenebroase. Dar, ce să mai vorbim! îl cunosc bine şi îl cunosc şi pe contele von Eberbach. Şi sînt sigură că în mînuşa care v–a lovit în obraz, a fost mîna lui Samuel Gelb.

Lothario şovăia în faţa unei convingeri atît de ferme.

— Credeţi–mă, insistă ea. Există nişte lucruri pe care n–are rost să vi le spun şi care v–ar lămuri pe deplin. Dar, în momentul de faţă, esenţialul nu este să ştiu de unde vine lovitura, ci să o evităm. De cînd aţi primit scrisoarea unchiului dumneavoastră, aţi mai întreprins ceva?

Lothario povesti despre vizita sa la Ménilmontant şi despre biletul pe care–l lăsase acolo.

— Va să zică, la el v–aţi gîndit în primul moment! izbucni ea. Dar, n–are a face! Nu este momentul protestelor şi nici al reproşurilor. Încă mai avem timp. Nu vă necăjiţi. Vă mulţumesc că aţi venit. Vă voi salva şi îl voi salva şi pe contele von Eberbach. Vă iubesc ca pe fiul meu, iar pe el.... va afla îndată cît de mult îl iubesc.

— Mulţumesc. Mulţumesc, doamnă.

— Ah! reluă ea. Salvarea voastră, a amîndorura, mă va costa scump, dar sacrificiul pe care mereu l–am amînat şi pe care nu voiam să–l fac decît cînd nu va mai exista altă cale, îl voi face, chiar de–ar trebui să mor.

— Nu, doamnă, zise Lothario, n–aş vrea ca salvarea mea să fie răscumpărată la un asemenea preţ.

— Lasă–mă pe mine, băiete. Lasă–l pe Dumnezeu, care este implicat în toate lucrurile astea. Să analizăm şi să vedem ce avem de făcut. La ce oră spuneţi că v–a dat întîlnire contele von Eberbach?

— La ora şase.

— Bun! Pînă la ora cinci, cînd trebuie să plecaţi, mai avem destul timp. Avem în faţa noastră trei ore de răgaz şi de reflecţie. În aceste trei ore puteţi face ce veţi voi! Să ieşiţi, să vă plimbaţi, să vă întîlniţi cu prietenii, să vă faceţi treburile fără să vă frămîntaţi, fără să vă neliniştiţi, ca şi cînd nimic nu s–ar fi întîmplat. Ah! vă asigur că dintre noi doi, cel care va trebui să tremure, să se teamă, să sufere, nu veţi fi dumneavoastră. Dar n–are a face! ora trebuia să sosească; a sosit.

— Ce fel de oră? întrebă Lothario, mirat.

— Veţi afla. Deci, duceţi–vă să vă plimbaţi prin soare. În tot acest timp, eu voi gîndi, voi reflecta, mă voi ruga, mai ales. La ora cinci veţi reveni aici, iar eu vă voi spune ce–am hotărît. Dar vă rog să fiţi absolut liniştit: începînd cu acea oră, nu va mai exista nici un pericol pentru dumneavoastră.

— Vai! doamnă, zise Lothario, neştiind ce să creadă.

— Ah! reluă ea, nu–i nevoie să vă previn că dintre prietenii pe care îi puteţi vedea, îl exclud pe domnul Samuel Gelb. Aţi făcut deja o foarte mare imprudenţă, ducîndu–vă în Ménilmontant. Din fericire, nu l–aţi găsit. Să nu vă întoarceţi nici la ambasadă, biletul dumneavoastră l–ar îndemna să vină, poate, acolo, şi v–ar da cine ştie ce sfat perfid care ar compromite totul. Îmi juraţi, nu–i aşa, că n–o să vă duceţi să–l vedeţi şi că veţi face totul ca să–l evitaţi?

— Vă jur.

— Bun. Acum puteţi pleca. La ora cinci. Să fiţi punctual.

— La ora cinci.

Lothario ieşi, liniştit, fără să vrea. Certitudinea Olympiei se răsfrînsese în cele din urmă şi asupra lui.

La ora cinci fix urca din nou scara Olympiei.

O găsi gravă şi tristă.

Reîncepu să se neliniştească; ea îi observase starea sufletească şi îi zîmbise.

— Nu vă fie teamă, zise ea. Sînteţi salvat. Nu viitorul dumneavoastră mă întristează.

— Este vorba, cumva, de al dumneavoastră?

Ea nu răspunse.

— Aveţi o trăsură în curte, nu?

— Da.

— Perfect. Să mergem.

— Veniţi cu mine? întrebă el mirat.

— Da, plecăm împreună. Ce piedică vedeţi în asta?

— Păi, mă duc la întîlnirea cu contele!

— Foarte bine! Nu pe dumneavoastră îl va întîlni contele acolo, ci pe mine.

— Este imposibil! interveni Lothario.

— De ce imposibil?

— Pentru că aş avea aerul că fug, că mi–e teamă, că trimit o femeie în locul meu ca să înduioşez un adeversar; pentru că domnul conte m–ar dispreţui; pentru că m–aş dezonora! Nu, nu se poate!

— Onoarea dumneavoastră! zise Olympia. Ţin la ea mai mult decît ţineţi dumneavoastră. Ascultaţi, Lothario. Vă vorbesc foarte serios. Am cunoscut–o pe mama dumneavoastră, pricepeţi? Ei bine, în numele mamei dumneavoastră vă vorbesc eu acum. Pe memoria mamei dumneavoastră, vă dau cuvîntul meu, că onoarea dumneavoastră n–are ce pierde în ceea ce vă propun eu. Mă credeţi acum?

— Doamnă, zise Lothario, şovăind şi tremurînd.

— De altfel, continuă ea, veţi fi acolo. Veţi rămîne în trăsură, la cîţiva paşi de locul unde voi vorbi cu contele. Dacă dînsul, după toate cîte îi voi spune, nu va alerga spre dumneavoastră şi nu vă va mulţumi, sînteţi liber să apăreţi şi să rezolvaţi problema cum vă va dicta onoarea. În felul acesta, nu vă veţi mai împotrivi să merg împreună cu dumneavoastră, sper?

— Doamnă, aici nu este vorba de compromisuri sau de vicleşuguri femeieşti. Sper că nu mă amăgiţi cînd spuneţi că mă salvaţi? Doamnă, pe tot ce aveţi mai scump pe lume, juraţi–mi că, dacă nu–l liniştiţi pe conte, voi putea lupta cu preţul vieţii împotriva furiei sale!

— Da, bineînţeles; pe tot ce am mai scump pe lume, vă jur, Lothario.

Lothario tot mai şovăia.

— Să mergem, totuşi, zise el cu regret parcă. Îndoielile îţi cer ore, iar noi n–avem decît minute.

Urcară în trăsură şi porniră repede spre Saint–Denis.

Pe drum, însă, îndoielile îl asaltară din nou pe trufaşul tînăr. Să trimiţi o femeie în locul tău, pentru o afacere care nu se putea încheia decît între bărbaţi, i se părea un lucru respingător şi deloc potrivit caracterului său.

— Dragul meu copil, zise Olympia, uitaţi că împrejurările prin

care trecem sînt cu totul neobişnuite. Vai, situaţia noastră, a tuturora, este mult mai neobişnuită decît vă puteţi imagina! Nu este momentul să vă împiedicaţi de susceptibilităţi mărunte. Este vorba aici despre ticăloşii unice, înţelegeţi? Gîndiţi-vă de cîte ori lipsa dumneavoastră de încredere nu v-a întunecat fericirea. Dacă i-aţi fi vorbit contelui von Eberbach sau mie, despre dragostea pe care i-o purtaţi Fredericăi, acum aţi fi fost căsătorit cu ea, şi nici unul din aceste sinistre evenimente nu s-ar fi întîmplat. Să nu recădeţi în aceeaşi greşeală. În numele fericirii dumneavoastră, încredeţi-vă în mine!

— Da, zise Lothario, dar este ceva mai presus decît toate raţionamentele: contele von Eberbach mi-a dat o întîlnire şi va crede că n-am venit.

— Nu va crede, răspunse cîntăreaţa. Primul lucru pe care i-l voi spune va fi că vă aflaţi acolo aproape, la ordinele lui.

— Aşa o să-i spuneţi mai întîi, da? Mi-o repetaţi? Vă mai juraţi o dată?

— V-o jur. O, fiul meu! aflaţi că onoarea şi fericirea dumneavoastră sînt, în momentul de faţă, unicul interes al vieţii mele.

Sosiseră la pod.

— Am ajuns, zise Olympia. Unde este locul întîlnirii?

— La stînga, zise Lothario, pierit. Trebuie să mergem zece minute. Pînă la o perdea de plopi.

— Bine.

Olympia ciocăni în gemuleţul din faţă ca să oblige vizitiul să oprească.

— Dumneavoastră veţi rămîne în trăsură, zise ea. Eu mă duc pe jos.

Şi fără să-i lase lui Lothario timp de gîndire şi de repetare a obiecţiilor, Olympia coborî şi-i spuse chiar ea vizitiului s-o ia la dreapta, la o sută de paşi depărtare de pod, şi să aştepte.

— Succes! îi strigă ea lui Lothario, şi cu siguranţă ei însăşi.

Lothario rămase copleşit, pierdut, cu capul între mîini, într-un colţ al trăsurii.

Olympia îşi continuă drumul de-a lungul Senei.

Ziua se stingea. Amurgul unduia apa cu sclipiri vii şi întunecate totodată, care uneau într-o singură zbatere ziua cu noaptea.

Aerul cald se tempera de răcoarea serii. Codobaturile, pe care apropierea Olympiei le stingherea, fără să le sperie, îşi luau zborul

şi se aşezau ceva mai departe. Păsările-n cuib uşor aţipite, mai ciripeau încă plăcut în copacii de pe mal.

Olympia merse repede, aproape fără să se mai gîndească, pînă la perdeaua de plopi.

Privi împrejur. Contele von Eberbach nu sosise.

Zări un golfuleţ umbrit de cîteva sălcii. Se aşeză pe iarbă. Aştepta, privind fără să fie văzută.

O emoţie aprigă îi spărgea parcă inima în piept.

A sosit ora! murmură ea.

Deodată tresări.

Un bărbat înfăşurat într-o mantie largă, înainta încet pe mal, căutînd cu ochii împrejur.

Cînd bărbatul nu mai fu decît la doi paşi distanţă, ea se ridică brusc.

XVI

CÎND OLYMPIA ÎI SPUNE LUI JULIUS CINE ESTE

— Olympia! exclamă contele uluit.

— Chiar eu, zise Olympia înaintînd. Nu vă aşteptaţi să mă întîlniţi aici.

— Nu ştiam nici măcar că sînteţi în Franţa, răspunse Julius. Dar, reluă el, revenindu-şi, ce căutaţi în locurile astea? Ştiaţi că o să fiu aici?

— Ştiam.

— Înţeleg atunci, zise contele, a cărui frunte se întunecă.

— Ce înţelegeţi? întrebă ea.

— Înţeleg că cel pe care trebuia să-l găsesc aici, a încercat să vă trimită la întîlnire, ca să încerce o împăcare, sau ca să ceară o iertare, pe care n-o va obţine. Sînt supărat pe el şi-l consideram măcar un om de cuvînt.

— Nu de iertare are dînsul nevoie, răspunse grav Olympia, ci de scuze.

— De scuze, el! Ticălosul! izbucni Julius. Ah! Bine a făcut că n-a venit să-mi spună lucrurile acestea chiar el; n-aş fi avut răbdare să-l las să termine. Dar să nu creadă cumva că mi-a scăpat, laşul! Voi şti eu să-l găsesc.

— Nu-i nevoie să-l căutaţi prea departe. Se află aici.

— Unde?

— La cinci minute depărtare. A vrut să vină, dar eu l-am obligat să aştepte. După ce voi termina ce am de spus, va fi la ordinele dumneavoastră, dacă mai stăruiţi în planurile dumneavoastră.

— Dacă mai stăruiesc?

— Dar n-o să mai stăruiţi, după ce mă veţi auzi.

— La urmă va fi ca şi înainte. Ascultaţi, doamnă, orice discuţie este de prisos. Nu-i o chestiune care priveşte femeile. Vă mulţumesc pentru osteneala pe care v-aţi dat-o, dar dumneavoastră

nu puteţi interveni în problema aceasta, cu absolut nimic. Totul este hotărît. Dacă cel pe care-l aştept se află într-adevăr acolo, cel mai simplu ar fi să apară îndată, şi singurul serviciu pe care ni l-aţi putea face, amîndurora, ar fi să ne scutiţi de aşteptare şi de plictiseala unei întîrzieri nemotivate.

— Doriţi să vă duelaţi cu nepotul dumneavoastră, zise Olympia, pentru că îl credeţi vinovat faţă de dumneavoastră. Şi dacă nu este el vinovatul?

Contele von Eberbach înălţă din umeri.

— Dacă vă aduc dovada? insistă cîntăreaţa.

— Dacă nu-i el vinovatul, atunci cine să fie?

— Cine? Samuel Gelb.

Deşi nu se aştepta deloc la un astfel de răspuns, Julius rămase uluit de claritatea şi certitudinea acuzării.

Dar după ce mai reflectă:

— Samuel? Ei, lăsaţi-o baltă! E uşor, cînd eşti bănuit, să arunci vina asupra altuia.

— Nu Lothario îl acuză pe Samuel Gelb, ci eu.

— Iertaţi-mă, dar nu vă cred, doamnă, zise contele.

— Vă repet că am dovezi, răspunse Olympia.

— Nu vă cred. De cincisprezece luni, Samuel nu m-a părăsit nici o clipă; şi n-a precupeţit niciodată să-mi arate prietenia, abnegaţia şi devotamentul său. Înainte de a-l bănui pe el, m-aş bănui pe mine.

— Ascultaţi, Julius, zise Olympia cu un glas grav şi aproape trist, noaptea nu se va lăsa decît peste o oră. Peste o oră vă veţi putea foarte bine duela cu Lothario. Va fi încă lumină şi, de altfel, pentru o înfruntare la o distanţă foarte mică ajunge şi licărul stelelor. Acordaţi-mi această oră. Am fost mult timp separaţi, mai mult decît vă puteţi închipui.

Dumnezeu, vă jur, este acela care ne-a prilejuit această întîlnire, aici şi acum, în această singurătate tăcută, în faţa naturii, avînd martori doar copacii şi fluviul. Da, într-un loc cum este acesta, doream eu să vă vorbesc despre lucruri care-mi apasă sufletul de ani şi ani de zile.

Julius, acordaţi-mi această oră. Şi între noi, de asemenea, va avea loc un duel, un duel suprem şi teribil, din care amîndoi vom ieşi cu inimile şi mai moarte decît dacă le-ar fi străbătut glonţul pistolului. Este o clipă solemnă pentru amîndoi, vă jur, Julius, trebuie să-mi acordaţi această oră.

Se aşezase, parcă implorînd, pe o bancă naturală formată de o moviliţă acoperită cu iarbă. Îşi scosese pălăria de pe cap. Pletele îi cădeau peste obrajii palizi.

Prinsese mîinile lui Julius şi le strîngea tremurînd. Vorbea cu atîta emoţie şi înfrigurare, şi era atît de frumoasă, în lumina confuză a crepusculului, semănînd atît de tare cu Christiane, încît Julius se simţi subjugat şi parcă vrăjit.

O oră numai, repeta ea, şi apoi, Julius, veţi face ce veţi voi

— O oră, fie, consimt, doamnă.

— Mulţumesc, prietene.

Linişte deplină în jurul lor. Păsările înseşi nu mai ciripeau decît rar, simţind că le cuprinde somnul. Tăcerea şi melancolia serii îi învăluiau pe Julius şi pe Olympia.

La picioarele lor, valul atingea malul într-o îmbrăţişare veştedă, iar deasupra capetelor, briza unduia uşor frunzele plopilor.

Olympia vorbi:

— Da, zise ea cu o amărăciune melancolică. Samuel Gelb este prietenul dumneavoastră; nu v-a părăsit de cincisprezece luni; v-a îngrijit, vindecat, căsătorit, înconjurat. Iar eu v-am părăsit brusc, fără să-mi iau rămas bun; v-am sacrificat în schimbul muzicii, al operei, al unui rol, ce ştiu eu? Ei bine! Samuel Gelb vă trădează, înţelegeţi, iar eu, vă iubesc.

— Dumneavoastră, mă iubiţi! zise Julius neîncrezător.

— Da, şi aşa cum nici o femeie nu v-a mai iubit vreodată.

— Iată ceva cu totul nou pentru mine, reluă el.

— Sau foarte vechi. Dar omul uită atîtea cît trăieşte! Nu sînt supărată din pricina asta. Sînt ani de cînd vă iubesc!

— Ani! Pînă acum optsprezece luni nu ne-am întîlnit însă niciodată!

— Credeţi? reluă Olympia. Biet destin uman! Există totdeauna în trecutul nostru lucruri pe care nu le-am ştiut şi lucruri pe care le-am uitat. Lăsaţi-mă să vă reamintesc ceea ce aţi uitat, şi apoi vă voi spune ceea ce n-aţi ştiut.

Cînd, şi în ce împrejurări m-aţi văzut, cunoscut şi iubit, veţi afla îndată. Dar fără să ne avîntăm prea mult în trecut, vă amintiţi oare de primul an cînd aţi venit la curtea din Viena?

Vă închinaseţi viaţa plăcerilor, risipei, cheltuind în dreapta şi în stînga, lăsîndu-vă pradă nebuniilor de tot felul.

Aveaţi o sete nedomolită de emoţii, de pasiuni, de zgomot. Părea că erau adunate în dumneavoastră toate instinctele plăcerii,

care, comprimate un timp într-o tinereţe sobră şi castă, explodaseră brusc, răspîndind în toate colţurile oraşului scînteile sufletului dumneavoastră.

În vîrtejul furtunos care vă mîna necontenit de la un exces la altul, n-aţi putut observa, în umbră, alături de existenţa dumneavoastră plină de strălucire, o biată făptură umilă şi tristă care vă pîndea, zi şi noapte, cu durerea în suflet.

Acest mohorît martor al petrecerilor dumneavoastră diabolice, eram eu.

— Dumneavoastră? o întrerupse Julius. Dar sînt şaisprezece sau şaptesprezece ani de atunci.

Olympia continuă, fără să răspundă direct la exclamaţie:

— Iubeaţi, pe vremea aceea, o dansatoare italiană de la Teatrul Imperial, numită Rosmonda. Vă spun numele ca să vedeţi cît de bine îmi amintesc.

Ea refuza să vi se supună; dar dumneavoastră nu eraţi omul care să cedeze sau să dea înapoi în faţa vreunui scrupul, nici al celuilalt, nici al dumneavoastră.

Într-o seară, la teatru, Rosmonda dansa. Eraţi în loja dumneavoastră din faţa scenei. În clipa cînd baletul era pe punctul de a se sfîrşi, v-aţi ridicat în picioare, şi de acolo, cu glas tare, în faţa întregii săli, aţi interzis ca cineva, indiferent cine ar fi, să arunce flori sau coroane de flori Rosmondei.

Tînărul conte de Heimburg, care se afla în loja din faţa dumneavoastră, n-a considerat că trebuie să ţină seama de somaţie şi a zvîrlit un mare buchet.

A doua zi l-aţi rănit grav în duel.

La reprezentaţia următoare, nu i s-au mai aruncat flori Rosmondei; dar publicul, înţelegînd că sub această persecuţie se afla iubirea şi că o prea mare ascultare v-ar putea nemulţumi, a fluierat cumplit dansatoarea.

Rosmonda s-a înapoiat în cabina ei şi a trimis să vă cheme.

A doua zi, la teatru, aţi dat semnalul aruncării buchetelor, şi a urmat o ploaie de flori.

Am asistat la această aventură. Dar iubirea aceasta nu putea fi decît un capriciu. N-am deznădăjduit.

Ceea ce nu înseamnă că, dincolo de acest scandal, nu făceaţi o curte asiduă ducesei de Rosenthal.

Ducesa era cunoscută ca o virtuoasă dispreţuitoare şi mîndră. A aştepta ca împotrivirea ei să se stingă, nu intra în obiceiurile

dumneavoastră. De altfel, după scandalul de la teatru, avea un pretext de necombătut. Într-o noapte, aţi escaladat balconul, aţi spart fereastra şi aţi pătruns cu forţa la ducesă, ca un hoţ, neieşind decît dimineaţa, ca un învingător.

Dar iubirea aceasta nu putea fi decît vanitate. Mai aşteptam încă.

Se afla atunci, lîngă Poarta Carintiei, o prăvălioară unde se vindeau, după moda nemţească, prăjituri şi cafea. Această prăvălioară era proprietatea unei tinere femei de abia douăzeci de ani, văduvă, cu o fetiţă blondă de cincisprezece sau şaisprezece luni. Negustoreasa era încîntătoare. Se numea Berthe şi era poreclită, contrar reginei din legendă, Berthe cu picioarele mici.

Toată lumea discuta despre frumuseţea ei, nimeni nu vorbea despre cochetăria ei. Era totodată atrăgătoare şi severă; rîzătoare şi serioasă.

Încă din prima zi cînd aţi văzut-o, v-aţi zis că vă va aparţine.

Dar ea nu era artistă şi nici ducesă; v-a arătat fetiţa şi v-a spus: asta-i dragostea mea! Tînăr, nobil, puternic şi bogat, n-o puteaţi convinge cu nimic.

Dorinţa dumneavoastră, aţîţată de obstacol, a împrumutat curînd caracterul unei adevărate pasiuni. Nu mai părăseaţi deloc regiunea. Oricît de simplă ar fi şi oricît ar declara că este decisă să fie cinstită, cea mai castă femeie este încîntată de o dragoste care persistă. Cu timpul, Berthe începea să vă privească cu ochi mai puţin indiferenţi.

Nu eraţi doar nobil şi bogat, eraţi frumos, iar ea uita de nobil, văzînd doar bărbatul.

Dar orgoliul a salvat-o. Zvonul iubirilor dumneavoastră ajunsese pînă la ea, şi nu voia să ocupe locul trei în inima dumneavoastră. Cînd îi spuneaţi că o iubiţi, vă întreba cu un surîs melancolic dacă o luaţi drept ducesa de Rosenthal sau dansatoarea Rosmonda.

Atunci aţi făcut un lucru: într-o zi de sărbătoare publică, v-aţi dat întîlnire cu ducesa şi cu dansatoarea, în prăvălioara de la marginea Carintiei. Amîndouă vă ascultaseră şi veniseră.

Şi acolo, în faţa mulţimii de gură-cască şi tîrîie-brîu, aţi prezentat-o pe Berthe doamnei Rosenthal şi Rosmondei, declarînd că este singura femeie pe care o iubiţi şi că nu voiaţi să mai iubiţi pe altcineva.

Din ziua aceea, Berthe a fost a dumneavoastră.

Pentru ca dumneavoastră, un gentilom, un original, dar cu inimă bună în fond, să fiţi în stare să jigniţi în public două femei care n-aveau altă vină decît că fuseseră iubitele dumneavoastră, trebuia ca Berthe să vă fi acaparat serios şi definitiv.

Încercasem şi de astă dată să-mi fac iluzii. Dar, începînd cu acea zi, nu s-a mai auzit vorbindu-se nimic despre dumneavoastră; teatrele şi saloanele nu v-au mai văzut, numele dumneavoastră nu mai răsuna în nici un scandal. Fără doar şi poate, o iubeaţi pe Berthe.

După o lună de aşteptare, mi-am pierdut răbdarea şi am plecat din Viena.

Spuneţi-mi! Vă cunosc bine trecutul? Admiteţi că vă cunosc de foarte mult timp?

— Vă cred, doamnă, zise Julius, uluit. Dar tot ceea ce mi-aţi spus pînă acum nu este o dovadă. Îmi reamintiţi de nişte extravaganţe la care tot oraşul Viena a asistat şi pe care aţi fi putut, în cazul de faţă, să le culegeţi din bîrfele mulţimii sau din pamfletele gazetarilor.

— Da, dar iată, reluă Olympia, un lucru pe care nu l-am putut citi în nici un ziar şi pe care nimeni, la Viena, nu l-a putut şti. Aveaţi în subordine, în epoca aceea, un servitor de încredere care se numea Fritz. Ei bine! După fiecare a treia seară cînd vă duceaţi acasă la Rosmonde mai întîi, apoi la doamna de Rosenthal şi la Berthe, Fritz vă înmîna un plic sigilat, care de toate cele trei ori, conţinea aceeaşi frază.

— Aşa e, zise Julius fascinat.

— Vreţi să vă spun ce frază era?

— Spuneţi-mi.

— Fiecare din bilete nu conţinea decît atît: *Julius, o uiţi pe Christiane.*

— Dumneavoastră îmi scriaţi? întrebă Julius.

— Eu. Îl cumpărasem pe servitor.

— Dar dacă eraţi dumneavoastră şi dacă mă iubeaţi aşa cum spuneţi, doamnă, zise contele von Eberbach, de ce încercaţi să reînviaţi în mine acea amintire, mai puţin stinsă decît vă închipuiaţi, poate, dumneavoastră? Ce interes aveaţi, ca alungînd o rivală de o oră, să-mi reamintiţi de alta, cea mai periculoasă şi cea mai durabilă dintre toate?

Olympia nu răspunse.

— Am plecat din Viena, reluă ea, şi m-am înapoiat la Veneţia.

Preferam să vă pierd definitiv decît să vă împart cu celelalte. Vă iubeam, nu din capriciu sau din vanitate; vă iubeam cu o iubire sfîntă şi profundă, cu o iubire geloasă şi curată, care vă voia în întregime, aşa cum şi eu m-aş fi dăruit în întregime.

Dar dumneavoastră eraţi al atîtor femei, aşa cum nu eraţi al nici uneia, iar dacă aţi fost al cuiva, aceea a fost Berthe. Am plecat, deci, şi am încercat să vă uit. Nu exista între noi decît spaţiul. Am încercat să pun între noi infinitul: arta.

Pînă atunci, nu căutasem în muzică decît o existenţă onorabilă şi independentă.

Cîntam ca să-mi cumpăr pîine şi rochii, fără să le plătesc cu preţul pe care-l dau fetele sărace. Pîinea şi, cel mult, aplauzele, iată ce însemna pentru mine teatrul. Începînd cu clipa aceea, am început să caut în artă şi altceva.

M-am dăruit muzicii cu inima şi cu sufletul. Pasiunea aceasta pe care dumneavoastră mi-o refuzaţi, am dăruit-o muzicii, marilor maeştri, marilor opere.

În primele luni, compensaţia aceasta nu-mi ajungea. Dar, încetul cu încetul, ideea perfecţiunii m-a acaparat şi mi-a creat un univers aparte şi deasupra lumii reale. Nu vă uitasem, dar acum aveam pentru dumneavoastră un sentiment blînd şi melancolic, ca la amintirea unei fiinţe scumpe.

Mi se părea că aţi murit; da, printr-un bizar efect al imortalităţii artei, mi se părea că dumneavoastră care trăiaţi în mijlocul lumii, al sărbătorilor şi al plăcerilor aţi murit, iar eu, care nu existam decît prin artă, care eram izolată de toţi şi de toate, care nu mai aveam emoţii, nici interes, decît pentru personaje himerice şi pentru suferinţe imaginare, eram vie.

Nu m-am mai reîntors la Viena; dar în fiece an îl trimiteam acolo, în ciuda voinţei lui, pe bietul meu Gamba, pentru a afla ştiri despre dumneavoastră. Prima oară, mi-a spus că dragostea pentru Berthe se sfîrşise şi că escapadele reîncepuseră.

Apoi, în fiecare an, revenea cu veşti scandaloase şi aventuri zgomotoase. Iar eu, mă refugiam din ce în ce mai mult în dragostea pentru Cimarosa şi Païsiello.

Între timp anii treceau. Viaţa ardentă şi pasională v-a uzat încetul cu încetul.

În sfîrşit, cînd aţi fost trimis, anul trecut, la Paris, am încercat să sper că veţi rupe cu toate aventurile şi petrecerile.

Venisem la Paris înaintea dumneavoastră, hotărîtă de astă dată să vă văd, să vă apropii şi să verific efectul pe care l-ar putea avea asupra dumneavoastră, această asemănare care ştiam că există între mine şi femeia pe care o pierduserăţi.

— Ah! ştiaţi şi lucrurile astea, doamnă, zise contele.

— Am crezut la început că am reuşit, continuă Olympia. Cel puţin mă făcuseţi să cred că reînviasem, în dumneavoastră, amintirea bietei moarte. Vă reîntorceam spre prima iubire, ca să vă reîntineresc sufletul, ca să-l purific şi pentru a face să iasă din el toate aceste frivole şi mărunte galanterii care uzurpaseră atîta vreme locul sentimentelor sincere şi profunde. Redeveneaţi, puţin cîte puţin, omul pe care-l dorisem, acela care fuseseraţi, poate, înaintea existenţei frenetice şi uşuratice de la Viena.

Dar, în clipa cînd credeam că mi-am realizat visul, viaţa Vienei a revenit brusc să vă acapereze prin persoana acestei prinţese al cărei amant aţi fost. Oh! În seara cînd s-a jucat opera *Muta din Portici*, cînd v-am văzut intrînd în loja dumneavoastră cu femeia aceea arogantă, depravată, obraznică, am simţit că frivolitatea şi plăcerile stăpînesc pentru totdeauna bărbatul pe care l-au înhăţat odată. Ultimul meu vis se spulberase, şi am procedat la Paris, aşa cum procedasem şi la Viena, în aceleaşi împrejurări: am fugit din nou, domnule, şi, doborîtă de durere, am plecat la Veneţia.

Ei bine!, vă întreb din nou, credeţi că vă iubesc şi că puteţi avea încredere în mine?

XVII

REPARAŢIA

Contele von Eberbach prinse mîinile Olympiei.

— Mulţumesc! exclamă el. Da. Vă cred. Simt nevoia să vă cred. Atîtea iubiri şi simpatii m-au minţit încît sînt adînc mişcat că am întîlnit o afecţiune sinceră şi durabilă.

Olympia, vă mulţumesc din inimă pentru dovezile pe care mi le aduceţi, abia astăzi, asupra acestui sentiment ce durează de atîta vreme.

Aşadar, sufletul dumneavoastră devotat a trecut pe lîngă mine, fără să-mi dau seama. Nu v-am cunoscut şi n-aş fi ştiut de existenţa dumneavoastră, cu siguranţă.

Să nu vă pară rău că n-aţi venit la mine, acum optsprezece ani. Nu v-aş fi iubit, aşa cum n-am iubit-o pe nici una din femeile acelea care v-au făcut, în mod inutil, geloasă.

Era rîndul Olympiei să-l privească mirată.

— Ah, reluă el, dac-aţi fi ştiut ce se petrecea în mine, cînd mă dedam la scandalurile acelea ce amuzau sau indignau Viena, n-aţi mai fi invidiat, fiţi sigură, nici pe doamna de Rosenthal, nici pe Rosmonde, nici măcar pe Berthe cu picioarele mici. Făceam zgomot în jurul meu ca să nu mai aud hohotul de plîns din sufletul meu.

Eram incapabil de o emoţie care să vă merite. Inima mea murise odată cu singura femeie pe care am iubit-o vreodată, Christiane.

Olympia nu-şi putu reţine un fior de fericire.

— Adevărat? întrebă ea.

— Niciodată, continuă el,

Christiane nu a fost moartă pentru mine. Îngerul meu adorat. Ştiţi, desigur, ce sfîrşit cumplit a avut? Asemenea impresii nu se şterg niciodată din memoria nimănui!

Trăim pentu că instinctul animalic ne reţine şi ne impulsionează; încercăm să uităm, ne astupăm ochii şi urechile, dar vedem mereu hăul deschis şi auzim mereu strigătul sinistru urcînd spre

noi. Iar întrucît această biată femeie n-a avut mormînt, i-am făcut unul în sufletul meu. O purtam peste tot cu mine. Mă prefăceam că rîd, că beau, că iubesc. Dar tocmai cînd suferi mai mult, te arunci cu şi mai multă furie în distracţii uşuratice şi în extravaganţa desfrîului.

Cînd îmi scriaţi, doamnă, biletele acelea care-mi recomandau să n-o uit pe Christiane, crezînd că mă îndepărtaţi de orgii şi de scandaluri, mă făceaţi să mă scufund şi mai adînc în ele.

Tocmai pentru că-mi aminteam prea tare de Christiane, îmi băteam joc cît puteam de viaţa ce-mi devenise insuportabilă.

Ea se aruncase în prăpastie, eu mă aruncam cu înverşunare în viciu; fiecare cu hăul său. Voiam s-o regăsesc.

— Deci asta a fost! exclamă Olympia, transfigurată. Ah, de-aş fi ştiut!

— Ce-aţi fi putut face?

— Aş fi făcut ceva ce ne-ar fi modificat, poate, existenţa amîndurora.

— Ce lucru? întrebă Julius, neîncrezător.

— Trecutul este trecut, zise ea. Dar credeam că trebuie să vă cer o singură dată iertare şi observ că va trebui să vă cer de două ori.

În clipa aceasta soarele, ajuns la marginea orizontului, dispăruse cu totul, nemailăsînd, în penumbra din ce în ce mai obscură, decît doi sau trei norişori traversaţi de dîre trandafirii.

Julius îşi dădu seama că venea noaptea şi, ridicîndu-se, spuse:

— Nu vă iert, Olympia, vă mulţumesc. Dar aveţi dreptate, trecutul este trecut, şi dragostea voastră n-ar fi fost pentru mine decît un rămas bun, ca raza aceasta de soare. Acum totul aparţine întunericului, cerul nopţii şi sufletul meu, urii.

— Există cineva, zise Olympia grav, pe care aveţi într-adevăr dreptul să-l uriţi.

— Da, Lothario.

— Nu, Samuel Gelb.

— Aveţi dovezi? întrebă el fără ocoliş.

— Ah! atîtea dovezi, zise Olympia, cu ochii brusc înecaţi în lacrimi, atîtea dovezi, încît, chiar pentru a vă salva viaţa şi sufletul, am şovăit la un moment dat să vi le aduc.

— Să le aud.

— Mi-aţi spus că aveţi încredere în mine. Dar, dacă tot ce vă

voi spune eu n–o să vă convingă, nu–mi va rămîne decît să mor de ruşine şi de durere. Mai repetaţi–mi o dată, credeţi în sinceritatea mea?

— Ca în trădarea lui Lothario.

— Ceea ce vă voi spune, reluă Olympia cu un mare efort asupra sieşi, se referă la un timp cu mult înainte de şederea dumneavoastră la Viena, timpul în care v–am cunoscut şi iubit.

Tocmai vă căsătoriserăţi şi locuiaţi la castelul din Eberbach.

— Dar acolo nu eram atunci decît Christiane şi eu; cum m–aţi putut cunoaşte şi iubi?

— Nu mă întrerupeţi, vă rog, zise Olympia: mi–am pierdut total sîngele rece şi forţa de a vă spune ceea ce trebuie să vă povestesc. Vă încredeţi în prietenia lui Samuel Gelb; o să vă demonstrez ce prietenie a avut el pentru dumneavoastră. Vă îndoiţi că el este vinovat de ceea ce a făcut Frédérique, ei bine, vă voi dovedi că el poartă vina pieirii Christianei.

— Pieirii Christianei! exclamă contele von Eberbach.

— Da, zise ea; Christiane s–a aruncat cu adevărat în prăpastie, dar cineva a împins–o. Această sinucidere a fost un asasinat, iar asasinul este Samuel Gelb!

— Cine v–a spus lucrurile acestea? zise Julius îngălbenindu–se.

— Ascultaţi–mă. Şi veţi înţelege totul.

Atunci ea îi povesti, sau îi reaminti, tot ceea ce se petrecuse între Christiane şi Samuel, începînd cu casa parohială din Landeck şi apoi la castelul din Eberbach; prima şi involuntara repulsie pe care i–o insuflase ironia brutală a lui Samuel virtuoasei fiice a pastorului; imprudenţa pe care o comisese Julius, dezvăluind vechiului său prieten impresia Christianei; resentimentul pe care lucrul acesta îl insuflase în firea orgolioasă şi dominatoare a lui Samuel; ameninţările pe care i le făcea Christianei; declaraţiile josnice despre care ea nu îndrăznise să–i spună soţului, de teamă să nu provoace o ceartă între el şi Samuel, a cărui forţă în mînuirea sabiei o cunoştea bine; în sfîrşit, noaptea aceea cînd Julius plecase spre America, unde unchiul său era pe moarte; boala subită a micuţului Wilhelm, intervenţia lui Samuel şi monstruosul tîrg prin care i–a vîndut mamei viaţa copilului ei.

Julius asculta toate acestea, abia respirînd, cu ochii înflăcăraţi, cuprins de febră, cu dinţii încleştaţi.

— Da! exclamă cu durere Olympia, ascunzîndu–şi faţa în mîini, a fost atunci o clipă cumplită şi monstruoasă, clipa în care mama a trebuit să aleagă între soţul său şi copilul său! Ce putea face o biată femeie căzută în cursa acestui diavol? Bietul Wilhelm abia mai respira în leagăn, implorînd să trăiască. Nici un doctor nu putea veni decît peste două ore: putea muri de treizeci de ori pînă atunci. Iar acolo, între leagănul copilului şi patul mamei sale, un bărbat spunea: Îţi ofer întreaga viaţă a copilului tău, în schimbul a zece minute din viaţa ta. Ah! asemenea lucruri sînt greu de suportat pentru un suflet de om. Niciodată bărbaţii n–ar trebui să–şi părăsească soţiile cînd au copii!

Tăcu, de parcă nu mai putea continua. Contele von Eberbach nu îndrăznea să–i ceară să spună mai departe.

Ea reluă:

— Acest tîrg îngrozitor a fost propus şi, adăugă ea brusc, ca pentru a se scutura repede, a fost acceptat...

— Acceptat! izbucni Julius cu un accent sălbatic.

— Copilul a trăit, zise Olympia. Dar aşteptaţi, n–am terminat. Abia sîntem la început.

Dumnezeu n–a acceptat cumplitul pact consimţit de instinctul matern în favoarea crimei. N–a vrut ca viitorul acestui copil inocent şi fraged să se întemeieze pe ruşine şi pe nelegiuire.

N–a vrut ca Wilhelm să beneficieze de această infamie. După cîteva luni Wilhelm a murit. Christiane îşi sacrificase soţul, şi nici măcar nu–şi salvase fiul! Femeia se compromisese, fără ca mama să cîştige!

Este îngrozitor, nu–i aşa? Ei bine şi încă asta nu–i nimic. Christiane a simţit ceva mai cumplit decît durerea înmormîntării fiului său, şi–a dat seama că altă fiinţă i se zbătea în pîntec.

— Dumnezeule! exclamă Julius.

— Şi, înţelegeţi toată grozăvia acestui cuvînt?: un copil. Copilul cui? Oribila noapte, fusese chiar noaptea în care aţi părăsit–o pe Christiane. Al cui era copilul? Al lui Samuel, sau al dumneavoastră?

Julius tăcea, dar gesturile pe care le făcea, vorbeau în locul său.

— Aşa–i că era o situaţie într–adevăr sfîşietoare? Christiane nu putuse să se sinucidă, deoarce nu s–ar fi ucis doar pe ea. Aşteptase, aşadar, tristă, singură, amărîtă, blestemînd cerul şi pămîntul,

crezînd uneori că acest copil era al dumneavoastră şi dorind să trăiască pentru a-l iubi; crezînd alteori că era al celuilalt şi dorind să moară pentru a-l omorî şi pe el.

Atîtea lovituri repetate erau prea grele pentru ea.

Atît de tînără şi atît de puţin pregătită pentru emoţii violente, se trezea noaptea obsedată de un gînd care o umplea de groază: gîndul de a vă mărturisi totul, sau de a vă ascunde totul, de a trăi cu această taină obscură între voi doi, de a vă atinge buzele cu buzele pe care altul le-a întinat, de a fi soţia dumneavoastră, ieşind din braţele altuia. Toate gîndurile acestea răsunau în capul său ca o furtună, şi-şi simţea mintea învîrtejindu-se ca frunza uscată în vîntul de iarnă.

Înnebunea.

În ziua în care a murit Wilhelm, aşadar, Christiane a căzut în genunchi, fără cunoştinţă şi rece ca gheaţa. Zguduirea durerii trezise în ea altă senzaţie ciudată: simţea că va deveni mamă.

În aceeaşi clipă, a intrat tatăl dumneavoastră şi, pentru a o consola, i-a întins o scrisoare în care anunţaţi că vă întorceaţi din America şi că veţi sosi chiar a doua zi.

Se adunaseră prea multe dintr-o dată. Wilhelm care murise, dumneavoastră care soseaţi şi, culmea, naşterea care era iminentă. Nici o creatură în carne şi oase n-ar fi suportat toate astea: a simţit că înnebuneşte de-a binelea.

Nu i-a spus nimic tatălui dumneavoastră, care, de altfel, credea că era zdruncinată din pricina morţii lui Wilhelm.

Dar, după ce baronul von Hermelinfeld s-a culcat, a alergat fuga, abia îmbrăcată, la cabana lui Gretchen.

Gretchen nu era mai puţin înnebunită decît ea. Ceea ce-şi spuseseră cele două femei, chiar şi pe un monstru l-ar fi înduioşat.

Gretchen a jurat să păstreze pentru totdeauna secretul celor ce urmau să se întîmple.

Christiane a născut şi a leşinat.

Cînd şi-a revenit în fire, Gretchen nu mai era acolo, nici copilul. Copilul murise, Gretchen fugise să-l îngroape.

Christiane n-a mai vrut s-o aştepte pe Gretchen.

Singurul ei gînd era să nu mai apară niciodată în faţa soţului ei.

S-a ridicat, a scris cîteva rînduri de adio, a alergat cît a putut de repede pînă la Groapa Iadului, şi după ce a implorat iertarea lui Dumnezeu, s-a aruncat cu capul în prăpastie.

— Dar de unde ştiţi toate astea? întrbă Julius.

— Dacă toate acestea-s adevărate, Samuel Gelb nu este un monstru?

— Ah! nu există cuvinte pentru astfel de om.

— Şi mai credeţi acum, după o astfel de trădare, că cel care v-a înşelat este cinstitul şi devotatul Lothario, sau ticălosul care a împins-o la pierzare şi la sinucidere pe Christiane?

— O dovadă! un martor! izbucni Julius ca turbat, iar dacă nu pe Lothario îl voi ucide, atunci acela va fi Samuel!

— Un martor! zise Olympia. Ce martor aţi dori?

— Nu există decît o fiinţă al cărei cuvînt ar fi o dovadă, deoarece acuzînd s-ar acuza şi pe ea. Dar această persoană, am crezut, pînă astăzi, că a murit.

— S-ar putea, zise Olympia.

— S-ar putea? repetă Julius cu un glas tremurînd de emoţie.

— Priviţi-mă, zise ea.

Se ridică. Amîndoi stăteau în picioare. O ultimă fărîmă de lumină căzînd pe faţa Olympiei, pe jumătate umbrită, nu-i dezvăluia decît obrazul şi conturul. Amurgul estompase şi şterse modificările pe care timpul le imprimase pe figura ei nobilă şi frumoasă.

Olympia îl privea pe Julius, nu cu ochii aroganţi ai trufaşei artiste, ci cu inefabila blîndeţe a femeii care iubeşte.

Privirea, gestul, faţa – totul iluminase ca un fulger inima lui Julius, care exclamă:

— Christiane!

La două ore după scena pe care am relatat-o mai sus, contele von Eberbach, Lothario şi ambasadorul Prusiei, se regăseau, în trei, în acelaşi cabinet în care, dimineaţa, contele von Eberbach zvîrlise mînuşa în obrazul nepotului său.

Julius îi spuse ambasadorului Prusiei:

— Domnule ambasador, vă mulţumesc că aţi binevoit să staţi de vorbă cu noi. Dar, fiţi liniştit, n-o să vă reţinem decît o clipă.

Aici, şi în faţa dumneavoastră, a avut loc o insultă azi-dimineaţă; aici, şi în faţa dumneavoastră, această insultă trebuie să fie reparată. Recunosc şi declar în mod deschis că am greşit şi că am fost unealta unei grosolane erori şi a unei josnice trădări.

Apoi, întorcîndu-se către nepotul său:

— Lothario! vă cer scuze.

Îşi îndoise genunchiul.

Lothario se grăbi să-l oprească.

— Bunul meu, dragul meu tată, exclamă tînărul cu lacrimi în ochi, sărută-mă şi totul s-a uitat.

Amîndoi se îmbrăţişară.

— Pe legea mea! zise ambasadorul, sînt încîntat că lucrurile s-au rezolvat astfel. Am pentru Lothario o afecţiune şi o stimă atît de sinceră, încît eram convins că dedesubtul afacerii acesteia se ascundea o cumplită neînţelegere ce s-ar fi descoperit în cele din urmă. Sînt fericit să constat că nu m-am înşelat.

Contele von Eberbach strînse mîna ambasadorului.

— Ei bine, zise el. Dacă-l iubiţi puţin pe Lothario, v-aş ruga ceva pentru el şi pentru mine.

— Spuneţi, zise ambasadorul, vă ascult.

— Uitaţi, zise Julius. Pentru motivele cele mai grave, se impune ca Lothario să dispară pentru un timp. Trebuia să se întoarcă la Havre, chiar în seara aceasta, pentru îmbarcarea emigranţilor germani şi pentru ultimele dispoziţii ce trebuiau date delegatului care îi va instala. Ei bine, Lothario vă roagă să-l înlocuiască pe delegat şi să însoţească, chiar el, emigranţii.

— Dacă doreşte cu orice preţ, şi dacă este absolut necesar.... zise ambasadorul.

— Da, răspunse contele von Eberbach; în felul acesta va dispărea pentru perioada de timp de care am nevoie; a intrat pe ascuns în ambasadă aşa încît nu l-a zărit nimeni; va pleca tot pe ascuns. Ceea ce înseamnă că nimeni nu l-a văzut de azi-dimineaţă. Peste trei luni se va înapoia, aducînd un serviciu ţării sale şi îngăduindu-mi mie să întreprind ceea ce trebuie să duc la bun sfîrşit.

— Sînt de acord.

— Va pleca sub un nume oarecare, nu-i aşa? astfel ca nimeni la Havre să nu-l poată denunţa.

— Îi voi da un paşaport sub numele pe care-l va dori.

— Mulţumesc, conte, zise Julius. Şi acum, Lothario, pleacă imediat. O secundă poate compromite totul. Salut-o pe Excelenţa Sa şi îmbrăţişează-mă.

Şi în timp ce Lothario îl îmbrăţişa, Julius îi şoptea la ureche:

— Sărută-mă şi pentru Frédérique, pentru soţia ta.

XVIII

PREGĂTIRI PENTRU RĂZBUNAREA LUI JULIUS

Christiane era fericită, şi totuşi alte două dureri luaseră locul celor vechi. Julius fusese bun şi foarte generos, desigur, în prima izbucnire de fericire provocată de reîntoarcerea Christianei; dar, în realitate, cum judeca el viitorul? Ascultase cu mult interes explicaţiile lui Lothario şi îl răsplătise cu mărinimie; dar ce planuri avea pentru viitor?

Întrebările acestea erau pentru ea ca doi nori negri pe un cer senin.

A doua zi după plecarea lui Lothario, Julius, după ce se descotorosise de Samuel, pretextînd că are nevoie de linişte, a cerut trăsura şi a alergat la aceea care, pentru toţi se numea încă Olympia, dar pentru el nu se mai numea decît Christiane.

Ea îl aştepta şi îl primise cu un surîs blînd şi melancolic. Julius îşi dădu îndată seama că era preocupată: o dovadă de iubire.

— Păreţi tristă, dragă Christiane, zise el.

Ea îşi scutură capul.

— Nu vreau să fii tristă, reluă el. Ce gînduri te frămîntă?

— Multe, vai!

— Care?

— Ghiciţi-le, Julius, deoarece eu n-am curajul să le spun. Dar nu-s greu de ghicit.

— Te referi tot la trecut, nu?

— Mai întîi la trecut, da.

Julius luă mîinile soţiei sale.

— Christiane, zise el, o singură fiinţă pe lume are dreptul să te judece: eu. Ei bine, eu soţul tău, te iert şi te iubesc, şi-ţi spun că eşti cea mai curată şi cea mai nobilă făptură pe care am întîlni-

t–o vreodată şi declar că greşeala ta este dintre acelea pentru care sfintele şi–ar dărui virtutea.

— Sînteţi bun, zise Christiane, emoţionată şi recunoscătoare. Dar nu numai lucrul acesta trebuie să mi–l iertaţi.

— Te referi la secretul pe care mi l–ai ascuns şaptesprezece ani, şi la singurătatea în care m–ai lăsat? Află că şi în privinţa aceasta totul a fost cum nu se poate mai bine. Da, confuzia aceea care te–a îndepărtat de mine din pricina falselor mele iubiri, pentru care ai greşit cînd ai fost geloasă, şi care nu erau decît deznădejdea dragostei mele pentru tine, – confuzia aceea atît de crudă pentru amîndoi, a fost, poate, o binefacere a lui Dumnezeu.

— Dovediţi–mi! îl întrerupse Christiane, deoarece asta–i adevărata mea remuşcare: gîndul că mă regretaţi şi că n–am venit, că v–am lăsat pradă plăcerilor goale, plictisurilor zgomotoase, şi tuturor înflăcărărilor pătimaşe care–ţi lasă atîta cenuşă în suflet. Ah! cum de nu v–am auzit chemarea, şi cum de n–am alergat?

— Dacă ai fi alergat, Christiane, şi dacă mi–ai fi dezvăluit atunci ceea ce mi–ai spus ieri, gîndeşte–te o clipă ce s–a fi întîmplat.

M–aş fi duelat cu Samuel. Singura şansă pentru mine ar fi fost să mă omoare. În acest caz, mi–aş fi regăsit măcar pacea, dar tu ce viaţă ai fi avut cu încă o durere pe suflet? Te–ai fi învinuit, ţi–ai fi reproşat că mi–ai vorbit, te–ai fi considerat singura răspunzătoare de sîngele meu vărsat. Şi să presupunem că în loc să mor eu, l–aş fi ucis pe Samuel. Atunci ce viaţă am fi dus amîndoi, avînd mereu vie între noi noaptea aceea fatală? Astăzi, te iert şi te binecuvîntez, pentru că apropierea morţii a stins în mine patimile şi mi–a lăsat în suflet liniştea şi înţelepciunea. Judec cu sînge rece şi nu–mi mai trece prin minte să te învinuiesc pentru nenorocirile suferite, aşa cum n–aş învinui o biată victimă pentru glonţul pe care asasinul i l–a tras în piept.

Dar gîndeşte–te că acum şaptesprezece ani, în toată înflăcărarea vîrstei şi a geloziei din suflet, n–aş fi reacţionat cu calm, nu m–aş fi gîndit dacă era din vina ta sau nu; sîngele mîniei mi–ar fi înfierbîntat capul şi te–aş fi urît pentru o nenorocire din pricina căreia tu ai fi suferit, cu siguranţă, mai mult decît mine.

Aş fi fost nefericit şi te–aş fi făcut nefericită şi pe tine. Şi chiar dacă aş fi avut forţa să–ţi ascund gîndurile, ce greu ţi–ar fi fost să stai în faţa mea! Cum ai fi îndurat privirile mele mereu îndreptate spre pata de pe onoarea noastră, pată involuntară, desigur, dar ce

importanţă avea? Cum ar fi fost dragostea noastră, în această situaţie falsă: eu ascunzîndu–mi un resentiment amar, tu nevinovată şi întinată?

Ah! Fii liniştită, Christiane, bucură–te că nu ne–ai pricinuit iadul acesta. Astăzi, în schimb, timpul, suferinţa şi dezmăţul, mi–au ros vanitatea şi gelozia.

Iar pe tine, durerea, devotamentul şi transfigurarea artei te–au purificat şi sanctificat.

Ne putem, aşadar, privi unul în ochii celuilalt, fără ca eu să fiu nedrept şi fără ca tu să te înroşeşti. Vezi bine că n–ai de ce să te învinuieşti că ai prelungit despărţirea noastră, şi că, departe de a mă simţi jignit, îţi mulţumesc.

— Ah! eu trebuie să–ţi mulţumesc, exclamă Christiane, strîngîndu–i mîinile. Sînt profund înduioşată de ceea ce–mi spui.

Puteai să mă consideri vinovată, mă faci aproape merituoasă. Îţi mulţumesc!

Şi totuşi, în ziua următoare, Julius o găsi pe Christiane tot întristată. Trecutul fiind purificat, acum viitorul o apăsa cu toate îndoielile şi spaimele sale.

Julius întrebă îngrijorat, ce gînduri o necăjeau.

— Vai, Julius, zise ea, nu mă pot împiedica să nu–mi fac probleme. Tu eşti bun şi iubitor ca Dumnezeu. Dar, din nefericire, nu poţi învinge trecutul doar prin iertare. Trecutul ne urmăreşte încă şi nu ne va da pace. Dacă aş fi vorbit acum optsprezece ani, te–ai fi duelat cu Samuel Gelb şi am fi dus o viaţă nefericită. Dar dacă aş fi vorbit acum un an, nu te–ai fi căsătorit cu Frédérique şi am fi putut fi fericiţi. Julius îşi îndoi capul, fără să răspundă.

— Da, continuă ea, iată unde a dus tăcerea mea. Aceşti bieţi copii care se iubesc sînt despărţiţi...

— Nu pentru mult timp, murmură contele von Eberbach.

Christiane, însă, nu–l auzi.

— Iar tu, continuă ea, eşti soţul a două femei.

— Nu am şi nu am avut decît una în faţa lui Dumnezeu.

— Da, dar în faţa legii? Iar ca să ne vedem, sîntem obligaţi să ne ascundem. Dacă s–ar afla că vii aici, toată lumea ar zice că sînt amanta ta, iar Frédérique ar crede că–i iau locul, pe cînd, de fapt, ea mi l–a luat pe al meu! Iată în ce situaţie ne–am trezit. Şi este o situaţie fără ieşire.

— Te înşeli, Christiane, există o ieşire.

— Există o ieşire? Care? întrebă Christiane, înfiorată.

— O ieşire apropiată, la care trebuie să meditäm amîndoi cu gravitate, aproape cu bucurie.

Am fost la un consult medical, fără ştirea lui Samuel. Mi-au confirmat afirmaţiile lui. Linişteşte-te, încurcătura în care ne aflăm va dispărea curînd; nu mai am decît puţin timp de trăit.

Christiane tremură din tot trupul.

— Aşa mă linişteşti, tu?

Şi cu ochii înecaţi în lacrimi, îi aruncă o privire plină de reproş şi de durere.

— Oh! Acum, exclamă el, pot să mor, pentru că voi muri fericit, regretat, iubit; pentru că voi muri fără să fi iertat şi, adăugă el cu glas mai scăzut, fără să nu fi pedepsit.

— Tocmai de asta mă temeam şi eu, zise ea, vrei să-l pedepseşti pe Samuel Gelb, nu-i aşa?

— Da, aşa este. Mai am de făcut doar lucrul acesta cît trăiesc. Sînt sigur că Dumnezeu n-o să mă cheme la el înainte de a-mi îndeplini misiunea.

— Julius! exclamă Christiane, nu-ţi pune mintea cu ticălosul acesta, îndepărtează-l de lîngă tine, fereşte-te de el şi lasă pe mîna Providenţei grija de a-l pedepsi. Nemernicul nu va scăpa fără să fie pedepsit, încrede-te în dreptatea divină. Va muri din pricina crimei sale, ca vipera de propriu-i venin.

— Te rog, Christiane, nu mai stărui, zise Julius grav şi liniştit. Hotărîrea mea este nezdruncinată. Trebuie să mor; vreau ca moartea mea să fie bună la ceva.

— Nu spune asta, nu vreau să mori! exclamă Christiane cu ochii în lacrimi.

— Nu te necăji, scumpa mea soţie regăsită, zise Julius adînc mişcat; dar, vezi tu, doctorii nu mi-au ascuns că nu există nici un remediu.

— Ba da! există un remediu. Eu. Ei nu ştiau că exist şi că aveam să revin!

— Prea tîrziu, zise Julius. Viaţa mea este secătuită, simt bine că nu-mi mai rămîne timp şi forţă decît atît pentru a vă salva pe toţi. Fără mine, totul va reintra în normal. Frédérique şi Lothario se vor căsători.

— N-ai să fii aici, ca să-i aperi împotriva lui Samuel!

— Samuel n-o să le mai poată face nimic, răspund pentru asta.

Cît despre tine, strania fatalitate a poziţiei tale va dispărea. N-ai să mai fii soţia bărbatului alteia. Vezi bine că este singura noastră scăpare.

— Mai sînt şi altele, răspunse Christiane.

— Spune-mi una.

— Am putea părăsi Parisul, amîndoi, dispărînd, ascunzîndu-ne existenţa într-un colţ al Lumii Noi şi să-i lăsăm pe Frédérique şi Lothario cu iubirea lor.

— Şi ura lui Samuel? Ce s-ar face ei tineri şi atît de curaţi, rămînînd în seama acestui diavol? De altfel, atîta timp cît eu aş fi în viaţă, tot nu se vor putea căsători. Ce-ar cîştiga prin asta?

— Bine, mai există şi divorţul. Legea, religia ţării noastre îl îngăduie.

— Divorţul? Da, m-am gîndit şi eu de mai multe ori, cînd eram gelos pe Lothario din orgoliu; dar autorizînd divorţul, legea şi religia noastră ne-a îngrădit cu tot felul de condiţii şi obstacole. Ce motive să invoc? Să mărturisesc adevărul? Ar însemna să te dezonorez.

S-o repudiez pe Frédérique? Aş dezonora-o pe ea.

Şi apoi, ce-ar zice lumea văzîndu-l pe Lothario că se căsătoreşte cu soţia divorţată a unchiului său? N-ar presupune că, dacă m-am separat de ea, înseamnă că aveam motive, şi că aceste motive erau aceleaşi care l-ar fi împins pe el s-o ia de soţie? Nu se va spune că înainte de a-i fi nevastă, i-a fost amantă? Vezi bine că divorţul nu este posibil şi că, sub pretextul fericirii şi libertăţii tinerilor, îi facem nefericiţi.

— Nu vreau să mori! zise, în loc de orice răspuns, Christiane.

— Nu aceasta-i problema, răspunse blînd, Julius. Draga mea, obişnuieşte-te cu gîndul că sînt condamnat şi că nimic pe lume nu-mi poate prelungi viaţa.

Nu-i vorba aici de sinucidere, nu mă omor, mor. Nu-mi cere deci un lucru care nu stă în puterile mele. Chiar dacă nu m-aş resemna, chiar dacă m-aş revolta împotriva necesităţii care mă grăbeşte, chiar dacă aş fi laş şi josnic, nu mi se va adăuga nici o oră la cele ce-mi sînt numărate. Nu depinde de mine să-mi amîn sfîrşitul. N-am nici o putere de a accepta sau respinge moartea, dar o pot folosi; asta este totul.

Ei bine! din moment ce este inevitabil şi necesar să sfîrşesc, nici tu nu te poţi opune să sfîrşesc măcar într-un mod profitabil.

Nu schimba termenii problemei: voi muri, este un lucru hotărît, dar cum? Aceasta–i întrebarea.

Julius vorbea cu atîta autoritate şi atîta siguranţă de sine, încît Christiane simţi că orice obiecţie era inutilă, şi nu i se mai împotrivi decît prin lacrimi.

Julius continuă:

— Am de pe acum un plan bine stabilit; vă voi salva pe toţi. Voi închide ochii fără nelinişti. Vă voi lăsa mulţumiţi de mine; o să vedeţi. Ah! scumpa mea iubire reînviată, m–am tîrît atît de mult într–o viaţă inutilă şi găunoasă; nu–mi respinge imensa bucurie de a o termina în mod folositor! Eu care n–am lăsat în urma mea decît oameni nefericiţi, începînd cu mine, lasă–mă să fac şi cîţiva fericiţi în clipele ce mi–au mai rămas! De–ai şti cît de pustiu răsunau sufletul şi viaţa mea în ultimii optsprezece ani; lasă–mă să umplu două inimi în care voi supravieţui şi în care voi trăi mai mult decît am trăit eu însumi.

Tu numeşti asta moarte? Moarte a fost cînd eram la Viena, cînd îmi amorţeam inima în tumultul simţurilor, cînd zvîrleam la picioarele trecătorilor amorurile mele de–o noapte şi scandalurile mele vulgare, atunci eram cu adevărat mort şi îngropat în glodul orgiei. În schimb, acum, inima mea va trăi în iubire, în puritate şi în recunoştinţa acestor frumoşi copii, pe care îi voi salva şi căsători! Christiane, te implor, pe dragostea pe care mi–ai păstrat–o, nu mă pizmui pentru această reînviere a trecutului nostru în viitorul lor.

— Bine, fie, zise ea; dar să plecăm împreună.

— Nu, zise Julius. Tu n–ai fost condamnată de medici; tu trebuie să rămîi aici, pentru Dumnezeu mai întîi, care încă nu te cheamă la el, şi apoi pentru mine, ca să mai pot trăi într–o inimă.

Ea tăcu, văzîndu–şi zădărnicită şi ultima speranţă.

El reluă:

— Christiane, acum îţi vorbeşte un mort şi trebuie să mă asculţi aşa cum te vei supune şi testamentului meu.

— Ce să fac? întrebă ea.

— Christiane, continuă Julius cu un ton grav şi aproape solemn; ai spus adineauri că din pricina tăcerii tale prea îndelungate Frédérique şi Lothario sînt acum despărţiţi. Ei bine, este datoria ta acum de acţiona pentru a–i reuni, şi, în loc să te opui la ceea ce voi întreprinde eu în acest scop, trebuie să–mi sprijini proiectele, să mă ajuţi să–mi îndeplinesc planul, oricare ar fi. Să reparăm

răul pe care l–am făcut şi, dacă vom suferi după aceea, măcar să ne fi făcut datoria.

— Sînt gata, zise ea resemnată.

— Iată ce trebuie să faci. Frédérique este la Eberbach; te vei duce acolo, o vei aduce în secret la Paris, astfel ca Samuel să nu bănuiască nimic. Ea este probabil neliniştită; o vei informa. Aici, va locui la tine, o vei proteja, vei fi mama ei. Nimeni nu va şti că eşti la Paris şi că eşti împreună cu ea. Eu, în acest timp, îmi voi continua planul.

— Ce plan?

— Nu mă întreba.

— Oh! izbucni ea, e ceva îngrozitor, de vreme ce n–ai curajul să–mi spui, eu care ţi–am dezvăluit lucruri atît de cumplite!

— Prima condiţie ca să reuşesc, zise Julius, este un secret absolut. Dacă pereţii ar şti ceea ce vreau să fac, s–ar prăbuşi totul. Trebuie ca Samuel să se cufunde într–o liniştе adîncă; să nu se teamă de nimic, să creadă că mă trage pe sfoară ca şi în trecut.

Ceea ce vreau să fac, nu ştiu decît eu şi încerc să mă gîndesc cît mai puţin la lucrul acesta, de teamă ca nici o vagă intenţie să nu mi se citească pe chip. Cînd va sosi clipa, totul va izbucni deodată din inima mea, ca leul din vizuină, şi vai de cel ce va simţi ghiara în gît!

Contele von Eberbach se opri, parcă regretînd că vorbise prea mult.

— E de ajuns ca să ştii, reluă el, că planul meu este dublu: îmi voi sluji familia şi patria. Tu, care mă iubeşti, n–ai vrea, nu–i aşa, să–mi alungi suprema consolare de a realiza astfel de scopuri cu mîinile mele deja reci? Haide, fii generoasă, fii inteligentă, fii deasupra măruntelor interese care preferă realitatea în locul bucuriilor sufleteşti, şi dă–mi consimţămîntul tău. Spune–mi că–mi îngădui să mor şi că–mi făgăduieşti să trăieşti.

— Îţi făgăduiesc să nu mă omor, zise Christiane, dar nu–ţi făgăduiesc că n–am să mor.

XIX

CÎND GAMBA APARE NESTINGHERIT ALĂTURI DE SPECTRE

O lăsasem pe Gretchen, fără grai, cuprinsă de o groază sfîntă, în faţa apariţiei Christianei la Groapa Ladului.

Deprinderea de a se încrede în superstiţii a păzitoarei de capre, crepusculul care învăluia în ceaţa şi umbrele sale sufletele şi lucrurile, locul acela, chiar, unde Christiane se aruncase – totul tulburase într–un mod neobişnuit mintea păstoriţei. Cu siguranţă, în faţa ei se afla fantoma Christianei.

O evocase şi ea apăruse.

Gretchen era şi înspăimîntată, dar şi fericită.

Odată cu spaima uriaşă pe care i–o pricinuise brusca intimitate cu misterul morţii, simţise o bucurie profundă regăsind–o după o despărţire atît de cumplită şi de neaşteptată, pe blînda şi buna fiinţă căreia îi era devotată – scumpa ei stăpînă, sora ei de rang nobil.

Vocea Christianei reluă:

— Ridică–te, Gretchen şi haidem pînă la cabana ta, unde totul ţi se va lămuri.

Păzitoarea de capre se ridică fără să scoată un singur cuvînt.

Emoţia îi tăia respiraţia. Dar, la urma urmei, cui foloseau vorbele? Fantomele înţeleg prea bine ce ai în suflet şi fără să le spui.

Ea se îndreptă spre cabană, iar Christiane o urma.

Nu se întîlniră cu nimeni pe drum, cu nici un tăietor de lemne, cu nici o văcăriţă adunîndu–şi cireada, cu nici un servitor de la castel întorcîndu–se din tîrg de la treburi.

Spectrul se folosea desigur, de puterea sa supranaturală, îndepărtînd ochii oamenilor.

Dar, cînd ajunse la uşa cabanei, Gretchen se văzu obligată să–şi schimbe convingerile.

Pe prag, o formă de bărbat stătea chircită, cu picioarele încrucişate.

Gretchen credea că, în clipa cînd o va zări pe fantomă, bărbatul o s–o ia la goană, îngrozit.

Dar de unde? Forma de bărbat se ridică şi înaintă liniştit către ele.

Gretchen îl recunoscu. Era Gamba.

— Bună ziua, Gretchen, zise Gamba îmbujorat de fericire; bună ziua draga mea verişoară iubită.

Şi îi întinse mîna.

Gretchen şi–o retrase pe a sa, indignată de această familiaritate terestră în faţa celei ce ieşise din mormînt. Cu un gest grav, i–o arătă pe Christiane.

Gamba se uită în direcţia indicată de păstoriţă, nu păru absolut deloc emoţionat, şi se întoarse spre Gretchen.

— Da? ce vrei să spui?

N–o vede, oare? se întreba Gretchen.

La urma urmei, îşi spunea ea, este cît se poate de simplu, ea nu s–a făcut vizibilă decît pentru mine.

Deschise uşa şi, înclinîndu–se, tot fără să spună o vorbă, aşteptă ca fantoma să intre.

Christiane intră în cabană. Gamba se grăbi s–o urmeze, fără fasoane.

Intră şi Gretchen. Nu aprinse nici lampa, nici candela, instinctul dictîndu–i că încăperea nu trebuia să fie luminată de o lumină artificială şi că nelegiuita flacără pămînteană ar răni ochii moartei, obişnuită cu razele divine.

Lăsase doar uşa deschisă, pentru a lăsa să pătrundă ultimele licăriri de ziuă şi primele licăriri ale nopţii.

Gamba se aşezase pe un scăunel. Christiane îi făcu semn păstoriţei să se aşeze. Gretchen o ascultă. Christiane rămase în picioare.

Urmă un moment de tăcere.

Christiane îl rupse.

— Spune, Gamba, zise ea.

Gretchen rămase uluită. Că moarta îl cunoştea pe Gamba, nu era de mirare: moartea înseamnă infinitul. Dar, că Gamba nu era tulburat de glasul acesta necunoscut ce urca dintr–o dată spre el

din adîncul mormîntului, că nu păruse deloc surprins, de parcă i-ar fi vorbit un prieten, că nu fusese înfiorat pînă-n măduva oaselor, – iată ce o umplea de mirare pe biata făptură care nu mai înţelegea nimic.

Dar ea îşi explică sîngele rece al lui Gamba prin voinţa şi atotputernicia moartei; şi începu să asculte lacomă, cu urechea aţintită spre Gamba şi fixînd-o pe Christiane cu ochi îngroziţi.

— În sfîrşit, exclamă Gamba, pot să vorbesc! Doamne, ce fericire! Este atîta vreme de cînd mă sufoc de cuvinte nespuse. Dar, cel puţin, acum îi pot da drumul, nu? N-o să mă opreşti la primul cuvînt? întrebă el adresîndu-se Christianei.

„O tutuieşte!" îşi zicea Gretchen.

— Fii liniştit, spuse Christiane, a sosit ziua să dezvăluim totul.

Gamba vorbi, aşadar, istorisind cele ce urmează.

XX

POVESTIREA LUI GAMBA

— Ah! dragă Gretchen, v-am mai povestit o parte din istoria mea. Sînt vărul dumneavoastră, fapt care mă face fericit; sînt ţigan, fapt de care sînt mîndru. Dar dacă credeţi că în viaţa mea nu sînt decît lucrurile acestea care să vă intereseze, vă înşelaţi amarnic. Există în trecutul meu o mulţime de evenimente în legătură cu dumneavoastră. Veţi vedea că sîntem predestinaţi unul celuilalt şi că îmi datoraţi mai multă afecţiune decît unui văr. Mare lucru: un văr! Mult îmi pasă mie că sînt vărul dumneavoastră! Sînt foarte mulţumit, dar m-aş putea lipsi de înrudirea aceasta.

Am altceva care-ar putea înlocui mult mai bine această calitate. Ascultaţi.

Trebuie să ştiţi că am avut totdeauna două manii principale: aceea de a face salturi cu neputinţă de realizat şi aceea de cînta cuplete interzise: ceea ce înseamnă cam acelaşi lucru, căci săriturile te fac să-ţi rupi gîtul, iar cîntecele te duc la spînzurătoare.

Ori, în 1813, acum şaptesprezece ani, mă aflam la Mainz. De ce, oare, furia de a cutreiera lumea mă făcuse să plec din scumpa mea Italie?

Dar dacă n-aş fi plecat, ceea ce mi s-a întîmplat n-ar fi avut loc, şi cum ceea ce mi s-a întîmplat a făcut să vă cunosc, nu v-aş fi cunoscut. În consecinţă, am făcut bine că am părăsit Italia, că am cîntat un cîntec împotriva lui Napoleon şi că am fost băgat la pîrnaie. Îmi acord deci iertare.

Am cutezat aşadar să cînt un cuplet împotriva împăratului Franţei. Spun un cuplet; cîntecul avea douăzeci şi cinci de strofe, dar eu începusem refrenul primului, cînd am simţit brusc două mîini viguroase înhăţîndu-mi gulerul bluzei şi ducîndu-mă iute spre fortăreaţă.

Fortăreaţa şi-a deschis pliscul şi l-a închis îndată. Fusesem înghiţit.

O fortăreaţă mică, de altfel. Îmi plac lucrurile care sînt ceea ce vor să fie. Asta voia să fie o fortăreaţă şi izbutise perfect. Zăbrele la ferestre, iar sub ferestre, un şanţ de douăsprezece picioare; dar acesta nu-i decît un dulce amănunt.

De cealaltă parte a şanţului începeau fortificaţiile. Trei rînduri de movile uriaşe acoperite cu iarbă, la fiecare etaj o santinelă şi după ultima movilă, alt şanţ de douăzeci şi cinci de picioare.

În total două şanţuri şi trei etaje. Adică pentru a evada, trebuia s-o faci de cinci ori.

Nici numărul şi nici înălţimea etajelor n-au izbutit să mă înspăimînte. Evadarea era imposibilă pentru cine nu avea aripi.

Eu însă aveam.

Am socotit totdeauna greutatea specifică omului ca pe o prejudecată şi ca pe o poveste de adormit copiii.

Îndată ce mi-am dat perfect seama că nici un om nu se putea gîndi să evadeze, decît dac-ar avea poftă să-şi frîngă spinarea, nu m-am mai gîndit decît că nu sînt un om. Puteţi să mă credeţi vanitos, eu am pretenţia că sînt o capră.

Îmi pare rău că trebuie să mărturisesc că evadarea mea a început la modul cel mai vulgar şi cel mai obişnuit. Mi-au trebuit opt zile pînă să desprind o bară de la fereastra mea.

Pînă aici n-aveam de ce să fiu mîndru, recunosc, orice om ar fi făcut la fel.

Dar aşteptaţi.

După ce am desprins bara, am aşteptat să se lase seara. Cînd lumina zilei dispăruse, dar nici întunericul nu era deplin, deoarece aveam nevoie să văd puţin, mi-am spus:

— Haide, dragul meu Gamba! acum să vedem dacă tu, care te făleşti că eşti un deştept, o fiinţă care gîndeşte, un spirit, vei şti să faci măcar ceea ce face orice pisică, orice un animal micuţ, fără minte şi fără studiile pe care pretinzi că le ai tu! Şi ţine minte, am mai adăugat eu ca să prind curaj, că o pisică ce nu se sfieşte să sară de la etajul al patrulea are patru picioare, în timp ce tu n-ai decît două, ceea ce diminuează pe jumătate neşansa de a-ţi rupe unul.

După ce mi-am adresat mie însumi acest îndemn convingător şi exigent, am urcat repede pe bordura ferestrei, am smuls bara şi, fără ca prima santinelă să aibă timp să mă vadă, mi-am luat avînt şi am sărit peste primul şanţ.

La şuierătura pe care a produs-o zborul meu prin văzduh, santinela s-a întors speriată; dar eu sărisem demult peste primul taluz, şi dacă a tras cu puşca în direcţia mea a făcut-o mai degrabă pentru a-şi avertiza camarazii, decît în zadarnica speranţă de a mă nimeri.

Trebuie să vă mai spun că în momentul cînd săream peste taluz, santinela de la a doua platformă se afla exact pe locul unde trebuia să ajung eu, astfel că n-am făcut decît o extrem de mică deviere a saltului şi i-am sărit direct în spinare.

L-am trîntit pe bietul poliţai la pămînt, cu patul puştii proptit în stomac şi sărutînd cu atîta furie baioneta încît gazetele au pretins că-şi pierduse trei dinţi.

Glonţul pornise şi era cît pe ce să ucidă santinela de pe platforma a treia, care tocmai mă ochise, şi care nu m-a nimerit, mulţumită probabil sperieturii involuntare pe care i-o pricinuise proiectilul trecîndu-i pe lîngă urechi.

Ajunsesem pe malul celui de al doilea şanţ. Încă un pas şi eram liber. Dar aici a fost cel mai greu.

În afara celor douăzeci de paşi ce trebuiau săriţi, ultima santinelă, prevenită de focurile puşcă ale celorlalte, stătea la pîndă, pe celălalt dîmb, cu baioneta întinsă şi gata să mă străpungă. Perspectivă deloc agreabilă.

Vă mărturisesc că uneori am înghiţit săbii, dar baionete niciodată, mai ales cînd puşca este prinsă de ele. Şi astfel orice educaţie este incompletă, crezi că ai atins perfecţiunea, şi descoperi, zilnic, că ignori cele mai simple elemente. Ţi-ai petrecut zece ani din viaţă studiind, muncind, spetindu-te, şi într-o bună dimineaţă sau seară, îţi dai seama că nu eşti în stare să înghiţi măcar o nenorocită de baionetă.

Dar atunci n-aveam timp pentru asemenea reflecţii. Nu aveam timp nici de gîndire, nici de dat înapoi. Dacă m-ar fi înhăţat, m-ar fi zvîrlit într-o carceră, într-o celulă subterană, într-un puţ unde m-ar fi legat bine, pedepsindu-mă pentru toată viaţa.

Mi-am zis: Să mor din lipsă de aer şi libertate! Deoarece, vă

puteţi închipui cum m-aş fi simţit eu în închisoare, eu, omul salturilor, eu, capra neagră, eu, care, cînd nu voi mai putea sări şi dansa m-aş vinde în chip de termometru, atît de mult argint viu curge prin vinele mele! Mi-am zis deci: între a muri în închisoarea pe viaţă, sau străpuns de o baionetă, mai bine să mor imediat: voi suferi mai puţin.

Am apelat la Dumnezeu şi la forţa muşchilor mei şi, făcînd un inimaginabil efort ca să sar peste şanţ, n-am încercat să evit baioneta, dimpotrivă, m-am aruncat direct asupra ei.

Santinela mă aştepta şi se bucura dinainte la gîndul că mă va înţepa ca pe-un caltaboş. Dar cînd i-am sărit în circă, am întins iute mîna, i-am apucat baioneta şi am împins-o cu toată puterea.

N-am evitat total pericolul. Soldatul avea încheietura puternică şi am simţit fierul intrîndu-mi în piele. Dar puşca alunecase, iar eu căzusem cu atîta forţă peste baionetă, încît se îndoise. Doar o zgîrietură.

Cu o mişcare mai rapidă decît fulgerul, i-am pus o delicioasă piedică cu piciorul, şi santinela s-a rostogolit în iarba moale.

Cînd s-a ridicat, eu eram la o depărtare de o sută de paşi. A tras un biet glonte care a speriat foarte tare un vrăbioi pe o creangă.

Eu îmi spuneam doar atît: lucrurile încep să se înrăutăţească, nu mai pot face un pas fără să fiu întîmpinat cu o rafală de salve. Destul, soldaţi! Risipiţi praful de puşcă al împăratului!

Bineînţeles, rosteam acest monolog în timp ce-mi luasem serios picioarele la spinare. În timp ce alergam astfel auzeam în urma mea strigătele santinelelor, toba bătînd şi toată zarva care se face într-o fortăreaţă umilită. Dar, la naiba! eram departe.

Şi iată cum un bărbat curajos şi suplu este totdeauna stăpînul libertăţii sale!

Aici, Gamba făcu o pauză, voind să savureze o clipă efectul pe care vitejia şi agilitatea sa îl produsese asupra păstoriţei.

Dar Gretchen nu-şi dezlipea ochii de pe Christiane.

Pentru ea, totul se concentra asupra neaşteptatei reînvieri a aceleia pe care o iubise atîta şi o jelise atîta.

Fantoma tăcea în continuare şi-l lăsa pe Gamba să vorbească. Desigur acesta, ascultînd de voinţa straniei apariţii, va lămuri misterul în faţa căruia Gretchen rămăsese uluită, aşa că, pentru a da

atenţie istorisirii lui Gamba, păstoriţa aştepta să audă rostindu-se numele Christianei.

La rîndul său, Christiane îl lăsa pe Gamba să se lăfăie în tot acest flux de cuvinte şi să dea frîu liber limbuţiei sale naturale. Îi impusese o prea îndelungată tăcere, şi îi datora această compensaţie.

În schimbul celor şaptesprezece ani de muţenie, merita să-i acorde măcar o oră de flecăreală totală.

Gamba reluă:

— Scăpasem de puşcărie, dar nu eram în afara graniţelor Germaniei. Puteam fi înhăţat în orice clipă. Agilitatea şi prezenţa mea de spirit nu m-au părăsit în momentele capitale.

Am alergat cît m-au ţinut picioarele pînă la orăşelul Zahlbach, unde, cu cincisprezece zile mai înainte, – chiar în dimineaţa în care am căzut atît de prosteşte în ghearele poliţailor din Mainz, îmi lăsasem la adăpost căruţa şi bătrîna mea iapă chioară, mijloacele mele obişnuite de transport. Le lăsam totdeauna în satele cele mai apropiate de oraşele unde mergeam, ca să plătesc mai ieftin. Era noapte deplină cînd sosisem, ceva mai liniştit, la uşa hangiului meu.

Hoţii au farmecul lor. Afirm lucrul acesta, deoarece hangiul meu era un tîlhar, care, aflînd de încarcerarea mea şi socotind, cu mintea lui pătrunzătoare, că n-aveam nevoie de cal şi nici de căruţă pentru a putrezi la pîrnaie, îmi vînduse pur şi simplu căruţa şi iapa. Cînd am intrat în curte, tocmai le preda cumpărătorului, astfel încît calul era deja înhămat. Lăcomia gazdei mi-a folosit.

M-am proţăpit înaintea hangiului care se făcuse negru la faţă. În pofida salturilor mele acrobatice şi a altor obstacole, izbutisem să salvez cinci sau şase monezi de aur, cusute în căptuşeala hainelor. Am plătit ceea ce datoram şi, dînd bice calului, am pornit-o, mai întîi în trap mărunt, dar nici n-am dat bine colţul străzii că am şi început să gonesc în galop.

Ah! în cele cîteva cuvinte pe care le schimbasem cu hangiul am avut grijă, ca să-i îndepărtez bănuielile, să-i spun că mi se acordase libertatea cu condiţia de a părăsi îndată oraşul.

Am mai cumpărat de la el ceva hrană pentru iapă şi pentru mine. Nu mă temeam că faptul acesta o să-i trezească bănuieli. Hangii nu suspectează niciodată banii primiţi.

Toată noaptea am mînat iapa cît s-a putut de repede.

Dimineaţa, m-am oprit într-o văgăună păduroasă unde am rămas pe timpul zilei, din precauţie. Mulţumită fînului şi a pîinii cumpărate din Zahlbach, am putut, atît iapa cît şi eu, să ne dispensăm de a ne arăta mutrele prin satele în care am fi putut fi expuşi la întîlniri neplăcute.

Seara, am pornit-o iarăşi la drum. Am mers astfel încă patruzeci şi opt de ceasuri, evitînd drumurile deschise, oraşele şi casele locuite, căutînd potecile, stîncile şi pădurile, şi necălătorind pe cît posibil decît noaptea.

A treia zi, începînd să mă simt destul de departe de Mainz, am fost mai curajos. Soarele răsărise cam de multişor şi eu încă nu mă culcasem în vreo rîpă.

Cît pe ce să plătesc scump această imprudenţă. Dînd colţul unui gard de nuiele, m-am trezit brusc faţă în faţă cu un primar indiscret care-mi cerea actele.

I-am răspuns pe italieneşte, ţinîndu-i un discurs plin de volubilitate, din care n-a priceput nimic.

Neînţelegînd italiana, cetăţeanul şi-a pus ochelarii.

Nu m-am crezut dator să aştept ca să-mi înveţe limba şi am dat bice calului, iar cumsecadele funcţionar n-a mai avut timp decît să se dea la o parte pentru a nu-l zdrobi.

Cînd s-a trezit din spaima pe care i-o pricinuise pericolul de a-şi pierde preţioasa viaţă, eu ajunsesem departe; însă nu chiar atît încît să nu aud că mă ameninţa să trimită jandarmeria călare pe urmele mele.

Primejdia devenea presantă. Am îmboldit cu biciul şi cu glasul biata iapă bătrînă şi m-am înfundat cu hotărîre într-o vale stîncoasă, cu poteci de neumblat, pe unde nu cred să se fi încumetat vreodată alte căruţe decît a mea, şi unde era destul de puţin probabil ca jandarmeria să mă găsească. Am ajuns astfel într-o regiune pe care n-o cunoşteam pe atunci, şi care nu era alta decît aceasta...

Atenţia păstoriţei începea să se trezească.

— Toată ziua şi toată noaptea, mergeam, reluă Gamba printre munţi şi prăpăstii, aruncînd în urmă priviri speriate, şi crezînd că văd răsărind ţeasta monstruoasă a vreunui jandarm.

Noaptea era pe sfîrşite, zorii alburii apăruseră deja pe cerul unde stelele se topeau. Deodată, în faţa mea, o formă omenească alerga înspre mine.

Desigur, am crezut mai întîi că era un jandarm şi m-am ascuns în spatele unei stînci.

Dar neauzind nici un zgomot de copită, am scos încet capul şi am privit.

Forma umană se apropiase. Mi-am dat seama că era o femeie.

O femeie cu hainele în dezordine, cu părul despletit, cu un aer deznădăjduit. Un fel de fantomă albă.

— Spuneţi repede! îl întrerupse Gretchen, cu sufletul cît un purice.

— Ah! am spus eu bine, exclamă Gamba, că pînă la urmă povestea mea o să vă intereseze!

Femeia se apropia în fugă, fără să mă vadă.

La cîţiva paşi de mine, s-a oprit, a întins cu o mişcare înfiorătoare cele două braţe împreunate spre ceruri, a îngenuncheat pe marginea potecii, a murmurat cîteva cuvinte pe care nu le-am auzit, a scos un strigăt, s-a avîntat şi a dispărut.

Am sărit repede din căruţă şi am alergat.

Poteca, în locul unde femeia dispăruse, era tăiată de o prăpastie perpendiculară, pe care n-o văzusem la început. M-am aplecat peste groapa uriaşă şi adîncă şi am ţipat şi eu.

Nefericita nu se rostogolise pînă la fund.

— Repede, repede, repeta Gretchen, cuprinsă parcă de febră.

— Un copac tînăr şi viguros răsărit chiar pe coasta prăpastiei, îi stăvilise, ca prin miracol, căderea.

Cu picioarele prinse în rădăcini, cu spatele rezemat de trunchiul copacului, cu un braţ împleticit între ramuri, cu capul răsturnat spre spate, fiinţa aceea cu trupul subţire şi mlădios atîrna leşinată deasupra morţii.

S-o salvez? Dar cum? A sări călare peste copac era un fleac pentru mine; dar cum să urc deasupra prăpastiei cu asemenea povară?

Din fericire, aveam în căruţă o frînghie cu noduri care-mi slujea la exerciţiile acrobatice. Am fugit s-o iau. Am luat totodată şi un fel de chingă care de asemenea mă ajuta la executarea programului, şi iată ce am făcut. Am ales o rădăcină puternică din mar-

ginea prăpastiei, am legat de ea frînghia cu noduri, ţinînd în mîna dreaptă celălalt capăt şi m-am aruncat vitejeşte.

— Şi atunci? izbucni Gretchen înfiorată.

— Se înţelege de la sine că am căzut uşurel şi elegant călare peste copac. Fără să mă laud, dar am fost mulţumit de mine şi am recunoscut că studiile pe care le făcusem n-au fost chiar atît de incomplete. M-am consolat puţin pentru neputinţa de a nu fi putut înghiţi puştile şi baionetele.

Odată încălecat peste copac, prima mişcare a fost să înhaţ femeia, deoarece mi-era teamă să nu alunece.

Apoi am zvîrlit-o iute peste braţul şi umărul stîng, unde am legat-o strîns cu ajutorul chingii.

Ea n-a depus nici o rezistenţă. Era inertă, ca şi moartă. Arăta mai degrabă ca un buştean decît ca o femeie.

Pînă aici, nimic nu era făcut. Trebuia să urc.

Ţineam mereu frînghia în mîna dreaptă.

Vă asigur că n-a fost deloc uşor să ies la suprafaţă cu o femeie agăţată pe umeri şi cu o singură mînă prinsă de frînghie.

Esenţialul era să nu scap nici frînghia, şi nici femeia.

M-am rugat tuturor sfinţilor din paradis, mi-am proptit picioarele pe ultimul nod al frînghiei, am prins cu mîna dreaptă cel mai de sus nod la care ajungeam şi, descălecînd de pe copac, m-am lăsat uşurel în voia abisului.

Din fericire, biata femeie era fără cunoştinţă; altfel ar fi văzut negru în faţa ochilor.

Mii de saltimbanci şi de acrobaţi! Eu care am sufletul destul de tăbăcit, mărturisesc cu ruşine că am trecut printr-o clipă de emoţie. Rădăcina de care-mi legasem frînghia nu se aşteptase la o greutate dublă; am simţit-o îndoindu-se şi cedînd în faţa primei zgîlţîituri. Dar şi-a revenit din această laşă lipsă de robusteţe şi a rezistat.

Apoi, a venit rîndul frînghiei. La primul efort pe care l-am făcut ca să apuc cu mîna un nod, ea s-a întins şi a pleznit, de parcă nu se aşteptase să suporte mai mult decît îi era în putere. Simţeam că se rupe şi-am zis în sinea mea: biata femeie!

— Şi, mai departe? întreba Gretchen cu lacrimi în ochi.

— Dar, la naiba, frînghia era la fel de solidă ca şi rădăcina. Iar muşchii mei, nu erau nici ei mai prejos.

M-am căţărat ca o veveriţă, fără grabă, ager şi unduios.

Un minut mai tîrziu, dacă timpul se poate măsura în asemenea ocazii, puneam piciorul pe pămînt, îmi desprindeam frînghia şi-mi instalam chilipirul în căruţă.

Şi aşa am scos-o din prăpastie pe doamna Christiane.

Gretchen se ridică şi, cu privirea fixă şi aerul rătăcit, înaintă spre Christiane, îi atinse mîna ca să se asigure că nu era o fantomă şi cînd simţi carnea şi realitatea, căzu plîngînd în genunchi, şi sărută poalele rochiei celei înviate.

Apoi, fără să se ridice şi cu un glas înăbuşit de emoţie:

— Spuneţi mai departe, Gamba!

— Am cam ajuns la sfîrşit, reluă Gamba. Christiane fusese salvată.

Dar eu nu eram deloc salvat. Dimpotrivă, fapta mea bună risca să mă conducă la închisoare pentru tot restul vieţii. Deoarece, ce puteam face cu fiinţa pe care tocmai o scosesem din prăpastie?

S-o iau cu mine, leşinată, s-o zdruncin, era periculos; avea, poate, nevoie de un doctor.

Pe de altă parte, a o duce într-un loc populat ca să fie îngrijită, însemna să intru în gura lupului. Jandarmeria n-ar fi dat nici măcar doi bani pe agilitatea mea.

Mă simţeam mai descumpănit pe uscat, decît fusesem în împărăţia păsărelelor.

Fie ce-o fi! M-am uitat la biata fiinţă; era tînără şi frumoasă. M-am condus totdeauna după principiul că o femeie frumoasă valorează mai mult decît un bărbat urît. Mi-am zis: mai bine intră toţi Gamba la închisoare, decît o asemenea fiinţă în mormînt! şi am pornit-o în căutarea unui sătuc oarecare.

Tot mergînd, o cercetam cu privirea. Mă uitam şi nu observam nici o lovitură. În meseria mea, ne pricepem desigur la fracturi sau la braţe rupte. Am înţeles cu bucurie că nimic nu era zdrobit şi că n-avea nici o leziune serioasă. Spaima morţii o făcuse să-şi piardă cunoştinţa. Rochia i se agăţase de crengile copacilor şi-i amortizase lovitura.

Cine caută, găseşte.

Nu peste mult am zărit un sat care, dacă nu mă înşel, părea să se numească Landeck.

Mă pregăteam să intru în sat cu aerul jalnic al cuiva care intră în puşcărie, cînd, deodată, am simţit că inima tinerei reîncepuse să bată.

Am avut, recunosc, o tresărire de satisfacţie.

Dacă îşi revenea fără ajutorul medicilor, n-aveam de ce să mă predau de bunăvoie jandarmeriei imperiale. Am dat bici iepei mele şi m-am adîncit iute în văgăunile muntelui.

O oră mai tîrziu fata îşi revenise de tot.

Cînd spun de tot, nu spun întreg adevărul. Vedea, dar numai cu ochii, vorbea, dar spunea lucruri total lipsite de sens.

Turuia tot felul de cuvinte pe care mă prind că nimeni nu le-ar fi putut înţelege.

— Copilul meu!... Julius... Îndurare... Samuel ăsta.... Sînt în iad...

Apoi, se uita la mine şi zicea:

— Da, vă recunosc bine, sînteţi diavolul!

Ei bine! mă credeţi sau nu, dar în clipa aceea, lucrurile acestea nu mă bucurau absolut deloc.

Într-un cuvînt, căzătura nu-i vătămase deloc trupul, dar îi zduncinase minţile.

Era nebună.

— Nebună!, exclamă Grechen.

— Da, nebună, ca un biet animal nevinovat. Şi a rămas aşa mult timp.

În primele zile, lucrul acesta nu m-a deranjat cu nimic.

N-avea pic de voinţă, se lăsa condusă, nu mă stingherea, nu mă întreba de ce merg mai degrabă pe poteci decît pe drumul mare. Că umblam noaptea, că ne opream, că porneam iarăşi la drum, că mîncam, că nu mîncam - nimic n-o interesa. Dacă-i porunceam să mănînce, mînca. Asculta ca un automat, nepăsătoare, dusă pe gînduri. Era mai docilă decît un copil.

Şi astfel, prin mii de primejdii şi mii de sperieturi, am putut ajunge în Italia. Şi aici domnea tot Napoleon. Dar mi se pierduse urma şi cum să descoperi în uriaşul imperiu o biată picătură de apă, ca mine?

Am fost întrebat cine era femeia de lîngă mine. Cu un an mai înainte, o pierdusem pe sora mea, Olympia, care avea aproape aceeaşi vîrstă cu Christiane. Le-am răspuns că era sora mea.

Nu mi s-au mai pus şi alte întrebări. Din clipa aceea, devenisem fratele ei.

N-am mai părăsit-o. Ca s-o hrănesc, ba nu, mă laud, ca să mă hrănesc pe mine, şi ca să mă distrez dădeam spectacole pe stradă.

Cîntam uneori cîte puţin. Ea, fără ca eu să-i fi spus vreodată, cînta din cînd în cînd melodii bizare pe care le învăţase nu ştiu de unde şi aduna trecătorii în jurul ei.

Părea că nu vede mulţimea şi nu aude aplauzele. Cînta doar pentru ea. Dar trecătorii se bucurau şi se bucura şi punga noastră. Niciodată nu fusesem atît de bogat.

Fapt care dovedeşte că, salvînd-o, m-am comportat ca un egoist, şi că ea nu-mi datora nici o recunoştinţă.

Totuşi, pe zi ce trecea, devenea din ce în ce mai conştientă. Începea să se creadă mai puţin în iad şi să-şi dea seama că eu nu eram diavolul, sau cel puţin că eram un diavol cumsecade.

Tot spunîndu-mi frate, nutrea pentru mine o prietenie frăţească.

Ah! ce fericit eram pe atunci! duceam o viaţă adevărată, în aer liber, pe străzi, ea cîntînd şi eu dansînd pe frînghie!

Dar ea, pe măsură ce-şi recăpăta judecata, îi reveneau în minte şi prejudecăţile educaţiei în care sînt crescute tinerele. Nu mai considera că este normal ca o fată să cînte la răspîntii de drumuri sau în cîrciumi. Se simţea stingherită în faţa privirilor şi aluziilor gloatei.

Şi totuşi ezita să rupă cu existenţa aceea de care-i era ruşine.

Un talent de care nu era conştientă, se dezvoltase în ea: pasiunea pentru muzică. A-şi transpune sufletul în glas, aşa cum eu îl transpuneam în agilitatea picioarelor, a transmite propria emoţie în inima mulţimilor, era, pentru ea, o plăcere de care nu se putea lipsi. Pentru că, vedeţi dumneavoastră, noi, artiştii, putem urî publicul, putem să-l vorbim de rău, să-l hulim, dar avem nevoie de el, ca dumneavoastră de ciurda de capre. Spectatorii noştri sînt animalele noastre.

Se afla deci în această situaţie confuză, luptîndu-se, pe de o parte, cu sfiala ei de fată şi, pe de altă parte, cu bucuria de a cînta, cînd, printr-o întîmplare dintre cele mai fericite, un director de

teatru care trecea pe lîngă noi, s–a oprit şi uimit de vocea ei, i–a propus s–o angajeze.

Şi aşa a ajuns ea o mare artistă, adică tot un fel de mare doamnă.

Acum, Gretchen, am spus tot ceea ce trebuia să spun.

Păzitoarea de capre şi–a înălţat spre Christiane privirea înecată de lacrimi şi de fericire.

— Doamnă! Sînteţi chiar dumneavoastră! Vie! îngînă ea cu glasul întretăiat.

Nu era în stare să găsească alte cuvinte.

— Îmbrăţişează–mă, draga mea Gretchen, zise Christiane.

Gretchen se ridică şi se aruncă în braţele Christianei.

— Vie! repeta ea. Dar, martor mi–e Dumnezeu, că pentru mine n–aţi fost niciodată moartă.

— Ştiu, zise Christiane.

Şi pentru o clipă se îmbrăţişară fără să–şi vorbească, inimă lîngă inimă.

— Şi eu? insinuă Gamba, uitat într–un ungher.

— Bietul Gamba! merită şi el ceva, zise Christiane.

— Merit o mulţumire din partea domnişoarei Gretchen, pentru că am avut grijă de fiinţa pe care o iubea atîta.

— Da, aşa–i, spuse Gretchen.

Şi se prinse de umerii lui Gamba, care era aşa de fericit, încît începu să plîngă.

— Mai vorbim noi, zise Gretchen făcîndu–i un semn cu ochiul. Dar mai întîi vreau să aflu ce este cu dumneavoastră, stăpînă. De ce aţi venit aici? Domnul conte von Eberbach ştie că sînteţi în viaţă?

— Ştie, şi el m–a trimis la castel.

— Pentru ce?

— Ca s–o iau pe soţia sa.

— Soţia sa! murmură Gretchen, a cărei bucurie se stinse îndată. O, Dumnezeule! Dar numai cînd mă gîndesc! Dac–aţi şti! Este îngrozitor!

— Ce vreţi să spuneţi? întrebă Christiane. Nu vă temeţi de Gamba, puteţi vorbi deschis. Da, situaţia în care ne aflăm este într–adevăr destul de dureroasă. Vreţi să spuneţi că Frédérique este soţia soţului meu.

— De n–ar fi fost decît asta! exclamă păzitoarea de capre profund emoţionată.

— Dar ce s–a mai întîmplat? Vorbiţi o dată!

— Frédérique...

— Ei bine?

— Este fiica dumneavoastră!

— Fiica mea? Dar fiica mea a murit, Gretchen!

— Nu. Trăieşte. Încredinţată de mine lui Samuel; mîntuită pentru pierzania sufletelor noastre, ale tuturora.

— Fiica mea! Vreau să–mi văd fiica! exclamă Christiane.

XXI

MAMA ŞI FIICA

Primul strigăt al Christianei fusese: vreau să-mi văd fiica! Prima ei mişcare fusese să alerge spre castel.

Gretchen o urmase pe Christiane.

Gamba o urmase pe Gretchen.

Christiane era cuprinsă de o mare emoţie. Copilul acela pe care-l crezuse mort, pe care nici măcar nu-l cunoscuse, care era ca şi mort înainte de a se naşte, copilul acela trăia.

Astfel, în timp ce se considera singură pe lume, în timp ce cînta pe scenele teatrelor, în timp ce umbla din oraş în oraş tîrîndu-şi singurătatea printre oameni, în timp ce îşi dăruia sufletul tuturora, neavînd pe nimeni căruia să-i dăruiască viaţa, avea o fetiţă!

Ea, care devenise cîntăreaţă, nemaiputînd fi femeie, ar fi putut fi mamă!

Şi cum îşi regăsea acum fiica? În ce cumplite împrejurări! Fiica ei era căsătorită cu soţul său!

N-are-a face! Alerga mereu spre castel.

Dar, deodată, îşi încetini pasul. Un gînd o oprea.

Ce-o să-i spună Fredericăi? Dacă-i spunea: „sînt mama ta!" Frédérique ar fi aflat repede că Olympia era Christiane, contesă von Eberbach, ceea ce însemna că se căsătorise cu soţul alteia, şi lucru şi mai cumplit, că se căsătorise cu acela care putea fi tatăl ei.

Şi apoi, Frédérique i-ar pune mii de întrebări mamei ei regăsite. Va trebui oare să-i dezvăluie întreg trecutul, să-i explice crimele şi nefericirile care o împinseseră spre acele crude întîmplări neprevăzute, să-i înspăimînte sufletul curat şi virginal cu relatarea monstruoaselor nelegiuri ale lui Samuel Gelb?

Cumplită povestire care s-ar fi încheiat cu un cuvînt îngrozitor: demonul acesta este, poate, tatăl tău!

Îndoiala cumplită care o doborîse pe ea, care o aruncase în Groapa Iadului, va trebui, oare, s-o chinuiască şi pe fiica ei castă şi neştiutoare?

În sumbrul amestec de nenorociri şi de ticăloşii care tulburase şi despărţise vieţile atîtor oameni făcuţi să se iubească, Providenţa, continuîndu-şi opera, ca un fluviu cristalin printre stîncile ameninţătoare, o ocrotise în mod miraculos pe inocenta Frédérique.

Crescută de Samuel, căsătorită cu Julius, iubită de Lothario, ea nu avea nici o pată, nici un strop de tină, nici o umbră pe fruntea ei limpede şi fermecătoare. Oare Christiane trebuia să-i dezvăluie răul pe care ea nu-l cunoştea decît cu numele? Se impunea totuşi, ca Frédérique, cruţată de iubit, de soţ şi de monstru, să fie menajată şi de mama sa!

— Vă gîndiţi şi suferiţi, doamnă, îi spuse Gretchen Christianei.

— Nu. M-am hotărît, zise Christiane răspunzînd mai degrabă propriilor gînduri decît întrebării. Nu trebuie să-i spun nimic Frederică.

Îşi reluă mersul cu paşi hotărîţi.

Şi, totuşi, a-şi regăsi fiica, la şaptesprezece ani, frumoasă, pură, cu ochi luminoşi şi inima plină de tandreţe; a nu avea pe buze decît un singur cuvînt: fiica mea! şi apoi să-şi pecetluiască buzele; a-şi deschide braţele pentru a strînge visul la piept, şi apoi să şi le închidă – nu era acesta un efort peste puterile omeneşti? Christiane va putea, oare, să se abţină? Şi chiar dacă gura ei n-ar rosti nici un cuvînt, gesturile, ochii, lacrimile ei, n-ar trăda-o?

Nu-i nimic! va încerca.

Sosind la porţile castelului, ea s-a mai oprit o dată şi, întorcîndu-se spre Gretchen şi Gamba, le-a spus:

— Să nu spuneţi nimănui cine sînt. Doar eu voi hotărî ce să fac. Voi să nu scoateţi nici un cuvînt.

— Fiţi pe pace, zise Gretchen.

— Eu ştiu să-mi ţin gura, adăugă ţiganul. De altfel, n-aveţi nevoie de mine acolo. Vă voi aştepta afară, sub clarul de lună. Nu văd de ce aş sta cu tavanul deasupra capului, cînd poate să mă acopere cerul.

În timp ce Gamba vorbea, Gretchen trăsese de sfoara clopoţelului şi portarul deschisese.

La întrebarea păstoriţei, portarul răspunsese că era tîrziu şi că doamna contesă von Eberbach se culcase probabil.

— Nu-i nimic! zise Gretchen, se va trezi.

Gretchen şi Christiane se îndreptaseră spre peron, lăsîndu-l pe Gamba afară.

Nevasta lui Hans veni să le deschidă. Frédérique, într-adevăr, îşi terminase masa şi urcase în odaia ei. Dar doamna Trichter, pe care Gretchen o chemase, s-a însărcinat s-o anunţe pe stăpîna sa.

Doamna Trichter coborî şi le pofti pe Gretchen şi pe Christiane în salonaşul învecinat cu odaia contesei.

Abia trecuse un minut de cînd intraseră şi de cînd doamna Trichter le părăsise, că Frédérique îşi făcu apariţia, neliniştită de vizită şi foarte emoţionată.

Dar altcineva trecea prin emoţii de o cu totul altă natură: Christiane.

O vedea pentru prima oară pe fiica sa în vîrstă de şaptesprezece ani! Dumnezeu o lipsise de copil ca să-i dăruiască o femeie. Nu-şi putuse creşte copila zi de zi, încetul cu încetul, la început mică, apoi crescînd şi mai mare. O vedea, dintr-o dată, împlinită.

Cum! nobila făptură din faţa ei era fiica sa? O astfel de bucurie era peste puterile sale.

Rămăsese mută, cu inima încărcată de lacrimi, privind-o pe Frédérique cu ochi plini de admiraţie pentru clipa prezentă şi plină de deznădejde pentru trecut. O dată cu bucuria regăsirii, o năpădise şi o uriaşă durere la gîndul evenimentelor care o despărţiseră de ea.

Frédérique se simţi mai întîi stingherită de privirea aceasta atît de fericită şi atît de tristă. Bănuia că era vorba de o taină.

Încercă să rupă tăcerea.

— Doamnă? întrebă ea pe un ton care cerea o explicaţie în legătură cu vizita aceasta la o oră tîrzie.

Christiane nu răspunse.

— Gretchen mi-a transmis că aţi dori să-mi vorbiţi, continuă Frédérique.

— Da! sigur că da, răspunse Christiane. Vreau să vă vorbesc, dar vreau să vă privesc mai întîi. Sînteţi atît de frumoasă!

Frédérique nu ştia ce să creadă. Tăcea şi ea.

— Dar cine sînteţi? Ce vi s-a întîmplat, doamnă? încercă ea, apoi, să întrebe. Păreţi foarte emoţionată.

— Cine sînt? răspunse Christiane cu o explozie de tandreţe. Dar se abţinu.

— Sînt, reluă ea, mai liniştită, sînt persoana pe care v-a anunţat-o scrisoarea contelui von Eberbach.

— Ah! exclamă Frédérique, deci dumneavoastră aţi venit ca să plecăm împreună la dînsul.

— Da, eu.

— Fiţi binevenită, atunci; domnul conte mi-a spus în scrisoarea sa să vă ascult şi să vă respect ca pe sine însuşi. Cum se simte? De ce n-a venit chiar dînsul?

— Se simte mai bine şi se va însănătoşi cu totul cînd vă veţi înapoia lîngă dînsul. O afacere extrem de importantă l-a împiedicat să vină. Dar, vă asigur că de n-ar fi fost treburile acestea, nici oboseala şi nici boala nu l-ar fi reţinut departe de dumneavoastră. Neputînd părăsi Parisul, m-a rugat pe mine să vin în locul dînsului.

— Iertaţi-mi indiscreţia, doamnă, zise Frédérique, dar scrisoarea contelui a pierdut din vedere să-mi spună cine sînteţi, aşa că nici măcar nu ştiu cu cine am onoarea să vorbesc.

— Mă numesc.... Mă numesc Olympia.

— Olympia! exclamă Frédérique. Sînteţi, aşadar, cîntăreaţa aceea celebră despre care domnul Samuel Gelb mi-a vorbit uneori.

— Da, chiar eu sînt.

— Iertaţi-mă, dar domnul Samuel Gelb mi-a spus că domnul conte von Eberbach vă iubea.

— Pe vremuri, poate, răspunse Christiane. Ah! dar a trecut atît de mult de atunci! adăugă ea aruncînd o privire melancolică şi îndurerată asupra pereţilor salonaşului în care se aflau.

— Domnul conte v-a iubit, cu cîteva luni înaintea căsătoriei noastre, zise Frédérique, a cărei faţă căpătase dintr-o dată o expresie tristă şi reţinută.

— Ce-i cu dumneavoastră? întrebă Christiane.

— Iertaţi-mă, doamnă, sînt tînără şi total neexperimentată în faţa vieţii. Dar nu vi se pare surprinzător că tocmai pe dumneavoastră v-a ales domnul conte să veniţi şi s-o readuceţi la Paris pe soţia dînsului?

— Ah! vă îndoiţi de mine! exclamă Christiane, profund îndurerată.

Bănuieli confuze traversau, într-adevăr, sufletul Fredericăi. Îşi reamintea senzaţia avută, dimineaţa, cînd citise scrisoarea în care contele o tutuia pentru întîia oară. Gîndurile stîrnite de această tutuire prin care se temea că întrevede intimitatea soţului, şi de această trimitere a unei femei care, dacă n-a fost amanta contelui, a fost, oricum, iubită de el, şi care era o artistă, se învălmăşeau în mintea tinerei şi îi inspirau o neliniştе cu totul neobişnuită.

— Nu spuneţi nimic? reluă Christiane. Aşadar, nu vă încredeţi în mine.

— Iertaţi-mă; dar, vai, cine răspunde pentru dumneavoastră, doamnă? întrebă biata Frédérique.

— Eu, exclamă Gretchen, care asistase pînă atunci la penibila scenă fără să scoată o vorbă.

— Dumneavoastră? interveni Frédérique cu un gest pe jumătate de speranţă, pe jumătate de teamă.

— Da, eu, continuă Gretchen, care-i desluşise, poate, temerile; eu, care am vegheat asupra dumneavoastră încă de cînd sînteţi pe lume, eu, care am mers pe jos atîtea mii de leghe ca să vă văd chipul timp de cîteva minute, eu, care ştiu cine sînteţi şi ştiu cine este doamna.

— Atunci, dacă ştiţi, spuneţi-mi vă rog, vă implor!

— Nu pot, răspunse Gretchen.

— Oh! înseamnă atunci că nu ştiţi, reluă Frédérique, clătinîndu-şi, trist, capul. Sau nu doriţi cu orice preţ să vă cred, pe nici una, deoarece m-aţi convinge cu un singur cuvînt şi cuvîntul acesta nu vreţi să-l rostiţi.

— Dar există secrete, pe care nu le putem dezvălui, reluă Gretchen. În numele fericirii dumneavoastră, credeţi-mă fără să vă spun mai multe.

— Mă rog, dar de ce aş avea încredere în dumneavoastră, cînd dumneavoastră n-aveţi încredere în mine?

— Dar scrisoarea domnului conte von Eberbach? obiectă Christiane.

— Dumnezeule! nu spune nimic, scrisoarea aceasta. De altfel, pot eu să ştiu ce puteri aveţi asupra dînsului? Pot eu să ştiu unde voi fi dusă? Vai! sufăr mai mult decît dumneavoastră de această neîncredere. Nu-mi stă în caracter, şi-mi pare rău că vă jignesc, doamnă, dar eu sînt străină de tot ce se petrece pe lume. Aş putea avea duşmani, să fiu singură, uitată, deznădăjduită, departe de cei

ce mă iubesc şi mă protejează, aşa încît sînt obligată să fiu atentă la ce mi se spune să fac.

Christiane, consternată, privea cum i se spulberă speranţa şi bucuria.

— Ah! zise ea cu o voce gravă, n-aş fi crezut că în felul acesta ne vom întîlni. M-am gîndit că ar fi fost de ajuns să-mi vedeţi faţa, să-mi auziţi glasul, ca ceva să vă tulbure, inima să vă fie atinsă de o presimţire şi braţele să vi se deschidă, fără să vreţi.

Nădăjduiam că aducîndu-ne una în faţa celeilalte, făcînd acest dublu miracol de a ne reînvia pe amîndouă, zdrobind, pentru a ne apropia, piatra sepulcrală, Providenţa n-ar fi ridicat între noi un zid mai greu şi mai de nezdruncinat decît granitul mormintelor: neîncrederea.

— Ce vreţi să spuneţi? întrebă Frédérique, înduioşată de accent şi neînţelegînd substratul cuvintelor.

— Ascultaţi, zise Christiane, fixînd-o pe Frédérique cu ochi plini de tandreţe şi de lacrimi.

Era prea mult pentru sufletul ei. Suferise şi aşa destul de mult pentru faptul că nu-şi putea decît privi fiica fără să o poată îmbrăţişa; dar a se lăsa bănuită, dispreţuită, urîtă de ea, era ceva mai presus de forţele sale.

— Ascultaţi, reluă ea. Da, am să vorbesc. Cu atît mai rău! Mi-e inima prea plină. Nu mă pot lăsa bănuită de dumneavoastră, este prea nedrept pentru mine; şi apoi, după ce vă voi vorbi, veţi înţelege că lucrul acesta este cu neputinţă. Frédérique, vă îndoiţi de spusele lui Gretchen; cu toate astea, ea v-a informat, cred, că a cunoscut-o pe mama dumneavoastră şi că vă vorbea în numele ei.

— Mama mea! Dar dînsa n-a vrut niciodată să mi-o numească.

— Dacă ea ar trăi, continuă Christiane şi dacă, fără intermediar, de astă dată, ar veni la dumneavoastră, dacă v-ar spune ce trebuie să faceţi, aţi mai bănui-o?

— Dacă mama mea ar veni la mine, răspunse Frédérique, tremurînd toată, oh, doamnă, fie-vă milă, nu-mi creaţi o falsă bucurie; sînt prea tînără, mă veţi ucide. Dacă mama mea ar veni la mine, ar face din mine orice ar dori, n-ar trebui să facă decît un gest, şi aş fi mai mult decît fericită s-o ascult întrutotul orbeşte.

— Atunci! izbucni Christiane, atunci! priveşte!

Şi ridicînd mîna spre perete, arăta portretul care-l emoţionase atîta pe Lothario şi care o surprinsese şi pe Frédérique cînd sosise.

— Acest portret.... zise Frédérique.

— Acest portret, reluă Christiane, este al sorei mele. N-aţi remarcat ce mult semănaţi cu ea? Şi această asemănare nu v-a spus că faceţi parte din familie?

— Ah, doamnă, dar în cazul acesta?...

— Frédérique, uită-te la mine. Sărută-mă, sînt mama ta.

Christiane rostise vorbele acestea cu un asemenea accent şi cu atîta emoţie, încît Frédérique se simţi răscolită pînă-n străfunduri.

— Mamă! exclamă ea.

Şi se aruncă plîngînd şi surîzînd în braţele Christianei.

— Da, reluă Christiane, acoperind-o cu sărutări; da, fiica mea, copila mea, comoara mea. Nu voiam să-ţi spun din pricina unor lucruri pe care le vei afla mai tîrziu; dar n-am mai putut îndura. Să te regăsesc neîncrezătoare, era mai cumplit decît să nu te fi regăsit.

La rîndul său, Frédérique spunea printre lacrimi şi gesturi de bucurie:

— Scumpa mea mamă! V-aţi lăsat aşteptată şaptesprezece ani. Dar ceva îmi spunea mereu: Va reveni. Ce fericire! Am o mamă. Este aici, sînt fericită c-o revăd!

Christiane plîngea şi o săruta.

Gretchen se îndepărtase puţin ca să nu le stinghereacă. Îngenunchease într-un ungher al salonaşului şi se ruga.

— Aşadar, întrebă Frédérique, portretul acesta este al mătuşii mele?

— Da, fetiţo, al mamei lui Lothario, care este vărul tău.

— Şi tatăl meu? reluă Frédérique, de ce nu-mi vorbiţi despre el? Nu mai trăieşte?

— Ba da! Trăieşte!

— Ah! am să-l cunosc şi pe el! Ce bun este Dumnezeu!

— Îl şi cunoşti, răspunse Christiane.

— Îl cunosc pe tatăl meu?

— Da, răspunse Christiane. Domnul fie lăudat, ţi-l pot numi, deoarece Dumnezeu, în bunătatea lui, nu i-a sădit în suflet pentru

tine decît singura iubire pe care o putea avea, pe care trebuia s-o aibă deoarece este tatăl tău.

— Despre cine vorbiţi? întrebă Frédérique, neliniştită.

— Scumpă fetiţă, să nu te sperie vestea pe care am să ţi-o dau. Dumnezeu ne-a salvat în trecut, iar acum viitorul este de partea noastră. Nu te nelinişti. Tatăl tău... tatăl tău este contele von Eberbach.

— Contele! exclamă Frédérique, îngălbenindu-se.

— Nu fi tristă, fetiţo. Îţi repet că totul se va aranja pentru fericirea ta. Vom desface această căsătorie şi te vei mărita cu Lothario. Haide, iată-mă, aici, lîngă tine, n-o să mai ai nici o grijă, şi nici o durere, le voi îndepărta eu.

— Dar tatăl meu, întrebă Frédérique, n-a ştiut despre mine nimic pînă acum?

— Nici măcar nu ştia că te-ai născut! Ah! Este o poveste prea lungă ca să ţi-o pot istorisi. O vei afla într-o zi. Tatăl tău şi eu am fost mult timp despărţiţi. M-a crezut moartă. Cum, şi de ce s-au întîmplat toate acestea, nu mă întreba acum.

Să nu mai tulburăm acest dureros şi cumplit trecut. Dar acum tatăl tău ştie că trăiesc. Ne-am revăzut şi ne-am recunoscut.

Ştie că eu sînt soţia lui şi va şti şi că tu eşti fetiţa lui. Două motive, dintre care doar unul va fi de ajuns ca să se întoarcă la mine şi să te redea lui Lothario.

— Va vrea, desigur, dar va putea, oare? Pentru toată lumea, prin lege şi prin religie, eu sînt soţia lui. Doar în faţa lui Dumnezeu aş mai avea scăpare! Va mărturisi el că sînteţi soţia sa şi că s-a căsătorit de două ori? Vedeţi bine, mamă, că nu este ieşire şi că nenorocirea mă urmăreşte! Degeaba mă consolaţi, soarta mea nefastă este mai puternică decît dragostea şi devotamentul dumneavoastră.

— Situaţia este complicată, într-adevăr, zise Christiane; dar linişteşte-te, scumpă fetiţă, o să ieşim la suprafaţă.

— Cum?

— Tatăl tău ştie o cale.

— Ce fel?

— Nu ştiu, dar a găsit una.

— Cine v-a spus?

— El.

— V-a spus aşa ca să vă liniştească, aşa cum mă liniştiţi şi

dumneavoastră pe mine acum. Dar dacă ar fi găsit vreo cale, v–ar fi spus–o. Dacă păstrează secretul, înseamnă că nu există.

— Are una. Mi–a spus–o cu un accent, care, te asigur, nu mă minţea.

— Degeaba, insistă Frédérique, simt bine că sîntem într–o situaţie din care n–o să putem ieşi niciodată.

— Ascultă, zise Christiane. Tatăl tău ne aşteaptă la Paris. Trebuie să mergem acolo şi să ne ocupăm de sănătatea lui mai întîi. Tu eşti fiica sa, eu sînt soţia sa. Ne vom strădui amîndouă să–i smulgem secretul şi ni–l va spune.

XXII

UNDE NI SE DOVEDEŞTE CĂ LALELELE SÎNT UNEORI MAI UCIGAŞE DECÎT PANTERELE

La 9 iulie 1830, un anunţ inserat în toate ziarele, anunţa că înmormîntarea lordului Drummond va avea loc a doua zi şi că slujba religioasă se va ţine la biserica Adormirea Maicii Domnului.

A doua zi, intrînd în biserică, prima persoană pe care o văzu Julius, era Samuel.

Cititorii noştri au avut probabil timp să–l uite pe lordul Drummond, acel bizar englez îndrăgostit de glasul Olympiei, după ce fusese îndrăgostit de o panteră în India.

Moartea sa n–a fost mai puţin stranie ca viaţa sa.

A murit din pricina unei lalele!

Îl pierdusem din vedere pe lordul Drummond în clipa cînd părăsea Parisul ca s–o urmeze pe Olympia la Veneţia.

I se păruse că era de preferat să o audă în public decît să n–o audă deloc, şi să împartă bucuria muzicii cu ceilalţi decît să n–asculte nici o notă.

Dar, abia sosise, şi gelozia începuse să–l roadă din nou, încă de la primele reprezentaţii. Suferea cumplit că nu se putea bucura decît împreună cu gloata de aceste accente sublime, pe care le–ar fi vrut doar pentru el. Atîţia rivali îl obsedau.

Din moment ce Olympia era a tuturora, nu mai era a lui.

Şi apoi, plăcerea i se părea pîngărită de toţi aceşti auditori care o resimţeau o dată cu el. Glasul Olympiei aproape că–i repugna, devenind un fel de gamelă banală unde cele mai ordinare instincte veneau să–şi vîre mîna ca să–şi ia cu lingura porţia lor de mîncare.

Această emoţie, pe care ar fi dorit–o neprihănită, pură, virgi-

nală, rezervată doar lui, nu mai era, vai! decît o curtezană trivială, publică, la îndemîna tuturor bădăranilor care aveau trei franci în buzunar.

În condiţiile acestea, n–o mai voia.

Într–o seară, în toiul unei reprezentaţii, s–a ridicat, a ieşit din sală, s–a reîntors acasă, a comandat o trăsură şi fără ca măcar să–i scrie o vorbă Olympiei, a plecat din Veneţia.

Ca să încerce să uite, a început să călătorească.

Peste tot unde se ducea, vizita totul: bibliotecile, muzeele, monumentele.

La Coniston, i s–a arătat o colecţie de lalele.

Pasiunea florilor este una dintre cele mai specifice sufletului omenesc.

Sîntem plămădiţi din pămînt şi îndată ce sămînţa cade în noi, încolţeşte.

Lordul Drummond era una din acele structuri la care intervalul între pasiuni nu exista. Pentru el, sfîrşitul unei obsesii nu era decît încoronarea alteia. Şi–a spus: femeile au murit, trăiască florile! S–a pasionat de flori aşa cum îl pasionaseră şi panterele, şi femeile: cu furie. Nu se mai gîndea decît la ele.

Ca adevăraţii amatori, se concentrase asupra unei unice specii, neplăcîndu–i decît lucrurile complete, şi ştiind bine că nici punga unui milionar şi nici viaţa unui centenar nu–s de ajuns pentru colecţionarea unei singure specii.

Lalelele îi inspiraseră gustul florilor. S–a dăruit trup şi suflet lalelelor.

Strînsese repede o colecţie pe care o socotea el însuşi onorabilă şi pe care oricare altul ar fi considerat–o fără egal.

Totuşi, călătorea în lungul şi în latul Europei, străbătînd toate oraşele horticole şi încercînd să afle dacă, întîmplător, n–ar mai exista vreun soi neştiut de el.

Cei mai renumiţi amatori, nerăbdători să–l cunoască, îl introduceau în serele lor şi–l invitau să le admire scumpele raritäţi. Dar lordul Drummond admira totul cu vîrful buzelor.

Nu i se arăta nimic ce nu avea şi el la fel de frumos, dacă nu superior.

Într–o seară se afla la Harlem. Vizitase toate colecţiile renumite, fără să găsească nimic mai deosebit decît în alte părţi şi voia, sătul de atîtea căutări, să se înapoieze în Anglia, cînd un servitor

de la hotelul în care locuia i–a pomenit despre o rudă a sa care colecţiona lalele.

Ruda aceasta era un biet om care deprinsese această manie încă din copilărie şi care, după spusele servitorului, obţinuse rezultate uluitoare. Sera sa nu era cunoscută, deoarece proprietarul nu lăsa pe nimeni să pătrundă în ea, iubindu–şi lalelele pentru plăcerea de a le avea şi nu din vanitate.

Nu i le arătase nimănui din oraş, decît vărului său; dar dacă lordul Drummond dorea, servitorul ar fi încercat să obţină de la vărul său Tromp permisiunea de a i–l aduce pe nobilul călător. Un călător, în trecere, l–ar fi înspăimîntat mai puţin decît un concetăţean aflat tot timpul în oraş şi greu de poftit afară odată introdus.

Lordul Drummond s–a codit. O colecţie necunoscută, după atîtea colecţii europene uluitoare, merita, oare, o întîrziere de o zi?

Era, desigur, o seră demnă să bucure ochii unui servitor; totuşi nu voia să piardă o şansă oricît de mică putea fi aceasta.

A rămas.

A doua zi dimineaţa, servitorul s–a dus la vărul său şi s–a înapoiat cu o permisiune obţinută destul de greu.

— La ce oră doreşte mylord să–l conduc la vărul meu Tromp? întrebă sevitorul.

— Chiar acum, răspunse lordul Drummond.

Şi porniră la drum.

Străbătură întreg oraşul.

După traversarea oraşului şi trecerea barierelor, intrară într–una dintre cele mai înguste străzi de la periferie.

Lordul Drummond începea să se căiască pentru faptul că se încrezuse în vorbele unui servitor.

Ce floare demnă de el putea respira aerul acestei străzi înghesuite?

În faţa unei case cu înfăţişare sărăcăcioasă, servitorul se opri şi îi spuse lordului Drummond.

— Am ajuns.

Servitorul bătu.

Un bărbat scund, încovoiat de obişnuinţa de a lucra pămîntul, prost îmbrăcat, veni să deschidă.

— Dragă vere, zise servitorul, ţi–am adus pe gentilomul străin despre care ţi–am vorbit azi–dimineaţă.

— Domnul este proprietarul grădinii pe care mi-aţi lăudat-o? întrebă cu un aer de neîncredere ironică lordul Drummond, uitîndu-se la hainele lui Tromp.

— Eh! zise acesta, care remarcase privirea lordului Drummond, şi pe care nu părea s-o ia în seamă, doar n-aţi venit să-mi vedeţi hainele, ci colecţia.

— Aşa-i, zise englezul. Să intrăm.

— Înainte de a intra, reluă Tromp, o întrebare.

— Care?

— Chiar părăsiţi Harlemul, astăzi?

— Îndată ce plec de la dumneavoastră.

— Pentru că nu mi-ar place să arăt florile cuiva care m-ar plictisi apoi cu dorinţa de a le revedea. Este şi aşa foarte mult că vă îngădui să vă bucuraţi ochii o dată. Sînt ale mele, pricepeţi, şi-mi gelozesc lalelele, aşa cum alţii îşi gelozesc soţiile.

— Vă repet, că diseară voi fi departe.

— În cazul acesta, poftiţi.

Lordul Drummond şi servitorul intrară într-un coridor întunecat şi sufocant.

Tromp închise îndată uşa în spatele lor, ceea ce nu contribui deloc la micşorarea întunecimii şi a aerului înăbuşitor.

— Mergeţi înainte fără teamă, milord, zise servitorul. Nu există trepte şi nici gropi.

După cîţiva paşi, lordul Drummond se trezi în faţa unei uşi.

— Aşteptaţi, zise Tromp.

Şi trecînd prin faţa lordului Drummond, începu să deschidă uşa, care era încuiată de trei ori.

Cum se deschise uşa, un val de lumină năpădi, bucuros, coridorul.

Era ca o invazie neaşteptată de raze solare şi de triluri de păsări. O vastă şi încîntătoare grădină îşi etala brazdele pline cu flori înălţîndu-şi tulpina spre cer.

— Veniţi şi priviţi, îi zise Tromp lordului Drummond uluit. Dar daţi-mi voie să încui uşa.

Închise uşa şi reluă.

— Vedeţi că nu trebuie să judecaţi nici oamenii după haine, şi nici grădinile după case. Am ales această casă prost situată şi cu aspect jalnic, pentru că are deschidere în partea cealaltă, spre cîmpul liber şi pentru că florile mele se pot bucura aici de tot

aerul şi de tot soarele care le trebuie. Găsiţi-mi alte flori mai bine adăpostite. Eu, dacă locuiesc într-o cocioabă sau într-un coteţ, puţin îmi pasă! Nu la mine mă gîndesc!

Sînt ca îndrăgostiţii aceia vîrstnici, care au o iubită tînără şi care-şi cheltuiesc averea mobilîndu-i casa în aur, catifea şi mătase, sinchisindu-se prea puţin dacă le mai rămîne vreun ban ca să aibă ei înşişi unde locui.

Iar eu, am mai mult decît o iubită, am un serai.

Priviţi!

Şi cu un gest, şi cu un accent în care se îmbina mîndria proprietarului, a grădinarului şi a îndrăgostitului, începu să-şi treacă în revistă colecţia, proclamînd-o unică şi pretinzînd, cu fiecare lalea pe care-o supunea admiraţiei musafirului său că era cea mai frumoasă dintre toate.

— Iată una care depăşeşte tot ce se poate imagina mai minunat; privind-o, chiar visul cedează în faţa realităţii atît de copleşitoare; ei bine, dar ceea ce vedeţi acum nu-i nimic, este o floare oarecare, un biet fir de iarbă pe lîngă ce am să vă arăt mai departe.

Şi desemnîndu-i alta, o declara cea mai splendidă capodoperă a naturii, pentru ca mai tîrziu să se oprească în dreptul alteia.

Dincolo de toate aceste exagerări ale unei pasiuni exacerbate de singurătate, adevărul era că grădina lui Tromp era fantastică. Era, fără comparaţie, cea mai frumoasă colecţie pe care lordul Drummond o vizitase în călătoriile sale.

Totuşi a sa o egala. Era mîndru că nu găsise, nici aici, vreun soi pe care să nu-l aibă şi el. Tromp era un rival, dar nu şi un învingător. Lordul Drummond nu se simţea umilit şi putea susţine lupta. Aveau amîndoi, ca la şcoală, premiul *ex aequo*.

— Spuneţi-mi, zise Tromp, încîntat, aţi mai văzut vreodată, în călătoriile dumneavoastră, vreo grădină la fel de interesantă ca a mea?

— N-am văzut nici una mai interesantă, răspunse lordul.

— Dar aţi văzut altele la aceeaşi valoare? întrebă Tromp, a cărui frunte se întunecă.

— Am mai văzut una.

— Unde?

— La Londra.

— Şi cum se numeşte proprietarul?

— Lordul Drummond.

— Dumneavoastră?

— Chiar eu.

— Grădina dumneavoastră este la fel de interesantă ca a mea? repetă Tromp cu un ton neîncrezător.

— Da, zise lordul Drummond. Recunosc că aveţi o colecţie cu mult superioară tuturor celor pe care le-am vizitat de cînd am părăsit Londra, şi că nu este inferioară colecţiei mele. Dar nici a mea nu este superioară alei dumneavoastră. Sînt egale.

— Ei bine! exclamă Tromp triumfător, acum am să vă arăt ceva care o să încline balanţa egalităţii. Veţi vedea. Poftiţi pe aici.

Şi, conducîndu-l pe lordul Drummond prin spatele unui zid ce părea că închide grădina, îl introduse brusc într-o seră aproape la fel de mare ca grădina propriu-zisă.

— Iată adevăratele mele flori, zise el, celelalte nu contează. Grădina este anticamera serei, şi florile sădite acolo sînt slujnicele; aici însă locuiesc stăpînele. Dacă aveţi ochi, deschideţi-i bine.

Lordul Drummond aruncă o privire rapidă şi rămase uluit.

De astă dată, Tromp avea dreptate să fie mîndru. În faţa sa se desfăşura o adevărată colecţie de miracole. Era ca un muzeu unde erau adunate cele mai izbutite opere ale naturii combinate cu arta.

Englezul rămăsese pironit, şovăind parcă între atîtea minuni şi neştiind ce să privească mai întîi.

Dar deodată ochii săi se opriră asupra unei lalele negre, roşii şi albastre.

Îngălbeni şi se îndreptă spre ea.

— Ah! deci pe aceasta o preferaţi? zise Tromp cu un rîs scurt de triumf şi de superioritate. Complimentele mele. V-aţi orientat îndată către cea mai frumoasă. Îmi dau seama că sînteţi un expert şi nu-mi mai pare atît de rău că v-am adus aici. La început nu intenţionam să vă arăt sera; grădina era de ajuns. Dar m-aţi sfidat şi n-am vrut să-mi las florile umilite. Ei bine! o aveţi şi pe aceasta?

— Nu, răspunse lordul Drummond, cu un glas strangulat.

— Nici dumneavoastră, nici nimeni, continuă Tromp. Este unică. Ah, pricepeţi, este sultana mea favorită. Am coatele rupte, dar n-o dau nici pentru zece mii de franci.

— Dar pentru douăzeci de mii? zise lordul Drummond palid şi cu ochi rugători.

— Nici pentru douăzeci de mii, pentru nici o sumă. Un bărbat care-şi iubeşte soţia n-o vinde şi n-o împarte cu alţii. Eu vreau să fiu singur stăpîn pe laleaua mea. Nu vă uitaţi şi la celelalte?

— Le-am văzut, zise lordul Drummond. Mi-este de ajuns asta pentru astăzi. Mai arunc o privire şi vă las.

Aruncă asupra lalelei negre, roşie şi albastre o privire de dragoste şi de deznădejde şi, fără să mai scoată o vorbă, refăcu drumul prin grădină şi pe coridor.

Tromp închise la loc uşile.

Pe pragul casei, lordul Drummond se întoarse:

— Mulţumesc, domnule şi la revedere.

— Nu la revedere, zise Tromp, ci adio. Veţi pleca din Harlem peste o oră.

Lordul Drummond nu răspunse.

Se înapoie la hotel, urmat de servitor, fără să rostească o vorbă.

— La ce oră doreşte mylord să se înhame caii? întrebă servitorul în momentul cînd lordul Drummond urca în camera sa.

— Nu plec astăzi, răspunse lordul Drummond.

O oră mai tîrziu, lordul Drummond sună şi chemă servitorul care-l condusese să vadă lalelele.

— Duceţi-vă la vărul dumneavoastră, zise el, şi întrebaţi-l dacă vrea să-mi dea un bulb din laleaua sa pentru treizeci de mii de franci, iar dumneavoastră veţi primi cinci mii de franci.

— Alerg, exclamă servitorul uluit.

Şi coborî treptele din patru în patru.

Lordul Drummond aşteptă înapoierea servitorului cu neliniştea studentului din anul întîi care aşteaptă răspunsul primei femei căreia a îndrăznit să-i scrie.

După un secol, perioadă în care acul pendulei nu parcursese decît o oră şi un sfert, servitorul reapăru.

Era înnegurat şi cu un aer jalnic.

— Ce-ai făcut? întrebă lordul Drummond.

— Refuză, răspunse întristat servitorul.

— N-aţi ştiut cum să-l luaţi, îi spuse lordul. Nu este posibil ca un om atît de sărac să refuze o sumă atît de mare.

— Ba am ştiut cum să-l iau, zise servitorul, ca unul căruia i

se promiseseră cinci mii de franci. Credeţi-mă, că dacă n-am izbutit, este pentru că lucrul acesta este imposibil.

— Întorceţi-vă, zise englezul. Patruzeci de mii pentru dînsul şi zece mii pentru dumneavoastră.

În ciuda enormităţii sumei, servitorul plecă mai puţin bucuros ca prima oară.

După felul în care vărul său îi respinsese prima ofertă, pricepuse că Tromp n-o să accepte nici una.

Încercă, totuşi, dar se înapoie tot fără nici un rezultat.

— Este un catîr, îi spuse el lordului Drummond.

— Şi dumneavoastră un măgar, îi răspunse acesta, care simţea nevoia să-şi descarce necazul pe cineva.

Toată seara şi-a chinuit mintea cum să-l decidă pe Tromp. Dar cum să străpungi convingerea unui om asupra căruia banul n-avea nici o putere?

N-a cinat. Nu-i era foame. A dormit prost.

Soarele abia răsărise şi lordul bătea la uşa lui Tromp.

— Cine-i acolo? strigă vocea ursuză a lui Tromp care-şi scosese capul ciufut printr-o ferestruică de la etaj.

— Eu, răspunse lordul Drummond.

— Cine, eu?

— Lordul Drummond, cel pe care aţi binevoit să-i faceţi, ieri, onoarea de a-l lăsa să vă viziteze lalelele.

— Vă înşelaţi, zise Tromp, lordul Drummond nu mai este la Harlem; mi-a dat cuvîntul său de onoare că pleacă ieri, şi un gentilom nu-şi încalcă cuvîntul. A plecat.

— Ei bine! dacă sînt sau nu sînt lordul Drummond, spuneţi-mi, nu vreţi să-mi vindeţi un bulb din laleaua dumneavoastră neagră, roşie şi albastră?

— Nu, răspunse scurt vărul servitorului.

— Doar atît, un bulb! vă ofer patruzeci de mii de franci.

— Puteţi să-mi daţi şi o sută de mii, tot aş refuza. Îmi păstrez florile pentru mine. Sînt paznicul, şi nu codoşul lor.

— Dragul meu Tromp, vă dau cincizeci de mii de franci.

— De banii dumneavoastră nu mai pot eu! Nu iubesc decît lalelele mele şi nu vînd nici măcar pentru un milion.

— Sînteţi decis?

— Absolut.

— Totuşi nu sînteţi un om bogat.

— Dovadă că nu-mi vînd florile.

— Vă rog mult.

— Bună seara.

Şi ca să întrerupă discuţia, Tromp închise brusc gemuleţul.

Lordul Drummond schiţă un gest furios. Dorinţa sa, multiplicată de obstacol, îl umplea de disperare.

Ce să facă? Unde să se ducă? I se părea că din clipa aceasta existenţa sa se golise şi că pe viitor nu mai avea nimic de făcut.

Nu-l mai interesa decît un singur lucru pe lume: laleaua aceasta.

Pentru ea şi-ar fi dat toată averea şi toate celelalte lalele.

Iar nemernicul ăsta de Tromp nu voia să o vîndă la nici un preţ. Un avar, asta era!

Lordul Drummond simţea că atît de tare îl chinuiau gîndurile, încît îl cuprinseseră frigurile.

— La naiba! acum o să mă şi îmbolnăvesc!

Şi fără să înţeleagă prea bine de ce, înaintă pe străduţa pe care locuia Tromp şi o coti pe prima potecă ce se îndrepta spre cîmpie.

Apoi încercă să recunoască zidul grădinii lui Tromp.

Nu-i fu greu să-l descopere. Soarele dimineţii lumina puternic geamurile serei.

În partea aceasta, zidul era destul de scund, dar s-ar fi putut, fără nici un dezavantaj, să nu existe nici o opreliţte.

Între potecă şi seră se afla o mlaştină lată de vreo cincizeci de braţe şi adîncă de vreo jumătate de picior. Lordul Drummond îşi vîrî bastonul, acesta intră în noroi cam pînă la două picioare.

Era, astfel, prea puţină apă ca să traversezi mlaştina cu barca; iar dacă voiai s-o traversezi cu piciorul, riscai să te înfunzi pînă la umeri.

Lordul Drummond se înapoie la hotel necăjit, întunecat şi bolnav deoarece nu mîncase în ajun şi nici dimineaţa nu izbutise.

Se culcă pentru a încerca să-şi repare insomnia din noaptea trecută. Dar nu izbuti să aţipească decît cîteva sferturi de ceas, mai obosit decît în ajun şi cu vise confuze, în care se lupta singur cu zeci de oameni ce voiau să-i smulgă un bulb de lalea.

Seara, s-a ridicat din pat, a ieşit din hotel fără să fie zărit, s-a îndreptat spre cîmpie şi a ajuns la malul mlaştinii.

Primul picior pe care–l vîrî, intră în nisip pînă la genunchi; al doilea pînă la coapsă.

În ciuda dorinţei arzătoare, avu o clipă de şovăire.

Dar pasiunea era mai puternică.

Continuă.

După cîţiva paşi, dădu de un teren mai solid. Apoi pămîntul era iarăşi moale şi noroiul şi apa îi ajunseră pînă la mijloc.

Simţea că febra i se dublase, dar mergea mai departe.

Cînd să atingă zidul cu mîna, pămîntul se lăsă cu totul de sub picioare şi se cufundă pînă la gît, abia rămînîndu–i timp să se agaţe de cîteva trestii crescute la poalele zidului. Viaţa lui depindea de o trestie.

Ce importanţă mai avea! Ajunsese.

Principalul era făcut. Nu–i mai rămînea decît să escaladeze zidul şi să pătrundă în seră.

Escaladarea zidului o făcuse dintr–un salt; iar ca să intre în seră a trebuit să desprindă un geam.

Dar mai trebuia să nu greşească laleaua, iar noaptea nu era prea uşor.

Din fericire, luna era pe cer.

În afară de asta, singura dată cînd fusese în seră, îşi fixase bine locul.

Cu ajutorul memoriei şi al lunii, alese o lalea, o scoase cu mare grijă din pămînt, puse în locul ei cincizeci de mii de franci în bancnote pe care–i scoase din buzunar şi, ieşind din seră, sări din nou peste zid.

Luna pe care Byron a judecat–o atît de aspru, l–a ajutat iarăşi pe acest nou Leandru să retraverseze Helespontul său mlăştinos.

A ajuns fără încurcături la celălalt capăt al mlaştinii.

Avusese precauţia să–şi lase paltonul la mal. A putut astfel să–şi ascundă sub el laleaua şi noroiul cu care era murdărit din cap pînă–n picioare.

S–a înapoiat la hotel şi a reintrat în apartamentul său fără să trezească nici o bănuială.

Intenţia sa era să se schimbe, să ceară trăsura de poştă şi să plece din oraş chiar de îndată.

Dar mai înainte trebuia să mai arunce o privire asupra scumpei sale lalele.

A aprins toate lumînările şi toate lămpile aflate în apartament şi cînd a făcut o lumină cît mai puternică şi–a scos trofeul.

Cît pe ce să leşine.

Greşise laleaua.

În locul florii unice, luase o floare banală, cunoscută în toate serele şi din care el însuşi avea patru exemplare.

A scos un ţipăt.

Servitorul, văr cu Tromp, a alergat.

Văzîndu–l pe lordul Drummond, împlătoşat cu noroi, în mijlocul luminii orbitoare, a crezut că este nebun.

— Ajută–mă să mă dezbrac, zise lordul Drummond.

Tremura; un fior rece îi alerga prin tot trupul.

Umezeala, pe care nu o simţise în efortul şi în bucuria triumfului, acum îi îngheţa oasele.

Au trimis după un doctor.

După ce a fost întins pe pat şi în timp ce trimiseseră după doctor, lordul i–a spus servitorului:

— Duceţi–vă la vărul dumneavoastră Tromp; spuneţi–i ce aţi văzut şi daţi–i această lalea. Va înţelege totul.

Servitorul plecă în clipa cînd doctorul intra.

Doctorul a dat din cap. Situaţia i se părea gravă. Se temea mai întîi de o congestie pulmonară.

Febra se transformă repede în delir.

Toată noaptea, lordul Drummond n–a vorbit decît despre lalele negre, roşii şi albastre. Numai cele care aveau culoarea aceasta se numeau lalele.

Celelalte nu existau. Crezuse că văzuse şi altele, dar se înşelase. Doar acestea existau pe lume. Iar culoarea aceasta o avea una singură.

Era de ajuns pentru o singură lalea. În afara ei, toate florile cărora li se spuneau lalele, nu existau.

Şi tot felul de extravaganţe ca acestea.

A doua zi Tromp veni să afle cum se simte.

Aflînd că era din ce în ce mai rău, a plecat îndată şi s–a înapoiat după o oră.

A cerut să fie introdus în camera bolnavului.

Văzîndu–l pe posesorul minunăţiei a cărui procurare îl costase atît de scump, lordul Drummond şi–a recăpătat cît de cît cunoştinţa. A urmat un moment de luciditate.

Tromp înălţă în faţa ochilor bolnavului un obiect pe care-l ţinea în mînă.

— Laleaua! murmură lordul Drummond, neştiind dacă era ceva real sau dacă erau tot halucinaţiile minţile sale rătăcite.

— Da, este laleaua roşie, neagră şi albastră, zise Tromp. O meritaţi. De acum înainte vor fi două. Sînteţi demn s-o împărţiţi cu mine.

— Mulţumesc, frate! zise lordul Drummond luînd scumpa floare şi învăluind-o cu privirea rătăcită; dar este prea tîrziu.

— Oh, nu se poate, îl întrerupse Tromp.

— Ba da! insistă englezul. Sînt atins de moarte. Apa mi-a ajuns pînă la piept. N-are importanţă, vă mulţumesc, Tromp. Nu-i vina dumneavoastră, n-aveaţi de unde şti ce se va întîmpla. Am răcit la inimă. Ah! iată cum trebuia să sfîrşesc. Cruţat de pantere şi de femei, m-au ucis lalelele. Ah! ce straniu.

Şi nebunia îl cuprinse din nou.

Lordul Drummond a mai zăcut o vreme.

Într-o clipă mai liniştită a profitat de revenirea temporară a lucidităţii rugînd să fie transportat la Paris, unde avea la îndemînă toate mijloacele ştiinţei medicale.

Dar medicina nu-i mai putea fi de folos.

După cîteva alternative mai bune şi altele şi mai rele, a murit la 8 iulie, cu ochii fixaţi pe laleaua lui.

Era catolic. La 10 iulie, biserica Adormirea Maicii Domnului, unde se făcea slujba de înmormîntare, era tixită de un convoi de mare ţinută. Toată aristocraţia Parisului se afla acolo.

Îi văzusem mai sus pe Samuel şi pe Julius, întîlnindu-se.

A urmat o slujbă muzicală. Cele mai triste bocete ale marilor compozitori au răsunat în marele glas al orgii.

La un moment dat orga a tăcut şi o voce de femeie s-a înălţat.

Auzind vocea, Samuel a tresărit şi l-a privit pe Julius.

Era un glas puternic, profund şi melodios, care te pătrundea pînă-n străfunduri. Cîntecul ce se auzea era pe măsura vocii. Această melodie, în interpretarea dată, avea ceva trist şi mîngîietor totodată; era durerea de a vedea corpul fără suflet coborînd în pămînt şi în acelaşi timp speranţa de a regăsi sufletul în ceruri. Era mormîntul care se închidea şi paradisul care se deschidea.

Samuel îşi spuse că mai auzise acest glas.

— Să fie aici? se gîndi el. Şi eu să nu ştiu nimic! O credeam la Veneţia. Iar Julius, ştia oare că ea era la Paris?

Se uită spre contele von Eberbach.

Dar Julius stătea nemişcat. Faţa sa nu exprima nimic.

— M-am prostit! îşi zise Samuel. Ce-aş vrea să-mi spună chipul său? Este de pe acum un om mort.

Se apropie, totuşi, de Julius şi zise:

— Aceasta este vocea Olympiei.

— Crezi? răspunse Julius, indiferent; s-ar putea.

— E un cadavru! murmură Samuel; dar de ce s-o fi întors, şi ce face aici? De ce se ascunde? Cred că-i o cursă la mijloc. Ah, o s-o descopăr eu. Dar mai întîi să mă asigur că este chiar ea.

XXIII

CÎND OLYMPIA CÎNTĂ ŞI CHRISTIANE NU VORBEŞTE

Între timp, glasul care însoţea orga îşi continua cîntecul răspîndind asupra sicriului lordului Drummond note care semănau cu lacrimi, îndemnînd mortul să fie îndurător, spunîndu-i adio şi nu la revedere, întovărăşind prietenul care se sfîrşise pînă în pragul eternităţii.

— Este cu siguranţă Olympia! îşi spuse Samuel. Trebuie să mă informez pe lîngă un prieten al lordului Drummond.

Se apropie de un englez care trăise în intimitatea mortului şi îl întrebă cine este cîntăreaţa prea admirabilă, ca să nu fie celebră şi pe care n-o recunoştea.

— Este o cîntăreaţă a cărei voce lordul Drummond a iubit-o cu patimă, răspunse englezul. O cîntăreaţă din Italia, care n-a cîntat, într-adevăr, niciodată în Franţa.

— Signora Olympia, îl întrerupse Samuel.

— Întocmai. Înainte de a muri, lordul Drummond a implorat-o să-i facă plăcerea de a veni să cînte *Requiemul* la slujba de înmormîntare spunîndu-i că vocea care îi fusese atît de dragă l-ar mai bucura încă o dată în sicriu. Doamna Olympia i-a făgăduit şi, după cum vedeţi, şi-a ţinut promisiunea.

— Lordul Drummond ştia, aşadar, că ea se afla la Paris.

— Nu, a trimis s-o cheme de la Veneţia, încă din prima săptămînă a bolii sale. Simţea că este pe moarte. I s-a răspuns că signora Olympia nu mai era la Veneţia şi că nu se ştia unde se află.

— Şi dumneavoastră nu ştiţi, întrebă Samuel, de cît timp se află signora Olympia la Paris?

— Habar n-am, răspunse englezul, care începea să se mire de insistenţa întrebărilor lui Samuel.

Samuel îl părăsi şi se înapoie lîngă Julius.

— Este, într-adevăr Olympia, îi spuse el, privindu-l fix.

Faţa lui Julius nu tresări.

— Ah! zise el, fără urmă de emoţie, cine ţi-a spus?

— Un prieten intim al lordului.

— Ah!

Nici o mişcare, nici o licărire în ochi, îşi zise Samuel, observînd calmul lui Julius. Sau nu mai are nici o picătură de sînge în vine, sau ştie să se prefacă perfect. La naiba! dar de ce s-ar preface? Să fie oare în stare, la vîrsta sa, şi bolnav cum e, să aibă o asemenea forţă şi o voinţă atît de perseverentă, el, care în floarea vîrstei, la douăzeci de ani, n-a avut niciodată nici voinţă şi nici forţă? Totuşi, dacă Olympia este aici de mai mult timp, înseamnă că nu venise pentru lordul Drummond, deoarece el a fost obligat să trimită după ea; în consecinţă, n-a părăsit Veneţia şi n-a venit la Paris decît pentru Julius. L-a anunţat cu siguranţă că era în oraş. De ce nu mi-a spus el nimic? Dacă mi-a ascuns lucrul acesta, înseamnă că mi-a ascuns şi altceva. Ah! voi afla eu ce-mi ascunde. Întoarcerea misterioasă a Olympiei ascunde un secret. Uneltesc împreună ceva, împotriva mea? O voi vedea pe Olympia. Dacă s-a întîlnit cu Julius, ştie tot ce s-a petrecut la Saint-Denis în ziua duelului şi tot ceea ce Julius intenţionează să facă. O voi obliga să vorbească. Da, prin ea voi afla totul. Julius nu vrea să-mi spună nimic; dar m-ar mira să-mi poată rezista o femeie!

Slujba religioasă se sfîrşise. Samuel a aşteptat să iasă lumea pe uşa de la intrare, iar el s-a îndreptat spre uşa care ducea spre orgă.

Apoi a urcat într-o birjă şi i-a spus vizitiului să aştepte.

A coborît storurile şi aştepta.

După zece minute, o femeie a ieşit pe uşa de la orgă şi s-a urcat într-o trăsură închisă.

Era Olympia.

Trăsura în care urcase plecă în viteză.

Samuel coborî gemuleţul din faţă.

— Urmăriţi trăsura în care a urcat doamna aceea, îi spuse el vizitiului. Ţineţi o distanţă de cincizeci de paşi ca să nu trezim bănuieli. Cînd se va opri, opriţi şi dumneavoastră.

Trăsura Olympiei se opri în strada Luxembourg, în faţa unei vile retrase şi liniştite.

Samuel, coborînd repede din cupeul său, o văzu pe Olympia traversînd un vestibul şi urcînd o scară.

El străbătu curtea şi intră în vestibul.

Urcă treptele, în spatele, ei, fără ca ea să-şi dea seama.

La primul etaj ea se opri şi sună.

Zgomotul paşilor lui Samuel o făcu să-şi întoarcă privirea.

Îl văzu pe Samuel şi se îngălbeni fără să vrea.

El o salută cu un semn al capului.

— Dumneavoastră aici? zise ea.

— Vă miră că mă vedeţi la dumneavoastră, doamnă? zise Samuel. La fel m-a mirat şi pe mine, văzîndu-vă la Paris. Iertaţi-mă că am venit atît de pe neaşteptate, continuă el. Dar aş vrea să vă spun nişte lucruri foarte grave.

— Bine, vă ascult. Intraţi, vă rog.

După ce uşa se deschise, Samuel trecu din anticameră în salon, împreună cu aceea căruia el îi spunea Olympia, iar cititorii noştri îi spun Christiane.

— Vă ascult, domnule, zise Christiane.

— Mai întîi, doamnă, îngăduiţi-mi să vă pun o întrebare.

— Ce întrebare?

— L-aţi revăzut pe Julius, după înapoierea dumneavoastră aici.

— Pe contele von Eberbach?

— Da.

— Nu l-am revăzut, răspunse Christiane, şi nu ţin să-l revăd.

— Ah! zise Samuel, cam neîncrezător. Şi totuşi v-aţi înapoiat la Paris.

— Sezonul muzical s-a încheiat la Veneţia, zise cîntăreaţa. Credeam că bietul lord Drummond se afla în Anglia, deci prea departe ca să mă împiedice să cînt la Operă, ca anul trecut. Sosind, am aflat că era la Paris şi că venise să se îngrijească de o boală de piept. Nu bănuiam că-i atît de grav. M-am încuiat în casa asta din cartierul Saint-Germain şi am trăit în secret, ca să-mi duc tratativele fără ştirea lui, temîndu-mă să nu se opună iarăşi. De acum înainte, muzica este singura mea pasiune.

— Fie! zise Samuel, înţeleg că de dragul muzicii v-aţi ascuns şi că domnul conte von Eberbach nu ştie că v-aţi întors. Dar, dacă nu mai nutriţi pentru el sentimentul pe care l-aţi avut la un moment dat iarna trecută, nu se poate totuşi să vă fi devenit cu totul străin, şi presupun că nu v-ar supăra să vă dau veşti despre dînsul.

— Este sănătos? întrebă Christiane, nepăsătoare.

— În primul rînd, este foarte bolnav. Dar nu sănătatea trupească este lucrul cel mai trist. Nu ştiţi ce i s-a întîmplat?

— Ba da. S-a căsătorit, cred, după cîte-am aflat.

— I s-a întîmplat altceva. Şi-a ucis nepotul.

— Care nepot? întrebă cîntăreaţa.

— Lothario.

— Tînărul acela pe care l-am văzut într-o seară la supeul lordului Drummond?

— Chiar el. Nepotul, pe care Julius îl iubea ca pe un fiu.

— Păi, dacă-l iubea ca pe un fiu, de ce l-a ucis? Din gelozie, presupun.

— Chiar aşa, din gelozie.

— Bietul tînăr! zise Christiane. Şi noua contesă von Eberbach ce face acum? Observaţi că nu mai simt nimic pentru conte, dacă vă întreb atît de liniştită despre soţia dînsului?

— Contesa Frédérique, răspunse Samuel, s-a dus la castelul din Eberbach; călătoria aceasta a pricinuit toată neînţelegerea şi nenorocirea. Julius a recunoscut inocenţa soţiei sale, dar prea tîrziu. Contesa s-a înapoiat şi s-a reinstalat la Enghien. Mă duc s-o vizitez uneori. Ce suflete nemiloase au şi tinerele acestea! Îl iubea pe Lothario, al cărui mormînt abia s-a închis, şi l-a şi uitat! Nu mai simte decît exact atîta melancolie cît să-i facă frumuseţea mai emoţionantă. Şi să mai mori din pricina unei femei!

Vorbind, Samuel, spiona faţa Olympiei, nădăjduind să surprindă vreo mişcare involuntară şi imperceptibilă care să-i dezvăluie ceva.

Cu toate că misterul în care se învăluia cîntăreaţa, se putea explica, în cel mai rău caz, prin motivele invocate şi anume prin teama de a nu fi din nou împiedicată în demersurile sale de a cînta pe scenele pariziene, Samuel Gelb nu era omul care să se lase convins atît de uşor.

Era posibil ca muzica să fie motivul, dar era, de asemenea, posibil ca muzica să fie doar pretextul.

Pisica blîndă zgîrie rău, îşi spunea acest om întunecat, obişnuit cu trădările. Toate astea ar putea fi o înţelegere între ei. Au ticluit-o bine, recunosc, dar tocmai de aceea trebuie să nu mă încred. Este prea verosimil ca să fie adevărat.

Totuşi, nu-şi putea prelungi prea mult vizita.

Olympia – Christiane făcea pauze la fiecare sfîrşit de frază.

Bărbatul acesta de la care i se trăsese toată nenorocirea vieţii ei, o îngrozea. Se ferea să–l privească, deoarece, ori de cîte ori îi cădeau ochii asupra lui, cu greu îşi reţinea un gest de repulsie, de parcă vedea o reptilă.

Dar esenţialul era ca ea să nu se trădeze şi ca Samuel să nu bănuiască nimic.

Efortul acesta o făcea să aibă o anumită reţinere şi încordare, pe care Samuel nu putea să nu le observe.

Se ridică.

— Vă las, doamnă, îi spuse el cîntăreţei.

Iar în sinea lui:

— Mă voi înapoia.

Ieşi şi dădu drumul vizitiului.

„Oh, se gîndea el mergînd pe stradă, femeia asta avea o stinghereală care nu se poate să nu însemne nimic. Se temea cu siguranţă să nu–i scape vreun cuvînt sau vreun gest care s–o trădeze. Mă voi înapoia curînd.

Poate să se abţină cît o vrea, pînă la urmă găsesc eu un minut cînd o să uite de sine şi–şi va da drumul. Trebuie neapărat să ştiu ce se ascunde în mintea lui Julius, deoarece ar fi demult mort şi îngropat dacă n–ar ascunde ceva. Lucrul acesta–l menţine. Nu trăieşte decît pentru asta.

Are cu siguranţă, jur pe toţi dracii, un plan anume care–l menţine în viaţă.

Ah! pe legea mea, voi descoperi eu pînă la urmă ce–i cu planul acesta."

Samuel s–a reîntors la Christiane, dar degeaba.

Christiane avusese răgazul să se pregătească pentru întrevedere.

Se aştepta la întrebările lui şi la faţa lui iscoditoare.

El a găsit–o calmă, zîmbitoare, nepăsătoare faţă de Julius, pe care nu–l revăzuse şi pe care nu dorea să–l revadă.

Acum, cînd lordul Drummond murise şi cînd nu mai era nimeni care să se opună proiectelor sale teatrale, nu se mai ascundea; uşa ei era deschisă.

Samuel s–a informat la mai mulţi ziarişti dintre cunoştinţele sale şi a aflat că, într–adevăr, se iniţiaseră tratative pentru angajarea signorei Olympia la Academia de muzică.

Şi astfel, Samuel umbla din uşă în uşă, de la casa Olympiei la casa lui Julius, de la casa lui Julius la Enghien.

Julius era la fel de impenetrabil ca Olympia; iar Frédérique, dacă ştia cîte ceva, nu era mai puţin impenetrabilă decît Julius.

Samuel găsea uşile deschise, dar simţea că inimile îi erau închise.

Ca oamenii de acţiune fără activitate, neavînd altceva mai bun de făcut, îi făcea plăcere să–i necăjească pe alţii. Totdeauna se întîmpla la fel. Îşi folosea forţele cum putea.

Îi vorbea neîntrerupt Fredericăi despre moartea lui Lothario.

În discuţiile cu Olympia o calomnia pe tînăra femeie, spunînd că se împăcase prea uşor cu moartea lui Lothario.

Cînd pronunţa în faţa Fredericăi numele lui Lothario, ea se întrista, ochii i se umpleau de lacrimi.

Dar el avea dreptate întrucîtva; judecînd după aparenţe, nu astfel se manifestă disperarea unei femei care şi–a pierdut iubitul; tristeţea ei era blîndă şi resemnată şi semăna mai degrabă cu doliul unei femei care plînge un absent decît cu amărăciunea deznădăjduită a femeii care plînge un mort.

Lothario nemaifiind, Samuel îşi reluase drepturile asupra Fredericăi. Nu pierdea nici un prilej să–i reamintească vechile promisiuni şi obligaţiile ce o legau de el.

Frédérique îl lăsa să vorbească, fără să nege nimic şi fără să refuze nimic.

Dincolo de toate acestea, Samuel nu–şi găsea rostul – senzaţie ciudată pentru el.

Omul acesta puternic şi mereu în mişcare se plictisea în încetinelile acestea.

Se simţea sătul şi dezgustat de o astfel de existenţă. Simţea nevoia să sfîrşească cu ea.

Uneori, dorea să bruscheze deznodămîntul, dar apoi îşi zicea că era mai bine să aştepte ca Julius să–şi demaşte, primul, planul.

Fandînd prea tare, fără să intuiască lovitura pe care i–ar pregăti–o Julius, risca să intre în sabia adversarului.

Stătea astfel, şovăind între firea sa, care–i dicta să acţioneze, şi raţiunea sa, care îi dicta să aştepte.

Era nevoie să apară un eveniment care să–l grăbească şi să–i împingă mîna. Era nevoie ca Dumnezeu să–şi facă apariţia şi să curme în mod admirabil o situaţie de netolerat.

Dumnezeul care a apărut, a fost poporul.

Ca să-şi astîmpere nerăbdarea şi ca să uite de propriile-i interese, Samuel se implicase în treburile publice.

Doar politica îl mai emoţiona şi îl mai pasiona cît de cît.

De cîteva zile, rivalitatea dintre parlament şi regalitate, care lîncezise în ultimele luni, părea că se înteţeşte.

La 26 iulie, ordonanţele apărură ca o lovitură de trăsnet.

A urmat o primă clipă de uluire.

Samuel a început să cutreiere străzile şi cartierele, nădăjduind că lumea avea să se ridice şi că naţiunea va reacţiona îndată la neruşinata provocare a tronului.

Toată ziua nu s-a simţit nici o mişcare.

Mînia şi indignarea se limitaseră la ziarişti şi deputaţi.

Poporul părea că nici măcar nu auzise.

„Ah! îşi zicea Samuel, dacă ei îngăduie asemenea lucruri, pot să mă înapoiez în Germania; aici regalitatea este pe veci."

S-a întîlnit cu un redactor de la *National*, care bătea străzile cu aceleaşi intenţii ca ale sale.

— Ce zici? îl întrebă el.

— Ce să zic! Vedeţi şi dumneavoastră, răspunse ziaristul, poporul nu se mişcă. Încep să cred că regele şi Polignac au dreptate. Dacă Franţa îngăduie asemenea situaţie, înseamnă că o merită.

— Unde este regele?

— Regele tocmai a plecat să vîneze la Rambouillet. Iată cît îi pasă de noi. N-a catadicsit măcar să-şi ia o măsură de precauţie. Am ajuns s-o vedem şi pe asta: Polignac dispreţuind Franţa, şi avînd dreptate!

— Nu-i încă totul pierdut, zise Samuel. Putem să ne adresăm mulţimii. Nădăjduiesc că ziarele n-or să tacă, în ciuda ordonanţei care le pune căluşul în gură. Haidem la *National*.

Trecînd prin faţa Bursei, dădură peste cu totul alte figuri. Pe cît de nepăsător era poporul, pe atît de indignată era burghezia.

Într-adevăr, în ea loveau ordonanţele.

Ea singură era interesată de legea electorală care să anuleze ordonanţele; ea singură vorbea prin vocea ziarelor cărora Carol al X-lea le închidea gura.

Cît despre ideea de a rezista, nici gînd. Era învinsă dinainte. Nu-şi putea închipui că monarhia ar fi avut curajul să ia o asemenea decizie, fără să-şi fi luat dinainte toate măsurile de prevedere, fără să fie înarmată, fără să fie sigură de trupele sale, fără să ţină Parisul încercuit cu baionete şi tunuri.

O vorbă a delfinului circula în toate grupurile.

Mareşalul de Ragusa îi spusese că la prima lectură a ziarului *Moniteur* renta scăzuse.

— Cu cît? întrebase Delfinul.

— Cu trei franci, răspunsese mareşalul.

— Nu-i nimic, va creşte din nou.

Dacă asta nu era culmea prostiei, era neîndoios siguranţa puterii.

În birourile ziarului *National*, Samuel îi găsi pe toţi principalii ziarişti din Paris preocupaţi cu redactarea protestului presei împotriva constrîngerii la care urmau să fie supuşi.

După ce protestul fu semnat, domnul Coste, de la ziarul *Temps*, întrebă dacă lucrurile se vor menţine în starea actuală şi dacă nu se va trece de la vorbe la fapte.

Alţi redactori ai ziarului *Temps* şi redactorii de la *Tribune* se alăturaseră domnului Coste cerînd să meargă îndată să mobilizeze fabricile şi şcolile.

Samuel le atrăsese atenţia, spunînd că ocazia ce li se oferea era mai favorabilă ca nicicînd; regele era la vînătoare; domnul de Polignac era ocupat cu o adjudecare la Ministerul de Război; guvernul plutea într-o atmosferă de zăpăceală totală, netemîndu-se de nimic şi neluînd nici o măsură; – aşa încît aveau dreptate cei ce spuneau să nu se piardă nici o clipă şi că regele, înapoindu-se de la Rambouillet, seara, şi-ar putea găsi locul ocupat de o revoluţie.

Dar domnul Thiers era împotriva oricărui act de violenţă.

Nu trebuiau să iasă din legalitate. Aveau în momentul acela o poziţie minunată; de ce s-o părăsească? Trebuia ca ţara să aibă răgazul de a alege între regalitate, care nesocotea Constituţia, şi opoziţie, care menţinea legea.

Conştiinţa naţională se va pronunţa, ţara va fi cu opoziţia, şi abia atunci opoziţia va fi atotputernică şi va putea întreprinde orice împotiva tronului.

Dar, în clipa aceasta, ce-ar putea face opoziţia, singură? N-ar putea decît să se compromită şi să compromită odată cu ea singurul obstacol din faţa absolutismului monarhic şi clerical.

Ce tunuri avea ea? Ce armată? Poporul nu intra în discuţie.

Cînd toţi ziariştii vor avea piepturile ciuruite de gloanţele soldaţilor elveţieni, moartea lor ar readuce, oare, Franţei libertatea?

O picătură de apă rece e de ajuns uneori ca să reducă fierberea apei în clocot.

Cuvîntul tăios al micului avocat din Provence potoli exaltările celor mai înfierbîntaţi.

S-a hotărît să se limiteze doar la protest.

Totuşi ziarele *National*, *Globe* şi *Temps* au declarat că a doua zi vor apărea, în ciuda ordonanţelor.

Journal des Débats şi *Constitutionnel* n-au îndrăznit să le urmeze exemplul şi s-au supus.

Samuel Gelb a ieşit furios şi total deznădăjduit.

Nu-i nimic de făcut, îşi spunea el. Mă duc să mă închid în casă. Toate laşităţile astea mă dezgustă. Deci aşa arată opoziţia! Ce mai calea-valea, Franţa nu este pregătită. Democraţia mai are încă o sută de ani de aşteptat.

Posomorît şi abătut, Samuel se întorcea la Ménilmontant.

Trecînd bariera, auzi sunete de vioară într-o crîşmă de ţară.

O grădină prăfuită, nedespărţită de stradă decît printr-un gard de nuiele, era plină de dansatori şi cheflii. Era, desigur, o petrecere de nuntă.

Samuel acostă un muncitor îmbrăcat în haine de sărbătoare, care pufăia dintr-o pipă, pe prag.

— Vă distraţi? zise el.

— De ce nu? răspunse muncitorul.

— Păi nu ştiţi ce se petrece la Paris?

— Se petrece ceva?

— Ministerul a lansat ordonanţe care suprimă dreptul electorilor.

— Electorii? Şi ce-avem noi cu asta? Ce, noi, poporul, sîntem electori?

— S-au suprimat şi ziarele.

— Ah! ziarele! Şi ce ne pasă nouă de ziare? Nu le citim, sînt prea scumpe. Costă optzeci de franci.

— Tocmai de aceea, ar trebui ca ziarele şi alegerile să vă intereseze, dacă vreţi ca....

— Aiurea! zise muncitorul, scoţînd fumul pe nas, dacă nu ne măreşte preţul piinii şi al vinului, regele poate să facă ce-o vrea.

În clipa aceasta o fată veselă şi bondoacă alergă înspre ei.

— Ia spune, strigă ea, luîndu-l de braţ pe muncitor, aşa mă inviţi tu la dans, lăsîndu-mă pironită pe scaun? Haidem, începe petrecerea.

— Vin, zise muncitorul, urmînd-o.

Samuel a ajuns acasă, fără nici o nădejde. A mîncat şi s-a culcat.

A doua zi, nici măcar n-a ieşit. S-a plimbat toată ziua prin grădină, înfierbîntat şi ostenit.

Căldura era sufocantă.

„Asta-i, îşi spunea el, tot ce-am făcut a fost zadarnic. Ţelul meu era să conduc o mare mişcare populară, să guvernez ideile.

Dar nu există nici o mişcare, nu sînt bun de nimic, şi nimic nu-i bun pentru mine. Nu-mi mai trebuiesc banii lui Julius; ce să fac cu ei?

Julius poate să trăiască. Să fie etern, dacă vrea. Eu n-am să-i mai dau bobîrnacul care l-ar duce-n mormînt! Ah! habar n-are el că nepăsarea asta a poporului îl salvează şi că imobilitatea asta, a tuturora, înseamnă viaţa lui."

Cobora seara. Obosit de atîta plimbat, s-a aşezat pe o bancă.

Deodată a tresărit.

Crezuse că aude, din direcţia Parisului, un zgomot care semăna cu nişte împuşcături.

Zgomotul reîncepea.

De astă dată, nu mai exista nici un dubiu, erau într-adevăr salve de focuri.

Samuel a sărit în picioare.

— Salve de focuri! a exclamat el. Ah! înseamnă că-i poporul. Bravul popor, pe care eu îl calomniam! Ah! visul meu a renăscut. Trăiască poporul şi moarte lui Julius!

XXIV

CEI CARE BENEFICIAZĂ DE REVOLUŢII, NU SÎNT TOTDEAUNA CEI CE LE FAC

— Jos Carol al X–lea şi Julius! îşi repeta Samuel Gelb, simţindu–se din nou în vigoare. Vom face fiecare revoluţia noastră, Franţa şi eu; eu voi lucra pentru a ei, în timp ce ea va lucra pentru a mea!

Urcă repede în camera sa, luă nişte bani dintr–un sertar, scrise cîteva rînduri, se înarmă şi coborî spre Paris.

N–a intrat prin prima barieră, a mers de–a lungul bulevardelor exterioare, voind să vadă dacă cei de la periferie luau parte la mişcare.

Emoţia începea să pună stăpînire pe el. Ici, colo se formau grupuri. Oratori de ocazie ţineau discursuri oamenilor adunaţi, comentînd în termeni vehemenţi articolele din ziarele ce nu se temuseră să apară în cursul dimineţii.

Samuel a intrat prin bariera Saint–Denis.

Abia făcuse cîţiva paşi, că auzi un zgomot puternic şi strigăte furioase.

— Omoriţi–l! Trebuie să fie împuşcat!

Grăbi pasul şi, făcînd colţul unei străzi, zări un grup de bărbaţi înarmaţi care opriseră o trăsură.

— Ce s–a întîmplat? întrebă el.

— Un ministru care a fugit, răspunse un muncitor.

— Care ministru? zise Samuel.

Dar un om din popor deschise portiera.

În trăsură se afla o femeie, doi copii şi un bărbat de vreo patruzeci de ani.

Bărbatul sări jos. Samuel îl recunoscu.

Da! înţeleg! îşi zise el. Ăsta–i curajul liberalilor! Au pregătit răscoala, au scos poporul în stradă, şi, în clipa cînd bătălia a început, se eschivează. Lasă poporul să scape cum o putea din primejdia în care l–au aruncat. Dar nu, îl am la mîna mea şi nu va pleca, va lupta împreună cu noi, voi face din el un erou fără voie.

Şi cum bărbatul din trăsură tăcea, neîndrăznind să se încreadă în muncitorii înarmaţi, Samuel vorbi:

— Ce faceţi, prieteni? strigă el. Acesta nu–i un ministru, dimpotrivă, este un apărător al poporului!

— Numele lui! striga mulţimea.

— Casimir Périer!

— Casimir Périer, repeta poporul. Trăiască Constituţia!

— Da, copii, trăiască Constituţia, strigă Casimir Périer. Iar noi o apărăm împreună, chiar de–ar trebui să murim pentru ea! Trăiască Constituţia!

— Să–l purtăm în triumf! zise Samuel.

Şi l–au readus în mod triumfal spre cîmpul de bătaie pe acest evadat de la victorie.

Ce înseamnă destinul! În clipa cînd l–au readus cu forţa spre Paris, Casimir Périer ieşea ca să–l întîlnească pe Carol al X–lea şi să se pună în slujba sa.

Totuşi, nu ne aflam încă decît la preludiul răscoalei.

Existau, într–adevăr, din distanţă în distanţă, grupuri izolate; dar nu se manifestau decît prin focuri de armă răzleţe, apoi aşteptau.

Erau hărţuielile de dinainte de luptă. Patrule puternice de linie înaintau, rînduri, rînduri, pe străzi, pe bulevarde şi pe chei. Mulţimea le lăsa să treacă.

Lumea striga: Trăiască armata şi Trăiască Constituţia, ca să atragă, într–un fel, armata, de partea răzmeriţei.

Poporul şi regalitatea se priveau înainte de a se lua la trîntă.

Se simţea pregătirea unei bătălii cumplite şi decisive.

Un freamăt confuz plutea în atmosferă, anunţînd furtuna.

Samuel încercă să participe într–un mod mai energic.

Intră în primul magazin de textile întîlnit în cale, cumpără trei fîşii de pînză, roşu, alb şi albastru, rugă să fie cusute împreună, le prinse la capătul unui băţ şi ieşi fluturînd steagul tricolor.

Încă nu se făcuse seară. Drapelul, pe care nu–l mai văzuseră de cincisprezece ani şi care reamintea atîtea glorii, a produs un efect uriaş. Era de parcă trecutul reînviase după atîţia ani de umilinţă şi înjosire.

Parisul părea că se trezeşte din monarhie, ca dintr–un vis urît.

În aceeaşi clipă, o veste făcu ocolul oraşului, ca un tunet înaintea furtunii.

Comandamentul din Paris fusese încredinţat lui Marmont, duce de Ragusa.

Numele acesta sinonim cu invazia, cu Waterloo, cu patria lăsată pe mîna duşmanului, cu cazacii galopînd cu sabia întinsă prin pieţele publice, cu Franţa sîngerînd prin sute de răni, cu muzeele patriei jefuite, cu drapelul ţării insultat, cu toate mizeriile şi toate ruşinile poporului; numele acesta a fost ca o mănuşă aruncată în obrazul demnităţii ţării. Din clipa aceasta, duelul devenea necesar.

Nu mai era vorba de interesul electorilor şi al ziariştilor, ci de onoarea naţională.

Poporul nu se mai lupta împotriva ordonanţelor, ci împotriva înfrîngerii de la Waterloo.

— Jos cu cazacii! striga Samuel, şi pe baricade!

Strigătul lui Samuel tună şi se amplifică din ecou în ecou.

Se făcea noapte. Deocamdată nu se mai putea face mare lucru. Dar lumea se pregătea pentru înfruntarea de a doua zi.

Noaptea a fost petrecută cu desprindera pietrelor din pavaj şi cu fortificarea baricadelor. În dimineaţa de 28 iulie, bătălia a început în mod serios. Elevii şcolii politehnice au ieşit şi s-au amestecat cu poporul.

La primul foc de puşcă, domnul Thiers s-a dus să dea o raită prin pădurea de la Montmorency, unde se afla locuinţa de la ţară a doamnei de Courchamp.

Lupta a fost sîngeroasă, mai ales la primărie.

Răsculaţii, protejaţi de parapetele de pe malul stîng, trăgeau asupra soldaţilor elveţieni, care păzeau piaţa Grève.

Samuel se afla acolo, în picioare, pe parapetul podului Arcole, dirijînd focul, sfidînd gloanţele, punîndu-şi viaţa în primejdie.

Lupta a durat pînă noaptea şi nu se terminase în zori.

Prin fumul împuşcăturilor, Samuel, privind în urmă, a zărit un grup de patru persoane înaintînd către răsculaţi.

— Trăiască Lafayette! a strigat el, deodată.

Era într-adevăr Lafayette care trecea împreună cu doi prieteni şi un servitor.

Bătrînul general îşi reamintea de participarea la prima revoluţie şi nu voia altceva decît să se implice şi în aceasta.

Dar însoţitorii săi îl reţineau şi-l domoleau, zicîndu-i că ce

vedea el nu era o revoluţie, ci o răscoală şi că poporul nu va rezista mai mult de douăzeci şi patru de ore în faţa puterii regale.

Generalul şovăia. Totuşi, voise să vadă spectacolul cu ochii săi şi mergea, pe jos, din baricadă în baricadă.

Samuel nu era omul care să lase pe cineva să şovăie.

A sărit de pe parapet şi s-a îndreptat către Lafayette.

— Generale, i-a spus el, sînteţi de-ai noştri? Mulţumesc. Apoi, întorcîndu-se spre răzvrătiţi:

— Prieteni! generalul preia comanda gărzii naţionale!

— Gîndiţi-vă bine, domnule, zise domnul Carbonnel, care-l însoţea pe Lafayette. Vreţi ca generalul să fie împuşcat?

— Am nevoie de un voluntar, strigă Samuel.

— Eu! răspunseră douăzeci de voci.

— Primul venit, zise Samuel. Tu, de exemplu, Michel. Du-te şi spune peste tot că garda naţională este reînfiinţată şi că generalul Lafayette o comandă.

Michel plecă.

— Trăiască Lafayette, se auzea strigîndu-se pe tot lungul cheiului.

Bătrînul era emoţionat. Vechea popularitate i se urcase la cap.

— Acum, zise Samuel, aşteptaţi o clipă. Aveţi nevoie de primărie. O vom cuceri îndată. Totul va decurge într-o clipită.

În timp ce se purtau aceste discuţii, împuşcăturile continuau.

Trupele, care-şi vedeau gloanţele turtindu-se în pietrele de pe chei, începeau să se descurajeze. Şi apoi, în astfel de lupte civile, ceasurile se scurg repede cînd armata îşi aminteşte că şi ea se naşte din popor şi cînd soldatul înţelege că trage în fraţii săi.

Primăria nu se mai apăra decît foarte domol.

— Înainte! strigă Samuel, şi foc!

S-a auzit o salvă. De data aceasta soldaţii n-au ripostat. Poporul a înaintat şi a traversat podul, pînă la piaţă, fără să întîmpine nici o rezistenţă. Doar cîteva focuri răzleţe şuierau pe lîngă urechile învingătorilor.

Primăria era părăsită; trupele ieşiseră.

Samuel îl căuta pe Lafayette.

Dar generalul nu mai era acolo. Prietenii săi izbutiseră, în ciuda împotrivirii sale, să-l scoată din luptă.

— La dracu! zise Samuel, dacă numele cunoscute ne lipsesc, facem abstracţie de ele. Şi necunoscuţii sînt oameni puternici.

Şi adresîndu-se primului răsculat aflat în preajma sa îi spuse:

— Dubourg, vrei să conduci?

— De ce nu tu? zise celălalt.

— Pe mine liberalii mă cunosc, şi acum este nevoie de cineva care să aibă prestigiul misterului.

— Bine, atunci primesc.

— Perfect, instalează-te şi guvernează. Noi ne vom petrece noaptea întocmind cîteva proclamaţii pe care le vom semna: Generalul Dubourg, guvernatorul Parisului. Mîine, vei îmbrăca o uniformă oarecare şi vei da o raită pe chei, călare, ca să te arăţi populaţiei. Nu ne mai rămîne decît să cucerim şi palatul Tuileries, îl vom cuceri, iar mîine, la prînz, Franţa va fi a noastră. Clar?

— Clar.

Nimic nu era mai simplu. În momentele revoluţionare, răscoala, neştiind ce direcţie să apuce, este recunoscătoare celui ce are curajul să o dirijeze. Generalul Dubourg a fost, într-adevăr, timp de douăsprezece ore, regele Parisului.

A decretat tot ce i-a trecut prin cap. Proclamaţiilor sale li s-au supus oamenii care nu auziseră niciodată de numele său.

A doua zi a fost luat palatul de la Tuileries. Trupele, din ce în ce mai demoralizate, nu opuneau poporului decît o foarte slabă rezistenţă.

Samuel a fost printre primii care au intrat în palatul pe care Carol al X-lea îl părăsise în ajun pentru totdeauna.

Poporul se răzbuna asupra portretelor pentru nedreptăţile pe care le făcuseră oamenii. Toate tablourile reprezentînd prinţii sau regii nepopulari au fost străpunse cu baionetele.

Burlescul se împletea cu eroismul. Oamenii din popor îmbrăcau peste cămăşile însîngerate rochiile de mătase ale prinţeselor.

— Uite, tronul! exclamă un răsculat. Ce facem cu el?

— Aşteaptă, zise Samuel.

Tocmai fuseseră aduşi morţii căzuţi în cele cîteva minute cît durase asediul palatului.

Samuel luă unul în braţe şi îl aşeză pe tron.

— Oameni buni! strigă el, iată regele nostru: un mort! Regalitatea a murit. Trăiască republica!

— Trăiască republica! repetară două mii de glasuri.

După aceasta, Samuel lăsă să continue devastările fără el.

„Cred, îşi zicea el, că revoluţia este pe drumul cel bun, şi că a sosit momentul să-i spun cîteva vorbe lui Julius."

Ieşi de la Tuileries şi o luă spre casa contelui von Eberbach.

Pe drum îi veni o idee.

„La dracu! gîndea el, am pierdut ocazia. Puteam să scap de Julius, fără nici o bătaie de cap. El, care vorbeşte mereu despre dorinţa de a muri şi care se plînge că nu mai are emoţii, ar fi trebuit să-l aduc pe vreo baricadă, unde un glonte ar fi rezolvat totul fără probleme. Dar poate că mai este încă timp. Se mai poartă lupte pe ici pe colo. Am să-i vorbesc, încercînd să reînviu în el vreo scînteie democratică din anii tinereţii."

Cînd intră în camera lui Julius, ochii acestuia fură traversaţi de o slabă licărire. Ai fi zis că Julius aştepta vizita.

Dar n-a fost decît o scînteiere imperceptibilă.

Samuel nici n-avu timp s-o remarce, că Julius recăzu din nou în somnolenţa sa.

— Trezeşte-te, îi strigă Samuel. Acum ai o ocazie. Lumea veche se clatină şi se va prăbuşi. Vino să ne ajuţi să-i dăm ultima lovitură de cazma.

— Doamne, cum arăţi, zise liniştit Julius. Eşti negru de praf de puşcă, iar hainele sînt numai zdrenţe.

— Te cred şi eu. Vin de la Tuileries.

— Ah! palatul a căzut?

— Totul e-n mîinile noastre. Haide, vii?

— Nu, zise Julius.

— Cum! zise Samuel, trezirea naţiunii noastre pe tine nu te-a trezit? Să ai tu somnul atît de adînc, încît poate rezista împuşcăturilor şi tunurilor?

— Mai întîi, răspunse Julius, te poţi considera un om fericit dacă te mai interesează luptele publice, într-atît încît poţi să şi participi la ele. Pe mine, pe care nu mă preocupă nici propriile treburi, cum ai vrea să iau parte la ale altora?

Şi apoi, dacă problemele omenirii ar putea atrage un muribund ca mine, îţi mărturisesc că între autoritate şi insurecţie, eforturile mele s-ar îndrepta către autoritate. Succesul revoluţiei, în Franţa, ar însemna o răsturnare de lucruri în Germania.

Nu mai pot face nimic, ştiu, pentru patria mea; dar, dacă ar mai fi ceva care să mă tenteze, ar fi să o salvez de anarhie şi să-i

asigur pacea. Nu încerca să mă atragi pe baricade; nici măcar n–aş fi de aceeaşi parte cu tine.

— Nu–i nimic, fii de partea cui doreşti, zise brusc Samuel; dar vino, totuşi.

— Ah! murmură Julius, privindu–l fix pe Samuel, de parcă i–ar fi citit gîndurile.

— În faţă sau în spate, continuă Samuel, vei simţi că trăieşti!

— Numai pentru ca să trăiesc, vrei tu să merg? întrebă Julius cu aceeaşi privire.

— Dar pentru ce? îi răspunse Samuel. Crezi că intenţionez să mă aşez în faţa ta şi să–ţi trag un glonte?

— Glumeam, zise Julius.

— Nu te ştiam atît de preocupat pentru viaţă. Repeţi mereu că fericirea ta ar însemna moartea.

— Da, aş vrea să mor, dar altfel.

— E un secret?

— E un secret.

— Păstrează–l. Pentru ultima oară, vii sau nu?

— Nu.

— Atunci adio.

Şi se grăbi spre primărie.

Îl lăsase acolo, în chip de conducător suprem, pe Dubourg.

Noi doi, îşi zicea el, vom reînnoi Franţa şi Europa. Ceasul oamenilor noi şi al faptelor noi a sosit, în sfîrşit.

Intrînd în primărie, se întîlni cu generalul Dubourg, care ieşea.

— Unde vă duceţi, îl întrebă el.

— Mă duc acasă, răspunse Dubourg.

— Acasă?

— Dar ce dracu ai vrea să fac aici? Nu mai comand eu.

— Dar cine? izbucni Samuel, neliniştit.

— Lafayette.

— Cum adică? De ce i–ai cedat locul?

— Nu eu. Colonelul Dumoulin, căruia–i încredinţasem paza primăriei. Cînd Lafayette a sosit călare pe calul său alb, cu o escortă de zece sau douăsprezece persoane şi vreo douăzeci de copii care–i aplaudau calul, Dumoulin şi–a pierdut capul. A zis: «Fiecăruia după merit!» şi s–a dat la o parte, lăsîndu–l să treacă.

— Mii de draci! izbucni Samuel, strîngîndu–şi pumnii, vor să ne fure revoluţia.

— Ah! au şi făcut–o. Au început prin a instala o comisie compusă din nu mai ştiu cine, şi au şi lansat o proclamaţie către popor ca să–l adoarmă. Deputaţii au apărut şi ei. Totu–i pierdut. Mă duc să mă închid în casă. Dacă împuşcăturile vor reîncepe, voi ieşi şi eu.

Îi strînse mîna lui Samuel şi plecă.

Generalul Dubourg avea dreptate; din clipa aceea, cauza revoluţiei era definitiv pierdută.

La vîrsta sa, Lafayette nu mai avea energia necesară pentru a conduce o mişcare populară; pe de altă parte, vechea sa reputaţie liberală şi revoluţionară avea o influenţă periculoasă asupra maselor.

Samuel intră în primărie şi încercă să ajungă la Lafayette.

Dar la uşa biroului său era instalată o santinelă:

— Nu–i voie.

— De pe acum! zise Samuel. Revoluţia nu mai are voie să intre aici. Foarte bine! Dacă nu se poate vorbi cu guvernul, se poate vorbi cu poporul.

Şi ieşind din primărie, se îndreptă spre grupurile înarmate care umpleau piaţa şi străzile.

Dar vorbea în zadar, popularitatea lui Lafayette era uriaşă. Pentru mulţime, figura acestuia însemna revoluţia din 1789, care reînviase.

Samuel nu mai întîlni pe nimeni care să dea ascultare neîncrederilor sale.

Însă el nu era omul care să se descurajeze cu una cu două. A mers mai departe.

Tot mergînd şi căutînd, a întîlnit un răsculat care luptase cot la cot cu el la asaltul primăriei şi luarea palatului Tuileries.

— Ce zici de tot ce se petrece? îl întrebă el.

— Spun, răspunse răsculatul, că ni s–a şterpelit revoluţia.

— Asta şi voiam să aud! mi–am găsit omul, exclamă Samuel. Şi îi lăsăm să ne–o şterpelească?

— Eu nu, cel puţin, zise el.

— Nici eu! adăugă Samuel. Ce credeţi c–ar trebui să facem?

— Nimic, în momentul de faţă. Poporul crede în Lafayette. Ne–ar face bucăţele dacă ne atingem de virtuoasa stafie. Trebuie să fim pregătiţi. Comisia care s–a instalat la primărie va lua cu siguranţă unele hotărîri, care vor deschide ochii poporului. Atunci vom putea fi susţinuţi. Vom acţiona, şi în forţă.

— De acord, zise Samuel, unde ne vom întîlni?

— Pe strada Perle, nr. 4, Jacques Grenier.

— Perfect.

Îşi strînseră mîinile şi se despărţiră.

Samuel încercă să mai regăsească pe cîte unul din cei ce luptaseră alături de el, dar căutările sale fură zadarnice. Spectacolul încrederii unanime cu care Parisul întîmpina numele lui Lafayette îi inspira o amărăciune profundă.

„Monezile de cinci franci greşesc, zise el. Dumnezeu nu protejează Franţa, dar, ei drăcie, nu cumva–l protejează pe Julius? Dacă revoluţia dă greş, înseamnă că n–o să mai am nevoie de banii lui. Ce să mai fac cu ei? Voi deveni oare virtuos fără să vreau? Cum să–mi întrebuinţez timpul? Ce–ar fi să mă duc la Laffitte? Dar mai întîi să mănînc ceva."

Intră în primul restaurant pe care–l găsi deschis şi mîncă, deoarece nu mai luase nimic în gură din seara din ajun.

Ziua era pe sfîrşite cînd Samuel intră în casa Laffitte.

Aici erau o groază de oameni. Toţi deputaţii liberali erau strînşi la un loc.

Se aştepta răspunsul ducelui d'Orléans, căruia tocmai i se trimisese propunerea locotenenţei generale a regatului.

Domnul Thiers plecase la Neuilly încă de dimineaţă, dar nu–l găsise pe ducele d'Orléans.

Ducele părăsise castelul încă de pe data de 26 iulie şi se ascunsese la Raincy.

La stăruinţele domnului Thiers, ducesa d'Orléans îl trimisese pe contele de Montesquiou să–i spună soţului ei să se înapoieze. Contelui i–a trebuit mult pînă să–l decidă; în sfîrşit, ducele d'Orléans se lăsase convins şi contele de Montesquiou plecase cu prima trăsură din faţă, după ce–l văzuse pe duce urcînd în a sa.

Dar după vreo sută de paşi, contele îşi întorsese capul şi văzuse trăsura lui Ludovic–Filip făcînd calea întoarsă spre Raincy. A fost obligat să se înapoieze şi el, să–şi reînceapă peroraţiile şi să–l aducă de astă dată în trăsura proprie pe acest uzurpator nedecis.

S–a convenit ca Ludovic–Filip să aştepte la Neuilly un mesaj semnat de doisprezece membri ai Camerei Deputaţilor care să–i ofere locotenenţa generală a regatului. Cînd Samuel sosise la casa Laffitte, mesajul plecase de vreo două ore. Toţi îl aşteptau pe ducele d'Orléans.

Un prinţ şi un Bourbon! îşi zise Samuel; nu mai este nimic de făcut cu astfel de oameni.

Rămase totuşi, ca să asiste la toate întîmplările şi să pîndească momentul potrivit să acţioneze.

Ducele d'Orléans sosi în jurul orei unu dimineaţa şi se strecură pe furiş în Palatul Regal. Cei doisprezece deputaţi care iscăliseră mesajul aşteptară să se facă ziuă ca să i se înfăţişeze şi să–i prezinte în mod direct propunerea.

Se cunosc ezitările, pe jumătate prefăcute, pe jumătate sincere, cu care ducele d'Orléans primise primele propuneri, şi apoi acordul său. O proclamaţie a fost redactată pe loc şi trimisă Camerei Deputaţilor care au întîmpinat–o cu aplauze.

Doar consimţămîntul lui Lafayette mai era îndoielnic. Nimeni nu ştia dacă bătrînul republican voia un prinţ sau republică. S–a hotărît să se pregătească o manifestaţie şi ca ducele d'Orléans, însoţit de deputaţii cei mai populari să meargă la primărie.

Acum este momentul! îşi zise Samuel.

Şi s–a dus în strada Perle, nr. 4.

Pe scară s–a întîlnit cu Jacques Grenier care tocmai ieşea.

—Repede! i–a zis Samuel, nu trebuie să pierdem nici un minut.

Şi îl informă despre toate.

— Ducele d'Orléans la primărie! exclamă Jacques, asta înseamnă că reîncepe regalitatea! N–o să ajungă, te asigur. În cît timp urmează să apară acolo?

— Chiar acum.

— Ei drace, nici măcar n–am timp să–mi previn prietenii; dar ajung doi oameni hotărîţi.

— La asta mă gîndeam şi eu, zise Samuel: unul din noi doi trebuie să–l pîndească pe drum, iar celălalt, la capăt, la primărie chiar. Unde–ai vrea să fii?

— Pe drum, zise Jacques.

— Iar eu în marea sală a primăriei; dacă tu nu–l ocheşti, îl voi ochi eu!

— Perfect. Ai un pistol.

— Am două.

Plecară împreună pînă în piaţa Grève.

Aici Samuel, după ce strînse mîna lui Jacques, îl părăsi şi intră în primărie.

Abia trecuse un sfert de oră de cînd se despărţiseră, şi se auzi o mare rumoare în mulţime.

Era cortegiul ducelui d'Orléans care se apropia de chei.

Ducele d'Orléans călare mergea în faţa domnului Lafayette pe care savoiarzii îl purtau într–o lectică.

Strigătele de bucurie şi de triumf, care însoţiseră cortegiul la ieşirea din Palatul Regal, deveneau din ce în ce mai puţin numeroase.

Atitudinea populaţiei, începînd cu Pont–Neuf, era gravă, aproape ameninţătoare.

— Încă un Bourbon! strigă un muncitor alături de Jacques. Iată pentru ce ne–am bătut!

— Fii pe pace, fiule, îi răspunse Jacques. Totul nu–i încă sfîrşit.

Cortegiul apăru deodată. Ducele d'Orléans încerca să–şi întoarcă faţa spre domnul Lafayette ca pentru a se adăposti sub o popularitate mai solidă decît a sa.

Jacques îşi scoase pistolul din buzunar şi ochi.

Dar o mînă îi apucă braţul pe la spate şi–i smulse pistolul.

Se întoarse. Era muncitorul cu care discutase.

— Ce faci, domnule? zise muncitorul.

— Ce te interesează? răspunse Jacques, nu mai vreau să aud de Bourboni.

— Jos cu Bourbonii! zise muncitorul. Dar aşteaptă alt moment, acum l–ai fi putut ucide pe Laffitte.

Jacques îi dădu un ghiont muncitorului şi–şi ridică de jos revolverul. Dar cortegiul trecuse şi ducele d'Orléans intrase în primărie.

Jacques încercă să intre şi el. Dar santinelele îi barară trecerea.

Cînd ducele d'Orléans pătrunse în marea sală, găsi aici o mulţime imensă. Combatanţi din ajun, elevi ai Şcolii politehnice cu sabia scoasă din teacă, figuri triste şi aspre. Generalul Dubourg era de faţă.

Un deputat citi declaraţia camerei. Puţine persoane aplaudară.

Generalul Dubourg înaintă către Ludovic–Filip şi, arătînd cu mîna către piaţa încă plină de oameni, zise:

— Cunoaşteţi drepturile noastre; dacă le veţi uita, vi le vom reaminti.

— Domnule, răspunse ducele uşor emoţionat, sînt un om cinstit.

— Nu există om cinstit pe treptele tronului, zise Samuel.

Şi scoţîndu–şi pistolul, ochi şi trase.

Glontele nu porni.

Samuel îşi cercetă pistolul. Nu mai avea capse.

Avea alt pistol. Încercă să–l scoată din buzunar. Nu–l găsi.

— Trădare! strigă el.

Înghesuiala fusese atît de mare, încît, izbit din toate părţile, nu simţise mîna care i se strecurase în buzunar.

În clipa aceea, Lafayette apucase un drapel tricolor, îl pusese în mîna lui Ludovic–Filip şi îi spusese:

— Veniţi!

Apoi, trăgîndu–l pe balconul primăriei, îl îmbrăţişase în faţa mulţimii adunate.

Aceasta a fost încoronarea lui Ludovic–Filip. Lafayette îl consfinţise cu popularitatea sa.

Aplauzele izbucniră.

„S–a sfîrşit, îşi spuse Samuel. Peste opt zile va fi rege. Toate visele mele se năruie acum. La naiba, trebuie să mă hotărăsc. Nu mai este nimic de făcut."

Deodată îşi înălţă fruntea.

„Ba da! reluă el. Totul s–a sfîrşit acum, dar totul mai poate reîncepe încă. Sînt oare un copil sau o femeie, ca să–mi pierd curajul în faţa primei dificultăţi? Nu, nimic nu este pierdut. Există o cale prin care se poate repara totul. Să vedem, să reflectăm."

Şi apăsîndu–şi fruntea cu palma, gîndi profund.

După cîteva minute de meditaţie adîncă, zîmbi, şi un licăr îi apăru în privire.

— Am găsit, zise el. Ah! nu sînt eu dintre aceia care să renunţe aşa uşor.

În cinci minute, îşi construise în minte un ultim proiect, care avea să decidă de propria–i soartă.

Se îndreptă spre Julius.

XXV

SCHIMBARE DE ATITUDINE

Şi de data aceasta, văzîndu-l pe Samuel, Julius avu în ochi o licărire iute stinsă, ca un fulger de speranţă, pe care voia să-l ascundă.

— Ei! dragă Samuel, îi zise el mai vesel decît de obicei, observ cu plăcere că victoriile tale nu te-au făcut să-ţi uiţi prietenii.

— Ce victorii? întrebă Samuel.

— Cum? nu ai triumfat pe toată linia? Tocmai am citi în ziare, nu pentru mine, ci ca să aflu cum staţi, tu şi revoluţionarii tăi. Şi observ că aţi mers departe. Ducele d'Orléans locotenent general, înseamnă Carol al X-lea deposedat.

— Da, locotenent general... *al regatului*! răspunse Samuel, apăsînd cu amărăciune pe ultimul cuvînt. Poporul şi-a schimbat stăpînul; iată ce înţelege el prin revoluţie; şi nimeni nu poate spune dacă noul stăpîn va fi mai bun decît cel vechi şi dacă nu va trebui să-l alunge şi pe ăsta. Aşa că, prost cum sînt, mi-am riscat viaţa ca să pun un rege în locul altui rege. Dar o să mă răzbun eu pe această opoziţie puerilă care ne-a furat victoria şi care a venit, după revoluţie, să ne jefuiască morţii!

— Ce vrei să spui cu asta?

— Există un proverb spaniol care spune: *Trebuie să te fereşti de cel mai rău*; ar fi trebuit să spună: *de cel mai mic*. Totdeauna cel mic, mai puţin decît cel mic, mediocrul, este acela care cîştigă. Nu mi-am făcut niciodată iluzii mari, cred că recunoşti, cu privire la specia umană; ei bine! oricît de puţină stimă aveam pentru ea, tot era de sute de ori prea mare.

Samuel continuă apoi în fraze scurte şi întretăiate, ca pentru a uita de sine:

— Da, da, ziua poporului va sosi poate; dar mai este pînă atunci. Recunosc că am fost prea nerăbdător. Sînt născut pentru

secolul următor. Naţiunile nu sînt coapte pentru libertate. Mai au nevoie de încă sute de ani ca s-o înţeleagă. Şi pînă atunci numai puterea ne poate asigura pacea. Ori, cum nu mă pot culca acum şi trezi peste o sută de ani, m-am decis să mă adaptez epocii în care trăiesc. Şi dacă puterea mă vrea.... ei bine, Julius... trec de partea ei.

— Ah! zise Julius care-l observa pe Samuel cu o privire stranie, şi care sub masca imobilă a feţei ascundea propria-i emoţie interioară.

— Am venit să-ţi fac o propunere, reluă Samuel. Cînd am venit alaltăieri să te întreb dacă n-ai vrea să mergi cu mine pe baricade, mi-ai răspuns că, dacă ai fi mers, n-ai fi fost de aceaşi parte cu mine, şi că rămîneai devotat guvernului pe care l-ai slujit. Ei bine! vrei să-i dovedeşti că-i eşti credincios?

— Ce vrei să spui?

— Acultă. Mişcările acestea de trei zile, chiar dacă n-au produs aici decît o semirevoluţie, vor avea cu siguranţă răsunet şi consecinţe în Germania. Pot să-ţi spun că Tugendbundul nu stă cu mîinile în sîn: va agita tineretul şi poporul. Revolta va izbucni dintr-o clipă în alta. Regii vor triumfa şi acolo, ca şi aici, foarte bine, dar nu fără lupte civile şi fără multă vărsare de sînge. Şi, vezi tu, regalitatea are şi aşa mîinile destul de pătate, ca să mai adauge şi pete de sînge.

Ei bine! acela care va furniza guvernului german mijlocul de a preveni lupta, acela care va feri regii de cumplitele represalii pe care le pregătesc în viitor victoriile lor momentane asupra libertăţii, acela care va feri Tugendbundul de o luptă care nu poate, la ora actuală, să sfîrşească decît prin înfrîngerea sa sîngeroasă, acela care va feri patria de o zguduire dureroasă, - crezi, oare, că omul acela va avea dreptul să ceară totul şi putinţa de a obţine totul?

— Neîndoios, zise contele von Eberbach.

— Ei bine, Julius, reluă Samuel, tu poţi fi omul acela.

— Eu?

— Chiar tu.

— Eşti nebun! zise Julius. Uită-te la mine. Ce-ai vrea să cer eu şi ce să obţin? Mai am eu timp să nutresc ambiţii?

— Totdeauna avem timp să fim ambiţioşi faţă de ceea ce lăsăm în urma noastră, în privinţa onoarei şi a gloriei.

— Explică-te.

— Nimic mai simplu. Pînă acum mai puţin de un an tu îl reprezentai încă la Paris pe regele Prusiei. Ai păstrat amintirea bunăvoinţei sale şi ai rămas legat de el prin recunoştinţă şi devotament. Nimic mai frumos. Eu însă n–am aceleaşi motive ca să rămîn legat de partidul meu. Nimeni n–a făcut nimic pentru mine, sînt un om liber. Am cîştigat dreptul de a–i părăsi pe nerecunoscători şi, mai rău decît atît, pe proştii care se descurajează ei înşişi.

Ştiu prea bine ce mi s–ar putea spune: că sînt un renegat şi un trădător! Mai întîi ştii ce puţin mă interesează opinia altora asupra mea.

Şi apoi, cel puţin, nu se va putea spune că dezertez din partid în clipa cînd este învins; deoarece, pentru toată lumea, cu excepţia a trei sau patru exaltaţi, poate, noi am învins, şi, dacă ne–am lua după cîntecele care răsună pe străzi, poporul va reintra în deplina stăpînire a libertăţii sale. Momentul este, aşadar, oportun pentru a părăsi partida celor ce se cred victorioşi. Poate că–mi vor fi chiar recunoscători că–i părăsesc şi că vor avea un tovarăş mai puţin cu care să–şi împartă victoria. Julius, sînt de partea alor voştri, şi în cinstea acestui eveniment, îţi fac o surpriză.

— Ce?

— Voi preda în mîinile tale, în mîinile regelui, pe şefii Tugendbundului, în flagrant delict de conspiraţie.

Oricît de mult încercase să se stăpînească, Julius nu–şi putu înăbuşi o zvîcnire. Ochii săi se luminară deodată şi el, muribundul întîrziat, păru că renaşte.

— Te miră? zise Samuel care observase zvîcnirea şi privirea contelui von Eberbach. Schimb direcţia drumului, ţi–am spus. Şi tu ştii că sînt dintre aceia care nu fac nimic pe jumătate. Liberalii din Franţa m–au dezgustat pentru toţi liberalii din lume. M–am înşelat grav cu nişte oameni ca ăştia. Îmi dau seama, destul de tîrziu, e–adevărat, că nu se poate face nimic măreţ împreună cu ei.

Ei bine, vreau să încerc şi cu alţii. Mai bine să fii un Richelieu decît Catilina. Dacă monarhia vrea să se slujească de oameni călîţi ca mine, şi de o minte energică, cine ştie dacă n–o să fie cîştigată. Vezi şi tu că încă n–a sosit timpul organizatorilor de revoluţii. Asta–i situaţia. Am decretat: sînt al tău; mă accepţi?

— Şi dacă accept, ce trebuie să fac? întrebă Julius.

— Dacă accepţi, plecăm amîndoi în Germania, chiar astă–seară, sau cel mai tîrziu mîine dimineaţă. Odată ajunşi acolo, lasă–te

pe mîna mea ca să te ajut să faci într–o săptămînă mai mult decît n–ai făcut în toată viaţa ta, poate. Iar eu, voi recîştiga dintr–o lovitură cei patruzeci de ani pe care i–am pierdut.

Haide, fără şovăieli copilăreşti. Îţi serveşti în acelaşi timp patria şi prietenul. Cît despre şefii Tugendbundului, vom avea grijă să stipulăm ca viaţa să nu le fie primejduită. Cred că lucrul acesta îţi va alunga ultima reţinere morală. Eşti de acord? Spune!

— Păi, călătoria este lungă şi obositoare, obiectă contele von Eberbach. Aşa de extenuat cum sînt, crezi că putem ajunge la timp?

— Doar atît? îi replică Samuel. Îţi voi pregăti eu un întăritor care să te înviorеze şi să te menţină.

— Da! un întăritor? repetă Julius, de parcă se aşteptase la cuvîntul acesta.

— Fii pe pace! nu are în el nimic periculos.

— Bun! atunci primesc, zise Julius. Ţi–am spus că mă las pe mîinile tale. Poţi face cu mine ce vei voi.

— Este minunat. Vrei să plecăm astă–seară sau mîine dimineaţă?

— Te–aş ruga să mă laşi pînă mîine dimineaţă.

— Fie. Însă nu uita, cred că mai este timp pentru curierul ambasadei. Va fi bine să scrii chiar de astăzi să ţi se pună la dispoziţie o parte din forţa armată de la Heidelberg.

— Voi scrie îndată şi–ţi voi înmîna scrisoarea. Tu vei avea grijă să fie trimisă.

— În timp ce tu vei scrie, eu îţi pregătesc medicamentul. Nu–mi ia decît cinci minute.

Samuel trecu în încăperea alăturată ca să trimită un servitor la farmacie.

După cinci minute, se înapoie în cameră.

— Poftim scrisoarea, îi spuse contele von Eberbach.

— Iar ţie, poftim întăritorul, răspunse Samuel Gelb.

— Fiindcă veni vorba, zise Samuel, nu m–am gîndit să te întreb înainte de a scrie, n–ai de pus nici o condiţie?

— Nu. Atîta doar să mi se proptească piciorul în scara şeii. Odată încălecat pe cal, nici o grijă, voi fi departe.

— Perfect.

— Ei bine! alerg la ambasadă. Mîine dimineaţă, la ora nouă, voi fi la poarta ta cu trăsura pregătită. Fii gata.

— Sînt gata de pe acum.

După ce Samuel plecă:

— Du-te, îşi zise Julius, ai pierdut partida. Ţi-am intuit jocul, dar tu nu l-ai dibuit pe al meu.

Luă întăritorul şi vărsă puţin într-un pahar.

Apoi, deschizînd secreterul, scoase din el o mică fiolă din care lăsă să pice o picătură peste medicament.

Acesta nu-şi schimbă culoarea.

„Este chiar un întăritor, îşi spuse Julius. Încă nu conţine şi altceva. Ştiam eu. Mai are încă nevoie de mine."

Bău licoarea.

Iar Samuel, în timp ce se îndrepta către amabasadă, rîdea încetişor şi-şi zicea:

— Să părăseşti jocul şi să arunci cărţile în clipa cînd partida pare cîştigată de către jucătorii de rînd; să treci în tabăra învinşilor în clipa în care ei ar sacrifica totul pentru o revanşă sau o atenuare a înfrîngerii; să obţii astfel într-o zi, de la regalitatea nerăbdătoare, puterea pe care domoala libertate nu mi-ar acorda-o decît peste douăzeci de ani, poate; să mă asigur totodată de încrederea lui Julius prin dezertarea mea şi de averea sa prin moartea sa; să cuceresc prin aceeaşi lovitură rapidă bogăţia şi puterea, ambiţia şi dragostea. Chiar aşa! Combinaţia este grozavă şi tentativa măreaţă! Samuel Gelb, te regăseşti şi te ridici.

XXVI

ADIO, FĂRĂ ÎMBRĂŢIŞĂRI

În seara aceleiaşi zile, într-o cămăruţă dintr-o clădire din cartierul Marais, un bărbat şi două femei stăteau de vorbă.

Bărbatul era Julius; cele două femei erau Christiane şi Frédérique.

— Te supără ceva, tată? întrebă Frédérique.

— Te asigur că n-am nimic, fetiţa mea, răspunse Julius.

— Ba da. De obicei cînd ne aflam toţi trei reuniţi în odăiţa aceasta unde ne putem vedea în secret, dumneata aveai ochi surîzători şi tot ce spuneai era vesel; păreai fericit că ne vezi, pe mama şi pe mine. Dar astăzi, ai un aer grav, eşti trist şi ne faci la amîndouă recomandări solemne, de parcă ai vrea să ne părăseşti. S-ar crede că ne spui adio.

— Scumpa mea fetiţă, la vîrsta mea, şi în starea în care mă aflu, nu-i oare prudent, ca de fiecare dată cînd ne despărţim să spunem adio celor pe care-i iubim?

— Te simţi cumva mai rău decît ultima oară? Ai vreo nelinişte?

— Nu, Frédérique. Dar, vezi tu, peste o jumătate de oră ne vom despărţi. Prudenţa cere să nu ne dăm întîlnire toţi trei, aici, decît o dată pe săptămînă. Altfel, ni s-ar descoperi repede ascunzătoarea; şi ce-ar crede lumea văzîndu-mă astfel, între femeia pe care o crede soţia mea şi cea pe care a crezut-o amanta mea? Şi apoi, mai sînt şi alte motive pentru care se impune să nu se ştie că ne vedem. Deci, avem în faţă opt zile în care nu mă voi întîlni cu voi. Şi în opt zile se pot întîmpla atîtea lucruri!

— Ce s-ar putea întîmpla?

— Cine ştie? Providenţa are viitorul în mîinile ei. Dar fii liniştită, la vîrsta ta, viitorul, înseamnă fericirea, viaţa îndelungată,

speranţa fără sfîrşit. Vreau să fii fericită, scumpa mea copilă, şi-ţi făgăduiesc că vei fi în curînd.

— Sînt încă de pe acum, tată, cînd te întîlnesc, şi aş fi şi mai fericită dacă te-aş vedea şi zîmbind.

Christiane nu zicea nimic. Privea, mută, chipul soţului ei, căutînd să descifreze pe trăsăturile sale intenţia pe care te îndemna s-o presupui atitudinea sa şi accentul său mai grave decît în mod obişnuit.

Ghicise cu siguranţă că Julius luase o hotărîre. Dar care?

N-avea curaj să-l întrebe, temîndu-se să n-o sperie pe Frédérique şi se prefăcea că este calmă, în timp ce în adîncul sufletului suferea şi tremura, gîndindu-se la conversaţia pe care o avusese cu Julius, înainte de a se duce la Eberbach, în ziua cînd îi spusese că nu le va putea salva decît murind.

Julius pricepu îngrijorarea Christianei.

— Iată-vă pe amîndouă tulburate de un lucru foarte simplu, reluă el. Pentru că vă spun astăzi ceea ce ar fi trebuit să vă spun de fiece dată, pentru că în vremuri ca astea, cînd tronurile se prăbuşesc în douăzeci şi patru de ore, mi-am amintit că eu, un biet bătrîn înainte de vreme şi un biet bolnav agonizînd nu sînt mai veşnic decît o dinastie, voi aţi început să vă neliniştiţi şi să vă gîndiţi la tot felul de grozăvii. Sînt convins că Christiane se gîndeşte în clipa aceasta la un lucru pe care i l-am spus acum o lună, într-o zi cînd căutam o modalitate de a limpezi situaţia noastră. I-am spus atunci despre o cale, dar nu era doar aceea. Tot căutînd, am găsit alta.

— Care? întrebă Christiane.

— Ăsta-i secretul meu. Îl veţi afla peste opt zile.

— Ai să ni-l spui?

— Da, vi-l voi scrie.

— Ni-l vei scrie? exclamă Frédérique. Aşadar, pleci?

— Şi chiar dacă aş face o călătorie de cîteva zile, de ce să vă neliniştiţi?

— Dacă pleci, tată, de ce nu ne iei şi pe noi cu dumneata?

— Nu plec, răspunse Julius. Cel puţin este aproape sigur că nu va fi nevoie să plec. De altfel, şi dac-aş pleca nu v-aş putea lua cu mine. Ce-ar spune lumea să ne vadă pe toţi trei împreună?

— Ce ne interesează de ce spune lumea? Şi pe urmă, dacă nu amîndouă, măcar una din noi ar putea să te însoţească.

— Una fără cealaltă? zise Julius. Ce s-ar face mama fără fiică sau fiica fără mamă?

— Şi totuşi, n-ai să poţi călători singur, insistă Frédérique.

— Nu călătoresc singur.

— Atunci cine te va însoţi?

— Un prieten sigur, care va fi bucuros să se ocupe de mine.

Julius pronunţă aceste ultime cuvinte cu un ton straniu.

— Ascultă-mă, tată, izbucni Frédérique, vrei să ne linişteşti, dar se vede cît colo că ai un secret. Ai sosit foarte trist, dumneata atît de voios de obicei cînd veneai aici. Apoi, mi-ai vorbit pe tonul unui tată care-şi părăseşte fiica şi care se teme că n-o s-o mai revadă. Mi-ai spus că eşti bătrîn, că trebuia să mă aştept că n-o să trăieşti veşnic, dar că-mi rămîne mama. M-ai rugat să-ţi iert necazurile pe care mi le-ai făcut fără voia dumitale, de parcă, dimpotrivă, nu eu ar fi trebuit să-ţi mulţumesc pentru tot! Ei bine! dacă astăzi te-ai comportat aşa, înseamnă că există ceva despre care nu vrei să ne vorbeşti. Sau te consideri foarte bolnav, sau, într-adevăr, vei pleca. Eşti în pragul unui mare pericol sau al unei lungi călătorii, asta se vede. Tată, te implor, spune-ne ce este cu dumneata. Dacă eşti bolnav, locul nostru este la căpătîiul dumitale. Lumea poate să creadă ce-o vrea; eu vreau să te îngrijesc.

— Nu sînt bolnav, zise Julius cu o privire înduioşată. Uită-te la mine; poţi vedea pe faţa mea că arăt chiar mai sănătos decît n-am fost de cîteva luni. Faptul că mi-am regăsit soţia şi fiica m-a însănătoşit.

— Aşadar, pleci? întrebă Christiane.

— Ascultaţi, zise Julius, dîndu-şi seama că n-ar fi crezut, dacă nega totul. S-ar putea să fac o călătorie de scurtă durată, dar nimic nu este încă hotărît. În orice caz, nu voi pleca decît peste trei zile. Vom avea astfel timp să ne revedem şi să vorbim din nou.

— Nu vei pleca, înainte de a ne revedea? întrbă Christiane.

— Vă făgăduiesc.

— Ştiu cum să procedez ca să te oblig să-ţi ţii făgăduiala, îl întrerupse Frédérique.

— Cum anume?

— Să nu-ţi spun adio astăzi.

— Oh! murmură Julius.

— Ştiu la ce te-ai gîndit, continuă fermecătoarea fată. Ne-ai fi înduioşat vorbindu-ne despre atîtea lucruri triste; apoi ne-am

fi îmbrăţişat, am fi plîns cu toţii, iar dumneata ai pleca mîine fără să ne spui nimic, luîndu-ne astfel adio, pe neaşteptate. Dar noi n-o să-ţi facem jocul, eu şi mama. Dacă vrei să ne luăm rămas bun, va trebui să ne înţelegem în legătură cu plecarea dumitale. Nu ne luăm rămas bun astăzi. Dacă vrei să te îmbrăţişăm, s-o lăsăm pentru data viitoare.

— Ai dreptate, copila mea, zise Julius cu un glas înecat, luptîndu-se împotriva unei emoţii pe care avu puterea să nu lase să i se vadă pe chip. Nu mă îmbrăţişa. Vei fi astfel sigură că nu voi pleca fără să te fi revăzut; deoarece ar fi un lucru teribil de dureros pentru un tată să plece la drum pentru o călătorie din care nu se va mai înapoia, poate, fără să ia cu el măcar sărutarea copilului său.

Julius se opri, nemaiputînd continua.

Apoi reluă:

Acum, trebuie să ne despărţim. Pe curînd, pe săptămîna viitoare, dacă nu plec; pe mîine sau pe poimîine, în caz că plec. Vă voi anunţa ora cînd mă veţi găsi aici. Dacă nu veţi primi nici o scrisoare de la mine în trei zile, înseamnă că m-am putut descotorosi de acest drum obositor.

Făcu un nou efort să se stăpînească şi izbuti să zîmbească.

— La revedere, zise el. Observaţi că vă spun la revedere şi nu vă spun adio. Să ieşim unul după celălalt, ca nu cumva să ne vadă cineva împreună. Mai întîi, tu, Christiane, apoi Frédérique. Eu voi pleca ultimul. Haidem.

Christiane îi strînse mîna lui Julius şi ieşi.

Cînd Frédérique se pregăti s-o urmeze, tatăl său îi spuse:

— Vezi? nu-ţi cer să mă săruţi.

Spusese cuvintele acestea zîmbind.

— Bine faci, răspunse Frédérique. N-aş fi acceptat. Doar aşa am să te pot reţine la Paris. Data viitoare îţi voi da oricîte îmbrăţişări ai să vrei!

Şi ieşi.

Abia rămas singur, Julius căzu în genunchi plîngînd în hohote.

„Ah, iată cum le părăsesc, îşi spuse el, deznădăjduit; şi dac-ar şti ele în ce fel de călătorie plec! Biata Frédérique, a bănuit, a simţit că voiam să le îmbrăţişez prin surprindere şi să le strîng la pieptul meu într-o ultimă strînsoare, fără să le spun de ce.

Cum să le fi spus ce am de gînd să fac? Vor afla însă curînd. Dac-ar fi ştiut însă că plec mîine, ar fi vrut să mă însoţească şi nu trebuie să asiste la ce se va petrece acolo.

Astfel, voi pleca fără să iau cu mine ultima privire a fiinţelor pe care le iubesc, fără ca ochii lor să se fi înduioşat privind în ai mei, fără să duc cu mine nici unul din cuvintele acelea de încurajare al căror ecou blînd şi plăcut să-ţi rămînă în eternitate.

Acum lanţul care mă lega de ele s-a rupt. N-o să le mai revăd. Sînt singur. Nici un cuvînt de adio n-o să mă urmeze şi n-o să mă însoţească acolo unde mă duc.

Ei bine, fie! Sacrificiul va fi complet. Dar cel puţin, o, Dumnezeule, dă-le acestor două fiinţe dragi, dă-le puterea de a se bucura cu prisosinţă pentru tot ce accept eu prin exces de suferinţă."

Strînse la piept cele două scaune pe care se aşezaseră soţia şi fiica sa, rosti, în faţa camerei goale, cuvîntul de adio pe care nu li-l putuse adresa lor, coborî şi spuse vizitiului să-l conducă acasă.

Se făcuse noapte tîrzie. Nu s-a culcat. La ce bun? N-avea niciun chef să doarmă.

A început să scrie mai multe scrisori.

Orele trecuseră şi încă mai scria, cînd Samuel intră.

— Eşti gata? îl întrebă el pe Julius.

— Oricînd, aşa cum ţi-am mai spus-o şi ieri, răspunse contele von Eberbach.

— Perfect! Trăsura ne aşteaptă.

— Să coborîm, zise Julius, închizînd un plic în care se aflau două scrisori, una pentru Christiane şi cealaltă pentru Frédérique.

Agită clopoţelul. Valetul apăru.

— Fac o plimbare în afara Parisului, zise el. N-o să mă întorc, probabil, decît mîine, sau poate peste cîteva zile. Dacă doamna contesă va veni de la Enghien, daţi-i asta. Dar numai dînsei, aţi înţeles?

Îi dădu servitorului scrisoarea.

— Şi acum, îi spuse Julius lui Samuel, sînt al tău.

XXVII

INIMĂ CURATĂ

A doua zi după ce Julius, Christiane şi Frédérique se întîlniseră în trei în casa secretă din cartierul Marais, Frédérique, singură şi visătoare, se plimba prin grădina de la Enghien.

Fără să ştie de ce, se simţea extrem de neliniştită.

Întrevederea de ieri îi revenea în minte.

Oare de ce tatăl său fusese pentru prima oară, atît de trist şi de grav faţă de singurele fiinţe pe care le iubea? Refuzase să-şi ia rămas bun de la el, cu scopul de a-l împiedica să plece fără să o revadă cel puţin încă o dată. Dar dacă plecarea lui era necesară, dacă fusese forţat să plece imediat, înseamnă că-i adăugase o suferinţă în plus.

Cînd refuzase să-şi îmbrăţişeze tatăl, el zîmbise, dar ei i se părea acum că mai degrabă rîsese forţat şi că îi venea să plîngă.

Ce fel de călătorie putea fi asta?

Trebuia să fie vorba de ceva foarte serios. Contele avea cu siguranţă un motiv extrem de urgent dacă părăsea Parisul, el atît de slab şi de obosit. Unde se ducea? Şi de ce lucrul acesta atît de simplu, la urma urmei, o călătorie, o umplea de tristeţe? De ce avusese el un ton atît de solemn cînd îi făcuse recomandările acelea?

Era mai mult decît un adio, era aproape un testament.

Frédérique se plimba şi se gîndea astfel toată ziua.

Seara n-a mai rezistat.

Dădu dispoziţie să fie înhămaţi caii la trăsură şi alergă la Paris.

Cînd ajunse la vila lui Julius urcă repede spre apartamentul acestuia.

— Domnul conte? întrebă ea pe primul servitor întîlnit.

— Domnul conte nu este acasă, răspunse servitorul.

— Cînd a plecat?

— Azi-dimineaţă, doamnă.

— Dumnezeule? şi n-a spus la ce oră se întoarce?

— A spus că face o plimbare în afara Parisului şi că nu se va înapoia, poate, decît mîine.

— N-a lăsat nimic pentru mine?

— Domnul conte a lăsat pentru doamna contesă o scrisoare, care se află pe birou.

— Deschide repede!

Frédérique se grăbi spre camera contelui.

Găsi pe secreter un plic cu adresa ei.

Desfăcu plicul în care se aflau două scrisori, una pentru ea şi cealaltă pentru mama ei.

Deschise scrisoarea şi citi:

Iartă-mă, scumpa mea Frédérique, pentru că plec fără să te îmbrăţişez. Dar o fac pentru tine, copila mea. Peste trei zile, nimic nu se va mai împotrivi fericirii tale.

Adio, fiica mea dragă. Mama ta îţi va spune mai multe. Fii fericită. Te binecuvîntez.

Uită-mă şi gîndeşte-te la Lothario.

Tatăl tău devotat,
Julius von E.

— Ce vrea să spună cu asta? exclamă Frédérique cu ochii în lacrimi. Ah! îşi spuse apoi, recitind o frază a scrisorii: *mama ta îţi va spune mai multe*. Mama ştie cu siguranţă totul. Mă duc la ea.

Şi coborînd în grabă, spuse vizitiului s-o conducă la Christiane, luînd cu ea scrisoarea adresată mamei sale.

Christiane rămase uluită auzind că i se anunţă vizita contesei von Eberbach, deoarece existenţa acestor două fiinţe era de asemenea natură încît întrevederea dintre mamă şi fiică însemna un act de îndrăzneală şi aproape o greşeală.

Dar emoţia Christianei deveni şi mai mare cînd o văzu pe Frédérique.

— Ce s-a întîmplat? întrebă ea izbită de îngrijorarea zugrăvită pe chipul fiicei sale.

— S-a întîmplat, zise Frédérique, că tata a plecat.

— A plecat?

— Citeşte.

Frédérique îi întinse mamei sale cele două scrisori.

Scrisoarea adresată Christianei nu spunea nimic mai mult decît cea scrisă pentru Frédérique.

Julius îşi anunţa soţia că pleacă şi că, îndată ce ajunge la capătul călătoriei, îi va scrie tot ceea ce intenţionase să facă şi tot ceea ce se va întîmpla.

O ruga deci să nu se îngrijoreze, s-o liniştească pe Frédérique şi să aştepte.

— Orice, dar nu şi să aştept! izbucni Christiane. Fetiţo dragă, trebuie să plecăm!

— Dar ce s-a întîmplat, mamă? Eşti atît de tulburată.

— Taică-tău trece printr-un mare pericol.

— Ce pericol?

— Ah! nu pot să-ţi spun. Dar îmi amintesc despre ceea ce mi-a spus odată. Haidem, repede.

Alergă spre sonerie şi îndată apăru un servitor.

— Fratele meu este aici?

— Da, doamnă.

— Spune-i că-mi trebuie repede o trăsură de poştă.

Servitorul ieşi.

— Ah, Dumnezeule! zise Christiane, dar unde să mergem? Scrisorile astea nu ne spun nici măcar unde se află tatăl tău. Servitorii lui nu ţi-au spus?

— Nu, cînd a plecat a zis că face o plimbare în afara Parisului.

— Ah! cred că s-a dus departe. A pus o distanţă între planul lui şi noi. Oare unde s-o fi dus? Ce nenorocite sîntem! Nu putem nici măcar să ghicim.

Se gîndi o clipă, dar reluă cu o şi mai mare convingere:

— N-are importanţă, îl vom căuta peste tot. La Eberbach, în primul rînd. Da, cred că a ales pentru pedeapsă locul unde s-a înfăptuit crima. Asta e. S-a dus la castelul de la Eberbach; acum sînt sigură. Mulţumesc, Dumnezeule. De n-am ajunge prea tîrziu!

Îşi luă bani pentru drum şi o înfăşură pe Frédérique cu un şal gros pentru noapte.

Erau gata cînd Gamba veni să anunţe că trăsura le aştepta jos.

— Plec şi eu? întrebă el.

— Da. Eşti gata?

— Totdeauna, cînd este vorba să alerg pe drumuri.

— Ei bine! atunci vino.

Un minut mai tîrziu, trăsura de poştă alerga în galop pe pavajul Parisului.

La prima staţie de poştă Christiane îl întrebă pe şeful poştei:

— Aţi procurat nişte cai azi-dimineaţă la doi călători venind dinspre Paris?

— De ce doi? întrebă Frédérique.

— Nu te pripi.

— Am procurat la mai mulţi decît doi, răspunse şeful de poştă.

— Da, dar este vorba de doi care călătoreau împreună.

— Cum arătau?

— În jur de patruzeci de ani. Dar unul arăta mai bătrîn decît celălalt.

— Ah! Da; cred că da. Unul stătea ghemuit într-un colţ al trăsurii, de parcă era plictisit şi suferind.

— Iar celălalt avea, cu siguranţă, un chip sever şi sfidător.

— Întocmai. Acela dădea dispoziţiile. Chiar i-am spus lui Jean: Iată unul a cărui mutră nu-mi place. Dar Jean mi-a răspuns: La naiba! e dreptul lui, plăteşte bine. Da, doamnă, i-am văzut.

— Mulţumesc.

După schimbarea cailor, trăsura plecă.

Frédérique a întrebat-o pe mama ei.

— De unde ai ştiut că tata nu călătorea singur?

— Ai uitat că ne-a spus ieri că îl va însoţi un prieten?

— Este adevărat, dar nu ne-a spus cine era acel prieten.

— Ah! Eu am ghicit! răspunse Christiane.

— Cine este?

— Domnul Samuel Gelb.

Călătoria a fost mohorîtă şi tăcută. A trecut noaptea şi apoi ziua şi încă o noapte şi încă o zi.

Mama şi fiica nu se opreau decît pentru schimbarea cailor. În patruzeci şi opt de ore n-au coborît decît să mănînce cîte ceva.

Apoi îşi reluau drumul, plătind dublu pentru a dubla viteza poştalionului.

Călătoria începută noaptea, s-a încheiat tot noaptea.

Era aproape ora unsprezece seara cînd trăsura de poştă intrase în curtea castelului din Eberbach.

— Domnul conte este aici? întrebă ea portarul, care fusese trezit din somn.

— Da, doamnă.

— Domnul fie lăudat! exclamă Christiane. Am sosit la timp.

Trăsura se opri la peron.

Gamba bătu în uşă cu un zgomot care putea trezi toată casa.

Hans îşi scoase capul pe gemuleţ.

— Cine-i acolo? strigă el, morocănos şi bombănind.

— Doamna contesă, zise Gamba.

— Cobor, bodogăni Hans.

O clipă mai tîrziu, uşa se deschise.

— Domnul conte? întrebă Frédérique.

— S-a culcat.

Frédérique o privi pe Christiane.

— Oh! nu-i timp de pierdut, răspunse Christiane privirii fiicei sale. Sînt lucruri prea grave ca să mai întîrziem întrevederea cu o secundă. Să urcăm şi să batem în uşa camerei sale.

Urcară îndată şi bătură, mai întîi încet, apoi mai tare.

Dar băteau degeba, nimeni nu le răspundea.

— Aşteptaţi, zise Gamba. Voi bateţi ca femeile. Vă arăt eu cum se procedează.

Şi începu să bată ca toate clopotele din Anvers.

Dar nimeni nu răspundea şi nici nu se mişca în odaie.

— Ciudat! zise Christiane, care începuse să se îngălbenească.

Ea se întoarse către Hans.

— Sînteţi sigur că domnul conte este în odaia sa?

— Bineînţeles, deoarece chiar eu l-am însoţit acum două ore, ca să-i aprind lumînările.

— Ah! două ore! repetă Christiane îngrozită.

— De altfel, reluă Hans, dacă n-ar fi aici, cheia ar fi pe din afară şi vedeţi şi dumneavoastră că este pe dinăuntru.

— Domnule conte! strigă Christiane, deschideţi, sîntem noi, Frédérique şi eu! În numele cerului, deschideţi!

Tot nici un răspuns.

— Ce poate însemna asta? întrebă Frédérique. Doamne, mi-e frică.

— Am o idee! spuse brusc Christiane. Domnul Samuel Gelb se află la castel?

— Da, doamnă, răspunse Hans.

— Perfect. Haidem să-l sculăm, amice. Poate că doarme mai puţin adînc decît domnul conte.

Hans le conduse spre camera lui Samuel.

Christiane bătu.

Nimeni nu răspunse.

Cheia era în uşă.

— Deschide, Gamba, şi intră, zise Christiane.

Gamba intră.

— Puteţi veni, zise el. Nu-i nimeni.

Christiane şi Frédérique se năpustiră înăuntru.

Camera era într-adevăr goală, iar patul nedesfăcut.

— Sînteţi sigur, întrebă Christiane, că domnii n-au ieşit?

— Foarte sigur. La ora nouă şi jumătate, domnii au spus că se duceau la culcare. I-am văzut urcînd şi am închis uşile. N-ar fi putut coborî sau ieşi fără să-mi ceară cheile.

— Haideţi, repede, strigă Christiane. Aduceţi un ciocan şi o bară de fier, orice. Trebuie să spargem uşa camerei domnului conte.

Gamba şi Hans alergară.

Reveniră aproape îndată, înarmaţi cu un cleşte de fier.

Într-o clipită, uşa cedă.

Toţi patru intrară în camera contetului.

Era goală, ca şi cealaltă.

Dar primul obiect asupra căruia se opriră ochii Fredericăi, era o scrisoare lăsată pe un scăunel de rugăciune, aşezat la capătul patului.

Adresa era: „Doamnei Olympia, strada Luxembourg, Paris"

— Dă-mi-o, zise Christiane.

Rupse plicul şi citi:

Cînd vei primi această scrisoare, biata mea iubită, voi fi mort...

Scoase un strigăt şi parcurse repede scrisoarea.

Julius nu dădea nici un detaliu. Spunea doar că murea pentru ca Frédérique să se poată căsători cu Lothario, pentru ca Frédérique să nu se mai teamă de Samuel, şi să nu fie îndurerată deoarece el era extrem de fericit că putea face ceva pentru ea; că ea nu-i datora nimic, ci, dimpotrivă, el trebuia să-i fie recunoscător, deoarece, mulţumită ei, după o viaţă atît de inutilă, avea cel puţin putinţa de a se sacrifica pentru cineva.

Urmau apoi tot felul de cuvinte tandre şi afectuoase.

Dar Christiane nu termină de citit.

— Ah! ce nenorocire! exclamă ea frîngîndu-şi mîinile. Am ajuns cu două ore mai tîrziu. În momentul acesta, cu siguranţă, moare. Şi nici măcar nu ştim unde.

— Să căutăm peste tot, zise Frédérique.

— Totuşi, reluă Christiane, deoarece uşile exterioare sînt închise, trebuie să se afle în castel, să căutăm prin toate încăperile.

Dar cercetările au fost zadarnice.

— Cu siguranţă, n-au ieşit, repeta Hans.

— Dumnezeule, trebuie să ghicesc, să caut, să aflu, zise Christiane, dar am impresia că înnebunesc.

Îşi cuprinse fruntea între mîini, ca pentru a-şi concentra toate gîndurile şi toată inteligenţa.

— Ah! Aşteptaţi! exclamă ea deodată.

Apoi, vorbindu-şi sieşi:

Da! am găsit! Este o inspiraţie dumnezeiască!

Se întoarse iute în camera lui Julius, apoi trecu, urmată de Frédérique şi de cei doi bărbaţi în salonaşul care despărţea camera contelui de cea pe care o ocupase ea altădată.

Arăta încordată spre bibliotecă.

— Prieteni, zise ea către Gamba şi Hans, daţi repede la o parte mobila asta şi loviţi cu cleştele în lambriu.

Hans şi Gamba dădură biblioteca la o parte, îşi luară bara de fier şi începură să lovească atent în panou.

Primele lovituri nu duseră la nici un rezultat.

Dar deodată, la un efort al lui Gamba, panoul tresări, de parcă s-ar fi mişcat un resort şi se dădu în lături cu atîta repeziciune încît curentul era gata să stingă lumînările.

Panoul masca o scară adîncă şi întunecoasă.

— Daţi-mi o lampă, zise Christiane. Vom coborî pe aici.

Hans aprinse o lampă aflată pe şemineu.

— Acum, înainte! zise Gamba.

Şi coborî primul.

Hans, Christiane şi Frédérique îl urmară.

„Da, se gîndea Christiane, pe aici a venit ticălosul în noaptea aceea fatală."

Coborîră astfel timp de zece minute.

Deodată o voce le bară drumul.

— Cine-i acolo?

— Nişte femei, răspunse Christiane.

— Staţi pe loc, strigă vocea. Bărbaţi sau femei, dacă faceţi un pas, veţi fi ucişi.

Se auzi zgomotul unor puşti armate.

— Ce înseamnă toate astea? murmură Frédérique.

— Linişte, zise Christiane. Retrageţi-vă în adîncitura asta pe care o face scara curbîndu-se şi stingeţi lampa. Aşteptaţi acolo, orice s-ar întîmpla.

Şi, trecînd în faţa lui Hans şi Gamba, o luă repede la goană.

În aceeaşi clipă, răsună o împuşcătură şi Christiane auzi glonţul şuierîndu-i pe lîngă ureche.

Întunericul o salvase. Gloanţele n-o atinseseră.

— Nu m-au atins: nu vă mişcaţi, vă conjur, strigă ea poruncitor către Frédérique şi Gamba, care erau gata s-o urmeze.

Mai făcu cîţiva paşi, apoi se trezi înconjurată de vreo doisprezece bărbaţi pe care-i zărea vag în întuneric, la licărirea îndepărtată a unei torţe.

— În numele soţiilor şi fiicelor voastre, strigă ea căzînd în genunchi, voi care sînteţi aici, aveţi milă de două biete fiinţe nefericite, care-s pe cale să-şi piardă soţul şi tatăl, dacă nu le veniţi în ajutor.

Pumnalele erau pregătite să lovească.

Dar unul dintre soldaţi zise:

— Sîntem doisprezece bărbaţi împotriva unei femei; s-o lăsăm să se explice.

— Mulţumesc, răspunse biata femeie. Veţi înţelege îndată. Iată despre ce este vorba. În clipa aceasta, contele von Eberbach se află undeva, pe aproape, gata să moară. Soţia sa, contesa von Eberbach, ştie lucrul acesta, şi-l caută ca să-l oprească. Înţelegeţi ce vă spun, nu-i aşa, domnilor? Nădăjduiesc că n-o să împiedicaţi o femeie să salveze viaţa soţului său. Dimpotrivă, poate că o s-o ajutaţi. Unde se află? Dumneavoastră trebuie să ştiţi, deoarece sînteţi de pază. Vă rog, conduceţi-ne acolo.

— Noi nu-l cunoaştem pe contele von Eberbach, doamnă, răspunse cel care-i oprise pe ceilalţi şi care părea să fie şeful lor.

— Dar, dumneavoastră vă aflaţi acasă la el. Nu puteţi fi aici decît prin consimţămîntul său.

— Uitaţi despre ce este vorba, doamnă, zise comandantul. Sîntem cu toţii tineri şi n-avem obiceiul să minţim. Ne aflăm aici

dintr-un motiv pe care n-avem voie să-l dezvăluim, şi onoarea noastră ne comandă să lovim în toţi aceia care ne-ar putea descoperi secretul. Cu ordinele nu se discută. Avem dispoziţie să tragem asupra oricui va încerca să treacă fără să rostească parola.

— Oh! dar contele von Eberbach este cel care v-a dat ordinul acesta, nu-i aşa?

— Că ar fi dînsul sau altul, ce importanţă are?

— Da! el este. Şi ştiţi de ce v-a spus să nu lăsaţi pe nimeni să treacă? Pentru ca nimeni să nu-l poată împiedica să se omoare. Poftiţi, am asupra mea o scrisoare în care îmi spune lucrul acesta. Puteţi s-o citiţi. În felul acesta ne lămurim. Poftiţi scrisoarea. Vă rog, domnule, citiţi-o.

— La ce bun? răspunse tînărul. Noi n-avem dreptul să discutăm ordinele primite, ci doar să le îndeplinim.

— Şi totuşi, dacă v-am dovedit că un om se omoară în acest moment, aici, sub ochii dumneavoastră; sînteţi tineri, aşa cum spuneţi şi dumneavoastră, şi nu cred că puteţi lăsa pe cineva să se sinucidă, fără să interveniţi cu nimic. Cu un singur gest aţi putea salva o viaţă! Vă rog în genunchi, vă implor. Gîndiţi-vă c-ar fi tatăl dumneavoastră care se omoară şi că eu aş fi mama dumneavoastră care vă roagă!

— Şi dacă spune adevărul? se auzi unul din tineri.

— De fapt, adăugă altul, am fi complicii sinuciderii contelui.

— Ah! sînteţi atît de buni, exclamă biata femeie.

— Doamnă, zise şeful, sînteţi într-adevăr contesa von Eberbach?

— Nu, domnilor, răspunse Christiane, nu vreau să vă înşel. Nu sînt eu. Dar dînsa este aici, cu doi prieteni de nădejde. Dar bărbaţii poate că nu vă convin. O să le spun să urce. Vom merge doar noi, femeile.

Curajoasa femeie se duse s-o aducă pe Frédérique şi-i trimise înapoi pe Gamba şi pe Hans.

La înapoiere ţinea în mînă lampa pe care Gamba i-o reaprinsese.

— Poftiţi, zise ea, vedeţi că nu v-am minţit; priviţi şi scrisoarea în care contele pomeneşte despre sinuciderea sa, şi priviţi-ne şi pe noi, două femei înlăcrimate.

Ea întinse scrisoarea.

Şeful îşi aruncă ochii.

— Aşa este, zise el. Contele nu ne-a mărturisit decît jumătate din intenţiile sale!

— Acum, domnilor, spuse Christiane, să nu pierdem nici o secundă. Conduceţi-ne.

— Veniţi, doamnă, zise comandantul.

Şi începu să meargă cu paşi repezi.

În ciuda întunericului, cele două femei îl urmară fără să se împiedice pe scara necunoscută, de parcă s-ar fi aflat în plină zi pe stradă. Ai fi zis că inima lor le lumina.

După ce deschiseră mai multe uşi şi coborîră alte trepte, tînărul se opri.

— Aici este, zise el.

— Ah! murmură Christiane, de-ar mai fi încă timp.

Tînărul deschise ultima uşă.

XXVIII

TOASTUL

Era sala circulară şi subterană a Castelului Dublu, sala aceea instalată între două scări secrete săpate în adîncimea zidurilor, şi unde Julius, prezentat celor trei de către Samuel, mai asistase pe vremuri la o şedinţă secretă a Tugendbundului.

Pe masa luminată de o lampă agăţată de tavan, se afla hîrtie şi toate cele trebuincioase scrisului.

Se mai afla, de asemenea, o halbă largă din evul mediu, şi, lîngă ea, o sticlă plină şi astupată.

Samuel Gelb şi Julius stăteau aşezaţi, unul în faţa celuilalt, imobili şi tăcuţi.

Se aflau la castel de aproape două zile. În camera rotundă erau de o oră.

Amîndoi se gîndeau.

În acest loc unde simţise toată fericirea şi toată nefericirea vieţii sale, Julius îşi revedea în minte trecutul.

Îşi blestema orbirea şi slăbiciunea sa. Nu-şi dăduse seama de chinurile Christianei. Trăise alături de scumpa şi blînda fiinţă pe care ar fi trebuit s-o protejeze, s-o apere şi s-o salveze, ca un străin şi nu ca un soţ, fără să fie atent la nimic ce se întîmpla în jurul lor şi fără grijă prevenitoare.

Nu-şi dăduse seama de capcanele nelegiuite pe care le instalase, în propria-i casă, sub ochii săi, duşmanul care dădea tîrcoale fericirii sale, ca îngerul rău în jurul paradisului pămîntesc.

Deşi totul îl avertizase: repulsia Christianei îndată ce-l cunoscuse pe Samuel, rugăminţile tatălui său care încercase să rupă această prietenie nefastă, nimic nu-i zdruncinase iluzia absurdă.

Şi apoi, chiar de-ar fi dat crezare spaimelor soţiei sale şi avertismentelor tatălui său, Samuel avea asupra lui o influenţă atît de

puternică şi îl subjugase atît de mult cu prestigiul său, încît ar fi încrucişat braţele în faţa evidenţei, şi nici măcar certitudinea nu l-ar fi trezit.

Ce mult îl durea acum această prosteasca supunere în faţa autorităţii altuia! Ce mult îl chinuiau remuşcările laşităţii sale care provocase nenorocirea a tot ce iubise! Ah, acum lucrurile acestea n-or să se mai întîmple. Nu va mai fi laş. Nu va mai da înapoi în faţa nici unei necesităţi imperioase. Va fi fără milă. Nici raţiunea, nici scrupulele n-or să-l mai reţină.

În timp ce Castelul Dublu îi reamintea lui Julius de slăbiciunile sale, lui Samuel îi reamintea de crimele sale.

Samuel nu era omul care să se emoţioneze prea mult de ceea ce făcuse şi de ceea ce pricinuise.

La urma urmei, îşi spunea el, ce puteau să-i reproşeze Gretchen sau Christiane?

Nici măcar nu le forţase; ele i se dăruiseră. Prima, e-adevărat, în exaltarea produsă de o băutură; dar ce importanţă are dacă exaltarea, fără de care nici o femeie nu se oferă, este provocată artificial printr-o băutură, sau provine în mod natural pe calea simţurilor?

Există, oare, vreo diferenţă în faptul că o femeie este îmbătată cu vin sau prin mijlocirea vorbelor? Ceea ce făcuse el, toţi bărbaţii fac. Să încînţi o fată pură, castă, neştiutoare, să-i spui cuvinte care s-o tulbure, s-o faci să se înfioare atingîndu-i mîna, să-i aprinzi sîngele cu o privire, să-i arzi buzele cu o sărutare şi să profiţi de zăpăceala ei, de ignoranţa ei pentru a o pierde, este ceva nevinovat, este ceva perfect, – ceva ce se întîmplă în fiece zi; dar să ajungi la acelaşi rezultat prin două picături de lichior, în locul vorbelor sau al sărutărilor, da, lucrul acesta este un act criminal, monstruos şi îngrozitor: seducţia se transformă în viol.

În ceea ce o priveşte pe Christiane, dacă i-ar fi făcut curte aşa cum orice bărbat binecrescut procedează cu orice femeie măritată pe care o cunoaşte; dacă ar fi fost galant, amabil şi stăruitor; dacă prin rostogoliri de ochi însoţite de cadouri ar fi izbutit să se facă iubit, dacă ar fi cucerit-o cu o brăţară sau cu un evantai, sau recitîndu-i vreo poezie – ar fi fost ceva arhicunoscut.

Dar cum, în loc să i se fi oferit pentru un compliment, ea i se oferise pentru copilul său; cum la baza dăruirii ei fusese maternitatea şi nu cochetăria, atunci fapta lui devenea condamnabilă şi

Samuel, care ar fi putut fi un om manierat şi încîntător, devenea un ticălos fără egal de îndată ce o împinsese pe Christiane la un adulter mai puţin josnic decît altele.

Christiane se omorîse; dar cine o forţase? Samuel o împinsese în Groapa Iadului? N–a fost un asasinat, ci o sinucidere.

Aşadar, Samuel n–avea absolut nimic să–şi reproşeze!...

Şi totuşi, de unde îi venea nevoia aceasta, pe care o simţea pentru prima oară în viaţa sa, de a se dezvinovăţi în proprii săi ochi? De ce încerca să se justifice prin mijlocirea a tot felul de sofisme? Cine îl acuza, de se apăra astfel?

Nu era obişnuit cu ipocrizia; făcea răul cu toată degajarea şi neruşinarea; nu umbla cu şiretlicuri în faţa moralei, o sfida şi o insulta fără înconjur. Avea, poate, în el ceva din Satana, dar n–avea, cu siguranţă, nimic din Tartuffe.

Ei bine, în clipa aceasta era cu totul diferit de el însuşi. Un soi de timiditate, neobişnuită naturii sale punea stăpînire pe el. Se simţea copleşit de un presentiment al cărui motiv nu–l putea desluşi.

Din cînd în cînd îşi arunca ochii asupra lui Julius, apoi privea spre sticla astupată.

Ce legătură era între sticlă şi Julius?

Adevărul este că Samuel, ridicîndu–şi privirea de pe sticlă şi îndreptînd–o spre contele von Eberbach, în ciuda puterii sale fantastice de a se autocontrola, ochii îi erau luminaţi involuntar de o licărire stranie.

Conţinea, oare, sticla aceasta, realizarea visului atît de îndelung urmărit? Avea sticla aceasta menirea de a–i dărui averea lui Julius, şi prin această avere primul rang în Tugendbund şi mîna Fredericăi?

Sticla aceasta conţinea oare otravă?

Dar chiar dacă Samuel era pe punctul de a–l otrăvi pe Julius, n–ar fi avut motive ca inima sa de bronz să tresară. O crimă mai mult sau mai puţin în această viaţă plină de crime înfăptuite sau doar visate, era un fleac. Samuel Gelb nu era omul care să se tulbure pentru un lucru atît de mic.

Omul care încercase cu sînge rege să–l otrăvească pe marele bărbat care se numea Napoleon, n–ar fi tremurat în faţa unui semicadavru, care se numea Julius.

Nu; dacă Samuel Gelb se simţea cuprins de o neliniştе inexplicabilă, înainte de a da lovitura decisivă care trebuia să–i deschidă poarta ambiţiei şi a dragostei; dacă hotărîrea sa, atît de fermă totdeauna, se clătina în mintea sa; dacă şovăia oarecum, nu era din pricina remuşcării pentru crima ce avea s–o comită, ci din teama de a nu reuşi.

El, de obicei atît de sigur de reuşită; el, îndrăzneala şi certitudinea întruchipate, fără să ştie de ce, simţea născîndu–se în el un instinct de care–i era ruşine şi care–i şoptea că fapta aceasta l–ar pierde şi că va muri datorită propriilor arme.

Dar astea erau superstiţii femeieşti, împotriva cărora se umplea de revoltă. Vorbe ca: cine sapă groapa altuia, cade el într–însa, erau poveşti de adormit copiii. Oamenii care au cunoscut cît de cît viaţa ştiu că realitatea nu seamănă deloc cu deznodămîntul acela al melodramelor, cînd virtutea este totdeauna recompensată şi crima pedepsită. Dimpotrivă, ceea ce numim răul are totdeauna şansa de a avea ultimul cuvînt, de a prospera şi de a o împroşca cu noroi pe săraca virtute care merge totdeauna pe jos.

Haide, Samuel, fii bărbat! Fii Samuel! Cînd trebuie strînsă recolta, semănătorul nu renunţă şi nu se mai îndoieşte. Să analizăm: timp de treizeci de ani, tu ai semănat mintea ta, ideile tale şi speranţele tale pe un anumit teren. Iată că a sosit secerişul. Nu–i momentul acum să te gîndeşti dacă era mai bine să fi semănat pe terenul acesta sau pe altul. Ia–ţi secera şi taie.

Samuel îşi scoase ceasul.

— Mai avem de aşteptat peste o jumătate de oră, zise el.

— Este douăsprezece şi jumătate? întrebă Julius.

— Fără două minute. La ora unu, scumpii noştri conspiratori vor fi aici. Vor sosi pe scara de jos. Eşti sigur de oamenii pe care i–ai instalat la scara de sus?

— Foarte sigur.

— Le–ai explicat bine totul?

— I–am aşezat chiar eu şi am discutat în amănunţime cu şeful lor. N–ai nici o grijă.

— De ce n–ai vrut să fiu şi eu de faţă cînd le–ai dat dispoziţii? întrebă Samuel.

— Ordinele pe care le–am primit de la Berlin nu–mi îngăduiau, răspunse Julius; iar comandantul lor a primit dispoziţii să nu asculte decît de instrucţiunile pe care le voi da eu, în secret.

— Se tem deci de mine? întrebă Samuel Gelb.

— Poate, pînă în momentul cînd îţi vei dovedi devotamentul.

— Şi tot din neîncredere, desigur, continuă Samuel uşor jignit, au cerut să fii şi tu prezent la şedinţa Celor Trei?

— Poate, răspunse iarăşi Julius.

După un moment de tăcere, reluă:

— Greşeşti însă dacă te superi sau te nelinişteşti de această neîncredere pe care o vei spulbera într-o jumătate de oră. De altfel, nu-i rău nici pentru tine ca eu să fiu de faţă.

— De ce?

— Pentru că cei pe care ni-i vei preda sînt trei, şi dacă ai fi singur contra trei, ai putea trece printr-o situaţie neplăcută. Oamenii aceştia sînt curajoşi, şi nu s-ar lăsa, probabil, arestaţi fără să se apere.

— Păi, soldaţii pe care i-ai plasat pe scară?

— Tocmai de aceea, zise Julius. În momentul cînd soldaţii vor intra, cei trei, înţelegînd că i-ai trădat, ar putea să se năpustească asupra ta, cu scopul de a se răzbuna măcar, dacă nu se pot salva. Vezi dar bine că nu degeaba mai este cineva lîngă tine.

— Şi dacă, apărîndu-mă, tu vei fi lovit?

— Ah! eu, zise Julius cu un ton ciudat, intrînd aici am ştiut că-mi sacrific viaţa.

Tonul ferm cu care Julius pronunţase aceste cuvinte l-a determinat pe Samuel să-l privească atent.

Dar faţa lui Julius exprima aceeaşi nepăsare obişnuită.

Urmă un moment de tăcere.

Samuel se ridică şi începu să se plimbe de-a lungul şi de-a latul încăperii.

— Cît timp mai avem de aşteptat? întrebă Julius.

— Încă un sfert de ceas, răspunse Samuel.

— În acest caz, zise Julius, cred c-a sosit timpul să-mi iau întăritorul.

— Ah!... zise Samuel, oprindu-se.

— Mă simt obosit, continuă Julius. Şi am nevoie să fiu fortificat pentru scena ce se va petrece aici. Mi-ai spus că efectul băuturii este instantaneu, şi că ar fi mai bine să nu-l iau decît în ultima clipă. Sîntem în ultima clipă. Dă-mi-l, te rog.

— Îl vrei? întrebă Samuel cu un glas tulburat.

— Bineînţeles că îl vreau! A sosit clipa cînd am nevoie de forţă. Haide, toarnă-mi lichidul ăsta în pahar.

Şi, în timp ce vorbea, îl fixa cu ochii pe Samuel.

Acesta stătea nemişcat.

— Toarnă, odată! reluă contele von Eberbach.

Atunci, Samuel luă sticla şi o destupă.

Mîna îi tremura uşor.

Julius ridică paharul şi îl întinse calm.

Samuel turnă aproape jumătate din sticlă.

— De ce nu torni totul? îl întrebă Julius.

— Ah! jumătate ajunge.

— Toarnă-l tot, zise Julius.

— Aşa voi face, zise Samuel a cărui mînă fu cuprinsă de un tremur imperceptibil.

— S-ar părea că eşti cam emoţionat. Întăritorul acesta este cumva periculos?

Samuel păli.

— Periculos? Ce idee!

— Ah, fii pe pace, reluă Julius. Să nu crezi că te bănuiesc. Vreau să spun doar că, uneori, anumite băuturi te fac să plăteşti mai tîrziu pentru forţa pe care ţi-o dau pe moment. Dacă mi-ai preparat cumva o astfel de băutură, nu ţi-aş purta pică, dimpotrivă. Esenţialul este să capăt energia necesară timp de o oră, şi apoi, ce mă mai interesează? Ştii că nu ţin prea mult la viaţă. În sensul acesta te întreb dacă băutura este periculoasă.

— Este total inofensivă, răspunse Samuel, care avusese timp să se stăpînească. N-are alt efect decît acela de a reda vigoarea celor ce sînt bolnavi şi de a mări vigoarea celor ce sînt sănătoşi.

— Ah! măreşte vigoarea celor ce sînt sănătoşi? repetă Julius cu un ton neobişnuit.

— Da, insistă Samuel.

— Bun.

Julius duse paharul la buze, dar nu bău, ci doar îşi înmuie buzele.

— Întăritorul ăsta n-are acelaşi gust cu celălalt, zise el.

— Nu, reluă Samuel. L-am schimbat. Acesta este mai energic.

— Dragul meu Samuel, reluă Julius, cu siguranţă, ceva nu-i în ordine cu tine. Nu mai ai sîngele tău rece dintotdeauna.

— Eu? zise Samuel.

— Cred că eşti tulburat, continuă contele von Eberbach. Mi

se pare normal să-ţi cam pierzi calmul, acum cînd trebuie să-i trădezi pe aceia al căror complice le-ai fost de cînd te ştii pe lume.

— Chiar aşa, zise Samuel, fericit că Julius îi justifica astfel tulburarea. Îţi mărturisesc că sînt mai emoţionat decît mi-aş fi închipuit la gîndul că trădez Tugendbundul.

— Nu te scuza, zise Samuel. Este normal. Faptul că ai izbutit să-ţi înfrîngi acest scrupul, merită toată lauda, iar sacrificiul pe care-l faci pentru guvernul prusac şi pentru cauza monarhiei, este cu atît mai mare şi mai demn de recompensă. Dar, îţi dau cuvîntul meu de onoare, recompensa va fi pe măsura faptei. Cel puţin eu voi face tot ceea ce va depinde de mine, Samuel, poţi conta pe lucrul acesta.

Samuel nu-i mulţumi. I se părea că vorbele lui Julius conţineau o nuanţă ironică.

Julius continuă.

— Dar şi tu vei avea nevoie curînd, ca şi mine, de toată energia. Emoţia prin care treci, oricît de legitimă şi vrednică de cinste ar fi, ne-ar dăuna amîndurora, dacă va trebui să ne apărăm. Pentru mine, dar şi pentru tine, este urgent să dispară. Ori, după cîte mi-ai spus, lichidul acesta măreşte vigoarea celor ce sînt sănătoşi...

— Ei şi? îl întrerupse Samuel, care făcu un efort violent să-şi ascundă nervozitatea.

— Ei şi, dragul meu Samuel, cred că ai face bine să bei şi tu cealaltă jumătate.

Samuel îl privea uluit.

— Haide, Samuel, fiecare cu partea noastră, şi să bem împreună închinînd în sănătatea cuiva care ne este scump amîndurora, în sănătatea Fredericăi.

— Dar, răspunse Samuel, ziceai că ţi-am pus prea puţin.

— Iar tu ziceai că jumătate îmi ajunge.

— La naiba! zise Samuel, mi-a trecut emoţia. Şi apoi, nu-ţi fie teamă, cînd Cei Trei vor fi aici, nu voi mai avea nevoie să beau ceva ca să-mi recapăt vigoarea. Primejdia care mă ameninţă mă va găsi pregătit şi în forţă, te asigur.

— Refuzi? zise indiferent Julius.

Samuel, la rîndul său îl privi fix pe Julius.

— Va să zică aşa. Şi tu, la fel, nu-i aşa, n-ai încredere în mine?

— Poate....

Samuel îşi reluă calmul.

Julius se ridică. Urmă o secundă cînd privirile lor se încrucişară şi scînteiară ca două săbii.

Apoi, pe neaşteptate, Samuel, fie pentru că în faţa acestei sfidări, natura sa posomorîtă şi viguroasă biruise iarăşi, fie pentru că Julius greşise bănuindu-l, fie pentru că îl străfulgerase brusc o idee – Samuel Gelb, resemnîndu-se, luă halba şi turnă în ea jumătatea de cordial. Bău.

Apoi adresîndu-i-se lui Julius:

— E rîndul tău, acum. Vezi, bănuielile!

Julius luă paharul.

— În sănătatea Fredericăi, zise el, şi să ne supravieţuiască mult timp.

Înghiţi băutura.

În clipa aceasta se auzi sunetul unui clopoţel.

— Sînt oamenii noştri, zise Samuel. Au venit la ţanc.

Aproape îndată uşa dinspre scara inferioară se deschise.

Intrară doi oameni. Aveau trupul înfăşurat într-o mantie şi faţa ascunsă sub o mască.

XXIX

MORTUL ÎL ÎNVINGE PE CEL VIU

În jurul mesei nu se aflau decît trei jilţuri, dintre care unul era mai înalt decît celelalte.

Cei doi oameni mascaţi se aşezară pe cele mai scunde.

Nu părură surprinşi de prezenţa lui Julius, deşi Samuel nu-i prevenise că nu va fi singur.

Samuel privea neliniştit spre jilţul al treilea.

— N-aţi venit decît doi, întrebă el. Nădăjduiam să fiţi însoţiţi de comandantul suprem. N-o să vină?

— Chestiuni urgente l-au reţinut, răspunse unul dintre cei doi oameni mascaţi. Dar unde sîntem noi se află şi el. Vorbeşte ca şi cum te-ai afla în faţa Celor Trei. Comandantul suprem al Uniunii, deşi nu este nici însoţitorul meu şi nici eu, va auzi cu exactitate vorbele şi gîndurile dumneavoastră.

— Bun, zise Julius, deoarece jilţul acesta este liber, mă aşez eu.

Şi se instală calm în scaunul înalt.

Samuel îl privea uluit. Se aştepta ca puternicele şi importantele personaje din conducerea Uniunii să se indigneze de îndrăzneala acestui necunoscut care avea tupeul să se aşeze alături de ei şi încă pe jilţul cel mai înalt.

Dar şefii Uniunii nu-şi manifestară nici indignarea, nici surprinderea şi, ca şi cum Julius ar fi făcut un lucru foarte firesc, se întoarseră spre Samuel şi, printr-un gest, îl invitară să vorbească.

Samuel şovăia.

Mai întîi, pentru că ceea ce avea să spună era destul de stînjenitor. Oricît sînge rece ai avea, nu devii trădător fără ca ceva să nu te oprească şi fără ca ticăloşia ta să nu-ţi răsune în urechi.

Apoi, pentru că şeful suprem nefiind de faţă, scopul principal

al întîlnirii i se părea ratat. Cei doi care rămîneau, meritau, oare, osteneala de a fi trădaţi?

Samuel promisese capul Tugendbundului; curtea de la Berlin i-ar fi fost, oare, la fel de recunoscătoare dacă dădea în vileag doar cele două braţe?

N-are a face; în clipa cînd vor fi cunoscuţi şi prinşi aceştia doi, s-ar putea, poate, prin ei, ajunge şi la al treilea. Presupunînd c-ar fi în stare să-şi asume întreaga răspundere şi să îndure orice decît să-i numească, s-ar găsi poate asupra lor, sau acasă la ei, acte care să-i desemneze, care să dea în vileag constituirea şi cadrele Tugendbundului, astfel încît guvernul să pună, în sfîrşit, mîna pe cuibul asociaţiei.

Samuel s-a decis, aşadar, să acţioneze de parcă ar fi venit toţi trei.

— Ei, bine! Samuel Gelb, reluă omul mascat care vorbise şi mai înainte, ne-ai convocat pentru o comunicare importantă. Avem deplină încredere în tine şi am venit. Acum, aşteptăm să ne vorbeşti.

— Nu mă întrebaţi cine-i bărbatul acesta? zise Samuel arătînd spre contele von Eberbach.

— Bărbatul a fost adus de tine, răspunse interlocutorul. Presupunem că este cineva în care ai încredere şi care este util informaţiilor pe care mi le vei face. Dacă l-ai adus, înseamnă că poate auzi ce vei spune. Vorbeşte, deci.

— Bine, zise Samuel. Dar mai întîi, îngăduiţi-mi o întrebare necesară: Care sînt noile dumneavoastră proiecte după ultima revoluţie din Franţa?

Bărbatul mascat dădu din cap în sens negativ.

— Sîntem aici ca să ascultăm şi nu să răspundem, obiectă el. N-avem nici dreptul şi nici interesul să te informăm.

Samuel îşi muşcă buzele. Vedea ce însemna, în realitate, deplina încredere pe care şefii misiunii afirmaseră adineauri că o aveau în el.

Perfect! cu atît mai bine! Insulta aceasta îi alunga ultima reţinere. Constata, încă o dată, la ce trebuia să se aştepte de la nişte oameni care-l tratau cu dispreţ, după treizeci de ani de devotament, de servicii şi de eforturi.

— Mi-aţi înţeles greşit întrebarea, reluă el. Nu intră în pretenţiile unui biet şi umil supus ca mine să cunoască intenţiile mis-

terioşilor şi inaccesibililor stăpîni care ne conduc. Nu vreau să aflu nici ce planuri aveţi, nici calea pe care intenţionaţi s–o urmaţi. Voiam doar să ştiu dacă n–aţi renunţat cumva la independenţă. Curiozitatea mea se mărginea la dorinţa de a afla dacă Tugendbundul mai există.

— De ce n–ar exista? interveni şeful, mirat.

— Sînteţi şi acum pentru libertate împotriva autorităţii, pentru popor împotriva regalităţii?

— Bineînţeles.

— Şi rezultatul zilelor din iulie, şterpelirea democraţiei de către burghezie, eşecul dureros şi cumplit al naşterii unei naţiuni, toate lucrurile acestea nu v–au descurajat?

— Timpul lucrează pentru ravoluţie. Poporul rabdă pentru că este sigur că viitorul va fi al lui.

— Poporul este veşnic, zise Samuel Gelb, dar noi, toţi, sîntem muritori, şi, ca urmare, avem dreptul să ne gîndim la prezent. Ori, deznodămîntul revoluţiei din iulie e o dovadă destul de clară că în momentul actual democraţia n–are şansa să devină stăpîna lumii. Doar dacă nu renunţă la propria individualitate, netrăind decît în ideea umanităţii şi a viitorului, oamenilor le este îngăduit să caute dacă n–ar exista şi altă cale care să conducă mai direct la putere.

— Vorbeşte mai desluşit, Samuel Gelb, răspunse omul mascat, cu un glas în care surprinderea începea să devină indignare.

— Aşadar, reluă Samuel, în ciuda rezultatului celor trei zile ale Parisului, în ciuda prăbuşirii Republicii, în ciuda proclamării lui Ludovic–Philippe I ca rege al francezilor, mai continuaţi?

— Da.

— Nimic nu s–a schimbat în concepţiile voastre, în acţiunile voastre?

— Nimic.

— Ei bine! eu, care nu sînt ca şi voi, şi care n–am îngîmfarea prostească de a nu ţine seama de experienţă, v–am convocat ca să vă spun, şi vă spun că sau renunţaţi la actele voastre, sau mă voi împotrivi actelor voastre.

— Tu?

— Da, eu. Eu, Samuel Gelb, obscurul afiliat al misiunii, căruia voi îi sînteţi stăpîni absoluţi, umil servitor al prea înaltelor voastre capricii, instrumentul demn de dispreţuit pe care niciodată n–aţi

catadicsit să–l ridicaţi de la pămînt, eu, pe care totdeauna l–aţi nesocotit, mă ridic în faţa voastră, nobili şi prinţi atotputernici şi, de la mine putere, dizolv Tugendbundul.

Vorbise în picioare, mîndru, dispreţuitor şi ameninţător.

— Ridicaţi din umeri? reluă Samuel. Nu credeţi în ce spun? Nu sînteţi obişnuiţi, voi în faţa cărora tremură toţi, ca cineva să vorbească astfel? Vă este milă de acest nebun de Samuel Gelb care are sminteala să înfrunte, singur, o asociaţie formidabilă. Sînt omul duelurilor. Provoc întreaga organizaţie Tugendbund. Şi pentru început, am pus mîna pe şefii săi şi n–o să–i las să scape.

Şi întorcîndu–se către contele von Eberbach:

— Julius, dă semnalul.

Julius se ridică şi se duse să învîrtească un inel de metal fixat în perete.

Samuel scoase din buzunar două pistoale şi, ţinînd cîte unul în fiece mînă, spuse:

— Împotriviţi–vă dacă doriţi, domnilor! Dar vă avertizez frăţeşte că am ochiul ager. O mişcare şi sînteţi morţi. În schimb, dacă vă predaţi de bunăvoie, mi s–a promis că veţi scăpa cu viaţă. Vă întreb încă o dată dacă nu vreţi să renunţaţi la ideile voastre!

— Smintit ce eşti! răspunseră cei doi oameni mascaţi, fără să se mişte şi fără să facă un pas sau un gest pentru a se apăra.

— În cazul acesta, doar voi veţi răspunde pentru cele ce se vor întîmpla.

— Ce se poate întîmpla? rosti unul dintre şefi. Presupunînd că tentativa reuşeşte, s–ar putea întîmpla ca noi să fim consideraţi martiri, iar tu, un trădător. Dar ce rău crezi că poţi face astfel libertăţii?

— Libertăţii voastre n–o să–i fie bine, răspunse Samuel. Veţi avea timp să meditaţi, cît veţi trăi, asupra libertăţii, în spatele zidurilor fortăreţei din Mainz.

În clipa aceasta, uşa dinspre scara superioară se deschise. Intrară şase oameni înarmaţi. Ultimul închise uşa în spatele său.

Şefii Uniunii nu se mişcară şi nu se ridicară.

— Prieteni, zise Samuel, arătînd spre cei doi, arestaţi–i pe conspiratori.

Nici unul din cei şase oameni nu se urni din loc.

Cel care îi conducea se întoarse spre Julius şi–l întrebă cu privirea.

— Ai dreptate, zise Samuel; cel care comandă este Julius, şi

nu trebuie să ascultaţi decît de el. Vorbeşte, Julius, spune-le să aresteze...

Julius se ridică şi arătînd cu degetul spre Samuel, zise:

— Arestaţi-l pe acest ticălos!

Samuel îşi duse mîna la frunte, întrebîndu-se dacă nu visează.

Julius continuă:

— Deocamdată, imobilizaţi-l, şi aveţi grijă să nu vă scape. Trebuie, mai întîi, să hotărîm ce facem cu el.

Se întoarse către cei doi şefi:

— Domnilor, zise el, putem vorbi cu glas tare; oamenii aceştia sînt de-ai noştri. Nu contează că-mi văd chipul şi că află că eu sînt şeful suprem...

— Şeful suprem! exclamă Samuel Gelb înlemnit.

— Ei drăcia dracului, da, eu sînt. Dovadă jilţul în care m-am aşezat şi deplina seninătate a acestor oameni în faţa ameninţărilor tale. Dar vom discuta despre asta cît de curînd. Ceea ce voiam să vă spun, domnilor, este că, pentru moment e suficient să nu fiţi cunoscuţi, nici unul, nici celălalt. Cît despre mine, astăzi nu mai există nici un inconvenient ca să se afle că sînt şeful suprem, deoarece mîine nu voi mai fi.

Cei doi mascaţi tresăriră.

— Ăsta-i secretul meu, continuă contele von Eberbach. Acum, să-l judecăm pe acest om. Aşadar, a vrut să vă trădeze, să ne trădeze. Dar a căzut în propria-i cursă. L-am prins în flagrant delict. Nu ne mai rămîne decît să dăm sentinţa. La ce pedeapsă-l condamnaţi pe Samuel Gelb?

— La moarte! răspunseră cei doi şefi într-un glas.

— Bine. Mă însărcinez eu cu executarea sentinţei. Şi, n-aveţi grijă, pedeapsa nu se va lăsa aşteptată. Am terminat, domnilor.

Samuel asista la discuţie, uluit, zdrobit, nevenindu-i să-şi creadă ochilor şi urechilor, ca într-un vis.

Cei doi şefi ieşiră.

Contele von Eberbach se adresă celor şase bărbaţi înarmaţi:

— Lăsaţi-mă singur cu acest trădător, zise el. Cîţi sînteţi pe scara superioară? îl întrebă el pe cel care-i comanda.

— În total, doisprezece.

— N-aţi uitat instrucţiunile mele?

— Nu, domnule. Oricine va încerca să iasă fără parolă, va fi înjunghiat pe loc.

— Perfect. Puteţi pleca! Şi să nu intre nimeni, sub nici un pretext, chiar dacă s-ar auzi clopoţelul.

— Nu va intra nimeni, domnule.

— Acum, plecaţi.

Cei şase bărbaţi ieşiră şi Samuel rămase singur cu Julius.

XXX

ABEL ŞI CAIN

Samuel asista împietrit la prăbuşirea destinului său. Pierea prin ceea ce intenţiona să se înalţe. Pierea de propria-i mînă.

Îşi pregătise măreţia şi găsea decăderea.

Iar Julius, pe care-l dispreţuise atîta, în care nu văzuse decît un instrument pasiv şi inert, această aparenţă umană, acest polip neînsufleţit, Julius acesta, se redresa în ultima clipă şi ocupa locul la care el, Samuel, rîvnise toată viaţa.

Julius, şeful suprem al Tugendbundului! Iată o descoperire care-i zdrobea judecata.

Samuel nu ştia ce să zică.

Dar, deodată, se smulse din toropeală.

Nu mai trebuia să stea fără să întreprindă nimic. Va avea timp să se mire cît o vrea, mai tîrziu. Acum esenţialul era să nu moară în acest cavou, ca un şoarece în cursă.

Îl privi pe Julius.

Julius părea că uitase de el şi că se gîndea la altceva. O nepăsare profundă i se întipărise pe chip.

Era sau neputinţa slăbiciunii, sau flegmatismului hotărîrii luate.

Însă, după strania revelaţie de adineauri, Samuel nu mai era atît de convins de moliciunea lui Julius.

Totuşi, ce plănuia Julius? Îndepărtase oamenii care i-ar fi putut sări în ajutor. Speranţa că el singur i-ar putea veni de hac unui adversar atît de robust şi viguros ca Samuel, era de neconceput. Atunci, cum înţelegea să-şi ţină făgăduiala făcută celor doi şefi, luîndu-şi asupra lui sarcina pedepsirii?

Samuel încercă să-l iscodească.

— Va să zică, spuse el, tu erai şeful suprem al Tugendbundului!

— Aşa cum vezi, răspunse Julius.

— Omul mascat care, fără să scoată o vorbă, asista la întrunirile noastre de la Paris, erai tu?

— Eram eu.

— Deci, m-ai trădat!

— Crezi, trădătorule!?

— Ah, iertare! Ţi-ai trădat şi regele, care a avut naivitatea să te considere reprezentantul său în Franţa!

— Ai uitat, zise Julius, că intrînd în Tugendbund, orice membru jura să accepte toate slujbele şi toate rangurile care pot sluji Asociaţiei?

— Vom discuta despre lucrul acesta mai tîrziu. Acum însă tu ai acceptat o poziţie care mai curînd îţi va dăuna decît te va ajuta să slujeşti Asociaţia. Făceai mai bine dacă alegeai o funcţie mai uşoară, oricum mai onorabilă, decît rolul de călău.

— De ce spui asta?

— Pentru că am rămas amîndoi, iar eu sînt mai puternic.

— În afara faptului că tu ai două pistoale, iar eu n-am nici un fel de armă, adăugă calm Julius.

— Tu ai spus-o, continuă Samuel. Din aceste două motive, dacă unul din noi îl omoară pe celălalt, există şansa ca acela să fiu eu.

— Pun prinsoare că nu mă omori, răspunse Julius, fără să se emoţioneze.

— N-ai nevoie să mă provoci.

— Eu cred că da. Dar după moartea mea, tu ce-ai să faci?

— Voi pleca, răspunse Samuel.

— În primul rînd, nu ştii parola.

— Am două pistoale.

— Împotriva a doisprezece oameni care au puşti şi săbii? Puţin de crezut. Şi apoi, va trebui mai întîi să ieşi de aici. Iar tu n-ai cheia.

— Uiţi, Julius, că eu am construit aceste subterane şi că le ştiu toate secretele.

— Încearcă.

Samuel se îndreptă spre încuietoarea uşii dinspre scara superioară şi apăsă cu mîna.

Arcul nu se mişcă.

Se duse la mînerul celeilalte uşi şi apăsă cu şi mai mare forţă de astă dată, deoarece începea să se neliniştească.

Toate eforturile au fost zadarnice: arcul nu se mişca.

— Mii de draci! izbucni el.

— Vezi, zise Julius, am luat toate măsurile de precauţie. Am rupt arcurile. Trebuie să te resemnezi să rămîi aici.

— Dar voi striga după ajutor, zise Samuel.

— Ştii că vocea nu străbate prin grosimea zidurilor. Cît despre clopoţel, sper că m-ai auzit ordonîndu-i celui ce ne-a condus prietenii să nu apară sub nici un pretext, chiar dacă aude sunetul.

— Atunci voi da foc încăperii!

— Să dai foc unei camere de granit! Haide, dragă Samuel, ţi-ai pierdut minţile.

— Ei bine! zise Samuel ochindu-l pe Julius cu un pistol, eu voi muri, dar vei muri şi tu.

— De acord, zise Julius, care nici măcar nu clipi.

— În sfîrşit, ia ascultă, încercă din nou Samuel, coborînd pistolul, ce interes ai tu să-mi iei viaţa cu preţul vieţii tale? Deoarece n-ai naivitatea să speri că, dacă nu mă ajuţi să ies de aici, eu te-aş lăsa pe tine să ieşi. Înainte de a muri, te-aş ucide. Sînt mai puternic decît tine, sînt înarmat; ce-ai de gînd să faci?

— Nimic!

— Haide, Julius, nu-mi arde de glume. Nu te juca cu moartea. Tu nu poţi ieşi de aici decît împreună cu mine. Salvează-te, salvîndu-mă.

— N-am poftă să mă salvez.

Deodată, un gînd cumplit, de care între timp uitase în această prăbuşire a destinului său, reapăru în memoria lui Samuel.

Îşi scoase ceasul din buzunar şi privi.

— Repede, zise el, să ieşim. Julius, tu nu ştii, tu crezi că mai ai timp să şovăi şi să reflectezi. Dar fiecare minut care trece este un an pe care ni-l suprimi. Repede! Să plecăm de aici. Peste cîteva minute va fi prea tîrziu.

— Dar de ce? întrebă contele von Eberbach.

— Trebuie să-ţi spun totul. Nu-i momentul considerentelor morale. Julius, ştii ce era întăritorul acela pe care l-ai băut şi pe care m-ai obligat şi pe mine să-l beau?

— Băutura aceea?

— Era otravă!

Julius îşi înălţă umerii.

— Otravă? repetă el. Nu se poate, glumeşti.

— Nu glumesc deloc, răspunse Samuel. Te implor, haide să ieşim. Doar eu cunosc antidotul otrăvii. Ne-a rămas exact timpul care ne trebuie. Te voi salva. Haide, grăbeşte-te. Să nu pierdem nici o secundă.

Julius se aşeză.

— Dar ce faci? n-ai auzit? ţipă Samuel. Ţi-am spus că ceea ce am băut noi era otravă.

— Aiurea! răspunse într-o doară Julius. Dac-ar fi fost otravă, oare ai fi băut?

— Otrava asta n-are efect decît după o oră şi jumătate. Exact cît îmi trebuia ca să-i predau pe şefi şi să mă duc să beau antidotul. Nu treceam prin nici un pericol. Dar iată că s-a scurs mai mult de o oră. Nu ne mai rămîne decît timpul necesar preparării medicamentului, orice minut în plus ne poate pierde. Îţi jur că era otravă.

— Bineînţeles.

— Pe sufletul Fredericăi.

— Foarte bine, zise calm Julius. Ştiam.

— Ştiai că era otravă?

— Bineînţeles! Altfel, de ce te-aş fi obligat să bei?

— Ştiai!

Cuvîntul acesta schimbă întreaga atitudine a lui Samuel Gelb. După o clipă de reflecţie, devenise cu totul alt om.

Dacă Julius băuse otrava, ştiind ce era, însemna că se sacrifica cu preţul vieţii sale. Nu mai exista, aşadar, nici o nădejde să-l convingă prin ameninţări sau prin rugăminţi. Era, deci, un plan stabilit dinainte, încă de la plecarea din Paris, mai din vreme, poate.

Ei bine! dacă nu mai exista nici o posibilitate să trăiască, dacă nu mai depindea de nimeni ca să nu moară, depindea totuşi de el să nu moară în chip laş.

El, Samuel Gelb, să fie mai puţin hotărît şi mai puţin curajos decît slabul şi indecisul Julius?

Aruncă brusc pistoalele pe podea şi începu să zîmbească.

— Aşadar, zise el, chestiunea era aranjată! M-ai adus de la Paris cu ideea asta în cap? Vom muri împreună? Tu ai plănuit asta?

— Da, eu.

— Ei drăcie! Te felicit. Ideea este demnă de mine şi te invidiez. Atunci să se îndeplinească! Mi-ar părea rău să nu se realizeze,

din vina mea, un plan pentru care am toată admiraţia. Ai văzut că mi-am aruncat pistoalele şi că nu mai încerc să mă salvez. Dimpotrivă, sînt încîntat să pot muri în modul acesta ciudat.

Ştii, oare, că jucăm acum deznodămîntul *Tebaidei*, cînd cei doi fraţi duşmani se străpung în săbii. Pentru că tu nu ştii că noi sîntem fraţi. Tatăl tău nu ţi-a spus, din prudenţă, temîndu-se ca legătura de sînge să nu te lege şi mai mult de mine, iar eu ţi-am ascuns lucrul acesta din dispreţ, nevoind ca autoritatea mea asupra ta să se datoreze şi altui lucru, în afara inteligenţei mele.

Acum însă îţi pot dezvălui acest secret plin de oroare, cum se spune în tragedii. Am onoarea să fiu bastardul tatălui tău.

O umbră trecu peste fruntea lui Julius, dar se gîndi la Frédérique şi zise:

— N-are importanţă! Trebuie.

— Trebuie, mai ales de aceea! zise Samuel. Lucrul acesta constituie principala atracţie a situaţiei. În cazul acesta crima se înnobilează cu ideea de fratricid. Eteocle şi Polynice! Cain şi Abel! Numai că de astă dată blîndul Abel îl sugrumă pe ferocele Cain. Şi eu care te dispreţuiam! Iartă-mă. Fiindcă mă asasinezi, se cuvine să-ţi port stimă.

Julius nu-i răspunse.

— De ce eşti atît de solemn? continuă Samuel. Ai cumva remuşcări pentru ceea ce faci? Sau te plictiseşte ideea morţii? Eu, vezi tu, la început am luptat, şi am greşit. Viaţa, luată în sine, nu valorează nimic. Ori, acum, chiar de-aş trăi o sută de ani, n-aş mai putea face nimic. Pentru Tugendbund, aş fi un trădător; aş fi alungat. Nemaiputînd fi admis în ea, n-aş mai putea nici măcar s-o trădez. Astfel, nu mai este nimic de făcut, nici în privinţa libertăţii, nici în privinţa monarhiei. De aici înainte, existenţa n-ar mai fi pentru mine decît o povară complet inutilă şi îmi faci un serviciu debarasîndu-mă de ea. Mulţumesc. Am mai încercat odată să mă sinucid, pentru un eşec mai puţin îngrozitor decît ăsta. Un miracol mi-a reţinut briciul de bărbierit pe care-l aveam în mînă. Din fericire, miracolele nu se întîmplă în fiece zi. Aici, nu va veni nimeni să ne tulbure şi vom fi lăsaţi să murim liniştiţi.

Se uită la lampă.

— Ne-a mai rămas cam o oră, aproape tot atît cît va ţine şi uleiul lămpii. Ne vom stinge odată cu el. Dar nu te teme, am preparat chiar eu otrava; vei fi mulţumit: nici suferinţă, nici agonie, nici vărsături abjecte. Mintea rămîne lucidă pînă în ultima clipă. Puţină fierbinţeală în stomac şi puţină exaltare în creier, apoi, dintr-o dată cazi la pămînt. Şi gata. Închipuie-ţi că mori lovit de trăsnet. Dacă există altă lume, dincolo de a noastră, îmi vei mulţumi. Nu este nevoie să luăm nici o măsură. Moartea va veni de la sine. Ne mai rămîne o oră. Să discutăm.

Şi, aşezîndu-se, se sprijini cu coatele pe masă, îşi trecu un picior peste celălalt cu aerul cel mai nepăsător, de parcă s-ar fi aflat într-un salon parizian.

— Bine. Să discutăm, zise Julius.

— Ah! zise Samuel, tu ne distrugi pe amîndoi şi te felicit în mod sincer. Dar, fac, oare, o indiscreţie dacă te întreb motivul acestui elegant masacru?

— Am două motive: îi răzbun pe aceia pe care tu i-ai nenorocit şi îi apăr pe aceia pe care-i împiedici să fie fericiţi.

— Pe cine răzbuni?

— Pe Christiane şi pe mine.

— Christiane?

— Ştiu totul. Ştiu mîrşavul tîrg pe care i l-ai impus mamei care te ruga să-i vindeci copilul. Ştiu că ai profitat de prilej, ticălosule, murdărind o femeie în chiar puritatea ei, şi că ai făcut-o să regrete însăşi dragostea maternă.

— Cine ţi-a povestit toate astea?

— Cineva pe care n-ai să îndrăzneşti să-l dezminţi. Christiane.

— Christiane trăieşte! izbucni Samuel, ridicîndu-se în picioare.

— Este Olympia.

— Iar eu n-am recunoscut-o! Ah! faci bine că mă omori, Julius, n-aş fi putut trăi cu această remuşcare!

— Da, Christiane trăieşte şi mi-a povestit totul. Înţelegi acum pe cine răzbun? Pe soţia mea torturată, deznădăjduită, împinsă la sinucidere şi, în urma unui miracol care a salvat-o, obligată să se ascundă de ruşine, să mă evite, să-şi petreacă viaţa în singurătate şi plînsete. Casa mea îndurerată şi goală, întreaga mea existenţă răvăşită, ruinată, pierdută – iată ceea ce pedepsesc, iată ce datorie trebuie să-mi plăteşti: douăzeci de ani de doliu şi de nefericiri pe care nu-i pot compensa, mărturiseşte, cele şaizeci de minute cît mai avem pînă să murim.

— Nici măcar şaizeci, îl întrerupse Samuel Gelb. Te anunţ cu

regret că timpul trece, în vreme ce noi ne angajăm în această discuţie frăţească şi că pentru a–ţi plăti datoria nu–mi mai rămîn decît patruzeci de minute.

Dar, reluă el, ziceai că nu mă omori numai din răzbunare şi că o faci şi ca o măsură de precauţie. Mi–ai spus pe cine răzbuni; spune–mi acum pe cine ocroteşti.

— Pe cine ocrotesc? Pe Frédérique şi pe Lothario.

— Lothario, trăieşte şi el? exclamă Samuel, care nu se putu stăpîni să nu tresară pe scaun.

XXXI

DOI MORŢI

Samuel Gelb, îngrozit, nu putea repeta decît aceste două cuvinte: Lothario trăieşte! Lothario trăieşte!

— Da, zise Julius, se va căsători cu Frédérique. De aceea mor eu împreună cu tine. Trebuie ca eu să mor pentru ca Lothario să se poată căsători cu Frédérique; trebuie ca tu să mori pentru a nu–i mai contesta căsătoria.

— Lothario trăieşte, repeta mereu Samuel, nerevenindu–şi din uimire. Şi se va căsători cu Frédérique. Aşadar, tot ceea ce am încercat să am, mi–a scăpat printre degete! Am pierdut în faţa unui copil, aşa cum am pierdut şi în faţa lui Napoleon! Lothario se căsătoreşte cu Frédérique. Ce nenorocit şi neputincios sînt! Cum, eu, Samuel Gelb, care mi–am pus întreaga minte la contribuţie, eu, care am plănuit o cursă la care m–am gîndit o lună – cursă spre care l–am împins pe acest firav şi încrezător tînăr, şi...

— Şi în care ai căzut tu, spuse Julius. Nu, Samuel, tu nu eşti neputincios, ci omul este neputincios. Ai vrut să te lipseşti de Dumnezeu. Ai făcut din voinţa ta unica Providenţă. N–ai crezut decît în orgoliul tău. Atunci Dumnezeu a întors împotrivă–ţi toate proiectele tale. Unde tu vedeai limanul, El a pus obstacolul. Eu, pe care tu–l dispreţuiai, pentru că n–aveam pretenţia că voinţa mea poate înlocui legile Providenţei, pentru că mă lăsam în seama lui Dumnezeu, am avut tot ceea ce tu năzuiai. Am fost şeful suprem al Tugendbundului. Şi chiar în clipa aceasta, iată–ne împreună, eu, cel slab, tu, cel puternic; cine–l domină pe celălalt, spune? Mai crezi şi acum în omul atotputernic, singurul creator al cerului şi al pămîntului? Ai văzut unde–ai ajuns după atîtea eforturi supraomeneşti şi atîta perseverenţă: revoluţia împotriva lui Carol al X–lea i–a acordat tronul lui Ludovic Filip; trădarea

ta împotriva şefilor Tugendbundului le-a oferit viaţa ta; uneltirile tale împotriva lui Lothario, au făcut ca Frédérique să fie a lui.

— Nu-mi vorbi despre asta! strigă Samuel înfuriat. Nu rosti numele Frédérique şi Lothario. Vorbeşte-mi despre orice, numai despre ei nu.

— Ah, eşti gelos?

— Lothario să se căsătorească cu Frédérique! Nu, spune-mi că nu-i adevărat, că el a murit, că i-ai zburat creierii, că a suferit murind, că am izbutit să-l fac nefericit...

— Ai reuşit să-l faci fericit ceva mai curînd, deoarece duelul de la Saint-Denis a prilejuit intervenţia Christianei şi hotărîrea pe care am luat-o de a ne suprima, pe mine şi pe tine, pentru a face loc sub soare acestor inimi tinere. În fond, Frédérique şi Lothario ar trebui să-ţi fie recunoscători, pentru că tu îi căsătoreşti.

— Ei să se căsătorească? zise Samuel. Şi datorită mie Nu, nu se poate. Nu vreau!

— Se vor lipsi de consimţămîntul tău.

— Ah, dar este cumplit, exclamă Samuel, plimbîndu-se în lungul şi în latul încăperii, ca o hienă în cuşcă. Să ştiu că fiinţa pe care o iubesc se căsătoreşte, iar eu să fiu întemniţat; şi să ştiu că am să mor!

— Ai fost pedepsit, zise Julius. Vezi acum că...

Nu termină fraza. Îşi duse repede mîna la piept, de parcă simţea o muşcătură puternică.

Faţa i se îngălbeni.

— A şi început! zise el.

Samuel fu lîngă el într-o clipă.

— Vezi că nu te-am înşelat, izbucni el, şi că eşti otrăvit. Haidem, poate că nu-i prea tîrziu. Vrei să ieşim? Vom bea antidotul, iar eu mă voi duce să-l ucid pe Lothario.

Julius nu răspunse.

Se sprijini însă de masă, de teamă să nu cadă.

— Te rog, insistă Samuel. Vreau cu adevărat să mor, dar nu vreau ca Lothario să se însoare cu Frédérique. Haide, mai avem încă timp. Te voi salva, îţi făgăduiesc.

— Ce fericire, zise Julius; mi-ai spus că mai avem patruzeci de minute, dar slavă Domnului! constituţia mea debilă nu va rezista pînă atunci. Simt că voi fi izbăvit.

— În numele celeilalte vieţi în care speri, îl imploră Samuel,

haide să ieşim. Lasă-mă să-l ucid pe Lothario, îţi jur că după aceea mă voi omorî şi eu.

Julius îl privea cu ochii larg deschişi, care păreau că nu mai văd.

— Vino, te voi salva.

În clipa cînd Samuel rostea aceste cuvinte, capul lui Julius căzu ca o piatră pe masă.

Samuel încercă să-l reţină; dar căderea dezechilibrase trupul, şi Julius se rostogoli pe podea.

— Fire femeiască! exclamă Samuel, deznădăjduit. N-a mai putut trăi încă zece minute! Prostul! Este prea tîrziu.

Julius părea să facă un efort uriaş.

— Ascultă, zise el.

— Ce? întrebă Samuel.

— Nu fi gelos, murmura Julius cu mare greutate, şi făcînd pauze între cuvinte... ai fost destul de pedepsit.... Nu te puteai însura cu Frédérique... Este fiica ta!

— Fiica mea! exclamă Samuel răvăşit.

— Da, Christiane este mama ei... Adio... Te-am iertat.

Julius tăcu, buzele lăsară să-i scape ultima răsuflare.

Murise.

Samuel dădu drumul capului pe care-l ţinuse în mîinile sale şi se ridică.

— Fiica mea! se gîndi el. Frédérique este fiica mea!

Şi întreg sufletul lui era absorbit de acest gînd.

Îşi reluă plimbarea prin încăpere, copleşit de revelaţia absurdă.

— Frédérique! fiica mea repeta el. Mă înşelasem, deci, în dragostea pe care i-o purtam. Fiica mea! Fiica mea!

Se uită la ceas.

Încă zece minute, îşi spuse el.

Astfel, el, întruparea egoismului şi a individualismului, avusese lîngă el, timp de şaptesprezece ani, o fiinţă născută din el, mai a lui decît el însuşi, prin care ar fi putut să trăiască şi să se primenească. Cine ştie ce schimbare ar fi produs poate, în inima lui şi în mintea lui, un astfel de secret, dacă l-ar fi cunoscut? Cine ştie ce blîndeţe şi ce îngăduinţă ar fi putut sădi fiica lui în caracterul său atît de sumbru şi de închistat? Cine ştie ce imbolduri ar fi căpătat capacităţile sale creatoare, dacă ar fi trebuit să muncească pentru altul, şi dacă egoismul său nu s-ar fi transformat, poate, în devotament?

Şi în ciuda acestui sprijin pe care–l avea lîngă ea, fiica sa n–a ştiut că s–ar fi putut bucura de încurajarea lui zilnică, de îndoita lui dragoste. Ah! nu poate exista o pedeapsă mai mare decît să afli că ai o fiică în clipa cînd ai şi pierdut–o.

Şi totuşi, Samuel nu se putea împiedica să nu–i mulţumească acestui straniu destin care, cu toate că–i adusese fiica în casă şi–l făcuse s–o iubească, se împotrivise ca el să–i devină soţ, punînd între ei mai întîi pe Lothario şi apoi pe Julius.

Iar Satana îşi spunea în această clipă profundă:

— Ah! Să existe, oare, cu adevărat o forţă şi o justiţie superioară nouă? Să existe, oare, Dumnezeu care să aibă ultimul cuvînt?

În clipa aceasta, Samuel simţi că se clatină.

Se opri; privirea îi deveni fixă.

Apoi, căzu cu faţa în sus, cu capul sprijinit de picioarele lui Julius.

Murise.

Exact atunci uşa s–a deschis şi Christiane împreună cu Frédérique intrau în încăpere, conduse de căpetenia soldaţilor.

— Prea tîrziu! exclamă Christiane. Îngenunchează, fetiţa mea, şi să ne rugăm lui Dumnezeu.

XXXII

DOUĂ CĂSĂTORII

La şase săptămîni după scena cumplită pe care am relatat–o mai sus, două femei stăteau îngenuncheate în faţa unui mormînt din cimitirul satului Landeck.

După moartea lui Julius, Frédérique şi Christiane rămăseseră la castel. Nu voiseră să părăsească fiinţa scumpă şi devotată care intrase pentru totdeauna sub pămînt ca să facă loc fericirii fiicei sale.

În fiece zi, cînd se lăsa seara, mama şi fiica ieşeau din castel şi se îndreptau spre cimitir.

Aici, prin stratul de ţărînă, discutau cu cel ce plecase, şi li se părea că absentul redevenea prezent pentru cîteva minute. Îl vedeau, îi vorbeau, şi el însuşi le vedea şi le vorbea.

În genunchi, ca să se apropie şi mai mult de el, îi reproşau că le părăsise. Triste şi duioase manifestări sufleteşti, prin care sufletul îşi revărsa durerea, recunoştinţa şi dragostea! Mortul tresărea în mormînt. Într–adevăr, nu mori cu adevărat decît în clipa cînd eşti uitat, şi niciodată Julius, în nici un moment al existenţei sale, nu trăise mai intens ca acum în aceste amintiri şi această durere.

Primele clipe ale întîlnirii celor două femei cu mortul atît de drag, fuseseră triste şi dezolante.

Dar Providenţa, care vrea ca omenirea să privească înainte şi să nu se lase absorbită de regretul trecutului, cicatrizează întotdeauna rănile cele mai adînci. Deznădejdea se îmblînzeşte şi, întrucît, la urma urmei, sîntem convinşi că şi noi vom fi îngropaţi, devenim calmi şi privim moartea ca pe un loc de întîlnire, unde, mai devreme ori mai tîrziu, ne vom regăsi cu toţii.

Şi apoi, nimic nu este mai odihnitor decît un cimitir, mai ales un cimitir de ţară. În oraşe, cimitirele nu sînt deschise decît ziua.

Sînt vizitate de o mulţime de oameni, ca un loc de plimbare. Curioşii umblă nepăsători şi discută tot felul de fleacuri. Lucrătorii în marmoră şi zidarii vin să discute şi să-şi ofere serviciile, jignind sfinţenia morţii cu neruşinarea speculaţiilor lor. Nici linişte, nici respect, nici pietate.

La sate, însă, morţii dorm liniştiţi. Nici un gură-cască nu vine să-i tulbure. Singurătatea le acordă odihna, atît de binemeritată după efortul vieţii.

Nici grilaje, nici paznici, care să întrerupă rugăciunile la anumite ore. Aici cimitirul nu se închide niciodată. Poţi plînge, noaptea; şi doar noaptea ar fi bine să mergi la morminte. Noaptea, morţii se mişcă în groapă şi răspund la întrebările tale. Doar noaptea le auzi glasul prin slabul foşnet al ierbii...

În seara aceasta, bolta albastră era inundată de razele lunii. Templul din Landeck strălucea ca un zid de zăpadă. Septembrie îşi oprise răsuflarea. Păsările dormeau în cuiburi şi ai fi zis că se aud stelele plimbîndu-se-n cer.

Era atîta pace în întreaga natură, încît Christiane şi Frédérique îşi simţeau sufletul înduioşat.

Era cu neputinţă ca Dumnezeu, care făcuse atîtea lucruri bune, cerul atît de surîzător, briza atît de îmbietoare, florile atît de îmbălsămate, să fie mai rău decît creaţia sa şi să-i despartă pentru totdeauna pe cei care s-au iubit. Calmul acesta al naturii era ca o făgăduinţă.

Tot ceea ce le înconjura: luna, răsuflarea pămîntului şi mirosmele, le spuneau mamei şi fiicei:

— Ştergeţi-vă lacrimile, îl veţi revedea. Doarme; dar se va trezi.

Şi cum Frédérique avea în ea un gînd pe care încerca să-l alunge, nevoind, lîngă mormînt, să se gîndească decît la tatăl său, noaptea senină şi liniştitoare îi şoptea încet:

— Gîndeşte-te la Lothario, o poţi face fără remuşcări. Doar pentru fericirea ta a murit tatăl tău. Fii fericită, acolo unde se află, el îţi va mulţumi.

În clipa cînd fetei i se părea că sufletul ei auzea aceste cuvinte murmurate de un glas neştiut, un zgomot de iarbă strivită în spatele ei o îndemnă să se întoarcă fără să vrea.

Îl zări pe Lothario.

Văzîndu-l pe acela de care era despărţită de atît de multă vreme, simţi că leşină şi-i ceru iertare tatălui mort pentru fericirea ce o năpădise.

Christiane îl văzuse pe Lothario. Îi lăsă răgazul să îngenuncheze şi să se roage.

Apoi ea se ridică:

— Veniţi, copii.

Toţi trei ieşiră din cimitir, fără să vorbească.

Dar cînd ajunseră la poteca ducînd spre castel, Christiane zise:

— Să ne îmbrăţişăm toţi trei; şi să ne iubim, deoarece acela care ne-a iubit cel mai mult a plecat dintre noi.

— Ce bună eşti, mamă, exclamă Frédérique, înţelegînd că Christiane spusese: să ne îmbrăţişăm toţi trei, pentru ca ei să aibă dreptul să se îmbrăţişeze amîndoi.

Castă şi pură îmbrăţişare, prin care mama îi binecuvînta pe îndrăgostiţi.

S-au întors împreună la castel şi au petrecut o seară plăcută, după tristele săptămîni.

Lothario primise în America o scrisoare de la unchiul său, care îl chema grabnic. Se înapoiase şi găsise, la Paris, o scrisoare de la Christiane, prin care îl înştiinţa despre generosul şi durerosul sfîrşit al contelui.

Dar Christiane nu voia ca fiica ei să stăruie prea mult în durere. Frédérique nu era la vîrsta suferinţei. De altfel, trecuse şi ea prin destule în ultima vreme. Biata mamă, îşi înăbuşi ea însăşi suferinţa şi încercă să zîmbească pentru a-şi înveseli fiica.

Îl rugă pe Lothario să le povestească despre călătoria sa, despre furtunile de pe mare, despre soarele Americii. Apoi au discutat despre viitor şi despre căsătorie, pe care au plănuit-o îndată ce se sfîrşea anul de doliu.

Lothario şi Frédérique au sărutat mîna Christianei şi au adormit cu gîndul la fericitul eveniment.

Începînd cu această zi, orizontul se limpezea încetul cu încetul pentru cele trei fiinţe atît de crud lovite de soartă.

Castelul reîncepu să trăiască şi să nădăjduiască.

Gamba era alături de ei, fericit că respiră în aer liber şi că avea o peluză unde putea, din cînd în cînd, să uluiască servitorii prin cine ştie ce tumbe fără egal.

Gretchen se înapoiase de la Paris. Christiane şi Frédérique o rugaseră ca de acum înainte să locuiască, împreună cu ei, la castel, iar ea acceptase pentru a le împărtăşi afecţiunea.

Conveniseră ca ea să se căsătorească cu Gamba în aceeaşi zi cu Frédérique şi Lothario.

Totuşi, Gamba se simţea uneori puţin umilit că mînca o pîine necîştigată prin muncă. El, un bărbat, era hrănit de femei!

De cînd renunţase la distinsa meserie de saltimbanc, nu mai cîştigase prin propriile-i forţe nici un *baiocco* din Italia, nici un crăiţar din Germania, nici o centimă din Paris. Degeaba îşi spunea că Christiane nu făcea altceva decît să-l răsplătească pentru tot ceea ce făcuse el pentru ea, şi că dacă ea îi dădea o pîine, el îi dăduse viaţa; orgoliul său de acrobat se revolta la ideea că nu trăia pe picioarele sale, că nu muncea, că nu exercita nici o meserie şi că nu era altceva decît un leneş căruia i se dădea mîncarea în gură ca unui copil sau unui infirm.

Infirm! el, bărbatul-forţă, el care făcea minuni cînd îşi folosea braţele şi picioarele!

Gamba făcea tot felul de speculaţii în dorinţa de a întreprinde ceva sau de a exercita vreo meserie.

După el, în afara onorabilei profesii de saltimbanc, pe care nici Christiane, nici Gretchen nu i-ar fi îngăduit să o exerseze, nu exista alta mai grozavă decît aceea de păstor de capre.

Caprele erau şi ele un fel de acrobaţi. Cel puţin performanţele pe care el nu le izbutea, caprele le puteau executa. Le vedea cum se agaţă pe marginile prăpastiilor, cum încalecă peste abisuri. Ele i-ar reaminti despre trecutul său. Totdeauna se întîmplă la fel. Nemaiputînd fi actor, devii spectator.

Hotărîrea sa a fost luată îndată.

Avea cîteva economii, datorate mărinimiei Christianei. Într-o bună dimineaţă a plecat în zori şi s-a înapoiat seara, escortat de un ciopor de capre.

Străbătuse toată regiunea şi cumpărase toate caprele din împrejurimi. A adăugat tîrguielile lui la turma lui Gretchen şi din clipa aceea existenţa sa merita să fie trăită. Orgoliul său era satisfăcut. Exploatarea turmei îi aducea mai mult decît avea nevoie ca să trăiască, iar el putea să se considere mîndru că nu trăia pe spinarea nimănuia.

De atunci, Gamba era un om fericit. Viaţa îi era împlinită. Cînd se gîndea la trecut, la tumbele pe care le executa în pieţele publice, la supleţea articulaţiilor sale, la agerime, la iuţeală, la graţie îşi privea caprele; cînd se gîndea la viitor, la fericirea de a nu îmbătrîni în singurătate, la nevoia de a avea lîngă sine pe cineva care să-i poarte de grijă, care să-l iubească, care să-i zîmbească, o privea pe Gretchen.

Nimic nu-i lipsea: Gretchen întruchipa fericirea sufletească, iar caprele bucuria agerimii membrelor.

Totul se îndeplineşte, chiar şi ceea ce dorim, a spus un poet.

La 26 august 1831, soarele ilumina vesel castelul din Eberbach. Deşi nu era o zi de duminică, toată casa şi tot satul Landeck îşi îmbrăcaseră hainele de sărbătoare. Templul se umpluse de flori. Toţi locuitorii fuseseră invitaţi la o masă de gală şi la un mare bal care urma să aibă loc în curtea castelului, cu prilejul unei duble căsătorii: a Fredericăi cu Lothario şi a lui Gamba cu Gretchen.

Toată lumea se pregătea să meargă la templu. Gamba, care de mult era gata, se agita plimbîndu-se de la peron la gard, vădit preocupat de ceva.

Din cînd în cînd scotea capul pe poartă şi privea nerăbdător spre drum.

Aştepta ceva sau pe cineva care nu sosea.

În sfîrşit, Frédérique îşi făcu apariţia şi trebuiau să pornească spre templu. Oricîtă bucurie resimţea Gamba la gîndul că i se îndeplineau dorinţele cele mai scumpe, nu-şi putea alunga de pe frunte o umbră de nemulţumire. Fericirea sa era incompletă.

Cortegiul ieşea pe poartă... În clipa aceasta, un zgomot vag se desluşea în depărtare.

— Ascultaţi! exclamă Gamba, a cărui faţă strălucea; vin! Zgomotul se auzea din ce în ce mai aproape, şi curînd s-a putut distinge o muzică bizară în care fluierele, tamburinele şi castagnetele erau însoţite de strigăte guturale şi de chiuituri.

Aproape îndată o trăsură se zări la cotul drumului.

— Aici! strigă Gamba aruncîndu-se în faţa cailor.

Trăsura se opri brusc şi din ea coborî o trupă de ţigani, bărbaţi şi femei, cu haine de toate culorile, împodobite cu paiete, cu firete aurii, cu mărgele strălucitoare.

— Acum, înainte! zise Gamba. Sîntem toţi.

Şi au pornit–o la drum, în sunetul asurzitor al fluierelor şi al ţimbalelor. Ca să încînte privirile în acelaşi timp cu urechile, în timp ce jumătate din trupa de ţigani bătea tobele şi zdrăngănea la vioară, cealaltă jumătate dansa, ţopăia, făcea tumbe, să dădea peste cap, alerga în mîini.

Gamba era în culmea fericirii. Aceste alese exerciţii, care constituiseră studiul constant al copilăriei şi al tinereţii sale, îl încîntau, îl emoţionau, îl ameţeau.

Entuziasmul îl zăpăcise. Rîdea, aplauda, avea mîncărimi la încheieturi.

În fiece clipă se abţinea, de teamă să nu cedeze dorinţei uriaşe pe care o avea de a merge cu capul în jos. Era nevoie de prezenţa Christianei şi privirea lui Gretchen, ca să–l împiedice să–şi rostogolească în praf frumoasele haine de nuntă şi seriozitatea sa de ginere.

Se străduia să se învingă. Dar, oare, de ce era drumul atît de lung? De ce performanţele prietenilor săi îl tentau atît de puternic? Cu fiecare pas al cortegiului şi cu fiecare ţopăială a trupei, dorinţa îi devenea şi mai puternică şi mai irezistibilă.

Un incident complotă deodată împotriva lui Gamba şi–l făcu să–şi învingă solemna–i şovăială. Printre ţigani, exista unul, aproape copil, începător în meserie şi care era mai mult curajos decît îndemînatic. Lucrul acesta îi mulţumea pe oamenii simpli, dar nu şi pe un artist ca Gamba, care dădea din umeri şi se uita mustrător la bietul copil.

— Rău, îi spunea el în şoaptă. Nu aşa. Mişcă–ţi picioarele, nefericitule! Nu–ţi îndoi şalele! Hai! Acum!

Şi se enerva, şi era gata să se avînte ca să–şi exemplifice indicaţiile.

Băiatul auzea criticile lui Gamba şi aşa cum se întîmplă întotdeauna cînd ţi se face o observaţie, se zăpăcea, se îndoia, îşi pierdea siguranţa.

Şi se pierduse într–atîta, încît, la cîţiva paşi de templu, cînd întreg satul era înşiruit de o parte şi de alta, aşteptînd cortegiul nupţial, bietul copil, uluit de mulţime şi asurzit de atîtea reproşuri, voind să execute lucrul cel mai simplu de pe lume: roata, se sprijini greşit cu mîinile, se înclină într–o parte şi căzu cît era de lung la pămînt, în mijlocul hohotelor de rîs ale asistenţilor.

Gamba nu mai rezistă. Uitînd totul şi nemaigîndindu–se decît la umilirea artei sale în public, se avîntă cu capul spre pămînt şi

execută prompt figura pe care băiatul o greşise, apoi recăzu drept în picioare exact pe pragul templului.

Şi astfel a inaugurat el sobra ceremonie a căsătoriei sale.

Nu ne mai rămîne decît să povestim cum a desăvîrşit–o şi cum a intrat seara în camera soţiei sale.

Ziua a fost plină de bucurie şi de tumult. După masă, au început dansurile. Ţiganii au fost, desigur, atracţia principală.

Ţigănuşul s–a revanşat de zeci de ori pentru greşeala sa nefericită. Gamba a convenit că şi el contribuise la căderea aceea prin criticile inoportune, recunoscînd că munca artistică nu poate fi ameliorată decît prin elogii.

El însuşi a dat o reprezentaţie extraordinară cu toate numerele ce fermecaseră odinioară pe gondolierii din Veneţia şi pe sărăntocii din Neapole. Vechea noastră cunoştiinţă, primarul Pfaffendorf, care era cu optsprezece ani mai în vîrstă, nu s–a lăsat nici el mai prejos, şi profitînd de asemănarea sa cu un butoi gata să–l umpli cu vin, a declarat că acrobaţiile nu erau deloc grele şi că aşa bătrîn cum era putea să facă şi el ceea ce executase Gamba.

Ceea ce a fost un bun prilej de a–l vedea proptindu–se ca un zefir pe spetează unui scaun şi rostogolindu–se maiestuos pe iarba moale.

Spre ora zece seara, Christiane, Frédérique şi Lothario se retraseseră.

Gretchen a rămas pînă la miezul nopţii. Atunci femeile au condus–o în camera ei.

După ce ele au coborît, bărbaţii au plecat de asemenea şi luminile s–au stins. În grădină nu mai rămăsese decît singurătatea şi întunericul. După o jumătate de oră, Gretchen, neliniştită că nu vedea venind pe nimeni şi că nu se auzea nici un zgomot, deschise geamul.

Zări cu uimire o frînghie prinsă cu un capăt de balconul de fier din faţa ferestrei.

Celălalt capăt al frînghiei, atît cît putea ea să distingă pe întuneric, era legat de un copac aflat la o distanţă de vreo cincizeci de paşi. În clipa în care se întreba ce putea fi cu această frînghie întinsă, sute de torţe se aprinseseră în grădină, iluminînd–o ca în plină zi, şi Gretchen îl văzu deodată pe Gamba cocoţat în copac, ţinîndu–se cu mîna dreaptă de o creangă şi proptindu–şi talpa piciorului pe frînghie.

Îngrozită, Gretchen voise să strige, dar se temea ca nu cumva strigătul ei să-l ia pe neaşteptate pe Gamba şi să-l facă să-şi piardă echilibrul. S-a abţinut, galbenă de spaimă.

Gamba dădu drumul crengii şi începu să meargă pe frînghie, surîzînd calm, la fel de în largul său de parcă ar fi mers pe nisipul aleii.

Un minut mai tîrziu, sărea vioi în odaie.

Aplauze frenetice răsunau în grădină.

Gamba se aplecă peste balcon.

— A fost perfect, zise el. Cetăţeni din Boemia şi din Landeck, pe mîine.

Şi a închis fereastra.

În acest timp, Christiane îngenunchease în camera sa şi zicea:

— Da! îndurarea lui Dumnezeu este nesfîrşită. Cel puţin fiica mea va fi fericită. Dragul meu Julius, sînt supărată pentru ce ai făcut; dar, vai, în locul tău şi eu aş fi procedat la fel.

POSTFAŢĂ

Dacă cititorului i-a făcut plăcere să urmărească aceste pagini, aşternute de Alexandre Dumas tocmai cu gîndul de a-l amuza, nu va fi poate supărat să găsească mai jos cîteva fapte pertinente, cu ajutorul cărora va judeca mai bine naraţiunea care precede.

Cartea de faţă este urmarea unui alt roman, Prăpastia Iadului (Le Trou de l'Enfer), *care cuprinde evenimentele la care aici se face numai aluzie: căsătoria contelui von Eberbach cu Christine, curtea sinistră pe care i-o face acesteia Samuel Gelb, legăturile lui Gelb cu Tugendbund-ul, sinuciderea ratată a Christinei.*

În gîndirea lui Alexandre Dumas, fiecare roman este consacrat în esenţă unui eveniment istoric, sau mai adesea unei epoci; scriitorul o spune de multe ori, dar noi nu vrem să-l credem şi citim romanele lui ca şi cum ar fi centrate pe personaje. De fapt, Dumas urmează îndeajuns de fidel formula lui Walter Scott, după care naraţiunea trebuie să fie un document de sociologie pitorească (aici ţigani, căprărese, societăţi secrete) care se serveşte pentru agrementare de o intrigă solidă cu suspense mortal. Se subînţelege că cititorul de roman (care la 1850 era majoritar feminin) n-are pătrunderea necesară de a urmări adevărata artă, adică reconstituirea arheologică, fineţea observaţiei unui mediu social puţin comun, şi de aceea i se oferă o jucărie (intriga, aventura), pentru ca să nu se plictisească în timp ce oamenii serioşi urmăresc cestiuni de importanţă istorică. Nu e mai puţin adevărat că la Dumas – deşi era un atlet al comunicării şi se simţea la fel de bine cu hamalii din Napoli ca şi cu ducesele – partea de observaţie şi de arheologie nu e prea bine realizată. Dar în raport cu Walter Scott, care făcea istorie într-un mod destul de academic, Dumas, care vrea să fie mereu în centrul evenimentelor şi care a tras cu puşca pe baricade la revoluţia din 1830, are o concepţie proprie despre istorie. Pentru el, evoluţiile societăţii se nasc din ambiţii şi mai puţin din idealuri; cei care se opintesc din răsputeri ca să urnească maşinăria unui eveniment sînt de cele mai multe ori ignoraţi şi celebritatea revine altora, care s-au nimerit sub lupa opiniei publice; punînd în mişcare istoria, dorinţele oamenilor le aduc acestora, dacă nu nenorocirea, cel puţin schimbări de soartă la care nu se aşteptaseră cîtuşi de puţin.

Dacă Le Trou de l'Enfer *era romanul Tugendbund-ului şi al mişcării studenţeşti germane,* Mîna Providenţei *(în original* Dieu dispose*) este romanul revoluţiei de la 1830 şi al Carboneriei.*

Tugendbund este o societate creată oficial la Koenisberg, actualmente Kaliningrad, în Prusia Orientală, la un an după ce oraşul fusese cucerit, în 1807, de mareşalul Soult. Ea se numea Gesellschaft für Übung Öffentlicher Tugenden oder sittlich-wissenschaftlicher Verein, *„Societate pentru practicarea virtuţilor publice sau asociaţie moral-ştiinţifică". Napoleon obţine de la regele Prusiei un decret de dizolvare a societăţii în 1809, datorită răsunetului patriotic şi antifrancez al acesteia. Dar Liga virtuţii rămîne să acţioneze aproape oficial, cu sprijinul generalului von Boyen, care-i era membru, şi al generalului Scharnhorst, care avînd intenţia de a reorganiza armata germană pe criterii moderne, preferă metodele propagandistice în locul tradiţionalului ciomag prusac. Feldmareşalul Gneisenau, viitorul şef de stat-major al lui Blücher la Waterloo, era considerat căpetenia militară a Tugendbund-ului, deşi pare că nu aparţinea mişcării. De orientare naţionalistă şi antinapoleoniană, Liga îşi pierde raţiunea de a fi o dată cu abdicarea de la Fontainebleau; pentru temătorii conducători ai Sfintei Alianţe, virtuoasa societate devine suspectă de agitaţie populară şi va fi dizolvată imediat după victoria finală, în 1815, deşi nu depăşise niciodată cîteva sute de membri (după unele surse 350-400).*

Dacă este posibil ca în 1809 Tugendbund-ul să exercite un rol ocult oarecare, mergînd poate pînă la complot, în 1830 el făcea parte din istoria antică şi este îndoielnic că un ambasador al Prusiei ar fi fost interesat de ramura pariziană a Ligii, altfel decît în chip de colecţionar de curiozităţi. Cu totul altfel stau lucrurile Carboneriei, organizaţie internaţională destul de activă.

Carboneria este la origine o asociaţie meşteşugărească franceză, probabil din regiunea Franche-Comté, adusă în Italia după 1800 de acei soldaţi ai lui Napoleon care la Revoluţie făcuseră parte din cluburile iacobine. Semnalată prin 1802 ca o grupare de într-ajutorare a gradelor inferioare, ea se răspîndeşte rapid în toată Italia şi se întăreşte îndeosebi în Sud, în Calabria şi Abruzzi; centrul ei va fi la Napoli.

Ideologia carbonară izvorăşte din ideile de libertate, suveranitate populară şi monarhie creştină. Ea este, deci, intrinsec contradictorie, cauza fiind imaginea deformată a Revoluţiei, trecută prin filtrele propagandei aristocratic-clericale şi inseminată pe o cultură arhitradiţională, în care familia şi biserica sînt reperele fundamentale.

Nevoia carbonară de libertate se exprimă mai întîi prin ostilitate faţă de Napoleon şi Franţa în general; ca urmare, organizaţia va primi un sprijin important de la Habsburgi, de la Bourboni şi în special de le englezi. Anticlericalismul a adus mai multe pierderi Imperiului francez decît armatele austriece; din cauza lăudăroşeniei blasfemiatorii a francezilor, mica burghezie şi clerul inferior se unesc şi agită masele, ridicînd o adevărată furtună populară. Stendhal povesteşte că după plecarea francezilor, la Milano, un intelectual, simpatizant al ocupanţilor, a fost sfîrtecat de croitorese cu forfecuţele. În Sud, Joachim Murat a avut de reprimat mari răscoale populare. Acest caracter reacţionar al primilor carbonari, care, în fond, nu-şi dădeau seama ce interese slujesc, a mers pînă acolo, încît, în 1813, o delegaţie unică a mişcării meridionale a oferit coroana regatului Neapolelui unui principe englez.

Un alt aspect al manipulării Carboneriei a fost infiltrarea ei de către francmasonii legitimişti, în special după 1810.

Dar, o dată cu căderea lui Napoleon şi restaurarea Habsburgilor în nord şi a Bourbonilor în Sud, carbonarii îşi întorc armele. Răscoale izbucnesc în Italia în 1820-21; în Franţa, lucru paradoxal, şefii carbonari sînt foşti ofiţeri ai lui Napoleon, cum s-a văzut la procesul generalului Berton. Deceniul următor este cel al unei reorganizări a forţelor liberal-extremiste, care optează pentru republicanism în Franţa şi care, în Peninsulă, se vor ralia la mişcarea lui Mazzini, „Tînăra Italie". În aceeaşi perioadă, slăbită la centru, Carboneria migrează în ţările învecinate, în Spania, Portugalia, Polonia, Grecia.

Rolul Carboneriei franceze în revoluţia din 1830 a fost, probabil, acela pe care îl indică Dumas, adică aproape nul.

Faţă de revoluţie, la care ştim că participase, Dumas este de o răceală de gheaţă. La bancherul Laffite se întîlnesc toţi liderii opoziţiei, care umblă cu toţii după căpătuială. Nivelul lor intelectual şi aspiraţiile lor tîrîtoare provoacă dispreţul lui Samuel Gelb. La ordonanţele din 26 iulie, concepute în termeni insultători pentru o naţiune care proclamase Drepturile omului şi ale cetăţeanului, poporul nu reacţionează cîtuşi de puţin. Burghezia şi presa ţin gura închisă, iar celor care încearcă să-i agite, muncitorii le răspund: „Dacă nu scumpeşte pîinea şi vinul, regele n-are decît să facă ce pofteşte". Şi deodată, nu se ştie cum, se aud împuşcături, lumea iese în stradă, Parisul se află în stare de insurecţie. Bărbaţii şi copiii se bat, mai dau o fugă pe acasă ca să mănînce şi să-şi schimbe hainele, se întorc iar la revoluţie: armata e nehotărîtă, trage în compatrioţi, apoi se predă. Atunci iese la plimbare şi bătrînul general Lafayette,

aureolat încă de semicentenara lui glorie americană; e aclamat; intră în primărie, lumea vine să se pună bine cu noua stăpînire; repede se face un guvern. Pînă să se dezmeticească insurgenţii, puterea a fost luată de alţii; se strigă: „Ne-au furat revoluţia!", dar e prea tîrziu. Foştii reprezentanţi ai opoziţiei, acum învingători, se grăbesc să-i dea puterea unui nou rege.

Este o mărturie dată la mulţi ani după eveniment, cu destulă amărăciune pentru ca să bănuim că elementele de bază au suferit o toaletă prealabilă (versiunea autobiografică a revoluţiei poate fi găsită în Memoriile *lui Dumas), dar mărturia unei inimi mereu tinere, rămase de partea înnoirii şi a progresului.*

IOAN PÂNZARU

SUMAR

I	Bal costumat la doamna ducesă de Berry	5
II	Nostradamus	12
III	Casa din Ménilmontant	20
IV	Trimisul Consiliului Suprem	29
V	Doi vechi prieteni	37
VI	Prima întîlnire	45
VII	La Olympia	53
VIII	Îndrăgostitul de o singură voce	59
IX	Povestirea lui Gamba	67
X	Fidelio	75
XI	Iago – Othello	83
XII	Un tîrg	91
XIII	Sfori legate	101
XIV	O dramă în sală	108
XV	Carbonarismul	120
XVI	O organizaţie de carbonari	127
XVII	Întîlnire în casa lui Dumnezeu	130
XVIII	Cerere în căsătorie	139
XIX	În spatele draperiei	149
XX	Singurătate	156
XXI	Degetul lui Dumnezeu	164
XXII	Tensiuni	169
XXIII	Văr şi verişoară	178
XXIV	O moştenire neprevăzută	185
XXV	Cînd dragostea seamănă foarte bine cu ura	189
XXVI	Dificultatea de a dărui	197
XXVII	Păianjenul îşi reface pînza	205
XXVIII	Providenţa intervine	211
XXIX	Iubiri despărţite	218

XXX Căsătorie testamentară 224
XXXI Trei rivali 234
XXXII Pacient şi călău 242

Volumul II

I Iubire nepermisă 253
II Soţia logodită 264
III Prima izbucnire 271
IV Distilarea otrăvii 277
V Trăsnetul 281
VI Vila politicienilor 288
VII Insulta 298
VIII Leul pîndindu-şi prada 306
IX Explicaţia 317
X Pe drum 324
XI Primire la castel 329
XII Spaimă contagioasă 336
XIII Apariţia 343
XIV Eseu asupra remuşcării 351
XV Ce s-a petrecut la Saint-Denis în ziua duelului 359
XVI Cînd Olympia îi spune lui Julius cine este 370
XVII Reparaţia 378
XVIII Pregătiri pentru răzbunarea lui Julius 385
XIX Cînd Gamba apare nestingherit alături de spectre 392
XX Povestirea lui Gamba 395
XXI Mama şi fiica 408
XXII Unde ni se dovedeşte că lalelele sînt uneori mai ucigaşe decît panterele 417
XXIII Cînd Olympia cîntă şi Christiane nu vorbeşte 430
XXIV Cei care beneficiază de revoluţii, nu sînt totdeauna cei care le fac 440
XXV Schimbare de atitudine 452
XXVI Adio, fără îmbrăţişări 457
XXVII Inimă curată 462
XXVIII Toastul 472
XXIX Mortul îl învinge pe cel viu 480
XXX Abel şi Cain 486
XXXI Doi morţi 493
XXXII Două căsătorii 497
Postfaţă 505